

Upitnik

Informacije koje Evropska komisija traži od Vijeća ministara Bosne i Hercegovine u svrhu pripreme Mišljenja o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji

decembar, 2016.godine

Upitnik

Informacije koje Evropska komisija traži od Vijeća ministara Bosne i Hercegovine u svrhu pripreme Mišljenja o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji

decembar, 2016.godine

Sadržaj

UVODNE NAPOMENE 9
POLITIČKI KRITERIJUMI 12
Demokratija i vladavina prava 12
I. Ustav 12
II. Parlament 13
III. Vlada 14
IV. Lokalna samouprava 15
V. Civilno društvo 15
VI. Javna uprava 16
VII. Civilni nadzor nad bezbjednosnim snagama 24
VIII. Pravosuđe (pitanja koja pokrivaju i Poglavlje 23) 25
IX. Borba protiv korupcije (pitanja koja pokrivaju i Poglavlje 23) 35
Osnovna prava (pitanja koja pokriva i Poglavlje 23) 40
I. Osnovna prava 40
II. Procesna prava 47
III. Poštivanje i zaštita manjina i kulturnih prava 50
IV. Agencija EU za osnovna prava 53
V. Zaštita ličnih podataka 53
Regionalna pitanja i međunarodne obaveze - Regionalna saradnja i dobrosusjedski odnosi 57
I. Međunarodne obaveze: obaveze prema Savjetu Evrope, Međunarodnom krivičnom sudu 57
II. Saradnja sa Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) i Mehanizmom za međunarodne krivične sudove Ujedinjenih nacija (MMKS) 57
EKONOMSKI KRITERIJ 59
Postojanje funkcionalne tržišne ekonomije 59
I. Makroekonomska stabilnost 59
II. Funkcionisanje tržišta proizvoda 60
III. Funkcionisanje finansijskog tržišta 62
IV. Funkcionisanje tržišta rada 66
Sposobnost suočavanja sa konkurentskim pritiskom i tržišnim silama unutar Unije 67
I. Obrazovanje i inovacije 67
II. Fizički kapital i kvalitet infrastrukture 67
III. Sektorska struktura privrede i politika preduzeća 67
SPOSOBNOST PREUZIMANJA OBAVEZA IZ ČLANSTVA – POGLAVLJA *ACQUIS*-a 69
Poglavlje 1: Slobodno kretanje robe 69

I. Opšti principi 70
ii. Horizontalne mjere 71
iii. Zakonodavstvo starog pristupa koje se odnosi na proizvode 73
iv. Zakonodavstvo novog i globalnog pristupa koje se odnosi na proizvode 74
V. Proceduralne mjere 75
Poglavlje 2: Sloboda kretanja radnika 78
I. Pristup tržištu rada (opšti principi) 79
ii. EURES (Uredba (EU) 2016/589) 81
iii. Koordinacija sistema socijalne sigurnosti 82
Poglavlje 3: Pravo poslovnog nastanjivanja i sloboda pružanja usluga 84
I. PRAVO POSLOVNOG NASTANA 86
II. SLOBODA PRUŽANJA PREKOGRANIČNIH USLUGA 86
III. POŠTANSKE USLUGE 88
IV. UZAJAMNO PRIZNAVANJE STRUČNIH KVALIFIKACIJA 90
Poglavlje 4: Slobodno kretanje kapitala 92
I. KRETANJE KAPITALA I PLAĆANJA 93
II. SISTEMI PLAĆANJA 95
III. BORBA PROTIV PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA 95
OBJAŠNJENJA 109
Poglavlje 5: Javne nabavke 117
I. REGULATORNI OKVIR ZA JAVNE NABAVKE 117
II. INSTITUCIONALNO UREĐENJE (ADMINISTRATIVNI KAPACITETI) 119
III. OBJAVLJIVANJE 119
IV. PRAVNI LIJEKOVI 119
Poglavlje 6: Pravo privrednih društava 121
I. PRAVO PRIVREDNIH DRUŠTAVA 122
Šesta direktiva o pravu privrednih društava (82/891/EEZ) u vezi sa podjelom javnih društava sa ograničenom odgovornošću i njene naknadne izmjene i dopune(2007/63/EZ i 2009/109/EZ) 125
Direktiva o prekograničnom spajanju društava kapitala (2005/56/EZ) - o prekograničnom spajanju društava sa ograničenom odgovornošću 125
Jedanaesta direktiva o pravu privrednih društava (89/666/EEZ) u vezi sa obavezom objavljivanja podataka koji se odnose na filijale koje neke vrste društava osnivaju u državi članici , što je uređeno pravnim propisima druge države 125
Dvanaesta direktiva o pravu privrednih društava (2009/102/EZ) o jednočlanim privrednim društvima sa ograničenom odgovornošću 126
Trinaesta direktiva o pravu privrednih društava (2004/25/EZ) koja se odnosi na ponude za preuzimanje 126
Direktiva o pravima akcionara (2007/36/EZ) - o izvršavanju pojedinih prava akcionara

društava uvrštenih u kotaciju na berzi 127
Uredba Vijeća (2157/2001/EZ) o Statutu evropskog društva - i Direktiva 2001/86/EK koja dopunjuje Statut evropskog društva u vezi sa učešćem zaposlenih i Uredba Vijeća (EEZ) 2137/85 o Evropskoj privrednoj interesnoj grupi (EEIG). 127
II. KORPORATIVNO RAČUNOVODSTVO I REVIZIJA 128
Poglavlje 7: Pravo intelektualnog vlasništva 131
I. AUTORSKO PRAVO I SRODNA PRAVA 132
II. PRAVO INDUSTRIJSKOG VLASNIŠTVA 134
III. POSLOVNE TAJNE 135
IV. PROVEDBA 136
Poglavlje 8: Politika konkurencije 138
I. ANTITRUST UKLJUČUJUĆI I KONCENTRACIJE 139
II. DRŽAVNA POMOĆ 141
Poglavlje 9: Finansijske usluge 143
I. BANKE I FINANSIJSKI KONGLOMERATI 146
II. OSIGURANJE I STRUKOVNE PENZIJE 148
III. INFRASTRUKTURA FINANSIJSKIH TRŽIŠTA 151
IV. TRŽIŠTA VRIJEDNOSNIH PAPIRA I INVESTICIONE USLUGE 151
Poglavlje 10: Informaciono društvo i mediji 155
I. ELEKTRONSKE KOMUNIKACIJE I INFORMACIONE TEHNOLOGIJE 155
II. USLUGE INFORMACIONOG DRUŠTVA 158
III. AUDIO-VIZUELNA POLITIKA 160
Poglavlje 11: Poljoprivreda i ruralni razvoj 166
I. HORIZONTALNO 166
II. TRŽIŠNE MJERE 168
III. DIREKTNA PLAĆANJA POLJOPRIVREDNICIMA 170
IV. POLITIKA RURALNOG RAZVOJA 171
V. POLITIKA KVALITETA 172
VI. ORGANSKA POLJOPRIVREDA 172
VII. POLJOPRIVREDNA STATISTIKA 172
Poglavlje 12: Sigurnost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika 177
I. OPŠTE INFORMACIJE 177
II. VETERINARSKA POLITIKA 178
III. STAVLJANJE NA TRŽIŠTE HRANE, HRANE ZA ŽIVOTINJE I NUSPROIZVODA ŽIVOTINJSKOG PORIJEKLA 179
IV. PRAVILA U OBLASTI SIGURNOSTI HRANE 180
V. POSEBNA PRAVILA ZA HRANU ZA ŽIVOTINJE 181
VI. FITOSANITARNA POLITIKA 181

VII. GENETSKI MODIFIKOVANI ORGANIZMI 182
Poglavlje 13: Ribarstvo 183
I. OPŠTE INFORMACIJE 185
II. UPRAVLJANJE RESURSIMA I RIBARSKOM FLOTOM 185
III. INSPEKCIJA I KONTROLA 186
IV. STRUKTURNE AKTIVNOSTI 189
V. TRŽIŠNA POLITIKA 189
VI. DRŽAVNA POMOĆ 189
VII. MEĐUNARODNI SPORAZUMI 190
Poglavlje 14: TransportNa politika 191
I. OSNOVNI TRENDOVI I PODACI TRANSPORTNOG SEKTORA 191
II. STRATEGIJA SEKTORA 191
III. STRUKTURA TRŽIŠTA I OSNOVNI TRENDOVI ZA SVAKI VID TRANSPORTA 192
ANEKS 1 205
Poglavlje 15: Energetika 212
I. UOPŠTENO 213
II. SIGURNOST SNABDIJEVANJA 214
III. UNUTRAŠNJE ENERGETSKO TRŽIŠTE 215
IV. OBNOVLJIVI IZVORI ENERGIJE 217
V. ENERGETSKA EFIKASNOST 218
VI. NUKLEARNA ENERGIJA 219
VII. OSTALA NUKLEARNA PITANJA (UKLJUČUJUĆI ZAŠTITU OD ZRAČENJA) 220
Poglavlje 16: Oporezivanje 224
I. INDIREKTNO OPOREZIVANJE 225
I. DIREKTNO OPOREZIVANJE 228
II. ADMINISTRATIVNA SARADNJA I UZAJAMNA POMOĆ 230
III. PORESKA POLITIKA I UPRAVA. OPERATIVNI KAPACITETI I KOMPJUTERIZACIJA 230
Poglavlje 17: Ekonomska i monetarna politika 233
I. EKONOMSKA POLITIKA 233
II. MONETARNA POLITIKA 235
Poglavlje 18: Statistika 239
Poglavlje 19: Socijalna politika i zapošljavanje 241
I. RADNO PRAVO 241
II. ZDRAVLJE I SIGURNOST NA RADU 246
III. SOCIJALNI DIJALOG 254

IV. POLITIKA ZAPOŠLJAVANJA I EVROPSKI SOCIJALNI FOND 255
V. SOCIJALNA UKLJUČENOST 256
VI. SOCIJALNA ZAŠTITA 260
VII. BORBA PROTIV DISKRIMINACIJE I JEDNAKE MOGUĆNOSTI 265
Poglavlje 20: Preduzetnička i industrijska politika 271
I. PRINCIPI PREDUZETNIČKE I INDUSTRIJSKE POLITIKE 271
II. INSTRUMENTI PREDUZETNIČKE I INDUSTRIJSKE POLITIKE 277
III. SEKTORSKE POLITIKE (vidjeti takođe Aneks 1) 277
ANEKS 1: Detaljna pitanja o industriji i ključnim industrijskim (pod-)sektorima 279
Poglavlje 21: Transevropske mreže 289
I. TRANSPORTNE MREŽE 290
II. ENERGETSKE MREŽE 292
ANEKS 1: Ulaganja u transportnu infrastrukturu 293
Poglavlje 22: Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata 295
I. ZAKONODAVNI OKVIR 296
II. INSTITUCIONALNI OKVIR 298
III. ADMINISTRATIVNI KAPACITET 299
IV. PROGRAMIRANJE 300
V. MONITORING I EVALUACIJA 301
VI. FINANSIJSKO UPRAVLJANJE I KONTROLA 301
VII. POSTOJANJE STATISTIKE KORIŠTENJA STRUKTURNIH/ KOHEZIONIH FONDOVA 301
Poglavlje 23: Pravosuđe i osnovna prava 302
I. PRAVOSUĐE 305
II. BORBA PROTIV KORUPCIJE 305
III. OSNOVNA PRAVA 305
IV. GRAĐANSKA PRAVA EU 305
Poglavlje 24: Pravda, sloboda i sigurnost 306
I. MIGRACIJE 306
II. AZIL 307
III. VIZNA POLITIKA 309
IV. VANJSKE GRANICE I ŠENGEN 310
V. PRAVOSUDNA SARADNJA 312
VI. POLICIJSKA SARADNJA I BORBA PROTIV ORGANIZIRANOG KRIMINALA 315
VII. BORBA PROTIV TERORIZMA 323
VIII. BORBA PROTIV DROGE 324
IX. CARINSKA SARADNJA 325

X. ZAŠTITA EURA OD KRIVOTVORENJA (KRIVIČNI ASPEKTI) 326
Poglavlje 25: Nauka i istraživanjE 328
I. NACIONALNA ISTRAŽIVAČKA POLITIKA 330
II. OKVIRNI PROGRAMI 331
III. STRATEŠKE INICIJATIVE KAKO BI SE POMOGLO STVARANJE EVROPSKOG ISTRAŽIVAČKOG PROSTORA 332
POGLAVLJE 26: OBRAZOVANJE I KULTURA 334
I. OBRAZOVANJE, OSPOSOBLJAVANJE I MLADI 336
II. KULTURA 340
III. SPORT 340
Poglavlje 27: Životna sredina i klimatske promjene 345
I. OPŠTA POLITIKA ZA ZAŠTITU ŽIVOTNE SREDINE I KLIMATSKE PROMJENE 345
II. SEKTORSKE POLITIKE U OBLASTI ŽIVOTNE SREDINE I KLIMATSKIH PROMJENA 347
pOGLAVLJE 28: ZAŠTITA POTROŠAČA I ZDRAVLJA 358
I. ZAŠTITA POTROŠAČA 358
II. JAVNO ZDRAVSTVO 365
Poglavlje 29: Carinska unija 387
Poglavlje 30: Vanjski odnosi 392
I. ZAJEDNIČKA TRGOVINSKA POLITIKA - Svjetska trgovinska organizacija i ostali horizontalni aspekti 392
II. PREFERENCIJALNI TRGOVINSKI SPORAZUMI 395
III. DRUGI SPORAZUMI U VEZI SA TRGOVINOM 396
IV. BILATERALNI INVESTICIONI SPORAZUMI 396
V. RAZVOJNA POLITIKA I HUMANITARNA POMOĆ 397
Poglavlje 31: Vanjska, sigurnosna i odbrambena politika 399
I. SAŽETE INFORMACIJE 399
II. ZVSP - POLITIČKI DIJALOG 400
III. ZVSP i ZOSP - POLITIČKA STRATEGIJA 400
Poglavlje 32: Finansijska kontrola 404
I. **UNUTARNJA FINANCIJSKA KONTROLA U JAVNOM SEKTORU** 404
II. EKSTERNA REVIZIJA 408
III. ZAŠTITA FINANSIJSKIH INTERESA EU 409
IV. ZAŠTITA EURA OD FALSIFIKOVANJA (NEKRIVIČNI ASPEKTI) 411
Poglavlje 33: Finansijske i budžetske odredbe 412
I. TRADICIONALNA SOPSTVENA SREDSTVA 412
II. SREDSTVA IZ PDV-a 412

III. SREDSTVA BND 412
IV. ADMINISTRATIVNA INFRASTRUKTURA 413

UVODNE NAPOMENE

Bosna i Hercegovina je 15. februara 2016. godine podnijela zahtjev za članstvo u Evropskoj uniji. Vijeće je 20. jula 2016. godine odlučilo da sprovede proceduru utvrđenu u članu 49. Ugovora o Evropskoj uniji. U skladu s tim, Komisija je pozvana da dostavi Vijeću svoje Mišljenje o zahtjevu BiH za prijem u članstvo.

Zaključcima Evropskog vijeća sa sjednice održane u Kopenhagenu 1993. godine definisani su kriteriji prijema u članstvo EU, na sljedeći način:

> „Pristupanje počinje čim država postane spremna da preuzme obaveze iz članstva kroz ispunjavanje ekonomskih i političkih uslova. Članstvo zahtijeva:
>
> da država kandidat postigne stabilnost svojih institucija koje garantuju demokratiju, vladavinu prava, poštovanje ljudskih prava, te poštovanje i zaštitu prava manjina;
>
> postojanje funkcionalne tržišne ekonomije, kao i kapaciteta za suočavanje sa konkurentskim pritiskom i tržišnim snagama unutar Unije;
>
> sposobnost preuzimanja obaveza koje proizilaze iz članstva, uključujući posvećenost političkim, ekonomskim i monetarnim ciljevima Unije."

U isto vrijeme, kako je definisano 1995. godine na sastanku Evropskog vijeća u Madridu, od država koje podnose zahtjev za članstvo očekuje se da razviju svoje administrativne strukture, a Evropska unija mora da bude sposobna da integriše nove članice.

Vijeće je 29. aprila 1997. godine definisalo uslove za zemlje Zapadnog Balkana u okviru Procesa stabilizacije i pridruživanja, uključujući punu saradnju sa Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju i regionalnu saradnju. Ovi uslovi integrisani su u Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) između EU i Bosne i Hercegovine, koji je stupio na snagu 1. juna 2015. godine.

U svom Mišljenju Komisija će analizirati zahtjev Bosne i Hercegovine na osnovu sposobnosti zemlje da ispuni kriterije Evropskog vijeća iz Kopenhagena iz 1993. godine i uslove Procesa stabilizacije i pridržavanja.

Kako bi Komisiji dostavila neophodne podatke za provedbu ove analize, Bosni i Hercegovini je uručena sveobuhvatna lista pitanja.

Cilj smjernica koje slijede je da pomognu organima u Bosni i Hercegovini u pružanju odgovora na dostavljena pitanja:

- Organi u Bosni i Hercegovini se pozivaju da opišu kapacitete zemlje za primjenu i provedbu zakonodavstva u svim oblastima *acquis*-a, te da po potrebi preciziraju mjere koje su preduzete za provedbu obaveza koje proizilaze iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.
- Od organa u Bosni i Hercegovini se traži da odgovore daju na koncizan, transparentan i jasan način, te da odgovori obuhvate sve ključne aspekte materije. Ako se vrši pozivanje na dodatne dokumente (publikacije, izvještaje, akcione planove itd.), potrebno je dostaviti rezime sadržaja i kopiju tih dokumenata.
- Kao što je to slučaj i sa SSP-om, Evropska komisija će komunicirati sa organima na državnom nivou u pogledu dostavljanja Upitnika i prijema odgovora na Upitnik. Iako Komisija podstiče na aktivno učešće svih organa u zemlji i uprava na svim nivoima vlasti u pružanju odgovora na Upitnik, doprinos svakog nivoa vlasti ili uprave u zemlji koji nije dostavljen na koordinisan način putem državnih organa Komisija neće

razmatrati.

- Ako su prevodi zakona ili dokumenata koji se zahtijevaju u Upitniku već dostavljeni na sastancima tijela uspostavljenih Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju, organi u Bosni i Hercegovini mogu dostaviti kopiju službene informacije u kojoj je naveden datum kada je dokument dostavljen Komisiji. U slučaju da je ranija verzija nacrta zakona već dostavljena Komisiji, potrebno je jasno označiti izmjene u zadnjoj verziji. Ako je moguće, prevode zakona i nacrta zakona treba dostaviti zajedno sa tabelom usklađenosti.
- U nekim slučajevima slična ili komplementarna pitanja uključena su u odgovarajuća poglavlja Upitnika. U tim slučajevima organi Bosne i Hercegovine mogu pojasniti da su potpune informacije dostupne u kontekstu druge oblasti, uz navođenje tačnog mjesta gdje se te informacije nalaze.
- Statistički podaci se trebaju dostaviti u obliku koji je predviđen u priloženim tabelama. Ako organi u Bosni i Hercegovini budu imali problema vezanih za dostavljanje statističkih podataka u zahtijevanom obliku, potrebno je da kontaktiraju Komisiju kako bi se našlo prihvatljivo rješenje. U kasnijoj fazi je moguće dostaviti dodatne tabele kako bi se olakšao postupak prikupljanja statističkih podataka.
- U svrhu pružanja odgovora na pitanja iz ovog Upitnika, izraz „nacionalni" odnosi se politike djelovanja ili institucije u cijeloj državi, izraz „centralni" odnosi se na državni nivo, dok izrazi „pod-nacionalni", „pod-državni", „regionalni" i „lokalni" označavaju sve druge nivoe vlasti koji nisu državni nivo.
- Kao opšte pravilo koje se primjenjuje na sva pitanja o postojećim institucijama, tijelima i agencijama uključenim u provedbu *acquis*-a EU na području cijele zemlje, od organa u Bosni i Hercegovini se zahtijeva da dostave podatke o svom pravnom statusu, strukturi, sastavu i kriterijima za imenovanje i izbor u te organe, kao i podatke o pravilima/uslovima vezanim za donošenje odluka.
- Odgovore je potrebno dostaviti Komisiji na engleskom jeziku. Ako u trenutku uručivanja odgovora ne bude dostupan prevod nekog od zahtijevanih pravnih propisa, potrebno je napisati napomenu o tome i dostaviti prevod propisa što je prije moguće.

Komisija stoji na raspolaganju organima u Bosni i Hercegovini za sva dodatna objašnjenja i pojašnjenja vezana za Upitnik. Sastanci na kojima će se razmatrati napredak i rješavati mogući problemi vezani za pružanje odgovora na Upitnik mogu se organizovati na *ad hoc* osnovi. Glavna kontakt tačka u ovom smislu je šef Delegacije EU u Bosni i Hercegovini kome se upućuju konkretna pitanja i zahtjevi vezani za tehničke kontakte.

Odgovori organa Bosne i Hercegovine upućuju se komesaru za politiku susjedstva i pregovore o proširenju. Dva dodatna primjerka odgovora i relevantni zvanični dopisi upućuju se Generalnom direktoratu za politiku susjedstva i pregovore o proširenju (DG-NEAR). Elektronska kopija odgovora se prema potrebi dostavlja rukovodiocu Jedinice za Albaniju i Bosnu i Hercegovinu u DG-NEAR-u.

Komisija očekuje da se odgovori na Upitnik dostave do kraja maja 2017. godine. Ovo je indikativni rok. U svrhu pripreme Mišljenja, kvalitet dostavljenih odgovora je važniji od toga kojom će brzinom oni biti dostavljeni.

Prije finalizacije Mišljenja, Komisija će pozvati organe u BiH da ažuriraju odgovore, kako bi se osiguralo da se Mišljenje zasniva na zadnjim dostupnim informacijama u vrijeme finalizacije dokumenta.

Ako bude potrebno, Komisija može da zahtijeva dodatne informacije, statističke podatke ili

pojašnjenja u toku pripreme Mišljenja.[1]

[1] Ugovor iz Lisabona kojim se mijenja i dopunjava Ugovor o Evropskoj uniji i Ugovor o osnivanju Evropske zajednice, potpisan u Lisabonu 13. decembra 2007. godine stupio je na snagu 1. decembra 2009. godine. U skladu sa članom 5. Ugovora, članovi, odjeljci, poglavlja, glave i dijelovi Ugovora o Evropskoj uniji i Ugovora o osnivanju Evropske zajednice, kako su izmijenjeni i dopunjeni ovim Ugovorom, su prenumerisani u skladu sa tabelama ekvivalentnosti iz Aneksa tog Ugovora i čine njegov sastavni dio. Kada se navodi naslov nekog propisa iz sekundarnog zakonodavstva koji sadrži staru numeraciju iz Ugovora (npr. "Uredba Vijeća (EZ) br. 1/2003 od 16. decembra 2002. godine o provedbi pravila o konkurenciji utvrđenih u članovima 81. i 82. Ugovora"), kao i u svim citiranjima, zadržava se stara numeracija članova.

POLITIČKI KRITERIJUMI

DEMOKRATIJA I VLADAVINA PRAVA

I. Ustav

1. Molimo da date kratak opis ustavnog i institucionalnog uređenja u Bosni i Hercegovini. Kako se ostvaruje ustavna ravnoteža i uzajamna kontrola između tri grane vlasti (izvršne, zakonodavne, sudske)?
2. Kako se koordinira primjena Ustava? Koja su tijela uključena i koje su njihove nadležnosti u odnosu na primjenu Ustava?
3. Kakav je odnos između domaćeg i međunarodnog prava u skladu sa Ustavom? Da li bi Ustav dozvolio primat prava EU nad domaćim pravom nakon pristupanja?
4. Kako Ustav definiše podjelu nadležnosti između različitih nivoa vlasti po sektorskim politikama?
5. Da li postoji neki instrument međunarodnog nadzora nad domaćim ustavnim i zakonskim okvirom i institucijama? Ako postoji, kakav je uticaj tog međunarodnog nadzora na domaće zakone i funkcionisanje domaćih institucija?
6. Ko je konačni tumač Ustava?
7. Postoji li Ustavni sud? Koji je pravni osnov za njegovo uspostavljanje i funkcionisanje? Kako se njegove sudije biraju i kako je zajamčena nezavisnost Suda?
8. Ko ima pravo da se obrati Ustavnom sudu?
9. Koji je djelokrug nadležnosti Ustavnog suda u odnosu na druge sudove?
10. Koliko zakona je Ustavni sud proglasio neustavnim, u potpunosti ili djelomično, u posljednjih 5 godina? Molimo da date jasan statistički pregled predmeta prema nadležnosti Suda.
11. Kako se izvršavaju odluke Ustavnog suda? Ima li slučajeva da odluke Ustavnog suda nisu izvršene ili nisu uzete u obzir? Molimo da dostavite kompletnu listu neizvršenih presuda i razloga za njihovo neizvršenje.
12. Koji su mehanizmi izvršenja i eventualne pravne posljedice u slučaju neizvršenja odluka Ustavnog suda? Molimo da dostavite podatke.
13. Molimo da navedete potpunu listu ustavnih i zakonskih odredbi koje uređuju zahtjeve u pogledu nacionalne pripadnosti u postupcima donošenja odluka u zakonodavnoj, izvršnoj i sudskoj vlasti na svim nivoima vlasti, ukoliko takve odredbe postoje.
14. Molimo opišite koje institucije su definisane kao nezavisne u skladu sa Ustavom, na svim nivoima vlasti. Kako se njihove ustavne garancije nezavisnosti osiguravaju?
15. Postoji li ministarstvo koje je nadležno za provjeru ustavnosti nacrta zakona? Molimo vas da navedete/pojasnite ulogu tog ministarstva i postupak u praksi.
16. Molimo opišite postupak koji je potrebno provesti za izmjenu Ustava. Da li je već bilo izmjena Ustava? Ako jeste, molimo vas da objasnite relevantne izmjene i dopune, postupak, obim i izvršene izmjene.
17. Da li postoje planovi za izmjenu Ustava? Molimo da objasnite.

18. Da li postoje ustavne odredbe koje bi mogle spriječiti Bosnu i Hercegovinu da vrši usklađivanje sa evropskim standardima i/ili *acquis*-em i koje bi zahtijevale izmjenu Ustava? Molimo da dostavite spisak takvih odredbi, ako je primjenjivo.
19. Molimo vas da opišite nadležnosti, postupke izbora i postupke odlučivanja šef države. Da li postoje posebni uslovi kada je u pitanju podobnost kandidata? Da li postoje mehanizmi veta u postupcima donošenja odluka institucije?
20. Koji je službeni jezik ili jezici u Bosni i Hercegovini?

II. Parlament

21. Molimo da date opis strukture i funkcionisanja Parlamenta, uključujući nadležnosti predsjedavajućeg Parlamenta, posebna prava i nadležnosti Parlamenta u odnosu na osiguravanje parlamentarnog nadzora nad radom vlade i izvršnih institucija. Kako se takvi mehanizmi primjenjuju u praksi?
22. Molimo navedite detaljan popis ovlaštenih predlagača zakonodavnih inicijativa i zakona i objasnite procedure za usvajanje zakona (uključujući objašnjenje postojećih procedura po hitnom postupku i njihovu primjenjivost na usvajanje zakona u vezi sa *acquis*-em, ako ih ima)?
23. Molimo da detaljno opišete Poslovnik Parlamenta i navedite informacije koje se tiču njegove primjene. Kada je posljednji put izmijenjen? Da li postoji neki plan da se izmijeni? Ako je tako, molimo opišite dijelove koje je potrebno izmijeniti. Molimo dostavite primjerak važećeg Poslovnika.
24. U kojoj mjeri Poslovnik Parlamenta uređuje pitanje rodne ravnoteže? Da li se ravnopravnost polova uzima u obzir prilikom razmatranja zakona, politika i budžeta?
25. Opišite proces strateškog planiranja Parlamenta. Da li postoji program Parlamenta? Kako se on priprema, koji je vremenski okvir za njegovu realizaciju i kako se nadgleda njegova realizacija?
26. Kako Parlament izvršava svoje zakonodavne funkcije? Da li postoji na nivou Parlamenta sistem provjere usklađenosti novog zakonodavstva i amandmana predloženih u parlamentarnoj procedure sa *acquis*-em? Objasnite i dajte informacije i primjere. Da li Parlament traži prateće dokumente prilikom ocjenjivanja nacrta zakona, kao što su procjene uticaja, dokazi o javnim raspravama?
27. Koliko često parlamentarci ostvaruju svoje pravo predlaganja zakona? Molimo da dostavite podatke za proteklih pet godina.
28. Molimo navedite koliko često se koristi hitna procedura u Parlamentu i prema kojim kriterijima. Molimo dajte detaljan spisak zakona koji su usvojeni po hitnom postupku u proteklih 5 godina.
29. Molimo da navedete nadležnosti parlamentarnih komisija. Koliko vremena komisije posvećuju razmatranju zakonodavstva?
30. Koliko je političkih stranaka registrovano u zemlji? Koliko njih je zastupljeno u Parlamentu?
31. Molimo da date statističke podatke o članovima Parlamenta prema (a) polu (b) pripadnosti nacionalnim manjinama.
32. Molimo da navedete kriterijume za kandidovanje na izborima za parlamentarna tijela (pasivno biračko pravo). Koji su razlozi za diskvalifikaciju za političku funkciju (npr.

krivična osuda, uključujući i osude za ratne zločine, zločine protiv čovječnosti ili genocid)? Da li postoji plan da se ovo posljednje izmijeni?

33. Koja se pravila primjenjuju pri zamjeni članova Parlamenta u toku njegovog mandata?
34. Da li postoje mehanizmi veta u zakonodavnom postupku? Ako postoje, opišite njihovo funkcionisanje i detaljno navedite koliko puta su korišten u posljednjih 5 godina.
35. Molimo da opišete postojeće odredbe kojima se definišu lica koja imaju pravo da glasaju na parlamentarnim, predsjedničkim i lokalnim izborima, kao i način vođenja biračkih spiskova.
36. Opišite opšti okvir za finansiranje stranaka i izbornih kampanja, pravila kojima se obezbjeđuje njihova transparentnost i navedite detalje o praćenju njihove primjene. Kako su realizovane preporuke GRECO 2009 o „Transparentnosti finansiranja stranaka"? Da li se postojeće obaveze izvještavanja, u skladu sa Izbornim zakonom o javnom finansiranju političkih stranaka u toku izbora, odnose i na privatne izvore finansiranja? Objasnite koji mehanizmi postoje za izvještavanje o finansiranju stranaka iz privatnih i javnih izvora.
37. Opišite napredak koji je postignut do sada u realizaciji preporuka Kancelarije za demokratske institucije i ljudska prava u smislu razmatranja granica izbornih jedinica da bi se ispoštovao princip ravnopravnosti glasača, uklanjanje ograničenja na pravo glasa i kandidovanja na osnovu nacionalnosti i prebivališta i razmatranja regulatornog okvira za finansiranje kampanja.
38. Molimo da navedete kako je definisan i kako se primjenjuje poslanički imunitet.
39. Molimo da date spisak nezavisnih institucija koje podnose izvještaje Parlamentu.
40. Da li postoji ustavni ili obični pravni okvir za korištenje instrumenata direktne demokratije, uključujući i referendum? Koji je njihov obim primjene i procedura koju je potrebno ispoštovati? Da li oni imaju obavezujuće i direktne pravne učinke ili su pretežno konsultativni? Mogu li međunarodni ugovori biti predmet referenduma? Da li je predviđen referendum o Ugovoru o pristupanju EU?

III. Vlada

41. Molimo da date opis organizacije i funkcionisanja vlade. Koji je pravni osnov za strukturu i funkcionisanje vlade?
42. Koji mehanizmi postoje u međuresornoj koordinaciji? Konkretno, koji mehanizmi postoje za povezivanje strateškog planiranja i budžetiranja, u svakom ministarstvu, na nivou vlade?
43. Koje strukture postoje kako bi se obezbijedila koordinacija pitanja koja se odnose na evropske integracije? Kako se provjerava i nadgleda usklađenost planiranog zakonodavstva sa *acquis*-em i međunarodnim obavezama? Koje tijelo je odgovorno za takvu provjeru? Molimo da objasnite.
44. Kako se osigurava koordinacija između svih domaćih institucija nadležnih za provedbu *acquis*-a? Molimo vas da navedete konkretne primjere funkcionisanja mehanizma koordinacije.
45. Da li je usvojen nacionalni plan za usvajanje *acquis*-a (ili sličan dokument)? Ako jeste, da li su iskazani troškovi? Da li se njegova realizacija redovno prati? Kako je on

povezan sa godišnjim zakonodavnim programom vlade? (*vidjeti i dio Reforma javne uprave*)

46. Da li se pod-državni nivoi vlasti konsultuju na bilo kakav formalan način kada se izrađuje zakonodavstvo koje će na njih imati uticaja ili u čiju primjenu će biti uključeni? Nasuprot tome, da li se oni konsultuju sa državnim nivoom u pripremi zakona koji utiču ili zahtijevaju koordinaciju sa zakonodavstvom ili tijelima na državnom nivou?
47. Molim da opišete kako Državni koordinator za IPA-u (DIPAK) ispunjava svoju ulogu kao glavni partner Komisije za strateško planiranje, koordinaciju programiranja, praćenje realizacije, evaluaciju i izvještavanje o IPA pomoći. Koliko zaposlenih radi u kancelariji DIPAK-a i u kojim sektorima? Je li broj osoblje adekvatan da ispuni zadatke DIPAK-a? Kako ministarstava i druge relevantne institucije podržavaju DIPAK u ovim zadacima? Da li su uočeni nedostaci u njihovom doprinosu i, ako je tako, jesu li prevaziđeni?
48. Objasnite glavne razloge za kašnjenja ili probleme u realizaciji IPA pomoći. Da li se ove prepreke otklanjaju ili će biti otklonjene u sadašnjoj i budućoj realizaciji?

IV. Lokalna samouprava

49. Kakva je struktura lokalne samouprave i nadležnosti organa lokalne samouprave u cijeloj zemlji? Molimo da precizirate.
50. Molimo da opišete izborni sistem opština. Da li se održavaju redovni opštinski izbori u cijeloj zemlji? Koji su uslovi za kandidaturu i osnove za diskvalifikaciju? Da li postoji plan da se ovo posljednje izmijeni?
51. Da li postoji udruženje opština i koje su njegove funkcije i administrativni kapaciteti?
52. Da li organi lokalne samouprave potpadaju pod administrativnu i sudsku kontrolu??
53. Da li postoji strategija o decentralizaciji?
54. Što se tiče fiskalne decentralizacije, kako Bosna i Hercegovina osigurava da lokalne vlasti dobiju sredstva potrebna da ispune svoje obaveze? Da li su preduzete mjere za jačanje kapaciteta finansijskog upravljanja u opštinama? Objasnite. (Molimo vas da pogledate i pitanje pod Ekonomskim kriterijumom.)
55. Kad se priprema analiza fiskalnog uticaja primjene novog zakonodavstva, da li se utvrđuje i uzima u obzir i uticaj na budžet opština? Objasnite na koji način. (Pogledati i dio Javna uprava/Kreiranje i koordinacija politika i Poglavlje 32)
56. Kako su regulisane i definisane administrativne granice opština? Objasnite.
57. Kako su raspoređeni vlasništvo, registracija i upravljanje javnom imovinom, uključujući nekretnine, raspoređeni? (*Molimo pogledajte i pitanja u Poglavlju 4 o državnom kapitalu*.)
58. Koje strukture državne uprave su odgovorne za provođenje reforme lokalne samouprave?
59. Da li se opštine konsultuju na bilo kakav formalan način kada se donosi zakonodavstvo koje će na njih imati uticaja ili u čiju primjenu će biti uključene?

V. Civilno društvo

60. Mogu li se sva fizička i pravna lica izraziti, mirno okupiti i uspostaviti, pridružiti i učestvovati u neformalnim i/ili registrovanim organizacijama? Molimo da detaljno odgovorite na ova pitanja.
61. Dostavite podatke o broju registrovanih organizacija civilnog društva (OCD), kao i o broju zaposlenih i volontera u tim organizacijama civilnog društva,
62. Od čega se sastoji pravni okvir za organizacije civilnog društva?
63. Da li se OCD trebaju registrovati? Ako trebaju, ko vodi registar? Molimo da opišete postupak registracije. Je li registracija OCD laka, blagovremena i jeftina? Je li moguća *online* registracija?
64. Da li postoji politika/pravni okvir za volontiranje u organizacijama civilnog društva?
65. Da li postoje strateški dokumenti za saradnju državnih organa sa civilnim društvom i da li se realizuju?
66. Da li postoje zvanična tijela za dijalog i saradnju između organizacija civilnog društva i javnih institucija i ako je tako, kako se OCD-ovi zastupljeni u njima? Kako ova saradnja funkcioniše u praksi? Da li su administrativni kapaciteti i sredstva dovoljni da bi mehanizam ostvario svoje ciljeve? Da li je struktura dovoljno vidljiva, otvorena i dostupna organizacijama civilnog društva?
67. Molimo da objasnite kako je civilno društvo uključeno u javne rasprave o nacrtu zakona i politika. Da li postoji struktura ili mehanizam, uključujući i web platformu? Da li su prijedlozi civilnog društva uzeti u obzir od strane nadležnih organa? (*Vidjeti i pod Reforma javne uprave*)
68. Da li se o zakonima, podzakonskim aktima, strategijama i reformama efikasno konsultuje sa organizacijama civilnog društva (u smislu adekvatnog pristupa informacijama, dovoljno vremena za komentarisanje, izbor i reprezentativnosti radnih grupa, prihvatanje komentara, povratne informacije itd.)?
69. Da li je javno finansiranje ili bilo koji drugi oblik podrške dostupan organizacijama civilnog društva? Molimo navedite podatke o iznosima u proteklih pet godina.
70. Da li postoje jasni i pravno obavezujući mehanizmi za raspodjelu javnih sredstava?
71. Da li zakonodavstvo osigurava poreske olakšice za pojedinačno ili korporativno finansiranje neprofitnog sektora?

VI. Javna uprava

A. Strateški okvir za reformu javne uprave (RJU)

72. Opišite nivo političke podrške za reformu javne uprave na različitim nivoima vlasti i kako se podrška pokazala. Opišite koji srednjoročni strateški i/ili planski dokumenti ukazuju da je RJU prioritet vlade. Da li postoji konsenzus o opsegu reforme?
73. Da li postoji sveobuhvatna strategija za reformu javne uprave? Ako postoji, opišite proces njene pripreme, među-institucionalne strukture i njihove odgovornosti, kao i proces javne rasprave.
74. Da li strategija ima akcioni plan sa dinamikom i jasnim informacijama u pogledu odgovornosti za realizaciju, troškove i izvore finansiranja?

75. Opišite okvir za praćenje realizacije Strategije. Da li se pripremaju redovni izvještaji o realizaciji i da li se objavljuju? Da li se napredak mjeri u odnosu na pokazatelje učinka? Kako su civilno društvo i privrednici uključeni u proces praćenja realizacije?
76. Kakav je status realizacije strategije i akcionog plana? Koji nedostaci su uočeni u procesu realizacije i kako su prevaziđeni?
77. Opišite institucionalni aranžman za koordinaciju reforme javne uprave. Da li postoji centralno tijelo ili ministarstvo zaduženo za reformu javne uprave? Koja tijela/institucije su uključene u strukture koordinacije i koje su njihove uloge? Kakav je kapacitet institucije - nosioca aktivnosti i glavnih subjekata za izvršavanje zadataka?
78. Opišite kako se finansira realizacija Strategije reforme javne uprave. U kojoj mjeri se troškovi ogledaju u godišnjem budžetu? Da li je finansijska održivost reforme osigurana u srednjoročnim okvirima rashoda?

B. Izrada i koordinacija politika

79. Opišite sistem kreiranja politike, kao i institucionalne aranžmane za strateško planiranje unutar vlade. Da li postoje konkretne smjernice za strateško planiranje? Postoji li program rada vlade, uključujući i godišnji zakonodavni program? Koja su glavni ciljevi ovog programa?
80. Koje vrste pravnih akata postoje? Molimo da objasnite tok zakonodavnog postupka za njihovo usvajanje.
81. Opišite sistem planiranja donošenja srednjoročnih politika. Da li postoji plan srednjoročne politike? Kako je pripremljen, koji je rok za njegovu realizaciju i kako se njegova realizacija pratiti? Koji mehanizmi postoje da bi se osiguralo da planiranje politika bude usklađeno sa finansijskim planiranjem?
82. Kako je pripremanje nacionalnog plana za usvajanje *acquis*-a ugrađeno u ukupan sistem politike? (*Vidjeti i dio pod nazivom Vlada*)
83. Koji oblici konsultacija o zakonodavnim i strateškim inicijativama se koriste kako unutar vlade (međuinstitucionalna koordinacija) i izvan nje (javne konsultacije sa zainteresovanim stranama)? Referirajte se na zakonodavstvo (relevantne članove) koji opisuju mehanizme konsultacije. Da li zakonodavstvo osigura jedinstven pristup u procesu konsultacija u cijeloj zemlji? Molimo da dostavite relevantne zakone. (*Vidjeti i pod Civilno društvo*)
84. Da li su prilikom izrade nacrta zakona i prijedloga politike sistematski rade procjene njihovog uticaja (fiskalne, regulatorne, itd.)? Koliko su one kvalitetne? Koji mehanizmi postoje za praćenje djelotvornog provođenja pravnih akata od strane državnih organa (npr. zahtjevi u pogledu izvještavanja, inspekcija)?

C. Državna služba i upravljanje ljudskim resursima

85. Molimo da predstavite zakonodavni okvir kojim se uređuje javna služba (državni službenici i drugi službenici i namještenici)? Na koji način su principi javne uprave ugrađeni u zakonski okvir? Dostavite relevantne zakone i podzakonske akte.
86. Opišite različite vrste državnih službenika na svim nivoima uprave (npr. državni službenici, drugi javni radnici, politički imenovani funkcioneri itd.). Koje su razlike između ovih različitih kategorija (u smislu radno-pravnog statusa, prava i obaveza)?

87. Objasnite opseg primjene zakona o državnim službenicima i vertikalno (tj. koje pozicije u upravnom tijelu pripadaju državnim službenicima i na koje pozicije/funkcije se zakon ne primjenjuje) i horizontalno (odnosno institucije i kategorije državnih službenika koji su obuhvaćeni zakonom i oni koji su ostali izvan njegovog djelokruga).

88. Na koje pozicije u vladi se politički imenuju nosioci funkcije na koje se ne primjenjuje zakon o državnim službenicima? Da li postoje mjere zaštite od politizacije državne službe?

89. Molimo da objasnite opštu politiku u popunjavanju radnih mjesta u državnoj službi, odnosno da li se prioritet daje internom izboru ili vanjskom zapošljavanju. Koji su uslovi za organizaciju internih i javnih konkursa? Koji organ odlučuje da li će biti raspisan interni ili javni konkurs za popunu radnog mjesta? Na koji način je osigurana transparentnost procesa zapošljavanja?

90. Objasnite koje različite kategorije rukovodilaca postoje u državnoj službi, posebno, navedite nazive funkcija koje odgovaraju višim, srednjim i najnižim rukovodećim radnim mjestima i dajte procjenu broja zaposlenih kojima rukovodi svaki od rukovodilaca, navedite glavne dijelove organizacije čiji rad koordinira svaki od rukovodilaca i autoritet kome relevantni rukovodilac odgovara za svoj rad.

91. Koji sistem delegiranja ovlaštenja postoji od višeg do nižeg nivoa rukovođenja?

92. Opišite postupak zapošljavanja za različite kategorije državnih službenika (npr. viši, srednji i niži rukovodeći nivo, stručni nivo /nivo službenika koji nisu rukovodioci). Opširno objasnite sljedeća pitanja za svaku kategoriju:

    sastav konkursne komisije;

    faze procesa izbora i organ koji je ovlašten da odluči o uspješnosti kandidata u svakoj od faza izbora;

    koji je organ ovlašten da donese konačnu odluku o izboru i na osnovu kojih kriterijuma. Navesti da li se, u skladu sa zakonskim okvirom, to ovlaštenje može delegirati i ako da kome.

93. Objasnite da li se rukovodioci višeg i srednjeg nivoa imenuju na ograničeno vrijeme ili sa mandatom na određeno vrijeme. U slučaju da se imenuju sa mandatom na određeno vrijeme, opširno opišite sljedeće: dužinu mandata; mogućnost, dužinu i uslove za ponovno imenovanje; organ koji je ovlašten da odluči o ponovnom imenovanju.

94. Da li postoji transparentan i regulisan sistem određivanja funkcija i ovlaštenja službenika na srednjim rukovodećim mjestima u okviru državne uprave? Opišite.

95. Koje su pravne garancije za osiguravanje transparentnosti i meritokratije u zapošljavanju/imenovanju? Koji organi su zaduženi za praćenje i izvještavanje o tom procesu?

96. Da li postoji godišnji plan zapošljavanja? Ko ga priprema i kako se prati njegova realizacija?

97. Da li postoje specifični uslovi za pristup zapošljavanju na pozicijama u javnoj upravi, uključujući i uslove koji proizilaze iz ustavnih odredbi i zakonodavnog okvira na svim nivoima vlasti? Ako je tako, dostavite spisak ustavnih i zakonskih odredbi koje propisuju ove specifične uslove; i dostavite spisak institucija i tijela javne uprave na svim nivoima vlasti koja imaju takve uslove.

98. Navedite da li postoji privremeno zaposlenje u javnoj upravi. Kakav je pravni status ovih kategorija - da li se one smatraju državnim službenicima, a ako ne, kakav se postupak primjenjuje na njih da bi postali državni službenici? Kakav je postupak za njihovo zapošljavanje i otpuštanje s posla? Da li postoji zakonom propisano ograničenje broja privremenih ugovora? Ako postoji, na koji način se ovo ograničenje poštuje, prati i da li se o tome izvještava? Da li javnost prati podatke o privremenim ugovorima i da li su joj dostupni?

99. Dostavite podatke o privremeno zaposlenim u posljednje tri godine, uključujući i procenat ovako zaposlenih u odnosu na zaposlene putem konkursa.

100. Opišite kako je u državnoj službi organizovano upravljanje ljudskim resursima. Da li postoji politika razvoja državne službe? Da li postoji vodeća institucija za koordinaciju i koje su njene nadležnosti? Da li ima dovoljno ljudskih resursa? Da li priprema godišnji izvještaj i objavljuje ga?

101. Na koji način je osigurana dosljednost prakse upravljanja ljudskim resursima u cijeloj zemlji? Na koji način se upravlja ljudskim resursima na različitim nivoima vlasti, koje institucije upravljaju i koje su im nadležnosti?

102. Objasnite kako je otpuštanje državnih službenika sa posla regulisano, odnosno specifične uslove za pokretanje postupka razrješenje koji su propisani zakonodavstvom za svaku kategoriju osoblja (rukovodeća mjesta na višem i srednjem nivou i stručni nivo/službenici koji nisu na rukovodeće osoblje), organ koji donosi odluku i zakonom propisan mehanizam za sprečavanje zloupotrebe otpuštanja itd.

103. Opišite informacione sisteme za upravljanje ljudskim resursima koji postoje. Koje dijelove javne uprave pokriva ovaj sistem ili sistemi? Sa kojim drugim informacionim sistemima je on u interakciji (npr. trezor za obračun plata itd.)?

104. Opišite zakonski okvir koji garantuje stručno usavršavanje državnih službenika. Objasnite kako se organizuje obuka državnih službenika i na kom pravnom osnovu. Da li postoji institucija nadležna za obaveznu i kontinuiranu edukaciju državnih službenika i koji je opseg njenog rada? Navedite statističke podatke o broju i sadržaju obuka u posljednjih pet godina.

105. Opišite zakonski okvir za unapređenje integriteta državne službe. Postoji li etički kodeks koji se primjenjuje na državne službenike? Ako postoji, kako se njegova primjena nadgleda? Da li postoje posebna pravila primjenjiva na određene kategorije državnih službenika?

106. Kako je organizovan razvoj karijere za državne službenike (napredovanje, premještaj, pokretljivost itd.)? Kako se primjenjuje zakonski okvir koji reguliše ove aspekte (npr. pokazatelji broja unaprijeđenih ljudi svake godine)?

107. Opišite zakonski okvir koji reguliše ocjenjivanje državnih službenika. Koliko često se vrši ocjenjivanje rada? Šta je rezultat ocjenjivanja, tj. koliko ocjena postoji? Na koji način rezultati ocjenjivanja utiču na karijeru i uslove rada (npr. platu) državnih službenika i koji mehanizmi postoje za praćenje primjene preporuka datih pri ocjenjivanju? Na koji način se ocjenjuju rukovodioci na višem nivou?

108. Da li postoji transparentna zakonska ili regulatorna osnova za radnje koje preduzimaju državni službenici? Posebno, kako se osigurava nepristrasnost i zabrana diskriminacije u radu državnih službenika?

109. Opišite sistem zarada državnih službenika i drugih zaposlenih u javnoj upravi. Navedite relevantne zakonske akte.

110. Opišite na koji način je zajamčen nezavisni nadzor državne službe.

111. Navedite statističke podatke o državnoj službi, po ispod navedenim kriterijima, razvrstane za svaki nivo vlasti i, gdje je to moguće, po polu:

a) Statistički podaci o javnoj upravi (podaci za 2016. godinu)

i. Broj državnih službenika
ii. Broj politički imenovanih
iii. Broj pomoćnog/administrativnog osoblja
iv. Broj privremeno zaposlenih
v. Broj ostalih zaposlenih, ako je primjenjivo (objasnite)
vi. Ukupan broj zaposlenih u javnoj upravi (Dostavite spisak vrsta institucija koje se smatraju dijelom javne uprave u Bosni i Hercegovini)
vii. Ukupan planirani broj ljudi koji treba da budu zaposleni u javnoj upravi (Ovaj broj treba da obuhvati i slobodnih radnih mjesta koja nisu popunjena, ali su sistematizovana u svim institucijama)

b) Zapošljavanje u državnoj službi (osim rukovodećih državnih službenika/drugih zaposlenih na visokim pozicijama)

viii. Broj upražnjenih radnih mjesta državnih službenika na početku godine
ix. Broj provedenih javnih konkursa
x. Broj primljenih prijava po radnom mjestu
xi. Broj uspješnih kandidata
xii. Broj radnih mjesta popunjenih putem konkursa
xiii. Broj provedenih internih konkursa
xiv. Broj primljenih prijava po radnom mjestu
xv. Broj uspješnih kandidata
xvi. Broj radnih mjesta popunjena kroz interni konkurs
xvii. Broj ljudi na listama čekanja, ako ih ima (nakon što su bili uspješni na konkursu)

c) Mobilnost u državnoj službi

i. Broj unaprijeđenih državnih službenika
ii. Broj premještenih državnih službenika (horizontalno)
iii. Broj degradiranih državnih službenika

d) Razrješenje/otpuštanje iz državne službe - Ukupan broj razriješenih/otpuštenih državnih službenika u datoj godini:

i. Zbog ostavke
ii. Zbog odlaska u penziju
iii. Zbog disciplinske mjere
iv. Zbog nezadovoljavajućeg obavljanja posla
v. Ostalo (navedite)

e) Žalbe u državnoj službi

i. Broj žalbi podnesenih relevantnim institucijama zbog nepravednog otpuštanja državnih službenika u datoj godini
ii. Broj žalbenih predmeta državnih službenika koji su riješeni u datoj godini

iii. Žalbe riješene u korist državnih službenika u datoj godini
iv. Žalbe riješene u korist institucija javne uprave u datoj godini
v. Broj pravosnažno riješenih žalbenih predmeta izvršenih u datoj godini
vi. Ukupan broj žalbenih predmeta koji još nisu riješeni
vii. Ukupan broj pravosnažno riješenih žalbenih predmeta koji čekaju izvršenje
viii. Broj žalbi koje su ostali zaposleni podnijeli relevantnim institucijama zbog nepravednog otpuštanja
ix. Broj žalbi riješenih u datoj godini
x. Žalbe riješene u korist ostalih zaposlenih
xi. Žalbe riješene u korist institucija javne uprave
xii. Broj pravosnažno riješenih žalbenih predmeta izvršenih u datoj godini
xiii. Ukupan broj žalbenih predmeta koji još nisu riješeni
xiv. Ukupan broj pravosnažno riješenih žalbenih predmeta koji čekaju izvršenje
xv. Iznos plaćenih odšteta na osnovu pravosnažnih sudskih odluka u datoj godini

f) Ocjenjivanje rada

i. Ukupan broj ocijenjenih državnih službenika u datoj godini (% svih državnih službenika)
ii. Procenat institucija koje su završile ocjenjivanje rada
iii. Broj onih koji su ocijenjeni najvećom ocjenom
iv. Broj onih koji su ocijenjenih drugom najvećom ocjenom
v. Broj onih koji su ocijenjenih trećom najvećom ocjenom
vi. Broj onih koji su ocijenjenih kao „nezadovoljavajući“

g) Viši državni službenici/rukovodioci

vii. Ukupan broj rukovodilaca na višem nivou
viii. Broj upražnjenih radnih mjesta rukovodilaca na višem nivou na početku godine
ix. Broj upražnjenih radnih mjesta rukovodilaca na višem nivou koje treba popuniti u skladu sa godišnjim planom zapošljavanja
x. Broj javnih konkursa provedenih za popunjavanje radnih mjesta rukovodilaca na višem nivou
xi. Broj primljenih prijava po radnom mjestu
xii. Broj uspješnih kandidata
xiii. Broj internih konkursa provedenih za popunjavanje radnih mjesta rukovodilaca na višem nivou
xiv. Broj primljenih prijava po radnom mjestu
xv. Broj uspješnih kandidata
xvi. Broj rukovodilaca na višem nivou koji su ponovo imenovani nakon isteka mandata
xvii. Ukupan broj otpuštanja rukovodilaca na višem nivou, od čega:
- Zbog odlaska u penziju
- Zbog ostavke
- Zbog disciplinske mjere
- Zbog negativnih ocjena
- Zbog isteka mandata
- Ostalo (navedite)

xviii. Broj žalbi zbog otpuštanja visokih rukovodilaca

xix. Broj pozitivno riješenih žalbi
xx. Broj izvršenih odluka po žalbi
xxi. Broj pravosnažnih odluka koje čekaju izvršenje
xxii. Iznos plaćenih odšteta na osnovu pravosnažnih sudskih odluka u datoj godini

D. Odgovornost

112. Opišite zakonodavni okvir koji reguliše uspostavljanje i organizaciju svih javnih tijela u okviru izvršne vlasti zajedno sa razgraničenjem njihovih odgovornosti. Dostaviti organizacionu šemu izvršne vlasti na različitim nivoima vlasti.

113. Kako se osigurava odgovornost upravnih organa (npr. da li upravni organi odgovaraju za svoj rad drugim upravnim, zakonodavnim ili pravosudnim organima, i da li su predmet nadzora drugih)?

114. Objasnite zakonodavni okvir kojim se uređuje nadzor od strane nadzornih institucija i dajte spisak svih takvih struktura (nezavisnih institucija).

115. Opišite zakonodavni okvir i institucionalni aranžman kojim se garantuje pristup informacijama. Dajte informacije o naknadama za pristup informacijama. Relevantne zakone dostavite na engleskom jeziku.

116. Da li zakonodavni okvir propisuje da institucije uspostave registar zahtjeva za informacijama? Ako propisuje, koliko institucija ima takve registre i da li ih redovno ažuriraju? Da li postoji centralni registar?

117. Da li postoje smjernice o sadržaju informacija koje javne institucije proaktivno objavljuju? Dajte podatke o tome koliko institucija održava web stranicu i koliko njih se redovno ažurira.

118. Koje institucija su uključene u praćenje njegove primjene? Da li postoji određeni nadzorni organ sa ovlaštenjem da postavlja standarde i izriče sankcije? Koje nivoe vlasti ovaj organ nadgleda?

119. Kakvi su postupci kojima se garantuju prava građana na žalbu protiv mjera državne službe? Opišite ih (npr. skupštinski odbori, institucija omudsmana, unutrašnja i spoljna revizija, inspekcije, organi za utvrđivanje standarda). Relevantne zakone dostavite na engleskom jeziku.

120. Na koji način se prati realizacija preporuka koje su dali ovi organi (posebno ombudsmana) i u kojoj mjeri su one uzeti u obzir od strane institucija javne uprave?

121. Da li postoje specijalni upravni sudovi? Koja su njihova ovlaštenja?

122. Opišite ulogu ombudsmana u nadzoru upravnih organa u smislu osiguravanja usklađenosti zakona, javnih politika i drugih propisa sa Ustavom, kao i sa međunarodnim instrumentima za zaštitu ljudskih prava. Da li je ombudsman ovlašten da podstiče vladu da potpisuje ili pristupa relevantnim međunarodnim instrumentima i da osigurava njihovu primjenu? (Za sva pitanja vezana za ombudsmana vidi i dio Osnovna prava)

123. Postoji li etički kodeks za ombudsmana? Ako postoji, kada je usvojen?

124. Da li ombudsman uživa spoljnu i unutrašnju samostalnost kada postupa u okviru svog mandata? Koje garancije postoje za nezavisnost službenika ombudsmana (npr. pravnici za koji rade na predmetima)? Molimo da detaljno opišete postupke za njegovo

imenovanje, prestanak mandata i dodijeljena finansijska sredstva i ljudske resurse. Koji mehanizmi garantuju transparentan i pluralistički proces izbora i imenovanja? Da li su dobijena sredstva dovoljna za potpuno, nezavisno i efikasno obavljanje funkcije ombudsmana?

125. Da li se ombudsmanu odobrava pristup službenoj dokumentaciji? Da li on ima pravo da obustavi izvršenje nekog upravnog akta ako utvrdi da taj akt može da ima za posljedicu nepopravljivo ugrožavanje prava nekog lica? Ako je tako, kako se to provodi u praksi? Da li ombudsman ima pravo da ospori usaglašenost zakona sa Ustavom i, ako može, kako se to provodi u praksi?

126. Da li postoje terenski uredi ombudsmana izvan glavnog ureda?

127. Navedite konkretne podatke o pritužbama podnesenim ombudsmanu i šta je po njima urađeno u posljednjih nekoliko godina. Navedite podatke o tome kako vlada postupa po preporukama organa zaduženih za upravnu kontrolu. Navedite da li bi sudski postupci mogli da budu pokrenuti u slučaju da uprava ne slijedi preporuke ombudsmana. Molimo da relevantne zakone dostavite na engleskom jeziku.

128. Dostavite detaljnu tabelu u kojoj su navedene aktivnosti ombudsmana u posljednje tri godine (broj primljenih pritužbi, broj riješenih predmeta, broj preporuka, broj postupanja po preporukama). Da li postoje neki zaostali predmeti koje treba razmotriti ombudsman? Ako postoji, koje mjere se preduzimaju kako bi se smanjio zaostatak?

129. Navedite broj radnji koje je ombudsman preduzeo po službenoj dužnosti.

E. Pružanje usluga

130. Opišite postojeću politika pružanja usluga. Na koji način se osigurava dosljedna politika između različitih nivoa vlasti?

131. Postoji li politika e-vlade? Opišite koji su njeni glavni ciljevi i status njene realizacije.

132. Na koji način se unaprjeđuje uprava usmjerena na korisnika uključujući administrativno pojednostavljenje i e-usluge? Koliko usluga je dostupno *online* i koliko njih je pojednostavljeno?

133. Opišite zakonodavni okvir i trenutno stanje u pogledu mehanizma e-autentifikacije/e-potpisa.

134. Navedite informacije o postojećim jednošalterskom sistemu na različitim nivoima vlasti. Dajte kompletan spisak usluga koje se preko njega pružaju građanima i privredi.

135. Opišite standarde za interoperabilnost informatičkih sistema javnih institucija. Na koji način se garantuju jedinstveni standardi? Kakva je situacija u primjeni?

136. Opišite zakonodavni/strateški okvira koji garantuje kvalitet i jednak pristup javnim službama. Kako se osigurava zadovoljavanje potreba posebnih grupa (kao što su osobe sa invaliditetom, stranci, starija lica i sl.)?

137. Šta je urađeno da se osigura otvorenost i transparentnost državne uprave? Da li bilo koji građanin pogođen nekom upravnom mjerom može da sazna koji je osnov za takvu mjeru? Na koji način se razlozi za administrativne odluke saopštavaju građanima na koje se odnose?

138. Opišite zakonodavni okvir za administrativne procedure. Na koji način su posebne administrativne procedure regulisane? Objasnite njihov osnov.

139. Opišite mehanizme za dobijanje povratnih informacija od građana koje služe za mjerenje zadovoljstva građana/privrede radom javnih službi. Objasnite na koji način se povratne informacije koriste za poboljšanju dostupnosti i kvaliteta usluga.

F. Upravljanje javnim finansijama (UJF)

140. Opišite rezultate realizacije reformi upravljanja javnim finansijama u proteklim godinama. Koja su ključna otvorena pitanja i ključni reformski prioriteti koje treba rješavati u narednim godinama u zemlji?

141. Da li je Bosna i Hercegovina usvojila strategiju upravljanja javnim finansijama (UJF) za cijelu zemlju sa srednjoročnim akcionim planom koja obuhvaća sve ključne podsisteme UJF i pitanja u okviru njih (tj. priprema budžeta, upravljanje prihodima i njihovo prikupljanje, izvršenje budžeta s upravljanjem gotovim novcem, sistem javnih nabavi, upravljanje dugom, unutrašnja finansijska kontrola u javnom sektoru, inspekcijski nadzor nad budžetom, računovodstvo i izvještavanje, vanjska revizija i dr.? Ako nije, da li zemlja planira da usvoji sveobuhvatni program reformi? U kom roku?

142. U slučaju da za cijelu zemlju ne postoji strategija za upravljanja javnim finansijama, da li postoje odvojene strategije za svaki podsistem, kao što su javne nabavke, javni dug i unutrašnja finansijska kontrola u javnom sektoru? Ako postoje, na koji način se osigurava konzistentnost između različitih strategija podsistema?

143. Na koji način se osigurava praćenje i izvještavanje o reformi upravljanja javnim finansijama? Je li civilno društvo uključeno u praćenje? Koliko često se pripremaju izvještaji o praćenju? Da li se objavljuju?

144. Opišite mjere koje je Bosna i Hercegovina preduzela kako bi se osigurala transparentnost budžeta u različitim fazama budžetskog ciklusa (priprema budžeta, odobravanje, izvršavanje i nadzor)? Da li zemlja ima mapu puta za transparentnost, npr. kao dio strategije/programa reforme upravljanja javnim finansijama ?

145. Opišite ulogu parlamentarnih radnih tijela u donošenju budžeta. Kakvi su kapaciteti ovih komisija za obavljanje analize nacrta budžeta?

146. Opišite mehanizme za praćenje izvršenja budžeta i postupanje po izvještaju glavnog revizora. Na koji način se osigurava postupanje po nalazima i preporukama glavnog revizora? Opišite pravni okvir za saradnju između ureda glavnog revizora i odgovarajućih institucija.

147. Na koji način Bosna i Hercegovina osigurava prezentaciju informacija iz budžeta javnosti u pristupačnijem formatu u odnosu na standardne budžetske dokumente? Na primjer, da li je vlada pripremila tzv. "Budžet za građane"? Na koji način se osigurava učešće javnosti u procesu donošenja budžeta?

VII. <u>Civilni nadzor nad bezbjednosnim snagama</u>

148. Opišite status i organizaciju bezbjednosnih snaga, kako civilnih tako i vojnih, kao i njihove nadležnosti. Molimo da dostavite - tamo gdje je to moguće - organizacione šeme i stvarnog broja zaposlenih.

149. Da li postoji civilna kontrola nad bezbjednosnim snagama, uključujući i obavještajne službe, i kako se ona provodi? Opišite postojeće relevantne aranžmane za parlamentarnu kontrolu bezbjednosnih snaga.

150. Da li postoje neke tekuće ili planirane reforme bezbjednosnih snaga? Ukoliko postoje, opišite glavne elemente.

151. Na koji način vojni resursi mogu da budu stavljeni pod policijsku komandu u specifičnim kriznim situacijama?

152. Koje mjere su preduzete da bi se osigurala povećana svijest među bezbjednosnim snagama o pitanjima kao što su ljudska prava, zabrana diskriminacije i metode rada policije u zajednici?

VIII. Pravosuđe (pitanja koja pokrivaju i Poglavlje 23)

A. Organizacija i struktura sudskog i tužilačkog sistema

153. Dajte kratak opis zakonodavstva ili drugih pravila kojima je regulisana struktura i funkcionisanje pravosudnog sistema. Da li postoje sudovi izvan redovnog pravosudnog sistema (kao što su vojni sudovi)?

154. Opišite organizacioni okvir sudskog sistema i navedite sve tekuće i planirane promjene.

155. Da li je nadležnost svakog suda propisana na jasan način koji osigurava predvidljivost? Na koji je način regulisan sukob nadležnosti i kako to sudovi provode u praksi? Da li postoje područja u kojima su sudovi premali za objektivnu dodjelu predmeta u rad odnosno za specijalizaciju? Mogu li fizička udaljenost i nedostatak komunikacije biti problematični u svjetlu pristupa pravdi? Dajte konkretne podatke.

156. Opišite vaš tužilački sistem. Koje su uloge tužilaca i zamjenika tužilaca i u kakvom su hijerarhijskom odnosu ?

157. Navedite:

a) Broj sudova (po vrsti suda),

b) Glavne nadležnosti i funkcije za sve vrste sudova;

c) Broj tužilaštava (prema vrsti tužilaštva);

d) Glavne nadležnosti i funkcije za sve vrste tužilaštava;

e) Broj sudija, tužilaca i advokata;

f) Broj i tačne uloge/nadležnosti sudskih izvršitelja i notara;

g) Broj sudija razvrstan po polu;

h) Broj sudija razvrstan po pripadnosti nacionalnim manjinama;

i) Broj drugih pravnih profesija navedenih u tački (e) razvrstanih po polu;

j) Broj drugih pravnih profesija navedenih u tački (e) po pripadnosti nacionalnim manjinama;

158. Kako je načelo slučajnog (prirodnog) sudije regulisano bosanskohercegovačkim zakonodavstvom i kako se ono primjenjuje u praksi?

159. Koliko ima specijalizovanih sudija i tužilaca i za koje vrste predmeta?

160. Opišite sistem(e) žalbenih postupaka.

161. Tijela za upravljanje: Visoko sudsko/tužilačko vijeće

a) Opišite sastav, ulogu, prostorije i budžet. Postoji li jedno ili dva zasebna tijela? Kako je institucionalna nezavisnost i stabilnost zajamčena i zaštićena? Kako se postavljaju članovi? Da li (i kakvu) ulogu u procesu imenovanja/smjene ima zakonodavna ili izvršna vlast?

b) Da li je sastav mješovit (članovi iz pravosuđa i oni koji su izvan njega)? Da li članovi rade puno ili nepuno radno vrijeme? Koliko traje njihov mandat? Da li članovi uživaju posebne privilegije? Može li mandat da bude obnovljen i ko može da ga obnovi? Koji su uslovi za članove u pogledu kvalifikacija? Na koji način je regulisan nastavak karijere nakon isteka mandata?

c) Da li Visoko sudsko i tužilačko vijeće donosi vlastite podzakonske akte? Kojom većinom (jednostavnom, kvalifikovanom) se donose i koji lijekovi su dostupni u slučaju nepoštovanja pravila?

d) Na koji način se obezbjeđuje odgovornost u radu? Na koji način se kontroliše i sprječava potencijalni sukob interesa? Ako dođe do sukoba interesa članova Vijeća, koja se pravila primjenjuju i na koji način se osigurava njihova primjena?

e) Da li članovi koji nisu sudije/tužioci imaju pravo glasa i koji je tačan način njihovog izbora, uloga i funkcija? Na koji način je regulisano izuzeće ovih članova prilikom odlučivanja i kako se to primjenjuje u praksi?

f) Da li ministar pravde ima pravo glasa, i ako ima, u kojim slučajevima?

g) Da li Visoko sudsko i tužilačko vijeće ima vlastiti budžet i osoblje i da li su oni dovoljni za efikasno obavljanje zadataka?

h) Na koji način se osigurava transparentnost rada i postupaka organa upravljanja?

B. Nezavisnost

162. Da li su principi nezavisnosti pravosuđa i samostalnosti tužilaca sadržani u Ustavu ili ekvivalentnim tekstovima? Da li su te garancije jasno navedene na svim nivoima vlasti na isti način? Kako se štite prava nosilaca pravosudnih funkcija? Da li je bilo ikakvih pritužbi na nezavisnost sudstva i samostalnost tužilaca? Ako je bilo, kako su riješene? Kako javnost doživljava nezavisnost sudstva i samostalnost tužilaca i na osnovu koje vrste pokazatelja?

163. Da li sudije uživaju vanjsku i unutrašnju nezavisnost kada odlučuju u pojedinačnim predmetima? Koje su mjere uspostavljene za osiguravanje unutrašnje nezavisnosti pravosuđa? Da li su niži sudovi nezavisni od Vrhovnog suda ili drugih viših sudova? Da li je Vrhovnom sudu ili drugom višem sudu zabranjeno davanje instrukcija, smjernica, preporuka, objašnjenja ili nadzora prema nižim sudovima? Da li rukovodioci pravosudnih institucija imaju bilo kakva ovlaštenja u pogledu evaluacije, ocjene rada ili disciplinske mjere? Ukoliko imaju, koje zaštitne mjere postoje za sprečavanje neprimjerenog uticaja unutrašnje rukovodeće strukture?

164. Da li tužioci uživaju dovoljan stepen samostalnosti pri radu na pojedinačnim slučajevima? Da li to podrazumijeva mogućnost da podređeni tužioci ospore upute

hijerarhijski nadređenih tužilaca i na osnovu čega? Kako je sa finansijske tačke gledišta zagarantovana nezavisnost sudova i samostalnost tužilaštava?

165. Kako se može osporiti odluka tužioca da ne podiže optužnicu ili da odbaci određeni predmet, naročito u slučajevima u kojima osim javnog interesa, niko nije oštećen?

166. Ugrožavanje nezavisnosti sudija i samostalnosti tužilaca: koji organi vlasti mogu poduzimati posebne postupke za zaštitu nezavisnosti sudstva/tužilačke samostalnosti kada sudije ili tužioci smatraju da je njihova nezavisnost/samostalnost ugrožena? Koje mjere se mogu preduzeti u ovom slučaju?

a) Davanje formalne izjave/saopštenja za javnost?
b) Podnošenje pritužbe/obavještavanje organa?
c) Sankcije protiv lica koja žele da vrše neprimjeren uticaj na sudije?
d) Moguća reakcija tužilaštva?
e) Moguća reakcija Vrhovnog suda?
f) Moguća reakcija Sudskog vijeća ili sudske inspekcije?
g) Moguća reakcija Ustavnog suda zemlje?

167. Zapošljavanje/imenovanje: Opišite metode i kriterije za izbor/imenovanje kandidata za pravosudne funkcije. Na koji način se zapošljavaju sudije i tužioci (postoji li konkurs i javni pismeni ispiti sa anonimnim rezultatima; da li su pitanja javno dostupna ili ne; sistematsko intervjuisanje svih kandidata, upoređivanje biografija, itd.)? Da li je bilo ikakvih pritužbi na postupke? Ako je bilo, kako su riješene?

168. Detaljno opišite postupak izbora sudija i tužilaca: ustavni i zakonski osnov, tačnu proceduru, nadležne organe, kriterije koji se primjenjuju i pravne lijekove. Na koji način postupak izbora/imenovanja garantuje da se na kraju imenuju najbolji kandidati? Da li postoje odstupanja od imenovanja na osnovu stručnosti kandidata, i ako postoje, po kojem zakonskom osnovu?

169. Da li se planira revizija postupka izbora/imenovanja sudija i tužilaca? Ako da, objasnite plan detaljno i pojasnite kako bi predviđene promjene doprinijele, konkretno jačanju nezavisnosti, odgovornosti i profesionalnosti.

170. Detaljno opišite razlike u statusu, mandatu itd. između tužilaca i zamjenika tužilaca i između sudija i pomoćnih sudija.

171. Evaluacija/napredovanje Da li se vrši ocjenjivanje rezultata rada nosilaca pravosudnih funkcija? Ukoliko se vrši, opišite organ koji je nadležan za to kao i relevantne metode i kriterijume. Da li kriteriji za napredovanje sadrže faktore kao što su sposobnost i integritet? Koja vrsta sistema profesionalnog napredovanja je uspostavljena u BiH (na osnovu stručnosti, dužine staža, mješovito)? Postoji li fer i transparentan sistem napredovanja za sudije i tužioce? Postoji li pravni lijek za osporavanje konačnih odluka po tom pitanju?

172. Nepremjestivost sudija: Da li postoji dovoljna pravna zaštita u slučaju premještaja sudija bez njihovog pristanka ? Ako su ti premještaji dozvoljeni, da li se može od sudija tražiti da pređu sa jednog na drugi sud i područje bez njihovog pristanka? Ko i kako odlučuje o premještaju sudija bez pristanka? Mogu li se sudije žaliti na konačnu odluku o premještaju?

173. Da li postoji sistem za podsticanje dobrovoljne mobilnosti sudija i tužilaca?

174. Kakav je postupak za raspoređivanje sudija u određene sudove odnosno područja? Ko odlučuje o raspoređivanju? Iz kojih razloga (npr. organizacijski, disciplinski)? Da li postoji mogućnost žalbe na odluku?

175. Razrješenje sudija/tužilaca: Opišite tačne postupke za razrješenje sudija i tužilaca (pravni osnov, organe nadležne za pokretanje postupka, razloge za razrješenje itd.). Koji organi imaju ovlaštenje da predlože (i sa kim se trebaju konsultovati) i odluče o razrješenju sudija/tužilaca i opozivu sudija? Da li postoji pravni lijek protiv konačne odluke o razrješenju sudije/tužioca?

176. Mogu li predmeti biti oduzeti od sudija i ako mogu, ko to može uraditi i pod kojim okolnostima? Da li je presigniranje predmeta propisano zakonom? Ako jeste, opišite kako funkcioniše. Mogu li se sudije žaliti, i kome, na oduzimanje predmeta?

177. Da li sudije podliježu sankcijama ako povrede obavezu da se izuzmu iz predmeta u kojima je njihova nepristrasnost dovedena u pitanje ili narušena ili ako postoji osnovana percepcija o njihovoj pristranosti?

178. Signiranje novih predmeta u sudu/tužilaštvu: Da li su definisani kriteriji za raspoređivanje predmeta u sudu (npr. zakoni, ustaljena praksa)? Na koji način se predmeti signiraju (npr. da li to radi predsjednik suda/glavni tužilac, sudsko osoblje, da li je signiranje nasumično ili po unaprijed utvrđenom redoslijedu), te koji organ nadzire signiranje?

179. Kakva je platna ljestvica za sudije i tužioce? Kakva je ona u poređenju sa drugim profesijama (visokorangiranim državnim službenicima, advokatima, pravnicima u privatnim preduzećima itd.) i sa prosječnim dohotkom? Kako se plata sudija i tužilaca određuje i usklađuje u praksi? Ko odlučuje o tome?

180. Da li sudije/tužioci uživaju nenovčane pogodnosti, kao što su besplatno stanovanje, nekretnine itd., ili novčane naknade kao što su naknada za prevoz, topli obrok itd? Ako dobijaju, ko odobrava te pogodnosti i na osnovu kojih kriterijuma? Kakve su one u poređenju sa ostalim državnim službenicima? Ko odlučuje o tome? Opišite sve prinadležnosti odnosno naknade koje dobijaju sudije i tužioci.

181. Opišite kako zakon reguliše dodatne prihode sudija i tužilaca? Da li postoje ograničenja u pogledu iznosa ili druga ograničenja?

182. Postoji li probni rad za sudije/tužioce? Ako postoji, opišite ga.

183. Da li je zagarantovano trajanje mandata utvrđeno zakonom? Da li zakon propisuje starosnu granicu za odlazak u penziju? Ko odlučuje o dodjeljivanju stalnog položaja i na osnovu kojih kriterijuma?

184. Da li je izbor sudskih pripravnika, stručnih saradnika i savjetnika objektivan i transparentan? Da li sudovi i tužilaštva imaju dovoljan broj navedenih kadrova? Molimo da objasnite.

C. Nepristrasnost

185. Nepristrasnost pravosuđa: Navedite ustavne/zakonske odredbe i institucionalni okvir kojima se osigurava nepristrasnost sudova i tužilaštva.

186. Koje mjere se preduzimaju da bi se spriječio sukob interesa u pravosuđu i tužilaštvima? Ko može odlučiti o tome, uključujući i pitanje izuzeća? Kako se obezbjeđuje primjena i

koji su praktični izazovi u primjeni tih mjera? Da li se integritet sudija i tužilaca provjerava tokom njihove karijere i kako?

187. Da li sudije podliježu sankcijama zbog nepoštivanja obaveze da se izuzmu iz predmeta u kojima je njihova nepristrasnost dovedena u pitanje ili narušena ili ako postoji osnovana percepcija o njihovoj pristranosti?

188. Da li zakon predviđa pravni lijek protiv pokušaja uticaja na sudije i tužioce u donošenju odluka u konkretnim predmetima? Opišite konkretnu proceduru.

189. Da li postoji analiza percepcije javnosti o nivou korupcije u pravosuđu, koju su napravile javne institucije? Ako postoji, dostavite je.

D. Odgovornost i disciplina

190. Postoji li etički kodeks za sudije i tužioce? Ako postoji, ko je usvojio kodeks? Kakav je njegov pravni status? Na koji način se on primjenjuje u praksi? Da li u program početne obuke spada i obuka u oblasti integriteta?

191. Da li zakon obezbjeđuje imunitet sudijama/tužiocima? Ako obezbjeđuju, šta imunitet obuhvata? Kakav je postupak za ukidanje imuniteta? Kako se osigurava da taj postupak bude jasan i transparentan? Navedite primjere na koji način je to urađeno. Koje su moguće sankcije ukoliko se imunitet ukine?

192. Postoji li pravosudna inspekcija? Da li je ona u okviru Sudskog vijeća ili Ministarstva pravde? Ako jeste, opišite njen sastav, ulogu, način funkcionisanja, budžet i broj predmeta koje rješava. U slučaju da nema posebne inspekcijske službe, jesu li uspostavljeni drugi mehanizmi interne kontrole, i ako jesu, kako oni funkcionišu?

193. Koji su razlozi za disciplinski postupak protiv sudija i tužilaca (važno pitanje jer, u skladu sa evropskim standardima, samo namjerni prekršaji i grubi nemar dovode do disciplinskog postupka)? Ko može pokrenuti disciplinski postupak? Koji istražuje/procesuira/sudi? Da li postoji djelotvoran pravni lijek?

194. Da li su sudije i tužioci obavezni da prijavljuju svoju imovinu? Koje tijelo je odgovorno za provjeru tačnosti imovinskih kartona i šta se dešava sa njegovim nalazima? Da li se imovinski kartoni provjeravaju upoređivanjem sa drugim informacijama, bazama podataka, kao što su one o porezu ili imovini? Da li postoje sankcije za lažiranje podataka u imovinskim kartonima?

195. Kako se može osporiti odluka tužioca da ne podiže optužnicu ili da odbaci određeni predmet, naročito u slučajevima u kojima osim javnog interesa nije niko oštećen?

196. Da li su sudije krivično odgovorne samo za djela koje počine u okviru i van okvira vršenja svoje sudske funkcije? Da li postoji sistem građanske odgovornosti sudija zbog odluka koje donose?

197. Da li je bilo ikakvih optužbi za korupciju u pravosuđu i ako je bilo, da li ima ikakvih osuđujućih presuda? Da li postoji strategija/akcioni plan za borbu protiv korupcije u pravosuđu? Ukoliko postoji, kakvi su praktični rezultati njene/njegove primjene? Molimo da navedete statističke podatke o optužnicama i osuđujućim presudama za korupciju u pravosuđu u posljednjih pet godina.

E. Profesionalizam/stručnost

198. Edukacija: Kako se obezbjeđuje početna obuka za sudije i tužioce? Opišite sistem edukacije sudija i tužilaca. Da li je ona obavezna? Koliko početna obuka traje? U slučaju da je početna obuka obavezan uslov za stupanje u službu sudije ili tužioca, kakvi su kriterijumi za prijem na tu obuku? Ako postoji uslov da se položi završni ispit, kako se taj ispit organizuje? Da li se unutar pravosuđa organizuje stažiranje za diplomirane pravnike? Ako organizuje, kako se to radi?

199. Kontinuirana obuka: Da li se organizuje posebna obuka za sudije u novim oblastima kao što je pravo privrednih društava, kibernetički kriminal, organizovani i finansijski kriminal, korupcija, pravo EU, sudska praksa ESLJP, itd., ali i o etici u pravosuđu i o osnovnim pravima? Da li se potrebe za obučavanjem procjenjuju u sklopu ukupnog godišnjeg ocjenjivanja sudija, tužilaca i ostalog sudskog osoblja? Koje je prosječno vrijeme koje sudija, tužilac i stručni saradnik godišnje provedu na stručnom usavršavanju? Koliki je procenat sudija, tužilaca i ostalog osoblja u pravosudnom sektoru prošao dodatnu obuku u posljednjih pet godina (u odnosu na profesiju u cjelini)?

200. Da li je jezička obuka jedan od aspekata obuke za sudije, tužioce ili advokate?

201. Da li postoji tijelo zaduženo za obuku? Ako postoji, koja je njegova tačna uloga i status (nezavisnost)? Navedite informacije o njegovim programima, zaposlenicima, broju polaznika, finansiranju itd. Postoje li i druge mogućnosti za usavršavanje? Postoje li održivi i dovoljni resursi (finansijski, ljudski i materijalni) za organ koji organizuje obuke u pravosuđu;

202. Opišite sistem obuke za advokate, ako ga ima? Mogu li advokati prisustvovati seminarima sa sudijama i tužiocima i ako mogu, koliko često?

203. Navedite detaljnije informacije o obukama za administrativno-tehničko i pomoćno osoblje u sudovima i u tužilaštvima. Da li oni pohađaju posebne početne i stručne obuke, npr. upravljanje predmetima, informatika, odnosi sa javnošću itd.)? Koje su institucije nadležne za organizovanje te obuke?

F. Kvalitet

204. Koliki je godišnji budžet za pravosuđe, u apsolutnom iznosu i u procentima državnog budžeta? Navedite statističke podatke za sudove i tužilaštva. Navedite statističke podatke za izvršenje za posljednjih pet godina. Koliki je budžet za pravosuđe po stanovniku? Kakav je postupak odlučivanja o budžetu? Ko upravlja budžetom u pravosuđu? Kako je zagarantovana finansijska samostalnost pravosuđa?

205. Da li je sudska praksa dosljedna u čitavom pravnom sistemu i da li postoje mjere za osiguravanje dosljednosti? Da li su presude i obrazloženja dostupna ostalim sudijama u elektronskom formatu u razumnom vremenu? Da li su sudske presude javno dostupne? Da li im se može lako pristupiti?

206. Na koji se način osigurava transparentnost rada pravosuđa? Da li se suđenja snimaju? Da li su suđenja otvorena za javnost i prema kakvim modalitetima?

207. Postoji li sistem za praćenje svakodnevnih aktivnosti sudova na osnovu prikupljanja podataka (npr. broj novih predmeta, broj odluka, broj odgođenih predmeta, rokovi u sudskim postupcima)

208. Da li sudovi/tužilaštva izrađuju godišnje izvještaje o radu?

209. Da li postoji sistem ocjenjivanja rada sudova i tužilaštva korištenjem pokazatelja (npr. pokazatelji rezultata i kvaliteta rada, sistem redovnog ocjenjivanja, utvrđeni standardi

kvaliteta, specijalizovano sudsko osoblje kojem je povjerena politika kvaliteta i sistemi kvaliteta, istraživanja usmjerena na osobe koje su bile u direktnom kontaktu sa sudom /tužilaštvom (stručna lica, stranke i drugi korisnici sudova, npr. svjedoci, vještaci, tumači itd.).

210. Dostupnost metoda za alternativno rješavanje sporova (ARS)

a) Postoji li mehanizam sudske medijacije?

b) Postoje li mehanizmi van sudske medijacije?

c) Da li je moguća arbitraža?

d) Da li je moguće sudsko mirenje?

G. Efikasnost

211. Koliko je prosječno trajanje a) građanskog/privrednog postupka, uključujući sporove male vrijednosti b) krivičnog postupka i c) upravnih postupaka? U slučaju kašnjenja u rješavanju predmeta, sa kojim problemima su ona uglavnom povezana? (npr. složen postupak pozivanja pred sud, duže trajanje prikupljanja dokaza, policijski dokazi nisu prihvaćeni pred sudom, svjedok se ne pojavi , sudski vještak se ne pojavi na sudu, veliki broj predmeta u vezi sa registracijom preduzeća, veliki broj žalbi, nepostojanje alternativnih instrumenata za rješavanje spora, složenost upravljanja predmetima, nedostatak tehničke opreme). Opišite koji se problemi odnose na koju vrstu predmeta.

212. Kakva je ažurnost sudova, tj. omjer riješenih prema broju zaprimljenih predmeta u datoj godini:

a) u prvostepenim parničnim/privrednim, upravnim i krivičnim predmetima.

b) u žalbenom postupku za istu vrstu predmeta

c) Na Vrhovnom sudu;

d) Na Ustavnom sudu;

213. Dostavite posebne brojčane podatke za parnične/privredne, krivične, upravne i izvršne predmete, uključujući i predmete male vrijednosti, o predmetima koji traju više od 1 godine, 2 godine ili 3 godine.

214. Da li u parničnim, privrednim i/ili krivičnim predmetima postoje pojednostavljeni postupci? Ako postoje, opišite ih i navedite statističke podatke o njihovom korištenju.

215. Da li postoje mjere/planovi za smanjenje broja neriješenih predmeta? Ako postoje, navedite podatke o svakoj od kategorija, uključujući i predmete male vrijednosti, parnične i privredne predmete, i da li se takvim planovima postiže značajno smanjenje broja neriješenih predmeta.

216. Koliki je postotak žalbenih postupaka u odnosu na broj prvostepenih odluka u parničnim/privrednim, upravnim i krivičnim predmetima? (Dajte opštu analizu neriješenih predmeta). Kolika je stopa usvojenih žalbi u poređenju sa ukupnim brojem žalbi?

217. Da li postoji sistematska procjena broja predmeta u sudovima i tužilaštvima? Da li postoji kadrovska strategija za pravosuđe zasnovana na analizi potreba i obimu posla, te zapošljavanja i obuke imajući u vidu eventualne dalje promjene strukture sudova?

218. Koliko budžetskih sredstva je na raspolaganju za sudske vještake? Koliko često se imenuju sudski vještaci i ko ih imenuje? Postoji li sistem certifikacije?

219. Koje uloge/nadležnosti imaju sudije (uključujući i one izvan uobičajenih postupaka, kao što su u izvršenju presuda, u pitanjima pisarnice itd.)? Koje uloge/nadležnosti imaju tužioci (uključujući i one izvan krivičnih postupaka, kao što su u izvršenju presuda, u građanskim ili porodičnim predmetima, itd.)?

220. Koliki je postotak parničnih predmeta gdje se od izvršnih tijela zahtijevalo da provedu presudu/konačnu odluku? Navedite odgovarajuće informacije o novčanim kaznama u krivičnim predmetima (procenat predmeta u kojima novčanu kaznu provode izvršni organi u ukupnom broju predmeta u kojima je izrečena novčana kazna). Koliko vremena u prosjeku protekne do izvršenja presuda? Da li postoji bilo kakav plan za poboljšanje izvršenja?

221. Opišite postupak izvršenja građanskih/krivičnih presuda. Na koji način se osigurava efikasnost i ažurnost u izvršenju presuda? Koji pravni lijekovi postoje za neizvršavanje presuda i koliko često se koriste? Da li su nadležni organi rješavali organizacione uzroke kašnjenja u izvršenju, ako ih ima, i kako?

222. Oprema: Da li u sudovima postoji kompjuterizovani sistem upravljanja predmetima? Da li su sistemi i softver međusobno kompatibilni u cijeloj zemlji? (Potreba za upravljanjem kompjuterizacijom na državnom nivou iziskuje centralizovani kapacitet za definisanje potreba, primjenu kompjuterizacije, uključujući nabavku softvera i hardvera, kao i savjetovanje i pomoć kompjuterizovanim sudovima.) Ukratko opišite glavne alatke koje sistem obezbjeđuje.

223. Da li postoji baza podataka sudske prakse Vrhovnog suda koja je dostupna sudovima, pravnoj i sudskoj zajednici?

224. Da li su baze podataka agencija za provođenje zakona dostupne sudovima?

225. Na koji način se u krivičnu evidenciju unose podaci o novim kaznama izrečenim u krivičnim predmetima, te o izvršenju kazne zatvora uključujući i uslovni otpust?

226. Da li postoji centralizovana elektronska krivična evidencija dostupna nadležnim organima u cijeloj zemlji?

227. Opšti radni uslovi: da li sudije i tužioci imaju odgovarajuće urede, kompjutere, sekretarice, pravno osoblje, istražioce?

228. Da li sudije i tužioci imaju pristup arhivama i pravnim bazama podataka? Na koji način je obezbijeđen pristup novo-usvojenim zakonima?

229. Da li su arhive u sudovima dobro održavane i kompjuterizirane? Objasnite detaljno.

230. Dostavite brojno stanje administrativno-tehničkog i pomoćnog osoblja. Koliki je njihov broj u poređenju sa brojem sudija i tužilaca? Ko je odgovoran za odlučivanje o broju administrativnog osoblja? Da li administrativno osoblje ima konkretne opise poslova?

231. Kojom opremom (kompjuteri, e-mail, faks, itd.) administrativno osoblje raspolaže pri obavljanju svojih dužnosti? Opišite kako su organizovane arhive i u kojoj mjeri je upravljanje arhivom potpomognuto informacijskim tehnologijama. Da li postoji adekvatan i neposredan pristup pravnim bazama podataka?

232. Reforma pravosuđa: kako će se riješiti nedostaci uočeni u najnovijoj reformi pravosuđa? Postoji li opšta strategija reforme pravosuđa sa odgovarajućim akcionim

planom? Ako postoji, opišite strategiju, njen vremenski okvir, konkretne mjere iz akcionog plana i dalje planove za reformu pravosuđa. Ko je, ili će biti, odgovoran za provođenje, koordinaciju i praćenje daljih koraka?

H. Domaća suđenja za ratne zločine, zločine protiv čovječnosti i genocid

233. Opišite domaći pravni okvir za procesuiranje ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i genocida i dostavite prevode relevantnih zakona.

234. Da li pravni propisi uključuju koncept komandne odgovornosti, kao što je to definisano Statutom Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju (član 7.3) i Rimskim statutom Međunarodnog krivičnog suda (član 28.)?

235. Postoji li državna strategija za rad na predmetima ratnih zločina? Da li ona predviđa sistem komplementarnosti sudova? Opišite kako vlasti realizuju strategiju na svim nivoima vlasti.

236. Koji sudovi/tužilaštva su nadležni? Opišite njihovu finansijsku situaciju i situaciju u pogledu ljudskih resursa.

237. Opišite situaciju u pogledu postupaka za ratne zločine, zločine protiv čovječnosti i genocida. Koliko postupaka je riješeno a koliko ih je u toku?

238. Koliko osoba je optuženo za ratne zločine, zločine protiv čovječnosti i genocid na sudovima u Bosni i Hercegovini? Da li je taj spisak javan? Priložite jedan primjerak. Koliko je još ukupno predviđeno optužnica?

239. Koliko ovih predmeta je procesuirano? Koliko presuda je doneseno? Dostavite spisak. Koji je očekivani vremenski okvir za procesuiranje svih predviđenih predmeta ratnih zločina?

240. Koliko osoba je optuženo konkretno za ratne zločine vezane za seksualno nasilje? Koliko je predmeta seksualnog nasilja vođeno i koliko je presuda doneseno? Dostavite spisak.

241. Da li su organi vlasti preduzeli mjere za praćenje složenih predmeta ratnih zločina koji se vode protiv zvaničnika višeg ili srednjeg ranga ili predmeta koji imaju široki geografski ili vremenski okvir? Dostavite razvrstane podatke.

242. Da li su organi vlasti preduzele aktivnosti na mapiranju da bi se utvrdilo u kojoj mjeri su poznati zločini procesuirani, a koji zločini tek treba da budu procesuirani? Da li je organima vlasti poznat neki konkretan način izbjegavanja odgovornosti?

243. Da li vaša zemlja ima pravosudni kadar (tužioce, advokate, sudije) adekvatno osposobljeno za procesuiranje domaćih predmeta ratnih zločina? Koje aktivnosti u pogledu obuke su povedene, koje su u toku i koje se planiraju? Koje specijalističke obuke su organizovane za sudije, tužioce i branioce?

244. Da li je Bosna i Hercegovina spremna da u potpunosti sarađuje sa Haškim tribunalom/MMKS u domaćim suđenjima za ratne zločine, zločine protiv čovječnosti i genocid, između ostalog prihvatanjem dokaza i ostalih pratećih materijala iz MKSJ/MMKS, kao i od pravosuđa drugih zemalja u regiji ? Da li je dokazni materijal koji dolazi iz MKSJ/MMKS i drugih zemalja prihvatljiv, u teoriji i praksi, u sudskim postupcima koji se vode u zemlji?

245. Da li je Bosna i Hercegovina spremna da prihvati potpuno i transparentno međunarodno praćenje domaćih suđenja za ratne zločine, zločine protiv čovječnosti i genocida, gdje je to relevantno kako bi se omogućilo praćenje procesa utvrđivanja odgovornost u cjelini? Da li se ovo primjenjuje i na pristup informacijama o istragama i, ako se primjenjuje, pod kojim uslovima?

246. Da li je bilo zahtjeva za izručenje navodnih počinilaca ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i genocida Da li je Bosna i Hercegovina spremna da zaključi sporazume o izručenju u predmetima ratnih zločina sa susjednim državama?

247. Da li je Bosna i Hercegovina usvojila sveobuhvatnu strategiju tranzicijske pravde usmjerene na borbu protiv nekažnjavanja, priznavanje statusa i odštete žrtvama, jačanje povjerenja, jačanje vladavine prava i doprinošenje pomirenju i jamstvu neponavljanja? Ako jeste, navedite detalje o sadržaju i statusu realizacije.

IX. Borba protiv korupcije (pitanja koja pokrivaju i Poglavlje 23)

A. Politike i strategije

248. Dostavite analizu ili istraživanje koje su proveli organi državne uprave ili druga tijela (npr. međunarodne organizacije i NVO) o problemima korupcije sa kojima se suočava Bosna i Hercegovina.

249. Dostavite sveobuhvatni pregled, za cijelu zemlju, aktivnosti usmjerenih na suzbijanje korupcije (npr. usvajanje propisa, međunarodnih konvencija, usvajanje strategija i akcionih planova za primjenu propisa, jačanje institucionalnih i ljudskih resursa za borbu protiv korupcije). Koji su glavni prioriteti u ovoj oblasti? Koja su tijela odgovorna za borbu protiv korupcije? Na koji način se osigurava koordinacija između različitih službi, kako horizontalno tako i između nivoa vlasti?

250. Da li postoji nacionalna strategija za borbu protiv korupcije? Da li je ta strategija bila predmet širokih konsultacija na svim nivoima (npr. međuresorne konsultacije sa akterima u privatnom sektoru, civilnom društvu i medijima)? Kakav je status donošenja strateških dokumenata, uključujući i akcione planove, na svim nivoima upravljanja?

251. Postoji li mehanizam za praćenje/ocjenu ili je planirana srednjoročna revizija ili procjena učinka na kraju realizacije da se vidi da li su provođenjem strategije/akcionog plana ostvareni vidljivi rezultati? Da li postoji nadzorni organ, koji se redovno sastaje i efikasno prati realizaciju u praksi? Dostavite informacije o budžetskim sredstvima izdvojenim u tu svrhu za posljednje 3 godine.

252. Opišite aktivnosti koje se preduzimaju radi bolje realizacije navedenog i navedite konkretne rezultate koji se tiču borbe protiv korupcije.

253. Postoji li namjenska politika/sektorski akcioni planovi za područja koja su posebno osjetljiva na korupciju:

a) Javne nabavke,
b) Privatizacija
c) Veliki budžetski rashodi,
d) Građevinarstvo
e) prostorno planiranje,
f) Zdravlje
g) Obrazovanje
h) Policija
i) Carine
j) Pravosuđe
k) Oporezivanje
l) Lokalna uprava
m) Finansiranje političkih stranaka
n) Sukob interesa
o) Ostalo (navedite konkretno).

254. Koje mjere se preduzimaju za podizanje nivoa svijesti o korupciji kao ozbiljnom krivičnom djelu (npr. kampanje, mediji i obuka)? Ko je odgovoran za podizanje svijesti?

Da li su mjere koje uključuju podizanje svijesti uključene u nacionalne strategije za borbu protiv korupcije i druge strateške dokumente? Navedite neke praktične primjer. Da li postoji neki poseban budžet za ovo i, ako postoji, dajte podatke za posljednje 3 godine.

255. Koje su mjere, pristupi, strategije itd. usmjereni na sprečavanje korupcije? Kakvo je praktično iskustvo sa njihovom realizacijom? Koliko je efikasno postupanje po ovim mehanizmima i koje sankcije postoje u slučaju nepoštivanja?

B. Institucije

256. Koja specijalizovana tijela za borbu protiv korupcije postoje? Opišite ih, navodeći njihov pravni i institucionalni status, sastav, funkcije, ovlaštenja i resurse (tj. za borbu protiv korupcije u javnom i privatnom sektoru). Kako se obezbjeđuju nezavisnost, odgovarajući nivo stručnosti i resursi za ta tijela?

257. U slučaju da postoji posebno tijelo samo za borbu protiv korupcije u skladu sa odredbama Konvencije Ujedinjenih nacija protiv korupcije (UNCAC)

a) Ima li ono dovoljan budžet, osoblje, opremu i jasan mandat? Opišite njegov pravni status i mehanizme odgovornosti.

b) Da li uživa potrebnu nezavisnost i da li je zaštićeno od političkog utjecaja? Da li sarađuje sa drugim tijelima za borbu protiv korupcije, nacionalnim sigurnosnim agencijama, nevladinim organizacijama?

c) Da li je u mogućnosti da se oslanja na druge agencije za dobijanje podataka? Dobro je povezan sa tijelima za provođenje zakona i dobija povratne informacije o mogućim predmetima koji se podnose tim tijelima. Da li je nedostavljanje traženih podataka kažnjivo?

d) Da li agencija/komisija/odjel ili neki drugi organ vlasti ima operativne nadležnosti (uključujući i ovlašćenje da pokrene istrage u upravnom postupku) koje se odnose na:

Izjave o imovinskom stanju i provjere imovinskog stanja?

Sukob interesa?

Finansiranje političkih stranaka?

Lobiranje (vođenje evidencije)?

258. Da li unutar organa za provedbu zakona i organa pravosuđa postoje specijalizovana odjeljenja koja se bave korupcijom? Ukoliko postoje, opišite ih, navodeći njihov pravni i institucionalni status, sastav, funkcije, ovlaštenja i resurse. (dostavite podatke za posljednje 3 godine).

259. U kojoj mjeri i iz kojih izvora su dostupni statistički podaci o predmetima korupcije (istrage, predmeti na sudu, osuđujuće presude i nivo kazni), međunarodnoj saradnji u predmetima korupcije, vezi između korupcije i organizovanog kriminala i vezi između korupcije i pranja novca?

260. Da li postoji bilo kakva posebna obuka za borbu protiv korupcije ili obuka o etici za državne službenike, pravosuđe i organe za provedbu zakona?

Kako i ko obučava relevantno osoblje? Dostavite detaljne informacije o obukama: Dužina obuka, predmet obuka, broj zaposlenih koji su učestvovali u posljednje 3 godine, da li je planiran nastavak na istu temu?

Koja prateća krivična djela (npr. prevara, krivična djela iz oblasti poreza prestupi i pranje novca) su pokrivena obukom?

Da li početne obuke za nove sudije, tužioce i službenike agencija za provođenje zakona sadrže teme relevantne za borbu protiv korupcije?

261. Javne funkcije: da li je svim građanima zagarantovan jednak pristup? Da li postoje propisi koji su objektivni i zasnovani na kriterijumima stručnosti (u smislu adekvatnih zarada, socijalnih prava, rotacije na osjetljivim radnim mjestima, obaveze javnosti imovinskog stanja tokom trajanja službe, pravila o sukobu interesa)? Kako je organizovan je sistem pravnih sredstava za zaštitu prava javnih službenika u organizaciji (npr., žalba protiv odluke o zapošljavanju, unapređenje, disciplinska pitanja itd.)?

262. Da li su integritet, odgovornost i transparentnost javne uprave osigurani, npr., pomoću instrumenata za upravljanje kvalitetom, revizije i praćenja standarda, kao što je Zajednički okvir EU za ocjenjivanje rukovodilaca u javnoj upravi EU-a?

263. Da li organi vlasti Bosne i Hercegovine preduzimaju bilo kakve mjere da bi se zaštitili prijavitelji korupcije)? Ako preduzimaju, dajte detaljne informacije o takvim mjerama, njihovom pravnom osnovu i njihovoj realizaciji.

264. Da li su uspostavljeni mehanizmi interne kontrole i revizorska tijela i da li oni redovno vrše kontrolu i izvještavaju o njima?

265. Da li postoje planovi za zaštitu integriteta u ključnim dijelovima javne uprave i pravosuđa? Postoje li opšteprihvaćene smjernice za izradu i praćenje realizacije planova za zaštitu integriteta? Da li takvi planovi/smjernice sadrže garancije u odnosu na korištenje javnih resursa?

266. Da li se redovno vrše procjene rizika (naročito u osjetljivim oblastima javne uprave)? Na koji način je njihovo praćenje osigurano u smislu preduzimanja posebnih mjera (npr. nadzor nad javnim tenderima)?

267. Postoji li visok nivo specijalizacije (npr. da li im je pružena specijalistička obuka za sticanje i korištenje znanja?) za rješavanje krivičnih djela u vezi sa privrednim kriminalom i korupcijom na nivou

a) policije,

b) tužilaštva,

c) sudova.

268. Da li ovi specijalizovani odjeli/tijela u tužilaštvu imaju potrebnu nezavisnost prilikom vođenja istraga? Da li je njihov mandat jasan i ograničen na predmete ozbiljne korupcije? Da li imaju potrebne resurse (finansijske, kadrovske i materijalne)?

269. Postoji li sigurna platforma za komunikaciju i da li je pristup potrebnim bazama podataka (koje se pridržavaju pravila zaštite podataka) obezbijeđen (ili postoje drugačiji postupci razmjene podataka)? Kako se obezbjeđuje neometana razmjena podataka i povjerljivost istrage??

C. Domaći pravni okvir

270. Dostavite sažete informacije o pravnim propisima ili drugim pravilima koja regulišu ovu oblast. Posebno navedite:

a) Da li postoji jasna definicija korupcije (pasivne i aktivne) i u kom tipu akata: strateškim

dokumentima i/ili zakonskim tekstovima? Koja vrsta ponašanja se može sankcionisati kao korupcija? Da li je aktivno i/ili pasivno podmićivanje kažnjivo? Da li to važi i za državni i/ili za privatni sektor? Za trgovinu uticajem? Za korupciju stranih i međunarodnih javnih službenika? Koje vrste krivičnih mjera postoje (npr. mogućnost oduzimanja prihoda, mjere diskvalifikacije)? Da li zakonodavstvo sadrži odredbe kojima je cilj sprečavanje korupcije?

b) Da li je zemlja potpisnica Krivično-pravne konvencije Vijeća Evrope o korupciji, Građansko-pravne konvencije Vijeća Evrope o korupciji, Konvencije OECD-a o borbi protiv podmićivanja stranih javnih službenika u međunarodnim poslovnim transakcijama i Konvencije Ujedinjenih nacija protiv korupcije; i da li je zakonodavstvo u skladu sa gore-navedenim konvencijama.
c) Koje su praktične implikacije primjene gore-navedenih međunarodnih konvencija, uključujući unutrašnje mjere i strategije za borbu protiv korupcije i inicijative za poboljšanje međunarodne saradnje u borbi protiv korupcije (npr. Međunarodna agencija za borbu protiv korupcije)?
d) Da li krivični zakon tretira kao krivično djelo sljedeća djela: podmićivanje državnih i međunarodnih javnih službenika, pranje novca, pronevjeru, otuđenje ili druge zloupotrebe koje počine javni službenici, trgovanje uticajem, zloupotreba službene dužnosti; podmićivanje ili pronevjera u privatnom sektoru, pranje novca ostvarenog krivičnim djelom, prikrivanje i ometanje rada pravosuđa?
e) Da li se nezakonito bogaćenje smatra krivičnim djelom.

271. Zaštita financijskih interesa Evropske unije (sa krivično-pravnog aspekta)

a) Da li zakon smatra krivičnim djelom prevaru protiv finansijskih interesa Unije, koja se odnosi i na izdatke i prihode?
b) Da li zakonodavstvo predviđa koncept krivične odgovornosti rukovodilaca kompanija i odgovornosti pravnih lica za ta krivična djela?
c) Da li je Bosna i Hercegovina uspostavila sudsku nadležnost nad svim tim krivičnim djelima?

272. Kada je Bosna i Hercegovina postala članica Grupe zemalja za borbu protiv korupcije (GRECO) pri Vijeću Evrope i koje su mjere poduzete za realizaciju preporuka GRECO? Koje preporuke nisu još ispoštovane? Zašto? Navedite razlog i plan djelovanja sa jasnim pokazateljima za realizaciju preporuka.

273. Koja pravila garantuju izbjegavanje sukoba interesa u radu službenika, bez obzira na to da li su članovi parlamenta, vlade, uprave i pravosuđa na svim nivoima vlasti? Da li postoje organi za primjenu zakonodavstva o sukobu interesa i kako se osigurava njihova efikasnost? Kako su kontakti sa trećim licima regulisani? Da li zakonodavstvo predviđa javno objavljivanje imovnog stanja i/ili interesa pomenutih zvaničnika? Kako se te izjave ocjenjuju, provjeravaju i prate? Koja pravila o prijavljivanju imovine važe za članove parlamenta, nosioce izvršnih funkcija i nosioce pravosudnih funkcija? Da li postoje specifična ograničenja za zasnivanje radnog odnosa za pojedine kategorije javnih službenika nakon završetka njihovog mandata na koji su izabrani ili imenovani? Da li postoje redovne kampanja podizanja svijesti (npr. da li se koncept sukoba interesa dobro shvata)?

274. Da li postoji zakonska obaveza prijavljivanja imovinskog stanja? Za koga? Kojim zakonima je propisana ta obaveza? Da li se izjave o imovinskom stanju javno objavljuju i da li se proaktivno koriste kao sredstvo za otkrivanje nezakonitog bogaćenja? Da li postoji nezavisna agencija za nadzor, nacionalna sigurnosna agencija ili NVO za provjeru izjava o imovinskom stanju? Ako je odgovor da, da li su njihovi izvještaji

javni? Koja je uloga poreskih organa, ako je imaju, u provjeri izjava o imovinskom stanju?

275. Da li postoje jasna pravila o zaštiti prijavitelja korupcije i u javnom i u privatnom sektoru? Koji su mehanizmi prijavljivanja? Objasnite.

276. Da li se građani upoznaju o tome kako da prijave nepravilnosti i da li su mehanizmi za pritužbe lako dostupni? Da li postoji zakonska obaveza postupanja po pritužbama i obavještavanja građana o tome?

277. Da li postoje precizni kodeksi ponašanja, koji određuju šta jeste, a šta nije dozvoljeno, i koji podliježu stalnom procesu nadgledanja? Kako se primjenjuju ti kodeksi ponašanja? Da li za privatni sektor postoje djelotvorni kodeksi ponašanja i druge mjere koje povećavaju korporativnu društvenu odgovornost i sprječavaju slučajeve korupcije? Kako se ti kodeksi ponašanja primjenjuju?

278. Postoji li politika za sprečavanje korupcije u privatnom sektoru, npr. uvođenje računovodstvenih i revizorskih standarda u privatni sektor? Ako postoje, koji su rezultati takve politike postignuti do sada?

279. Da li postoje jasna pravila i mehanizmi prijavljivanja u javnom i privatnom sektoru, uključujući i efikasnu zaštitu prijavitelja korupcije? Objasnite.

280. Da li postoje jasna i transparentna pravila o finansiranju političkih stranaka, društvenih partnera i drugih interesnih grupa? Da li podliježu spoljnoj finansijskoj kontroli kako bi se izbjegli sukobi interesa između njihovih predstavnika, javnih službenika i privatnog sektora? Kakvo je praktično iskustvo sa primjenom tih pravila?

281. Da li postoji zakonski okvir o finansiranju stranaka i da li postoji plan da se on revidira?

282. Da li postoji zakonodavstvo o slobodnom pristupu informacijama? Kakvo je iskustvo sa njegovoj primjeni? Da li postoji komesar za slobodan pristup informacijama, odnosno tijelo nadležno za nadzor nad primjenom zakona? Koja je uloga i nadležnost komesara za slobodan pristup informacijama?

283. Javne nabavke, privatizacija, veliki budžetski izdaci, izgradnja, prostorno planiranje: Na koji način se ove oblasti nadziru? Da li je nadzor efikasan i da li ga vrši nezavisno tijelo? Da li postoji adekvatno praćenje nepravilnosti? Da li postoji parlamentarni nadzor? Kako je regulisana finansijska kontrola? Da li postoji funkcionalni revizorski organ?

284. Da li se održava dovoljno obuka (npr. o procjeni rizika) za uposlenike agencije/tijela za borbu protiv korupcije i raznih drugih relevantnih tijela?

285. Postoji li pravna osnova za saradnju između policije i tužilaštva kao i između drugih relevantnih tijela u borbi protiv korupcije? Da li su uspostavljeni neki interni nezavisni organi za istrage? Ako jesu, navedite detaljne informacije o zadacima, ovlaštenjima, osoblju, resursima itd.

286. Da li postoje sankcije i da li se primjenjuju u slučaju opstrukcije ili odbijanja saradnje u kontekstu neke istrage?

287. Da li je domaće zakonodavstvo usklađeno sa preporukama Radne grupe za finansijske mjere u borbi protiv pranja novca (FATF)?

288. Postoje li odredbe o imunitetu, na primjer koje se odnose na političare ili sudije koji ometaju krivične istrage?

289. Da li postoje jasne procedure za ukidanje imuniteta u skladu sa standardima EU i da li se koriste kada je to potrebno?

290. Da li se sve optužbe za korupciju sistematski istražuju, bez obzira na status osumnjičenog/optuženog (nema nekažnjivosti)?

291. Koliko su tužilaštva i sudovi efikasni u procesuiranju krivičnih djela vezanih za korupciju i privredni kriminal, u odnosu na sva ostala djela ? Da li su sankcije protiv korupcije, i krivične i administrativne efikasne, srazmjerne i odvraćajuće, i ukoliko nisu, koje korektivne mjere su preduzete? Da li postoje dodatne posljedice osuđujućih presuda za krivična djela u vezi sa korupcijom, kao što su prestanak obavljanja javne funkcije, sprečavanje daljnjeg napredovanja u karijeri, oduzimanje profita itd.?

(Za pitanja u vezi sa pranjem novca vidjeti Poglavlje 4 - Sloboda kretanja kapitala; vidjeti za javne nabavke Poglavlje 5 - Javne nabavke; i za borbu protiv organiziranog kriminala vidjeti Poglavlje 24 - Pravda, sloboda i sigurnost).

OSNOVNA PRAVA (PITANJA KOJA POKRIVA I POGLAVLJE 23)

I. Osnovna prava

292. Dostavite sažete informacije o vašem ustavnom poretku, zakonodavstvu ili drugim propisima koji uređuju oblast osnovnih prava i njihovu usklađenost sa odgovarajućim međunarodnim konvencijama.

293. Dostavite pregled međunarodnih instrumenata iz oblasti ljudskih prava i protokola koji se na njih odnose, a koje je Bosna i Hercegovina ratifikovala, zajedno sa datumom potpisivanja i ratifikacije. Uključite detaljne informacije o rezervama izraženim na ove ugovore i izjavama kojima se priznaju prava pojedincima da se obrate odborima za žalbe ustanovljenim u skladu sa ovim konvencijama. Pored toga, navedite koji su pravni propisi i odredbe usvojene kako bi bila osigurana usklađenost sa obavezama koje proizilaze iz ovih konvencija. Na koji način se one sprovode i nadziru? Navedite koji odjel ili odjeli su zaduženi za rad u vezi izvještavanja međunarodnih tijela koja su osnovana u skladu sa različitim ratifikovanim konvencijama.

294. U kom rangu su ove konvencije u vašem domaćem pravnom sistemu, uključujući Ustav? Da li je u zakonodavstvo Bosne i Hercegovine uvedena direktna primjena međunarodnih konvencija u svim slučajevima?

295. Koji koraci su preduzeti u cilju saradnje sa organima UN-a koji se bave pitanjima ljudskih prava, uključujući posjete specijalnih mehanizama UN-a (kao što su specijalni izvjestioci), izvještavanje ugovornih tijela i odgovaranje na preporuke ugovornog tijela.

296. Koje su nadležnosti ombudsmana na području ljudskih prava, prava žena, prava djece, prava osoba sa invaliditetom i zaštite manjina? Da li ombudsman ima ovlašćenja da vrši istrage? Da li je mandat ombudsmana takođe proširen na određene aspekte u privatnom sektoru? Kako je regulisano finansiranje Institucije ombudsmana?

297. Dostavite statističke podatke o predmetima koje je ombudsman primio u posljednjih pet godina (sa podacima razvrstanim po godinama i sektorima na koje se odnose), broju preporuka koje je dao, kao i broju njegovih preporuka koje su realizovali odgovarajući organi. Dajte informacije o izvršenju odluka ombudsmana. (Vidjeti i pod Reforma javne uprave/Odgovornost)

298. Daje pregled vrsta preporuka koje može da izda ombudsman.

299. Koja druga nezavisna tijela, uz podršku državnog budžeta, postoje u Bosni i Hercegovini u cilju zaštite i unapređivanja osnovnih prava? Koji su zadaci i ovlaštenja

tih tijela? Uključite posebno informacije o tijelima koja se bave borbom protiv diskriminacije i zaštitom ličnih podataka.

300. Dajte kratak opis zakona ili drugih propisa kojima se uređuje mandat, organizacija i funkcionisanje ombudsmana, uključujući njegov sastav i mehanizam odlučivanja. Navedite da li je Institucija ombudsmana prošla ocjenu usklađenosti sa Pariškim principima i, ako jeste, kakvi su rezultati? Kakvo je stanje ako je obavljena ta ocjena usklađenosti?

301. Opišite kako civilno društvo i akademska zajednica učestvuju u radu ombudsmana.

302. Da li policija, zatvorski čuvari, granična policija i drugi službenici prolaze obuku o ljudskim pravima, uključujući obuku o pravima žena, prava osoba s invaliditetom, pripadnika manjina, LGBTI osoba?

303. Da li je ozakonjeno pravo za pristupanje ili nepristupanje sindikatima? Opišite taj zakonodavni okvir.

304. Navedite koji koraci su preduzeti kako bi bila primijenjena Evropska socijalna povelja od kada ju je Bosna i Hercegovina ratifikovala.

A. Ljudsko dostojanstvo i pravo na život i integritet osobe

305. Dajte pregled zakonodavstva ili sudske prakse koja se odnosi na pravo na život (član 2. Povelje EU o osnovnim pravima i član 2. Evropske konvencije o ljudskim pravima).

306. Dostavite pregled zakonodavstva, ratifikacije međunarodnih ugovora, sudske prakse i običaja/prakse granične policije koja se odnose na smrtnu kaznu. Da li je smrtna kazna izbačena iz Ustava i na svim nivoima vlasti?

307. Kako vaše zakonodavstvo reguliše protivpravna lišavanja života i zločine zbog odbrane časti? Da li postoji evidencija o istragama i pravosnažnim presudama za takve zločine?

308. Opišite na koji način su zagarantovani ljudsko dostojanstvo i pravo na integritet ličnosti, kako u zakonskom okviru tako i u praksi. Koje strategije i mjere postoje za obezbjeđivanje poštovanja prava na integritet ličnosti?

309. Da li u oblastima medicine i biologije postoje precizna pravila koja određuju šta jeste, a šta nije dozvoljeno? Da li ta pravila podliježu stalnom procesu nadzora, posebno u pogledu prava na integritet ličnosti?

B. Zabrana mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja

310. Koje mjere postoje kojima se onemogućava da lice bude premješteno, protjerano ili izručeno nekoj državi, kada postoji ozbiljan rizik da će ono biti podvrgnuto smrtnoj kazni, mučenju ili drugom nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju? Koja su tijela nadležna za utvrđivanje činjenica u takvim slučajevima i da li imaju odgovarajući institucionalni okvir kako bi djelotvorno funkcionisala? Dostavite detaljne informacije.

311. Navedite informacije o konkretnim zakonodavnim, kao i administrativnim i tehničkim mjerama za sprečavanje mučenja, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja u zatvorima, policijskim stanicama i drugim popravnim i sigurnosnim institucijama (uključujući i psihijatrijske bolnice, centre za zadržavanje migranata itd.). Kakve mjere kojima se predviđaju inspekcije mjesta pritvaranja postoje u tom pogledu i koliko često se takve inspekcije vrše?

312. Da li postoji nezavisno tijelo koje nadzire uslove u tim institucijama? Navedite detalje o disciplinskim i krivičnim kaznenim mjerama za državne službenike optužene za

maltretiranje ili mučenje tokom vršenja svojih dužnosti. Navedite relevantne statističke podatke.

313. Da li postoji državni preventivni mehanizam u skladu sa odredbama Fakultativnog protokola uz Konvenciju UN protiv mučenja? Ako postoji, dajte informacije o njegovoj organizaciji.

314. Koje su mjere preduzete da se osigura djelotvorna istraga povodom navoda o zlostavljanju od strane čuvara reda i mira, kao i jačanje službi unutrašnje kontrole koje se bave navodima o zlostavljanju, uključujući slučajeve sa pripadnicima manjina?

315. Da li se radi na istragama slučajeva i navoda o maltretiranju pritvorenika? Ako je to slučaj, kako se to radi? Šta je učinjeno da bi se obezbijedio detaljan, transparentan i nezavisan proces?

316. U kojoj mjeri je osigurana podrška žrtvama?

C. Zabrana ropstva, položaja sličnog ropstvu i prisilnog ili obaveznog rada

317. Dostavite informacije o posebnim pravnim propisima, kao i mjerama kojima je svrha sprečavanje ropstva, položaja sličnog ropstvu i prinudnog ili obaveznog rada.

318. Da li je Bosna i Hercegovina ratifikovala relevantne međunarodne konvencije i sporazume u ovoj oblasti? Navedite koje.

319. Kakvo je praktično iskustvo sa primjenom zakonodavstva u ovoj oblasti?

(Vidjeti i pitanja za Poglavlje 19 - Socijalna politika i zapošljavanje)

D. Poštovanje privatnog i porodičnog života i komunikacije

320. Kako su obezbjeđena prava kojima se štiti i podržava poštovanja privatnog i porodičnog života i komunikacije? U kojim okolnostima ova prava mogu biti ukinuta?

321. Opišite tačan postupak primjene kućnog pretresa i posebnih istražnih radnji (poput prisluškivanja telefona) i način na koji se obezbjeđuje zaštita osnovnih prava. Da li je, na primjer, bilo koji slučaj prisluškivanja telefona ili kućnog pretresa dozvoljen bez sudskog naloga? Kakvo je praktično iskustvo sa primjenom zakonodavstva u toj oblasti?

322. Poštovanje privatnosti: da li je privatnost zaštićena zakonom?

E. Pravo na stupanje u brak i osnivanje porodice

323. Obrazložite kako su pravo na brak i pravo na zasnivanje porodice zaštićeni domaćim zakonodavstvom.

324. Dostavite informacije o zakonom propisanoj starosti za brak, razvrstane po polu.

325. Kakve su vaše zakonodavne odredbe o braku ili ozvaničenom partnerskom odnosu, ukoliko ih ima, a koje obuhvataju i parove istog pola?

326. Dajte informacije o zakonodavnim i praktičnim mjerama koje se preduzimaju u cilju borbe protiv prisilnih brakova i rješavanja tog problema?

F. Sloboda mišljenja, savjesti i vjeroispovijesti

327. Detaljno opišite zakonske strukture uspostavljene u cilju obezbjeđenja zaštite prava na slobodu misli, savjesti i vjeroispovijesti. Navedite detaljne informacije i objasnite sva dozvoljena ograničenja te slobode.

328. Dajte informacije o mjerama koje su preduzete da bi podržale slobodu misli, savjesti i vjeroispovijesti i borbu protiv diskriminacije po tom osnovu.

329. Kakav je ustavni status religija u Bosni i Hercegovini? Da li postoji državna religija?

330. Navedite statističke podatke o incidentima motivisanih vjerskom mržnjom u posljednjih pet godina, razvrstane prema presudama

331. Da li postoji zakonodavni okvir za prigovor savjesti? Ako postoji, dajte detaljne informacije.

332. Da li postoji zakonodavni okvir za prigovor savjesti lica koja podliježu vojnoj obavezi?

G. Sloboda izražavanja, uključujući slobodu i pluralizam medija

333. Navedite informacije koje se odnose na zakonodavni okvir, izradu i primjenu zakona o promociji slobode izražavanja i informacija i slobodu i pluralizam. Navedite detaljne informacije i objasnite ograničenja ove slobode koja su dopuštena zakonom i mjere za sprečavanje uplitanja u te slobode.

334. Pružite informacije o zakonodavstvu iz oblasti medija.

335. Opišite zakon o kleveti. Koje vrste kazni se koriste za krivična djela klevete? Kakav je opšti trend sudskih odluka u oblasti slobode izražavanja (uključujući broj tužbi za klevetu i drugih slučajeva koji uključuju predstavnike medija)? Navedite statističke podatke o tužbama za klevetu i novčanim kaznama vezanim za njih, odvajajući podatke o tužbama protiv medija i predstavnika organizacija civilnog društva.

336. Je li bogohuljenje propisano kao krivično djelo i postoje li krivične kazne za njega?

337. Da li zakonodavstvo o govoru mržnje prati praksu ESLJP u kojoj se pravi razliku između, s jedne strane, istinskog i ozbiljnog podsticanja na nasilje i mržnju i, sa druge strane, prava pojedinca (uključujući novinare i političare) da izraze svoje stavove slobodno, uključujući i govor koji "vrijeđa, šokira ili uznemirava državu ili bilo koji dio stanovništva"?

338. Da li postoje posebni zakonodavstvo ili konkretne aktivnosti koje su preduzete u vezi sa slobodom izražavanja na internetu?

339. Obrazložite stanje u medijskom sektoru (sektor štampe i audio-vizuelnog sadržaja) Kako se finansiraju audio-vizuelni mediji? Da li postoji nadzorno tijelo za (audio-vizuelne) medije, kakav je njegov sastav i kako ono funkcioniše? Da li su preporuke stručnjaka Savjeta Evrope i OSCE-a uzete u obzir prilikom izrade nacrta zakona u oblasti medija?

340. Da li postoji poseban zakon o izvještavanju medija u toku predizborne kampanje?

341. Da li postoji javni servis i da li pravni okvir predviđa njegovu nezavisnost? Kakva je procedura za imenovanje članova upravnih odbora javnih emitera? Koja je uloga Regulatorne agencije za komunikacije u tom pogledu? Koji je postupak imenovanja članova upravnih odbora javnih emitera? Koja je uloga Regulatornog organa za komunikacije u tom pogledu? Na koji način se odlučuje o uredničkoj politici? Je li njeno finansiranje u skladu sa *acquis*-em?

342. Opišite važeća pravila u odnosu na reklamiranje vlade.

343. Da li Javni RTV servis ima statut ? Da li postoji statut korporacije javnog RTV sistema? Na koji način se osigurava adekvatno finansiranje Javnog RTV servisa?

344. Opišite pravila kojima se uređuje javno finansiranje medija.

345. Da li su uzete u obzir preporuke eksperata Savjeta Evrope i OSCE-a prilikom izrade zakonodavstva kojim se osniva Regulatorna agencija za komunikacije, a naročito

Preporuka Rec (2000)23 državama članicama Savjeta Evrope o nezavisnosti i funkcijama regulatornih organa za radio difuzni sektor i njenog aneksa koji sadrži smjernice o nezavisnosti i funkcionisanju regulatornih organa za radiodifuzni sektor?

346. Opišite na koji način se nadziru štampani mediji. Da li postoji neki nadzorni organ, koji je njegov sastav, uloga i obaveze? Na koji način funkcioniše i kako se finansira?

347. Navedite na koji način su zakoni o telekomunikacijama izmijenjeni i dopunjeni, ili će biti izmijenjeni i dopunjeni, kako bi se uzele u obzir međunarodne preporuke vezano za slobodu izražavanja.

348. Koliko je nezavisno regulatorno tijelo za audiovizuelne medijske usluge? Da li su pravila o sukobu interesa i razrješenju članova Upravnog odbora definisana u zakonu? Da li regulatorno tijelo izvršava svoje ovlaštenja nepristrasno i transparentno?

349. Koji je nivo transparentnosti vlasništva nad medijima? Da li su pravila koja će osigurati efikasnu transparentnost vlasništva definisana u zakonu? Kakva je njihova primjena u praksi?

350. Kakvi su radni uslovi novinara?

351. Da li ima krivičnih djela počinjenih protiv novinara i da li postoji klima nekažnjivosti?

352. Kakvo je trenutno stanje i koja pravila postoje vezano za koncentraciju vlasništva nad medijima.

353. Kakva je situacija i politike koje se odnose na medijsku pismenosti?

354. Kakva je situacija i zakonodavstvo u pogledu pristupa novinara javnim izvorima?

(Vidjeti i Poglavlje 10 - Informaciono društvo i mediji)

H. Sloboda okupljanja i udruživanja, uključujući i slobodu formiranja političkih stranaka, pravo na osnivanje sindikata

355. Na koji način su sloboda okupljanja i udruživanja zaštićeni u domaćem zakonodavnom okviru i koji su zakoni koji regulišu ova prava?

356. Koja su, ako postoje, dozvoljena opravdanja za bilo koje moguće ograničenje koje postoji u pogledu ostvarivanja ovih sloboda? Koje tijelo može da uvede takva ograničenja?

357. Na koji način se primjenjuje sloboda udruživanja (organizacija sindikata, strukovnih udruženja) u javnoj upravi uopšte i posebno u vojsci, policiji i pravosuđu?

358. Kakav je pravni status nevladinih organizacija i udruženja ili fondacija, uključujući njihovo finansiranje, oporezivanje i ograničenja članstva ili aktivnosti? Precizno navedite obrazloženje za finansiranje NVO od strane države i mehanizam nadzora nad korištenjem tih sredstava. Da li postoji postupak za registraciju tih organizacija? Da li je ona obavezna? Detaljno opišite postupak.

359. Navedite statističke podatke o broju nevladinih organizacija i udruženja ili fondacija aktivnih u vašoj zemlji. Dajte pregled statističkih podataka po sektorima/aktivnostima.

360. Objasnite postupak za formiranje i registraciju političke stranke, i koje odredbe regulišu prestanak rada političke stranke? Da li postoji bilo kakva sudska praksa u toj oblasti?

361. Navedite broj registrovanih sindikata.

I. Liječenje socijalno ugroženih i osoba sa invaliditetom i načelo nediskriminacije

362. Koji su koraci preduzeti kako bi bila spriječena diskriminacija zasnovana na pripadnosti nacionalnoj manjini, etničkom ili socijalnom porijeklu, polu, rasi, boji kože, genetskim osobinama, jeziku, vjeroispovijesti ili uvjerenju, političkom ili nekom drugom mišljenju, imovini, rođenju, invalidnosti, uzrastu ili seksualnoj orijentaciji? Da li je usvojen opšti zakon protiv diskriminacije i kada? Postoji li opšta strategija za borbu protiv diskriminacije?

363. Koje mjere su preduzete kako bi se osiguralo potpuno izvršenje presuda Evropskog suda za ljudska prava o zabrani diskriminacije, uključujući i slučaj Sejdić-Finci i druge?

364. Da li je Bosna i Hercegovina ustanovila specijalizovane službe za borbu protiv diskriminacije? Ako jeste, koji je institucionalni okvir, sastav, funkcije i ovlaštenja tih službi?

365. Na koji način se osigurava pristup sudovima u BiH fizičkim i pravnim subjektima iz država članica Evropske unije bez diskriminacije u odnosu na državljane Bosne i Hercegovine?

366. Da li postoji posebna zakonom propisana zaštita prava osoba sa invaliditetom? Da li postoje mjere predviđene da osiguraju njihovu nezavisnost, kao i socijalnu i profesionalnu integraciju? Objasnite.

367. Da li je Bosna i Hercegovina ratifikovala relevantne međunarodne konvencije i ugovore o pravima osoba s invaliditetom i to Konvenciju Ujedinjenih nacija o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativni protokol?

368. Kako Bosna i Hercegovina zakonima i u praksi obezbjeđujete poštovanje načela nediskriminacije na osnovu seksualne orijentacije? Da li se sloboda okupljanja primjenjuje slobodno i bez problema, na primjer, kod organizacije parada ponosa i sličnih događaja?

369. Da li je diskriminacija na osnovu rodnog identiteta zabranjena zakonodavstvom?

370. Da li postoji posebna zakonom propisana zaštita prava starijih osoba? Kako se ona provodi?

371. Kako su zločini iz mržnje definisani u krivičnom zakonu? Da li zločini iz mržnje predstavljaju samostalno krivično djelo ili otežavajuću okolnost? Koje kazne su zaprijećene u slučajevima zločina iz mržnje? Koje osnove su obuhvaćene zakonodavstvom i kako se primjenjuju?

372. Da li mržnja/diskriminacija na internetu predstavlja problem u zemlji? Koje su mjere preduzete u pogledu primjene odredaba Dodatnog protokola uz Konvenciju Vijeća Evrope o kibernetičkom kriminalu, u pogledu inkriminiranja djela rasističke i ksenofobične prirode koja se čine putem kompjuterskih sistema?

J. Pravo na obrazovanje

373. Dajte informacije o tome kako i u kojoj mjeri je zagarantovano pravo na obrazovanje u zakonodavnom i praktičnom smislu. Dajte komentar o raspodjeli sredstava i institucionalnom okviru uspostavljenom kako bi se omogućilo ostvarivanje ovog prava.

374. Navedite informacije o mjerama za sprečavanje diskriminacije i segregacije na nacionalnoj osnovi u obrazovnom sistemu. Da li postoje relevantne sudske presude i da li se izvršavaju?

375. Navedite informacije o realizaciji zajedničke jezgre nastavnih planova i programa.

K. Pravo na imovinu

376. Dostavite informacije o tome na koji način i u kojoj mjeri je zagarantovano pravo na imovinu i uživanje u toj imovini. Da li postoji bilo kakvo ograničenje za određene kategorije osoba (npr. strance, građane EU) ili za određene vrste imovine (npr. poljoprivredno zemljište)? Postoje li izuzeci od ovog ograničenja? Na koji način je osigurano pravo na imovinu?

377. Koja su dozvoljena opravdanja za bilo koja moguća ograničenja nametnuta pri ostvarivanju tog prava i koje tijelo (ili tijela) može da nametne ta ograničenja? Dajte informacije o glavnim elementima zakona o eksproprijaciji (*Vidjeti i Poglavlje 4 - Slobodno kretanje kapitala*). Da li postoje relevantne presude ESLJP? Ako postoje, dostavite informacije o njihovom izvršenju.

378. Koje tijelo je odgovorno za vođenje urbanističkih planova i katastara zemljišta, kao i katastara nepokretnosti? Molimo vas da date informacije o postojećim katastrima i zemljišnim knjigama. Da li postoje bilo kakvi planovi za modernizaciju oblasti zemljišne evidencije i katastara? Objasnite.

379. Da li postoji zakonska neizvjesnost u pogledu povrata imovine (restitucija) i kakvi su vaši planovi za otklanjanje te neizvjesnosti?

380. Opišite organizaciju i rad Komisije za imovinske zahtjeve raseljenih osoba i izbjeglica.

L. Ravnopravnost polova i ženska prava

381. Dostavite detaljne informacije o ustavnim odredbama i zakonodavnim mjerama kojima se osigurava ravnopravnost između žena i muškaraca, sa posebnim osvrtom na jednakosti u područjima kao što su zapošljavanje, radni uslovi i plate, kao i pristup i snabdijevanje robama i uslugama. Da li je promjena pola kao osnov za diskriminaciju obuhvaćena ovim mjerama?

382. Da li je Bosna i Hercegovina ratifikovala odgovarajuće međunarodne konvencije? Molimo navedite kada, za svaku konvenciju.

383. Da li postoje druge praktične mjere i mehanizmi koji podržavaju ravnopravnost polova? Opišite učešće civilnog društva u radu institucionalnih mehanizama za ravnopravnost polova, ako učestvuje.

384. Dostavite statističke podatke o zastupljenosti žena u političkom životu, pravosuđu, organima reda i državnoj upravi, posebno kad je riječ o rukovodećim pozicijama.

385. Kako je finansiranje Gender akcionog plana (GAP) za Bosnu i Hercegovinu regulisano? Da li postoji mehanizam za praćenje primjene Gender akcionog plana? Opišite ga.

386. Dostavite pregled mogućih sankcija koje postoje, kako za državni tako i za privatni sektor, u slučajevima diskriminacije pri zapošljavanju.

387. Da li su uspostavljena stalna tijela za ravnopravnost polova? Da li je Bosna i Hercegovina uspostavila specijalizovane službe za borbu protiv diskriminacije? Ako jeste, koji su institucionalni okvir, sastav, funkcije i ovlaštenja tih službi?

388. Na koji način se pitanja rodnog nasilja i porodičnog nasilja tretiraju u vašem zakonodavstvu i u sudskoj praksi u smislu sprečavanja nasilja, podrške žrtvama i krivičnog gonjenja? Koliko slučajeva su tužilaštva istražila? (pitanje se odnosi na period od zadnjih 5 godina)

389. Da li je Bosna i Hercegovina ratifikovala Istambulsku konvenciju Vijeća Evrope?

390. Da li postoji efikasan mehanizam za prikupljanje podataka za praćenje slučajeva nasilja u porodici?

391. Koje usluge su dostupne za žrtve rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici? Da li postoje skloništa/sigurne kuće koje se finansiraju iz javnih fondova? Da li su mjere sigurnosti na raspolaganju? Da li žrtve podržavaju socijalne službe koje im omogućavaju da imaju materijalna sredstva da napuste nasilnu vezu? Da li žrtve imaju pristup besplatnoj pravnoj pomoći i zastupanju na sudu?

M. Prava djeteta

392. Obrazložite zakonodavne, administrativne i institucionalne okvire koji su uspostavljeni da obezbijede efikasnu zaštita prava djeteta. Da li postoji ukupna strategija o pravima djece i prateći akcioni plan? Ako postoji, da li su dovoljna sredstava izdvojena za njenu realizaciju?

393. Da li je Bosna i Hercegovina ratifikovala odgovarajuće međunarodne konvencije? Navedite kada, za svaku konvenciju.

394. Detaljno opišite zakonodavne i upravne strukture koje su uspostavljene da osiguraju djelotvornu zaštitu prava djeteta. Postoji li integrisani sistem zaštite djece? Da li službe za zaštitu djece dostupne na lokalnom nivou?

395. Na koji način se pitanje nasilja nad djecom tretira u vašem zakonodavstvu i u sudskoj praksi? Koliko je slučajeva pod istragom tužilaštava ili relevantnih institucija, kao što je ombudsman? Na koji način je obezbijeđena efikasna zaštita djece od nasilja, uključujući iskorišćavanje i seksualno nasilje?

396. Kako zakon tretira dječji rad i kakvo je praktično iskustvo sa njegovom primjenom? Dajte informacije o postojanju/obimu dječjeg rada i mjerama koje su preduzete za rješavanje ovog pitanja.

397. Obrazložite koje institucionalne i zakonske mjere postoje za sprečavanje i borbu protiv dječjeg prosjačenja.

398. Obrazložite zakonodavne i nezakonodavne radnje preduzete da bi se spriječila diskriminacija djece pripadnika etničkih manjina (uključujući romsku manjinu), djece sa invaliditetom, djece koja žive u udaljenim krajevima kao i na osnovu pola, statusa pri rođenju (vjenčani/nevjenčani roditelji) ili drugog. Da li su sva djeca obuhvaćena obaveznim zdravstvenim osiguranjem?

399. Obrazložite koje mjere postoje kojima se osigurava obrazovanje djece sa smetnjama u razvoju. Da li je podrška djeci sa smetnjama u razvoju na raspolaganju u redovnim školama?

400. Koje mjere su preduzete za promovisanje i olakšanje upisa sve djece u matične knjige?

401. Opišite postupak za brigu o djeci bez roditeljskog staranja. Da li su djeca odvojena od roditelja smještena u institucije i, ako jesu, u koju vrstu i da li postoji hraniteljski sistem? Koji je postotak djece sa smetnjama u razvoju i koji je postotak smješten u institucije i koja je prosječna starost?

402. U pogledu pristupa pravosuđu za djecu, navedite da li postoji strategija ili akcioni plan za maloljetničko pravosuđe i ocijenite njenu realizaciju. Postoje li mjere kako bi se osiguralo postupanje u korist djece u građanskim i upravnim predmetima? Postoje li mjere za djecu koja su žrtve i svjedoci??

II. Procesna prava

A. Sloboda i sigurnost

403. Koje odredbe postoje koje osiguravaju fizičkim i pravnim licima iz država članica EU jednak pristup sudovima u Bosni i Hercegovini, bez diskriminacije, u poređenju sa državljanima Bosne i Hercegovine? Koja je prosječna dužina izvršenja krivičnih sankcija kroz zatvorske kazne? Da li postoji problem u vezi broja neriješenih predmeta? Ako postoji, opišite prirodu problema i koja strategija se realizuje za rješavanje ovog problema.

404. Da li zakonodavstvo omogućava alternative zavodskim sankcijama, npr. mjere nadzora, uslovne kazne i uslovni otpust?

405. Postoji li sistem alternativnih sankcija (umjesto kazne zatvora)? Koji je odnos zatvorskih kazni prema alternativnim kaznama? Da li se pripremaju ili već postoje alternativne mjere za pritvor i zatvaranje? Ako postoje, opišite te mjere.

406. Da li postoje uslovne osude i uslovne kazne zatvora i, ako postoje, da li osuđenici u tim slučajevima podliježu nadzoru od strane službenika za uslovni otpust tokom tog perioda?

407. Opišite pravila i procedure u vezi zadržavanja ljudi zbog ispitivanje i smještaja uhapšenih osoba u policijskim stanicama. Da li se žene, djeca i muškarci drže odvojeno kada su uhapšeni?

408. Da li su pritvorenici odvojeni od osuđenika? Da li se žene, djeca i muškarci drže odvojeno u pritvoru?

409. Da li postoji minimalan vremenski period trajanja pritvora? Ako postoji, koliki je? (Pritvor se može, u pravilu, odrediti samo za krivična djela za koja se može izreći kazna zatvora iznad određenog perioda, npr. godina dana ili duže, što je slučaj u nekim državama članicama.)

410. Opišite pravila i postupke koji regulišu pritvor i pravila za njegovo produženje. Kakva su pravila u vezi sa izmjenom odluka o lišavanju slobode i pritvora (po službenoj dužnosti ili na zahtjev osumnjičenog)? Koliko dugo osumnjičeno lice može da bude lišeno slobode prije nego što dođe do sudske revizije? Da li postoji maksimalno vremensko ograničenje ukupnog trajanja pritvora?

411. Dostavite statističke podatke o prosječnoj dužini trajanja pritvora? (referentni period je 5 godina)

412. Opišite pravila i postupke kojima se reguliše pritvor tokom sudskog postupka.

413. Opišite pravila kojima se reguliše zatvorska kazna poslije proglašenja krivice.

414. Kako policijski i pravosudni sistemi, sistem tužilaštva i kazneni sistem obezbjeđuju humane i bezbjedne uslove za pritvorenike (u odnosu na međunarodne standarde u pogledu ljudskih prava)? Koje mjere se preduzimaju ako ovi standardi nisu ispoštovani?

415. Opišite zatvorski sistem, vrstu i broj zatvora u zemlji. Kako se oni finansiraju? Koji organ vrši nadzor zatvorskog sistema u Bosni i Hercegovini?

416. Navedite prosječnu veličinu smještaja po zatvoreniku u kvadratnim metrima.

417. Koliko se lica trenutno nalazi u zatvorima? Dostavite detaljne statističke podatke uključujući po dužinu kazne, vrsti kriminala, polu, starosti itd. Takođe, navedite broj zatvorenika u svakom zatvoru.

418. Da li se posebna pažnja posvećuje zatvorenicama i maloljetnim prestupnicima? Da li oni imaju odvojen smještaj? Ako imaju, dajte detaljan opis.

419. Da li postoje posebni aranžmani za zatvorenike s mentalnim invaliditetom u skladu sa mjerom obaveznog psihijatrijskog liječenja? Da li se takvi zatvorenici zatvaraju? Da li su odvojeni od drugih?

B. Pravo na pravično suđenje

420. Kako je pravo na pravično suđenje ugrađeno u zakonodavstvo?

421. Da li je pretpostavka nevinosti centralni dio krivičnopravnog sistema i, ako jeste, kako se ona primjenjuje u praksi?

422. Da li je na raspolaganju sistem besplatne pravne pomoći koji osigurava jednak pristup pravdi, uključujući i najugroženije grupe? Ako jeste, molimo da objasnite obim i resurse službe za besplatnu pravnu pomoć. Da li je dostupan u krivičnim predmetima? Da li se besplatna pravna pomoć može dobiti i u građanskim i upravnim predmetima? Dajte detaljne informacije o kriterijumima za dobijanje pravne pomoći.

423. Kako se postavljaju branitelji u slučajevima kada se njihove naknade isplaćuju putem sistema pravne pomoći? Da li oni imaju pravo na honorare u skladu sa uobičajenim advokatskim tarifama?

424. Opišite organizaciju i funkcionisanje mreže za besplatnu pravnu pomoć.

425. Što se tiče prava na odbranu, dostavite podatke o tome kako su sljedeća prava zajamčena u zakonodavnom i praktičnom smislu. (Dostavite informacije o izdvajanju sredstava i institucionalnom okviru koji je uspostavljen kako bi se olakšalo ostvarivanje ovih prava).

Pravo optuženog da u najkraćem roku i na jeziku koji razumije bude obaviješten o prirodi i razlozima optužbe podignute protiv njega;

Pravo na besplatnu pomoć tumača, ukoliko osoba ne može da razumije ili da govori jezikom koji se koristi na sudu;

Pravo okrivljenog na dobijanje dovoljno vremena i mogućnosti za pripremu svoje odbrane;

Pravo da se brani sam ili uz pomoć branioca po vlastitom izboru;

Pravo da ispituje ili zahtijeva ispitivanje svjedoka optužbe i da se osigura prisustvo i ispitivanje svjedoka obrane pod istim uslovima kao i svjedoka optužbe.

426. Dostavite informacije o izradi i primjenu zakona koji se odnose na sljedeće pravne koncepte:

načelo da osobu nije moguće krivično goniti za nešto što nije bilo krivično djelo u domaćem ili međunarodnom pravu u vrijeme kada je počinjeno;

načelo da se ne smije odrediti teža kazna od one koja se primjenjivala u momentu kad je krivično djelo počinjeno;

srazmjernost kazne težini učinjenog krivičnog djela.

427. Dostavite detaljne informacije o tome kako se pravo da se ne bude suđen ili kažnjen dvaput u krivičnom postupku za isto krivično djelo tumači u domaćem zakonu.

428. Dostavite detaljne informacije o tome kako su prava žrtava zločina osigurana u krivičnom postupku. Da li postoje propisi koji se odnose na pravičnu i odgovarajuću naknadu za povrede koje su pretrpjele žrtve krivičnih djela?

429. Koje garancije postoje kako bi se osiguralo prisustvo javnosti tokom sudskog postupka? Detaljno opišite okolnosti u kojima se mogu nametnuti ograničenja i mjeru u kojoj se to događa.

430. Da li postoji sveobuhvatan zakonodavni i strateški okvir koji omogućava žrtvama torture da dobiju obeštećenje u parničnom postupku u vidu fer i adekvatnih odšteta, uključujući što je moguće potpuniju rehabilitaciju, u skladu s Konvencijom Ujedinjenih naroda protiv mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupanja ili kažnjavanja? Ako postoji, navedite iznos odštete.

431. Da li postoji sveobuhvatan zakonodavni i strateški okvir za zaštitu statusa žrtava ratnih zločina koji uključuju seksualno nasilje na nediskriminirajući način u cijeloj zemlji? Ako postoji, dajte detaljne informacije o njegov opseg i funkcionisanje.

III. Poštivanje i zaštita manjina i kulturnih prava

432. Na koji način je obezbjeđeno načelo nediskriminacije i jednakog tretmana za manjine? Dajte detaljne informacije o ustavnim i zakonodavnim odredbama kao i o institucionalnom okviru.

433. Da li je ratifikovana Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina i drugi relevantni međunarodni instrumenti? Na koji način se oni primjenjuju i nadziru? Da li su realizovane preporuke Vijeće Evrope i drugih relevantnih organizacija?

434. Dostavite pregled ustavnih i zakonodavnih odredbi u odnosu na ovo pitanje, kao i strateških i politikama određenih sredstava koja su usvojena kako bi ove odredbe bile provedene. U kojoj mjeri su zaštićena, poštovana i nadzirana prava manjina?

435. Da li postoji ukupna strategija o zaštiti manjina i prateći akcioni plan?

436. Da li postoje bilo kakva profesionalna ograničenja za manjine (*de jure ili de facto*)?

437. Na koji način je obezbjeđeno puno učešće u političkom životu lica koja pripadaju manjinama?

438. Postoji li Savjet za manjine i kako funkcioniše? Koliko članova on ima i kako se imenuju njegovi članovi? Opišite učestalost sastanaka i područje njegovih aktivnosti.

439. Koje su mjere preduzete da se osigura odgovarajuća zastupljenost manjina? Navedite sva budžetska izdvajanja u tu svrhu.

440. Kako se obezbjeđuje saradnja između različitih savjeta nacionalnih manjina i Vlade?

441. Koji je pravni osnov koji predviđa informisanje i obrazovanje na jezicima manjina? Dajte opis postojećeg zakonodavstva u oblasti jezika i programa jezičke obuke za jezike manjina. Da li je Povelja Vijeće Evrope o regionalnim i manjinskim jezicima ratifikovana? Na koji način se ova prava osiguravaju i nadziru? Dostavite detaljno objašnjenje za svaku nacionalnu manjinu. Šta je preduzeto da bi se obezbijedilo pismeno i usmeno prevođenje?

442. Opišite postojeća rješenja koja se tiču obrazovanja na jeziku manjinskih zajednica i prava na uključivanje istorije i kulture osoba koje pripadaju ovim zajednicama u nastavne planove i programe.

443. Koje mjere se preduzimaju radi unapređivanja međuetničkih odnosa? Koja se metodologija koristi za identifikovanje etnički motivisanih incidenata? Na koji način

agencije za provedbu zakona i pravosuđe vrše istrage i vode sudske procese u ovakvim slučajevima? Molimo da navedete ažurirane podatke o broju etnički motivisanih tužbi.

444. U kontekstu primjene ustavnih odredbi o zaštiti nacionalnog identiteta pripadnika manjina, koje su mjere preduzete kako bi bilo osigurano učešće manjina u političkom i javnom životu, odnosno njihova zastupljenost u izabranim tijelima, upravi (na centralnom i lokalnom nivou), policiji i pravosuđu? Dostavite statističke podatke ako ih ima, uključujući njihov izvor.

445. Da li svi građani, uključujući pripadnike manjina, imaju pristup ličnim ispravama i na koji način je zagarantovano ovo pravo? Koje su mjere preduzete radi unapređivanja civilne registracije romske manjine, uključujući izvod iz matične knjige rođenih i lične isprave? Da li se etničko porijeklo upisuje u izvod iz matične knjige rođenih? Koliko takvih izvoda je izdato?

446. Dostavite statističke podatke o broju ljudi koji pripadaju etničkim, vjerskim i jezičkim manjinskim grupama u vašoj zemlji. Navedite izvor ovih podataka (popis stanovništva ili drugo).

447. Navedite kada je izvršen posljednji popis stanovništva. Da li su Zakon i sve provedbene mjere u vezi sa popisnim upitnikom usvojeni i kada? Da li upitnik sadrži pitanje o nacionalnosti? Kako je osigurana zaštita ličnih podataka tokom prikupljanja potrebnih statističkih podataka o manjinama? Objasnite.

448. Dostavite statističke podatke, ako ih ima, o položaju manjina u odnosu na većinsko stanovništvo u pogledu: stanovanja; obrazovanja (učešća u osnovnom, srednjem i visokom obrazovanju); zdravstvenih usluga, zaposlenosti i nezaposlenosti; smrtnosti novorođenčadi i životnog vijeka.

C. Mjere za integraciju Roma

449. Identifikujte na karti područja s romskim zajednicama. Pokažite na karti procenat građana romske nacionalnosti koji žive u tim područjima, u odnosu na ukupan broj stanovnika.

450. Što se tiče Strategije za integraciju Roma i pratećih akcionih planova:

Navedite ih, vremenski okvir njihove realizacije i pripadajuće budžete.

Da li su ti dokumenti dostupni i na lokalnom nivou? Ako jesu, gdje, i ko je odgovoran za njihovu realizaciju i praćenje?

451. Koji mehanizmi koordiniraju realizaciju između različitih institucija i ministarstava i između centralnog i lokalnog nivoa?

452. Predstavite postojeće strateške i administrativne strukture, na centralnom i lokalnom nivou, za realizaciju i praćenje Strategije integracije Roma i pratećih akcionih planova, kao i zaključaka sa seminara o integraciji Roma. Da li postoji posebna struktura za koordinaciju?

453. Da li postoji godišnji izvještaj o praćenju Strategije integracije Roma? Ukoliko postoji, da li je njime obuhvaćena procjena efekata na terenu?

454. Koja vrsta mjera (koja se odnosi na Rome ili na romsku dimenziju u glavnim inicijativama) ima prioritet kako bi se Romima osigurao jednak pristup obrazovanju, zapošljavanju, zdravstvenoj zaštiti i stanovanju, kao i pristup matičnim knjigama?

455. Da li su navedene mjere preduzete na osnovu društveno-ekonomskih pokazatelja? Da li je aspekt ravnopravnosti polova uzet u obzir prilikom izrade Strategije integracije Roma? Molimo da precizirate.

456. Objasnite ulogu civilnog društva i romske zajednice u izradi, realizaciji i praćenju centralnih i lokalnih strategija i akcionih planova.

457. Koji druga nezavisna tijela su uključena u integraciju Roma i koje su njihove odgovornosti i sredstva koja su im na raspolaganju?

458. Što se tiče obrazovanja, koji procenat (razloženo po polu) romske djece završava obavezno obrazovanje? Koje su glavne prepreke za romsku djecu kada je u pitanju pristup obaveznom obrazovanju, te koje mjere su preduzete za njihovo otklanjanje? Navedite i podatke o romskoj djeci koja pohađaju posebne škole, predškolske ustanove i koja završavaju srednjoškolsko, visokoškolsko i strukovno obrazovanje.

459. Kakva je situacija u pogledu zapošljavanja Roma - muškaraca i žena (uključujući podatke i o broju zaposlenih i nezaposlenih)? Koji su glavni problemi i koje mjere su preduzete kako bi se osigurao jednak tretman Roma u pristupu tržištu rada i mogućnostima zapošljavanja?

460. Da li romske zajednice imaju jednak pristup svim postojećim zdravstvenim uslugama? Koje zdravstvene usluge (ukoliko ih ima) se zasnivaju na osiguranju, i koje su mjere preduzete kako bi se osigurao ravnopravan pristup tim uslugama? Kakva je situacija kada je u pitanju zdravstvena zaštita seksualnog i reproduktivnog zdravlja? Da li su romska djeca obuhvaćena programima besplatne vakcinacije?

Stambeno zbrinjavanje:

Da li romske zajednice uglavnom žive u odvojenim područjima ili to nije slučaj?

Da li Romi imaju jednak ili povlašteni pristup socijalnim stanovima? Na osnovu kojih kriterijuma se takav smještaj dodjeljuje?

Koliko romskih naselja (u procentima po lokaciji) ima pristup javnim komunalijama (poput vode, električne energije, plina i javnog prevoza)?

461. Kojim zakonima je regulisano pitanje deložacije i koja se pravila moraju se poštovati u slučaju deložacije? Jesu li ta pravila u skladu sa međunarodnim obavezama, uključujući i pravila UN-a?

462. Koje mjere su preduzete da se poboljša upis novorođenih pripadnika manjina u matične knjige, posebno kod Roma? Da li se etničko porijeklo ponekad upisuje u rodni list, posebno kod Roma? Ukoliko do toga dođe na lokalnom nivou, da li se takvi slučajevi evidentiraju?

463. Postoje li zakonski propisi ili posebne mjere za borbu protiv anti-romske retorike i govora mržnje, te za borbu rasizma, stereotipa ili drugih oblika stigmatizirajućeg ponašanja koje može predstavljati podsticanje na diskriminaciju Roma?

464. Koje mjere se preduzimaju na suzbijanju diskriminacije sa kojom se suočavaju romska djeca i žene, borbi protiv nasilja, trgovine ljudima, maloljetničkih i prisilnih brakova, i prosjačenja u kome učestvuju djeca?

465. Koji je mandat nacionalne kontakt tačke za Rome i kojim resursima raspolaže kako bi se omogućilo ostvarenje njegove/njene uloge i djelotvorna koordinacija provođenja i praćenja međuresorske politike za integraciju Roma?

D. Mjere protiv rasizma i ksenofobije

466. Kakav je zakonodavni i institucionalni okvir za mjere protiv rasizma i ksenofobije?

467. Navedite podatke o postojećem pravnom okviru kojim je obuhvaćen govor mržnje (i u virtuelnom i u stvarnom svijetu).

468. Kakvo je iskustvo sa njegovom primjenom u praksi u Bosni i Hercegovini?

469. Da li postoje bilo kakve posebne politike, programi, strategije, itd. koje se bave rasizmom i ksenofobijom?

470. Koja se metodologija koristi za identifikovanje etnički motivisanih incidenata? Kako organi reda i pravosuđe provode istragu i sudske procese u ovakvim slučajevima? Dostavite ažurirane podatke o broju etnički motivisanih tužbi.

471. Navedite informacije o *ad hoc* mjerama posebno usmjerenim na upotrebu etički zapaljivog diskursa zasnovanog na rasnoj, etničkoj ili vjerskoj pripadnosti.

472. Da li postoje bilo kakva zvanična tijela sa posebnim zadatkom i ovlaštenjima za borbu protiv rasizma i ksenofobije?

473. Navedite statističke podatke o zločinima iz mržnje i zločinima motivisanim rasizmom i ksenofobijom, kako za žrtve tako i za počinioce, ukoliko su na raspolaganju..

IV. Agencija EU za osnovna prava

474. Koje korake (zakonodavne, institucionalne i druge) Bosna i Hercegovina preduzima/planira da preduzme da bi mogla da učestvuje u radu Agencije kao posmatrač?

V. Zaštita ličnih podataka

475. Zaštita ličnih podataka: navedite informacije o svim zakonskim i drugim propisima koji uređuju ovu oblast, i usklađenosti tih propisa sa relevantnim međunarodnim konvencijama i *acquis*-em. Šta je učinjeno da bi se obezbijedila efikasna zaštita ličnih podataka?

476. Da li postojeće zakonodavstvo predviđa kaznene mjere u slučaju kršenja njegovih odredbi? Ukoliko predviđa, molimo da ih navedete.

477. Da li postojeće zakonodavstvo obuhvata sljedeća načela zaštite podataka:

a) Princip zakonite obrade: osnove za zakonitu obradu su, na primjer, pristanak nosioca podataka, tamo gdje je obrada neophodna za izvršavanje ugovora ili poštovanje pravne obaveze kojoj kontrolor podliježe ili tamo gdje je obrada neophodna za izvršenje zadatka koji se provodi u javnom interesu.

b) Načelo ograničenja svrhe: Lični podaci bi trebali da se obrađuju za određenu svrhu i da se naknadno koriste ili dalje prenose samo u mjeri u kojoj se to ne kosi sa svrhom njihovog prenosa.

c) Kvalitet podataka i načelo srazmjernosti: Podaci bi trebalo da budu tačni i, tamo gdje je to neophodno, ažurirani. Podaci bi trebalo da budu adekvatni, relevantni i ne preopširni u vezi sa svrhom za koju se daju i/ili se vrši njihova dalja obrada;

d) Načelo transparentnosti: pojedinci bi trebalo da dobiju informacije u vezi sa svrhom obrađivanja i identitetom kontrolora podataka u trećoj državi, i druge informacije u mjeri u kojoj je to neophodno za obezbjeđivanje pravičnosti.

e) Princip ograničenja pohrane: lični podaci se trebaju čuvati u obliku koji omogućava identifikaciju nosioca podataka samo onoliko dugo koliko je potrebno u svrhe radi kojih se lični podaci obrađuju.

f) Princip cjelovitosti i povjerljivosti: lični podaci se trebaju obrađivati na način koji osigurava odgovarajuću sigurnost ličnih podataka, uključujući zaštitu od neovlaštene ili nezakonite obrade, te od slučajnog gubitka, uništenja ili oštećenja, primjenom odgovarajućih tehničkih i organizacijskih mjera.

g) Princip odgovornosti: kontrolor podataka je odgovoran za poštovanje principa pod tačkama a) do f) i mora biti u mogućnosti i da dokaže da su ti principi ispoštovani.

478. Da li postojeći propisi iz oblasti zaštite podataka sadrže odredbe koje će podstaći uključivanje mjera zaštite podataka u proizvode i usluge od najranije faze njihovog nastanka (tehnička i integrisana zaštita podataka), uključujući korištenje tehnika koje omogućavaju zaštitu privatnosti, kao što su to pseudonimizacija i enkripcija?

479. Da li važeći propisi iz oblasti zaštite podataka predviđaju imenovanje službenika za zaštitu podataka u odgovarajućim slučajevima (na primjer, ako obradu podataka vrši organ javne vlasti, osim sudova koji djeluju u okviru svoje sudske nadležnosti; ili ako osnovne aktivnosti kontrolora ili obrađivača podatka zahtijevaju redovno i sistematsko opsežno praćenje nosioca podataka ili ako se osnovne aktivnosti kontrolora ili obrađivača podataka sastoje od opsežne obrade posebnih kategorija podataka (osjetljivi podaci) ili ličnih podataka koji se odnose na krivične osude i krivična djela)?

480. Da li postojeći propisi o zaštiti podataka nalažu da kontrolor, prije obrade, izvrši procjenu uticaja u pogledu zaštite podataka, kada je vjerojatno da će obrada podataka dovesti do visokog rizika u pogledu prava i sloboda nosioca podataka?

481. Da li postojeći propisi o zaštiti podataka predviđaju mogućnost ograničavanja ili izuzeća od određenih načela zaštite podataka i prava nosilaca podataka ako je to od posebnog javnog interesa? Ukoliko predviđaju, molimo da ih precizirate.

482. Da li postojeći propisi sadrže odredbe u pogledu:

a) posebnih kategorija podataka (osjetljivih podataka)?

b) direktnog marketinga?

c) automatizovanih pojedinačnih odluka?

d) Prijavljivanje kršenja zaštite podatka od strane kompanija/organizacija organu nadležnom za nadzor nad zaštitom podataka?

483. Na koji način postojeće zakonodavstvo reguliše prekogranični prenos ličnih podataka? Navedite informacije o primjeni načela prema kome prekogranični protok podataka može da se odvija samo ukoliko država odredišta ima određeni standard za zaštitu podataka (adekvatnost)? Kontrolor ili obrađivač podataka su predvidjeli odgovarajuće zaštitne mjere (npr. standardne ugovorne klauzule koje je usvojila Komisija), ili ako je primjenjivo jedno od konkretno propisanih odstupanja u članu 49. Opšte uredbe o zaštiti podataka (EU) 2016/679 (na primjer, ako je prenos neophodan za ostvarivanje ili odbranu pravnih zahtjeva)?

484. Navedite informacije o nadzornom organu odgovornom za nadgledanje primjene propisa o zaštiti podataka, posebno o zakonskim i praktičnim mjerama preduzetim za obezbjeđivanje potpune nezavisnosti, i o organizaciji nadzornog organa, uključujući brojno stanje osoblja, posebno inspektora, tehničke i finansijske resurse, prostorije i

infrastrukturu potrebnu za efikasno obavljanje njegovih zadataka i izvršavanje ovlaštenja.

485. Navedite informacije, uključujući statističke podatke, o istražnim ovlaštenjima nadzornog organa, poput ovlaštenja za pristup podacima koji su predmet obrade i ovlaštenja za prikupljanje svih informacija neophodnih za izvršavanje njegovih nadzornih dužnosti. Da li nadzorni organ prima pritužbe od strane bilo kog lica u pogledu obrađivanja ličnih podataka?

486. Navedite informacije, uključujući statističke podatke, o efektivnim ovlaštenjima nadzornog organa da interveniše uključujući sljedeća:

a) mogućnost davanja mišljenja prije same obrade podataka.

b) mogućnost naređivanja da se podaci blokiraju, izbrišu ili unište.

c) mogućnost nametanja privremene ili definitivne zabrane obrade.

d) mogućnost izricanja sankcija kontrolorima.

487. Navedite informacije, uključujući statističke podatke, o ovlaštenjima nadzornog organa za učešće u sudskim postupcima u slučaju kršenja odredbi o zaštiti podataka.

488. Da li nadzorni organ ima ovlaštenja da ukaže pravosudnim organima na kršenje odredbi o zaštiti podataka? Da li je moguća žalba pred sudom na odluke nadzornog organa koje daju povod za pritužbe? Ukoliko jeste, molimo da navedete detalje i da date statističke podatke.

489. Može li nadzorni organ izvršiti inspekciju u svim oblastima u kojima se primjenjuju propisi o zaštitu podataka?

490. Navedite da li važeći propisi predviđaju ostvariva prava nosioca podataka, kao što je pravo na pristup vlastitim ličnim podacima, pravo na prigovor na obradu vlastitih ličnih podataka, pravo da zahtijeva ispravljanje ili brisanje vlastitih ličnih podataka („pravo na zaborav“), pravo na prenosivost podataka, pravo da bude informisan ukoliko dođe do povrede njegovih ličnih podataka i pod kojim uslovima je došlo do te povrede?

491. Navedite da li nosioci podataka ostvaruju svoja prava direktno ili indirektno (tj. preko neprofitnih tijela, organizacija ili udruženja koja djeluju u oblasti zaštite prava i sloboda nosilaca podataka). Navedite koji je relevantni postupak i da li ima bilo kakvih izuzetaka ili ograničenja kada je u pitanju ostvarivanja tih prava.

492. Pojasnite da li je pravo na pristup i korištenje ličnih podataka koje imaju organi javne vlasti u svrhu nacionalne sigurnosti, javnog interesa ili provođenja zakona uređeno zakonom i da li taj zakon poštuje principe neophodnosti i proporcionalnosti.

493. Navedite podatke o svim zakonima ili drugim propisima koji uređuju zaštitu ličnih podataka koju primjenjuju policija i pravosudni organi u krivičnim stvarima. Konkretno, da li ti zakoni ili propisi predviđaju da podaci koje prikupe organi za provođenje zakona budu:

a) Obrađeni zakonito i pošteno;

b) Prikupljeni u posebne, izričite i zakonite svrhe i obrađivane u skladu s tim svrhama;

c) Primjereni, relevantni i ograničeni na ono što je nužno u odnosu na svrhu u koju se obrađuju;

d) Tačni i prema potrebi ažurni;

e) Čuvani u obliku koji omogućava identifikaciju ispitanika onoliko dugo koliko je potrebno u svrhe radi kojih se lični podaci obrađuju;

f) Osigurani na odgovarajući način, uključujući zaštitu od neovlaštene i nezakonite obrade?

494.Nadalje, da li ta pravila predviđaju:

a) određivanje rokova za brisanje ličnih podataka i redovno preispitivanje potrebe za čuvanjem takvih podataka?

b) da organi za provođenje zakona prave jasnu razliku između različitih kategorija lica, uključujući one za koje postoji ozbiljna osnova da se vjeruje da su počinili ili će počiniti krivično djelo, one koji su osuđeni za počinjeno krivično djelo, žrtve krivičnih djela ili lica za koja se može razumno vjerovati da su žrtve krivičnih djela ili lica koja su učesnici u počinjenju krivičnih djela, uključujući i potencijalne svjedoke?

c) da nosioci podataka imaju pravo podnijeti pritužbu nadzornom organu; pravo na efikasan pravni lijek protiv nadzornog organa, kao i protiv kontrolora ili obrađivača podataka; pravo da podnesu zahtjev za pristup, ispravku ili brisanje ličnih podataka, kao i pravo na ograničavanje obrade ličnih podataka koji se odnose na nosioca podataka, pravo da ih organi za provođenje zakona obavijeste o ovim pravima (uključujući i naziv i kontakt podatke nadležnog organa koji određuje svrhu i načine obrade podataka, razlog zašto se njihovi podaci obrađuju (uključujući i naziv i kontakt podatke nadležnog organa koji određuje svrhu i načine obrade podataka, razlog zašto se nadzorni organ obrađuje njihove podatke obrađuju zajedno sa njegovim kontakt podacima)?

d) da organi vlasti provode tehničke i organizacijske mjere kako bi osigurali odgovarajući nivo sigurnosti ličnih podataka s obzirom na rizik (npr. ukoliko je obrada podataka automatizovana, potrebno je preduzeti niz mjera, uključujući i one koje će onemogućiti pristup neovlaštenih lica opremi koja se koristi za obradu podataka; koje će spriječiti neovlašteno čitanje, kopiranje, mijenjanje ili uklanjanje podataka; koje će spriječiti neovlašten unos ličnih podataka i neovlašten pregled, izmjenu ili brisanje pohranjenih ličnih podataka)?

E) da se uspostavi nezavisno nadzorno tijelo za zaštitu podataka koje će imati stvarna ovlaštenja za vođenje istraga, korektivna i savjetodavna ovlaštenja, kao i ovlaštenja da pravosudnim organima ukažu na kršenje odredbi o zaštiti ličnih podataka?

REGIONALNA PITANJA I MEĐUNARODNE OBAVEZE - REGIONALNA SARADNJA I DOBROSUSJEDSKI ODNOSI

495. Dostavite listu svih regionalnih inicijativa u kojima Bosna i Hercegovina učestvuje. Navedite koji su regionalni sporazumi potpisani i ratifikovani.

496. Dostavite pregled vaših odnosa sa susjednim državama i državama Zapadnog Balkana, uključujući Kosovo*[2]. Objasnite neriješena bilateralna pitanja, uključujući pitanja granica i planove za njihovo rješavanje.

497. Kako je proveden Sporazum o sukcesiji SFRJ? Da li su preostale neke poteškoće? Kad i kako je Bosna i Hercegovina uključena u ovaj proces?

498. Da li je Bosna i Hercegovina potpisnica Rimskog statuta o Međunarodnom krivičnom sudu?

I. Međunarodne obaveze: obaveze prema Savjetu Evrope, Međunarodnom krivičnom sudu

499. Opišite svoje obaveze koje proističu iz članstva u Savjetu Evrope, mjere koje ste do sad preduzeli kako biste ispoštovali ove obaveze, kao i predviđene aktivnosti za svaku od preostalih obaveza.

500. Da li postoje bilo kakva izuzeci od Rimskog statuta koje primjenjuje Bosna i Hercegovina uključujući bilateralne sporazume o imunitetu kojima se odobravaju izuzimanja iz nadležnosti Međunarodnog krivičnog suda? Molimo da date primjere.

501. Molimo da date prikaz vašeg doprinosa u provođenju mirovnih sporazuma i podsticanju pomirenja u regionu.

II. Saradnja sa Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) i Mehanizmom za međunarodne krivične sudove Ujedinjenih nacija (MMKS)[3]

502. Kako je organizovana saradnja sa MKSJ/MMKS, kako na političkom tako i na sudskom/operativnom nivou? Da li postoji poseban zakonski okvir? Koji se postupak provodi kada nadležni organi dobiju zahtjev za pružanje pomoći (RFA) od MKSJ/MMKS? Koje je ministarstvo, odnosno organ vlasti nadležno? Na koji način se zahtjevi za pomoć prosljeđuju odgovornim organima u BiH i na koji način se prikupljaju odgovori?

503. Koliko je vremena u prosjeku potrebno da se potvrdno odgovori na zahtjev za pomoć? Na koliko je zahtjeva za pružanje pomoći odgovoreno pozitivno u periodu 2014-2016. godina? Od ovih zahtjeva za pružanje pomoći, koliko je bilo poziva za svjedočenje? Na koliko zahtjeva za pružanje pomoći tek treba da bude odgovoreno? Na koja pitanja se oni odnose? Da li se kasni sa odgovorima na njih i ako je tako, koji su razlozi? Da li se nailazi na posebne probleme kad je riječ o:

a) informacijama koje se odnose na bankarske i finansijske podatke,

b) vojnoj dokumentaciji, uključujući arhive i redovne izvještaje koji se odnose na određene periode,

[2] *Ova oznaka ne dovodi u pitanje stajališta o statusu i u skladu je sa UNSCR 1244/99 i sa mišljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji o neovisnosti Kosova.

[3] U slučaju potrebe za povjerljivošću, može se osmisliti poseban kanal za komunikaciju za prenos odgovora o saradnji sa MKSJ/MMKS

c) bilo kakvu vrstu statističkih podataka.

504. Koliko optužnica je MKSJ/MMKS podigao protiv lica koja imaju bosanskohercegovačko državljanstvo?

505. Koliko su optuženih organi vlasti uhapsili i prebacili MKSJ/MMKS? Koliko od njih se dobrovoljno predalo? Navedite datume podizanja optužnica i ustupanja predmeta.

506. Koliko predmeta je MKSJ/MMKS ustupio Bosni i Hercegovini? Koliko ovih predmeta je bilo još uvijek u fazi istrage, koliko ih je bilo spremno za optuženje i koliko ih je bilo spremno za glavni pretres? U kojoj fazi postupka se sada nalaze ovi predmeti? Navedite podatke o ustupljenim optužnicama (predmeti u skladu sa Pravilom 11bis), proslijeđenim istražnim spisima (predmeti koji spadaju u Kategoriju II), kao i spisima u skladu sa „Pravilima puta".

507. Koji je zakonodavni okvir i koji su mehanizmi za zaštitu svjedoka na snazi u BiH? Koji su dosadašnji rezultati njihove primjene?

508. Da li postoje ikakvi mehanizmi za saradnju pravosudnih organa i izručenje sa drugim državama bivše Jugoslavije, i ako postoje, da li funkcionišu? Nabrojite i opišite sve postojeće mehanizme.

509. Uzimajući u obzir tranziciju MKSJ-a u MMKS, koje mjere su organi vlasti preduzeli kako bi osigurali kontinuitet u saradnji, između ostalog i to da relevantni propisi koji uređuju pitanja vezana za MKSJ budu jednako primjenjivi na MMKS?

510. Da li je Bosna i Hercegovina usvojila neophodne zakonske propise koji će omogućiti krivično gonjenje pred domaćim pravosuđem u slučajevima nepoštivanja suda u postupcima koji se vode pred MKSJ/MMKS?

Nestala lica

511. Da li organi vlasti u Bosni i Hercegovini preuzimaju punu odgovornost za rasvjetljavanje sudbine nestalih osoba? Molimo da detaljno odgovorite na ova pitanja.

512. Postoji li zakonski okvir koji reguliše pitanje nestalih lica iz prošlog oružanog sukoba i ako postoji, na koji način se primjenjuje?

513. Da li se prema svim žrtvama i porodicama nestalih lica postupa na jednak način u cijeloj Bosni i Hercegovini?

514. Da li organi vlasti u Bosni i Hercegovini podržavaju nevladina udruženja žrtava i porodica žrtava/nestalih lica?

515. Postoji li institucija nadležna za traženje nestalih lica, koja ubrzava proces otkrivanja istine o sudbini nestalih lica, vodi evidenciju nestalih lica u Bosni i Hercegovini, te njeguje saradnju i koordinaciju s drugim vladinim institucijama s ciljem pronalaženja nestalih lica? Molimo da detaljno odgovorite na ova pitanja.

516. Da li tužilaštva ili drugi organi vlasti u Bosni i Hercegovini imaju dovoljne kapacitete za vršenje ekshumacija posmrtnih ostataka u vezi sa nestalim licima u prošlom ratu/oružanom sukobu? Koliko je ekshumacija izvršeno u proteklih šest godina? Koliko je zahtjeva za ekshumaciju zaprimljeno u zadnjih šest godina? Koliko ekshumacija je trenutno u toku, a koliko je onih kojima se tek treba pristupiti? Navedite podatke o lokacijama i rezultatima svake od izvršenih i ekshumacija koje su u toku.

EKONOMSKI KRITERIJ

POSTOJANJE FUNKCIONALNE TRŽIŠNE EKONOMIJE

I. Makroekonomska stabilnost

1. Ukratko predstavite glavne makroekonomske trendove za period 2006-2015, na osnovu podataka traženih u priloženim tabelama1-7[4]:
   a) realni rast BDP-a i njegovo raščlanjivanje po rashodima;
   b) inflacija (uključujući baznu inflaciju);
   c) konsolidovani ukupni državni deficit i dug i njihovo raščlanjivanje po nivou vlasti;
   d) konsolidovani ukupni državni rashodi i prihodi i njihovo detaljno raščlanjivanje po kategorijama;
   e) odabrani monetarni i finansijski pokazatelji;
   f) razvoj realnih i nominalnih efektivnih deviznih kurseva;
   g) platni bilans, uključujući trgovinski i tekući bilans, kapitalni i finansijski bilans i uslove spoljnog finansiranja.
2. Dostavite prošlogodišnji zvanični izvještaj o makroekonomskim kretanjima, na engleskom jeziku.
3. Ukratko predstavite sljedeće socio-ekonomske podatke za period 2006-2015:
   a) BDP po glavi stanovnika iskazan prema standardima kupovne moći (PPS u % prosjeka za EU28);
   b) stanovništvo prema polu, starosnoj dobi i regionalnoj raspoređenosti;
   c) Visina i kretanje prosječnih bruto i neto zarada, pojedinačno u javnom i privatnom sektoru;
   d) Formiranje plata u javnom sektoru i zapošljavanje, navedeno prema sektorima, uključujući zdravstvo, obrazovanje, javnu upravu itd.
   e) udio poreza i socijalnih doprinosa u ukupnim izdacima za plate, uključujući posebno socijalne doprinose koje plaćaju poslodavci i zaposleni, i strukturu poreza na dohodak po razredima.
4. Da li postoje osnove ekonomske politike i kako se osigurava interni konsenzus o prioritetima? Objasnite proces donošenja odluke i uključenost zainteresovanih strana.
5. Koji su konkretni strukturni izazovi/prioriteti ekonomske politike Bosne i Hercegovine i koje mjere su planirane za njihovo rješavanje?
6. Javne finansije: Koje je područje primjene sistema javnih finansija? Kako je struktuiran, kako je uspostavljen i kako se vremenom razvijao? Kako su se kretali ukupni državni prihodi i rashodi izraženi kao udio u BDP-u tokom perioda 2006-2009, prema konsolidovanoj ukupnoj vrijednosti i podijeljeni po kategorijama? Da li su svi računi javnog sektora uključeni u izvještavanje? Da li je važeći sistem računovodstva i

[4] u mjeri u kojoj su podaci dostupni, uključujući i kvartalne i/ili mjesečne frekvencije, u suprotnom, do posljednje godine za koju su podaci dostupni, čak i ako se radi o procjenama. Osigurajte usaglašenost podataka u tabelama sa podacima korištenim u tekstu, prilikom pozivanja na relevantne pokazatelje.
[4] Ref. Uredba Vijeća 883/2004 i njena provedbena Uredba

izvještavanja usklađen sa ESA (Evropski sistem računa) 2010? Ako nije, postoje li konkretni planovi da se sistem uskladi sa standardima EU? Koje su obaveze izvještavanja između različitih nivoa vlasti, uključujući i učestalost i rokove izvještavanja?

7. Vanbudžetska sredstva: Dostavite informacije o vanbudžetskim sredstvima. Kakav je odnos između budžetskih i vanbudžetskih sredstava? Koji su sprovedeni/planirani koraci za integrisanje vanbudžetskih sredstava u državni budžet? Navedite pokazatelje za ova sredstva. Opišite glavne aktivnosti usmjerene na poboljšanje upravljanja vanbudžetskim sredstvima.
8. Budžetski sistem: Opišite karakteristike planiranja, programiranja kao i proces koordinacije i izvršenja državnog budžeta. Koje su nadležnosti različitih nivoa vlasti uključenih u budžetski sistem? Postoji li fiskalno vijeće? Ako postoji, koje su pravne nadležnosti vijeća? Molimo da navedete ciljeve, kretanja i dostignuća budžetske politike. Da li se obavljaju konsultacije sa socijalnim partnerima tokom faza planiranja/programiranja u okviru budžetskog ciklusa? Kako se obezbjeđuje efikasnost i djelotvornost javne potrošnje i koji sistemi redovnog nadzora i evaluacije se primjenjuju? Koje su provedene/predstojeće sistemske reforme namijenjene unapređenju dugoročne fiskalne održivosti?
9. Poreska politika: Opišite sve organe nadležne za prikupljanje poreza na različitim nivoima vlasti, uključujući i njihovu fiskalnu odgovornost i prirodu prikupljenih poreza. Na koji način se mijenjao poreski režim tokom prethodnih pet godina (izmjene poreskih stopa, uvođenje novih poreza i doprinosa itd.)? Da li postoji stalni, predvidivi priliv prihoda ka opštinama, kako bi mogle da finansiraju svoje nadležnosti? Da li postoji mehanizam preraspodjele sredstava između opština? Da li je to nedavno mijenjano ili da li ima planova za izmjene? Iz kojeg budžeta se finansiraju pod-državne institucije? *(detaljne informacije se zahtijevaju u Poglavlju 16 - Oporezivanje)*
10. Javni dug: Navedite detaljne podatke o stanju ukupnog javnog duga (inostrani/domaći pružaoci kredita, valuta, instrumenti itd), garancijama i zaostalom dugu. Da li ovaj dug uključuje i preduzeća u vlasništvu države? Na koji način je obezbijeđeno finansiranje budžeta počev od 2006. godine (glavni instrumenti itd)?

II. Funkcionisanje tržišta proizvoda

A. Poslovno okruženje

11. Koja je veličina korporativnog sektora? Opišite glavna obilježja tog sektora.
12. Opišite osnovne uslove za ulazak na tržište i izlazak sa tržišta u korporativnom sektoru (poslovni registar, broj procedura za izdavanje dozvola, broj posebnih administrativnih procedura, prosječno vrijeme i troškovi potrebni za osnivanje preduzeća, stečajni postupak itd.) za cijelu zemlju. Da li se prosječno vrijeme potrebno za registraciju privrednih društava promijenilo u odnosu na 2006. godinu? U kojem pravcu se kreću stečajni postupci u proteklih deset godina, između ostalog u smislu godišnjeg broja stečajeva, trajanja postupaka i broja ugroženih radnika? Koliko je privrednih društava ušlo u stečajni postupak? *(Detaljne informacije se zahtijevaju u Poglavlju 20 - Preduzetništvo i industrijska politika)*
13. Opišite glavne izazove kada je u pitanju regulisanje imovinskih prava i primjena zakona i ugovora koji utiču na privatni sektor. Koliko je vremena u prosjeku potrebno za registraciju u katastru nekretnina? Koji je stepen uknjižbe vlasništva u katastru

nekretnina? Navedite popis aktivnih regulatornih i nadzornih institucija, uključujući i kratak opis njihovih zakonskih ovlasti, institucionalnog okvira, finansiranja i broja zaposlenih. Opišite izazove i koordinaciju regulatornih institucija u pogledu tržišne konkurencije, zaštite potrošača, te sektora energetike i prometa.

14. Opišite inicijative koje su pokrenute radi unaprjeđenja poslovnog okruženja i rezultate koji su do sada ostvareni. Pružite ključne informacije o glavnim preprekama za poslovanje, uključujući i informacije o tome šta ugrožava funkcionisanje jedinstvenog ekonomskog prostora.
15. Kolika je procijenjena veličina neformalne privrede? Kako se ona procjenjuje? Kakve posljedice ima na javne finansije, zapošljavanje i tržišnu konkurenciju?
16. U kojem obimu i kako korupcija utiče na poslovno okruženje?

B. Uticaj države na tržišta proizvoda

17. Javni sektor: Koliko je zbirno učešće javnog sektora u ukupnoj privredi, uključujući i učešće u pogledu dodane vrijednosti i zapošljavanja? Koji sektori privrede su i dalje pod kontrolom i/ili u vlasništvu države i u kojoj mjeri? U glavnim crtama objasnite planove vlasti u pogledu preduzeća u državnom vlasništvu.
18. Zaštićeni sektori (npr. komunalne usluge, transport, stanovanje): Koji sektori su pod posebnom zaštitom (ulazak na tržište, utvrđivanje cijena itd.)? Opišite skorija kretanja u tom pogledu, poput konkretnih mjera liberalizacije ili ukidanja administrativnih ograničenja. Koji sektori će ostati pod posebnom zaštitom? Da li postoje odredbe o preferencijalnom tretmanu koje se odnose na bivša državna preduzeća? (detaljni podaci se zahtijevaju u *Poglavlju 8 – Politika konkurencije)*
19. Državna pomoć: Kakav je zakonski okvir za dodjelu državne pomoći? Koja su glavna obilježja tog okvira? Kakva su kretanja tokom prethodnih pet godina u oblasti subvencija i državnih garancija? Na osnovu kojih ekonomskih kriterija se dodjeljuje državna pomoć? Navedite podatke o direktnim subvencijama koje su dodijeljene počev od 2006. godine. Takođe navedite podatke o veličini i strukturi svih programa vladinih garancija za bankarske kredite privatnom sektoru, kao i preduzećima u državnom vlasništvu. Da li postoji srednjoročni cilj u pogledu smanjenja državnih garancija? Dostavite godišnje izvještaje o državnoj pomoći. *(detaljni podaci se zahtijevaju u Poglavlju 8 – Politika konkurencije)*

C. Privatizacija i restrukturiranje

20. Dostavite pregled procesa privatizacije od 2006. godine za državna, odnosno društvena preduzeća:
    a) Koje su bile glavne metode privatizacije?
    b) Koliko je preduzeća privatizovano/likvidirano/restrukturirano/ušlo u stečajni postupak? Navedite podatke o veličini, broju zaposlenih i djelatnosti tih preduzeća. U kojim slučajevima su ugovori o prodaji poništeni? Objasnite okolnosti i postupak. Navedite udio (od ukupnog broja i ukupne vrijednosti prodaje) privatiziranih preduzeća u kojem su ugovori o prodaji poništeni.
    c) Da li ima preduzeća koja su vraćena u državno vlasništvo nakon njihove prvobitne privatizacije?

d) Da li Vijeće ministara razmatra potencijalne slučajeve ponovne nacionalizacije?

e) Koje aktivnosti su neophodne za dovršetak procesa privatizacije?

f) Kakav je trenutni status i portfolio agencija koje su nadležne za privatizaciju?

g) Koji su izgledi za buduću privatizaciju i okončanje aktivnosti tih agencija?

h) Dostavite brojčane podatke za privatizaciju, odnosno prihode od prodaje i takse, počev od 2006. godine. Kako su vlasti koristile prihode od privatizacije? Kako će biti korištena buduća sredstva koja će biti ostvarena putem privatizacije?

i) Da li je korporativno upravljanje poboljšano kao posljedica privatizacije? Kako se poboljšanje mjeri?

21. Restrukturiranje preduzeća Koliko državnih preduzeća (ili bivših državnih preduzeća) i društvenih preduzeća je do sada restrukturirano? Koliko se preduzeća trenutno restrukturira ili se planira njihovo restrukturiranje? Navedite preostale sektore i državna preduzeća kojima je neophodno restrukturiranje. (*detaljni podaci se zahtijevaju u Poglavlju 20 - Preduzetništvo i industrijska politika)*

22. Navedite podatke o ukupnom godišnjem dobitku/gubitku preduzeća u državnom vlasništvu za period 2006-2015. U mjeri u kojoj je relevantno, ukratko opišite strategiju privatizacije glavnih državnih preduzeća i preostalih društvenih preduzeća.

23. Režim cijena: Na koji je način se režim kontrole cijena mijenjao počev od 2006. godine? U kojim sektorima se i dalje upravlja cijenama (tj. vlasti ih izričito utvrđuju) ili su one regulisane (tj. zavise od odobrenja nezavisnih regulatornih organa)? Navedite široke kategorije cijena kojima se upravlja/koje su regulisane i učešće upravljanih/regulisanih cijena u ukupnom broju, uključujući i kvantitativne pokazatelje kao što je udio upravljanih/regulisanih cijena u indeksu potrošačkih cijena. Koja je strategija procesa liberalizacije cijena, naročito u energetskom sektoru? *(detaljni podaci se zahtijevaju u Poglavlju 4 - Slobodno kretanje kapitala i Poglavlju 20 - Preduzetništvo i industrijska politika):*

III. Funkcionisanje finansijskog tržišta

A. Finansijska stabilnost

24. Navedite kako se određuju kamatne stope? Da li se neke stope administrativno određuju? Ako je odgovor da, koje su to stope?

25. Da li postoje kvantitativne gornje granice u pogledu kreditne ekspanzije? Koji su raspoloživi instrumenti kojima se sprječava da prekomjerni kreditni rast i potencijalna nestabilnost deviznog kursa ugroze kvalitet portfolija davalaca kredita?

26. Ocijenite pristup javnog i privatnog sektora međunarodnim finansijskim tržištima. Pod kojim finansijskim uslovima (komercijalni ili koncesijski)? Navedite primjere.

27. Ukoliko je to relevantno, kakva su pravna rješenja na osnovu kojih Centralna banka daje kredite privatnom sektoru? Ako je to slučaj, navedite kvantitativne podatke.

28. Koja su glavna obilježja sistema međubankarskog kliringa i poravnanja? Dajte ocjenu funkcionisanja ovih sistema. Da li se planiraju neke promjene u platnom sistemu? Navedite okvirni vremenski okvir i glavne odlike planiranih promjena.

(detaljni podaci se zahtijevaju u Poglavlju 3 - Pravo poslovnog nastanjivanja i sloboda pružanja usluga)

B. Dostupnost finansijskih sredstava

Bankarski sektor

29. Opišite razvoj bankarskog sektora (ukupna veličina u smislu aktive, depozita (izraženo u % BDP-a), udio dodatne vrijednosti i u ukupnoj zaposlenosti) tokom prethodnih deset godina.

30. Navedite sljedeće podatke o bankama i drugim kreditnim institucijama u Bosni i Hercegovini, ako je moguće, prema tipu kreditne institucije (banke, štedionice, hipotekarne kreditne institucije, ostalo):

    a) *ukupan broj;*

    b) *domaće;*

    c) *strane, iz država članica EU, od kojih:*

        i) supsidijarna društva i

        ii) filijale.

    d) *strane, iz država izvan EU, od kojih:*

        iii) supsidijarna društva i

        iv) filijale.

    e) *promjene u podacima od (a) do (d) počev od 2006. godine.*

31. Aktiva bankarskog sistema (ako je moguće, prema tipu kreditne institucije - banke, štedionice, hipotekarne kreditne institucije, drugo):

    a) ukupna aktiva bankarskog sistema;

    b) aktiva u vlasništvu domaćih kreditnih institucija (obim i udio u ukupnoj vrijednosti);

    c) aktiva u vlasništvu stranih kreditnih institucija iz država članica EU (obim i udio u ukupnoj vrijednosti), od kojih:

        i) po supsidijarnim društvima stranih kreditnih institucija iz država članica EU (obim i udio u ukupnoj vrijednosti);

        ii) po filijalama stranih kreditnih institucija iz država članica EU (obim i udio u ukupnoj vrijednosti).

    d) ukupna aktiva u vlasništvu stranih kreditnih institucija iz država izvan EU (obim i udio u ukupnoj vrijednosti), od kojih:

        i) po supsidijarnim društvima stranih kreditnih institucija iz država izvan EU (obim i udio u ukupnoj vrijednosti);

        ii) po filijalama stranih kreditnih institucija iz država izvan EU (obim i udio u ukupnoj vrijednosti).

    e) promjene u podacima od (a) do (d) počev od 2006. godine.

32. Ukupni depoziti (ako je moguće, prema tipu kreditne institucije - banke, štedionice, hipotekarne kreditne institucije, ostalo):

    a) ukupni depoziti;

    b) depoziti kod domaćih kreditnih institucija (obim i udio u ukupnoj vrijednosti);

    c) depoziti kod stranih kreditnih institucija iz država članica EU (obim i udio u ukupnoj

vrijednosti), od kojih:

i) po supsidijarnim društvima tih kreditnih institucija (obim i udio u ukupnoj vrijednosti);

ii) po filijalama tih kreditnih institucija (obim i udio u ukupnoj vrijednosti);

d) ukupni depoziti kod stranih kreditnih institucija iz država izvan EU (obim i udio u ukupnoj vrijednosti), od kojih:

i) po supsidijarnim društvima tih kreditnih institucija (obim i udio u ukupnoj vrijednosti);

ii) po filijalama tih kreditnih institucija (obim i udio u ukupnoj vrijednosti);

e) promjene u podacima od (a) do (d) počev od 2006. godine.

33. Tržišna koncentracija (kao udio u ukupnoj aktivi, kreditima, odnosno ukupnim depozitima kod najvećih institucija), uz navođenje da li su:

a) domaća;

b) strana, iz država članica EU;

c) strana, iz država izvan EU.

d) promjene u podacima od (a) do (c) počev od 2006. godine.

34. Značaj javnog sektora u bankarstvu:

Broj banaka u vlasništvu javnih institucija i iznos njihove aktive i depozita (u obimu i udjelu u ukupnoj vrijednosti);

Dinamika, ciljevi i opseg privatizacije;

Da li državne banke imaju koristi zbog posebnog tretmana? Da li banke kojima rukovode zvaničnici države ili političkih partija imaju koristi zbog posebnog tretmana i na koji način? Da li javna komunalna preduzeća/privredna društva imaju račune kod poslovnih banaka?

Da li se provodi ili planira politika njihove dokapitalizacije?

Navedite procenat bankarskog kapitala u vlasništvu javnih subjekata, za svaku banku pojedinačno.

Da li vlasti razmatraju ili učestvuju u ponovnoj nacionalizaciji neke banke? Ako je odgovor da, objasnite ciljeve i djelokrug takvih aktivnosti.

35. Opišite trenutnu situaciju u pogledu pristupa privatnih privrednih društava bankarskim kreditima i trend u poređenju sa prethodnim godinama. U kojoj su mjeri pitanja vezana za registraciju imovine i stečaj ugrozila pristup kreditima?

36. Procijenite stepen konkurencije u bankarskom sistemu (cjenovna konkurencija, novi proizvodi, promjene u tržišnom udjelu i drugi pokazatelji). Da li postoje neke konkretne bojazni u pogledu udjela najvećih banaka na tržištu?

37. Koji je prosječan raspon kamatnih stopa (stope za kredite/depozite, u domaćoj odnosno u stranoj valuti) u bankarstvu tokom prethodnih pet godina? Dostavite podatke o profitabilnosti banaka tokom prethodnih nekoliko godina i prokomentarišete kretanja u tom pogledu.

38. Koji je prosječni period dospijeća bankarskih kredita privatnom sektoru tokom prethodnih pet godina? Koji je udio zajmova sa dospijećem do jedne godine?

39. Navedite podatke o depozitima i zajmovima denominiranim u stranoj valuti i indeksiranim u stranoj valuti.
40. Kako ocjenjujete stabilnost bankarskog sektora? Kakvi su trenutna situacija i trend u pogledu kapitalizacije, strukture kapitala, regulatornog kapitala, rizikom ponderisane aktive? Kako je na bankarski sektor uticala globalna finansijska kriza?
41. Napravite analizu i procjenu (u apsolutnom iznosu, u % od ukupne aktive) nekvalitetnih kredita (NPLs) u bankama.
42. Kakvo je bilo kretanje takvih kredita tokom prethodnih pet godina? Da li je raniji brz kreditni rast na bilo koji način uticao na prosječni kvalitet kreditnog portfolija?
43. Napravite analizu istorijskih podataka o strukturi aktive i pasive u bankarskom sektoru.
44. Da li je bilo ikakvih izmjena u pravnim propisima o bankarstvu? Da li su predviđena (dodatna) prilagođavanja? Prokomentarišite praksu, kao i pravni okvir i kako to zakonodavstvo može pomoći u održavanju stabilnosti finansijskog tržišta.

Tržište kapitala

(Vidjeti i Poglavlje 4 - Slobodno kretanje kapitala)

45. Kakva je struktura tržišta kapitala? Da li funkcioniše berza? Koji broj preduzeća posluje na berzi? Opišite razvoj u pogledu prometa na berzi tokom prethodnih pet godina. Koji je procenat transakcija koje se obavljaju izvan berze? Koji su planovi za budućnost? U praksi, da li tržište kapitala predstavlja alternativni izvor finansiranja za preduzeća? Navedite kvantitativne podatke.
46. U kojoj mjeri je izbor početnih metoda privatizacije državnih preduzeća uticao na razvoj berze? Da li ograničenja u pogledu određenih ulaganja u nekretnine i prudencijalna pravila u pogledu ulaganja u vrijednosne papire jednog emitenta itd. znače da se sredstva institucionalnih investitora kanališu u državne obveznice?
47. Koliko je razvijeno tržište akcijskog kapitala? Predstavlja li ono, u praksi, alternativni izvor finansiranja za preduzeća? Koliko je novca prikupljeno na tom tržištu tokom prethodnih godina?
48. Koliko je razvijeno tržište obveznica? Koji su glavni učesnici na tržištu i koji su glavni finansijski instrumenti koji se koriste? Da li postoje privatne emisije? Da li postoji sekundarno tržište? Dostavite detaljne podatke o veličini, aktivnosti i strukturi tržišta obveznica, uključujući prosječno dospijeće najznačajnijih vrijednosnih papira.

Tržište novca

49. Koliko je razvijeno tržište kratkoročnih finansijskih instrumenata? Koji su glavni učesnici na tržištu i koji su glavni finansijski instrumenti koji se koriste? Da li postoji sekundarno tržište? Dostavite detaljne podatke o veličini, aktivnosti i strukturi tržišta novca.
50. Koje promjene se smatraju neophodnim kako bi se poboljšala organizacija i efikasnost tržišta?

Nebankarske finansijske institucije

(Vidjeti i Poglavlje 3 - Pravo poslovnog nastanjivanja i sloboda pružanja usluga)

51. Koji je broj osiguravajućih institucija koje posluju u Bosni i Hercegovini?
    a) ukupan broj;
    b) domaće;
    c) strane, iz država članica EU, od kojih:
        i) supsidijarna društva i
        ii) filijale
    d) strane, iz država izvan EU, od kojih:
        i) supsidijarna društva i
        ii) filijale.
    e) promjene u podacima od (a) do (d) počev od 2006. godine.
52. Koncentracija tržišta životnog odnosno neživotnog osiguranja (izražena u bruto premijama kod najvećih privrednih društava), uz navođenje da li su:
    a) domaća;
    b) strana, iz država članica EU;
    c) strana, iz država izvan EU.
    d) promjene u podacima od (a) do (c) počev od 2006. godine.
53. Dajte ocjenu stepena konkurencije u ovom sektoru.
54. Kakvo je stanje u pogledu novih finansijskih tržišta i instrumenata, npr. privrednih društava sa preduzetničkim kapitalom, faktoringa, lizinga, itd? Da li postoji pravni okvir za te vrste poslovanja? Dostavite relevantne pravne akte i sumirajte glavne odlike. Navedite sve raspoložive podatke o kretanjima na tržištu.
55. Navedite podatke o osnivanju kapitalizovanog penzionog sistema. Koje su glavne teškoće u pogledu njegovog razvoja? Koji koraci su planirani?

IV. Funkcionisanje tržišta rada

56. Navedite i ukratko prokomentarišite pokazatelje tržišta rada za period 2006-2015: stope ekonomske aktivnosti, stope zaposlenosti i nezaposlenosti, stopu dugoročne nezaposlenosti i osposobljavanja po nivou obrazovanja, polu, starosnoj dobi, nacionalnoj pripadnosti kao i u pogledu regionalnih razlika.
57. Nezaposlenost: Kako se nezaposlenost kretala od 2006.godine po sektorima? Koji su glavni uzroci nezaposlenosti? Koje glavne kategorije su u pitanju? Koji je procenat dugoročne nezaposlenosti kao dio opšte nezaposlenosti? Dostavite podatke razvrstane prema polu, ukoliko postoje.
58. Stope učešća: Koji su glavni odlučujući faktori koji utiču na stope učešća na tržištu rada? Dostavite podatke razvrstane po sektorima/grupama stanovnika, uključujući i razvrstavanje prema polu, ako su dostupni.
59. Zaposlenost: Kakva je raspodjela zaposlenosti između javnog, privatizovanog i privatnog sektora? Koji sektori su bili vodeći po otvaranju novih radnih mjesta? Kako

ocjenjujete odnos između ekonomskog rasta i zaposlenosti? Dostavite podatke razvrstane prema polu, ukoliko postoje.

60. Opišite vladinu politiku u pogledu tržišta rada. Koji su ključni izazovi? Koji glavni koraci su preduzeti ili će biti preduzeti radi poboljšanja situacije u pogledu nezaposlenosti i/ili neusklađenosti između ponude i potražnje za radnom snagom?

(Detaljni podaci se zahtijevaju u poglavlju 19 - Socijalna politika i zapošljavanje)

SPOSOBNOST SUOČAVANJA SA KONKURENTSKIM PRITISKOM I TRŽIŠNIM SILAMA UNUTAR UNIJE

I. Obrazovanje i inovacije

61. Koliko je ukupno ulaganje u obrazovanje i istraživanje i razvoj (% BDP-a, % javne potrošnje)? Koliko istraživača ima na 1000 radno aktivnih osoba? Postoje li sektorske strategije u obrazovanju i istraživanju? Koliko patenata se godišnje izda? (Vidjeti i Poglavlje 26 - Obrazovanje i kultura)

62. Koje mjesto zemlja zauzima u Programu međunarodnog ocjenjivanja studenata (PISA)? Koje su stope upisa i završetka ranog obrazovanja, predškolskog, osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja? Koliki je broj učenika u osnovnom, nižem srednjem, višem srednjem i visokom obrazovanju?

63. Koji broj studenata je na školovanju u inostranstvu u prethodnim periodima i trenutno?

64. Da li postoje programi za stručno usavršavanje i druge vrste prekvalifikacije? Kolike su stope upisa na takve programe? Kakav je doprinos privatnog sektora u finansiranju stručnog osposobljavanja i istraživanja?

65. Koliki je procenat zaposlenih osoba koje pohađaju stručnu obuku; ukupan broj onih koji su pohađali obuku i njihov udio u ukupnom broju zaposlenih, ukoliko je moguće sa podjelom po granama djelatnosti; broj privrednih društava koja su obezbijedila obuku za svoje zaposlene i njihov udio u ukupnom broju privrednih društava. Takođe objasnite metodologiju korištenu pri prikupljanju i obradi podataka.

(Vidjeti i Poglavlje 19 - Socijalna politika i zapošljavanje - u vezi sa detaljnim pitanjima)

II. Fizički kapital i kvalitet infrastrukture

66. Infrastruktura: Opišite kretanja u pogledu nivoa (u % BDP-a), strukture (tipovi po privrednim sektorima) i izvora (javni/privatni) bruto investicija u osnovni kapital tokom prethodnih pet godina. Naznačite udio koji se odnosi na investicije u infrastrukturu, uključujući promjene na putevima, željezničkim i telefonskim linijama. Dajte ukupnu ocjenu kvaliteta glavnih tipova infrastrukture (saobraćajna, telekomunikaciona, energetska), naznačavajući oblasti u kojima je značajna potreba za investicijama.

67. Koji je nivo digitalizacije privrede? Koji je nivo vještina opšte populacije u oblasti IKT (informaciono komunikacione tehnologije)? Kolika je stopa korištenja Interneta od strane javnosti? U kojoj mjeri preduzeća koristite digitalnu tehnologiju? U kojoj mjeri javne službe koriste digitalnu tehnologiju (e-vlada)?

III. Sektorska struktura privrede i politika preduzeća

68. Navedite šta smatrate glavnim prioritetima strukturne/mikroekonomske reformske agende?

69. Kako se mijenjala sektorska struktura privrede počev od 2006. godine (u pogledu vrijednosti dodate BDP-u i zaposlenosti)? Koji sektori su bili najdinamičniji u pogledu rasta i/ili otvaranja novih radnih mjesta?

70. Navedite podatke o broju preduzeća, grupisanih po veličini, počev od 2006. godine. Opišite glavne prepreke rastu i otvaranju novih radnih mjesta u lokalnim privrednim društvima, a posebno u malim i srednjim preduzećima.

71. Dostavite podatke za period 2006-2015 o strukturi vlasništva u preduzećima, uključujući procjenu vrijednosti kapitalnih zaliha, uz razlikovanje javnog i privatnog kapitala;

(Detaljne informacije se zahtijevaju u Poglavlju 20 - Preduzetništvo i industrijska politika)

72. Navedite podatke o glavnim trgovinskim partnerima (za uvoz i za izvoz robe) i cjelokupnoj strukturi trgovine po sektorima (NACE dvocifreni nivo i SITC dvocifreni nivo).

73. Kako se tokom vremena kretala trgovinska integracija sa EU? Koji su glavni trgovinski partneri i proizvodi iz EU? Koliko se promijenila struktura izvoza? Da li postoje pokazatelji o preusmjeravanju sa resursno ili radno intenzivnih proizvoda na kapitalno ili tehnološki intenzivne proizvode?

74. Ukratko navedite i prokomentarišite sljedeće podatke za period 2006-2015:

a) produktivnost rada; razvoj po pojedinačnim sektorima privrede;

b) jedinični troškovi rada, uključujući pokazatelje međunarodne konkurentnosti (promjene relativnih jediničnih troškova rada, visina i promjene prosječnih bruto zarada, itd).

SPOSOBNOST PREUZIMANJA OBAVEZA IZ ČLANSTVA – POGLAVLJA *ACQUIS*-a

POGLAVLJE 1: SLOBODNO KRETANJE ROBE

Opšti princip slobodnog kretanja robe podrazumijeva da se mora obavljati slobodna trgovina proizvodima iz bilo kog dijela Evropske unije u svim drugim dijelovima. Ovaj princip je ugrađen u Ugovor o funkcionisanju Evropske unije, u članove 34.-36., član 114. stav 4.-9. i članove 346.-348., tumačene u skladu sa sudskom praksom Suda Evropske unije. Kvantitativne restrikcije i mjere koje imaju dejstvo ekvivalentno kvantitativnom ograničavanju su zabranjene uz ograničeni i restriktivni skup izuzetaka. To posebno podrazumijeva uklanjanje tehničkih barijera u trgovini i usklađenost sa principom uzajamnog priznavanja. Trebalo bi primijeniti odgovarajuće administrativne aranžmane radi sprovođenja Uredbe (EZ) 764/2008 Evropskog parlamenta i Vijeća od 9. jula 2008. godine, kojom se propisuju postupci primjene određenih nacionalnih tehničkih pravila za proizvode koji se zakonito stavljaju na tržište u drugoj državi članici i kojom se ukidaju Odluka 3052/95/EZ i Uredba (EZ) 2679/98. Postupak obavještavanja u oblasti tehničkih standarda i propisa je utvrđen u Direktivi (EU) 2015/1535, a odredbe o kontroli vanjskih granica su sadržane u Uredbi (EZ) 765/2008. Da bi se oni propisno primijenili potrebni su odgovarajući administrativni kapaciteti.

U određenom broju sektora opšti princip je dopunjen usklađenim pravnim okvirom. **Horizontalne mjere** definišu kvalitet infrastrukture koji bi države članice trebalo da primijene u oblastima kao što su standardizacija, ocjena usklađenosti, akreditacija, metrologija i nadzor nad tržištem.

Usklađeno evropsko zakonodavstvo o proizvodima koje je potrebno primijeniti u svakoj od država članica, čini najveći dio *acquis*-a EU u okviru ovog poglavlja. Ono se zasniva na „starom pristupu" (koji zahtijeva precizne specifikacije proizvoda) ili na „novom i globalnom pristupu" (koji postavlja opšte uslove za proizvode). Novi zakonodavni okvir (Odluka 768/2008/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 9. jula 2008. godine o zajedničkom okviru za stavljanje na tržište proizvoda i ukidanje Odluke Vijeća 93/465/EEZ, zajedno sa Uredbom (EZ) 765/2008 Evropskog parlamenta i Vijeća od 9. jula 2008. godine kojom se određuju uslovi za akreditaciju i nadzor nad tržištem u vezi sa stavljanjem proizvoda na tržište i ukidanje Uredbe (EEZ) 339/93) predstavlja reviziju novog pristupa i propisuje opšta pravila za stavljanje proizvoda na tržište.

Stari pristup zakonodavstvu koje se odnosi na proizvode obuhvata oblasti motornih vozila, ispuštanja gasovitih zagađivača i zagađujućih čestica iz vancestovnih pokretnih mašina, hemikalija (REACH), hemijskog označavanja, dobre laboratorijske prakse, zakonskog mjeriteljstva, pretpakovanja, deterdženata i đubriva.

Novi i globalni pristup zakonodavstvu koje se odnosi na proizvode obuhvata oblasti neautomatskih vaga i mjernih instrumenata, niskonaponske opreme (LVD), elektromagnetne kompatibilnosti (EMC), igračaka, mašina, liftova, emisije buke uzrokovane opremom za upotrebu na otvorenom, lične zaštitne opreme (PPE), opreme i zaštitnih sistema za upotrebu u potencijalno eksplozivnim atmosferama (ATEX), pirotehničkih sredstava, eksploziva za civilnu upotrebu, medicinskih sredstava, gasnih uređaja, opreme pod pritiskom, jednostavnih sudova pod pritiskom, žičara, građevinskih proizvoda, plovila namijenjenih rekreaciji, zahtijeva eko-dizajna kod proizvoda koji koriste energiju, aerosolnih raspršivača i radio i telekomunikacione terminalne opreme (RED). Najveći dio tog zakonodavstva preuzima relevantnu odredbu Odluke 768/2008/EZ.

Niz **proceduralnih mjera** takođe zahtijeva dovoljan administrativni kapacitet da bi se mogle

pravilno primjenjivati. To obuhvata Direktivu 91/477/EEZ o kontroli nabavke i posjedovanja oružja i Direktivu 2014/60/EU o kulturnim dobrima, Direktivu 69/493/EEZ o kristalnom staklu, Direktivu 2009/43/EEZ o odbrambenim proizvodima i nabavci za odbranu, Direktivu & 2009/81/EZ o obući, Direktivu 94/11/EZ o označavanju materijala i Uredbu 1007/2011 o određivanju cijena lijekova.

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju je već definisao određene obaveze u oblastima navedenim u ovom poglavlju. Prilikom pružanja odgovora na postavljena pitanja, navedite u kojoj je fazi provođenje ovih obaveza.

I. OPŠTI PRINCIPI

Ova pitanja su opšte prirode i ne odnose se na industrijske sektore navedene u Poglavlju 20.

A. Pravno usklađivanje

1. Na koji način organi vlasti Bosne i Hercegovine obezbjeđuju potpuno funkcionisanje jedinstvenog ekonomskog prostora u čitavoj zemlji? Da li još uvijek postoje bilo kakve pravne, tehničke ili administrativne prepreke slobodnom kretanju robe unutar zemlje? Objasnite.
2. Koji je pravni osnov za tehničke propise, standarde, ocjenjivanje usklađenosti, akreditaciju, certifikaciju, mjeriteljstvo i nadzor nad tržištem?
3. U kojoj se mjeri zakonodavstvo BiH približilo principima koji se primjenjuju u usklađenom evropskom zakonodavstvu, npr. minimalni standardi, nepostojanje obaveznih standarda, samocertifikacija i pretpostavka usklađenosti?
4. Da li postoji strategija o infrastrukturi kvaliteta?
5. Navedite koje su važeće mjere koje zahtijevaju uvozne dozvole za uvezenu robu ili druge vrste dozvola za robu porijeklom iz zemlje.
6. Na koji način se osigurava primjena pravila o uvozu robe u čitavoj zemlji?
7. Objasnite kako je princip samocertifikacije riješen u vašem zakonodavstvu.
8. Da li su poduzeti koraci da bi se osiguralo da zakonodavstvo i administrativne prakse budu u skladu sa članovima 34.-36. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije i odgovarajućom sudskom praksom Evropskog suda, kao što su plan ili strategija kojima bi se osigurala usklađenost?
9. Da li se zakonodavstvo usklađuje za zakonodavstvom starog i novog pristupa EU na jedinstven način u cijeloj zemlji?

B. Provedbeni kapaciteti, uključujući i administrativne kapacitete

10. Kako se definiše raspodjela nadležnosti između različitih nivoa vlasti u ovoj oblasti politike?
11. Navedite koje su institucije javne uprave nadležne u pogledu standardizacije, mjeriteljstva, akreditacije, ocjene usklađenosti i nadzora nad tržištem.
12. Kako su te funkcije organizovane, kako se sprovode i koordiniraju?
13. Da li nadležna ministarstva i tehničke organizacije imaju dovoljan broj adekvatno obučenog osoblja za bavljenje tehničkim aspektima izrade propisa i obezbjeđivanje odgovarajuće koordinacije i sprovođenje zakona? Precizirajte.

14. Detaljno navedite dostupna sredstva i sisteme koji doprinose razradi i sprovođenju zakona.

II. HORIZONTALNE MJERE

Ova pitanja su opšte prirode i ne odnose se na industrijske sektore navedene u Poglavlju 20.

15. Koje je sporazume o uzajamnom priznavanju ili saradnji u oblasti standarda, ispitivanja, certifikacije i ocjenjivanja usklađenosti, potpisala Bosna i Hercegovina? Da li takvi ugovori kao osnovu koriste međunarodne standarde? Dostavite prevode relevantnih sporazuma.

A. Standardizacija

16. Da li Bosna i Hercegovina ima uspostavljen sistem standardizacije i nezavisno tijelo za standardizaciju? Da li je Institut za standardizaciju sposoban da sprovodi evropske i međunarodne standarde? Da li je Institut za standardizaciju izvršio procjenu potreba za investicijama i stručnim tehničkim znanjima neophodnim za učestvovanje u evropskom sistemu standarda? Objasnite.
17. Da li broj uposlenih i finansiranje Instituta za standardizaciju odgovaraju potrebama? Navedite brojčane vrijednosti.
17. Koliko vaših standarda je u potpunosti usklađeno sa evropskim standardima (navedite posebno procente za CEN, CENELEC i ETSI standarde)? Koliko tih standarda je usvojeno metodom "naslovne stranice"?
18. Navedite da li je Institut za standardizaciju član (ili radi na tome da postane član) neke od evropskih ili međunarodnih organizacija za standardizaciju (CEN, CENELEC, ETSI, i druge). Da li postoji vremenski okvir za postizanje punopravnog članstva u CEN-u i CENELEC-u? Kakav je vaš odnos sa međunarodnim (IEC i ISO) tijelima za standardizaciju?
19. Postoji li registar važećih tehničkih propisa u Bosni i Hercegovini?
20. Koliko standarda u državi nije u skladu sa evropskim standardima? Da li je Institut za standardizaciju počeo povlačiti državne standarde koji nisu u skladu sa evropskim standardima? Postoji li akcioni plan i vremenski okvir za završetak procesa povlačenja standarda?
21. Na koji način Institut za standardizaciju vrši koordinaciju sa nadležnim ministarstvima?

B. Ocjena usklađenosti

22. Da li Bosna i Hercegovina ima sistem ocjenjivanja usklađenosti? Opišite zakonski okvir (zakone, podzakonske akte itd.) za ocjenjivanje usklađenosti i dostavite izvještaj o trenutnom stanju primjene.
23. Da li su postupci ocjenjivanja usklađenosti u skladu sa Odlukom 768/2008/EZ o zajedničkom okviru za stavljanje proizvoda na tržište?
24. Na koji način se osigurava da se postupci ocjenjivanja usklađenosti primjenjuju na jedinstven način u čitavoj zemlji?

25. Da li se zakonodavstvo približilo principima koji se primjenjuju u usklađenom evropskom zakonodavstvu, npr. minimalni standardi, nepostojanje obaveznih standarda, samocertifikacija i pretpostavka usklađenosti?
26. Da li se priznaju inostrani izvještaji o ispitivanju? Ako je odgovor da, pod kojim uslovima?
27. Ko je odgovoran za imenovanje tijela za ocjenjivanje usklađenosti i da li su kriteriji za provjeru njihove kompetencije definisani u sektorskom zakonodavstvu? Da li se pri tome koriste ISO standardi ? Ako se koriste, koji su to standardi?
28. Koliko je tijela za ocjenjivanje usklađenosti trenutno aktivno u vašoj zemlji za svaku od preuzetih direktiva EU?
29. Da li je uspostavljen informativni centar za obavještenja o tehničkim propisima? Da li on već funkcioniše? Sa kakvim materijalnim i ljudskim resursima raspolaže?
30. Da li je dati informativni centar ovlašten da kontaktira sve nadležne organe/tijela koja sačinjavaju tehničke propise, da ih podsjeti na obavezu da u fazi izrade nacrta obavještavaju o tim propisima i obezbijede dalje obavještavanje za svaki propis?
31. Da li je informativni centar uspostavio mrežu kontakata između ekonomskih subjekata kojima se dostavljaju ta obavještenja, kako bi se osiguralo da se uspostavi sistem hitnih upozorenja ili njegov ekvivalent.
32. Da li je uspostavljen registar tehničkih propisa?
33. Koliko, i koji tehnički propisi su usvojeni/registrovani do sada?
34. Opišite vaš sistem označavanja i prognoze za uvođenje znaka CE.
35. Da li u zakonodavstvu postoji zaštitna klauzula koja predviđa povlačenje proizvoda koji su usklađeni sa propisima, a za koje se ipak otkrilo da ugrožavaju zdravlje i sigurnost?
36. Opišite kako vaše zakonodavstvo definiše odgovornosti proizvođača i uvoznika, kao i opštu odgovornost proizvođača za proizvod?

C. Akreditacija

37. Da li Bosna i Hercegovina ima sistem akreditacije i akreditaciono tijelo? Da li je sistem akreditacije usklađen sa Uredbom (EZ) 765/2008 o utvrđivanju zahtjeva za akreditaciju i za nadzor tržišta u odnosu na stavljanje proizvoda na tržište? Opišite zakonski okvir (zakone, podzakonske akte itd.) za akreditaciju i dajte izvještaj o trenutnom stanju primjene.
38. Da li akreditaciono tijelo ispunjava zahtjeve Uredbe (EZ) 765/2008? Da li je nezavisno? Da li je nekomercijalno? Da li ima pun opseg tehničke i kadrovske osposobljenosti neophodne za akreditaciju certifikacionih tijela u skladu sa evropskim sistemom?
39. Da li ima sklopljene sporazume sa evropskim ili drugim međunarodnim organizacijama?
40. Da li je član ili ulaže napore u pravcu ostvarivanja članstva u nekoj od tih organizacija?
41. Koliko tijela za ocjenjivanje usklađenosti je do sada akreditovano i koliko njih je podnijelo zahtjev za akreditaciju?
42. Postoji li državni plan za akreditaciju tijela za ocjenjivanje usklađenosti i da li se on primjenjuje?

D. Mjeriteljstvo

43. Da li Bosna i Hercegovina ima sistem mjeriteljstva i tijelo za mjeriteljstvo? Da li tijelo za mjeriteljstvo ima odgovarajući kadar i opremu? Da li se naučno mjeriteljstvo i zakonsko mjeriteljstvo tretiraju različito? Na koji način su osigurane saradnja i koordinacija?
44. Da li postoji državni program za razvoj strukture mjeriteljstva? Dostavite detalje.
45. Na koji način je obezbjeđena sljedivost međunarodnih etalona?

E. Nadzor nad tržištem

46. Da li Bosna i Hercegovina ima sistem nadzora nad tržištem i agenciju za nadzor nad tržištem?
47. Kako vaša zemlja osigurava da proizvodi na tržištu u cijeloj zemlji ispunjavaju zahtjeve standarda? Kao alternativa, da li postoji pouzdan i standardizovan sistem autorizacije prije stavljanja na tržište?
48. Na koji način je obezbjeđena nezavisnost i nepristrasnost organa za nadzor nad tržištem?
49. Koja su to raspoloživa sredstva, infrastruktura (npr. upozoravanje korisnika, praćenje reklamacija/nezgoda, itd) i opšti principi (npr. procjena rizika) koji omogućavaju preduzimanje odgovarajućih korektivnih mjera? Koje kazne slijede za kršenje? Koja istražna i provedbena ovlaštenja postoje za nadzor nad tržištem?
50. Da li agencija za nadzor nad tržištem ima odgovarajući kadar i opremu? Da li su administrativni kapaciteti (ljudski i finansijski resursi, oprema, ovlaštenja) dovoljni da osiguraju adekvatan nivo kontrole?
51. Da li Bosna i Hercegovina ima državni program za nadzor nad tržištem? Postoje li planovi za kontrole i inspekcije sačinjeni po sektorima ili područjima? Opišite politiku sprovođenja i detaljno objasnite na koji način se biraju prioriteti i kako se određuje koje kontrole će se vršiti. Dostavite statističke podatke o kontrolama i njihovim rezultatima za prethodnu godinu.
52. Koliko često se obavljaju ispitivanja? Dostavite statističke podatke za prethodnu godinu.
53. Na koji način je obezbjeđena koordinacija između sektora? Na koji način se vrši koordinacija nadzora nad tržištem između organa za nadzor nad tržištem i carinskih organa u pogledu kontrole usklađenosti proizvoda i provjere sigurnosti proizvoda na spoljnim granicama?
54. Opišite na koji način se osigurava saradnja između agencije za nadzor nad tržištem i tržišnih inspektorata.
55. Objasnite na koji način je osigurana koordinacija između sektora proizvoda i između organa za nadzor nad tržištem i carinskih organa.
56. Kakvi su planovi za usklađivanje zakonodavstva sa Uredbom (EZ) 765/2008?

III. ZAKONODAVSTVO STAROG PRISTUPA KOJE SE ODNOSI NA PROIZVODE

A. Usklađivanje zakonodavstva uključujući tehničke propise

57. Dostavite informacije koje se odnose na:

a) Trenutni status, uključujući i opis sistema za odobrenje tipa za svaki od podsektora navedenih u nastavku;
b) Predviđanje (datum usvajanja i primjene direktiva i uredbi EU).

B. Kalibracija, standardi, ispitivanje, certifikacija, ocjenjivanje usklađenosti, akreditacija i nadzor nad tržištem

58. Dostavite podatke o relevantnim režimima za proizvode:

a) Kratak opis i

b) Dalji razvoj.

Odgovori na ova dva pitanja bi trebali obuhvatiti sljedeće sektore i podsektore:

a) Motorna vozila (uključujući vozila sa 2 i 3 točka i traktore)

b) Emisije gasnih zagađivača i zagađujućih čestica od vancestovnih pokretnih mašina

c) Hemikalije

i. Ograničavanje, razvrstavanje, pakovanje i označavanje (REACH, CLP)
ii. Deterdženti
iii. Đubriva
iv. Prekursori droga
v. Pirotehnička sredstva (Direktiva novog pristupa)
vi. Dobra laboratorijska praksa (GLP)

d) Zakonsko mjeriteljstvo, pretpakovanje i mjerne jedinice (Direktiva starog pristupa)

e) Aerosolni raspršivači (ADD)

IV. ZAKONODAVSTVO NOVOG I GLOBALNOG PRISTUPA KOJE SE ODNOSI NA PROIZVODE

A. Usklađivanje zakonodavstva uključujući tehničke propise

59. Dostavite informacije koje se odnose na:

a) trenutni status, uključujući i opis postupaka ocjenjivanja usklađenosti za svaki od podsektora navedenih u nastavku
b) predviđanje (datum usvajanja i primjene direktiva EU).

B. Kalibracija, standardi, ispitivanje, certifikacija, ocjenjivanje usklađenosti, akreditacija i nadzor nad tržištem

60. Molimo vas da pružite podatke o relevantnim režimima za proizvode:

a) kratak opis i
b) dalji razvoj.

Odgovori na ova dva pitanja bi trebali obuhvatiti sljedeće sektore i podsektore:

a) Građevinski proizvodi
b) Liftovi

c) Mašine
d) Žičare
e) Lična zaštitna oprema (PPE)
f) Elektromagnetna kompatibilnost
g) Niski napon (LVD)
h) Radio i telekomunikacijska oprema (R&TTE)
i) Gasni aparati (GAD)
j) Oprema za upotrebu u potencijalno eksplozivnim atmosferama (ATEX)
k) Oprema pod pritiskom (PED)
l) Jednostavne posude pod pritiskom (SPVD)
m) Emisija buke uzrokovana opremom za upotrebu na otvorenom
n) Rekraeacijska plovila
o) Eksplozivi za civilnu upotrebu
p) Pirotehnička sredstva
q) Igračke
r) Eko-dizajn
s) Označavanje potrošnje energije
t) Mjerni instrumenti
u) Neautomatske vage
v) Medicinska sredstva

61. Da li je uspostavljen sistem za praćenje građevinskih proizvoda? Ukoliko jeste, da li postoji strategija za dalje približavanje zakonodavstvu EU? Na koji način su zainteresovane strane i glavni učesnici (proizvođači, laboratorije za ispitivanje, državna tijela) uključeni u proces i informisani?

V. PROCEDURALNE MJERE

A. Mjere koje imaju jednak učinak kvantitativnim restrikcijama

62. Da li postoje mjere u okviru zakona ili drugih propisa koje su usvojene na bilo kom nivou, a odnose se na proizvodnju, distribuciju i trgovinu prehrambenim ili industrijskim proizvodima porijeklom iz inostranstva ili drugih dijelova zemlje:

a) koje se odnose na cijenu takvih proizvoda (npr. određivanje cijena iznad ili ispod kojih je uvoz ili stavljanje na tržište proizvoda zabranjen ili ograničen, utvrđivanje marži dobiti ili drugih komponenti cijene, itd)?
b) Koje mjere zahtijevaju izdavanje automatskih ili neautomatskih uvoznih licenci ili dozvola za uvezenu robu (npr. dozvola za uvoz automobila)?
c) Koje mjere zabranjuju stavljanje određenih proizvoda na tržište (prehrambeni proizvodi, uključujući vitamine i druge dodatke ishrani, kao i hemijske supstance)?
d) Koje mjere ograničavaju ili zabranjuju prodaju na daljinu (naručivanje putem pošte, internet prodaja) određenih proizvoda (farmaceutskih proizvoda, alkoholnih pića i drugih)?
e) Koje mjere uslovljavaju pristup domaćem tržištu postojanjem zastupnika ili predstavnika na teritoriji Bosne i Hercegovine (npr. zakonodavstvo koje predviđa da je prodaja određenih vrsta roba uslovljena dobijanjem dozvole koju može da pribavi samo lice sa poslovnim nastanom u vašoj zemlji)?
f) Koje mjere obavezuju uvoznike da raspolažu skladišnim kapacitetima na teritoriji Bosne i Hercegovine (npr. zakonodavstvo koje se primjenjuje samo na uvezenu robu, koje zahtjeva da se ta uvezena roba skladišti određeno vrijeme prije stavljanja u na tržište)?

g) Koje mjere propisuju uslove za stavljanje uvoznih proizvoda na tržište (uslovi koji se naročito odnose na oblik, veličinu, težinu, sastav, izgled, prepoznavanje i pakovanje, označavanje), a koji se razlikuju od uslova koji važe za domaće proizvode ili kod kojih se zahtjeva ili podstiče upotreba određenog tipa ambalaže (oblika, veličine, sastava) pri stavljanju na tržište određenog proizvoda, bez obzira da li je domaći ili uvozni (npr. zahtjev da se određena roba prodaje samo u ambalaži određenog oblika)?
h) Koje mjere obavezuju privredne subjekte da označe svoj proizvod oznakom: „Proizvedeno u...“ (obavezno označavanje porijekla)?
i) Kojim mjerama se podstiče ili odobrava kupovina (od strane pojedinaca ili organa vlasti) jedino domaćih proizvoda ili se u reklamnim kampanjama daje prednost kupovini tih proizvoda (npr. promotivne akcije uz učešće državnih organa koje se odnose samo na robu koju su proizveli proizvođači u Bosni i Hercegovini ili od domaćih sirovina)?
j) Koje mjere, samo za uvozne proizvode, u potpunosti ili djelimično, isključuju mogućnost korišćenja domaćih objekata ili opreme ili kojim mjerama se rezerviše mogućnost upotrebe objekata ili opreme, u potpunosti ili djelimično, samo za domaće proizvode?
k) Koje mjere za uvezene proizvode propisuju kontrole koje se razlikuju od onih koje su svojstvene proceduri carinjenja, a koje se ne vrše kod domaćih proizvoda (npr. veterinarske, sanitarne, fitosanitarne i druge kontrole)?
l) Koje mjere dozvoljavaju samo trgovcima koji posjeduju dozvolu za proizvodnju ili dozvolu za veleprodaju da uvoze određenu vrste robe (npr. sistem izdavanja dozvola za proizvodnju i veleprodaju određenih vrsta robe, koji omogućava samo vlasniku dozvole da uvozi tu vrstu robe)?
m) Koje mjere stvaraju monopole na prodaju određene robe (npr. duhanskih proizvoda, alkoholnih pića, i sl.)?
n) Koje mjere rezervišu određene komercijalne nazive samo za domaće proizvode i, ako je to slučaj, pod kojim uslovima (npr. pravila kojima se korišćenje određenog opisa rezerviše za proizvode pripremljene u Bosni i Hercegovini od domaćih sirovina)?

63. Da li imate podatke o tome koliko puta su vaše vlasti intervenisale da bi zabranile stavljanje na tržište proizvoda ili povukle proizvod sa tržišta iz bilo kog razloga tokom prethodne dvije godine, npr. zbog rizika po zdravlje, nepotpunog označavanja proizvoda, neadekvatnih informacija za potrošače, neispunjavanja obaveznih standarda itd.?

64. Koja opšta pravila za neprehrambene proizvode se primjenjuju u Bosni i Hercegovini? Na primjer, da li je dozvoljeno stavljanje na tržište proizvoda sa oznakom i uputstvima na stranom jeziku? Koje pojedinosti moraju biti navedene na oznaci svakog industrijskog proizvoda namijenjenog za prodaju potrošačima?

B. Povrat nezakonito iznesenih kulturnih dobara

65. Da li postoje zakonski propisi za povrat kulturnih dobara nezakonito iznesenih sa teritorije neke od država članica EU?

66. Koje zakonske odredbe obezbjeđuju povrat kulturnih dobara u Bosnu i Hercegovinu?

67. Ukoliko takvi propisi postoje, koje kategorije kulturnih dobara oni pokrivaju?

68. Koji je organ vlasti, ukoliko postoji, odgovoran za povrat kulturnih dobara?

69. Da li imate planove za izmjenu postojećeg zakonodavstva? Dostavite detalje i raspored aktivnosti.

C. Kontrola nabavke i posjedovanja oružja

70. Postoji li zakonodavstvo koje propisuje kontrolu nabavke i posjedovanja oružja? Objasnite i dajte kratak pregled.
71. Postoji li zakonodavstvo koje propisuje kategorije vatrenog oružja čija je nabavka i posjedovanje od strane privatnih lica zabranjena ili zahtjeva prethodno izdavanje odobrenja ili potvrde?
72. Ako se zakonodavstvo primjenjuje:
    a) Koje kategorije vatrenog oružja obuhvata? Da li postoji razlika između „civilnog“ i „vojnog“ vatrenog oružja?
    b) Koji uslovi moraju da budu ispunjeni da bi se dobilo odobrenje?
    c) Koja vrsta podataka mora da bude navedena u potvrdi?
73. Da li postoje posebna pravila za kolekcionare i institucije koje se bave kulturnim i istorijskim aspektima oružja? Ako postoje, da li ti kolekcionari i institucije moraju da budu priznati od strane lokalnih vlasti?
74. Da li zakonodavstvo, ako postoji, isključuje iz svog područja primjene oružje i municiju koji se koriste za lov i streljaštvo? Ako je to slučaj, koja pravila se primjenjuju?
75. Da li imate planove za izmjenu postojećeg zakonodavstva? Dostavite detalje i raspored aktivnosti.
76. Da li postoji opšta obaveza obilježavanja vatrenog oružja tokom procesa proizvodnje? Koje vrste obilježavanja primjenjujete?
77. Postoji li obaveza da se vodi evidencija o prenosu vlasništva vatrenog oružja nakon proizvodnje ili prodaje? Ko ima tu obavezu (država, dobavljači)? Tokom koliko godina?
78. Na koji način se oružje testira tokom procesa proizvodnje? Postoje li nadležne državne institucije za testiranje?
79. Koji su glavni uslovi za „deaktiviranje/neutralizaciju“ vatrenog oružja? Koje tehnike se koriste?
80. Da li postoje statistički podaci o legalnim vlasnicima vatrenog oružja (lovci, strijelci, privatne osobe ili privredna društva) u Bosni i Hercegovini? Postoje li evidencije o nezakonitom posjedovanju oružja i planovi za oduzimanje istog?

D. Provjere usklađenosti s pravilima o sigurnosti proizvoda u slučaju proizvoda uvezenih iz trećih zemalja

81. Postoji li zakonodavstvo koje propisuje usklađenost s pravilima o sigurnosti proizvoda u pogledu uvezenih proizvoda? Ako postoji:
    d) Od kada se primjenjuje?
    e) Molimo vas da date njegov opšti opis (koja služba je odgovorna za granične kontrole i koordinaciju u pogledu uvezenih proizvoda, koji postupak je propisan itd.?)

POGLAVLJE 2: SLOBODA KRETANJA RADNIKA

Sloboda kretanja radnika je jedna od osnovnih sloboda koja je garantovana pravom Evropske unije (EU). U skladu sa članom 45. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije, svaki građanin Evropske unije ima pravo na slobodno kretanje, boravak i rad, sa nekim izuzecima u javnom sektoru, u drugim državama članicama, bez diskriminacije na osnovu državljanstva. Pravila EU o slobodi kretanja radnika također se primjenjuju u Evropskoj ekonomskoj oblasti (Island, Lihtenštajn i Norveška). Što se tiče **opštih principa koji se odnose na pristup tržištu rada,** *acquis* EU ovim poglavljem obezbjeđuje nediskriminatorski tretman (na osnovu državljanstva, boravišta i jezika) radnika koji su legalno zaposleni u zemlji koja nije zemlja njihovog porijekla. Ovo naročito podrazumijeva ravnopravan tretman u pogledu aspekata koji se odnose na zaposlenje, kao što su uslovi zapošljavanja i rada, isplata zarada i otpuštanje, ali također i sticanje socijalnih povlastica (sve povlastice, bilo da su vezane za ugovor o zapošljavanju ili ne, koje se generalno dodjeljuju domaćim radnicima, prvenstveno zbog njihovog objektivnog statusa radnika ili po osnovu same činjenice da su nastanjeni na teritoriji date države).

Osim toga, određena prava su također proširena na članove porodica radnika. Koncept i implikacije slobode kretanja radnika se tumače i razvijaju kroz sudsku praksu Evropskog suda, uključujući i sam pojam radnika. Pored toga, opšti principi slobode kretanja radnika uključuju odredbe koje se odnose na dodatna penziona prava zaposlenih i samozaposlenih osoba koje se kreću unutar EU. Zemlje kandidati takođe treba da se pripreme za učešće u sistemu **EURES** (Evropska služba za zapošljavanje), čiji cilj je promovisanje slobode kretanja radnika u okviru EU, putem bliske saradnje između nacionalnih službi za zapošljavanje radi razmjene informacija o mogućnostima zapošljavanja. Na operativnom nivou, relevantne baze podataka o slobodnim radnim mjestima, prijavama za posao i biografijama kandidata je potrebno integrisati sa EURES-ovim mehanizmom za razmjenu podataka, a potrebno je razmijeniti i opšte informacije o tržištu rada i životnim uslovima i uslovima rada.

Pravo na slobodno kretanje radnika je dopunjeno sistemom za **koordinaciju sistemâ socijalnog osiguranja**, tj. pravom mobilnih radnika iz zemalja EU i njihovih članova porodica da steknu, kumuliraju ili prenose naknade socijalnog osiguranja, kao i da primaju isplate po osnovu ovih naknada bez diskriminacije. Ovo se zasniva na uredbama kojima se ne vrši usklađivanje već koordiniranje sistemâ socijalnog osiguranja država članica i prema tome neophodna je administrativna saradnja između država članica. U oblasti zdravstvene zaštite, potrebno je da medicinski troškovi budu nadoknađeni za zdravstvene troškove osiguranika izvan države članice u kojoj su osigurani. To obuhvata i potrebno liječenje državljana EU koji se razbole ili dožive nesreću tokom privremenog boravka u drugoj državi članici, npr. kao turisti. U skladu sa navedenim, **evropska kartica zdravstvenog osiguranja** mora biti izdata svim državljanima EU. Štaviše, od sredine 2019. godine, sve informacije koje se odnose na socijalnu sigurnost će se razmjenjivati isključivo elektronskim putem između državnih institucija za socijalnu sigurnost država članica putem EESSI sistema, što podrazumijeva da će sve države članice povezati svoje državne institucije u EESSI IT platformu i koristiti strukturirane elektronske dokumente za obavljanje tih razmjena.

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju je već postavio određene obaveze u oblastima koje obuhvata ovo poglavlje. Prilikom pružanja odgovora na postavljena pitanja, navedite u kojoj je fazi provođenje tih obaveza.

I. PRISTUP TRŽIŠTU RADA (OPŠTI PRINCIPI)

A. Uopšteno

1. Da li postoje uslovi za dobijanje radne dozvole ili slična ograničenja za radnike migrante iz zemalja EU i, ukoliko postoje, koji su to uslovi? Objasnite koliko vrsta radnih dozvola postoji.
2. Da li postoje odredbe koje sprječavaju diskriminaciju na osnovu državljanstva (direktno ili indirektno) radnika migranata iz zemalja EU, kao i članova njihovih porodica (bez obzira na državljanstvo) u pogledu zaposlenja, zarade i uslova rada, i, ukoliko postoje, koje su to odredbe?
3. Koji se uslovi u pogledu državljanstva (ukoliko postoje) primjenjuju prilikom zapošljavanja u javnom sektoru?
4. Na koji način organi vlasti Bosne i Hercegovine obezbjeđuju punu slobodu kretanja za radnike u čitavoj zemlji? Da li još uvijek postoje ikakve pravne, tehničke ili administrativne prepreke slobodnom kretanju radnika unutar zemlje?
5. Opišite koje su domaće institucije nadležne da osiguraju slobodno kretanje radnika unutar zemlje.

B. Sloboda kretanja radnika unutar EU (Uredba (EU) 492/2011)

6. Da li radnici iz zemalja EU imaju pristup slobodnim radnim mjestima pod istim uslovima kao i državljani Bosne i Hercegovine?
7. Da li su radnici iz zemalja EU zaštićeni od diskriminacije na osnovu državljanstva u pogledu uslova zapošljavanja i rada, otpuštanja i zarade?
8. Da li postoje ikakvi zahtjevi u pogledu poznavanja jezika za određena radna mjesta, i ako postoje, kakvi su to zahtjevi?
9. Da li radnici iz zemalja EU dobijaju pomoć (osim finansijske pomoći) od zavoda za zapošljavanje?
10. Koja prava na „poreske i socijalne povlastice" i stručnu obuku imaju radnici iz zemalja EU?
11. Kakva prava na sindikalno organizovanje imaju radnici iz zemalja EU?
12. Koja stambena prava imaju radnici iz zemalja EU?
13. Kakva prava na obrazovanje imaju djeca radnika iz zemalja EU?

C. Pravo građana Unije i članova njihove porodice na slobodno kretanje i boravište na teritoriji država članica (Direktiva 2004/38/EZ)

(N.B.: ova pitanja se odnose samo na posebne odredbe za državljane EU koji se bave privrednim djelatnostima kao plaćeni radnici; molimo obratite pažnju da se sve ostale odredbe ove Direktive razmatraju u okviru Poglavlja 23)

14. Koja dokumenta su potrebna radnicima migrantima iz zemalja EU i članovima njihovih porodica (uključujući one koji nisu državljani zemalja EU) da bi ušli u Bosnu i Hercegovinu?

15. Koje boravišne formalnosti važe za građane iz zemalja EU koji se bave privrednim djelatnostima kao plaćeni radnici?
16. Da li radnici migranti iz zemalja EU imaju pravo da sa sobom dovedu članove porodice u Bosnu i Hercegovinu?
17. Da li se članovima porodice radnika migranta iz zemlje EU, koji nisu državljani zemalja članica EU, daje dozvola boravka istog trajanja kao i građanima zemalja članica EU?
18. Pod kakvim uslovima članovi porodice radnika migranta iz zemlje EU, koji nisu državljani zemalja EU, mogu dobiti dozvolu boravka u Bosni i Hercegovini?
19. Da li članovi porodice radnika migranta iz zemlje EU, koji nisu državljani zemalja EU, mogu dobiti dozvolu za rad u Bosni i Hercegovini? Ako mogu, pod kojim uslovima i koji su postupci za izdavanje radne dozvole?
20. Da li u Bosni i Hercegovini postoje uslovi u vezi sa izdavanjem radne dozvole ili slična ograničenja za članove porodice (uključujući one koji nisu državljani zemalja EU) radnika migranta iz zemlje EU i, ukoliko postoje, koji su to uslovi?
21. Da li se dozvola boravka radniku migrantu iz zemlje EU može ukinuti na osnovu prinudne nezaposlenosti, bolesti ili nesreće?
22. Da li bračni drug i djeca mlađa od 21 godine (bez obzira na državljanstvo) radnika migranta iz zemlje EU imaju pravo na zaposlenje u Bosni i Hercegovini bez radne dozvole?
23. Da li postoje pravila koja obezbjeđuju pravo ostanka za državljanina zemlje članice EU:

koji je radio u Bosni i Hercegovini, a zatim dostigao starosnu dob za odlazak u penziju;

koji je radio u Bosni i Hercegovini, koji je boravio u kontinuitetu u trajanju od najmanje dvije godine u zemlji, a zatim postao trajno nesposoban za rad;

koji je radio u Bosni i Hercegovini, a zatim postao nesposoban za rad zbog nesreće na radu ili profesionalnog oboljenja?

24. Koja su prava na boravak članova porodice građana EU-a iz gore navedenih kategorija?

D. Olakšavanje slobodnog kretanja radnika (Direktiva 201/54/EU)

25. Da li postoji mogućnost pokretanja sudskih postupaka za mobilne radnike koji smatraju da su diskriminisani?
26. Da li udruženja, organizacije, uključujući i socijalne partnere ili druga pravna lica, mogu djelovati, bilo u ime ili kao podrška mobilnim radnicima, u sudskim i/ili upravnim postupcima?
27. Da li su uspostavljene strukture ili tijela koja promovišu, analiziraju, prate ili pružaju podršku mobilnim radnicima?
28. Da li su javnosti dostupne sveobuhvatne, ažurirane i besplatne informacije o pravima mobilnih radnika?

E. Osiguravanje dodatnih penzionih prava zaposlenih i samozaposlenih osoba koje se kreću unutar EU (Direktiva 98/49/EZ)

29. Da li Bosna i Hercegovina ima dopunske (ili privatne) penzione fondove?

30. Šta se događa ukoliko se korisnik dopunskog penzionog fonda preseli u državu članicu EU?
31. Mogu li se provesti isplate iz dopunskog penzionog fonda korisniku programa koji boravi u državi članici EU?
32. Da li radnici koji su privremeno poslani iz Bosne i Hercegovine na rad u državu članicu EU, mogu nastaviti da uplaćuju doprinose za svoj dopunski penzioni fond?
33. Da li dopunski penzioni fondovi obezbjeđuju odgovarajuće informacije svojim korisnicima o njihovim penzionim pravima ako se presele u državu članicu EU?

E. Minimalni zahtjevi za poboljšanje mobilnosti radnika među državama članicama unaprjeđivanjem sticanja i očuvanja prava na dopunsku penziju (Direktiva 2014/50/EU)

34. Postoje li neka posebna pravila (periodi čekanja i/ili ostvarivanja prava) o sticanju prava na penziju?
35. Da li pravila o dopunskim penzionim fondovima dopuštaju očuvanje prava na penziju u stanju mirovanja za one koji prestanu uplaćivati sredstva u fond i proporcionalno (*pro rata*) jednak tretman neaktivnih i aktivnih članova? Postoje li ikakvi standardi očuvanja (npr. indeksacija, povrat kapitala...)?
36. Da li dopunski penzioni fondovi obezbjeđuju odgovarajuće informacije svojim korisnicima o uticaju koji mobilnost može imati na njihova prava?

II. EURES (Uredba (EU) 2016/589)

37. Koji je pravni i administrativni okvir za olakšavanje mobilnosti radnika unutar i izvan teritorije Bosne i Hercegovine? Da li su i kako su uključene javne ili privatne agencije za zapošljavanje, socijalni partneri i druge zainteresovane organizacije?
38. Da li postoji baza podataka i Internet stranica za čitavu zemlju za slobodna radna mjesta, prijave za posao i biografije kandidata? Kako su slobodna radna mjesta prikazana na toj Internet stranici? Da li Internet stranica također sadrži informacije o pripravničkom stažu i stručnoj praksi?
39. Kakve su zakonske obaveze u pogledu objavljivanja konkursa za slobodna radna mjesta? Da li su poslodavci obavezni da objavljuju konkurse za slobodna radna mjesta sa javnim službama za zapošljavanje? Da li je obavezno da se sva slobodna radna mjesta prikazuju na centralnoj Internet stranici?
40. Kakve se usluge podrške pružaju radnicima (i onima koji traže posao) i poslodavcima i ko pruža te usluge? Da li su besplatne?
41. Postoje li neka posebna pravila i administrativne strukture u pogledu prekogranične mobilnosti?
42. Postoje li neke posebne usluge koje se pružaju pograničnim radnicima, npr. olakšan pristup informacijama o oporezivanju, socijalnoj sigurnosti i aktivnim mjerama tržišta rada?
43. Da li su podaci o nedostatku i višku radne snage na tržištu rada u državi i sektorima prikupljeni, analizirani i upotrijebljeni u svrhu unaprjeđenja funkcionisanja tržišta rada?

44. Da li su prikupljeni podaci o aktivnostima službi za zapošljavanje, naročito za usluge mobilnosti (informacije i upute za one koji traže posao i za poslodavce, broj zaposlenih osoba i zadovoljstvo korisnika)?

45. Da li javne službe za zapošljavanje promovišu mobilnost radne snage? Na koji način?

III. KOORDINACIJA SISTEMA SOCIJALNE SIGURNOSTI

A. Opseg koordinacije

46. Materijalni opseg:

a) Uredba 883/2004 će se primjenjivati kod grana socijalnog osiguranja koje su navedene u članu 3: da li su sve ove grane obuhvaćene vašim pravnim propisima?

b) U pogledu člana 9. navedite zakonodavstvo i sheme socijalnog osiguranja koji su obuhvaćeni Uredbom.

c) Objasnite razliku u zakonodavstvu između naknada za socijalno osiguranje i socijalne pomoći, kao što je propisano Uredbom.

d) Da li postoje posebne sheme za žrtve rata? Objasnite.

e) Navedite spisak bilateralnih konvencija o socijalnom osiguranju.

B. Glavni principi koordinacije

47. Jednak tretman: Da li postoje primjeri u zakonodavstvu iz područja socijalnog osiguranja gdje se osobe koje nisu državljani tretiraju nepovoljnije nego državljani Bosne i Hercegovine?

48. Određivanje važećeg zakonodavstva:

a) Da li su vaši sistemi socijalnog osiguranja zasnovani na principu *lex loci laboris* ili su zasnovani na boravištu?

b) Da li postoje pravila i administrativne strukture koji se primjenjuju u slučaju upućivanja radnika na rad u inostranstvo?

49. Sabiranje perioda osiguranja:

a) Da li službe socijalnog osiguranja u Bosni i Hercegovini imaju iskustva u primjeni principa sabiranja perioda osiguranja u okviru odnosa sa drugim zemljama?

b) Koje administrativne strukture su nadležne za to?

c) Koji su periodi čekanja za dobijanje prava na naknadu jednaki onima regulisanim Uredbom EU?

50. Izvoz naknada u inostranstvo (*export of benefits*):

a) Da li službe socijalnog osiguranja Bosne i Hercegovine imaju iskustva u primjeni principa izvoza naknada u inostranstvo u okviru vaših odnosa sa drugim zemljama?

b) Koje administrativne strukture su nadležne za to?

c) Da li vaše zakonodavstvo uključuje klauzule o boravištu?

C. Koordinacija različitih kategorija naknada

51. Da li se očekuju ikakve poteškoće u primjeni odredbi određenih poglavlja Uredbe (bolovanje i porodiljsko odsustvo, invalidnost, starost i smrt, nezaposlenost, porodične naknade itd.)?

D. Administrativni kapacitet

52. Kako se definiše raspodjela nadležnosti između različitih nivoa vlasti u ovoj oblasti politike?
53. Koje administrativne strukture će biti odgovorne za primjenu pravila koordinacije za različita poglavlja Uredbe (bolovanje i porodiljsko odsustvo, invalidnost, starost i smrt, nezaposlenost, porodične naknade itd.)? Dostavite procjenu broja tih struktura.
54. Na koji način institucije socijalnog osiguranja u Bosni i Hercegovini interno razmjenjuju informacije?
55. Na koji način institucije socijalnog osiguranja u Bosni i Hercegovini razmjenjuju informacije sa institucijama zemalja sa kojima je Bosna i Hercegovina potpisala ugovore o socijalnom osiguranju?
56. Postoji li neki elektronski sistem ili sistemi za vođenje predmeta za interne ili eksterne datoteke koje se odnose na naknade obuhvaćene uredbama o koordinaciji socijalne sigurnosti? Postoje li planovi za uspostavljanje ili razvijanje već postojećih rješenja za elektronsko vođenje predmeta? Ako postoje, opišite ih.
57. Postoji li neka procjena/statistički podaci o koordinaciji predmeta socijalnog osiguranja koji uključuju komunikaciju sa zemljama Evropske unije, kao i sa Norveškom, Islandom, Lihtenštajnom i Švajcarskom?
58. Postoji li u državi kartica zdravstvenog osiguranja? Ako postoji, objasnite kako se koristi u praksi. Ukoliko ne postoji, da li planirate da je uvedete i kada?

POGLAVLJE 3: PRAVO POSLOVNOG NASTANJIVANJA I SLOBODA PRUŽANJA USLUGA

Acquis obuhvaćen ovim poglavljem je horizontalne prirode, pokriva veliki broj raznih oblasti i profesija i uključuje mnoge javne i/ili polujavne institucije i organe.

Države članice moraju da obezbijede da **pravo na poslovno nastanjivanje** državljana EU i pravnih lica u bilo kojoj državi članici, i sloboda pružanja prekograničnih usluga, na način definisan članovima 49. i 56. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije, ne smiju biti onemogućeni nacionalnim zakonodavstvom, uz poštovanje izuzetaka definisanih Ugovorom.

Ključni dijelovi *acquis-a* u ovoj oblasti su **Direktiva 2006/123 o uslugama na unutrašnjem tržištu (Direktiva o uslugama)**, koja se u velikoj mjeri zasniva na sudskoj praksi Evropskog suda i **Direktiva 2005/36/EZ o priznavanju stručnih kvalifikacija** (Direktiva o stručnim kvalifikacijama).

Cilj Direktive o uslugama je da u pružanju usluga uspostavi jedinstveno unutrašnje tržište, otklanjanjem pravnih i administrativnih prepreka razvoju uslužnih djelatnosti između država članica. To zahtijeva sveobuhvatnu analizu trenutnog i budućeg pravnog poretka država članica, sa ciljem identifikovanja pravnih i administrativnih prepreka na nacionalnom, regionalnom ili lokalnom nivou, koje nisu u skladu sa pravom Evropske unije.

Provođenje Direktive o uslugama zahtijeva od država članica da preduzmu kombinovano zakonodavne i nezakonodavne, tj. organizacione ili praktične mjere. Direktiva predstavlja horizontalni instrument koji pokriva širok spektar različitih usluga i koja utiče na značajan broj nacionalnih zakona i podzakonskih akata.

Države članice zadržavaju pružanje značajnog broja usluga (što, između ostalog, uključuje zdravstvo i privredu) za stručnjake koji imaju odgovarajuće kvalifikacije. Uzajamno priznavanje kvalifikacija stečenih u različitim državama članicama stoga predstavlja vrlo važan element za djelotovorno ostvarivanje prava od strane građana EU na poslovno nastanjivanje i prava na povremeno ili privremeno pružanje prekograničnih usluga. Cilj Direktive o stručnim kvalifikacijama je, dakle, da se olakša pristup stručnjaka istoj profesiji u drugoj državi članici, u onoj mjeri u kojoj ta druga država osigurava pristup toj profesiji stručnjacima sa odgovarajućim kvalifikacijama. Ova Direktiva je horizontalni instrument koji pokriva sve regulisane profesije koje nisu obuhvaćene drugim instrumentima prava EU koji se bave pitanjima uzajamnog priznavanja.

Provedbeno zakonodavstvo za Direktivu o uslugama

Države članice moraju da posjeduju nacionalne odredbe obavezujuće prirode, kako bi pružaoci i primaoci usluga mogli da se oslone na prava koja su im data Direktivom o uslugama. Neki od članova Direktive mogu se primijeniti izmjenama i dopunama postojećih pravnih propisa. Na primjer, članovi koji se odnose na sistem odobrenja mogu se u pojedinim državama članicama primijeniti izmjenama i dopunama nacionalnih propisa koji se tiču upravnih postupaka. U drugim slučajevima, posebno u vezi sa članovima kojima se utvrđuju opšti principi, kao što su član 16. ili 20, treba razmatrati novi horizontalni okvir propisa.

Države članice takođe mogu prilagoditi određene postojeće pravne propise koji sadrže zahtjeve za koje Direktiva izričito nalaže da se izmijene ili ukinu. Naročitu pažnju treba posvetiti pravnim propisima koji sadrže posebna pravila za pružaoce usluga, uspostavljena u drugim državama članicama. Ukoliko takva pravila nisu u skladu sa Direktivom i nisu zasnovana na drugim instrumentima EU, treba ih ukinuti izmjenama i dopunama propisa na koje se odnose.

Nezakonodavne provedbene mjere za Direktivu o uslugama

Pojedine odredbe Direktive zahtijevaju provođenje usvajanjem odgovarajućih upravnih

rješenja i procedura. To je, na primjer, slučaj sa uspostavljanjem jedinstvenih kontakt tačaka i elektronskih procedura. Ovo se takođe odnosi na proces utvrđivanja i procjene pravnih propisa koji će države članice morati provesti prije nego što donesu odluku da li propise treba izmijeniti i dopuniti ili ukinuti (na primjer, moraće da provjere opravdanost svojih sistema odobrenja ili da analiziraju propise i utvrde relevantne zahtjeve).

Osim toga, pojedine odredbe Direktive obavezuju države članice da podstiču aktivnosti privatnih subjekata. Konačno, čitavo poglavlje o "Upravnoj saradnji" zahtijeva da se ustanove praktične mjere koje su neophodne nadležnim organima u državama članicama za međusobnu efikasnu saradnju.

Provedbene mjere za Direktivu o stručnim kvalifikacijama

Provedba Direktive zahtijeva kombinaciju zakonodavne i nezakonodavne inicijative. Potrebna su administrativna pravila i strukture kako bi se osiguralo odgovarajuće ispitivanje, ocjenjivanje i priznavanje stranih kvalifikacija. To uključuje procese elektronskog priznavanja, kao što je Evropska profesionalna iskaznica, koja pokriva određena zanimanja i nameće stroge rokove za postupanje. Potrebno je uzeti u obzir mogućnost uvođenja kompenzacijskih mjera onoliko koliko je dozvoljeno Direktivom i opravdano nakon odgovarajuće procjene. Za određene važne regulisane profesije, uglavnom u sektoru zdravstva, mora biti osiguran minimalni nastavni program obuke u saradnji sa relevantnim institucijama za obuku. Te kvalifikacije se na osnovu takvih nastavnih programa automatski priznaju u svim državama članicama EU. Konačno, potrebno je uzeti u obzir periodični pregled nacionalnih propisa u skladu sa članom 59. Direktive.

Daljnje mjere

Direktiva o uslugama takođe zahtijeva od država članica da preduzmu mjere u vezi sa preispitivanjem pravnih propisa i procesom zajedničke procjene kao što je utvrđeno članom 39. Direktive. *Acquis* u ovom poglavlju takođe predviđa pravila o **regulisanim zanimanjima** kako bi se obezbijedilo uzajamno priznavanje kvalifikacija između država članica. Za određena regulisana zanimanja mora se sprovesti minimalni zajednički program obuke, kako bi se kvalifikacije automatski priznale u svim državama članicama EU. Direktiva 2005/36/EZ, usvojena 7. septembra 2005. godine, predstavlja ključni pravni akt u ovoj oblasti. Ova Direktiva zamijenila je petnaest postojećih u oblasti priznavanja stručnih kvalifikacija.

Kada su u pitanju **poštanske usluge** *acquis* ima za cilj podsticanje konkurencije u ovom sektoru na postepen i kontrolisan način, unutar regulatornog okvira koji obezbjeđuje pružanje pristupačne univerzalne poštanske usluge određene kvalitete i uspostavljanje unutrašnjeg tržišta poštanskih usluga. Glavni akt *acquis-a* je Direktiva o poštanskim uslugama (Direktiva 97/67/EZ izmijenjena i dopunjena Direktivom 2002/39/EZ i Direktivom 2008/6/EZ). Na osnovu treće Poštanske direktive (Direktiva 2008/06/EZ), postignuto je potpuno otvaranje tržišta u cijeloj EU do 2013. godine. Uspostavljanje nezavisnih nacionalnih regulatornih organa (NRO) u ovoj oblasti, predstavlja ključnu tačku pravilnog sprovođenja pravnih propisa EU i dobrog funkcionisanja nacionalnih tržišta poštanskih usluga, a na kraju i unutrašnjeg poštanskog tržišta.

Acquis uključuje dvije važne direktive koje se odnose na poslovno nastanjivanje i privremeno pružanje advokatskih usluga. Radi se o **Direktivi 77/249/EZ o olakšavanju djelotvornog obavljanja advokatske djelatnosti u smislu slobode pružanja usluga i Direktivi 98/5/EC o olakšavanju stalnog obavljanja advokatske prakse u državi članici različitoj od one u kojoj je stečena kvalifikacija.** Ove dvije direktive stvaraju vrlo otvoren i efikasan sistem za prekogranično kretanje advokata, koji mogu koristiti zvanje iz svoje matične zemlje, a pomogle su u stvaranju veoma dinamičnog tržišta pravnih usluga u EU.

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju je već postavio određene obaveze u oblastima iz ovog

poglavlja. Prilikom pružanja odgovora na postavljena pitanja, navedite stanje sprovođenja ovih obaveza.

I. PRAVO POSLOVNOG NASTANA

i

II. SLOBODA PRUŽANJA PREKOGRANIČNIH USLUGA

A. Opšte informacije

1. Na koji način organi vlasti Bosne i Hercegovine obezbjeđuju jedinstveni ekonomski prostor za usluge u čitavoj zemlji? Navedite kako je zakonodavstvom definisana raspodjela nadležnosti između različitih nivoa vlasti i opišite koje institucije su nadležne za ovo pitanje.
2. Da li još uvijek postoje ikakve prepreke slobodnom kretanju usluga unutar zemlje? Ukoliko postoje opišite ih i navedite tačno koje su prirode (pravne, tehničke ili administrativne).
3. Analizirajte razlike i navedite rezultate poređenja između:
   a) tretmana koji nudite trećim zemljama u pogledu poslovnog nastana supsidijarnih društava i prava poslovnog nastanjivanja unutar EU;
   b) tretmana koji dajete supsidijarnim društvima stranih društava s poslovnim nastanom u Bosni i Hercegovini i tretmana koji EU daje supsidijarnim društvima stranih društava s poslovnim nastanom na njenoj teritoriji;
4. Da li vršenje usluga ili pristup obavljanju uslužne djelatnosti podliježe nekom od sljedećih zahtjeva (bilo putem postupaka odobravanja (vidjeti u nastavku teksta) ili odvojeno)?
   a) Zahtjevi koji su direktno ili indirektno zasnovani na državljanstvu ili, u slučaju privrednih društava, lokaciji registrovanog sjedišta društva, posebno uključujući: (a) zahtjeve po pitanju državljanstva pružaoca usluge, njegovog osoblja, akcionara ili članova upravnih ili nadzornih organa pružaoca usluge; (b) zahtjev da pružalac usluge, njegovo osoblje, akcionari ili članovi upravnih ili nadzornih organa pružaoca usluge imaju stalno prebivalište na toj teritoriji;
   b) zabrana poslovnog nastanjivanja u drugoj državi osim Bosne i Hercegovine, unošenja u registre ili učlanjenja u stručne organe ili udruženja drugih država (članica);
   c) ograničavanje pružaoca usluge u slobodi izbora između glavnog i sekundarnog poslovnog nastana, a posebno obaveza pružaoca usluge da ima glavni poslovni nastan u Bosni i Hercegovini, ili ograničavanje u slobodi izbora između poslovnog nastana u formi agencije, ogranka ili supsidijarnog društva;
   d) pojedinačna primjena ekonomskog testa kojim izdavanje odobrenja podliježe dokazivanjem postojanja ekonomske potrebe ili zahtjeva tržišta, procjena potencijalnih ili trenutnih ekonomskih uticaja aktivnosti ili procjena podobnosti takvih aktivnosti u odnosu na planirane ekonomske ciljeve koje je postavio nadležni organ;
   e) direktno ili indirektno učešće konkurentnih operatora, uključujući konsultativne organe, u izdavanju odobrenja ili u usvajanju drugih odluka nadležnih organa, sa izuzetkom stručnih organa, udruženja ili drugih organizacija kada nastupaju kao nadležni organ; ova zabrana se ne odnosi na konsultovanje organizacija kao što su

privredne komore ili socijalni partneri, po pitanjima koja se ne odnose na individualne primjene odobrenja ili konsultacije javnosti uopšte;

f) obaveza obezbjeđivanja ili učestvovanja u davanju finansijske garancije ili zaključivanju osiguranja sa pružaocem usluge ili organom s poslovnim nastanom u Bosni i Hercegovini (*u smislu da finansijske garancije ili osiguranja upisana kod organa s poslovnim nastanom u drugoj državi, koja pokrivaju aktivnosti u Bosni i Hercegovini, neće biti prihvaćena*).

g) obaveza preregistracije, u datom periodu, u registrima koji se vode na njihovoj teritoriji ili prethodnog obavljanja aktivnosti u Bosni i Hercegovini tokom datog perioda.

5. Navedite da li vaš pravni sistem obezbjeđuje pristup uslužnim djelatnostima ili obavljanju ovih djelatnosti u skladu sa bilo kojim od sljedećih nediskriminatornih zahtjeva i navedite obrazloženje za svaki od zahtjeva:

   a) kvantitativna ili teritorijalna ograničenja, posebno u formi ograničenja određenih u pogledu stanovništva ili minimalne geografske udaljenosti između pružalaca usluga;

   b) obaveza pružaoca usluge da usvoji posebnu pravnu formu – ako je tako, navedite posebne pravne forme koje se zahtijevaju i njihove glavne karakteristike;

   c) zahtjevi koji se odnose na učešće u kapitalu privrednog društva ili pravo glasa – ukoliko je tako navedite u kojim sektorima;

   d) zahtjevi, osim onih o pitanjima obuhvaćenim Direktivom 2005/6/EZ ili predviđenim drugim instrumentima EU, koji rezerviraju pristup predmetnoj aktivnosti pružanja usluga za određene pružaoce usluga, po osnovu posebne prirode aktivnosti;

   e) zabrana posjedovanja više od jednog poslovnog nastana na teritoriji Bosne i Hercegovine;

   f) zahtjevi kojima se utvrđuje minimalan broj zaposlenih;

   g) fiksne minimalne i/ili maksimalne tarife koje pružalac usluge mora da ispuni – ako je tako, navedite u kojim sektorima;

   h) obaveza pružaoca usluge da, zajedno sa uslugama koje pruža, pruži i druge posebne usluge;

6. Navedite da li pravni sistem ograničava vršenje uslužnih djelatnosti zajedno ili u partnerstvu i na kraju objasnite opravdanost takvih ograničenja.

7. Navedite da li odredbe, koje propisuju obavezu pružaoca usluga da zaključi osiguranje profesionalne odgovornosti, predviđaju istovrijedno osiguranje ili garantuju zahtjeve iz matične zemlje pružaoca usluga.

8. Kakva je poređenja vaša država napravila između svojih pravnih propisa kojima se uređuje ulazak i zapošljavanje državljana trećih zemalja kao „ključnog osoblja“ i propisa na snazi u EU? Napravite pregled razlika između domaćeg i prava EU u vezi sa ovim pitanjem u formi tabele.

9. O režimu koji se primjenjuje na prekogranične pružaoce usluga: Da li pojedinac ili privredno društvo s poslovnim nastanom u državi članici EU ima mogućnost pružanja usluga na teritoriji Bosne i Hercegovine bez supsidijarnog društva s poslovnim nastanom na toj teritoriji? Da li vaše zakonodavstvo pravi razliku između zahtjeva koji se primjenjuju na privredna društva iz EU koja žele da pružaju usluge putem poslovnog nastana u Bosni i Hercegovini, i onih koja žele da pružaju prekogranične usluge putem

poslovnog nastana u državi članici EU? Ako je to tako, u čemu je razlika? Dajte primjere po sektorima.

10. Jedinstvene kontakt tačke: Da li postoji jedinstvena kontakt tačka (*Point of Single Contact - PSC*), gdje privredna društva mogu elektronskim putem dobiti informacije o zahtjevima koji se primjenjuju na društva koja žele da pružaju usluge? Ako postoji, da li informacije o tim zahtjevima, koje su dostupne u jedinstvenoj kontakt tački, prave razliku između zahtjeva koji se postavljaju pružaocima usluga sa poslovnim nastanom u Bosni i Hercegovini i onih koji pružaju prekogranične usluge putem poslovnog nastana u drugoj državi (vidjeti prethodno pitanje)?
11. Da li su pružaoci usluga u mogućnosti da elektronskim putem završe neke od procedura koje se smatraju neophodnim za pružanje usluge?

Sistemi odobrenja

12. „Sistem odobrenja" podrazumijeva svaku proceduru po kojoj se od pružaoca ili primaoca usluge zahtijeva da preduzme korake u cilju dobijanja formalne odluke ili odluke koja se podrazumijeva od nadležnog organa, za pristup uslužnoj djelatnosti ili njenom obavljanju. Koji su glavni horizontalni ili sektorski sistemi odobrenja koji se primjenjuju na sva preduzeća koja žele da trguju unutar ili sa Bosnom i Hercegovinom? Ako postoje, molimo da za svaki sistem ovlašćivanja navedete sljedeće:
    a) Kojom se politikom opravdava svaki od sistema odobrenja?
    b) Opišite detaljno proceduru za dobijanje predmetnog odobrenja kod ovakvih sistema. Koliko je vremena potrebno da bi se dobilo svako od navedenih odobrenja?
    c) Da li se za dobijanje odobrenja plaća naknada? Ako je to slučaj, molimo navedite iznos naknade. U slučaju različitih naknada koje se primjenjuju prema sektoru/vrsti aktivnosti, navedite cijelu listu naknada.
    d) Da li je zahtjev za izdavanje dozvola povezan sa obaveznim članstvom u privrednoj komori, trgovinskom udruženju ili drugom organu? Ako ovo članstvo obuhvata naknadu, molimo navedite iznos naknade.
    e) Koje uslove treba ispuniti za dobijanje dozvole ili odobrenja? U kojoj mjeri se uzimaju u obzir zahtjevi koje je preduzeće već ispunilo u državi svog poslovnog nastana?

III. POŠTANSKE USLUGE

A. Opšti pravni okvir

13. U kojoj mjeri je vaš pravni okvir, kojim se utvrđuju poštanske usluge, usklađen sa važećim *acquis*-em EU (Direktiva 97/67/EZ izmijenjena i dopunjena Direktivom 2002/39/EZ i Direktivom 2008/6/EZ)? Navedite pojedinosti o režimu izdavanja dozvola; pružanju univerzalne usluge; rezervisanom području; zahtjevima koji se odnose na tarifne principe; transparentnosti i odvajanju računa za pružaoce usluga; standardima za nadzor kvaliteta poštanskih usluga (npr. EN 13850); uspostavljanju nezavisnog državnog regulatornog organa u sektoru poštanskih usluga.
14. Imate li neke planove za izmjenu postojećeg zakonodavstva i/ili restrukturiranje poštanskih usluga? Dostavite detalje i vremenski raspored aktivnosti.

B. Obaveze pružanja univerzalne usluge

15. Koji je obim pružanja univerzalne poštanske usluge u Bosni i Hercegovini?
    a) Koliko često je poštu potrebno dostaviti u skladu s obavezom o pružanju univerzalne usluge?
    b) Da li su poštanske usluge oslobođene plaćanja PDV-a i koji je obim izuzeća?
    c) Koji su vaši standardi kvaliteta usluge (planirani ciljevi za prelazno vrijeme vršenja usluge)?
    d) Da li postoje pravila koja zahtijevaju određeni broj pristupnih tačaka i kontakt tačaka (poštanski kovčežić i pošte)? Precizirajte.
    e) Da li postoje izuzeci od obaveze pružanja univerzalne usluge? Precizirajte.

C. Režim izdavanja dozvola i odobrenja

16. Kako se režim izdavanja dozvola primjenjuje u Bosni i Hercegovini, posebno na odobravanje, nadzor i oduzimanje opštih odobrenja i pojedinačnih dozvola (molimo da se pozovete na član 9. Direktive o poštanskim uslugama)?
17. Koliko poštanskih operatera imate? Ukoliko je moguće navedite vrstu usluga koje pružaju (pismo, paket itd.)

D. Rezervisano područje

18. Postoji li rezervisano područje? Ako postoji da li se rezervisane usluge pružaju kao de facto monopol ili su definisane u sklopu zakonodavstva o poštanskim uslugama?
19. U slučaju posljednje navedenog, na koji način su odgovarajući zahtjevi definisani propisima?

E. Pružalac univerzalne usluge

20. Kako su u vašoj državi definisane obaveze pružaoca univerzalne usluge? Kada je usvojen odgovarajući pravni okvir i u kojem obliku? Navedite odgovarajuće odredbe.
21. Koliko pružalaca univerzalnih usluga postoji i koji obim pokrivaju?
22. Na koji način se nadgleda pružanje univerzalne usluge od strane pružaoca univerzalne usluge, naročito u pogledu odobravanja izuzeća ili odstupanja od zahtjeva koje moraju zadovoljiti univerzalne usluge? Da li taj nadzor obavlja državni regulatorni organ ili drugi nadzorni organi?
23. Da li je predviđena djelimična ili potpuna privatizacija pružaoca univerzalne usluge?

F. Tarife za univerzalnu uslugu

24. Opišite tarifnu strukturu za univerzalnu uslugu i način na koji se ona definiše, uključujući sve važeće zakonske odredbe.

G. Računovodstvo

25. Da li se već primjenjuju sistemi za nadzor i kontrolu računovodstvenih zahtjeva na pružaoce univerzalnih usluga (sistemi za obračun troškova i odvajanje računa)? Ako ne, koji je vremenski okvir za njihovu primjenu?

H. Kvalitet usluge

26. Ko propisuje standarde kvaliteta za pružaoce usluga i ko ih nadgleda?

27. Da li se povremeno nadgleda učinak pružaoca univerzalne usluge (mjerenje kvaliteta usluge prema standardima propisanim za domaću i prekograničnu poštu i osiguravanje ispravaka ako je potrebno)? Ako to ne čini državni regulatorni organ, koji organ je za to nadležan?

I. Žalbeni postupak

28. Koje glavne mjere su preduzete za uspostavljanje žalbenih postupaka? Ko uspostavlja sistem žalbenog postupka (npr. samo pružalac univerzalne usluge, pružalac univerzalne usluge i drugi pružaoci poštanskih usluga, itd.)?

J. Državni regulatorni organ

29. Da li je uspostavljen državni regulatorni organ u sektoru poštanskih usluga? Ako jeste, odgovorite na naredna pitanja za svaki od državnih regulatornih organa koji postoje u državi i napravite pregled pravnih akata kojima su uspostavljeni i koji regulišu njihov rad.

30. Da li je državni regulatorni organ nezavisan? U kojoj mjeri je on nezavisan od pružalaca univerzalnih usluga? Na koji način i u kojoj mjeri se obezbjeđuje njegova operativna nezavisnost?

31. Dostavite podatke o organizaciji nadležnog organa, uključujući broj zaposlenih. Planirate li jačanje ljudskih resursa (u smislu ekvivalenta punom radnom vremenu) koji se bave poštanskim uslugama dostupnim ovom organu? Ukoliko planirate, molimo navedite očekivani rok.

32. Da li državni regulatorni organ ima odgovornosti slične onima koje propisuju *acquis* EU za evropske nacionalne regulatorne organe?

33. Kakvi su postupci imenovanja i mandat rukovodioca nacionalnog regulatornog organa? Koja ovlašćenja ima nacionalni regulatorni organ?

34. Da li postoji više regulatornih organa koji se bave različitim aspektima poštanskih usluga, npr. posebnim regulatornim pitanjima, tarifnim režimima i cijenama, tržišnom konkurencijom, itd? Ako postoji precizirajte koji organ je nadležan za svako od regulatornih pitanja i navedite koji pravni akti se odnose na njihovo uspostavljanje i njihovo djelovanje.

IV. UZAJAMNO PRIZNAVANJE STRUČNIH KVALIFIKACIJA

A. Osposobljavanje

35. Koliko traje i koji je sadržaj (nastavni plan i program) osposobljavanja za profesiju i/ili obavljanje profesije ljekara, medicinske sestre za opštu zdravstvenu njegu, stomatologa, babice, veterinara-hirurga, farmaceuta i arhitekte, ako se uzmu u obzir zahtjevi utvrđeni za navedene profesije u Glavi III Poglavlja 3 (članovi 24, 25, 28, 31, 34, 35, 38, 40, 44 i 46) Direktive 2005/36/EZ o priznavanju stručnih kvalifikacija?

36. Da li su stomatološka i medicinska profesija dvije pravno različite profesije? Navedite detalje.

37. Da li profesija babice postoji kao posebna profesija, pravno različita od profesija medicinskih sestara i doktora? Navedite detalje.

B. Bavljenje profesijom/profesionalnom djelatnošću

38. Koje profesije/profesionalne djelatnosti su regulisane vašim zakonodavstvom (vidjeti definiciju regulisanih zanimanja u članu 3(1)(a) Direktive 2005/36/EZ)? Koji je okvir područja profesionalnog djelovanja?

39. Kako su te profesije regulisane? Da li su propisima posebne djelatnosti rezervisane za kvalifikovane osobe? Da li je zaštićen i naziv profesije?
40. Koje su djelatnosti koje su rezervisane za svako od zanimanja koja su regulisana?
41. Za koja zanimanja je pristup rezervisan samo za državljane Bosne i Hercegovine i iz kojih razloga je takva rezervacija propisana?
42. Koji su regulatorni organi za svaku od regulisanih profesija? Postoji li nadzorni organ?
43. Da li je potrebna registracija u komori za svaku od regulisanih profesija?
44. Postoji li poseban režim za priznavanje stranih stručnih kvalifikacija?
45. Postoji li neka razlika u vašem zakonodavstvu između priznavanja stručnih kvalifikacija i priznavanja kvalifikacija za akademsku svrhu, odnosno priznavanja u smislu nastavka dodatnog studiranja u Bosni i Hercegovini?
46. Kakvi su vaši planovi za usklađivanje zakonodavstva sa Direktivama EU o pružanju advokatskih usluga (Direktive 77/249/EEZ i 98/5/EZ)?
47. Kakvi su vaši planovi za usklađivanje zakonodavstva sa Direktivama EU o toksičnim proizvodima (Direktive 74/556/EEZ i 74/557/EEZ)?

C. Administrativne strukture

48. Molimo opišite administrativne strukture i postupke za priznavanje stranih stručnih kvalifikacija u Bosni i Hercegovini?
49. U kojoj mjeri je moguće sprovesti administrativne postupke elektronskim putem?

POGLAVLJE 4: SLOBODNO KRETANJE KAPITALA

Zemlje članice moraju ukloniti, uz neke izuzetke, sva ograničenja kretanja kapitala i unutar EU i između zemalja članica i trećih zemalja. *Acqius* je zasnovan na Ugovoru o funkcionisanju Evropske unije, posebno članovima 63-66. Definicija različitih tipova kretanja kapitala oslanja se na Aneks 1 Direktive 88/361/EEZ. Relevantna sudska praksa Evropskog suda kao i Saopštenja Komisije 97/C220/06 i 2005/C293/02 pruža dodatna tumačenja gore navedenih članova.

Acquis takođe podrazumijeva i pravila koja se odnose na plaćanja. Osnovno zakonodavstvo - Direktiva 2007/64/EZ o uslugama plaćanja na unutrašnjem tržištu (PSD) i njena nasljednica, Direktiva (EU) 2015/2366 - PSD2, koja će se početi primjenjivati od 13. januara 2018. godine, su pravni temelji za stvaranje jedinstvenog EU platnog tržišta. PSD/PSD2 uspostavlja moderan i sveobuhvatan set zakona primjenjivih na sve usluge nacionalnih i prekograničnih plaćanja u Evropskoj uniji. Cilj je učiniti prekogranična plaćanja podjednako jednostavnim, efikasnim i sigurnim kao što su "nacionalna" plaćanja unutar zemlje članice, povećavajući istovremeno prava korisnika usluga plaćanja. PSD/PSD2 takođe ima cilj poboljšanja konkurentnosti otvaranjem platnih tržišta za nove učesnika, te omogućujući veću efikasnost i smanjenje troškova. Istovremeno, Direktiva omogućuje potrebnu pravnu platformu za Jedinstvenu zonu za plaćanje u eurima (SEPA).

Iz tehničke perspektive, posebna pravila za pan-evropske kreditne transfere i direktno zaduživanje u eurima su definisana u Uredbi (EU) 260/2012 - Uredba SEPA. U pogledu naknada za usluge plaćanja, Uredba (EZ) broj 924/2009 o prekograničnom plaćanju u EU eliminiše razlike u naplatama za prekogranična i nacionalna plaćanja u eurima u iznosu i do 50.000 EUR. To se primjenjuje na sva elektronska plaćanja (prenose kredita, direktno zaduživanje, plaćanja posredstvom debitnih i kreditnih kartica i podizanja gotovine na bankomatima.

Direktiva 2009/110/EZ[5] o osnivanju, obavljanju djelatnosti i bonitetnom nadzoru poslovanja institucija za elektronski novac dopunjuje PSD/PSD2 i omogućuje upotrebu elektronskog novca unutar EU postavljanjem pravila u vezi sa odobravanjem i poslovanjem institucija za elektronski novac. Institucije elektronskog novca su treća kategorija pružalaca platnih usluga, van tradicionalnih kreditnih institucija (banaka) i isplatnih institucija (kreiranih od strane PSD-a).

Uredba (EU) 2015/751 reguliše međubankovne naknade za platne transakcije na temelju kartica i uvodi nekoliko pravila poslovanja za sve programe zasnovane na karticama u EU.

Direktiva 2005/60/EZ[6] (kojom se ukida Direktivu 91/308/EEZ, koja je izmijenjena Direktivom 2001/97/EZ zahtijeva od entiteta koji podliježu Direktivi da primjenjuju dubinsku analizu klijenta (CDD) i da prijave sumnjive transakcije, kao i da preduzmu relevantne mjere podrške kao što je vođenje evidencije, obuka i utvrđivanje internih procedura. Ključni zahtjev za borbu protiv finansijskog kriminala je stvaranje djelotvornih administrativnih kapaciteta i kapaciteta za provođenje zakona, uključujući saradnju između nadzornih organa, organa reda i zakona i tužilaštava. Direktiva se izjednačava sa i prevazilazi 40 relevantnih preporuka o pranju novca i devet posebnih preporuka o finansiranju terorizma Radne grupe za finansijske mjere protiv pranja novca (FATF). Pored Direktive 2005/60/EZ, *acquis* u ovoj oblasti čine i

[5] Direktiva 2009/110/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 16. septembra 2009. godine o osnivanju, obavljanju djelatnosti i bonitetnom nadzoru poslovanja institucija za elektronski novac te o izmjeni direktiva 2005/60/EZ i 2006/48/EZ i stavljanju van snage Direktive 2000/46/EZ (Sl.gl. 267, 10.10.2009., str. 7)

[6] Direktiva 2005/60/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. oktobra 2005. o sprečavanju korišćenja finansijskog sistema u svrhe pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti.

Direktiva Komisije 2006/70/EZ[7]i Uredba (EZ) br. 1781/2006[8]. Ti pravni akti se mijenjaju novim okvirom AML/CFT po usvajanju Direktive 2015/849[9] (4. AML direktiva) i Uredbe 2015/847[10] (Uredba o prenosu novčanih sredstava), koja treba biti preuzeta 26. juna 2017.

U tom kontekstu vrlo je važno napomenuti da je Komisija 14. jula 2016. godine stavila Bosnu i Hercegovinu na listu zemalja visokog rizika, u skladu sa članom 9. Direktive 2015/849[11], što znači da ova zemlja ima vrlo važne nedostatke u pogledu AML-a.

Pravne tekovine takođe uključuju Uredbu (EZ) 1889/2005[12], kao i dvije konvencije Vijeća Evrope (VE) (CETS 141 i 198[13]) i EU zakonodavstvo o saradnji policije i pravosuđa (uključujući Zajedničku akciju 98/699/PUP od 3. decembra 1998, Okvirnu odluku Vijeća 2001/500/PUP i Protokol od 30. novembra 2000. koji proširuju nadležnost Europola na pranje novca). Pored toga, Odluka Vijeća 2000/642/PUP od 17. oktobra 2000. i Direktiva 2015/849 uspostavljaju načine i mehanizme saradnje između Finansijskih obavještajnih jedinica (FOJ jedinica) zemalja članica.

Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju su već utvrđene određene obaveze u oblasti koje pokriva ovo poglavlje. Prilikom pružanja odgovora na postavljena pitanja, navedite u kojoj je fazi provođenje tih obaveza.

I. KRETANJE KAPITALA I PLAĆANJA

1. Navedite kako je zakonski definisana raspodjela nadležnosti o slobodnom kretanju kapitala između različitih nivoa vlasti i opišite koje su institucije nadležne po tom pitanju.
2. Na osnovu tabela u prilogu, prikažite stanje za svaku vrstu kapitalne transakcije (da li je transakcija liberalizovana, da li postoje uslovi vezani za liberalizaciju, postupci odobravanja, primjenjivi domaći propisi, itd.).
3. Kakvi su planovi i vremenski rokovi za potpunu liberalizaciju srednjoročnog i dugoročnog kretanja kapitala? Napravite razliku između već usvojenih odluka, mjera koje se planiraju i uslovnih mjera.
4. Opišite ključne karakteristike zakonodavstva o deviznom poslovanju.
5. Dajte komentar o strategiji za liberalizaciju kratkoročnog kretanja kapitala. Na koji način je ta strategija povezana sa ostalim ekonomskim procesima? U kojoj mjeri je usklađena sa ciljevima drugih politika, posebno sa deviznim kursom? S obzirom na iskustvo u drugim državama, da li je veća vjerovatnoća da će doći do pretjeranih priliva nego do početnih odliva? Koji instrumenti su dostupni za upravljanje prilivima?

---

osobe i tehničkim kriterijima za postupke pojednostavljene dubinske analize klijenta i za oslobođenje na temelju finansijske djelatnosti koja se provodila povremeno ili u vrlo ograničenom opsegu

[8] Uredba (EZ) br. 1781/2006 Evropskog parlamenta i Vijeća od 15. novembra 2006. o podacima o uplatiocu koji su priloženi uz prenose finansijskih sredstava.

[9] Sl. gl. L 141, 5.6.2015., 73.

[10] Sl. gl. L 141, 5.6.2015., str. 1.

[11] Aneks 1 Delegiranoj odluci Komisije 2016 C(2016) 4180 usvojenoj 14. jula 2016.

[12] Uredba (EZ) br. 1889/2005 Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. oktobra 2005. o kontroli gotovog novca koji se unosi ili iznosi iz EU.

[13] Konvencija o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog krivičnim djelom (tzv. Strazburška konvencija; CETS br. 141); Konvencija Vijeća Evrope o pranju, traganju, oduzimanju i privremenom oduzimanju prihoda stečenog kaznenim djelom i o finansiranju terorizma (Varšavska konvencija; CETS br. 198).

6. U pogledu konvertibilnosti valute, da li je Bosna i Hercegovina prihvatila status iz člana VIII po MMF-u? Ako nije, da li Bosna i Hercegovina može da dostavi informacije o tome koja su preostala tehnička pitanja?
7. Kakve su obaveze države u vezi sa obveznicama izdatim za plaćanje stare devizne štednje: glavnica/kamata? Koja je tržišna vrijednost ovih obveznica (u procentima)? Za šta se ove obveznice mogu koristiti?
8. Koji je doprinos direktnih stranih investicija (DSI) za razvoj privrede? Da li postoje ograničenja koja se primjenjuju na DSI? Koliki je iznos priliva od direktnih stranih investicija (na godišnjem nivou i *per capita*) tokom proteklih pet godina? Koji je iznos aktive DSI? Iz kojih su zemalja poticali prilivi i aktiva i u koje sektore su uglavnom usmjeravani? Koliki je bio udio *brown-field* investicija (npr. u kontekstu privatizacije), a koliki *green-field* investicija?
9. Dajte komentar u vezi sa privatizacijom preduzeća u državnom vlasništvu (SOEs) u prošlosti kao i onih predviđenih u budućnosti.[14] Dajte kratak pregled dosad završenih procesa privatizacije, glavnih zastoja koji su se dogodili tokom tih procesa i argumente o tome kako državne vlasti namjeravaju riješiti problem ovakvih zastoja u budućnosti i završiti proces privatizacije, uključujući i vremenski okvir. Koji su sektori uključeni? Da li država zadržava neka posebna prava (npr. „posebne akcije“, zastupljenost u upravnim odborima, pravo veta na važne odluke) u privatizovanim privrednim društvima? Koliko je preostalih akcija u državnom vlasništvu u privatizovanim privrednim društvima? Ko/koja institucija je nadležna za upravljanje ovim akcijama? Kako je država zastupljena u privrednim društvima u kojima posjeduje akcije? Da li postoji strategija ili akcioni plan za upravljanje državnim kapitalom?
10. Da li je finansijski sistem dovoljno razvijen da bi se nosio sa većom slobodom kretanja kapitala? Kakve su implikacije za finansijski nadzor? Da li postoji jasno razdvajanje nadležnosti između organa koji su zaduženi za finansijski nadzor? Dostavite detalje.
11. Da li značajniji priliv kapitala pruža mogućnost za stabilnije otvaranje kapitalnog računa, odobravanjem rezidentima da investiraju u inostranstvu? U tom kontekstu, koja se investiciona pravila primjenjuju na institucionalne investitore (npr. penzioni fondovi) u vezi sa ulaganjem u strane vrijednosne papire?
12. Detaljno objasnite prirodu i obim ograničenja za sticanje nepokretnosti za strance (tj. fizička i pravna lica iz EU i trećih zemalja) u Bosni i Hercegovini. Navedite detalje o tome kako domaće zakonodavstvo reguliše pravo stranaca na sticanje nepokretnosti. Navedite sve planove za zakonodavne promjene u ovoj oblasti, kao i okvirne vremenske rokove.
13. Opišite oblasti obuhvaćene planovima za moguću liberalizaciju investiranja u nepokretnosti u Bosni i Hercegovini, praveći razliku, ukoliko je prikladno, između poljoprivrednih, šumskih, industrijskih, stambenih (gradskih, seoskih, priobalnih) i sigurnosnih oblasti. U tom kontekstu, koliki je napredak ostvaren na uspostavljanju zemljišnih knjiga?
14. Da li postoje investicioni sporazumi sa trećim zemljama koji omogućavaju pristup investicijama prije osnivanja privrednih društava? Sa kojim zemljama su zaključeni sporazumi o investiranju? Dostavite relevantne informacije o datumima ratifikacije,

[14] Vodite se definicijom preduzeća u državnom vlasništvu Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD), npr. preduzeća u kojima država ima značajnu kontrolu putem punog, većinskog ili značajnog manjinskog vlasništva. Uključite i preduzeća u državnom vlasništvu koja su u vlasništvu centralne vlade, kao i preduzeća u državnom vlasništvu čiji su vlasnici regionalne i lokalne vlasti.

prvobitnom trajanju sporazuma, procedurama automatskog obnavljanja i periodima tokom kojih važe stečena prava? Da li takvi sporazumi sadrže klauzulu o organizaciji za regionalnu ekonomsku integraciju? Koji se sektori obično isključuju (npr. vazduhoplovstvo, pomorski transport, ribarstvo, audiovizuelna industrija, itd.) iz takvih sporazuma? *(c.f. poglavlje 30 - vanjski odnosi)*

II. SISTEMI PLAĆANJA

15. Koja su opšta pravila koja uređuju bezgotovinsko plaćanje u Bosni i Hercegovini?
16. Koji se opšti uslovi primjenjuju za prekogranična plaćanja između Bosne i Hercegovine i drugih zemalja, naročito zemalja članica EU? Da li se oni razlikuju od uslova u vezi sa nacionalnim plaćanjima? Ako se razlikuju, opišite glavne razlike.
17. Da li su banke jedine ovlašćene institucije koje vrše transakcije plaćanja? Ako nisu, koje druge institucije su ovlašćene da ih vrše? Objasnite proces i zahtjeve koje je potrebno ispuniti da bi institucija van bankarskog sistema dobila odobrenje, ako je primjenjivo.
18. Da li su informacije o uslovima kojima podliježe korišćenje platnih usluga potpuno transparentne i lako dostupne korisnicima tih usluga? Da li se od finansijskih institucija zahtijeva da obavještavaju svoje klijente o ovim uslovima? Ako se zahtijeva, detaljno opišite informacije koje moraju da dostave finansijske institucije.
19. Da li se od finansijskih institucija zahtijeva da dostave svojim klijentima informacije (a) prije, (b) odmah nakon transakcije plaćanja (bilo za pojedinačne transakcije ili za transakcije obuhvaćene okvirnim ugovorom)? Ako se zahtijeva, opišite informacije koje moraju da dostave finansijske institucije.
20. Da li postoje bilo kakva posebna pravila u vezi sa naplatom usluga plaćanja? Da li su ona regulisana na neki način? Ako jesu, opišite ih.
21. Kakva su pravila u vezi sa odobravanjem transakcija plaćanja? Da li postoje bilo kakva posebna pravila u vezi sa odgovornošću za neovlašćeno vršenje transakcija plaćanja? Da li postoje pravila u vezi sa opozivom platnih naloga? Opišite ih.
22. Koja su pravila u slučaju neizvršenog plaćanja ili izvršenja plaćanja koje se razlikuje od instrukcija koje je dao klijent? Da li postoje različita pravila za nacionalna i prekogranična plaćanja? Da li je predviđena naknada za klijenta?
23. Da li postoje vremenska ograničenja i datumi valute za izvršenje transakcija plaćanja? Ako postoje, opišite ih (za nacionalne i prekogranične transakcije). Da li postoji naknada korisniku platnih usluga ako se prekorači vremensko ograničenje, datum valute ili krajnji rok koji je dogovoren sa klijentom?
24. Da li postoji sistem žalbi koji je uspostavljen za rješavanje sporova između klijenata i pružalaca platnih usluga? Ako postoji, objasnite sistem. Da li su imenovani nadležni organi koji vode računa o postupanju u skladu sa zakonima plaćanja i koji rješavaju žalbe? Ako postoje, objasnite njihove nadležnosti.
25. Da li postoji procedura za vansudsko poravnanje sporova? Ako postoji, objasnite je. Takođe navedite zakonodavstvo kojim se uređuje vansudsko poravnanje sporova kod rješavanje sporova u vezi sistema plaćanja.

III. BORBA PROTIV PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA

26. U vezi sa usklađivanjem sa Uredbom (EU) br. 648/2012 i Direktivom (EU) 2015/849 o sprečavanju korišćenja finansijskog sistema radi pranja novca i finansiranja terorizma, odgovorite na sljedeća pitanja:

   a) Na koji je način pranje novca/finansiranje terorizma definisano kao krivično djelo, koje krivične radnje su obuhvaćene zakonom i kako se definiše pranje novca/finansiranje terorizma? Kakve su kazne? Da li je pranje sopstvenih prihoda definisano kao krivično djelo?

   b) Koje su institucije i profesije obuhvaćene zakonodavstvom i na koje se djelatnosti ono odnosi?

   c) Na koji način i koji nadležni organ provjerava integritet ustanova i profesija navedenih pod tačkom b)?

   d) Kada/u kojim situacijama je potrebno izvršiti identifikaciju klijenata i krajnjih korisnika i koja sredstva identifikacije su prihvaćena? Navedite sve posebne mjere za otvaranje računa ili obavljanje transakcija bez ličnog prisustva;

   e) Navedite da li su štedne knjižice vlasnika ili drugi instrumenti vlasnika dopušteni u Bosni i Hercegovini?

   f) Kada i o čemu tačno su institucije i profesije navedene pod tačkom b) obavezne da izvještavaju FOJ-u (finansijsku obavještajnu jedinicu) u vezi sa pranjem novca/finansiranjem terorizma? Da li su nadzorni ili drugi nadležni organi takođe obavezni da o tome izvještavaju FOJ-u? Da li je zabranjeno da institucije koje su u obavezi da dostavljaju izvještaj dojave klijentima da je određena informacija prijavljena ili će biti prijavljena FOJ-i? Da li režim sankcija obuhvata dojave?

   g) Da li su institucije i profesije navedene u tački b) obavezne da vode evidenciju? Navedite sadržaj te obaveze (koji dokumenti, period zadržavanja, itd.);

   h) Da li su institucije i profesije navedene u tački b) obavezne da primjenjuju interne procedure i sprovode obuku zaposlenih u vezi sa pranjem novca/finansiranjem terorizma? Navedite mjere;

   i) Navedite da li se nad institucijama i profesijama navedenim u tački b) vrši nadzor u vezi sa ispunjavanjem obaveza navedenih u tačkama c) do h) i u kojoj mjeri?

   j) Na koji su način nadležni organi obavezni da daju povratne informacije institucijama i profesijama navedenim u tački b) (posebne/povratne informacije od slučaja do slučaja, uopštene povratne informacije, ostalo)?

   k) Koje kazne postoje za kršenje regulative u oblasti sprečavanja pranja novca/finansiranja terorizma? Osim administrativnih sankcija za kršenje regulative u oblasti pranja novca i finansiranja terorizma (AML/CTF) zakon, da li postoje druge sankcije u oblasti AML/CTF-a, kao što je krivično gonjenje, oduzimanje licence i sl.?

27. Detaljno objasnite način rada FOJ-e, nadzornih organa i organa za sprovođenje zakona s obzirom na, između ostalog, raspoložive resurse (osoblje i budžet), operativna ovlašćenja, nezavisnost, međunarodnu/unutrašnju saradnju između nadležnih organa i postignute rezultate u vezi sa primljenim izvještajima o sumnjivim transakcijama, istragama nadzora (uključujući otkrivene prekršaje, izrečene sankcije), naloge za zamrzavanje/zapljenu, finansijske istrage, konfiskacije i pokrenute krivične postupke/podignute optužnice/presude.

28. Da li Bosna i Hercegovina pokazuje visok nivo političke posvećenosti implementaciji Preporuka Udarne grupe za kontrolu i sprečavanje pranja novca (FATF)? Da li je u tom pogledu izrađen akcioni plan i ako jeste:
    a) Koje mjere su predviđene, i na koji vremenski rok se odnose?
    b) Kako se implementira akcioni plan FATF-a?
    c) Da li postoje tijela zadužena da nadgledaju provedbu?
29. Da li postoji propis o sprečavanju korišćenja finansijskih sistema u svrhe pranja novca/finansiranja terorizma? Opišite njegove glavne elemente.

Bosna i Hercegovina

Aranžmani primjenjivi na situaciju u pogledu kretanje kapitala zaključno s (mjesec) (godina)

Vrsta transakcije	Referentno zakonodavstvo	Opis postojećeg sistema
I. DIREKTNE INVESTICIJE [11]		
A. Direktne investicije nerezidenata na teritoriji države		
B. Direktne investicije rezidenata u inostranstvu		
II. INVESTICIJE U NEPOKRETNOSTI (nisu uključene pod I)		
A. Investicije u nepokretnosti nerezidenata na teritoriji države		
B. Investicije u nepokretnosti rezidenata u inostranstvu		

III. DJELATNOSTI KOJE SE TIČU VRIJEDNOSNIH PAPIRA KOJIMA SE UOBIČAJENO TRGUJE NA TRŽIŠTU KAPITALA (nisu uključene pod I, IV i V) [12]		
A. Transakcije vrijednosnim papirima na tržištu kapitala		
1. Sticanje domaćih vrijednosnih papira kojima se trguje na berzi od strane nerezidenata		
2. Sticanje stranih vrijednosnih papira kojima se trguje na berzi od strane rezidenata		
3. Sticanje domaćih vrijednosnih papira kojima se ne trguje na berzi od strane nerezidenata		
4. Sticanje stranih vrijednosnih papira kojima se ne trguje na berzi od strane rezidenata		
A. Uvrštenje vrijednosnih papira na tržište kapitala		
1. Uvrštenje domaćih vrijednosnih papira na strano tržište kapitala		
2. Uvrštenje stranih vrijednosnih papira na domaće tržište kapitala		

12

a) Akcije i drugi vlasnički vrijednosni papiri.

b) Obveznice

IV. DJELATNOSTI KOJE SE TIČU JEDINICA PREDUZEĆA ZA ZAJEDNIČKA ULAGANJA [15]		
A. Transakcije u jedinicama preduzeća za zajednička ulaganja		
1. Sticanje jedinica domaćih preduzeća kojima se trguje na berzi od strane nerezidenata		
2. Sticanje jedinica stranih preduzeća kojima se trguje na berzi od strane rezidenata		
3. Sticanje jedinica domaćih preduzeća kojima se ne trguje na berzi od strane nerezidenata		
4. Sticanje jedinica stranih preduzeća kojima se ne trguje na berzi od strane rezidenata		

15

a) Jedinice preduzeća za zajednička ulaganja u vrijednosne papire kojima se uobičajeno trguje na tržištu kapitala (akcije, ostale dionice i obveznice).

b) Jedinice preduzeća za zajednička ulaganja u vrijednosne papire ili instrumente kojima se uobičajeno trguje na tržištu novca.

c) Jedinice preduzeća za zajednička ulaganja u druga sredstva.

A. Uvrštenje jedinica preduzeća za zajednička ulaganja na tržište kapitala		
1. Uvrštenje jedinica domaćih preduzeća za zajednička ulaganja na strano tržište kapitala		
2. Uvrštenje jedinica stranih preduzeća za zajednička ulaganja na domaće tržište kapitala		

V. DJELATNOSTI KOJE SE TIČU VRIJEDNOSNIH PAPIRA I DRUGIH INSTRUMENATA KOJIMA SE UOBIČAJENO TRGUJE NA TRŽIŠTU NOVCA		
A. Transakcije vrijednosnim papirima i drugim instrumentima na tržištu novca		
1. Sticanje vrijednosnih papira i instrumenata domaćeg tržišta novca od strane nerezidenata		
2. Sticanje vrijednosnih papira i instrumenata stranog tržišta novca od strane rezidenata		

B. Uvrštenje vrijednosnih papira i drugih instrumenata na tržište novca		
1. Uvrštenje domaćih vrijednosnih papira i instrumenata na strano tržište novca		
2. Uvrštenje domaćih vrijednosnih papira i instrumenata na strano tržište novca		

VI. DJELATNOSTI KOJE SE TIČU TEKUĆIH I ŠTEDNIH RAČUNA KOD FINANSIJSKIH INSTITUCIJA		
A. Djelatnosti s domaćim finansijskim institucijama koje provode nerezidenti		
B. Djelatnosti sa stranim finansijskim institucijama koje provode rezidenti		

VII. KREDITI U VEZI S POSLOVNIM TRANSAKCIJAMA ILI PRUŽANJEM USLUGA U KOJIMA UČESTVUJE REZIDENT		
A. Krediti koje nerezidenti odobravaju rezidentima		
1. Kratkoročni (kraće od godinu dana)		
2. Srednjoročni (od jedne do pet godina)		
3. Dugoročni (pet godina ili duže)		
A. Krediti koje rezidenti odobravaju nerezidentima		
1. Kratkoročni (kraće od godinu dana)		
2. Srednjoročni (od jedne do pet godina)		
3. Dugoročni (pet godina ili duže)		

VIII. FINANSIJSKI ZAJMOVI I KREDITI		
A. Zajmovi i krediti koje nerezidenti odobravaju rezidentima		
1. Kratkoročni (kraće od godinu dana)		
2. Srednjoročni (od jedne do pet godina)		
3. Dugoročni (pet godina ili duže)		
B. Zajmovi i krediti koje rezidenti odobravaju nerezidentima		
1. Kratkoročni (kraće od godinu dana)		
2. Srednjoročni (od jedne do pet godina)		
3. Dugoročni (pet godina ili duže)		

IX. JEMSTVA, OSTALE GARANCIJE I PRAVA ZALOGA		
A. Odobrena rezidentima od strane nerezidenata		
B. Odobrena nerezidentima od strane rezidenata		
X. TRANSFERI IZVRŠAVANJA UGOVORA O OSIGURANJU		
A. Premije i isplate životnog osiguranja		
1. Ugovori zaključeni između domaćih društava za osiguranje života i nerezidenata		
2. Ugovori zaključeni između stranih društava za osiguranje života i rezidenata		

B. Premije i isplate kreditnog osiguranja		
1. Ugovori zaključeni između domaćih društava za kreditno osiguranje i nerezidenata		
2. Ugovori zaključeni između stranih društava za kreditno osiguranje i rezidenata		
C. Ostali transferi kapitala po osnovi ugovora o osiguranju		

XI. KRETANJA LIČNOG KAPITALA		
A. Zajmovi		
B. Pokloni i zadužbine		
C. Mirazi		
D. Baštine i nasljeđa		
E. Izmirenje dugova u prethodnoj zemlji prebivališta od strane imigranata		
F. Transferi imovine rezidenata, u slučaju emigracije, u vrijeme njihovog preseljenja ili tokom perioda boravka u inostranstvu		
G. Transferi štednje imigranata u prethodnu zemlju prebivališta tokom perioda boravka		

XII. FIZIČKI UNOS I IZNOS FINANSIJSKIH SREDSTAVA		
A. Vrijednosni papiri		
B. Sredstva plaćanja svake vrste		
XIII. OSTALA KRETANJA KAPITALA		
A. Porezi na nasljedstvo		
B. Naknade štete (gdje se mogu smatrati kapitalom)		
C. Povrati u slučaju otkazivanja ugovora i povrati nepotrebnih plaćanja (gdje se mogu smatrati kapitalom)		
D. Autorski tantijemi: patenti, dizajn, robne marke, itd.		
E. Prenos novca potrebnog za pružanje usluga (nije uključeno pod VI)		
F. Razno		

OBJAŠNJENJA

U svrhe ove nomenklature, sljedeći izrazi imaju značenja koja su im dodijeljena kako je navedeno:

Direktne investicije

Investicije svih vrsta fizičkih lica ili komercijalnih, industrijskih ili finansijskih preduzeća, koje služe za uspostavljanje ili održavanje trajnih i direktnih veza između lica koje obezbjeđuje kapital i preduzetnika ili preduzeća kome se kapital stavlja na raspolaganje kako bi izvršilo privrednu djelatnost. Ovaj koncept stoga mora da se razumije u najširem smislu. Preduzeća pomenuta pod nomenklaturom I-1 uključuju pravno nezavisna preduzeća (supsidijarna društva u punom vlasništvu) i ogranke.

U slučaju preduzeća navedenih pod nomenklaturom I-2, koja imaju status privrednih društava ograničenih akcijama, postoji učešće u smislu direktnih investicija, gdje blok akcija u vlasništvu fizičkog lica drugog preduzeća ili bilo kog vlasnika omogućava dioničaru, putem odredbi nacionalnih zakona u vezi sa privrednim društvima ograničenim akcijama ili na drugi način, da efektivno učestvuje u upravljanju privrednim društvom ili u kontroli nad njim. Dugoročni zajmovi za učešće, navedeni pod nomenklaturom I-3, označavaju zajmove na periode duže od pet godina koji su kreirani u svrhu uspostavljanja ili održavanja trajnih ekonomskih veza. Glavni primjeri koji se mogu citirati su zajmovi koje privredna društva odobravaju svojim supsidijarnim društvima ili privrednim društvima u kojima imaju udio i zajmovi povezani sa sporazumom o podjeli profita. Zajmovi koje odobravaju finansijske institucije u cilju uspostavljanja ili održavanja trajnih ekonomskih veza su takođe uključeni u ovaj naslov.

Investicije u nepokretnosti

Kupovine zgrada i zemljišta i izgradnja zgrada od strane fizičkih lica radi dobiti ili lične koristi. Ova kategorija takođe uključuje prava uživanja, zajedničko pravo upotrebe prolaza i pravo na gradnju.

Uvođenje na berzu ili na priznato novčano tržište

Pristup, u skladu sa posebnom procedurom, za vrijednosne papire i druge prenosive instrumenata u poslovanju, bilo da se kontrolišu zvanično ili nezvanično, na zvanično priznatoj berzi ili na zvanično priznatom segmentu novčanog tržišta.

Vrijednosni papiri kojima se posluje na berzi (kotirani ili nekotirani)

Vrijednosni papiri u poslovanju u kojem se kontrolišu propisima, cijene po kojima su zvanično objavljeni, bilo od strane zvaničnih berzi (kotirani vrijednosni papiri) ili od strane drugih tijela u vezi sa berzom - npr. udruženje banaka (nekotirani vrijednosni papiri).

Emisija vrijednosnih papira i drugih prenosivih instrumenata

Prodaja putem javne ponude.

Plasman vrijednosnih papira i drugih prenosivih instrumenata

Direktna prodaja vrijednosnih papira od strane izdavatelja ili konzorcija koji je dobio uputu od izdavatelja da ih proda, bez javne ponude.

Domaći ili strani vrijednosni papiri i drugi instrumenti

Vrijednosni papiri prema zemlji u kojoj emitent ima svoje glavno sjedište poslovanja. Sticanje domaćih vrijednosnih papira i drugih instrumenata izdatih na stranom tržištu od strane rezidenata rangira se kao sticanje stranih vrijednosnih papira. Akcije i drugi vrijednosni

papiri sa pravom učešća, uključujući pravo na upis za nove emisije akcija i obveznica. Prenosivi vrijednosni papiri sa rokom dospijeća od dvije ili više godina od emitenata za koje su kamata i uslovi otplate glavnice i plaćanja kamate određeni u vrijeme emisije.

Kolektivne investicije preduzeća

Preduzeća:

- čiji je cilj kolektivna investicija u prenosive vrijednosne papire ili druga kapitalna sredstva koja prikupljaju i koja posluju po principu širenja rizika, i

- čije se jedinice otkupljuju ili isplaćuju, na zahtjev vlasnika, po pravnim, ugovornim ili zakonskim uslovima, direktno ili indirektno, iz sredstava preduzeća. Radnja koju preduzima preduzeće za zajednička ulaganja kako bi osiguralo da se berzanska vrijednost njegovih jedinica znatno ne razlikuje od neto vrijednosti imovine smatraće se ekvivalentom takvog otkupa ili isplate. Takva preduzeća mogu biti osnovana u skladu sa zakonom, tj. u skladu sa ugovornim pravom (kao zajednički fondovi kojima upravljaju društva za upravljanje) ili zakonom o trustovima (kao otvoreni investicioni fondovi) ili u skladu sa statutom (kao investicione kompanije). Za potrebe ove nomenklature, „zajednički fondovi" uključuju i otvorene investicione fondove.

Vrijednosni papiri i drugi instrumenti kojima se uobičajeno trguje na tržištu novca

Trezorski zapisi i drugi prenosivi zapisi, potvrde o depozitu, bankovne mjenice, komercijalni papiri i drugi slični instrumenti.

Krediti u vezi s poslovnim transakcijama ili pružanjem usluga

Ugovorni trgovinski krediti (predujmovi ili plaćanja u ratama za nedovršenu proizvodnju ili po narudžbi, te produljeni rokovi plaćanja, bez obzira da li to uključuje upis komercijalnih zapisa ili ne) i njihovo finansiranje kroz kredite koje odobravaju kreditne institucije. Ova kategorija također uključuje faktoring.

Finansijski zajmovi i krediti

Finansiranje, bez obzira na vrstu, od strane finansijskih institucija, uključujući finansiranje u vezi s poslovnim transakcijama ili pružanjem usluga u kojima ne učestvuje nijedan rezident. Ova kategorija obuhvata također stambene kredite, potrošačke kredite i finansijski leasing, kao i kredite za pokriće izdanja vrijednosnih papira.

Rezidenti ili nerezidenti

Fizička i pravna lica prema definicijama koje su date u uredbama za kontrolu razmjene na snazi u svakoj od zemalja članica.

Prihodi od likvidacije (investicija, vrijednosnih papira, itd.)

Prihodi od prodaje uključujući svako povećanje vrijednosti kapitala, iznosa otplate, prihoda od izvršnih presuda, itd.

Fizička ili pravna lica

Kako je definisano nacionalnim pravilima.

Finansijske institucije

Banke, štedionice i institucije koje su specijalizovane za obezbjeđivanje kratkoročnih, srednjoročnih i dugoročnih kredita, i osiguravajuća društva, građevinska udruženja, investicione kompanije i druge institucije sličnog karaktera.

Kreditne institucije

Banke, štedionice i institucije koje su specijalizovane za obezbjeđivanje kratkoročnih, srednjoročnih i dugoročnih kredita.

Aranžmani primjenjivi na kretanja kapitala (Prilog glavnoj tabeli za praćenje Odjeljak I.A.)

Ograničenja direktnih ulaganja nerezidenata temeljem zakonskih propisa za konkretni sektor

Sektor	Nacionalno zakonodavstvo (referentni broj, datum stupanja na	Upravni organ/nadležno ministarstvo	Opis relevantnih odredbi/pravnih navoda (zabrane, ograničenja, procedure za odobrenja ili licenciranje bez obzira na moguće opravdanje)	Napomene (npr. moguće opravdanje za ograničenje u svjetlu rezervacija navedenih u dodacima Sporazumu ili zakonodavstvom u pripremi)
Primjer: Poštanske usluge	Zakon o poštanskim uslugama, Zakon br. /godina, Sl.gl. str., datum stupanja na snagu	Ministarstvo	Odjeljak x, § y Zakona o poštanskim uslugama predviđa - ograničenje od x % stranog učešća, - postupak odobrenja uključujući sljedeće kriterije:...	Nacrt zakona predviđa sljedeće izmjene i dopune a trenutno je u parlamentarnoj proceduri.
Poljoprivreda				
Alkohol				
Bankarstvo				

Napomena: Ovo je indikativan i ne nužno konačan popis. Sektore koji se izričito ne spominju treba citirati u posljednjem redu pod "Ostalo"

Klađenje (vidjeti i kockanje, lutrije)				
Emitovanje				
Brokerstvo				
Proizvodi od kafe				
Građevinske usluge				
Energetika i proizvodnja energije				
Ribarstvo				
Šumarstvo				
Kockanje (vidjeti i lutrije)				
Hoteli				
Lov				

Uvezena roba i usluge (npr. agencije)				
Osiguravajuća društva				
Investicijska društva				
Uređenje građevinskog zemljišta				
Lutrija				
Pravne/notarske usluge				
Društva za upravljanje				
Masovni mediji (vidjeti i štampane medije)				
Rudarstvo				
Narkotici				
Nacionalna sigurnost i odbrana				

Prirodni rezervati				
Prirodni resursi				
Poštanske usluge				
Štampani mediji (vidjeti i masovne medije)				
Eksploatacija				
Sigurnosne usluge				
Berza/vrijednosni papiri				
Telekomunikacije				
Visoko obrazovanje				
Duhan				

Transport (vazdušni, vodeni, željeznički i ostali te povezane usluge)				
Ostalo (npr. privatizovane kompanije/posebna prava)				

POGLAVLJE 5: JAVNE NABAVKE

Acquis EU o javnim nabavkama je utemeljen na **opštim principima** kao što su transparentnost, ravnopravan tretman, slobodna konkurencija i nediskriminacija, a koji proizilaze iz ugovorâ o EU i sudske prakse Evropskog suda. Ti principi se primjenjuju na sve postupke javnih nabavki, uključujući i one koji ne potpadaju pod oblast primjene direktiva EU o javnim nabavkama, ako su javne nabavke od prekograničnog interesa (npr. javne nabavke ispod vrijednosti pragova EU).

U EU, pravila o javnim nabavkama su utvrđena u sljedećim direktivama: Direktiva 2014/24/EU o javnim nabavkama; Direktiva 2014/25/EU o javnim nabavkama koje vrše subjekti koji djeluju u sektorima vodoprivrede, energije i transporta te sektoru poštanskih usluga i Direktiva 2014/23/EU o dodjeli ugovorâ o koncesiji. Direktiva 2009/81/EZ propisuje postupke za dodjelu određenih ugovora o radovima, nabavkama i uslugama ugovornim organima ili subjektima na području odbrane i sigurnosti.

Direktive također propisuju okvir za uvođenje elektronskih nabavki putem elektronskih sredstava komunikacije, dinamičnih sisteme nabavke i elektronskih aukcija. Pravila o predmetnim ugovorima i o oglašavanju dopunjena su posebnim propisima o Zajedničkom rječniku nabavki (ZRN) i o standardnim obrascima za objavljivanje.

Usklađenost sa direktivama o javnim nabavkama zahtijeva adekvatan kapacitet za provođenje. Posebno, potrebne su odgovarajuće administrativne strukture na državnom nivou koje bi obezbijedile ključne funkcije kreiranja politike, izrade zakona i podzakonskih akata, obezbjeđivanja operativnih sredstava, službi za podršku, nadzora i statističkih podataka, kao i usklađene kontrole za sve oblasti koje se tiču javnih nabavki. Osim toga, ugovorni organi/subjekti na svim nivoima moraju da posjeduju neophodne administrativne kapacitete kojima se obezbjeđuje djelotvorno provođenje pravila o javnim nabavkama.

Djelotvorna primjena i provođenje zakonodavstva EU u oblasti javnih nabavki zavisi od postojanja odgovarajućeg administrativnog i pravosudnog sistema u državama članicama. *Acquis* EU iz oblasti javnih nabavki se sastoji od dvije direktive o **pravnim lijekovima:** Direktiva 89/665/EEZ o javnom sektoru i Direktiva 92/13/EEZ o komunalnom sektoru, obje izmijenjene Direktivom 2007/66/EZ. Direktive o pravnim lijekovima sadrže zahtjeve za uspostavljanje djelotvornog postupka revizije protiv svakog postupka ili nereagovanja ugovornih organa/subjekata koji su dužni da proizvedu pravna dejstva u tenderima na koje se odnose ove direktive. Postupci moraju da garantuju pristup nezavisnoj reviziji, koja uključuje ovlaštenja za donošenje privremenih mjera i dosuđivanja odštete. Revizorska tijela moraju da posjeduju odgovarajući kapacitet koji garantuje djelotvornost sistema u cjelini. Nadalje, u skladu sa principom sudske zaštite koji proizilazi iz ugovorâ o EU, također se zahtijeva da pravni lijekovi budu dostupni i izvan oblasti primjene ovih direktiva.

U Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju su već utvrđene određene obaveze u oblastima koje obuhvata ovo poglavlje, naročito u članu 74. Sporazuma. Prilikom pružanja odgovora na dole postavljena pitanja, molimo vas da istaknete u kojoj je fazi provođenje ovih obaveza.

I. REGULATORNI OKVIR ZA JAVNE NABAVKE

1. Dostavite prevedene tekstove važećih pravnih akata iz oblasti javnih nabavki za čitavu Bosnu i Hercegovinu. Dostavite objašnjenje ovih akata i njihove usklađenosti sa relevantnim zakonodavstvom EU. Dostavite tabelu pregleda odstupanja između domaćeg i zakonodavstva EU iz ove oblasti. Dostavite informacije o planovima za usklađivanje

pravila o javnim nabavkama u Bosni i Hercegovini sa *acquis*-em EU, uključujući i planirane rokove.

2. Na koji način su opšti principi transparentnosti, ravnopravnog tretmana, slobodne konkurencije i nediskriminacije integrisani u pravni okvir za javne nabavke?
3. Dostavite definicije koje se koriste u zakonodavstvu iz oblasti javnih nabavki, između ostalog definicije javnih ugovora i ugovornih organa i/ili ugovornih subjekata koji su definisani u pravilima EU o javnim nabavkama.
4. Da li zakonodavstvo obuhvata koncesije i javno-privatna partnerstva? Objasnite postupke predviđene u tim slučajevima.
5. Objasnite razloge za eventualno isključivanje drugih vrsta javnih nabavki iz područja primjene zakonodavstva Bosne i Hercegovine iz oblasti javnih nabavki i na koji način su te odredbe u skladu sa relevantnim zakonodavstvom EU. Objasnite različite postupke predviđene u zakonodavstvu i pravilima koja uređuju izbor tih postupaka.
6. Koje su zakonske odredbe o podjeli tendera na lotove?
7. Dostavite tabelu sa relevantnim pragovima navedenim u zakonodavstvu i opis postupka koji se primjenjuje za svaki od njih.
8. Da li se svi tenderi iznad određenog praga objavljuju prije otpočinjanja postupka? Koje vrste informacija, u skladu sa vašim zakonodavstvom, moraju biti uključene u obavještenje o pozivu na tender?
9. Navedite kriterije za selekciju koji se mogu koristiti u tenderskim postupcima.
10. Koja su pravila za definisanje tehničkih specifikacija?
11. Koji su kriteriji dodjele koji se koriste u tenderskim procedurama, da li oni zavise od vrste postupka koji se koristi? Dostavite nam podatke o njima. Dostavite tabelu pregleda sa kriterijima dodjele za svaki postupak.
12. Da li zakonodavstvo omogućava dodjelu javnih ugovora na osnovu drugih kriterija osim cijene? Ako omogućava, koji drugi kriteriji se mogu koristiti? Da li zakonodavstvo predviđa mogućnost da ugovorni organi i/ili ugovorni subjekti (kako su definisani u pravilima EU o javnim nabavkama) zasnivaju svoje odluke na ekonomski najpovoljnijoj ponudi?
13. Da li je zakonodavstvom predviđeno jasno razlikovanje kriterija izuzimanja, kvalifikacije i dodjele?
14. Postoje li ikakvi lokalni, regionalni ili državni planovi preferencijala? Ako postoje, šta oni sadrže?
15. Na koji način se u postojećem zakonodavstvu uzimaju u obzir aspekti korupcije/sukoba interesa i srodna pitanja? Navedite kriterije za izuzimanje u tenderskim postupcima, kao i to da li su oni obavezni ili njihovo provođenje zavisi od ugovornog organa.
16. U koliko su slučajeva u posljednjih pet godina ugovorni organi poništili tender/obustavili postupak/odustali od zaključivanja ugovora zbog koruptivne prakse? Postoje li statistički podaci ili dostupni primjeri? Koji su najčešći razlozi za navedene postupke?
17. U koliko slučajeva su javni službenici koji se bave nabavkom ukazali na postojanje sukoba interesa u posljednjih pet godina? Postoje li statistički podaci ili dostupni primjeri?

18. Kako Bosna i Hercegovina reguliše dodjelu ugovora o javnim nabavkama u oblasti odbrane i sigurnosti?

19. Postoji li važeća strategija i akcioni plan za oblast javnih nabavki? Ako postoji, objasnite područje primjene i vremenski okvir strategije i mehanizme za praćenje njenog provođenja. Dostavite prevod Strategije.

II. INSTITUCIONALNO UREĐENJE (ADMINISTRATIVNI KAPACITETI)

20. Kako se definiše raspodjela nadležnosti između različitih nivoa vlasti u politici javnih nabavki? Opišite koje domaće institucije su nadležne za provođenje politike javnih nabavki, i njihovu institucionalnu strukturu.

21. Koji su zadaci i ovlaštenja tih tijela? Da li ta tijela posjeduju neophodan institucionalni kapacitet za obavljanje svojih zadataka? Dostavite organigrame i podatke o broju zaposlenih.

22. Dostavite informacije o nadležnostima i aktivnostima vezanim za praćenje postupaka javnih nabavki.

23. Dostavite informacije o aktivnostima nadležnih organa vezanim za savjetovanje i obuku?

24. Postoje li centralizovana tijela za nabavku uspostavljena u Bosni i Hercegovini? Ako postoje, navedite podatke o njihovoj strukturi i aktivnostima koje obavljaju.

III. OBJAVLJIVANJE

25. Gdje ugovorni organi i/ili ugovorni subjekti (kako su definisani u pravilima EU o javnim nabavkama), objavljuju obavještenja o tenderima?

26. Postoje li obaveze objavljivanja obavještenja o dodjeli ugovora? Ako postoje, da li se primjenjuju na sve vrste obavještenja o dodjeli ugovora?

27. Postoje li ikakvi pravni zahtjevi u pogledu objavljivanja potpisanih ugovora i izmjena ugovora?

28. Dostavite informacije o elektronskim javnim nabavkama u Bosni i Hercegovini. Postoji li elektronski portal na kojem se objavljuju mogućnosti za javne nabavke?

29. Dostavite informacije o karakteristikama (samo objavljivanje obavještenja ili podnošenje prijava elektronskim putem) i upotrebi tih portala, posebno o broju i vrsti objavljenih obavještenja.

IV. PRAVNI LIJEKOVI

30. Ukratko opišite sistem revizije i pravnih lijekova u Bosni i Hercegovini, uključujući i tijela za žalbe. Koji postupci revizije su na raspolaganju u slučaju kršenja pravila javnih nabavki? Kada i kome su oni na raspolaganju? Da li se primjenjuju ikakve takse?

31. Da li su sve vrste ugovora o javnim nabavkama, uključujući i koncesije i javno-privatna partnerstva, obuhvaćene sistemom revizije i pravnih lijekova? Ako nisu, koji se lijekovi primjenjuju za reviziju i pravni lijekovi za one ugovore koji ne potpadaju pod ovaj sistem?

32. Koja tijela su odgovorna za postupak revizije u oblasti javnih nabavki? Da li su ta tijela upravnog ili pravosudnog karaktera? Koja su formalna sredstva koordinacije među institucijama? Na koji način je osigurana njihova nezavisnost u odnosu na ugovorne organe? Da li imaju dovoljne institucionalne kapacitete da obavljaju svoje zadatke (broj zaposlenih, uspostavljeni sistemi upravljanja dokumentima, itd.)?

33. Koja su ovlaštenja dodijeljena tim revizorskim tijelima? Koje vrste mjera/akcija mogu poduzimati? Da li mogu poduzimati privremene mjere, poništiti ili omogućiti poništavanje odluka koje su nezakonito donesene, ili dodijeliti odštetu osobama koje su oštećene prilikom kršenja propisa?
34. Dostavite podatke o odlukama tijela za reviziju javnih nabavki u zadnje dvije godine (broj zaprimljenih žalbi, vrsta žalbi, vrijednost, itd.) Dostavite podatke o sudskim presudama u predmetima koji su podignuti protiv odluka javnog tijela za reviziju.
35. Da li se odluke tijela za reviziju sistematski objavljuju?

POGLAVLJE 6: PRAVO PRIVREDNIH DRUŠTAVA

Ovo poglavlje obuhvata usklađena pravila u oblasti prava privrednih društava, uključujući zahtjeve u pogledu finansijskog izvještavanja, u cilju lakšeg ostvarivanja prava poslovnog nastanjivanja.

U oblasti prava privrednih društava, Direktiva o usklađivanju zaštitnih mjera koje se zahtijevaju od privrednih društava radi zaštite interesa članova i trećih strana (2009/101/EZ – bivša Prva direktiva o pravu privrednih društava) sadrži zaštitne mjere koje predviđaju obavezno objavljivanje podataka, ograničavanje osnova za ništavost obaveza koje su društva preuzela, kao i ograničavanje osnova za ništavost javnih i privatnih društava sa ograničenom odgovornošću. Slično tome, Jedanaesta direktiva o pravu privrednih društava 89/666/EEZ predviđa zahtjeve za objavljivanjem podataka koji se odnose na filijale otvorene u nekoj državi članici u skladu sa zakonima druge države. Druga direktiva o pravu privrednih društava (2012/30/EU - preinačena 77/91/EEZ) sadrži pravila o osnivanju javnih društava sa ograničenom odgovornošću, te održavanju i promjeni njihovog kapitala. Dvanaesta direktiva o pravu privrednih društava 2009/102/EZ predviđa da države članice obezbijede da njihovo domaće zakonodavstvo prepozna jednočlana društva sa ograničenom odgovornošću.

Direktiva 2011/35/EU (koja zamjenjuje Direktivu 78/855/EEZ, bivša Treća direktiva o pravu privrednih društava) i 82/891/EEZ (Šesta direktiva o pravu privrednih društava) usklađuju nacionalna pravila za zaštitu akcionara i povjerilaca u slučaju domaćih spajanja i podjelu javnih društava sa ograničenom odgovornošću. Direktiva 2009/109/EZ uvodi pojednostavljeno izvještavanje i potrebnu dokumentaciju u slučaju spajanja i podjele. Deseta direktiva o pravu privrednih društava 2005/56/EZ o prekograničnom spajanju društava sa ograničenom odgovornošću sadrži pravila i procedure za olakšavanje prekograničnih spajanja javnih i privatnih društava sa ograničenom odgovornošću. Trinaesta direktiva o pravu privrednih društava 2004/25/EZ o ponudama za preuzimanje predviđa usklađena pravila za olakšavanje prekograničnog preuzimanja unutar EU, kao i unaprjeđenje transparentnosti i zaštitu manjinskih akcionara u slučaju takvih preuzimanja. Direktiva 2012/17/EU o povezivanju centralnih i komercijalnih registara, kao i registara privrednih društava propisuje uspostavljanje sistema za povezivanje registara privrednih društava, koji sadrži evropsku centralnu platformu putem koje će državni registri privrednih društava mehanizmima za objelodanjivanje podataka staviti na raspolaganje svoje podatke, te portal e-Pravosuđe.

Acquis EU također utvrđuje pojedine evropske forme pravnih lica, naročito Evropsko ekonomsko-interesno udruženje - EEIG (Uredba 2137/85) i Evropsko privredno društvo - Societas Europaea ili SE - Uredba 2157/2001), ostavljajući nekoliko aspekata njihove unutrašnje strukture i funkcionisanja da budu regulisani unutarnjim propisima država članica.
Direktiva 2007/36/EZ o pravima dioničara uvodi minimalne standarde za ostvarivanje određenih prava dioničara u privrednim društvima koja kotiraju na berzi. Preporuke Komisije 2004/913/EZ, 2005/162/EZ i 2009/385/EZ i 2009/384/EZ se tiču principa korporativnog upravljanja u vezi s naknadama direktorima i naknadama u finansijskim institucijama, nezavisnosti neizvršnih direktora i upravnih odbora. Preporuka Komisije 2014/208/EU o kvaliteti izvještavanja o korporativnom upravljanju („poštuj ili objasni") utvrđuje smjernice o tome na koji način privredna društva koja kotiraju na berzi trebaju dostaviti obrazloženja u slučaju odstupanja od preporuka iz pravilnika o korporativnom upravljanju.
Direktiva 2004/109/EZ propisuje usklađivanje zahtjeva o transparentnosti koji se tiču privrednih društava koja kotiraju na berzi.
U oblasti računovodstva i revizije, *acquis* EU sadrži pravila priznavanja, vrednovanja i objavljivanja, kao i obrasce bilanse i račune dobiti i gubitka za godišnje i konsolidovane izvještaje (Direktiva 2013/34/EU) javnih i privatnih društava sa ograničenom odgovornošću.

Ova direktiva također utvrđuje koja privredna društva trebaju proći reviziju, kao i obaveze objavljivanja. Pored toga, Uredba 2002/1606/EZ o primjeni međunarodnih računovodstvenih standarda zahtijeva da privredna društva iz EU, čije akcije su kotirane na regulisanom tržištu, izrađuju svoje konsolidovane finansijske izvještaje u skladu sa međunarodnim računovodstvenim standardima koje je usvojila Evropska unija. Na temelju ove uredbe, države članice mogu odlučiti da primjenjuju Međunarodne
standarde finansijskog izvještavanja na pojedinačne i/ili konsolidovane finansijske račune privrednih društava.
Direktiva 2006/43/EZ o zakonskim revizijama usklađuje pravila, uključujući, između ostalog odobrenje i registraciju zakonskih revizora, vanjsku kontrolu kvaliteta, javni nadzor, nezavisnost revizora i mogućnost primjene međunarodnih računovodstvenih standarda (MRS). Direktiva 2014/56/EU o izmjeni Direktive 2006/43/EZ utvrđuje dodatne zahtjeve za unaprjeđenje kvaliteta revizije sa naglaskom na nezavisnost revizora, revizorske izvještaje i javni nadzor revizora. Nova Uredba 537/2014/EU uvodi specifične zahtjeve u pogledu zakonske revizije lica od javnog interesa. Lica od javnog interesa su privredna društva, kreditne institucije, osiguravajuća preduzeća i drugi subjekti koji su kao takvi utvrđeni u državama članicama. Uredba također utvrđuje posebne zahtjeve o organizaciji sistema javnog nadzora za revizore i revizorske firme koje vrše reviziju lica od javnog interesa.

I. PRAVO PRIVREDNIH DRUŠTAVA

A. Pravni okvir

Prva direktiva o pravu privrednih društava (2009/101/EZ) o koordinaciji zaštitnih mjera radi zaštite interesa članica i ostalih, odnosi se na privredna društva u državama članicama u smislu stava 2., člana 48. Ugovora, s ciljem izjednačavanja zaštitnih mjera.

1. U kojoj mjeri su pravni propisi Bosne i Hercegovine usklađeni s Prvom direktivom o pravu privrednih društava? Navedite relevantne pravne propise i dostavite tabelu usklađenosti, ukoliko postoje. Gdje su najveće neusaglašenosti, ukoliko ih ima? Koji su razlozi za te neusaglašenosti?
2. Ako domaći pravni propisi još uvijek nisu usklađeni sa direktivom, postoje li planovi u tom pravcu? Navedite očekivani rok.
3. Dostavite cjelokupni spisak oblika privrednih društava na koje se primjenjuju pravila direktive. (Član 1.)
4. Dostavite spisak dokumenata i podataka koji se moraju objaviti u skladu sa članom 2.
5. Da li postoji jedan ili više elektronskih registara privrednih društava u vašoj zemlji? Da li se radi o centralnom registru? Ako ne postoji, imate li planove u tom smislu? Navedite očekivane rokove (Član 2.)
6. Da li privredna društva predaju dokumenta i podatke za registar elektronskim putem? (Član 2.)
7. Da li se dokumenta predata u štampanom obliku u registru konvertuju u elektronski oblik, u skladu sa članom 3., stav 3.?
8. Da li je sadržaj registara dostupan elektronskim putem u skladu sa članom 3., stav 4.? Da li svako ima pravo na uvid u podatke iz registra, bez navođenja osnovanog razloga za upit? Da li je predviđena taksa za uvid u podatke iz registra?
9. Postoje li takse za izdavanje određenih dokumenata (potvrda, kopija, prepisa, ovjera, obavještenja) koji se nalaze u registru? Ukoliko postoje, da li su te takse ograničene na

pokrivanje upravnih troškova nastalih pri izdavanju takvih dokumenata ili su one utvrđene na drugi način? Kakva je procedura za izdavanje tih dokumenata? Dostavite pregled dokumentacije, sa pozivanjem na naknade koje se koriste. (Član 3., stav 4.)

10. Kako se vrši objavljivanje dokumenata i podataka? Postoje li službeni glasnik? (Član 3., stav 5.)
11. Koja pravila utvrđuju oslanjanje trećih lica na objavljene podatke? Član 3. stavovi 6. i 7.
12. Da li privredna društva u vašoj zemlji moraju navesti u svojim dopisima i zahtjevima za registraciju podatke propisane članom 5.?
13. Jesu li propisane novčane ili druge kazne za privredna društva koja ne dostave primjerke svojih godišnjih finansijskih izvještaja u registar? Ukoliko jesu, koliki je iznos tih kazni? (Član 7.)
14. Da li postoje preventivne, upravne ili pravosudne kontrole u vrijeme osnivanja privrednog društva? Da li akt o osnivanju i drugi dokumenti moraju biti sastavljeni u određenoj formi? (Član 11.)
15. Da li se osnivanje privrednog društva može proglasiti ništavnim? Ako da, pod kojim uslovima? Dostavite reference na odgovarajuće propise koji uređuju ovo pitanje. (Članovi 12-13.)

Direktiva 2012/17/EU (o izmjeni i dopuni Direktive Vijeća 89/666/EEZ te direktiva 2005/56/EZ i 2009/101/EZ) u vezi s povezivanjem centralnih i komercijalnih registara, kao i registara privrednih društava.

16. U kojoj su mjeri pravni propisi Bosne i Hercegovine usklađeni sa navedenom direktivom? Ako domaći pravni propisi još uvijek nisu usklađeni sa direktivom, postoje li planovi u tom pravcu? Navedite očekivani rok.
17. Da li je predviđena koordinacija ili saradnja sa registrima privrednih društava iz država članica EU? Da li je već na snazi neki od memoranduma o razumijevanju, sporazuma o saradnji ili sličan dokument? U slučaju da postoji, molimo da dostavite kopiju.

Direktive 2004/109/EZ i 2013/50/EU o usklađivanju zahtjeva o transparentnosti u vezi s privrednim društvima koja kotiraju na berzi (i direktive 2008/22/EZ, 2010/73/EU, 2010/78/EU koje mijenjaju i dopunjavaju ove direktive).

18. U kojoj su mjeri pravni propisi Bosne i Hercegovine usklađeni sa navedenom direktivom? Ako domaći pravni propisi još uvijek nisu usklađeni sa ovom direktivom, postoje li planovi u tom pravcu? Navedite očekivani rok.
19. Da li se od privrednih društava koja kotiraju na berzi zahtijeva da objavljuju podatke o koncentraciji udjela prava glasa? Koji je prag tog udjela?
20. Postoji li centralni mehanizam za pohranjivanje i objavljivanje godišnjih i polugodišnjih računa privrednih društava koja kotiraju na berzi? Da li je omogućen pristup do ovih dokumenata? Navedite ukoliko je predviđena naknada za pristup ovim dokumentima.

Direktiva 2012/30/EU (preinačena 77/91/EEZ) sadrži pravila o osnivanju dioničkih društava, te održavanju i promjeni njihovog kapitala, i naknadne izmjene i dopune te Direktive (92/101/EEZ, 2006/68/EZ i 2009/109/EZ)

21. U kojoj su mjeri pravni propisi Bosne i Hercegovine usklađeni sa navedenom direktivom? Navedite relevantne pravne propise i dostavite tabelu usklađenosti, ukoliko postoje. Gdje su najveće neusaglašenosti, ukoliko ih ima? Koji su razlozi za te neusaglašenosti?
22. Ako domaći pravni propisi još uvijek nisu usklađeni sa direktivom, postoje li planovi u tom pravcu? Navedite očekivani rok.
23. Navedite ukoliko su za privredna društva utvrđeni zahtjevi za minimalni kapital i ukoliko jesu, dostavite tabelarni prikaz uz navođenje razlika za svaku vrstu privrednog društva po sektorima ili nivoima upravljanja.
24. Postoje li zaštitne klauzule koje štite kapital privrednog društva (npr. pravila o nenovčanim doprinosima, o raspodjelama akcionarima, o kupovini sopstvenih akcija od strane privrednog društva, o pružanju finansijske pomoći trećim licima za kupovinu akcija privrednog društva)?
25. Kakva vrsta zaštite se pruža akcionarima u vezi sa održavanjem i promjenom nivoa kapitala (npr. mogućnost donošenja odluka za osnovna pitanja, kao što je povećanje i smanjenje kapitala, prava preče kupovine i jednak tretman akcionara iz iste klase)?
26. Da li je dozvoljeno obavezno povlačenje akcija? Navedite relevantne propise.
27. Kojim se pravilima uređuje zaštita kreditora?

Direktiva 2011/35/EU (koja zamjenjuje Treću direktiva o pravu privrednih društava 78/855/EEZ) u vezi sa spajanjem javnih društava sa ograničenom odgovornošću i povezane direktive 2007/63/EZ i 2009/109/EZ

28. U kojoj mjeri su pravni propisi BiH usklađeni sa Trećom direktivom o pravu privrednih društava i njenim naknadnim izmjenama? Navedite relevantne pravne propise i dostavite tabelu usklađenosti, ukoliko postoje. Gdje su najveće neusaglašenosti, ukoliko ih ima? Koji su razlozi za te neusaglašenosti?
29. Ako domaći pravni propisi još uvijek nisu usklađeni sa direktivom, postoje li planovi u tom pravcu? Navedite očekivani rok.
30. Na koje oblike privrednih društava primjenjujete odredbe ove direktive? (Član 1.)
31. Kako vaši pravni propisi definišu „spajanje uz pripajanje" i „spajanje uz osnivanje novog društva"? (Članovi 2-4. i 30. i 31.)
32. Na koji način se sporazum o spajanju zaključuje? Da li je propisano da društva u procesu spajanja izrade nacrt uslova spajanja u pismenoj formi? Koji je sadržaj tog nacrta uslova za podjelu? (Član 5.)
33. Koja se pravila primjenjuju na objavljivanje, procjenu i usvajanje nacrta uslova spajanja? (Članovi 6-10.)
34. Na koji način propisi u vašoj zemlji štite kreditore društava koja su u procesu spajanja? (Član 13.)
35. Na koji način se kontroliše zakonitost spajanja u vašoj zemlji? (Član 16.)
36. Na koji način se spajanja registruju? Koja je svrha registracije spajanja?
37. Koje odgovornosti imaju članovi upravljačkih i nadzornih odbora?
38. Pod kojim uvjetima se može poništiti odluka o spajanju?

39. Navedite ukoliko postoje različita pravila koja se primjenjuju na spajanja uz osnivanje novog društva.

Šesta direktiva o pravu privrednih društava (82/891/EEZ) u vezi sa podjelom javnih društava sa ograničenom odgovornošću i njene naknadne izmjene i dopune(2007/63/EZ i 2009/109/EZ)

40. U kojoj mjeri su vaši pravni propisi usklađeni sa Šestom direktivom o pravu privrednih društava? Navedite relevantne pravne propise i dostavite tabelu usklađenosti, ukoliko postoje. Gdje su najveće neusaglašenosti, ukoliko ih ima? Koji su razlozi za te neusaglašenosti?
41. Da li vaši pravni propisi omogućavaju podjelu privrednih društava? Ukoliko omogućava, na koje oblike privrednih društava primjenjujete odredbe ove direktive? (Član 1.)
42. Kako vaši pravni propisi definišu „podjelu preuzimanjem" i „podjelu osnivanjem novog društva"? (Članovi 2., 21. i 24.)
43. Kako se zaključuje sporazum o podjeli? Da li je propisano da društva u procesu podjele izrade nacrt uslova za podjelu u pismenoj formi? Koji je sadržaj tog nacrta uslova za podjelu? (Član 3.)
44. Koja se pravila primjenjuju na objavljivanje, procjenu i usvajanje nacrta uslova za podjelu društva? (Članovi 4-10.)
45. Na koji način vaši pravni propisi štite kreditore društava koja su u procesu podjele? (Član 12.)
46. Na koji način se kontroliše zakonitost podjele društava u vašoj zemlji? (Član 14.)
47. Kako se ta podjela registruje? Koji je svrha registracije podjele?
48. Koje odgovornosti imaju članovi upravljačkih i nadzornih odbora?
49. Pod kojim uvjetima se može poništiti odluka o podjeli?
50. Navedite ukoliko postoje različita pravila koja se primjenjuju u slučaju osnivanja novog društva.

Direktiva o prekograničnom spajanju društava kapitala (2005/56/EZ) - o prekograničnom spajanju društava sa ograničenom odgovornošću

51. U kojoj mjeri su vaši pravni propisi usklađeni sa Direktivom o prekograničnom spajanju društava kapitala?
52. Ako domaći pravni propisi još uvijek nisu usklađeni sa direktivom, postoje li planovi u tom pravcu? Navedite očekivani rok.

Jedanaesta direktiva o pravu privrednih društava (89/666/EEZ) u vezi sa obavezom objavljivanja podataka koji se odnose na filijale koje neke vrste društava osnivaju u državi članici , što je uređeno pravnim propisima druge države

53. U kojoj su mjeri vaši pravni propisi usklađeni sa Jedanaestom direktivom o pravu privrednih društava? Navedite relevantne pravne propise i dostavite tabelu usklađenosti, ukoliko postoje. Gdje su najveće neusaglašenosti, ukoliko ih ima? Koji su razlozi za te neusaglašenosti?
54. Ako domaći pravni propisi još uvijek nisu usklađeni sa direktivom, postoje li planovi u tom pravcu? Navedite očekivani rok.

55. Molimo dostavite spisak dokumenata i podataka koji se moraju objaviti kada se filijala stranog društva registruje u vašoj zemlji (članovi 1-3.).
56. Da li vaši pravni propisi predviđaju prevođenje osnivačkih akata/ugovora o osnivanju/statuta, kao i računovodstvenih dokumenata? Ukoliko predviđa, da li zahtijevate da ovi prevodi budu ovjereni od ovlaštenog sudskog tumača? (Član 4.)
57. Da li vaši pravni propisi predviđaju da filijale privrednih društava van EU registruju svoja dokumenta i podataka u skladu sa članovima 7-9?
58. Da li filijale stranih privrednih društava u vašoj zemlji moraju navesti u svojim dopisima i zahtjevima za registraciju podatke propisane članovima 6. i 10?

Dvanaesta direktiva o pravu privrednih društava (2009/102/EZ) o jednočlanim privrednim društvima sa ograničenom odgovornošću

59. U kojoj mjeri su vaši pravni propisi usklađeni sa Dvanaestom direktivom o pravu privrednih društava? Navedite relevantne pravne propise i dostavite tabelu usklađenosti, ukoliko postoje. Gdje su najveće neusaglašenosti, ukoliko ih ima? Koji su razlozi za te neusaglašenosti?
60. Ako domaći pravni propisi još uvijek nisu usklađeni sa direktivom, postoje li planovi u tom pravcu? Navedite očekivani rok.
61. Ukoliko su jednočlana privredna društva dopuštena na temelju vaših pravnih propisa:
    a) Koji podaci se zahtijevaju za registraciju ukoliko je jedini član i fizičko i pravno lice?
    b) Na koji način jedini član donosi odluke na skupštini akcionara?
    c) Na koji način jedini član i privredno društvo zaključuju zakonske transakcije?
62. U slučaju da vaši pravni propisi omogućavaju individualnim preduzetnicima da osnivaju preduzeća sa odgovornošću do određenog iznosa - umjesto mogućnosti osnivanja jednočlanih društava - da li postoje adekvatni instrumenti zaštite u vašim pravnim propisima, u skladu s članom 7. Direktive?

Trinaesta direktiva o pravu privrednih društava (2004/25/EZ) koja se odnosi na ponude za preuzimanje

63. U kojoj mjeri su vaši pravni propisi usklađeni sa Trinaestom direktivom o pravu privrednih društava? Navedite relevantne pravne propise i dostavite tabelu usklađenosti, ukoliko postoje. Gdje su najveće neusaglašenosti, ukoliko ih ima? Koji su razlozi tih neusaglašenosti?
64. Ako domaći pravni propisi još uvijek nisu usklađeni sa direktivom, postoje li planovi u tom pravcu? Navedite očekivani rok.
65. Kako je definisana kontrola privrednog društva u vezi sa obavezom dostavljanja obavezujuće ponude? Da li postoje drugi uslovi koji aktiviraju obavezujuću ponudu?
66. U skladu sa članom 4., dio 5. Direktive, koja odstupanja od Direktive su predviđena vašim pravnim propisima, a koja ovlaštenja za odstupanja su data nadzornom organu?
67. U kojim slučajevima je objavljivanje ponuda za preuzimanje obavezno? Postoje li izuzeci od ove obaveze?
68. Koji je obavezni sadržaj takve ponude o preuzimanju?

69. Da li je ponuda za cijenu uređena zakonom?
70. Da li su vaši propisi usklađeni sa članovima 9. i 11. Direktive?
71. Da li primjenjujete pravilo reciprociteta iz člana 12., dio 3. Direktive?
72. Koji su pragovi za otkup (član 15.) i prodaju (član 16.) nakon ponude za preuzimanje?

Direktiva o pravima akcionara (2007/36/EZ) - o izvršavanju pojedinih prava akcionara društava uvrštenih u kotaciju na berzi

73. U kojoj mjeri su vaši pravni propisi usklađeni sa Direktivom o pravima akcionara? Navedite relevantne pravne propise i dostavite tabelu usklađenosti, ukoliko postoje. Gdje su najveće neusaglašenosti, ukoliko ih ima? Koji su razlozi za te neusaglašenosti?
74. Ako domaći pravni propisi još uvijek nisu usklađeni sa direktivom, postoje li planovi u tom pravcu? Navedite očekivani rok.
75. Molimo da navedete konkretne detalje o provedbi sljedećih stavki:
76. Minimalni rok za obavještavanje od 21 dan za većinu skupština akcionara, koji se može skratiti na 14 dana, gdje akcionari mogu glasati elektronskim putem a skupština akcionara je saglasna sa skraćenim rokom za sazivanje;
77. Sazivanje skupštine akcionara putem interneta, kao i objavljivanje dokumenata na internetu za razmatranje na skupštini akcionara najmanje 21 dan prije održavanja skupštine;
78. Ukidanje zabrane trgovanja akcijama u periodu sazivanja skupštine akcionara i uvođenje roka za evidentiranje akcionara u svim državama članicama, koji ne može biti duži od 30 dana prije održavanja skupštine akcionara;
79. Ukidanje prepreka elektronskom učešću na skupštinama akcionara, uključujući elektronsko glasanje;
80. Pravo da se postavi pitanje i obaveza društva da odgovori na pitanja;
81. Ukidanje postojećih ograničenja u vezi sa podobnošću lica koja djeluju kao opunomoćenici i ukidanje prekomjernih formalnih zahtjeva za imenovanje opunomoćenika

Uredba Vijeća (2157/2001/EZ) o Statutu evropskog društva - i Direktiva 2001/86/EK koja dopunjuje Statut evropskog društva u vezi sa učešćem zaposlenih i Uredba Vijeća (EEZ) 2137/85 o Evropskoj privrednoj interesnoj grupi (EEIG).

82. Jesu li otpočele pripreme kako bi se pravnim licima, od momenta pristupanja Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji, omogućilo da se registruju kao evropska privredna društva ili evropske privredne interesne grupe? Ukoliko da, jesu li već preduzeti koraci (npr. pripreme bitnijih izmjena u IT sistemu registra, pripreme za obuku službenika odgovornih za registraciju takvih evropskih subjekata u budućnosti)?

    Preporuke Komisije 2004/913/EZ, 2005/162/EZ, 2009/384/EZ i 2009/385/EZ u vezi s naknadama direktorima i nezavisnosti direktora i upravnih odbora, kao i Preporuka Komisije 2014/208/EU o kvaliteti izvještavanja o korporativnom upravljanju („poštuj ili objasni”):

83. Da li su preduzeti koraci ili postoji plan za njihovo preduzimanje, u smislu promocije primjene navedenih preporuka Komisije?

84. Da li je izrađen Kodeks korporativnog upravljanja ili postoji plan da se on izradi? Na čemu je on zasnovan (npr. na standardima OECD-a)? Koliko je obavezujuće poštivanje tog kodeksa (npr. dobrovoljno; poštuj ili objasni) i na koji način se provodi nadzor poštivanja kodeksa?
85. Ukoliko Kodeks korporativnog upravljanja postoji:
86. Koje su njegove glavne odredbe?
87. Na koji način se utvrđuje naknada za članove upravljačkih odbora? Da li se pojedinosti u vezi s naknadama javno objavljuju?
88. Može li nadzorni odbor osnivati odbore? Da li zakon predviđa neke posebne odbore?

Administrativni kapacitet

89. Kako je podjela nadležnosti utvrđena između različitih nivoa vlasti i koja tijela su odgovorna za pravo privrednih društava u BiH? Kolika je veličina odjeljenja (jednog ili više) koje se bavi ovim pitanjem?
90. Dostavite uporednu tabelu sa vrstama privrednih društava koja su predviđena zakonom, uvjetima za njihovo osnivanje i ukupan broj privrednih društava u svakoj kategoriji.
91. Koje je prosječno vrijeme od podnošenja zahtjeva za registraciju do pravosnažne registracije privrednog društva? Koliki je broj trenutno registrovanih privrednih društava i privrednih društava registrovanih u posljednje dvije godine? Koliko trenutno ima zaposlenih u tijelima koja provode registraciju? Da li imate planove za povećanje broja zaposlenih? Kada to očekujete?
92. Molimo navedite upravno ili sudsko tijelo koje je odgovorno za osnivanje privrednih društava.
93. Postoji li mehanizam koji omogućava koordinaciju i saradnju sa registrima država članica EU (npr. u kontekstu prekograničnih spajanja privrednih društava)? Molimo da objasnite.

II. KORPORATIVNO RAČUNOVODSTVO I REVIZIJA

A. Računovodstvo

Direktiva 2013/34/EU o godišnjim financijskim izvještajima, konsolidovanim financijskim izvještajima i povezanim izvještajima za određene vrste poduzeća (o izmjeni Direktive 2006/43/EZ i o stavljanju van snage direktiva Vijeća 78/660/EEZ i 83/349/EEZ) i Direktiva 2014/95/EU o izmjeni Direktive 2013/34/EU u pogledu objavljivanja nefinansijskih informacija i informacija o raznolikosti određenih velikih poduzeća i grupa. Također, i Uredba (EZ) 1606/2002 o primjeni međunarodnih računovodstvenih standarda.

94. Koje pravne instrumente imate u oblasti računovodstva? Postoje li službena uputstva ili preporuke tijela nadležnog za utvrđivanje standarda?
95. Na koja se privredna društva primjenjuju opšti propisi? Postoje li posebni propisi za društva s ograničenom odgovornošću?
96. Da li su zahtjevi u pogledu veličine privrednog društva i veličine grupe usklađeni sa Direktivom o računovodstvu?
97. Da li je računovodstveni okvir koji se primjenjuje na mala privredna društva usklađen sa Direktivom o računovodstvu?

98. Da li je uveden pojam "subjekt od javnog interesa"?

99. Postoji li zahtjev da se izradi izvještaj o upravljanju (prvobitni godišnji izvještaj)? Vrši li se revizija izvještaja o upravljanju u skladu sa Direktivom o računovodstvu?

100. Da li je uvedeno izvještavanje po zemljama za ekstraktivnu industriju i privredna društva koja se bave sječom primarnih šuma, kao instrument za utvrđivanje jesu li vladama uplaćeni porezi?

101. Da li ste usklađeni sa izuzecima iz konsolidacije, kao i sa zahtjevom za izuzimanjem malih grupa?

102. Jesu li konsolidovani računi kao i računi pojedinačnih privrednih društava propisani zakonom?

103. Od kojih privrednih društava se zahtijeva da pripremaju godišnje i /ili konsolidovane račune u skladu sa Međunarodnim standardima o finansijskom izvještavanju (MSFI)?

104. Da li svi konsolidovani računi trebaju biti pripremljeni u skladu sa MSFI? Koji standardi MSFI se primjenjuju?

105. Koji računovodstveni standardi se primjenjuju za privredna društva koja ne primjenjuju MSFI?

106. Da li zahtijevate bilo kakva dodatna objavljivanja osim onih koja su predviđena MSFI-jem?

107. Da li se pojedinačni i konsolidovani finansijski izvještaji objavljuju u registrima privrednih društava?

108. Koje su sankcije predviđene za nepoštivanje standarda finansijskog izvještavanja?

109. Da li planirate reforme pravnih instrumenata u oblasti računovodstva? Ukoliko je odgovor potvrdan, koji je njihov sadržaj i kad se planira njihovo usvajanje?

110. Da li je u tim reformama uzeta u obzir Uredba o Međunarodnim računovodstvenim standardima (MRS) 1606/2002?

B. Zakonski revizori

Direktiva 2006/43/EZ i 2014/56/EU on zakonom propisanim revizijama godišnjih finansijskih izvještaja i konsolidovanih računa; kao i Uredba 537/2014/EU o posebnim zahtjevima u vezi zakonske revizije lica od javnog interesa.

111. Koje pravne instrumente imate u oblasti revizije? Da li je predviđena revizija godišnjih ili konsolidovanih finansijskih izvještaja? Ukoliko jeste, koja revizija godišnjih i konsolidovanih finansijskih izvještaja se smatra „zakonskom revizijom"?

112. Koje uslove moraju zadovoljiti zakonski revizori za dobijanje dozvole za rad (obrazovne kvalifikacije, stručna kompetentnost, obuka, iskustvo, etička pravila)?

113. Da li su revizori i revizorske firme upisani u javni registar?

114. Ko vodi registar zakonskih revizora i revizorskih kuća?

115. Koliko je revizora i revizorskih kuća registrovano do današnjeg dana (odnosno u posljednjoj godini za koju su dostupni pouzdani podaci; molimo navedite koja je to godina)?

116. Koja pravila uređuju odobravanje revizora iz trećih zemalja?

117. Postoje li posebni zahtjevi za zakonske revizije i revizorske kuće koje vrše reviziju subjekata od javnog interesa?

118. Da li se prikupljaju i objavljuju svi podaci o tržištu revizije? Ukoliko da, da li se to radi isključivo za reviziju subjekata od javnog interesa ili subjekata koja nisu od javnog interesa?

119. Da li je već osnovan nezavisni javni nadzor za revizore?

120. Postoji li vanjski sistem osiguranja kvalitete za zakonske revizore i revizorske kuće? Ukoliko da, je li ovaj sistem osiguranja kvalitete objektivan i nezavisan od revizijske struke?

121. Da li je stručno tijelo uključeno u javni nadzor i u kojoj mjeri?

122. Opišite ko je odgovoran za inspekcijski nadzor/istrage, pripremu izvještaja o inspekcijskom nadzoru i objavljivanju nalaza inspekcije i izvršavanje kaznenih mjera?

123. Na koji način se osiguranje kvalitete i istrage u pogledu zakonske revizije subjekata od javnog interesa?

124. Koji je kapacitet tijela za vršenje inspekcijskog nadzora u pogledu broja inspektora i njihovih kvalifikacija?

125. Koje tijelo utvrđuje program rada i standarde za obavljanje inspekcijskog nadzora (djelokrug rada tog tijela, metode obavljanja inspekcijskog nadzora i dr)?

126. Postoji li evidencija postignutih rezultata inspekcijskog nadzora koji je već završen i da li su ti rezultati objavljeni?

127. Da li se koristi bilo kakva vanjska ekspertiza tokom inspekcijskog nadzora?

128. Koje vrste kaznenih mjera se primjenjuju na nezakonit rad revizora?

129. Kako se javni nadzor/osiguranje kvaliteta finansira?

130. Da li se od revizora zahtijeva da primjenjuju Međunarodne standarde revizije?

131. Postoji li etički kodeks koji se primjenjuje na revizore?

132. Koji su zahtjevi u pogledu nezavisnosti revizora i pravila sukoba interesa?

133. Na koji način se suočavate sa prijetnjama upućenim nezavisnosti revizora (vlastita revizija i vlastiti interes)?

134. Da li su utvrđena bilo kakva posebna pravila povjerljivosti i poslovne tajne?

135. Da li sarađujete sa nadležnim organima iz trećih zemalja u oblasti revizije? Da li je u tu svrhu potpisan bilo kakav memorandum o razumijevanju ili drugi sporazum o saradnji? U slučaju da postoji, molimo da dostavite primjerak.

POGLAVLJE 7: PRAVO INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA

Acquis iz oblasti intelektualnog vlasništva predviđa usklađena pravila za zaštitu autorskih i srodnih prava za pravo intelektualnog vlasništva i sadrži odredbe koje se odnose na izvršenje u građanskim postupcima.

U oblasti **autorskih i srodnih prava,** ciljevi Direktive o usklađivanju određenih aspekata autorskih i srodnih prava u informacionom društvu (2001/29/EZ) su usklađivanje zakonodavstva u oblasti autorskih i srodnih prava kako bi ono odražavalo tehnološki razvoj, te prenošenje u pravo EU osnovnih međunarodnih obaveza koje proizilaze iz dva ugovora o autorskim i srodnim pravima, usvojena u okviru Svjetske organizacije za zaštitu intelektualnog vlasništva (WIPO). Direktiva 93/83/EEZ ima za cilj da olakša prekogranično emitovanje audiovizuelnih programa, posebno emitovanje putem satelita i kablovsko reemitovanje. Cilj Direktive o pravu slijeđenja u korist autora originalnog umjetničkog djela (2001/84/EZ) je osiguranje ravnoteže između ekonomske situacije autora grafika i plastičnih umjetničkih djela, sa jedne strane, i drugih stvaralaca koji primaju naknadu po osnovu uzastopnog korištenja svojih djela, sa druge strane. Zaštita topografija poluprovodnika je usklađena sa Direktivom 87/54/EZ. Direktivom 96/9/EZ o pravnoj zaštiti baza podataka uvodi se novo *sui-generis* pravo za proizvođače baza podataka, s ciljem zaštite njihovih ulaganja. Direktivom 2011/77/EU o izmjenama i dopunama Direktive 2006/116/EZ (kodifikovana verzija izvorne Direktive 93/98/EEZ) se usklađuju uslovi zaštite autorskih i srodnih prava za svaku vrstu djela i svako srodno pravo u državama članicama, a period trajanja zaštite za izvođače i zvučne snimke produžava se na 70 godina. Direktivom 2006/115/EZ (kodifikovana verzija izvorne Direktive 92/100/EEZ) se usklađuju odredbe koje se tiču prava davanja u zakup i prava pozajmljivanja, kao i određena autorska prava. Direktivom 2009/24/EZ (kodifikovana verzija izvorne Direktive 91/250/EEZ) se usklađuju zakonodavstva država članica koja se tiču zaštite kompjuterskih programa. Direktivom 2012/28/EU se utvrđuju zajednička pravila za digitalizaciju i prikaz tzv. djela siročadi na mreži. Direktiva 2014/26/EU ima za cilj da osigura da nosioci prava imaju pravo glasa u pogledu upravljanja njihovim pravima, te predviđa bolje funkcionisanje organizacija kolektivnog upravljanja, kao rezultat sveobuhvatnih standarda EU.

U području **prava industrijskog vlasništva,** *acquis* uspostavlja usklađena pravila pravne zaštite žigova i dizajna, kao i djelimično usklađen režim za patente. Ovo drugo se tiče pristupanja Evropskoj konvenciji o patentima, posebnih odredbi o biotehnološkim izumima, sertifikata za dodatnu zaštitu za medicinske proizvode i proizvode za zaštitu bilja, kao i obaveznih licenci. *Acquis* takođe uspostavlja sistem za žig Zajednice i dizajn Zajednice.

Direktiva 2004/48/EZ o **provedbi** prava intelektualnog vlasništva, kao što su autorska i srodna prava, žigovi, dizajn i patenti zahtijeva od svih država članica da primijene djelotvorna, odvraćajuća i srazmjerna građanskopravna sredstva i kazne protiv onih koji su uključeni u krivotvorenje roba i pirateriju, te na taj način stvore jednake uslove za sve nosioce prava u EU. Carinska uprava ima bitnu ulogu u sprečavanju ulaska u Evropsku uniju proizvoda kojima se vrši povreda prava intelektualnog vlasništva.

Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju su već utvrđene određene obaveze u oblasti koje pokriva ova poglavlje. Prilikom davanja odgovora na postavljena pitanja, navedite stanje provedbe ovih obaveza.

I. AUTORSKO PRAVO I SRODNA PRAVA

1. Opišite domaće zakonodavstvo u Bosni i Hercegovini o autorskim i srodnim pravima. U kojoj mjeri je ono usklađeno sa *acquis*-em EU? Navedite relevantno zakonodavstvo i dostavite tabele usklađenosti, ukoliko postoje. Gdje su najveće neusaglašenosti, ukoliko ih ima? Koji su razlozi za te neusaglašenosti? Ako domaće zakonodavstvo još uvijek nije usklađeno sa direktivom, postoje li planovi u tom pravcu?
2. Da li zakonodavstvo Bosne i Hercegovine osigurava zaštitu poluprovodnika? Ako je odgovor da, da li smatrate da je ta zaštita u skladu sa Direktivom 87/54/EEZ?
3. Da li zakonodavstvo Bosne i Hercegovine predviđa pravo davanja u zakup, pravo pozajmljivanja i odredbe o određenim srodnim pravima utvrđene u Direktivi 2006/115/EZ (kodifikovana verzija izvorne Direktive 92/100/EEZ)?
   a) Ako je odgovor da, molimo navedite potpuni opis i osnovni sadržaj tog zakonodavstva. Da li je u vašem zakonodavstvu posebno predviđeno pravo na pravednu naknadu za davanje u zakup, kada autor ili izvođač prenese ili dodijeli svoje pravo davanja u zakup koje se tiče fonograma ili originalnog primjerka filma proizvođaču fonograma ili filmskom producentu? Da li vaše zakonodavstvo predviđa da barem autori dobiju naknadu za javno pozajmljivanje? Da li se predviđa odstupanje od isključivog prava javnog pozajmljivanja i ako da, da li je to u skladu sa direktivom? Da li je zakonodavstvom predviđeno da korisnik plati jedinstvenu pravičnu naknadu relevantnim izvođačima ili fonogramskim producentima svaki put kada se fonogram objavljen u komercijalne svrhe koristi za emitovanje bežičnim putem ili radi bilo kakvog javnog saopštavanja?
   b) Ako je odgovor ne, postoje li planovi za usvajanje zakonskih propisa o zaštiti prava davanja u zakup, prava pozajmljivanja i srodnih prava? Navedite pojedinosti i datume.
4. Da li je period trajanja zaštite autorskih i srodnih prava u BiH usklađen sa Direktivom 2011/77/EU i Direktivom 2006/116/EZ (kodifikovana verzija izvorne Direktive 93/98/EEZ)? Ako je odgovor ne, kako i kada namjeravate uskladiti vaše zakonodavstvo sa ovom direktivom?
5. Da li je zakonodavstvom o autorskim pravima predviđena pravna zaštita kompjuterskih programa?
   a) Ako je odgovor da, da li je ta zaštita u potpunosti usklađena sa Direktivom 2009/24/EZ (kodifikovana verzija izvorne Direktive 91/250/EZ), uključujući i odredbe ove Direktive o autorstvu, ograničenim radnjama, izuzecima od ograničenih radnji, de-kompilaciji i posebnim mjerama zaštite?
   b) Ako je odgovor ne, da li planirate da usvojite zakonske propise u ovoj oblasti? Navedite pojedinosti i datume.
6. Da li je zakonodavstvom o autorskim pravima predviđena pravna zaštita baza podataka?
   a) Ako je odgovor da, da li je ono u potpunosti usklađeno sa Direktivom 96/9/EZ, uključujući i odredbe o obimu zaštite, zaštitu u okviru autorskog prava i sui generis zaštitu?
   b) Ako je odgovor ne, da li planirate usvojiti zakonodavstvo o pravnoj zaštiti baza podataka (uključujući i *sui generis* zaštitu)? Navedite pojedinosti i datume.
7. Da li vaše zakonodavstvo o autorskim pravima predviđa pravnu zaštitu autorskog prava i srodnih prava u skladu sa Direktivom 2001/29/EZ? Ako je odgovor da, da li je u

potpunosti usklađeno s navedenim isključivim pravima autora i nosilaca određenih srodnih prava?

8. Da li je zakonodavstvom posebno predviđeno pravo stavljanja radova na raspolaganje javnosti, i pravo stavljanja na raspolaganje javnosti drugih predmeta? Da li je predviđen obavezan izuzetak za „privremene kopije" (član 5.1)? Da li su predviđeni drugi izuzeci? Ako jesu, navedite ih.
9. Da li zakonodavstvo BiH osigurava pravične naknade za nosioce prava u sljedeće svrhe: reprografija, reprodukcije koje su napravila fizička lica za privatnu upotrebu, reprodukcije emisija koje su društvene ustanove snimile u nekomercijalne svrhe?
10. Da li zakonodavstvo obezbjeđuje pravnu zaštitu tehnoloških mjera i podatke o upravljanju pravima?
11. Koje sankcije i pravna sredstva predviđa zakonodavstvo u pogledu kršenja prava i obaveza propisanih Direktivom 2001/29/EZ?
12. Da li je zakonodavstvom o autorskim pravima predviđeno pravo slijeđenja u korist autora originalnog umjetničkog djela?
    a) Ako je odgovor da, da li je ono u potpunosti u skladu sa Direktivom 2001/84/EC?
    b) Ako je odgovor ne, da li planirate da usvojite propise u ovoj oblasti? Navedite pojedinosti i datume.
13. Da li se Bosna i Hercegovina pridržava dva ugovora WIPO-a iz 1996. godine (Ugovor o autorskom pravu i Ugovor o izvođenjima i fonogramima)? Koje je druge međunarodne ugovore i sporazume relevantne za autorsko i srodna prava potpisala BiH?
14. Propisuje li vaše zakonodavstvo o autorskim pravima zaštitu prava emitovanja putem satelita?
    a) Ako je odgovor da, smatrate li da je u skladu sa odredbama Direktive 93/83/EEZ, posebno u pogledu načela sticanja prava emitovanja u skladu sa uslovima iz ove direktive? Postoji li definicija javnog saopštenja putem satelita?
    b) Ako je odgovor ne, da li planirate da usvojite propise u ovoj oblasti? Navedite pojedinosti i datume.
15. Propisuje li se zakonodavstvom o autorskim pravima zaštita kablovskog reemitovanja?
    a) Ako je odgovor da, smatrate li da je ono u skladu sa odredbama Direktive 93/83/EEZ, posebno u vezi sa sljedećim: princip obaveznog kolektivnog ostvarivanja autorskog prava proširen na ne-članove kolektivnog društva; princip dobre vjere u pregovorima o kablovskom reemitovanju i princip posredovanja?
    b) Ako je odgovor ne, da li planirate da usvojite zakonske propise u ovoj oblasti? Navedite pojedinosti i datume.
16. Da li zakonodavstvo Bosne i Hercegovine predviđa pravila digitalizacije i prikazivanje tzv. djela siročadi na mreži, odnosno djela koja su još uvijek zaštićena autorskim pravom, ali čiji autori ili drugi nosioci prava nisu poznati ili ih se ne može locirati niti kontaktirati u svrhu dobijanja dozvola?
    a) Ako je odgovor da, da li je u potpunosti u skladu sa Direktivom 2012/28/EU?
    b) Ako je odgovor ne, da li planirate da usvojite propise u ovoj oblasti? Navedite pojedinosti i datume.

17. Da li je funkcionisanje organizacija za kolektivno ostvarivanje prava u BiH u skladu sa Direktivom 2014/26/EU? Da li su zakonodavstvom predviđena pravila koja omogućavaju više-teritorijalno licenciranje od strane organizacija za kolektivno ostvarivanje prava autora u muzičkim djelima za upotrebu na mreži kako je utvrđeno ovom direktivom? Ako je odgovor ne, da li planirate da usvojite propise u ovoj oblasti? Navedite pojedinosti i datume.
18. Na koji način je definisana podjela nadležnosti između različitih nivoa vlasti i koji organi su nadležni za pravo intelektualnog vlasništva u Bosni i Hercegovini? Kakvi su administrativni kapaciteti Bosne i Hercegovine u ovoj oblasti?

II. PRAVO INDUSTRIJSKOG VLASNIŠTVA

A. Patenti

19. Dostavite informacije o pristupanju vaše zemlje Evropskoj konvenciji za patente.
20. Da li je zakonodavstvo u potpunosti usklađeno sa *acquis*-em EU o industrijskom vlasništvu u oblasti patenata? Koji su planovi i rokovi za usklađivanje u budućnosti?
21. Da li je zakonodavstvo usklađeno sa Direktivom 98/44/EZ o pravnoj zaštiti biotehnoloških izuma? Ako je odgovor ne, navedite planove i rokove za usklađivanje u budućnosti.
22. Da li u BiH postoje sertifikati o dodatnoj zaštitu za medicinske i/ili proizvode za zaštitu bilja? Ako je odgovor da, od kada? Da li je cilj sertifikata da se postigne usklađenost sa *acquis*-em EU? Ako je odgovor ne, navedite planove i rokove za usklađivanje u budućnosti.
23. Postoje li pravila kojima se uređuje izdavanje obaveznih licenci i da li su one usklađene sa Uredbom 2006/816/EZ o obaveznom licenciranju patenata vezanih za proizvodnju farmaceutskih proizvoda za izvoz u zemlje sa problemima javnog zdravlja prema Deklaraciji iz Dohe/Sporazumu o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva (TRIPS) i javnom zdravlju? Ako je odgovor ne, koji su planovi i rokovi za usklađivanje u budućnosti?
24. Kakvi su administrativni kapaciteti Bosne i Hercegovine u ovoj oblasti (ispitivači patenata itd.), i koji su budući planovi? Koliko je prijava za patente Bosna i Hercegovina primila na godišnjem nivou u posljednje tri godine i koliko je patenata odobreno?
25. Postoje li sporovi vezani za patente? Ako postoje, dostavite statističke podatke o njima.

B. Žigovi

26. Koji su vaši planovi za potpuno usklađivanje sa *acquis*-em EU o industrijskom vlasništvu u oblasti žigova? Koji su planovi i rokovi za usklađivanje u budućnosti?
27. Da li je Bosna i Hercegovina već izmijenila svoj Zakon o žigu s ciljem usklađivanja sa *acquis*-em EU (Paket o žigovima), a posebno sa nedavnom Direktivom 2015/2436 o usklađivanju zakonodavstava država članica o žigovima (kodifikovana verzija)?
    a) Ako je odgovor da, da li je zakon sada u potpunosti usklađen ili su potrebne dalje izmjene i dopune u tom pravcu? Ako da, koje su to izmjene i dopune i do kada ih planirate usvojiti?

b) Ako je odgovor ne, navedite datum do kojeg Bosna i Hercegovina planira da izvrši odgovarajuće izmjene i dopune.

28. Da li postoje posebne odredbe koje se tiču zaštite žigova sa reputacijom/opšte poznatih žigova?
29. Kakvi su administrativni kapaciteti Bosne i Hercegovine u ovoj oblasti (ispitivači žigova itd.), i koji su budući planovi? Koliko je prijava za žig Bosna i Hercegovina primila na godišnjem nivou u posljednje tri godine i koliko žigova je registrovano?
30. Postoje li sporovi vezani za žigove? Ako postoje, dostavite statističke podatke o njima.
31. Postoje li posebne odredbe vezane za zaštitu kolektivnih žigova?

C. Modeli i dizajn

32. Koji su planovi za potpuno usklađivanje sa *acquis*-em EU o industrijskom vlasništvu u oblasti dizajna? Koji su planovi i rokovi za usklađivanje u budućnosti?
33. Da li je Bosna i Hercegovina već izmijenila svoje zakonodavstvo s ciljem usklađivanja sa sadržajem Direktive 98/71/EZ o pravnoj zaštiti dizajna?
    a) Ako je odgovor da, da li je zakon sada u potpunosti usklađen ili su potrebne dalje izmjene i dopune u tom pravcu? Ako da, koje su to izmjene i dopune i do kada ih planirate usvojiti?
    b) Ako je odgovor ne, navedite datum do kojeg Bosna i Hercegovina planira da izvrši odgovarajuće izmjene i dopune.
34. Da li već postoje odredbe, ili ih tek planirate usvojiti, koje se tiču zaštite neregistrovanog dizajna?
35. Da li su kriterijumi za registraciju dizajna u skladu sa javnom politikom ili moralnim principima?
36. Može li dizajn koji je zaštićen u okviru prava na registrovani dizajn takođe biti zaštićen u okviru autorskog prava?
37. Kakvi su administrativni kapaciteti Bosne i Hercegovine u ovoj oblasti (ispitivači dizajna itd.) i koji su budući planovi? Koliko je prijava za dizajn Bosna i Hercegovina primila na godišnjem nivou u posljednje tri godine i koliko je uzoraka registrovano?
38. Postoje li sporovi vezani za modele i uzorke? Ako postoje, dostavite statističke podatke o njima.

III. POSLOVNE TAJNE

39. Koji su planovi vezani za potpuno usklađivanje sa *acquis*-em EU o industrijskom vlasništvu u polju poslovnih tajni? Koji su planovi i rokovi za usklađivanje u budućnosti?
40. Da li je Bosna i Hercegovina već izmijenila svoje zakonodavstvo s ciljem usklađivanja sa sadržajem Direktive 2016/943 o zaštiti neotkrivenih znanja i iskustva te poslovnih informacija (poslovne tajne) od nezakonitog pribavljanja, korištenja i otkrivanja?

a) Ako je odgovor da, da li je zakon sada u potpunosti usklađen ili su potrebne dalje izmjene i dopune u tom pravcu? Ako da, koje su to izmjene i dopune i do kada ih planirate usvojiti?

b) Ako je odgovor ne, navedite datum do kojeg Bosna i Hercegovina planira da izvrši odgovarajuće izmjene i dopune.

IV. PROVEDBA

41. Koja oblast (koje oblasti) prava intelektualnog, industrijskog i komercijalnog vlasništva i dalje zahtijevaju značajne izmjene/prilagođavanja s ciljem potpunog usklađivanja sa SSP-om i *acquis*-em EU i zbog čega?

42. Da li BiH planira da u sljedećih pet godina pristupi nekoj međunarodnoj konvenciji povezanoj sa intelektualnim, industrijskim ili komercijalnim vlasništvom, čija još nije članica? Ako da, navedite kojoj konvenciji/konvencijama i kad?

43. Opišite koje domaće institucije su nadležne za provedbu prava intelektualnog vlasništva, i njihovu institucionalnu strukturu. Koji su zadaci i ovlaštenja tih tijela? Da li ta tijela posjeduju neophodan institucionalni kapacitet za obavljanje svojih zadataka? Dostavite njihove organigrame i broj zaposlenih u tim tijelima.

44. Postoje li specijalizovani ili opšti sudovi koji se bave slučajevima povreda intelektualnog ili industrijskog i komercijalnog vlasništva? Koliko je takvih slučajeva bilo predmet sudskog odlučivanja u razdoblju od 2014. do 2016. godine?

45. Da li u Bosni i Hercegovini postoji poseban granični režim kojim se sprečava uvoz, izvoz i tranzit krivotvorenih i piratskih proizvoda? Objasnite na koji način se sprečava uvoz krivotvorenih proizvoda.

46. Koji je tačan broj krivotvorene robe (navedite potkategorije) i materijala vezanih za autorsko pravo koji su carinski i policijski organi evidentirali/zaplijenili u posljednje tri godine (na godišnjem nivou)?

47. Koji sistem iscrpljenja prava intelektualnog, industrijskog i komercijalnog vlasništva se primjenjuje u Bosni i Hercegovini? Da li se u Bosni i Hercegovini primjenjuje sistem nacionalnog ili međunarodnog iscrpljenja žigova? Da li se u Bosni i Hercegovini primjenjuje sistem nacionalnog ili međunarodnog iscrpljenja prava distribucije (autorskog i srodnih prava)?

48. Da li u Bosni i Hercegovini postoji djelotvoran sistem provedbe prava intelektualnog vlasništva (uključujući autorsko i srodna prava kao i pravo industrijskog vlasništva) za borbu protiv piraterije i krivotvorenja? Ako je odgovor da, da li je on u potpunosti usklađen sa Direktivom 2004/48/EZ o provedbi prava intelektualnog vlasništva?

49. U kojim slučajevima je moguće primijeniti privremene mjere i mjere predostrožnosti?

50. Da li su povrede prava intelektualnog vlasništva (uključujući autorsko i srodna prava kao i pravo industrijskog vlasništva) obuhvaćene odredbama krivičnog prava?

51. Kakve su mogućnosti da nosilac prava dobije naknadu štete od stranke koja vrši povredu tog prava?

52. Da li su povrede prava intelektualnog vlasništva obuhvaćene odredbama upravnog prava? Da li postojeći pravni okvir na odgovarajući način rješava pitanje povrede prava intelektualnog vlasništva na internetu? Da li su ove povrede obuhvaćene posebnim pravnim odredbama (građanskog, upravnog ili krivičnog prava)?

53. Da li sudske vlasti imaju mogućnost da narede uništenje krivotvorenih ili piratskih proizvoda? Da li Bosna i Hercegovina garantuje pravovremeno uništavanje ovih proizvoda? Dostavite primjere za protekle tri godine. Ko snosi troškove uništavanja?
54. Da li tijela javne uprave i tijela nadležna za operativnu primjenu raspolažu sa dovoljno osoblja i da li je to osoblje adekvatno obučeno? Opišite kapacitet nadležnih institucija za obezbjeđenje zaštite prava intelektualnog vlasništva, broj kadrova i budžet. Koje je prosječno trajanje i koliki su prosječni troškovi sudskih postupaka za osnovne tipove povreda (patenti, žigovi, autorsko pravo itd.)? Navedite i podatke o novčanim kaznama i kaznenim sankcijama za povrede prava intelektualnog vlasništva na godišnjem nivou.
55. Opišite mehanizme saradnje i koordinacije koji postoje između relevantnih tijela (uključujući tržišnu inspekciju, institut za intelektualno vlasništvo, policiju, carinu, itd.), kao i saradnju sa nosiocima prava. Koji kanali komunikacije i mehanizmi saradnje postoje i kako funkcionišu u praksi? Koji su planovi za poboljšanje kapaciteta za provedbu? Da li postoje posebne jedinice za rješavanje problema internet piraterije?
56. Da li tijela za provedbu imaju ovlaštenja da djeluju protiv povreda prava intelektualnog vlasništva *ex-officio* (po službenoj dužnosti)?
57. Ako je odgovor ne, koje mjere, postupke i pravna sredstva Bosna i Hercegovina planira da usvoji kako bi uspostavila efikasan sistem za borbu protiv piraterije i krivotvorenja?
58. Da li postoji strategija (uključujući informisanje potrošača) za povećanje nivoa informisanosti o koristima koje proizilaze iz prava intelektualnog vlasništva, o provedbi tih prava i borbi protiv krivotvorenja i piraterije?
59. Da li je predviđena posebna obuka i/ili podizanje nivoa informisanosti i/ili podrška malim i srednjim preduzećima u pogledu prava intelektualnog vlasništva i njegove provedbe? Ukoliko je predviđena, dostavite podatke.
60. Da li postoji sveobuhvatna procjena osnovnih karakteristika i značaja povrede intelektualnog vlasništva u Bosni i Hercegovini (osnovna prava koja se krše, sektori na koje to utiče, ekonomski uticaj, domaća proizvodnja u odnosu na uvoz/tranzit)? Navedite detaljne statističke podatke.
61. Koje mjere sprovode organi kako bi osigurali da javnost (potrošači i prodavači) razumiju važnost poštivanja prava intelektualnog vlasništva?
62. Da li postoji politika kojom se razvija međuindustrijski kodeks ponašanja s ciljem provedbe prava intelektualnog vlasništva u Bosni i Hercegovini?

POGLAVLJE 8: POLITIKA KONKURENCIJE

Acquis u oblasti konkurencije obuhvata kako borbu protiv trustova tako i politike kontrole državne pomoći. Ovaj *acquis* obuhvata pravila i procedure za borbu protiv anti-konkurentskog ponašanja privrednih društava (ograničavajući sporazumi između preduzeća i zloupotreba dominantnog položaja), pravila i procedure za nadzor spajanja preduzeća i za sprečavanje odobravanja državne pomoći koja narušava konkurenciju na unutrašnjem tržištu. U načelu, pravila konkurencije se direktno primjenjuju u cijeloj Uniji i države članice moraju u potpunosti da sarađuju sa Komisijom u cilju njihovog provođenja. *Acquis* u oblasti konkurencije zasniva se na članu 37. (Državni monopoli privrednog karaktera), članovima 101-105. (Pravila koja se primjenjuju na preduzeća), članu 106. (Javna preduzeća i preduzeća sa posebnim ili isključivim pravima) i članovima 107-109. (Pravila primjenjiva na državnu pomoć) Ugovora o funkcionisanju Evropske unije.

Acquis u ovom poglavlju je u velikoj mjeri povezan sa obavezama koje proističu iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) između Evropske unije i Bosne i Hercegovine.

U oblasti **anti-trusta,** državni organi koji se bave konkurencijom moraju blisko sarađivati sa Komisijom po pitanju procedura Evropske unije o konkurenciji. Počev od 1. maja 2004. godine svi državni organi koji se bave konkurencijom ovlašćeni su da primjenjuju odredbe Ugovora kako bi spriječili narušavanje ili ograničavanje konkurencije. Nacionalni sudovi takođe mogu direktno da primjenjuju pravila o borbi protiv trustova kako bi zaštitili individualna prava građana na osnovu Ugovora.

U oblasti **državne pomoći** samo Evropska komisija može donijeti odluku o tome da li je pomoć koju je država članica odobrila kompatibilna sa zajedničkim tržištem.

Termin **liberalizacija** se odnosi na Protokol br. 27[16] u kome je navedeno da unutrašnje tržište definisano u skladu sa članom 3. Ugovora o funkcionisanju EU obuhvata sistem koji onemogućava narušavanje konkurencije. S tim u vezi postoji poseban sistem za nadzor u slučaju javnih preduzeća i preduzeća kojima države članice odobravaju posebna ili isključiva prava. U pogledu liberalizacije posebnih sektora pozivanje se vrši na posebna pregovaračka poglavlja vezana za relevantni sektor.

Obaveze u ovoj oblasti, uključujući državnu pomoć koja ograničava konkurentnost i utiče na trgovinu među ugovornim stranama već su utvrđene Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju u mjeri u kojoj one mogu uticati na trgovinu između EU i Bosne i Hercegovine. Postupci protivni odredbama Sporazuma ocjenjivaće se na osnovu pravila EU. Prilikom odgovaranja na pitanja i kada je to primjenjivo, referirajte se na obaveze iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.

Važno je utvrditi usklađenost zakonodavstva Bosne i Hercegovine koje uređuje konkurenciju i kapacitet za njegovo provođenje sa suštinskim parametrima sistema EU navedenim u nastavku. Od vas se očekuje da dostavite primjerak relevantnih pravnih propisa (na radnom jeziku EU). Kada budete odgovarali na posebna pitanja u nastavku, detaljnije ih obrazložite.

[16] Aneks Ugovora o Evropskoj uniji i Ugovora o funkcionisanju EU

I. ANTITRUST UKLJUČUJUĆI I KONCENTRACIJE

1. Opišite zakonodavstvo koje se odnosi na antitrust i koncentracije. Koji organi su odgovorni za ovo pitanje? Da li su u zakon o konkurenciji ugrađeni članovi 101. i 102. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije?

A. Područje primjene

2. Što se tiče područja primjene, da li zakon o konkurenciji obuhvata:
3. sve privredne sektore;
4. javna i privatna preduzeća?
5. Da li zakon obuhvata robe i usluge?
6. Da li su zakonom obuhvaćeni principi člana 106.(2) Ugovora o funkcionisanju Evropske unije?

B. Ograničavajući sporazumi

7. Obuhvata li zakon sporazume, odluke udruženja preduzeća i usklađene prakse?
8. Sadrži li zakon opštu zabranu ograničavajućih sporazuma?
9. Uređuje li zakon ništavost ograničavajućih sporazuma, odnosno jesu li ti sporazumi sudski neizvršivi?
10. Uređuje li zakon izuzeća od zabrane ograničavajućih sporazuma ili kako su uređena ta izuzeća?
11. Uređuje li se zakonom mogućnost grupnih izuzeća (zasnovanim na principima EU)?
12. Da li uslovi za izuzeća od zabrane ograničavajućih sporazuma (pojedinačna i grupna) odgovaraju članu 101.(3) Ugovora o funkcionisanju Evropske unije?

C. Zloupotreba dominantnog položaja

13. Da li zakon sadrži opštu zabranu zloupotrebe dominantnog položaja?
14. Da li zakon sadrži mogućnost izuzeća ili olakšavajuće okolnosti zloupotrebe u skladu sa odredbama člana 102. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije?
15. U kojoj mjeri su u zakonodavstvo ugrađeni propisi, smjernice i saopštenja EU usvojena u svrhu provedbe člana 102. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije?

D. Koncentracija

16. Da li definicija koncentracije uključuje sticanje kontrole (uključujući *de jure* i *de facto* kontrolu) i zajednička ulaganja (*joint ventures*)?
17. Predviđa li zakon obavezu prijave namjere koncentracije?
18. Koji su kriteriji za prijavu (npr. prihod)?
19. Da li prijava ima odložno dejstvo na koncentraciju?
20. Opišite korake u postupku istrage? Postoji li predistražna faza? Postoji li dubinska istražna faza za potencijalno problematične koncentracije? Da li ove faze moraju biti završene u okviru propisanih rokova?
21. Koji su kriteriji zabrane (npr. značajno narušavanje efikasne tržišne konkurencije – "SIEC" - sticanje ili jačanje dominantnog položaja)? Postoji li izuzeće zbog javnog interesa, a u

svrhu zaštite posebnog nacionalnog interesa u skladu sa odredbama članova 63. i 64. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije?

22. U kojoj mjeri su u zakonodavstvo ugrađeni propisi, smjernice i saopštenja EU usvojeni u svrhu provedbe člana 102. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije?

23. Da li strane u transakciji imaju mogućnost da ponude obaveze za rješavanje problema konkurencije u odnosu na transakciju? Da li postoje odredbe o restrukturiranju koncentracije ili odgovarajućim mjerama?

E. Opći postupak

24. Opišite nadležni organ za provođenje zakona o konkurenciji, uključujući institucionalno uređenje i podatke o zaposlenima (organizaciona struktura, broj zaposlenih, i dr.).

a) Ko i prema kojim procedurama i kriterijima imenuje članove tog organa?

b) Prema kojim internim procedurama i mehanizmima glasanja se donose oduke?

c) Da li ovaj organ:

i. može da nezavisno donosi odluke, bez političkog miješanja i bez traženja instrukcija od vlade ili druge institucije, tijela ili ureda;

ii. može da ostvaruje svoja ovlaštenja na nepristran i transparentan način uz odgovarajuća pravila o sukobu interesa;

iii. ima odgovarajuće stabilne ljudske i finansijske resurse.

25. Da li organ nadležan za zaštitu konkurencije može postupati na vlastitu inicijativu? Na osnovu žalbe?

26. Koja istražna ovlaštenja zakon predviđa za organ nadležan za zaštitu konkurencije? Kako se ona mogu uporediti sa istražnim ovlaštenjima utvrđenim Uredbom 1/2003/EZ i Uredbom 139/2004/EC?

27. Koje ovlasti u izricanju kazni zakon predviđa u slučaju povrede zakona (procenat prihoda)?

28. Da li postoji politika izuzeća od kazni ili smanjenja kazni u predmetima koji se tiču kartela (oslobađanje odnosno smanjenje kazni)?

29. Da li postoje postupci nagodbe u predmetima koji se tiču kartela?

30. Da li u predmetima zloupotrebe dominantnog položaja postoji postupak preuzimanja obaveza?

31. Da li zakon predviđa privremene mjere?

32. Da li zakon predviđa rokove zastare? Koliki su ti rokovi?

33. Da li u zakonu postoje odredbe za zaštitu službene i poslovne tajne?

34. Da li zakon sadrži odredbe o imunitetu pravne profesije?

35. Da li zakon predviđa (*ispitivanja za pojedine sektore*) sektorske istrage?

36. Da li se zakonom uređuje pravo na saslušanje, uključujući pravo uvida u spis?

37. Da li se zakonom uređuju prava treće strane?

38. Da li zakon predviđa sudsko preispitivanje (odluka) organa nadležnog za zaštitu konkurencije? Ukoliko predviđa, koliko odluka organa za zaštitu konkurencije je potvrđeno i poništeno u žalbenom postupku pred sudovima?

39. Da li je zakonom predviđeno objavljivanje odluka organa za zaštitu konkurencije?
40. Da li strane mogu pokretati postupke pred domaćim sudovima u vezi sa mogućim kršenjem pravila konkurencije koja utiču na njihove interese?
41. Da li zakon predviđa mogućnost naknade štete privatnim licima u slučajevima kršenja pravila o konkurenciji?
42. Da li se organ nadležan za zaštitu konkurencije konsultuje prilikom izrade zakona koji mogu uticati na konkurenciju?
43. Navedite podatke o evidenciji provođenja zakona od strane organa nadležnog za provođenje zakona o konkurenciji. Posebno je potrebno za 2014, 2015 i 2016. godinu navesti broj negativnih odluka ili odluka kojima se izriču mjere u predmetima vezanim za zabranjene sporazume,, zloupotrebu dominantnog položaja i koncentracije. Za svaku godinu navedite broj odluka u kojima su izrečene novčane kazne i iznos tih kazni.

II. DRŽAVNA POMOĆ

44. Koji organ je nadležan za pitanja državne pomoći? Da li postoji zakon o državnoj pomoći u koji su ugrađeni članovi 107. i 108. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije? Kako je definisana državna pomoć u zakonodavstvu o državnoj pomoći? Da li u zakonodavstvu o državnoj pomoći postoji opšta zabrana državne pomoći? Koji kriteriji u zakonodavstvu su propisani za usklađenost državne pomoći?
45. U kojoj mjeri zakonodavstvo uključuje propise, smjernice i saopštenja EU usvojene u svrhu provedbe članova 107. i 108 i člana 106. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (npr. o određenim instrumentima državne pomoći, ili o državnoj pomoći određenim sektorima ili za određene ciljeve)?
46. Opišite organ nadležan za državnu pomoć, uključujući institucionalno uređenje i podatke o zaposlenima (organizaciona struktura, broj zaposlenih, i dr.). Ko i prema kojim procedurama i kriterijima imenuje članove tog organa? U kojoj je mjeri ta institucija neovisna o organima vlasti koja dodjeljuju državnu pomoć? Da li je ta institucija u sastavu ili je dio drugog organa uprave, npr. ministarstva? Da li ta institucija: (i) može da nezavisno donosi odluke, bez političkog miješanja i bez traženja instrukcija od vlade ili druge institucije, tijela ili ureda; (ii) može da ostvaruje svoja ovlaštenja na nepristran i transparentan način uz odgovarajuća pravila o sukobu interesa; (iii) ima odgovarajuće stabilne ljudske i finansijske resurse.
47. Da li postoji sistem koji predviđa prethodno obavještenje o mjerama pomoći? Da li obavještenje ima suspenzivno (odgodno) dejstvo na provođenje mjere pomoći?
48. Koje su nadležnosti organa za državnu pomoć? Kako se one mogu uporediti sa nadležnostima utvrđenim Uredbom 659/1999/EZ kako je izmijenjena i dopunjena Uredbom 734/2013/EZ?
49. U kojoj mjeri su odluke organa za državnu pomoć obavezujuće?
50. Da li organ za državnu pomoć može tražiti povrat nezakonite i nekompatibilne državne pomoći sa kamatama?
51. Da li organ za državnu pomoć može provesti istražne mjere po službenoj dužnosti? Da li organ za državnu pomoć može nastaviti sa istragom na tržištu unutar sektora i instrumenata pomoći?
52. Da li organ za državnu pomoć takođe može kontrolisati postojeću državnu pomoć?
53. Da li postoji sistem koji predviđa pritužbe treće strane?

54. Da li organ za državnu pomoć ima određene rokove za usvajanje odluka? Koje?
55. Da li mjere fiskalne pomoći kao i pomoć osjetljivim sektorima (na primjer, sektor uglja, sektor čelika, sintetičkih vlakana) podliježu sveobuhvatnom nadzoru državne pomoći? Da li bankarski sektor podliježe pravilima državne pomoći?
56. Koliko je oduka o državnoj pomoći doneseno u 2014, 2015. i 2016? Koliko tih odluka se odnosi na mjere o neprijavljenoj pomoći? Koliko negativnih ili uslovnih odluka je doneseno u svakoj od ove tri godine? Da li su se donosile neke odluke o povratu nezakonite pomoći od kako je Zakon o kontroli državne pomoći stupio na snagu?
57. Koliko prijava je državni organ zaprimio u toku ove tri godine? Koliko žalbi je državni organ riješio (odbacio ili odlučio) u toku ove tri godine? Da li strane mogu direktno uložiti žalbu pred sudom?
58. Da li je sačinjen popis postojećih programa državne pomoći (uspostavljenih prije formiranja organa za državnu pomoć)? Kakvo je stanje u pogledu usklađivanja ovih programa?
59. Da su podaci o BDP-u po glavi stanovnika usklađeni na nivou NUTS II u skladu sa članom 71. SSP-a?

A. *Liberalizacij*a

Opšti aspekti

60. Da li je zakonodavstvo u oblasti konkurencije i državne pomoći u potpunosti primjenjivo na javna preduzeća i preduzeća sa posebnim ili isključivim pravima, u skladu sa članom 106. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije?
61. Kojim su javnim ili privatnim preduzećima dodijeljena isključiva ili posebna prava??
62. Koji je predmet, obim i trajanje relevantnih isključivih ili posebnih prava?
63. Prema kojoj su proceduri dodijeljena isključiva i posebna prava?
64. Kakvo je opravdanje za dodjelu isključivih prava?
65. Da li postoji obaveza za privredna društva s isključivim ili posebnim pravima da ispune zadatke od opšteg ekonomskog interesa? Ako postoji, navedite.
66. Da li postoje posebna pravila državne pomoći za finansiranje usluga od opšteg ekonomskog interesa?
67. Da li postoje monopoli komercijalnog karaktera u smislu člana 37. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije? Da li zakonodavstvo zabranjuje diskriminaciju između državljana BiH i stranaca u pogledu uslova pod kojima se proizvodi i plasira roba?

Sektorski aspekti

Aspekti po pojedinačnim sektorima su navedeni u odgovarajućim poglavljima.

POGLAVLJE 9: FINANSIJSKE USLUGE

Acquis EU *obuhvaćen* ovim poglavljem uključuje pravila za odobrenja, rad i nadzor finansijskih institucija i regulisanih tržišta. Finansijske institucije obuhvaćene *acquis*-em EU mogu da posluju na teritoriji EU u skladu sa principima „jedinstvenog pasoša" i „kontrole matične države" uspostavljanjem podružnica ili pružanjem prekograničnih usluga. *Acquis* obuhvata tri glavna područja na koja se ovi principi odnose: bankarske usluge, investicione usluge i usluge osiguranja.

U oblasti **banaka i finansijskih konglomerata,** *acquis* utvrđuje zahtjeve u pogledu odobrenja, rada i prudencijalnog nadzora kreditnih institucija, kao i zahtjeve u pogledu obračuna adekvatnosti kapitala koji se odnose na kreditne institucije i investiciona društva. Zajedno, Direktivama o kapitalnim zahtjevima i Uredbom o kapitalnim zahtjevima provodi se **novi okvir zahtjeva u pogledu kapitala** koji se zasniva na Bazel II sporazumu koji je razvila Bazelska komisija za nadzor banaka (BCBS). Ove dvije mjere osiguravaju dosljednu primjenu međunarodnih standarda širom Unije u oblastima kreditnog rizika, tržišnog rizika, operativnog rizika, rizika likvidnosti i velikih nivoa izloženosti. U oblasti rizika likvidnosti, Uredbom Komisije 2015/61 utvrđene su detaljne odredbe. Što se tiče oporavka i sanacije kreditnih institucija i investicijskih preduzeća, **Direktiva o oporavku i sanaciji banaka (BRRD) utvrđuje sveobuhvatan set mjera** kojima se osigurava blagovremena i adekvatna sanacija banaka i investicijskih preduzeća u problemima, bez korištenja novca poreskih obveznika. BRRD pruža bankama i organima vlasti adekvatne alate kako bi se pripremili za krize (putem izrade planova za oporavak i sanaciju); nacionalni organi vlasti su opremljeni potrebnim alatima za intervenciju u instituciji koja se nađe u problemima, i to u dovoljno ranoj fazi da riješi nastajuće probleme; nacionalni organi su uskladili alate za sanaciju i ovlaštenja za preduzimanje brzih i djelotvornih mjera kada se propadanje banke ne može izbjeći; organi vlasti djelotvorno sarađuju kada rješavaju probleme prekogranične banke; a banke doprinose sanaciji kroz pomoć u finansiranju troškova restruktuiranja. BRRD uzima u obzir prekogranični karakter nekih banaka. Ona omogućava snažnu koordinaciju između nacionalnih organa pod vodstvom organa nadležnog za sanaciju grupacije, da bi se osigurala koherentna primjena alata za sanaciju u prekograničnoj finansijskoj grupaciji u različitim jurisdikcijama. Kada su supsidijarna društva od posebnog značaja u nekoj od država članica, BRRD omogućava lokalnom nadležnom organu da provede specifične planove i korake kako bi se zaštitila lokalna finansijska stabilnost.

Acquis EU *u ovom sektoru* takođe utvrđuju pravila u vezi sa dodatnim nadzorom finansijskih konglomerata i prihvatanjem, vršenjem i prudencijalnim nadzorom poslovanja institucija za elektronski novac. Od kreditnih institucija se zahtijeva da prihvate zvanično priznat sistem osiguranja depozita, kojim se mora osigurati minimalna zaštita od 100,000 eura po deponentu. *Acquis* utvrđuje pravila u odnosu na godišnje i konsolidovane finansijske izvještaje banaka i drugih finansijskih institucija. Direktiva 2007/44 uređuje odobrenja nadzornog organa u vezi sa spajanjima i akvizicijama u finansijskom sektoru.

U oblasti **osiguranja i strukovnih penzija,** nekoliko direktiva utvrđuju pravila koja se odnose na odobrenja, rad i nadzor nad privrednim društvima za životno i neživotno osiguranje, kao i institucijama koje osiguravaju strukovne penzije. Direktiva 2009/138/EZ (Solventnost II) u potpunosti je stupila na snagu 1. januara 2016. godine. Ona predstavlja usklađen, čvrst i prudencijalan okvir za osiguravajuća društva u EU. Zasniva se na profilu rizika svakog pojedinog osiguravajućeg društva, kako bi se promovisala mogućnost poređenja, transparentnost i konkurentnost. Ona obuhvata Direktivu, provedbena pravila, više regulatornih tehničkih standarda i provedbene tehničke standarde, nerizične stope i druge tehnički podatke.

Direktiva o distribuciji osiguranja ili IDD (Direktiva 2016/97/EU) uređuje aktivnosti svih distributera proizvoda osiguranja: posrednika, osiguravajućih društava, njihovih zaposlenika, prodavaca banko-osiguranja i drugih posrednika u osiguranju (npr. putničke agencije ili preduzeća za iznajmljivanje vozila), uključujući distribuciju putem interneta. Direktivom su utvrđene informacije koje se trebaju dati klijentima prije nego što potpišu ugovor o osiguranju, određena pravila poslovnog ponašanja i pravila transparentnosti za distributere, pojašnjena su pravila prekograničnog poslovanja i nadzor i sankcionisanje distributera osiguranja ako prekrše odredbe Direktive. Takođe obuhvata dodatne zahtjeve u pogledu prodaje proizvoda osiguranja sa elementima ulaganja.

U oblasti osiguranja motornih vozila, postoje pravila kojim se usklađuju zahtjevi u vezi sa osiguranjem od građanske odgovornosti koja se tiče motornih vozila, sa ciljem da se zaštite žrtve nesreća i olakšaju slobodno kretanje robe i ljudi, a posebno da ukinu granične kontrole osiguranja motornih vozila. Direktivom 2003/41/EZ utvrđuju se aktivnosti i nadzor institucija za strukovno penzijsko osiguranje; Evropski parlament i Vijeće su se usaglasili o reviziji ove direktive 30. juna 2016. godine (biće objavljena u Službenom listu početkom 2017).

Što se tiče **Infrastrukture finansijskih tržišta**, ostali ključni propisi uključuju Direktivu o konačnosti poravnanja (98/26/EZ), Direktivu o finansijskom kolateralu (2002/47/EZ), dopunjenu Direktivu o konačnosti poravnanja i finansijskom kolateralu (2009/44/EZ), Uredbu o OTC derivatima, centralnoj drugoj ugovornoj strani i trgovačkom repozitorijumu, Uredbu o infrastrukturi evropskih tržišta (EMIR) (Uredba 648/2012), Uredbu o centralnim depozitorijumuma vrijednosnica (CSDR) (Uredba 909/2014) i Uredbu o transparentnosti transakcija finansiranja vrijednosnica (SFTR) (Uredba 2015/2365).

U oblasti tržišta **vrijednosnica i investicionih usluga, Direktiva o tržištima finansijskih instrumenata (MiFID) i njene mjere za** provođenje postavljaju sveobuhvatni regulatorni režim koji pokriva odobrenja, rad i nadzor investicionih društava i regulisanih tržišta. Od 3. januara 2018., MiFID će zamijeniti sveobuhvatniji okvir koji se obično naziva MiFID2. Cilj novog okvira je da finansijska tržišta budu efikasnija, otpornija i transparentnija. Novim okvirom se uvodi tržišna struktura kojom se zatvaraju rupe i osigurava da se trgovanje odvija na uređenim platformama kad god je to primjereno. Uvode se pravila o visoko-frekventnom trgovanju. Unaprjeđuje se transparentnost i nadzor nad finansijskim tržištima – uključujući tržišta derivata - i rješava pitanje pretjerane nestabilnosti cijena na tržištima robnih derivata. Takođe će unaprijediti uslove za konkurenciju u trgovini i kliringu finansijskih instrumenata. Nadogradnjom postojećih pravila, revidirani MiFID jača i zaštitu investitora uvođenjem čvrstih organizacionih zahtjeva i zahtjeva u pogledu ponašanja, ili jačanjem uloge rukovodnih tijela. Novim okvirom se povećavaju i uloga i nadzorna ovlaštenja regulatora i uvode ovlaštenja za zabranu ili ograničavanje reklamiranja i distribucije određenih proizvoda u dobro definisanim okolnostima. Uvodi se usklađeni sistem omogućavanja pristupa profesionalnim tržištima EU preduzećima iz trećih zemalja, na osnovu procjene ekvivalentnosti jurisdikcija trećih zemalja koju vrši Komisija.

Direktiva o prospektu i njene mjere za sprovođenje učvršćuju zaštitu investitora garantujući da im svi prospekti, gdjegod u EU da su izdati, pružaju jasne i detaljne informacije koje su im potrebne da bi donijeli odluke o ulaganju. *Acquis* EU takođe propisuju minimalne zahtjeve transparentnosti za kotirana privredna društva koji se tiču periodičnih i tekućih informacija. Suzakonodavci EU trenutno pregovaraju o reviziji Direktive o prospektu.

Prerađeni pravni okvir EU protiv tržišne zloupotrebe koji čine Uredba o zloupotrebi tržišta i Direktiva o krivičnim sankcijama za zloupotrebu tržišta primjenjuje se od 3. jula 2016. i

zamjenjuje raniju direktivu iz 2003. godine. Novim pravilima se povećavaju zaštita i povjerenje investitora kroz omogućavanje dubljih i bolje integrisanih finansijskih tržišta, i doprinosi se stvaranju Unije tržišta kapitala. Jača se borba protiv zloupotrebe tržišta na tržištima robe i derivata, izričito se zabranjuje manipulacija mjerilima kao što je LIBOR, i jačaju ovlaštenja regulatora za vođenje istraga i sankcionisanje.

Propisi o investicionim fondovima (UCITS) postavljaju zajednička osnovna pravila za odobrenja, nadzor strukturu i aktivnosti investicionih fondova kako bi se olakšala prekogranična distribucija jedinica fondova u EU i obezbijedila adekvatna zaštita investitora. Preinačena UCITS direktiva iz 2009. godine uvodi odredbe o spajanjima fondova i strukturama glavnog i perifernih fondova (*master-feeder*). Ona zamjenjuje pojednostavljeni prospekt informacijama o glavnom investitoru, poboljšava postupak obavještavanja i ojačava nadzorni kooperativni mehanizam. Rok za preuzimanje je 30. juni 2011.

Što se tiče **nadzora,** Komisija je u septembru 2009. godine iznijela prijedloge za zamjenu postojeće nadzorne arhitekture EU Evropskim sistemom finansijskog nadzora (ESFS), koji čine tri evropska nadzorna tijela – Evropska agencija za bankarstvo (EBA), Evropska agencija za vrijednosne papire i tržište kapitala (ESMA) i Evropsko nadzorno tijelo za osiguranje i strukovno penziono osiguranje (EIOPA). Tri evropska nadzorna tijela (ESA) i Evropski odbor za sistemske rizike (ESRB) formirani su u januaru 2011., a njihova glavna uloga je da nadograđuju kvalitet i konzistentnost nacionalnog nadzora, jačaju nadzor nad prekograničnim grupacijama, uvedu jedinstveni evropski pravilnik koji bi se primjenjivao na sve finansijske institucije na finansijskom tržištu, kao i da spriječe i ublaže sistemske rizike po finansijsku stabilnost Unije. U sva tri nadzorna tijela zastupljeno je 28 nacionalnih supervizora. Pojedinačne ESA imaju specifične uloge: na primjer, ESMA je supervizor EU za agencije za procjenu kreditnog rejtinga, dok EBA i EIOPA vrše "testiranja na stres" u svojim sektorima. ESMA može zabraniti proizvode koji prijete stabilnosti čitavog finansijskog sistema u hitnim situacijama. Pored toga, ESRB ima zadatak da vrši makroprudecijalni nadzor finansijskog sistema unutar Unije.

Takođe, u junu 2012. je dogovoreno formiranje bankarske unije na osnovu jedinstvenog pravilnika za banke u svim državama članicama. Od novembra 2014., zajedničko provođenje ovih pravila u Eurozoni nadgleda Evropska centralna banka (ECB). Ovaj nepristrasni nadzor je dio Jedinstvenog nadzornog mehanizma (SSM) i ima za cilj da spriječi propadanje banaka uz pomoć mjera kao što su Direktiva i Uredba o kapitalnim zahtjevima. Međutim, u slučaju propadanja banke, Jedinstveni sanacijski mehanizam (SRM), koji čine Jedinstveni sanacijski odbor (SRB) i Jedinstveni sanacijski fond (SRF), osigurava dalju zaštitu poreskih obveznika od krize banaka. Takođe, zajednička pravila štite potrošače u EU i sprječavaju paničnо povlačenje novca u slučaju bankarske krize: Direktiva o sistemu osiguranja depozita (DGS) garantuje sigurnost depozita u iznosu do 100,000 eura u svakom trenutku i bilo gdje u EU. S obzirom da je DGS po prirodi nacionalni sistem, Komisija je iznijela prijedloge za jedinstveni Pan-evropski sistem osiguranja depozita (EDIS), koji će se revidirati 2019. godine.

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju je već postavio određene obaveze u oblastima navedenim u ovom poglavlju. Prilikom pružanja odgovora na dole postavljena pitanja, molimo vas da istaknete stanje sprovođenja ovih obaveza.

I. BANKE I FINANSIJSKI KONGLOMERATI

A. Opšta pitanja

1. Kakva je situacija u vezi sa pravom poslovnog nastanjivanja i prekograničnog pružanja usluga u Bosni i Hercegovini za kreditna društva iz EU? Koji su važeći uslovi? Da li postoje posebni uslovi u vezi sa otvaranjem podružnica stranih banaka? U vezi sa otvaranjem stranog supsidijarnog društva?
2. Da li se sa stranim kreditnim društvima, nakon odobrenja, postupa u svakom pogledu isto kao sa domaćim privrednim društvima?

B. Pravni okvir

3. Kako je definisana podjela nadležnosti među različitim nivoima vlasti i koji organi su odgovorni za banke i finansijske konglomerate u BiH?

Uslovi prijema

4. Koji su osnovni zahtjevi za dobijanje odobrenja za početak poslovanja kreditnih društava (pravna forma, nivo sopstvenih sredstava, minimalan broj dioničara, broj i uslovi koji se tiču lica koja vode poslovanje, ostalo) ?

Uslovi poslovanja

5. Kakve su odredbe u vezi sa prudencijalnim koeficijentima? Navedite prosječnu vrijednost ovih koeficijenata za datu industriju:
   a) Koeficijent solventnosti;
   b) Koeficijent likvidnosti;
   c) Koeficijent zaduženosti
6. Da li postoji šema za osiguranje depozita? Navedite njene osnovne elemente.
7. Za koje aktivnosti kreditna institucija ima ovlaštenje da ih provodi?
8. Koje je računovodstvene, prudencijalne i statističke informacije banka u obavezi da preda nadzornom organu u vezi sa svojim poslovanjem? Navedite njihovu periodičnost. Postoje li sankcije za kašnjenja ili nedostavljanje takvih informacija na vrijeme?
9. Da li postoji određeni propis u vezi sa godišnjim izvještajima i konsolidovanim finansijskim izvještajima banaka? Objasnite glavna pravila koja se primjenjuju na format bilansa stanja i na izdavanje godišnjih finansijskih izvještaja.
10. Kako se određuju zahtjevi za količinom kapitala? Da li banke mogu koristiti svoje modele pri određivanju rizika i regulatornog kapitala?
11. Da li postoji propis o adekvatnosti kapitala u vezi sa rizicima, izuzev kreditnih rizika?
12. Da li postoji propis u vezi sa izloženosti krupnim rizicima? Navedite njene osnovne elemente.
13. Da li postoji propis u vezi sa nadzorom na konsolidovanoj osnovi? Navedite njene osnovne elemente. Postoje li planovi da se taj propis izmijeni? Ako postoje, molimo opišite najvažnije izmjene, željene ishode i načelni vremenski rok.
14. Da li su regulisane institucije koje izdaju elektronski novac? Ako jesu, na koji način?

Nadzorni organi

15. Koji je nadležni organ koji izdaje licencu kreditnoj instituciji i vrši njen nadzor? Navedite njegov naziv i adresu. Da li taj nadležni organ ima druge funkcije? Koje? Da li nadzorni organ izdaje godišnji izvještaj? Ako je tako, da li bi mogao Komisiji osigurati preveden primjerak ili sažetak izvještaja? Navedite broj, važnost i rezultat istraga koje je sproveo nadzorni organ tokom posljednjih pet godina. Koji su planovi za poboljšanje kapaciteta za provođenje nadležnosti nadzornog organa tokom narednih 5 godina?
16. Kako se obezbjeđuje operativna nezavisnost nadzornog organa, u skladu sa međunarodnim standardima i ključnim principima Bazelskog odbora, Međunarodnog udruženja komisije za vrijednosne papire (IOSCO) i Međunarodnog udruženja supervizora osiguranja (IAIS)?
17. Da li su stručnjaci zaposleni kod nadzornog organa izloženi ograničenjima (vremenskim ili nekim drugim) u vezi sa mogućnošću da se zaposle na višim pozicijama u komercijalnim bankama? Molimo da objasnite.
18. Da li nadzorni organ ima institucionalnu saradnju sa drugim domaćim nadzornim organima i sa domaćim nadzornim organima stranih banaka prisutnim na tržištu?
19. Objasnite kako nadzorni organi u Bosni i Hercegovini sarađuju sa Evropskom centralnom bankom i centralnim bankama drugih država, prije svega sa nadzornim organima stranih banaka koje su osnovale svoja predstavništva u Bosni i Hercegovini?
20. Koje su posebne mjere preduzete kako bi se poboljšala procjena kreditnog rizika i kvalitet kreditnih portfolija? Da li se provode međunarodni standardi kod priznavanja nenaplativih potraživanja i rezervisanja?
21. Postoje li određene oblasti u kojima ima poteškoća u nadzoru banaka? Koji je stepen nezavisnosti nadzornih organa i kako se to promijenilo posljednjih godina i/ili kakve se promjene očekuju/planiraju? Koliko je efikasna saradnja nadzornih organa i institucija?
22. Koliko stručnjaka zapošljava nadzorni organi? Koje su potrebne stručne kvalifikacije?
23. Koja ovlaštenja ima nadzorni organ da bi mogao zahtijevati dodatne periodične informacije? Da li nadzorni organ može vršiti provjeru na licu mjesta?
24. Na koji način nadzorni organ osigurava da rukovodioci i direktori rade na odgovarajući način? Može li intervenisati ako to nije slučaj?
25. Kakva su ovlaštenja za intervenisanje nadzornog organa u slučaju društava sa poteškoćama u radu? Pod kojim uslovima se može povući odobrenje za kreditnu instituciju?
26. Da li se primjenjuju neke posebne mjere za nadzor finansijskih konglomerata, kao što je definisano u Direktivi 2002/87/EZ? Ako ih primjenjujete, opišite ih.

Oporavak i sanacija

27. Da li Bosna i Hercegovina ima poseban sistem reorganizacije banaka prije faze nesolventnosti, rane intervencije ili sanacije banaka? Koji su uslovi za primjenu tog režima? Koja su ovlaštenja nadležnih organa? Ako je primjenjivo, molimo navedite pregled važećih i planiranih propisa o procedurama sanacije banaka i insolventnosti banaka.
28. Da li je formiran nacionalni organ za sanaciju banaka? Ako nije, postoji li namjera da se takav organ formira i, ako postoji, da li je predviđeno da nacionalni organ za sanaciju bude nezavisno pravno lice ili dio Centralne banke?
29. Molimo navedite da li su institucije ili nadležni organi do sada izradili/usvojili bilo kakvu vrstu plana za oporavak?

30. Molimo navedite da li su institucije ili nadležni organi do sada izradili/usvojili bilo kakvu vrstu planova za sanaciju?
31. Molimo objasnite da li postoji ikakav aranžman za finansiranje sanacije i, ako postoji, na koji način funkcioniše?
32. Da li je ranije korišten sistem osiguranja depozita (DGS) da bi se olakšali postupci u vezi sa propadanjem neke banke?

II. OSIGURANJE I STRUKOVNE PENZIJE

A. Opšta pitanja

33. Ukratko opišite glavne karakteristike tržišta osiguranja u pogledu njegovog relativnog značaja i nedavnih dešavanja (uz podatke o najnovijim trendovima, prema udjelima u finansijskom sektoru), vrsta osiguranja i vlasničke strukture osiguravajućih društava.
34. Kakva je situacija u vezi sa pravom poslovnog nastanjivanja i prekograničnog pružanja usluga u Bosni i Hercegovini za osiguravajuća društva iz EU? Koji su važeći uslovi?
35. Da li se sa stranim osiguravajućim društvima, nakon dobijanja odobrenja, postupa u svakom pogledu isto kao sa domaćim osiguravajućim društvima?
36. Da li postoji pravni monopol u jednoj ili više grana osiguranja (npr. osiguranje motornih vozila, osiguranje od posljedica nesretnog slučaja)?
37. Koje mjere su predviđene/ili preduzete u cilju liberalizacije tržišta osiguranja?

B. Pravni okvir

38. Kako je definisana podjela nadležnosti među različitim nivoima vlasti i koji organi su odgovorni za osiguranje i strukovne penzije u BiH?
39. Navedite glavne pravne propise usvojene u ovoj oblasti i opišite njihovo provođenje.

Nadzorni organ

40. Kakvi su sistem i struktura finansijskog nadzornog organa u Bosni i Hercegovini? Ko vrši cjelokupni nadzor nad poslovanjem osiguravajućeg društva, njegovom solventnošću, tehničkim rezervama i sredstvima koja ih pokrivaju (navedite naziv i adresu)?
41. Koji organ je nadležan za finansijski nadzor nad radnim penzionim fondovima?
42. Koja ovlaštenja ima nadzorni organ:
    a) Da zahtijeva neophodne dodatne informacije;
    b) Da izvršava neposredne kontrole;
    c) Da omogući da rukovodioci rade na odgovarajući način;
    d) U slučaju insolventnosti;
    e) Da sankcioniše i otkloni posljedice kršenja zakona?
43. Kome je odgovoran nadzorni organ?
44. Koliko aktuara i službenika za vršenje nadzornih funkcija zapošljava nadzorni organ? Navedite broj, važnost i rezultat istraga koje je sproveo nadzorni organ. Koji su planovi za poboljšanje kapaciteta za provođenje nadležnosti nadzornog organa tokom narednih pet godina?

45. Koji su zahtjevi za čuvanje poslovne tajne koji se tiču članova nadzornog organa?
46. Koje odredbe postoje u vezi sa razmjenom informacija sa nadzornim organima trećih zemalja?
47. Da li nadzorni organ objavljuje godišnji izvještaj? Da li bi mogao osigurati preveden primjerak ili sažetak izvještaja Komisiji? Koja su ovlaštenja za intervencije u slučaju insolventnosti i zloupotreba odobrenja?
48. Kako se obezbjeđuje operativna nezavisnost nadzornog organa, u skladu sa međunarodnim standardima i ključnim principima Međunarodnog udruženja supervizora osiguranja (IAIS)?

Uslovi prijema i izdavanje licenci

49. Koje uslove moraju ispuniti nova osiguravajuća društva u skladu sa zakonom prije otpočinjanja obavljanja poslova direktnog osiguranja? Naročito, kakvi su zahtjevi u vezi sa:
    a) prethodnim odobrenje;
    b) planovima poslovanja / pouzdanosti poslovnog plana;
    c) podobnošću akcionara/vlasnika;
    d) ograničavanjem rada na poslove osiguranja;
    e) pravnom formom;
    f) ispitivanjem potreba?
50. Koja su pravila u vezi sa izmjenom kontrole nad osiguravajućim društvom (npr. zahtjev za dobijanje odobrenja, obavještavanje, standardi koje treba ispuniti)?
51. Koja se pravila primjenjuju na posrednike u osiguranju koji posluju u Bosni i Hercegovini? Koje uslove oni moraju da ispune prije nego što započnu poslovanje (npr. registracija, testiranja, stručni zahtjevi)?

Uslovi poslovanja

52. Da li zakon propisuje zahtjeve koji se tiču prethodnog odobravanja premija ili uslova polica za neobavezno ili obavezno osiguranje? Koje mjere su predviđene ili preduzete u cilju liberalizacije tržišta osiguranja?
53. Koja su pravila u vezi sa utvrđivanjem tehničkih rezervi? Da li su društva za životno/neživotno osiguranje u obavezi da zaposle aktuare?
54. Koja je definicija margine solventnosti?
55. Kolike su margine solventnosti po društvu za životno/neživotno osiguranje koje posluje na tržištu?
56. Koji je minimalni nivo kapitala /minimalni garantni fond?
57. Koja su pravila za investiranje sredstava osiguravajućeg društva (npr. diverzifikacija, ograničenje iznosa)?
58. Koja se pravila tiču osiguranja i sredstava elektronske trgovine?
59. Koja se pravila odnose na trgovanje na daljinu ugovorima o osiguranju?
60. Koje informacije se moraju dati klijentu prilikom zaključenja ugovora?

Informacije koje se dostavljaju nadzornom organu

61. Koja pravila se primjenjuju na osiguravajuća društva u vezi sa formatom bilansa stanja, u neto ili bruto prikazu, troškovima akvizicije (bilansi uspjeha), procjenom investicija (početna u odnosu na sadašnju vrijednost), nerealizovanim dobicima od ulaganja?
62. Koja se posebna pravila primjenjuju na objavljivanje godišnjih računovodstvenih izvještaja osiguravajućih društava?
63. Koje je godišnje računovodstvene, prudencijalne i statističke informacije osiguravajuće društvo u obavezi da preda nadzornom organu u vezi sa svojim poslovanjem?
64. Koja pravila postoje u vezi sa zahtjevima nadzornog organa za dodatne informacije?
65. Kojim pravilima su uređene terenske inspekcije / inspekcije na licu mjesta?

Obavezno osiguranje

66. Koja su osiguranja obavezna (npr. osiguranje od profesionalne odgovornosti medicinskog osoblja, osiguranje prilikom lova, osiguranje od profesionalne odgovornosti arhitekte, osiguranje prilikom izgradnje, osiguranje aviona, osiguranje od profesionalne odgovornosti pravnog savjetnika)?
67. Koje posebne pravne odredbe osiguravajuće društvo mora ispuniti da bi moglo da se bavi obaveznim osiguranjima?

Osiguranje motornih vozila

68. Da li je osiguranje motornih vozila obavezno u Bosni i Hercegovini?
69. Koje štete su pokrivene (naročito štete na stvarima i povrede lica)? Postoje li isključenja iz pokrića u osiguranju lica?
70. Postoji li maksimalna osigurana suma propisana zakonom? Ukoliko postoji, koji je iznos te osigurane sume?

Podružnice ili agencije trećih zemalja

71. Koji su principi i uslovi za izdavanje odobrenja osiguravajućem društvu čije se sjedište nalazi van zemlje?

Ostalo

72. Postoje li vrste osiguranja (npr. osiguranje kredita) za koje je propisan zahtjev specijalizacije koji isključuje druge vrste, što znači da osiguravajuće društvo koje nudi tu vrstu osiguranja može raditi isključivo u tom području?
73. Koja su pravila za prenos portfolija (npr. dobijanje odobrenja, objavljivanje, prava osiguranika)?
74. Koja su pravila u vezi sa likvidacijom osiguravača (npr. obavještavanje, odobrenje, objavljivanje, rangiranje potraživanja za osiguranje, rangiranje povjerilaca)?

75. Kako je uređen nadzor grupacija osiguravača i finansijskih konglomerata (npr. različita pravila o adekvatnosti kapitala, zahtjevi za solventnost, transakcije unutar grupe)? Postoji li dodatni nadzor ovih privrednih subjekata?

76. Koji koraci su već preduzeti ili se očekuje da će biti preduzeti u vezi sa (i) metodologijom nadzora, (ii) organizacijom ili (iii) zaposlenima u pripremi za početak primjene Solventnosti II?

III. INFRASTRUKTURA FINANSIJSKIH TRŽIŠTA

77. Kako je definisana podjela nadležnosti među različitim nivoima vlasti i koji organi su odgovorni za infrastrukturu finansijskih tržišta u BiH?

78. U kojoj mjeri je infrastruktura finansijskih tržišta u Bosni i Hercegovini usklađena sa:

    a) Direktivom o konačnosti poravnanja (98/26/EZ)?

    b) Direktivom o finansijskom kolateralu (2002/47/EZ)?

    c) Dopunjenom Direktivom o konačnosti poravnanja i finansijskom kolateralu (2009/44/EZ)?

    d) Uredbom o OTC derivatima, centralnoj drugoj ugovornoj strani i trgovačkom repozitorijumu (EMIR) (Uredba 648/2012)?

    e) Uredbom o centralnim depozitorijumuma vrijednosnica (CSDR) (Uredba 909/2014)?

    f) Uredbom o transparentnosti transakcija finansiranja vrijednosnica (SFTR) (Uredba 2015/2365)?

79. Navedite detalje o postojećim mehanizmima za smanjenje sistemskog rizika u vezi sa nesolventnošću učesnika u sistemu plaćanja i poravnanja vrijednosnih papira i u kojoj mjeri su oni usklađeni sa Direktivom o konačnosti poravnanja (98/26/EZ).

IV. TRŽIŠTA VRIJEDNOSNIH PAPIRA I INVESTICIONE USLUGE

A. Opšta pitanja

80. Postoji li organ za nadzor regulisanih tržišta? Ukoliko postoji, navedite naziv i adresu.

81. Da li nadzorni organ izdaje godišnji izvještaj? Ako da, molimo da Komisiji dostavite primjerak ili sažetak posljednjeg izvještaja.

82. Da li je taj organ također zadužen za nadzor društava za zajedničko ulaganje?

83. Navedite broj, važnost i rezultat istraga koje je sproveo nadzorni organ tokom posljednjih pet godina.

84. Koji su planovi za poboljšanje kapaciteta za provođenje nadležnosti nadzornog organa tokom narednih pet godina?

85. Da li postoji centralni registar vrijednosnih papira? Molimo da dostavite detalje.

B. Pravni okvir

86. Kako je definisana podjela nadležnosti među različitim nivoima vlasti i koji organi su odgovorni za tržišta vrijednosnih papira i investicione usluge u BiH?

87. Navedite glavne pravne propise usvojene u ovoj oblasti i opišite njihovo provođenje.

Investiciona društva

88. Navedite usvojeni pravni okvir za rad investicionih društava, zajedničkih fondova, penzionih fondova.
89. Postoji li odredba o investicionim uslugama za koje je u zemlji potrebno odobrenje? Da li postoji neki izuzetak (privredna društva koja ne pružaju usluge trećim licima, investicione usluge koje se ne sprovode profesionalno)?
90. Kako se definišu investicione usluge? Za obavljanje kojih aktivnosti je potrebno prethodno odobrenje? Koje institucije mogu pružati investicione usluge? Da li kreditne institucije i/ili osiguravajuća društva imaju dozvolu da obavljaju ove aktivnosti? Da li im je potrebno posebno odobrenje?
91. Koje zakonske uslove moraju ispuniti nova investiciona društva prije početka poslovanja (pravna forma, početni kapital, dobra reputacija i dovoljno iskustva za lica koja vode poslovanje, precizan i odgovarajući test za akcionare)?
92. Da li je za sticanje udjela u investicionim društvima potrebno ispuniti posebne zahtjeve?
93. Postoje li prudencijalni koeficijenti (solventnost, likvidnost)? Da li se oni primjenjuju na konsolidovanoj osnovi?
94. Objasnite da li postoji shema nadoknade za investitore i kako obeštećenje investitora funkcioniše u slučaju da neko investiciono društvo nije u mogućnosti vratiti sredstva.
95. Kakva je situacija u vezi sa pravom poslovnog nastanjivanja i prekograničnog pružanja usluga u Bosni i Hercegovini za investiciona društva iz EU? Koji su važeći uslovi?

Agencije za procjenu kreditnog rejtinga

96. Okvir EU za agencije za procjenu kreditnog rejtinga (CRA) definisan je Uredbom 1060/2009 (CRA I), koja je dopunjena Uredbama 513/2011 (CRA II) i 462/2013 (CRA III). Da li su vam već poznati najvažniji elementi ovog režima?
97. Da li Bosna i Hercegovina prati međunarodna dešavanja u vezi sa CRA (npr. G-20, FSB, IOSCO)?
98. Ima li Bosna i Hercegovina sistem za odobrenja i registraciju CRA? Ako ima, koliko CRA je aktivno na tržištu kapitala u zemlji?
99. Ima li Bosna i Hercegovina sistem za nadzor nad CRA?
100. Da li su organi vlasti Bosne i Hercegovine upoznati sa odgovornostima Evropske agencije za vrijednosne papire i tržište kapitala (ESMA) u oblasti CRA?
101. Ima li Bosna i Hercegovina posebne bojazni u vezi sa suverenim rejtinzima?
102. Da li Bosna i Hercegovina promoviše korištenje alternativa vanjskim kreditnim rejtinzima? Ako ima, molim vas da opišite.
103. Da li Bosna i Hercegovina podstiče konkurenciju na tržištu kreditnih rejtinga? Ako ima, molim vas da opišite.
104. Da li Bosna i Hercegovina prikuplja i objavljuje informacije o tržištu kreditnih rejtinga?
105. Ima li Bosna i Hercegovina sporazume sa drugim jurisdikcijama o (uzajamnom) priznavanju inostranih CRA? Ako ima, molim vas da opišite.

Društva za zajednička ulaganja

106. Da li je za društva za zajednička ulaganja potrebno odobrenje?

107. Koje su predviđene pravne forme i strukture kolektivnog investicionog društva? Da li postoje pravila investicione politike koja se odnose na kolektivno investiciono društvo (prihvatljiva sredstva, investiciona ograničenja)? Da li postoje procesi upravljanja rizikom za nadgledanje i mjerenje ukupnog rizika zajedničkog portfolija? Da li nadzorni organi imaju ovlaštenja da izreknu sankcije zbog kršenja pravila o društvima za zajednička ulaganja? Koje sankcije se primjenjuju? Postoje li posebni zahtjevi za društva za zajednička ulaganja koji se odnose na privatne investitore, a koji se razlikuju od zahtjeva koji se odnose na profesionalne investitore – ako postoje, kako su definisani privatni investitori i koji su to posebni zahtjevi?

108. Da li su sredstva društva za zajednička ulaganja povjerena depozitaru na čuvanje? Da li su takva sredstva odvojena od vlastitih sredstava depozitara? Koje dodatne obaveze mora ispuniti depozitar? Da li je potrebno da depozitar prethodno dobije odobrenje? Koji zahtjevi se odnose na depozitara? Koja su zaduženja depozitara i koja se mogu delegirati trećem licu? Da li je depozitar odgovoran za gubitak sredstava koje čuva?

109. Da li društva koja pružaju menadžerske usluge za zajednička ulaganja (društva za upravljanje, investiciona društva) moraju dobiti odobrenje? Koji su zahtjevi za odobrenje? Za koje dodatne aktivnosti društva za upravljanje je potrebna dozvola? Koji radni uslovi se primjenjuju? Postoje li pravila o plaćama i naknadama menadžera društava za zajednička ulaganja?

110. Koje informacije se moraju dostaviti vlasnicima investicionih jedinica (cijeli i skraćeni prospekt, godišnji izvještaj)?

111. Kakav je položaj društava za zajedničko ulaganje iz država članica EU u Bosni i Hercegovini? Kako je riješeno pitanje prava osnivanja i prekograničnog pružanja usluga za društva za upravljanje iz EU?

112. Da li neki od sljedećih vrsta fondova podliježu regulisanju i nadzoru: hedž (*hedge*) fondovi, fondovi rizičnog kapitala, fondovi za socijalno preduzetništvo?

(*Moraju se poštovati i odredbe Poglavlja - Slobodno kretanje kapitala*).

Tržišta

113. Da li postoje regulisana tržišta? Navedite ih. Kako se definišu takva tržišta? Da li postoje pravila koja ograničavaju broj lica koja imaju pristup tim tržištima? Da li kreditne institucije mogu postati članovi regulisanog tržišta?

114. Da li postoje multilateralne trgovinske olakšice (MTF - alternativna mjesta za trgovinu)? Navedite ih. Kako se oni definišu? Koje institucije mogu da upravljaju MTF-ima? Da li postoje pravila koja ograničavaju pristup tim tržištima?

115. Koji su zahtjevi u pogledu direktnog informisanja nadležnih organa i investitora o transakcijama izvršenim na regulisanim tržištima?

116. Kojim instrumentima se može trgovati na regulisanim tržištima? Koji su uslovi potrebni za kotiranje tih instrumenata na regulisanim tržištima?

117. Kojim instrumentima se može trgovati na MTF-ima?

118. Mogu li emitenti iz EU biti listirani na regulisanim tržištima?

Nadzorni organi

119. Što se tiče regulatornog i nadzornog okvira, koje su glavne karakteristike zakona o tržištu vrijednosnih papira? Da li se smatra da je nadzor zadovoljavajući? Kao i u bankarstvu (vidjeti gore), koji koraci se planiraju za rješavanje mogućih problema međusobne saradnje između supervizora?

120. Opišite ovlaštenja i dužnosti nadzornih organa u sektoru vrijednosnih papira (vršenje provjere na licu mjesta, zahtijevanje dodatnih informacija, saradnja sa organima trećih zemalja). Koji organ je nadležan za nadzor regulisanih tržišta i MTF? Da li je to nezavisan organ? Koji privredni subjekti su pod njegovim nadzorom? Da li nadzorni organ izdaje godišnji izvještaj? Da li se nadzorni organi obavezuju na poštovanje povjerljivosti, a posebno u vezi sa informacijama koje prime od nadležnih organa trećih zemalja? Koliko ljudi zapošljavaju nadzorni organi? Koje su potrebne stručne kvalifikacije? Koliki je njihov budžet?

121. Koje su godišnje računovodstvene, prudencijalne i statističke informacije investiciona društva i listirana preduzeća u obavezi da predaju nadzornom organu u vezi sa svojim poslovanjem? Koje informacije su društva za zajednička ulaganja i/ili njihova društva za upravljanje u obavezi da predaju? Koja ovlaštenja ima nadzorni organ da zahtijeva dodatne informacije? Da li su predviđene sankcije u slučaju nepoštivanja/nedostavljanja/zakašnjelog dostavljanja ili dostavljanja nepotpunih informacija? Molimo opišite i pozovite se na relevantni regulatorni okvir.

122. Kakva su ovlaštenja za intervenisanje nadzornog organa u slučajevima investicionih društava sa poteškoćama u radu?

123. Da li postoji pravo žalbe sudovima protiv odluka koje donese nadzorni organ?

124. Kako se osigurava nezavisnost u radu nadzornog organa?

125. Koja su istražna ovlaštenja nadzornog organa?

126. Da li nadzorni organ može nametnuti administrativne sankcije i mjere?

Informacije o strukturi tržišta

127. Navedite broj (prema tipu proizvoda/tržišta):

a) Regulisanih tržišta i/ili MTF;

b) Broker-dilera na regulisanim tržištima;

c) Kreditnih institucija koje pružaju investicione usluge;

d) Portfolio menadžera;

e) Kolektivnih investicionih društava ukupno (broj društava kao i ukupna količina sredstava pod upravljanjem), od kojih:

- Domaćih;
- Stranih, iz EU;
- Stranih, iz država izvan EU.

POGLAVLJE 10: INFORMACIONO DRUŠTVO I MEDIJI

Acquis obuhvata posebna pravila o elektronskim komunikacijama, uslugama informacionog društva (posebno o elektronskim potpisima, elektronskoj trgovini i uslugama uslovljenog pristupa) i o audio-vizuelnim medijskim uslugama.

U **oblasti elektronskih komunikacija,** *acquis* ima za cilj da ukloni prepreke efektivnom djelovanju unutrašnjeg tržišta telekomunikacionih usluga i mreža, da podstakne konkurenciju i zaštiti interese potrošača u sektoru, uključujući univerzalnu dostupnost osnovnih modernih usluga. Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju predviđa se saradnja između EU i Bosne i Hercegovine u oblasti infrastrukture elektronskih komunikacija i pridruženih usluga, uključujući razvoj **informacionog društva**. Kako je navedeno u odgovarajućoj odredbi o informacionom društvu, cilj je da se u najvećoj mjeri postigne usklađenost sa *acquis*-em EU od trenutka stupanja na snagu tog sporazuma. U vezi sa mrežama i uslugama elektronskih komunikacija, Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju propisuje usvajanje *acquis*-a EU iz ove oblasti u vremenskom periodu od jedne godine nakon stupanja na snagu SSP-a na dan 1. juni 2015..

Što se tiče **audiovizuelne politike,** *acquis* ima za cilj uspostavljanje transparentnog, predvidivog i efektivnog regulatornog okvira za audio-vizuelne medijske usluge u skladu sa evropskim standardima. Ovo podrazumijeva pravno usklađivanje sa Direktivom o audio-vizuelnim medijskim uslugama, kojom se stvaraju uslovi za slobodan promet audio-vizuelnih medijskih usluga na osnovu principa zemlje porijekla, ali takođe predviđa minimalni standard zaštite maloljetnika i potrošača, mjere za zaštitu pluralizma medija i borbu protiv rasne i vjerske netrpeljivosti, i upućuje na saradnju između nezavisnih regulatornih tijela. *Acquis* dalje podrazumijeva preporuke EU koje se tiču zaštite djece/maloljetnika na Internetu i evropskog filmskog nasljeđa. Program MEDIA 2007 ima za cilj jačanje konkurentnosti evropskih audio-vizuelnih preduzeća. Od 2015. godine Bosna i Hercegovina već učestvuje u mehanizmima podrške Evropske unije (MEDIA programi).

Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju već su utvrđene posebne obaveze u ovoj oblasti. Prilikom pružanja odgovora na postavljena pitanja, navedite u kojoj je fazi sprovođenje ovih obaveza.

I. ELEKTRONSKE KOMUNIKACIJE I INFORMACIONE TEHNOLOGIJE

A. Osnovni podaci

1. Dostavite osnovne podatke o trenutnom stanju tržišta telekomunikacijskih usluga. Pokazatelji treba da budu izabrani tako da bude moguće predstavljanje tržišta u Bosni i Hercegovini na sličan način kao u redovnim izvještajima o sprovođenju regulatornog okvira EU za zemlje proširenja. Referentni datumi su 30. juni 2015. godine (za regulatorne podatke) ili kalendarska 2015. godina (za statističke podatke).
2. Opišite postojeće tržište informacionih i komunikacionih tehnologija (IKT) navodeći osnovne podatke.

B. Zakonodavni i institucionalni okvir

3. Opišite zakonodavni okvir sektora, s osvrtom na postojeće i planirano primarno i sekundarno zakonodavstvo.
4. Opišite postojeći i planirani institucionalni okvir sektora, s osvrtom na vladina tijela, ulogu parlamenta i eventualnih parlamentarnih odbora i ulogu organizacija koje predstavljaju učesnike iz javnog i privatnog sektora i potrošače.

5. Kojim se zakonskim i regulatornim odredbama obezbjeđuje poštena trgovina i zaštita potrošača u ovom sektoru?
6. Koji su mehanizmi za nadzor nad tržištem?
7. Kojim postupcima se rješavaju sporovi između korisnika i operatora, operatora i operatora, odnosno operatora i regulatora? Navedite podatke o broju različitih sporova i njihovom rješavanju.
8. U kojim relevantnim međunarodnim organizacijama Bosna i Hercegovina ima članstvo?
9. Navedite kompletne detalje o administrativnim kapacitetima vašeg državnog regulatornog tijela i njegovoj organizaciji. Takođe, navedite podatke o administrativnim kapacitetima relevantnog ministarstva nadležnog za elektronske komunikacije.
10. Objasnite na koji način regulatorno i institucionalno uređenje obezbjeđuje učesnicima na tržištu i potencijalnim investitorima dovoljnu transparentnost i zakonsku predvidivost.
11. Uzimajući u obzir Direktivu 2002/21/EC o zajedničkom regulatornom okviru za elektronske komunikacijske mreže i usluge (Okvirna direktiva), a posebno njene članove 3.(2.) i član 3.(3.), koje odredbe osiguravaju nezavisnost državnog regulatornog tijela?

C. Politika i regulatorni okviri

12. Opišite politiku za sektor telekomunikacija. Ukoliko postoji strateški dokument kojim je obuhvaćen ovaj sektor, dostavite prevod.
13. Koji je vremenski okvir za usklađivanje zakonodavstva sa *acquis*-em? Kakva je politika i vremenski okvir za provođenje pune liberalizacije u ovom sektoru?
14. Kakva je situacija i politika koja se odnosi na obaveze pružanja univerzalnih usluga?
15. Opišite nadležnost, strukturu i stepen nezavisnosti regulatornog tijela za telekomunikacije: operativna nezavisnost, potencijalni politički uticaji, finansijska nezavisnost (regulisanje viškova). Navedite podatke o njegovom osnivanju, postupcima imenovanja (klauzule u postupcima odabira i razrješenja za članove tijela i direktora), budžetskim i ljudskim resursima i upravnim ovlaštenjima. U kojoj mjeri su odvojene regulatorne i operativne nadležnosti? Prilikom odgovaranja na ova pitanja molimo vas da ne opisujete samo pravne odredbe već i način na koji su pravne odredbe provedene u praksi (i da navedete podatke o sprovođenju tih odredbi u posljednjih pet godina).
16. Da li je moguće uložiti žalbu na odluke regulatornog tijela? Ako jeste, opišite proceduru i njene rezultate u prethodne dvije godine.
17. Na koji način se vrši dodjela frekvencija i brojeva/kodova? Navedite, tamo gdje je moguće, učešće Evropske konferencije poštanskih i telekomunikacionih uprava (CEPT) i Međunarodne unije za telekomunikacije (ITU).
18. Navedite detalje o provođenju i utvrđivanju konkurentnih zaštitnih mjera, posebno:
    a) Izbor operatora (CS)/predizbor operatora (CPS), uključujući i pozivanje negeografskih brojeva;
    b) Provođenje prenosivosti broja;
    c) Propisi o značajnoj tržišnoj snazi (ZTS) (postupak analize tržišta i nametanje pravnih lijekova operatorima sa ZTS, uključujući kontrolu cijena i odvajanje računa), takođe navedite podatke o tome koja će tržišta biti analizirana (i uključite planiranje);

d) Pristup i interkonekcija, troškovna orijentacija, referentne ponude za interkonekciju (RIO) (uključujući postupak odobrenja od strane regulatornog tijela) i broj ugovora o interkonekciji;

e) Referentna ponuda za pristup izdvojenoj lokalnoj petlji (RUO) (pristup potpuno izdvojenoj lokalnoj petlji, zajednički pristup, uključujući i pristup posredstvom protoka bita) i broj izdvojenih i zajedničkih lokalnih petlji;

f) Roming i pristup operatoru mobilnih virtuelnih mreža (MVNO) .

g) Pravila o zajedničkom korištenju infrastrukture za razvoj širokopojasnog pristupa

19. Opišite postupke za dodjelu „prava puta" u Bosni i Hercegovini.

20. Uvođenje Evropskog broja za hitne službe 112: opišite odredbe o saradnji između svih relevantnih organa u sektoru (tj. o saradnji između organa za zaštitu konkurencije i regulatornog organa nadležnog za elektronske komunikacije).

D. Opis sektora

21. U kojoj fazi je trenutno liberalizacija sektora? Navedite podatke za sve segmente tržišta (fiksnu telefoniju, mobilnu telefoniju, fiksni i bežični Internet) o:

a) infrastrukturi, uključujući sve „alternativne" infrastrukture;

b) liberalizovanim uslugama.

22. Koliki je broj operatera i vrste ovlaštenja? Navedite podatke o sljedećim podsektorima:

a) javna govorna telefonija (javna komutirana telefonska mreža (PSTN), alternativne infrastrukture, npr. komunalna infrastruktura);

b) javne zemaljske mobilne komunikacije (analogni i digitalni sistemi koji ne potpadaju pod GSM (Globalni sistem za mobilne komunikacije), GSM, DCS 1800 (GSM koji radi na višim frekvencijama), UMTS (Digitalni mobilni sistem treće generacije), WiMAX (Globalna interoperabilnost za mikrotalasni pristup), LTE, GSM/EDGE promet podataka, itd);

c) privatne zemaljske pokretne telekomunikacije (npr. usluge taksiranja, prevoza i hitne službe);

d) satelitska komunikacija;

e) komunikacija podataka;

f) kablovska televizija;

g) ostalo (što nije gore navedeno).

23. Navedite proizvođače i proizvođačke aktivnosti za mrežnu opremu i terminale u Bosni i Hercegovini.

24. Koji je (su) glavni javni telekomunikacijski operator(i)? Navedite informacije koje se odnose na:

a) vlasništvo i kontrolu nad operatorima;

b) vrstu ovlaštenja;

c) glavna supsidijarna društva;

d) prihod/neto dohodak;

e) broj zaposlenih;

f) broj glavnih linija;

g) broj pretplatnika glavnih operatora (u slučaju mobilne telefonije, napravite razliku između pre-paid i post-paid korisnika).

25. Koji oblici strateških udruživanja u oblasti telekomunikacija postoje u Bosni i Hercegovini? Navedite podatke o partnerima, akcionarima, oblastima aktivnosti i odobrenjima koja izdaju organi za zaštitu konkurencije.

26. Koju vrstu sistema obračuna troškova koristi/e glavni javni mrežni operator(i) i/ili operatori sa značajnom tržišnom snagom? Da li su obavezni da koriste sisteme obračuna troškova u opravdavanju svojih cijena? Na koji način se regulišu maloprodajne cijene? Na koji način su uređene veleprodajne cijene (npr. za interkonekciju)?

27. Navedite podatke o broju korisnika Interneta na osnovu različitih tehnologija (pristupa). Navedite podatke o načinu na koji se određuju cijene za korištenje Interneta.

28. Opišite stanje u oblasti infrastrukturnog pristupa kablovima i vodovima, kao i trenutni stepen zajedničkog korištenja infrastrukturnih objekata.

II. USLUGE INFORMACIONOG DRUŠTVA

A. Politika

29. Opišite institucionalni okvir sektora, s osvrtom na relevantna vladina tijela, ulogu parlamenta i eventualno drugih organizacija i institucija. Također, opišite politiku razvoja informacionog društva. Ukoliko postoji strateški dokument, dostavite prevod. Da li postoji inicijativa slična Digitalnoj agendi za Evropu ili Strategiji za digitalno jedinstveno tržište?

30. Da li postoji strategija širokopojasnog pristupa? Ako postoji kako se koordinira u BiH? Koji su ciljevi koji se odnose na penetraciju i brzinu širokopojasnog pristupa?

31. Koji organ je zadužen za politike informacionog društva, uključujući njihovo provođenje? Na koji način se u ovom sektoru vrši i obezbjeđuje koordinacija aktivnosti, događaja i politika?

32. Koliki je budžet izdvojen za ovu politiku, kakav je administrativni kapacitet i koji su mehanizmi provođenja?

B. Osnovni podaci o pristupu internetu

33. Navedite procenat pristupa Internetu za:

a) škole, kako osnovnog tako i srednjeg obrazovanja;

b) domaćinstva;

c) preduzeća, po veličini (MSP, srednja, velika) i po sektoru, ako je moguće.

C. Istraživanje

34. Kakva je posebna javna politika za unaprjeđenje i podršku istraživanja iz oblasti tehnologija informacionog društva (IST)? Ukoliko postoji strateški dokument, molimo vas da dostavite prevod.
35. Koji su glavni univerziteti, istraživački instituti ili centri aktivni u istraživanju tehnologija informacionog društva? U kojim oblastima?

D. Javni sektor

36. Koje se javne usluge dostupne na Internetu nude građanima i preduzećima?
37. Navedite koliki je stepen usklađenosti sa Direktivom 2003/98/EZ o ponovnoj upotrebi informacija javnog sektora.
38. Koje su stope penetracije/korištenja ovih usluga?
39. Kakvo je institucionalno uređenje i koji su regulatorni instrumenti i postupci za zaštitu sigurnosti podataka i privatnosti u ovom sektoru?
40. Navedite podatke o važećim pravilima (odnosno o njihovom postojanju) koja se tiču zadržavanja podataka, neželjenih komunikacija (*spam*), izdavanja računa sa listingom, sveobuhvatnih imenika o registrovanim korisnicima.
41. Navedite podatke o registru i registratorima za naziv domene. Također navedite podatke o broju registrovanih naziva domena i pod-domena, kao i da date pregled godišnje cijene koja u se tu svrhu naplaćuje (bez PDV-a).

E. Privatni sektor

42. Koji je procenat preduzeća koje primjenjuju elektronsko poslovanje, po veličini i po sektoru, ukoliko je primjenjivo. Koje aplikacije koriste?
43. Da li su preduzećima koje koriste IKT ponuđene bilo kakve podsticajne mjere? Koje vrste podsticajnih mjera?

F. Elektronska trgovina (e-commerce)

44. Napravite izveštaj o usklađivanju sa Direktivom 2000/31/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 8. juna 2000. godine o određenim pravnim aspektima usluga informacionog društva, posebno elektronske trgovine, na Unutrašnjem tržištu (Direktiva o elektronskoj trgovini), kao i o provođenju odluka ove direktive u Bosni i Hercegovini.
45. Da li postoje pravni propisi ili druge obaveze koje se posebno odnose na pružanje usluga informacionog društva (definisane kao bilo koje usluge koje se uobičajeno pružaju uz novčanu naknadu, na daljinu, elektronskim putem i na pojedinačan zahtjev primaoca usluga)? Ako postoje, molimo da navedete podatke o usklađenosti sa odgovarajućim *acquis*-em i način sprovođenja.

G. Usluge koje se plaćaju elektronskim putem (uslovljeni pristup - Direktiva 98/84/EZ)

46. Da li je Bosna i Hercegovina ratifikovala Konvenciju 178 Savjeta Evrope o pravnoj zaštiti usluga zasnovanih na uslovljenom pristupu i usluga koje se sastoje od uslovljenog pristupa?
47. Da li je Bosna i Hercegovina ratifikovala Konvenciju 185 Savjeta Evrope o kompjuterskom kriminalu?

48. Koja vrsta zaštite je trenutno dostupna za obezbjeđenje naknade pružaocima usluga koji su zaštićene uslovljenim pristupom?

49. Da li smatrate da je ova zaštita u skladu sa Direktivom 98/84/EZ?

H. Elektronski potpis

50. Navedite podatke o usklađenosti sa Direktivom o pravnom okviru Zajednice za elektronske potpise 1999/93/EZ.

51. Da li su preduzete mjere kojima se obezbjeđuje zakonsko priznavanje elektronskih potpisa? Navedite važeći zakon/e i propis/e)?

52. Navedite detalje o institucionalnim okolnostima vezanim za elektronski potpis, odnosno organe ovlaštene za nadzor pružalaca usluga certifikacije (uključujući informaciju o sistemima akreditacije) i onih koji su imenovani da vrše ocjenu usklađenosti uređaja za kreiranje sigurnog potpisa. Navedite detalje koji se tiču nadzora i/ili sistema akreditacije?

I. Odgovornost i saradnja

53. Na koji način obezbjeđujete odgovornost relevantnih organa u ovoj oblasti?

54. Da li je imenovana kontakt osoba (u Ministarstvu, regulatornom organu ili drugom organu - ukoliko postoji) za saradnju sa relevantnim organima u drugim evropskim zemljama?

J. Administrativni kapacitet

55. Navedite podatke (po instituciji/organu) o broju zaposlenih i njihovim pojedinačnim zaduženjima, te naznačite (trenutno dostupnu i potrebnu) veličinu administrativnog kapaciteta u ovom sektoru.

III. AUDIO-VIZUELNA POLITIKA

Ova pitanja se odnose na *acquis* u oblasti audio-vizuelne politike: odredbe Direktive o audio-vizuelnim medijskim uslugama (Direktiva 2010/13/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 10. marta 2010. godine koordinaciji određenih odredbi utvrđenih zakonima i drugim propisima u državama članicama o pružanju audiovizualnih medijskih usluga); Preporuka Evropskog parlamenta i Savjeta od 16. novembra 2005. o filmskom nasljeđu i konkurentnosti industrijskih djelatnosti u toj oblasti, i dvije Preporuke o zaštiti maloljetnika: Preporuka Savjeta od 24. septembra 1998. godine o razvoju konkurentnosti evropske industrije audio-vizuelnih i informacionih usluga putem promovisanja nacionalnih okvira koji imaju za cilj postizanje uporedivog i djelotvornog nivoa zaštite maloljetnika i ljudskog dostojanstva i Preporuka Evropskog parlamenta i Savjeta od 20. decembra 2006. godine o zaštiti maloljetnika i ljudskog dostojanstva i pravu na odgovor u vezi sa konkurentnošću evropske industrije audio-vizuelnih i informacionih usluga dostupnih na Internetu.

A. Opšti okvir

56. Da li je medijsko zakonodavstvo usklađeno sa evropskim standardima koji se odnose na medije u skladu sa osnovnim demokratskim principima?

57. Kakav je trenutni zakonodavni okvir koji reguliše audio-vizuelne medijske usluge i emitovanje televizijskog programa (tj. linearne audio-vizuelne medijske usluge, uključujući satelitske i kablovske usluge)? Kada je (su) usvojen(i) glavni pravni propis(i)? Dostavite prevode istih.

58. Koji je vremenski okvir za usklađivanje zakonodavstva sa *acquis*-em?

59. Kakva je politika utvrđena ili predviđena u vezi sa prelaskom na digitalno emitovanje i upotrebu digitalne dividende? Može li Bosna i Hercegovina da dostavi prevod dokumenta kojim je utvrđena navedena politika, kao i informacije o provođenju postupaka određenih tim dokumentom, i predviđeni rok za prelaz sa analognog na digitalno emitovanje?

B. Direktiva o audiovizuelnim medijskim uslugama

60. Koja su tijela nadležna za oblast audiovizuelne politike? Na koji način su podijeljene nadležnosti među njima? Da li postoje planovi za izmjenu postojećih regulatornih struktura?

61. Navedite sljedeće podatke u vezi sa regulatornim tijelom za audio-vizuelne medijske usluge:

    a) da li su prilikom izrade nacrta zakonske regulative kojom se uspostavlja regulatorno tijelo uzete u obzir preporuke eksperata Savjeta Evrope i OSCE-a, naročito Preporuka (2000)23 državama članicama Savjeta Evrope o nezavisnosti i funkcijama regulatornih tijela za sektor emitovanja i njen aneks koji sadrži smjernice o nezavisnosti i funkcijama regulatornih tijela za sektor emitovanja?

    b) pravne garancije nezavisnosti regulatornih tijela, uključujući pravila i druge mehanizme protiv nedozvoljenih uticaja političke sfere, i/ili učesnika na tržištu: imenovanje/postavljanje/smjenjivanje članova odbora i trajanje njihovih mandata, pravila o razrješenju (pravila o nespojivosti funkcija) za članove i pravila o sukobu interesa, etici i novčanoj naknadi, itd.;

    c) organizacioni, tehnički, finansijski i ljudski resursi regulatornih tijela, imajući u vidu i zadatke koji se odnose na audio-vizuelne medijske usluge na zahtjev, posebno usluge dostupne na Internetu u skladu sa Direktivom o audiovizuelnim medijskim uslugama (npr. zaštita maloljetnika): analiza u značajnoj mjeri treba da obuhvata kadrovska pitanja (broj zaposlenih, potreban nivo stručnosti u odnosu na njihove radne zadatke i status), pitanja tehničkih i finansijskih resursa, bilo da je riječ o odvojenim tijelima ili spojenim sa regulatorom za telekomunikacije;

    d) imajući u vidu i zadatke koji se odnose na audio-vizuelne medijske usluge na zahtjev, naročito usluge dostupne na Internetu, u skladu sa Direktivom o audio-vizuelnim medijskim uslugama (npr. zaštita maloljetnika): nadzor, regulatorna ovlaštenja i ovlaštenja za izricanje kaznenih mjera povjerena tim tijelima, njihova sposobnost da stvaraju sopstvene strukture i da odlučuju o svojim dugoročnim ciljevima, uticaj regulatornih funkcija i odluka na audiovizuelni sektor i žalbeni postupak.

    e) mehanizmi odgovornosti i transparentnosti, (prema zainteresovanim stranama, građanima);

    f) nivo saradnje sa ostalim regulatornim tijelima u Bosni i Hercegovini, kao i sa drugim zemljama.

62. Opišite postupak za dodjelu televizijskih frekvencija u Bosni i Hercegovini. Koji organ je odgovoran za dodjelu frekvencija, izbor televizijskih emitera i uspostavljanje uslova za emitovanje?

63. Kakav je sistem za regulisanje izdavanja dozvola i dodjelu frekvencija ili satelitskih kapaciteta? Koji su prateći uslovi za izdavanje dozvola i raspodjelu frekvencija ili satelitskih kapaciteta? Koji su kapaciteti i mehanizmi za praćenje upotrebe dozvola?

Navedite broj slučajeva u kojima je dozvola oduzeta zbog nepoštivanja uslova propisanih za dobijanje dozvole.

64. Koji distribucijski sistemi postoje (zemaljski, kablovski, satelitski)? Koji su (ukoliko postoje) propisi za obavezu emitovanja (*must carry* - obaveze mreža da distribuiraju određene kanale)?
65. Koja su uređenja u pogledu tehničkih standarda emitovanja?
66. Koje se zakonske mjere primjenjuju na enkripciju (šifriranje) signala emitovanja?
67. Koji javni i privatni emiteri trenutno imaju dozvolu ili ovlaštenje i na koji način se oni finansiraju?
68. Koji su kriteriji korišteni za određivanje nadležnosti nad audiovizuelnim medijskim uslugama u Bosni i Hercegovini?
69. Da li postoje bilo kakva ograničenja prijema ili ponovnog prenosa audiovizuelnih medijskih usluga iz drugih evropskih zemalja? Navedite podatke i za televizijsko emitovanje i za audiovizuelne medijske usluge na zahtjev.
70. Da li postoje posebne mjere koje važe za ponovni prenos audiovizuelnih medijskih usluga u Bosni i Hercegovini?
71. Navedite detalje o svakoj međunarodnoj obavezi ili obavezama koje mogu uticati na audiovizuelne usluge, naročito u okviru pristupanja Bosne i Hercegovine STO.
72. Koje su (ukoliko postoje) odredbe u zakonodavstvu o audiovizuelnoj djelatnosti kojima se postavljaju standardi u oblasti audiovizuelnih komercijalnih komunikacija, naročito zabrana izazivanja mržnje, pristupačnost osobama sa oštećenjem vida i sluha, poštovanje autorskih prava nad kinematografskim djelima, televizijsko reklamiranje uključujući telekupovinu i sponzorstvo, plasiranje proizvoda, prikriveno reklamiranje, zabranu reklamiranja duhanskih proizvoda i ograničenje reklamiranja alkohola i medicinskih proizvoda; zaštita maloljetnika (navedite podatke o vremenu u kome je dozvoljeno emitovanje sadržaja za odrasle i zaštiti maloljetnika od štetnog reklamiranja, kako na televiziji tako i u audio-vizuelnim medijskim uslugama na zahtjev) i javnog reda; i pravo na odgovor?
73. Da li je Bosna i Hercegovina uvela specifične propise u oblasti televizijskog reklamiranja koji se mogu smatrati detaljnijim ili strožijim u poređenju sa propisima datim u direktivi o audio-vizuelnim medijskim uslugama (na primjer: zabrana političkog reklamiranja, zabrana reklamiranja alkohola, ograničenja koja se tiču dječjih programa, itd.)?
74. Da li je usvojena lista važnih događaja koji treba da budu emitovani na televiziji čiji signal nije kodiran? Ako jeste, molimo vas da priložite listu takvih događaja i uslove prenosa.
75. Da li su preduzete mjere koje se tiču pristupa drugih emitera događajima od visokog javnog interesa koje prenosi isključivo jedan emiter? Da li postoje mogućnosti da drugi emiteri dobiju pristup takvim događajima i emituju kratke priloge?
76. Da li su pružaoci audiovizuelnih medijskih usluga u vašoj zemlji sačinili kodeks ponašanja koji se tiče neprikladnog komercijalnog oglašavanja za prehrambene proizvode i namirnice sa visokim sadržajem masti, šećera i soli koje su namijenjene djeci?

77. Koje se (ukoliko postoje) regulatorne mjere koriste da se podstiču ili traže audiovizuelne medijske usluge određene vrste, ili ulaganja u određene vrste programa (npr. kulturni, obrazovni), ili programe koji imaju posebne geografske, lingvističke ili sektorske segmente (nezavisne produkcije, evropska djela, nacionalna djela, programi koji su napravljeni ili emitovani na određenim jezicima itd.)? Navedite podatke o televizijskom emitovanju i naručenim audio-vizuelnim medijskim uslugama. Da li postoje takve mjere koje se odnose na druge medije (kinematografija, pozorišta, video, itd.)?
78. Koje definicije se koriste za razlikovanje televizijskog emitovanja od drugih audiovizuelnih usluga?
79. Koji propisi (ukoliko postoje) obuhvataju ostale audiovizuelne usluge, naročito interaktivne, audiovizuelne medijske usluge na zahtjev, uključujući Internet?
80. Kojim pravilima i propisima se uređuje javno i privatno televizijsko emitovanje? Kojim pravilima se obezbjeđuje uređivačka nezavisnost javnog servisa? Molimo vas da navedete podatke o izvoru finansiranja javnog servisa.
81. Kojim zakonskim odredbama se uređuju ekskluzivna prava za emitovanje najvažnijih događaja (kulturnih, sportskih, skupštinskih zasjedanja itd.)?

C. Kinematografija

82. Navedite procijenjenu ukupnu vrijednost sektora audiovizuelne industrije za 2015. godinu. Koji su (ukoliko postoje) sistemi finansijske podrške u audiovizuelnom sektoru (uključujući kinematografiju).
83. Koji su zakonski i/ili finansijski aranžmani na snazi vezano za međunarodne koprodukcije (kinematografija i/ili TV)?
84. Koji se zakonski režim primjenjuje vezano za difuziju radijskog zvuka?
85. Koja ograničenja, ako ih ima, postoje vezano za vlasništva nad televizijskim i/ili radio stanicama? Da li postoje posebna ograničenja za strane investitore? Kakav je pravni okvir vezano za vlasništva nad televizijskim i/ili radio stanicama?
86. Koji sistemi postoje u pogledu statističkih podataka koji se odnose na audiovizuelni sektor?
87. Da li postoji zvaničan sistem certifikacije kojim se utvrđuje broj prodatih karata u zvanično priznatim kinima i pozorištima?

D. Filmsko nasljeđe

88. Koje zakonodavne, administrativne i druge odgovarajuće mjere ste preduzeli kako biste osigurali da kinematografska djela koja čine dio vašeg audiovizuelnog nasljeđa budu sistematično prikupljena, sakupljena u katalog, očuvana, restaurirana i dostupna za obrazovne, kulturne, istraživačke i druge nekomercijalne svrhe slične prirode, u svim slučajevima koji su u skladu sa autorskim i srodnim pravima?
89. Kako je definisan pojam kinematografskih djela koja čine dio vašeg audiovizuelnog nasljeđa?
90. Molimo vas da navedete spisak institucija koje se bave filmskim nasljeđem u Bosni i Hercegovini, uključujući i one regionalnog i lokalnog karaktera, kao i njihove Internet adrese (ukoliko postoje).

91. Molimo da opišete način čuvanja (deponovanja) u Bosni i Hercegovini: zakonsko deponovanje, obavezno deponovanje svih dotiranih filmova, dobrovoljno deponovanje, drugo (precizirajte).
92. Da li u Bosni i Hercegovini postoji odredba/praksa koja se tiče prikupljanja pratećeg filmskog materijala?
93. Opišite baze podataka koje koriste vaše institucije za filmsko nasljeđe. Da li se mogu pretraživati na Internetu?
94. Koje mjere/programi su preduzeti kako bi se obezbijedilo očuvanje deponovanih kinematografskih djela?
95. Kojim mjerama ste podstakli projekte restauracije kinematografskih djela velike kulturne i istorijske vrijednosti?
96. Da li ste usvojili zakonodavne i administrativne mjere kojima se dozvoljava ovlaštenim tijelima da deponovana kinematografska djela učine dostupnim za obrazovne, kulturne, istraživačke i druge nekomercijalne svrhe slične prirode, u skladu sa autorskim i srodnim pravima? Navedite podatke o preduzetim mjerama.
97. Koji su koraci preduzeti u cilju stručnog usavršavanja u svim oblastima vezanim za filmsko nasljeđe?
98. Postoji li strategija za državno filmsko nasljeđe i godišnji planovi za posebna pitanja (digitalizaciju, restauraciju, obrazovanje itd.)?

E. Zaštita maloljetnika

99. Da li je u Bosni i Hercegovini osnovano udruženje pružalaca usluga na Internetu (ISP)? Molimo vas da navedete podatke o udruženju(/-ima) pružalaca usluga na Internetu.
100. Da li su pružaoci usluga na Internetu sačinili kodeks ponašanja? Ukoliko je moguće, molimo vas da priložite primjerak tog kodeksa ili Internet adresu na kojoj je moguće pristupiti tom dokumentu.
101. Da li u postoje zakonske obaveze koje se posebno odnose na pružaoce usluga na Internetu i na koji način one treba da rješavaju pitanje nelegalnih ili štetnih sadržaja kojima se pristupa putem Interneta? Ukoliko postoje, navedite koje su.
102. Da li postoje posebne obaveze pružalaca usluga na Internetu da obavijeste policiju ili pravosudne organe o nelegalnim sadržajima koji vrijeđaju ljudsko dostojanstvo, a koji su dostupni na Internetu?
103. Da li je uspostavljena služba telefonske pomoći za prijavljivanje štetnog ili nelegalnog sadržaja? Ukoliko jeste, navedite podatke (uključujući Internet adresu i elektronsku poštu) službe(/-i), kao i način njenog finansiranja.
104. Da li su privreda ili državni organi preduzeli ikakve korake kako bi se razvio sistem za filtriranje i klasifikaciju sadržaja na Internetu u Bosni i Hercegovini? Ako jeste, koliki je napredak ostvaren i na koje teškoće se naišlo?
105. Koje mjere su preduzete kako bi se širila svijest o pitanjima sigurnijeg korištenja Interneta? Da li su ove mjere bile dio šireg plana za „medijsko obrazovanje"? Da li su podržane javnim sredstvima ili privatnim izvorima finansiranja (npr. od strane privrede ili dobrovoljnih udruženja) ili kombinacijom javnih i privatnih sredstava?

106. Opišite inicijative koje su preduzete u cilju kontrole grupa za četovanje na Internetu, naročito mjera preduzetih u cilju izbjegavanja bilo kog vida zloupotrebe, koja može biti štetna po maloljetnike.

107. Opišite mjere preduzete u cilju unaprjeđenja medijske pismenosti (npr. podučavanje djece kako da na odgovoran način koriste nove medije).

108. Da li postoji posebna regulacija ili samoregulacija koji se odnosi na konkretno pitanje prava na odgovor kad su u pitanju mediji dostupni na Internetu?

109. Da li su emiteri u vašoj zemlji uspostavili sistem samoregulacije koja se odnosi na zaštitu maloljetnika? Navedite podatke o tome, naročito one koji se odnose na članstvo. Da li ovaj sistem sadrži kodeks ponašanja koji se odnosi na zaštitu maloljetnika i štetne sadržaje?

110. Da li se zakonom ili kodeksom ponašanja propisuje korištenje upozoravajućih simbola za potencijalno štetne televizijske programe? Da li se zakonom ili kodeksom ponašanja propisuje upotreba zvučnih upozorenja prije takvih programa? U situacijama kada se takve mjere koriste, da li se one smatraju djelotvornim?

111. Da li postoje posebne zakonske odredbe koje se odnose na prodaju video igrica? (Ovo pitanje se odnosi na fizičku prodaju video igrica kao softvera, a ne na preuzimanja softvera sa Interneta i prebacivanja na računare).

112. Da li postoji samoregulatorni sistem koji obuhvata pitanja koja se odnose na označavanje prikladnosti igrica prema uzrastu? (npr. poput sistema samoklasifikovanja koji je objavila Evropska federacija za interaktivne softvere (ISFE). Ukoliko postoji, navedite detaljne podatke.

POGLAVLJE 11: POLJOPRIVREDA I RURALNI RAZVOJ

Poglavlje o poljoprivredi obuhvata veliki broj obavezujućih pravila, od kojih su mnoga direktno primjenjive uredbe. Pravilna primjena ovih pravila i njihova djelotvorna provedba od strane efikasne javne uprave ključni su za funkcionisanje Zajedničke poljoprivredne politike. To podrazumijeva osnivanje upravljačkih sistema kao što su agencija za plaćanje i integrisani sistem administracije i kontrole, kao i sposobnost primjene mjera ruralnog razvoja.

Članstvo u Evropskoj uniji zahtijeva integraciju velikog broja poljoprivrednih proizvoda u Organizaciju zajedničkog tržišta, uključujući ratarske kulture, šećer, životinjske proizvode i specijalizovane kulture.

Neophodne administrativne strukture nisu uvijek precizirane u *acquis*-u. U mnogim slučajevima u *acquis*-u EU jednostavno se koriste termini kao što je "nadležni organ" koji se odnose na potrebnu administrativnu strukturu. To znači da je na svakoj državi članici da odluči koja je institucija nadležna za djelotvornu provedbu *acquis*-a. Ipak, u *acquis*-u su jasno utvrđene funkcije za čiju provedbu države članice moraju imati kapacitete kroz administrativne strukture koje osnivaju.

I. HORIZONTALNO

1. Kako je definisana podjela nadležnosti između različitih nivoa vlasti po pitanju politike u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja?
2. Uz navođenje skorijih i očekivanih budućih dešavanja u ovoj oblasti, dostavite opšti opis:
   a) Nacionalne i regionalne politike prihoda poljoprivrednih gazdinstava, politike proizvodnje i strukturne politike (a naročito politike ruralnog razvoja)
   b) Budžet koji je dodijeljen i korišten za ovaj opšti okvir poljoprivredne politike
   c) Postojeće administrativne strukture na nacionalnom i/ili regionalnom nivou (npr. ministarstvo poljoprivrede, agencije za intervencije/plaćanja, savjetodavni odbori, itd.) koje su uključene u formulisanje, izvršenje, praćenje i kontrolu poljoprivredne politike
   d) Ako postoji agencija za plaćanje nadležna za upravljanje poljoprivrednom politikom dostavite podatke o načinu njenog rada. Ako takva agencija ne postoji, dostavite podatke o instituciji koja je nadležna za upravljanje poljoprivrednom politikom u Bosni i Hercegovini (ministarstvo poljoprivrede, regionalni uredi, odbori za trgovinu, poljoprivredne komore, itd). U oba slučaja je potrebno dostaviti i podatke o strukturi ove institucije (institucija).
   e) Dostavite blok dijagrame koji opisuju kako se zahtjevi za pomoć izrađuju, distribuišu/prikupljaju, obrađuju, kontrolišu, odobravaju i isplaćuju, naglašavajući glavne odgovornosti, procese i procedure u pogledu sistema upravljanja i unutrašnje kontrole (ukoliko postoje).
   f) Udruženja poljoprivrednika i njihova uloga u kreiranju politike poljoprivrednog i ruralnog razvoja, provedbi i praćenju, te njihova savjetodavna uloga u odnosu na poljoprivrednike;
   g) Poljoprivredne savjetodavne službe i registar poljoprivrednika;

h) Način i učestalost prenošenja informacija korisnicima/javnosti (o pomoći ili zahtjevima za finansiranje projekata, kao i o drugim opštim pitanjima vezanim za poljoprivredu i ruralni razvoj).

3. Dostavite opšte informacije o trgovinskoj politici i mehanizmima koji se primjenjuju u Bosni i Hercegovini po pitanju poljoprivrednih proizvoda, uključujući bilateralne i multilateralne sporazume, šeme uvoza/izvoza, carinske kvote, sisteme dozvola, zaštitne klauzule, itd, te podatke o postojećoj operativnoj strukturi. Navedite da li se primjenjuje kombinovana nomenklatura EU. (Specifične mjere za određene proizvode treba opisati u odjeljku II).

4. Dostavite opis mjera (državne pomoći) i bilo koje druge politike koje se posebno primjenjuju u sektoru primarne poljoprivredne proizvodnje, prerade i stavljanja u promet poljoprivrednih proizvoda, kao i u sektoru šumarstva (a nisu obuhvaćene nekim drugim odgovorom na pitanje u okviru ovog upitnika), uključujući i finansijske podatke. Ovim bi trebalo da budu obuhvaćene neposredne i posredne subvencije za inpute; mjere socijalne politike koje su prvenstveno usmjerene na sektor poljoprivrede; mjere poreske politike prvenstveno usmjerene na sektor poljoprivrede; politike djelovanja usmjerene na privatizaciju zemljišta i druge činioce proizvodnje (uključujući poljoprivredno-prehrambeni prerađivački sektor); mjere koje za cilj imaju razvoj tržišta zemljištem; kreditno subvencionisanje; sredstva za upravljanje rizikom i ostalo.

5. Dostavite informacije o uslugama u okviru poljoprivrede koje se finansiraju iz javnih sredstava. Opis treba obezbijediti samo ukoliko su u pitanju javni izvori finansiranja. Potrebno je navesti iznos javnog doprinosa i finansiranja porijeklom iz bilo kog drugog izvora u periodu od 2000. godine. Primjeri su istraživanje; usluge usmjeravanja/savjetodavne usluge, obuka; podrška stavljanju u promet; inspekcija; geodetska premjeravanja poljoprivrednog zemljišta; savjetodavne usluge, ostalo.

6. Opišite sistem i mehanizam zemljišnih katastara i njihovu primjenu, upravljanje i nadzor, te ukoliko postoji, bilo koji drugi sistem koji se koristi za identifikovanje poljoprivrednih parcela.

7. Navedite da li postoji bilo kakav geografski informacioni sistem (sistemi) koji se koristi u svrhu upravljanja i diseminacije poljoprivredne politike. Ako takav sistem postoji, opišite ga i precizirajte njegovu svrhu.

8. Navedite informacije o postojanju bilo kog tipa unakrsnog ispunjenja uslova (npr. smanjenje poljoprivredne podrške koja se isplaćuje poljoprivrednicima ukoliko nisu ispunjeni standardi u okviru zaštite životne sredine, dobrobiti životinja, biljnog, životinjskog i javnog zdravlja).

9. Dostavite podatke o stanju provedbe zakona o poljoprivredi i ruralnom razvoju kao i o tome da li Bosna i Hercegovina planira usvajanje novih okvirnih propisa, i navedite da li postoji odobrena strategija i akcioni plan u ovoj oblasti.

10. Dostavite informacije o tome gdje se nalazi Bosna i Hercegovina u pogledu priprema za pretpristupnu pomoć poljoprivredi i ruralnom razvoju (IPARD) uključujući institucionalnu strukturu, strategiju ruralnog razvoja i programe. Opišite glavne strukture (ukoliko već postoje) koje su navedene u Provedbenoj Uredbi IPA II (Provedbena uredba Komisije 447/214, L132, vidjeti posebno član 55).

11. Dostavite podatke o postojećim mikroekonomskim instrumentima koji osiguravaju pregled poljoprivredne ekonomije, posebno o prihodu poljoprivrednih gazdinstava, sektorske analize i distribuciju direktnih plaćanja uporedivih sa Mrežom knjigovodstvenih podataka o poljoprivrednim dobrima (FADN). Ukoliko takvi instrumenti postoje, opišite ih i navedite njihovu strukturu i pravnu osnovu.

II. TRŽIŠNE MJERE

12. Neophodan je potpuni opis politika koje se primjenjuju ili se u planu za svaki od proizvoda ili kategorija proizvoda navedenih ispod, a koji obuhvata:

a) ciljeve, funkcionisanje i glavne kvantitativne elemente za sve mjere poljoprivredne politike po proizvodima koje se primjenjuju ili su u planu: intervencije na tržištu (otkup, javno/privatno skladištenje, itd.), proizvodne kvote, proizvodne ili izvozne dadžbine, porez, uvozne dadžbine i ekvivalentne takse, te ostale mjere na granici, kao što su carinske kvote i ostale preferencijalne kontrole uvozne robe, izvozne subvencije, itd.

b) upravljanje uvoznim kvotama uz objašnjenje da li se primjenjuje sistem uvozno/izvoznih dozvola i da li takav sistem predviđa vrijednosne papire (bankovne garancije) i kontrole (fizičke provjere proizvoda koji su izvezeni uz subvencije).

c) upravljanje i kontrolu programa subvencionisanja proizvodnje uz opis postupka registracije poljoprivrednih parcela u nacionalnom registru poljoprivrednih parcela, postupak za podnošenje zahtjeva, podatke koje treba dostaviti, administrativne kontrole i kontrole na licu mjesta koje treba sprovesti i sankcije koje treba primijeniti.

Ratarske kulture, posebne kulture i proizvodi:

- Žitarice;
- Riža;
- Šećer;
- Sušena stočna hrana, sjeme, hmelj;
- Masline i stone masline;
- Lan i konoplja;
- Voće i povrće;
- Prerađeno voće i povrće;
- Banane;
- Vino;
- Žive biljke i proizvodi florikulture;
- Sirovi duvan;

Životinjski proizvodi:

- Govedina i teletina;

- Mlijeko i mliječni proizvodi;
- Svinjsko meso;
- Ovčije meso i kozije meso;
- Jaja,
- Meso peradi;

Posebne kulture i proizvodi:

- Etil-alkohol poljoprivrednog porijekla;
- Proizvodi pčelarstva;
- Svilene bube;
- Krompir.

13. Ako se pojedine mjere primjenjuju na više od jedne kategorije proizvoda, potrebno ih je uključiti u opis za svaku kategoriju proizvoda. Opis treba da sadrži najmanje sljedeće informacije:

a) naziv mjere politike; da li se već primjenjuje ili je planirana (očekivani datum mogućeg uvođenja);

b) zakonski osnov (naziv i broj odgovarajućeg pravnog akta);

c) ciljeve i opšti opis programa;

d) uslove koje treba ispuniti za datu mjeru politike;

e) osnov za plaćanja i njihovu diferencijaciju po regijama (kao i osnov za određivanje regija);

f) iznose potrošene od 2000. godine; ukupno i po jedinici (raspone, u slučaju diferencijacije po regijama);

g) posebne dadžbine ili poreze;

h) svrhu dadžbina/poreza (uplaćeni u ukupni budžet ili namijenjeni za finansiranje pojedinih aktivnosti, u kom slučaju je potrebno precizirati);

i) upravljanje programom.

14. Pored toga, u opisu za sektore voća i povrća je potrebno navesti, ako je relevantno, ekonomski značaj organizacija proizvođača (uključujući broj i procenat proizvodnje tih organizacija), važeće zakonodavstvo u ovoj oblasti (i za međusektorske organizacije), kao i sve mjere usmjerene na podršku organizacija u sektoru. Bilo bi korisno dostaviti detaljne informacije o reprezentativnim tržištima za utvrđivanje proizvodnih i uvoznih cijena. Treba navesti i informacije o preradi svježeg voća i povrća (koji proizvodi, sva pravila proizvodnje džema i voćnog soka), svakoj subvenciji datoj za proces prerade, kao i detalje vezane za pravni odnos prerađivača i proizvođača svježih proizvoda.

15. Za svaki od sljedećih sektora potrebno je dostaviti detaljan opis:

a) postojećih regulatornih zahtjeva i aranžmana za njihovu primjenu i provedbu, uključujući pravni osnov (naziv relevantnog pravnog akta); ciljeva i opšti opis zakonodavstva; usklađenosti ili neusklađenosti sa propisima EU (navesti stepen

usklađenosti); učešća u međunarodnim standardnim programima; opis aranžmana za primjenu i provedbu (uključujući ljudske, finansijske i infrastrukturne resurse, i ako je moguće organizacionu šemu).

b) zahtjeva za stavljanje na tržište poljoprivrednih proizvoda i standarda (ocjenjivanje, određivanje veličine, obavezni/dobrovoljni standardi); zahtjevi po pitanju označavanja (posebno označavanja vezanog za porijeklo), kao i provjera pri uvozu/izvozu radi procjene usklađenosti sa ovim zahtjevima (postupci, sertifikati, sankcije, itd):

- Mliječni proizvodi;
- Govedina i teletina; ovčije i kozije meso;
- Svinjsko meso, meso peradi, jaja i med;
- Voće i povrće;
- Vino i proizvodi od vina;
- Florikultura;
- Masline i maslinovo ulje.

16. Po pitanju vinskog sektora, opišite status priprema za izradu registra vinograda.

III. DIREKTNA PLAĆANJA POLJOPRIVREDNICIMA

17. Opišite režime direktnih plaćanja koji se primjenjuju (tj. direktna podrška prihodima poljoprivrednih proizvođača), a posebno:

a) najnovije iznose iz budžeta i broj korisnika po svakom programu (šemi)

b) kriterije za ispunjavanje uslova;

c) sistem upravljanja i kontrole koji se primjenjuje na svaki od njih (posebno registraciju poljoprivrednika i njihovih poljoprivrednih površina u nacionalnom poljoprivrednom/zemljišnom registru, registracija životinja, postupak za podnošenje zahtjeva i registraciju takvih zahtjeva, svaki drugi registar koji se koristi za poljoprivredna gazdinstva/proizvode/drveće i vinograde, podatke koje je potrebno dostaviti, administrativne kontrole i kontrole na licu mjesta koje je potrebno sprovesti (uključujući obim kao postotak ukupno kontrolisanih zahtjeva po programu i proceduri), kaznene mjere koje je potrebno primijeniti);

d) interakciju između različitih dijelova sistema upravljanja i kontrole, kao i interakciju sa svakim sistemom koji se koristi za identifikovanje poljoprivrednih parcela ili sistemom katastara (*Vidjeti tačku 5 pod I - Horizontalne mjere*);

e) broj korisnika;

f) sredstva iz budžeta predviđena za svaki režim;

g) sva plaćanja povezana sa proizvodnjom (npr. plaćanja za područje, odobrena na temelju obaveze korisnika da proizvodi), skupa sa plaćanjima koja nisu povezana sa poljoprivrednim zemljištem;

h) sva posebna pravila koja se odnose na prenos vlasništva (prodaja, zakup) u vezi sa podobnošću za direktna plaćanja;

i) sve druge informacije koji bi mogle biti korisne za poređenje ovih režima sa režimima Evropske unije.

IV. POLITIKA RURALNOG RAZVOJA

18. Opišite institucionalni okvir za ruralni razvoj u Bosni i Hercegovini; strukture za donošenja odluka i odgovornosti (metod odozgo na dole/decentralizovano).

19. Detaljno navedite i opišite veze između ruralnog razvoja i sektorskih i teritorijalnih politika.

20. Potrebno je obezbijediti informacije o svim aktivnostima koje se tiču ruralnog razvoja i koje se finansiraju iz javnih sredstava, bez obzira na to da li se provode kao dio integrisanih programa ili kao samostalni programi, i potrebno je obuhvatiti aktivnosti koje se finansiraju i na državnom i na regionalnom nivou. Aktivnosti koje se tiču ruralnog razvoja mogu obuhvatati, ali nisu ograničene samo na sljedeće:

a) povećanje konkurentnosti sektora poljoprivrede i šumarstva kroz podršku ulaganjima i restrukturiranju, uključujući i ulaganja u farme i šume, podršku preradi i stavljanju u promet, melioraciju zemljišta, komasaciju, navodnjavanje i upravljanje vodama, rano penzionisanje, stručno usavršavanje, pružanje savjetodavnih i proširenih usluga, osnivanje grupa proizvođača i uspostavljanje i funkcionisanje programa kvaliteta za poljoprivredne proizvode;

b) unapređenje životne sredine i sela kroz podršku održivom upravljanju zemljištem, uključujući i podršku poljoprivredi u planinskim područjima ili drugim područjima sa određenim nedostacima, programe zaštite biodiverziteta, staništa i pejzaža, podršku ekološki pogodnim metodama u poljoprivredi i šumarstvu, pošumljavanje, mjere koje imaju za cilj ublažavanje i prilagođavanje posljedica klimatskih promjena, upravljanje vodama (zaštita kvaliteta i očuvanje kvantiteta), zaštitu zemljišta, očuvanje genetskih resursa u poljoprivredi;

c) unapređenje kvaliteta života u seoskim oblastima i promovisanje raznovrsnosti privrednih djelatnosti, uključujući i obezbjeđivanje osnovnih usluga (npr. puteva, električne energije, vode, kanalizacije, prostora za lokalnu upravu/seoske organe, itd, za seosko stanovništvo, obnavljanje i razvoj sela, seoski turizam, razvoj novih privrednih djelatnosti radi proširenja seoske privrede i podršku lokalnim razvojnim aktivnostima, male projekte ruralnog razvoja na lokalnom nivou, na sopstvenu inicijativu);

d) Opis svake mjere/aktivnosti treba da obuhvati sljedeće informacije:

e) Naziv mjere i pod-mjere politike;

f) Zakonski osnov (naziv i referenca relevantnog pravnog akta);

g) Ciljevi, obrazloženje i opšti opis;

h) Korisnici, uslovi podobnosti i odabira;

i) Detalji pružene podrške (nivoi i sastav isplata - udio privatnih i javnih sredstava);

j) Utrošeni iznos, na godišnjem nivou, tokom posljednjih pet godina, i predviđeni budžet za predstojeće godine, po mjeri politike;

k) Broj korisnika i prosječni iznos pomoći po korisniku;

l) Upravljanje programom (odgovorni organ, obrada i odabir prijava);

m) Evaluacija programa.

V. POLITIKA KVALITETA

21. Navedite da li postoji jasna domaća politika, zajedno sa povezanim instrumentima, za priznavanje i zaštitu geografskih oznaka i tradicionalnih imena poljoprivrednih proizvoda, hrane, vina i žestokih alkoholnih pića. Ako postoji, opišite instrumente za registraciju i zaštitu.
22. Ako postoji program, navedite broj geografskih oznaka koje su zaštićene.
23. Opišite upravne strukture nadležne za provedbu i praćenje politike kvaliteta, kao i njihove odgovornosti. Dostavite informacije o tome da li Bosna i Hercegovina planira da usvoji novi okvirni propis. Detaljno opišite sve ostale postojeće programe kvaliteta koji se tiču porijekla proizvoda ili drugih karakteristika kvaliteta.

VI. ORGANSKA POLJOPRIVREDA

24. Navedite informacije o postojećim programima i aranžmanima za njihovo upravljanje i provedbu uključujući:
    a) Zakonski osnov (naziv i referenca relevantnog pravnog akta);
    b) Ciljeve i opšti opis pravnog propisa;
    c) Usklađenost sa zakonodavstvom EU (ili stepen usklađenosti);
    d) Detalje o pruženoj podršci;

Opis aranžmana za upravljanje i provedbu (uključujući ljudske, finansijske i infrastrukturne resurse, i ukoliko je moguće organizacionu šemu).

25. Opišite sistem akreditacije i sertifikacije organske poljoprivrede uključujući postojeći sistem kontrole kao i njegov značaj za uvoz/izvoz (npr. EU lista trećih zemalja).
26. Opišite sektor i njegovu organizaciju (npr. značaj zadruga) skupa sa statističkim podacima uključujući strukturu farmi, proizvodnju, trgovinu (izvoz/uvoz).

VII. POLJOPRIVREDNA STATISTIKA

27. Ukratko opišite organizacionu strukturu i nadležnosti za prikupljanje i nadgledanje statističkih podataka ističući saradnju između ministarstva poljoprivrede i centralnih/lokalnih statističkih kancelarija u pogledu poljoprivredne statistike.
28. Dostavite osnovne podatke o posljednjem popisu u oblasti poljoprivrede (godina, obuhvaćenost, uključena tijela, troškovi itd) i opišite pripreme Bosne i Hercegovine za naredni popis u oblasti poljoprivrede i njegovo finansiranje.

A. Opšti statistički podaci i statistički podaci za posebne proizvode

29. Poljoprivredni sektor bi trebalo opisati (u tabeli) pomoću sljedećih statističkih podataka (u mjeri u kojoj su dostupni), svaki put za najskoriji desetogodišnji period (npr. 2006-2015):

a) korištena poljoprivredna površina (KPP) na nacionalnom i regionalnom nivou (kao i situaciju iz 1991. ukoliko je informacija dostupna): oranice; neobrađeno zemljište; zemljište pod stalnim usjevima; vinogradi i voćnjaci, stalne travnate površine; bašte; staklenici;.

b) površine pod šumama;

c) razvoj strukture farmi (navesti kada su ankete o strukturi farmi sprovedene): struktura i veličina farmi po regijama (gdje postoje); rasprostranjenost farmi po obrađenoj površini; rasprostranjenost farmi po glavnim tipovima proizvodnje; rasprostranjenost farmi po veličini stada; površina koju zauzimaju farme manje od 2 ha,

d) poljoprivredno stanovništvo i njegov razvoj, ako je moguće na osnovu Ankete o radnoj snazi: dio cjelokupne aktivne populacije; regionalna rasprostranjenost; poljoprivrednici koji se stalno i oni koji se povremeno bave poljoprivredom; rasprostranjenost po starosti i polu;

e) prihodi farmi za poljoprivrednike koji se stalno bave poljoprivredom (bruto dodatna vrijednost po jedinici godišnjeg rada) uključujući poređenje sa prosječnim bruto zaradama zaposlenih van poljoprivrede;

f) udio poljoprivrednog sektora u bruto nacionalnom proizvodu (BNP) po regijama;

g) površina (u hektarima); prinos (u tonama ili hektarima) i proizvodnja (u tonama) meke pšenice, durum pšenice, ječma, kukuruza, raži, ovsa, drugih žitarica, osnovnog ili sertifikovanog sjemena, (sorte navedene u aneksu Uredbe 1308/2013), sjemena uljane repice, soje, suncokreta, sjeme ostalih uljarica, sušene stočne hrane, graška, azuki pasulja (grah suho zrno) i slatke lupine, krompira, repe, lana, konoplje i svilene bube (godišnja proizvodnja i površina na kojoj se uzgajaju), šećerne repe, riže, voća i povrća (po glavnim proizvodima), banana, hmelja, duvana, pamuka, stočne repe, sijena (osušenog i za silažu) i kukuruza za silažu, i živih biljaka odnosno cvijeća (izražena vrijednost);

h) broj grla stoke, broj zaklanih grla i prosječne mase trupova teladi, junadi, krava, svinja, piladi i ostale peradi, kao i ovaca i koza;

i) broj muznih krava, proizvodnja mlijeka po muznoj kravi, proizvodnja mlijeka, isporuka mlijeka mljekarama uz navođenje količine i sadržaja masti, rasprostranjenost isporučenih količina i broj proizvođača po veličini stada, količina direktne prodaje prema vrsti mlijeka i broj proizvođača koji se bave direktnom prodajom, količina mlijeka za sopstvene potrebe (gazdinstava), uz navođenje odvojenih podataka o količinama za stočnu hranu i za ishranu ljudi.

j) broj krava nemuzara (ostalih krava) i broj specijalizovanih rasa tovnih goveda, ovaca i koza;

k) nivo u kom proizvodnja glavnih poljoprivrednih proizvoda, uključujući najvažnije vrste voća i povrća, jaja, meda i vune, zadovoljava domaće potrebe;

l) tržišni bilans stanja za glavne kulture (meka pšenica, durum pšenica, ječam, kukuruz, raž, ovas, ostale žitarice, uljana repica, suncokret, soja, rafinirani šećer i

izoglukoza), glavne vrste mesa (govedina, svinjetina, meso peradi, kao i ovčije i kozije meso) i glavne mliječne proizvode (maslac, obrano mlijeko u prahu, punomasno mlijeko u prahu, sir). bilans stanja treba da sadrži proizvodnju, domaću potrošnju (potrošnju za ishranu ljudi, odnosno životinja, gdje je primjenjivo), uvoz, izvoz, početne i završne zalihe;

m) vino (površine vinograda i godišnja proizvodnju, uključujući proizvodnju alkoholnih pića i šire/mošta);

n) proizvodnja etil alkohola poljoprivrednog porijekla uz navođenje detaljnih podataka o proizvodu koji je korišten za proizvodnju alkohola;

o) proizvodnja i upotreba sertifikovanog sjemena;

p) maslinovo ulje; broj stabala maslina i tržišna cijena za svaku vrstu proizvoda, uz navođenje faze proizvodnje i kvaliteta. Navedite da li postoji kompjuterizovani informacioni sistem poput Geografskog informacionog sistema za uzgoj maslina, i ako postoji opišite ga;

q) Proizvodnja i upotreba duvana (vrste proizvoda, faza proizvodnje i količina za svaku kategoriju, obim direktne prodaje po vrsti proizvoda i broju proizvođača, uključujući podatke o postojećem registru/registrima)

r) Ekonomski računi za poljoprivredu;

s) Poljoprivredni budžet prema mjerama (podrška tržištu, direktna plaćanja, socijalno osiguranje, ruralni razvoj) i ukupna podrška u oblasti poljoprivrede;

t) Trgovinski tokovi (obim i vrijednost) prema kategoriji proizvoda:

   i. Uvoz (uz navođenje iznosa preferencijalne trgovine):

      A. iz Evropske unije;

      B. iz Srbije, Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, Albanije, Crne Gore i sa Kosova;

      C. iz ostalih zemalja svijeta, navodeći tri najznačajnija partnera.

   ii. Izvoz (uz navođenje iznosa preferencijalne trgovine):

      D. u Evropsku uniju;

      E. u Srbiju, Bivšu Jugoslovensku Republiku Makedoniju, Albaniju, Crnu Goru i na Kosovo;

      F. u ostale zemlje svijeta, navodeći tri najznačajnija partnera.

B. Statistika ruralnog razvoja

30. Navedite da li postoji klasifikacija/definicija ruralnog područja, i ako postoji, opišite osnov za klasifikaciju i rezultate u cijeloj zemlji.

31. Dostavite sljedeće podatke za svaku regiju zemlje za najskoriji desetogodišnji period (npr. 2006-2015):

a) BDP po glavi stanovnika;

b) % ukupne radne snage zaposlene u poljoprivredi, ako je moguće, na osnovu Ankete o radnoj snazi;

c) dodatna vrijednost po jedinici godišnjeg rada;

d) Gustina naseljenosti po km2 i trend u posljednjih nekoliko godina. Da li je broj seoskog stanovništva u opadanju?;

e) površina područja zaštićene životne sredine;

f) podaci koji se odnose na nezaposlenost.

32. Navedite procenat ukupne populacije koja živi u ruralnim područjima i procenat ukupne i seoske populacije za 2015. godinu ili posljednju godinu za koju su dostupni podaci:

a) voda iz vodovoda (potrošnja vode u poljoprivredi u poređenju sa ukupnom potrošnjom);

b) električna energija;

c) priključak na kanalizaciju;

d) fiksna telefonska mreža ili pokrivenost mobilnom telefonskom mrežom;

e) osnovno obrazovanje;

f) srednjoškolsko obrazovanje;

g) više obrazovanje.

33. Dostavite statističke podatke o kompenzacijskim plaćanjima za brdska i planinska područja: broj imanja, korištena poljoprivredna površina (KPP) i broj grla stoke (BGS) u sljedeće tri kategorije:

a) Visine iznad 800 m;

b) Padine iznad >20% (ispod 800 m);

c) Visine između 600 i 800 m i padine iznad 15%.

34. Dostavite statističke podatke o kompenzacijskim plaćanjima za područja sa značajnim nedostacima:

a) područja gdje je prinos trave ili žitarica ispod 80% nacionalnog prosjeka: broj imanja, ukupni KPP i ukupni BGS;

b) područja gdje su ključni ekonomski pokazatelji (npr. dodatna vrijednost, bruto i neto prihod po farmi i po jedinici godišnjeg rada itd), ispod nacionalnog prosjeka: broj poljoprivrednika, ukupni KPP i ukupni BGS.

35. Dostavite statističke podatke o ulaganjima u ruralna područja: broj i udio imanja gdje je prihod po jedinici godišnjeg rada 1,2 puta manji od prosjeka radnika na tom području koji se ne bave poljoprivredom i koji donosi bar 50% ukupnog prihoda vlasnika farme.

36. Dostavite statističke podatke mladim poljoprivrednicima i ranom penzionisanju: Starosni profil vlasnika farmi gledano kroz petogodišnje periode, uključujući broj onih ispod 40 godina starosti i broj onih koji imaju bilo kakve penzione beneficije.

37. Dostavite statističke podatke o grupama proizvođača:

a) % proizvodnje po vrijednosti kojom rukovode udruženja proizvođača za svaki od glavnih sektora proizvodnje. Navedite detalje za sektor voćarstva i povrtlarstva;

b) % imanja koja su članovi udruženja proizvođača u svakom sektoru. Navedite detalje za sektor voćarstva i povrtlarstva.

38. Dostavite statističke podatke o stavljanju na tržište i preradi za svaki od glavnih sektora:

a) % prerađene proizvodnje i postojeći kapacitet prerade;

b) prognozu porasta u udjelu prerađenih količina i kapaciteta tokom narednih 10 godina.

c) Kapacitete koji zahtijevaju modernizaciju.

POGLAVLJE 12: SIGURNOST HRANE, VETERINARSKA I FITOSANITARNA POLITIKA

Ovo poglavlje odražava integrisani pristup EU koji ima za cilj da osigura visok nivo javnog zdravlja, zdravlja životinja, dobrobiti životinja i zdravlja bilja u okviru Evropske unije kroz koherentne mjere od njive do trpeze i odgovarajući nadzor, uz obezbjeđivanje efikasnog funkcionisanja unutrašnjeg tržišta. U ovoj oblasti od države kandidata se zahtijeva da preuzme *acquis* EU i da postigne njegovu postepenu provedbu kroz pravilno strukturisanu i osposobljenu upravu.

Provedba zahtijeva odgovarajuće upravne strukture koje su sposobne da vrše inspekciju i kontrolu, kao i odgovarajuće laboratorijske kapacitete. Koordinacija između različitih organa nadležnih za preuzimanje i/ili provedbu je od ključnog značaja. Pored toga, neophodna je obuka različitih inspektora i subjekata u poslovanju hranom i hranom za životinje.

I. OPŠTE INFORMACIJE

Za svaku od tačaka u nastavku opišite trenutno stanje, predviđeni budući razvoj i precizan vremenski rok.

1. Dostavite blok dijagrame/organizacione dijagrame iz kojih su vidljivi nivoi nadležnosti i linije rukovođenja s ciljem opisa strukture i organizacije službi nadležnih za politike vezane za sigurnost hrane, veterinarska i fitosanitarna pitanja. Podjela nadležnosti i veze između centralnog, regionalnog i lokalnog nivoa trebaju biti jasno navedene (potrebno je definisati stepen decentralizacije/prenos nadležnosti).
2. Navedite postojeće i planirane resurse (ljudske, materijalne i finansijske) dodijeljene svakom sektoru.
3. Dostavite opis upravne strukture, kao i njenog predviđenog razvoja. Obuhvatite dva seta organizacionih dijagrama: jedan sa postojećom strukturom i drugi sa planiranom budućom strukturom (potrebno je navesti datume kada se predviđa uspostavljanje novih administrativnih subjekata).
4. Opišite zakonodavne nadležnosti po pitanju propisa u oblasti sigurnosti hrane, veterinarstva i fitosanitarnih pitanja:
   a) precizirajte koji su nadležni organi (za zakonodavstvo) i kako se zakonodavstvo usvaja (kako će se usvajati) (prvenstveno kroz parlamentarnu proceduru ili putem naredbi i uredbi koje donose ministri)
   b) objasnite kako se osigurava (ili će se osigurati) koordinacija u pogledu usklađivanja, provedbe i izrade politika čiji je cilj puna pokrivenost prehrambenog lanca;
   c) objasnite koje su zakonske mogućnosti usvajanja propisa koji će se provoditi postepeno i u koje je moguće ugraditi pojmove EU i pozivanja na druge pravne propise EU.
5. Dostavite detaljne podatke o kontrolnim aktivnostima i provedbi u oblasti sigurnosti hrane (i hrane za životinje), veterinarske i fitosanitarne politike, kao i detalje vezane za način organizacije kontrola u pogledu njihove učestalosti, izbora objekata, postupaka za uzimanje uzoraka i postupaka u slučaju kršenja propisa. Precizirajte koji

su organi nadležni za kontrolne aktivnosti i provedbu, te koje su njihove odgovornosti. Opišite mehanizme koordinacije.

6. Provedba: Za svaku od sljedećih stavki navedenih u nastavku, a koje su obuhvaćene oblastima sigurnosti hrane, veterinarskom i fitosanitarnom politikom dostavite detaljne podatke o mjerama preduzetim za osiguranje pravilne provedbe propisa koji se odnose na sljedeće aktivnosti (indikativna lista), te podatke o sankcijama u slučaju neprovođenja/neusklađenosti:

   a) laboratorije koje se koriste za higijensku, veterinarsku i fitosanitarnu kontrolu, analizu hrane za ljude i hrane za životinje (hemijska, mikrobiološka, analiza na prisustvo GMO itd.); trenutne i planirane aktivnosti (skupa sa rokovima) za usklađivanje sa sistemima EU, rokovi za akreditaciju prema zakonima EU skupa sa nazivom tijela za akreditaciju, metodama za uzimanje uzoraka i analizu (uopšteno, za kontaminate, za materijale koji dolaze u dodir sa hranom, itd.), te komandni lanac; dostavite poseban opis sistema referentnih laboratorija ako one postoje; ako ne postoje, navedite gdje se Bosna i Hercegovina trenutno nalazi u pogledu relevantnog zakonskog propisa (zakonskih propisa) koji osigurava njihovo uvođenje.

   b) upravljanje kriznim situacijama;

   c) upravljanje rizikom i procjena rizika;

   d) uspostavljanje sistema brzog uzbunjivanja za hranu i hranu za životinje (RASFF).

II. VETERINARSKA POLITIKA

7. Dostavite podatke o pravnom okviru za veterinarsku politiku;

8. Dostavite informacije o područjima odgovornosti, organizaciji i ovlaštenjima nadležnih institucija i organa, a posebno u pogledu pravila kontrole.

9. Dostavite jasnu tabelu svih okvirnih propisa koji pokrivaju ili utiču na oblast veterinarstva i objasnite u kojoj mjeri obuhvataju *acquis* EU iz oblasti veterinarstva. Navedite da li Bosna i Hercegovina planira da usvoji nove okvirne propise.

10. Dostavite informacije o sistemu kontrole na unutrašnjem tržištu:

a) žive životinje; sjeme, jajne ćelije i embrioni;

b) proizvodi životinjskog porijekla;

c) sertifikacija;

d) uzajamna pomoć;

e) sigurnosne mjere;

f) integrisani kompjuterski veterinarski sistem (TRACES);

g) finansiranje provjera.

11. Dostavite podatke o sistemu kontrole uvoza:

   a) žive životinje;

   b) proizvodi koji uključuju hranu, hranu za životinje i nusproizvode životinjskog porijekla;

c) sigurnosne mjere;

d) granične kontrolne tačke (BIP);

e) integrisani kompjuterski veterinarski sistem (TRACES);

f) finansiranje provjera.

12. Dostavite informacije o identifikaciji životinja i registraciji njihovog kretanja:

a) goveda (uključujući centralnu bazu podataka goveda);

b) ovce i koze;

c) svinje;

d) kopitari.

13. Dostavite informacije o pravnom okviru i mehanizmu za provedbu kontrole bolesti životinja , uključujući područja odgovornosti, organizaciju i ovlaštenja nadležnih organa i institucija. Dostavite i podatke o mjerama za kontrolu bolesti životinja:

a) prijavljivanje bolesti životinja; slinavka i šap; klasična svinjska kuga; afrička svinjska kuga; afrička bolest konja; ptičja gripa; atipična kuga živine (Newcastle disease); bolesti riba i školjki; bolest plavog jezika; prenosiva spongiformna encefalopatija; zoonoze i ostale bolesti;

b) Trgovina živim životinjama, sjemenom, jajnim ćelijama i embrionima;

c) Nekomercijalno kretanje kućnih ljubimaca;

d) Zabrana supstanci i nadzor rezidua;

e) Uslovi za uvoz živih životinja i životinjskih proizvoda;

f) Bilateralni međunarodni sporazumi u oblasti veterine sa državama članicama EU, državama kandidatima za članstvo u EU i trećim zemljama (ukoliko postoje).

14. Dostavite informacije o propisima u oblasti dobrobiti životinja.

a) Domaće životinje, koke nosilje, uključujući i informacije o uslovima proizvodnje, pilići za tov, telad, svinje;

b) Životinje u transportu;

c) Životinje u trenutku klanja ili ubijanja.

15. Dostavite informacije o zootehničkim propisima.

16. Dostavite informacije o troškovima u oblasti veterinarstva.

III. STAVLJANJE NA TRŽIŠTE HRANE, HRANE ZA ŽIVOTINJE I NUSPROIZVODA ŽIVOTINJSKOG PORIJEKLA

17. Dostavite informacije o pravnom okviru za stavljanje na tržište hrane, hrane za životinje i nusproizvoda životinjskog porijekla,

18. Dostavite informacije o područjima odgovornosti, organizaciji i ovlaštenjima nadležnih institucija i organa.

19. Dostavite jasnu tabelu svih okvirnih propisa koji pokrivaju ili utiču na oblast hrane, hrane za životinje i nusproizvode životinjskog porijekla i objasnite u kojoj mjeri obuhvataju *acquis* EU. Da li Bosna i Hercegovina planira da usvoji nove okvirne propise?

20. Pravila u pogledu higijene: Dostavite informacije o:

    a) posebnim pravilima za proizvode životinjskog porijekla, uključujući informacije o stanju poljoprivredno-prehrambenih objekata i mikrobiološkom kvalitetu sirovog mlijeka

    b) pravila kontrole za subjekte u prehrambenoj industriji, uključujući primjenu sistema analize opasnosti i upravljanja kritičnim kontrolnim tačkama (HACCP). Dostavite i statističke podatke o broju subjekata (prema aktivnosti koju vrše) koji primjenjuju HACCP.

    c) Posebna pravila kontrole proizvoda životinjskog porijekla.

    d) Pravila za nusproizvode životinjskog porijekla, uključujući i informacije o sistemu sakupljanja leševa i materijala, kao i o stanju objekata.

21. Finansiranje provjera: Dostavite podatke o posebnim pravilima u oblasti higijene hrane za životinje, uključujući i one o važećim propisima i postupcima za davanje odobrenja za rad/registraciju objekata za hranu za životinje.

IV. PRAVILA U OBLASTI SIGURNOSTI HRANE

22. Dostavite podatke o pravnom okviru za pravila u oblasti sigurnosti hrane;

23. Dostavite informacije o područjima odgovornosti, organizaciji i ovlaštenjima nadležnih institucija i organa.

24. Dostavite jasnu tabelu svih okvirnih propisa koji pokrivaju ili utiču na oblast sigurnosti hrane i objasnite u kojoj mjeri obuhvataju *acquis* EU. Da li Bosna i Hercegovina planira da usvoji nove okvirne propise?

25. Dostavite informacije za svaku od stavki navedenih u nastavku:

    a) označavanje, prezentacija i reklamiranje namirnica uključujući prehrambene i zdravstvene tvrdnje i deklarisanje/označavanje hranjivih vrijednosti;

    b) odobreni aditivi i kriteriji čistoće;

    c) prehrambeni enzimi i boje za hranu;

    d) rastvarači za ekstrakciju;

    e) arome;

    f) materijali koji dolaze u dodir sa hranom;

    g) dodaci hrani;

    h) hrana za posebne prehrambene potrebe;

    i) brzo-smrznute namirnice;

    j) zagađivači u hrani;

    k) nova hrana;

l) jonizirajuće zračenje;

m) mineralne vode i izvorske vode.

26. Dostavite informacije o bilateralnim međunarodnim sporazumima vezanim za pravila o sigurnosti hrane sa državama članicama EU, državama kandidatima za članstvo u EU i trećim zemljama (ukoliko postoje).

V. POSEBNA PRAVILA ZA HRANU ZA ŽIVOTINJE

27. Dostavite podatke o pravnom okviru za hranu za životinje;

28. Dostavite informacije o područjima odgovornosti, organizaciji i ovlaštenjima nadležnih institucija i organa.

29. Dostavite jasnu tabelu svih okvirnih propisa koji pokrivaju ili utiču na oblast sigurnosti hrane za životinje i objasnite u kojoj mjeri obuhvataju *acquis* EU. Da li Bosna i Hercegovina planira da usvoji nove okvirne propise?

30. Dostavite informacije za svaku od stavki navedenih u nastavku:

a) stavljanje na tržište i upotreba hrane za životinje;

b) odobreni aditivi u hrani za životinje;

c) nepoželjne materije u hrani za životinje.

d) Uslovi pod kojima se vrši priprema, stavljanje na tržište i upotreba ljekovite hrane za životinje.

31. Dostavite informacije o bilateralnim međunarodnim sporazumima vezanim za hranu za životinje sa državama članicama EU, državama kandidatima za članstvo u EU i trećim zemljama (ukoliko postoje).

VI. FITOSANITARNA POLITIKA

32. Dostavite podatke o pravnom okviru za fitosanitarnu politiku;

33. Dostavite informacije o područjima odgovornosti, organizaciji i ovlaštenjima nadležnih institucija i organa, a posebno u vezi službi za inspekciju na unutrašnjem tržištu i na graničnim prelazima.

34. Dostavite jasnu tabelu svih okvirnih propisa koji pokrivaju ili utiču na fitosanitarnu oblast i objasnite u kojoj mjeri obuhvataju *acquis* EU. Da li Bosna i Hercegovina planira da usvoji nove okvirne propise?

35. Dostavite informacije o zdravlju bilja, štetnim organizmima:

a) opšte mjere kontrole;

b) posebne mjere kontrole;

c) zaštićene zone;

d) registracija subjekata (biljni pasoš);

e) uvozi;

f) inspekcije i obavještenje o neregularnim pošiljkama;

g) troškovi u fitosanitarnoj oblasti;

h) status štetnih organizama sa liste iz *acquis*-a EU.

36. Dostavite podatke o zdravlju bilja, sredstvima za zaštitu zdravlja bilja:

a) stavljanje na tržište sredstava za zaštitu zdravlja bilja;

b) utvrđivanje i kontrola maksimalnog nivoa rezidua.

37. Dostavite podatke o kvalitetu sjemena i sadnog materijala u pogledu stavljanja na tržište sjemena i sadnog materijala poljoprivrednih usjeva i povrća, vinove loze, šumarskih proizvoda, ukrasnog bilja i voćaka:

a) registracija sorti, katalozi;

b) sertifikacija sjemena;

c) odobravanje sadnog materijala.

38. Dostavite podatke o pravima oplemenjivača biljnih sorti.

39. Dostavite informacije o bilateralnim međunarodnim sporazumima iz fitosanitarne oblasti sa državama članicama EU, državama kandidatima za članstvo u EU i trećim zemljama (ukoliko postoje).

VII. GENETSKI MODIFIKOVANI ORGANIZMI

40. Dostavite podatke o pravnom okviru za genetski modifikovane organizme (GMO);

41. Dostavite informacije o područjima odgovornosti, organizaciji i ovlaštenjima nadležnih institucija i organa.

42. Dostavite jasnu tabelu svih okvirnih propisa koji pokrivaju ili utiču na oblast genetski modifikovanih organizama i objasnite u kojoj mjeri obuhvataju *acquis* EU. Da li Bosna i Hercegovina planira da usvoji nove okvirne propise?

43. Dostavite informacije o pravilima uvođenja GMO u životnu sredinu;

44. Dostavite informacije o pravilima koja se tiču genetski modifikovane hrane i hrane za životinje.

POGLAVLJE 13: RIBARSTVO

Acquis EU koji se odnosi na ribarstvo čine propisi koji ne zahtijevaju preuzimanje u nacionalno zakonodavstvo ali zahtijevaju uvođenje mjera za pripremu administracije i poslovnih subjekata za učešće u Zajedničkoj politici ribarstva (ZPR). Obim, ciljevi i načela ZPR-a su utvrđeni osnovnom Uredbom o Zajedničkoj politici ribarstva (Uredba Evropskog parlamenta i Vijeća (EU) br. 1380/2013). ZPR propisuje pravila za očuvanje morskih bioloških resursa, ograničenje uticaja ribarstva na životnu sredinu i uslove za pristup vodama i resursima. Također obuhvata i zajedničku organizaciju tržišta za ribarske i proizvode akvakulture, strukturnu politiku sa njenim fondom (Evropski fond za pomorstvo i ribarstvo), posebna pravila za upravljanje kapacitetima ribarske flote, pravila za kontrolu aktivnosti ribarstva i provođenje tih pravila. ZPR promoviše mjere koje se zasnivaju na provjerenim naučnim savjetima i predstavlja okvir za prikupljanje, upravljanje i upotrebu relevantnih podataka. Posebne mjere upravljanja za održivo iskorištavanje ribljeg fonda u Mediteranskom moru su utvrđene Uredbom (EZ) 1967/2006 (Mediteranska uredba), dok su posebne mjere za ribarski fond i ribarstvo utvrđene u djelokrugu relevantnih regionalnih organizacija za upravljanje ribarstvom, tj. GFCM-a[17] i ICCAT-a[18]. Posebna pravila se primjenjuju za upravljanje nekim vrstama ribarskog fonda, kao što je evropska jegulja (Uredba EZ br.1100/2007). Što se tiče **upravljanja resursima i ribarskom flotom**, *acquis* EU sadrži precizna pravila za usklađivanje kapaciteta za ribolov kako bi se obezbijedila ravnoteža između flota i zaliha ribe, kao i mjerenje snage motora i tonaže plovila. Od država članica se zahtjeva da prikupljaju i ažuriraju podatke vezane za ribarski kapacitet za poseban registar ribarske flote, u skladu sa Uredbom Komisije (EZ) br. 26/2004. Za inspekcije i kontrole su uglavnom nadležne države članice koje moraju osigurati administrativni kapacitet za učinkovito provođenje, u skladu sa pravnim okvirom EU uspostavljenim Uredbom Vijeća (EZ) br. 1224/2009 kojom se između ostalog određuju detaljna pravila za registraciju i izvještavanje o ulovu, te za rad sistema za praćenje plovila zasnovanog na satelitskoj tehnologiji. Uredba (EU) br. 508/2014 propisuje odredbe za Evropski fond za pomorstvo i ribarstvo (EMFF) o finansijskoj podršci za provođenje Zajedničke politike ribarstva, relevantnim mjerama koje se odnose na pravo mora, o održivom razvoju oblasti ribarstva i akvakulture i o slatkovodnom ribolovu, te o mjerama u okviru integrisane pomorske politike. Da bi pristupile EMFF-u, države članice EU moraju da usvoje strateški dokument i Operativni program (OP), Države članice također moraju da posjeduju potrebno administrativno rukovodstvo i kontrolne kapacitete, kako bi obezbijedile pravilnu i efikasnu primjenu OP. *Acquis* koji se odnosi na **tržišnu politiku** je definisan Uredbom (EU) br. 1379/2013 Evropskog parlamenta i Vijeća i propisuje pravila o profesionalnim organizacijama, zajedničkim tržišnim standardima, informacijama za potrošače, pravilima konkurencije i informacijama o tržištu. Pored opštih pravila za **državnu pomoć**, *acquis* sadrži i posebna pravila o državnoj pomoći koja se odnose na sektor ribarstva i akvakulture. EU ima isključivu nadležnost u oblasti očuvanja morskih bioloških resursa, i zbog toga je jedna od ugovornih strana brojnih **međunarodnih ugovora** i članica brojnih organizacija. Prije pristupanja potrebno je usvojiti ili poništiti postojeće ugovore i konvencije o ribarstvu sa trećim zemljama ili međunarodnim

[17] Uredba (EU) br. 2015/2102 Evropskog parlamenta i Vijeća od 28. oktobra 2015. o izmjeni Uredbe (EU) br. 1343/2011 o određenim odredbama za ribolov u području Sporazuma o GFCM-u (Opšta komisija za ribarstvo za Mediteran) (Sl.gl. L 308, 25.11.2015, str. 1).

[18] Uredba (EU) br. 2016/1627 Evropskog parlamenta i Vijeća od 14. septembra 2016. o višegodišnjem planu oporavka plavoperajne tune u istočnom Atlantiku i Sredozemnom moru te o stavljanju van snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 302/2009.

organizacijama.

I. OPŠTE INFORMACIJE

A. Zakonodavstvo u oblasti ribarstva

1. Opišite glavne elemente zakonodavstva Bosne i Hercegovine koje se odnosi na ribarstvo. Kako se definiše raspodjela nadležnosti između različitih nivoa vlasti u ovoj oblasti politike?

B. Administrativna struktura

2. Prikažite organizacionu šemu koja opisuje organizaciju uprave i inspekcije u oblasti ribarstva. Opišite odnose između ovih tijela i njihovu hijerarhiju u sistemu.
3. Postoje li kratkoročni i srednjoročni planovi za formiranje novih tijela ili neku drugu promjenu organizacione strukture?
4. Opišite proces donošenja odluka i način na koji se delegiraju nadležnosti.
5. Opišite protok informacija između nadležnih tijela. Postoje li slučajevi kada razmjena informacija ne funkcioniše kako treba? Koje se mjere preduzimaju da se ovi nedostaci otklone?
6. Opišite postojeće organe javne uprave za tržišnu politiku (naročito u pogledu kontrole sprovođenja standarda zajedničkog tržišta, u lukama i veleprodaji, i informisanja potrošača; kontrole količina koje se povlače sa tržišta; prikupljanja informacija o tržištu u NUTS regionima; prikupljanja i prenosa podataka koji se odnose na režim odnosa cijena; primjene uslova priznavanja za organizacije proizvođača).
7. Postoji li posebna strukturalna politika za ribarstvo? Ako postoji, dostavite informacije o nadležnom organu uz kratak opis postupaka.
8. Postoje li neki planovi za usmjeravanje buduće strukturne pomoći u sektor ribarstva? Ako postoje, pružite detaljniji opis.

C. Ekonomski podaci

9. Opišite razvoj u količini ulova, vrijednost prve prodaje i vrijednost izvoza u oblasti ribarstva (ulov, obrada, stavljanje na tržište i uslužne djelatnosti), uključujući i akvakulturu, tokom prethodnih godina.
10. Opišite razvoj u ukupnom zapošljavanju u oblasti ribarstva, uključujući i akvakulturu, tokom prethodnih godina.

II. UPRAVLJANJE RESURSIMA I RIBARSKOM FLOTOM

A. Ribarska flota

11. Koje su glavne oblasti ribarstva u Bosni i Hercegovini i kako su geografski raspoređene?
12. Gdje su smještena ribarska plovila i koje su njihove oblasti rada? Koju vrstu opreme koriste? Od koliko ribarskih plovila se sastoji ribarska flota?
13. Postoji li definicija profesionalnih ribarskih plovila?

B. Registar flote

14. Da li Bosna i Hercegovina ima registar flote? Ukoliko ima, opišite administrativnu strukturu registra flote i navedite njegov status.
15. Kakav je sastav ribarske flote na osnovu sljedećih kategorija dužine plovila: 0-6 / 6-12 / 12-15 / 15-24 mt, itd.?
16. Ako postoji registar flote, koje od sljedećih karakteristika se unose za svako plovilo?
    a) informacije o vlasništvu;
    b) tonaža, snaga motora;
    c) dužina preko svega (LOA);
    d) korištena/dozvoljena oprema za ribolov;
    e) ostalo (naznačite)

C. Dozvole za ribolov

17. Kako je organizovano izdavanje dozvola za ribolov?
18. Kakav je mehanizam oduzimanja dozvola kada predviđeni uslovi nisu ispunjeni?
19. Da li Bosna i Hercegovina primjenjuje posebna pravila za rekreativni ribarstvo?
20. Postoji li pravna razlika između profesionalnih ribara i sportskih ribolovaca?

D. Ulov i istovar

21. Prikažite statističke podatke za ulove i istovare prema vrsti ribolova.
22. Da li se obavlja subvencionirani ribolov? Ako je odgovor da, kojim propisima je to uređeno?

E. Upravljanje resursima

23. Postoje li važeće mjere upravljanja u vezi sa iskorištavanjem morskih ribolovnih resursa u domaćim i međunarodnim vodama, uključujući i mjere za smanjenje uticaja na osjetljivim staništima?

F. Ostalo

24. Da li postoje organizacije proizvođača?
25. Da li postoje posebne odredbe u pogledu informisanja potrošača?
26. Da li postoje standardi za stavljanje na tržište?

III. INSPEKCIJA I KONTROLA

A. Finansijska sredstva

27. Koja budžetska sredstva su dodijeljena za kontrolu u oblasti ribarstva (u eurima)? Da li se iznos tih sredstava povećava ili smanjuje?
28. Na koji se način ta sredstva dodjeljuju?

B. Ljudski resursi

29. Koliki broj službenika je uključen u kontrolu u oblasti ribarstva? Kakva je raspodjela službenika između relevantnih organa vlasti? Da li se resursi povećavaju ili smanjuju?
30. Kakav je radni raspored inspektora ribarstva (puno/skraćeno radno vrijeme, po satima, itd.)? Koliko ih je direktno uključeno u stvarnu kontrolu ribarstva (inspekcije)? Koliko ima administrativnih radnika? Ukoliko službenici imaju različite zadatke, koliki dio svog vremena posvećuju kontroli ribarstva?
31. Kakvo je obrazovanje nadzornog osoblja? Da li se pruža obuka, i šta ona obuhvata?

C. Ovlašćenja kontrole

32. Gdje su definisana ovlašćenja inspekcijske kontrole?
33. Opišite ovlašćenja kontrole kojima raspolaže svaki pojedini tip inspektora koji provode kontrolu.
34. Da li su inspektorima jasni obim i ograničenja njihovih ovlašćenja?

D. Oprema za sprovođenje kontrole

35. Koja je oprema raspoloživa za sprovođenje aktivnosti kontrole? Kako je oprema raspoređena između različitih nadležnih organa?
36. U kakvom je stanju oprema za provođenje kontrole? Koliko je stara? Da li se planira obnavljanje opreme?
37. Je li oprema prikladna za obavljanje potrebnih zadataka? Opišite potrebe.
38. Na kojem je nivou kompjuterizacija i informatizacija kontrole?

E. Prikupljanje podatka

39. Da li se prikupljaju ikakvi podaci o ribarstvu? Ako je odgovor da, koji od sljedećih podataka se prikupljaju i koliko često (naznačite detalje)?
    a) Ekonomske varijable (prihodi, troškovi, vrijednost kapitala, investicije, zapošljavanje, trud, broj ribolovnih jedinica, vrijednost istovara);
    b) Biološke varijable (ukupni ulov ribe, ukupan istovar, sastav vrsta, biološki podaci o vrstama: dužina, dob, pol, datum dospijeća, plodnost).
40. Da se prikupljaju podaci o akvakulturi i industriji za preradu? Ako je odgovor da, koji od sljedećih podataka se prikupljaju i koliko često (naznačite detalje)?

a) Ekonomske varijable (prihodi, troškovi, vrijednost kapitala, investicije, obim prodaje, zapošljavanje, broj preduzeća);

b) Biološke varijable (za akvakulturu: vrste koje se uzgajaju, metod koji se koristi).

41. Ko je uključen u prikupljanje podataka (javna uprava, naučni instituti)? Gdje se podaci pohranjuju? U kojim oblastima? Ko ima pristup podacima?
42. Kako je organizirano sakupljanje podataka iz ribarstva?
43. Koji se znanstveni podaci prikupljaju i ko ih koristi? Da li se naučni podaci koriste za upravljanje ribljim zalihama?
44. Da li Bosna i Hercegovina ima kvote i ukoliko ih ima, koji se podaci prikupljaju za upravljanje kvotama i njihovu provjeru (brodski dnevnici, izjave o istovaru, računi, podaci sa aukcija, podaci o transportu, podaci o kupcima)? Na koji način se ovi podaci koriste za potrebe kontrole?
45. Da li postoje instrumenti ili postupci za unakrsnu provjeru podataka?
46. Da li Bosna i Hercegovina prikuplja socio-ekonomske i podatke o proizvodnji za akvakulturu?
47. Postoje li biljke morske akvakulture? Gdje su naseljene? Koje se vrste uzgajaju?
48. Da li su neka ribarska plovila opremljena sa nekom od narednih vrsta električne opreme?

a) sistem za praćenje plovila (VMS- zasnovan na satelitskoj tehnologiji)

b) sistem za automatsku identifikaciju (AIS);

c) ostalo (naznačite)

F. Inspekcijske aktivnosti

49. Dostavite statističke podatke o izvršenim inspekcijama.
50. Koji su službenici odgovorni za vršenje inspekcija?
51. Postoji li važeća strategija za inspekcijske aktivnosti? Na koji način se postavljaju ciljevi?
52. Da li postoje smjernice za način na koji se vrše inspekcije?
53. Iz čega se sastoji inspekcija? Kakva je metodologija i strategija za inspekcije?
54. Da li se izvršene inspekcije dokumentiraju, i ako je odgovor da, kako?
55. Na kom su nivou mogućnosti i vještine inspekcijske službe u praksi? Šta nedostaje?
56. Da li su profesionalni ribolovci obavezni da popunjavaju i dostavljaju brodski dnevnik za svaki dan u ribolovu?

G. Zakonski postupci kažnjavanja prekršaja

57. Kakav je pravni okvir za kažnjavanje prekršaja?

58. Navedite vrste sankcija koje se primjenjuju u sektoru ribarstva (upravne i/ili krivične, sa naznakom glavne i popratnih kazni)
59. Koje tijela koja su nadležna za otkrivanje prekršaja u oblasti ribarstva i dalje djelovanje i koja tijela koja su odgovorna za sankcionisanje?
60. Koje se administrativne sankcije koriste?
61. Koji su nivoi novčanih kazni? U kojoj mjeri se izriču stvarne kazne?
62. Na koje se načine može vršiti oduzimanje ulova i opreme? U kojoj mjeri se vrši oduzimanje ulova i opreme?
63. Koji načini ulaganja žalbe postoje?
64. Kakvi su zahtjevi u pogledu dokaza? Da li je neophodno dokazati namjeru?
65. Navedite statističke podatke o otkrivenim prekršajima i izrečenim kaznama.

IV. STRUKTURNE AKTIVNOSTI

66. Kakav je administrativni i pravni kapacitet za pripremu i upravljanje strukturnom politikom za oblast ribarstva?
67. Kako će se uprava u oblasti ribarstva pripremiti za izradu programskih dokumenata i sistema upravljanja i kontrole kakve zahtijeva Uredba o Evropskom fondu za pomorstvo i ribarstvo?

V. TRŽIŠNA POLITIKA

68. Navedite podatke o tržišnoj politici i važećim operativnim strukturama koje se odnose na:
    a) Organizacije proizvođača, među-strukovne organizacije ili bilo koje druge strukture predviđene u zakonu koje okupljaju operatere iz faze proizvodnje ili iz različitih faza lanca nabavke (npr. proizvodnje, prerade, marketinga),
    b) Postojanje tržišnih standarda (npr. svježina, veličina, pakovanje, prezentacija i označavanje), koji se moraju poštovati kako bi se proizvodi stavili na tržište,
    c) Informisanje potrošača,
    d) Posebne odredbe za primjenu pravila konkurencije u sektoru ribarstva i akvakulture,
    e) Prikupljanje podataka s tržišta za proizvode ribarstva i akvakulture,
    f) Trgovinu s trećim zemljama,
    g) Sve postojeće mehanizme intervencije za podršku operaterima u sektoru.
69. Kako će biti uspostavljeni dodatni administrativni aranžmani za sprovođenje tržišne politike, te aranžmani za elektronski prenos relevantnih tržišnih podataka Komisiji?

VI. DRŽAVNA POMOĆ

70. Dostavite informacije o državnoj pomoći koja je data sektoru ribarstva i akvakulture u posljednje tri godine. Državni resursi uključuju sve resurse javnog sektora,

uključujući i resurse decentralizovanih, federalnih, regionalnih ili drugih javnih tijela i, pod određenim okolnostima, sredstva privatnih tijela.

VII. MEĐUNARODNI SPORAZUMI

71. Da li je Bosna i Hercegovina ugovorna strana u međunarodnim, multilateralnim ili bilateralnim ugovorima u oblasti ribarstva? Ako jeste, molimo navedite broj plovila i količinu ribe obuhvaćene ovim ugovorima.

72. Postoje li formalni aranžmani o partnerstvu ili ribolov u vodama drugih država na osnovu privatnih ugovora?

POGLAVLJE 14: TRANSPORTNA POLITIKA

Transportna politika Evropske unije ima za cilj održivu mobilnost koja povezuje konkurentnost Evrope i dobrobit njenih građana, čime se postiže veća sigurnost, bezbjednost i unapređenje njihovih prava. Ona predstavlja suštinsku komponentu Strategije Evropa 2020 i doprinosi društvenoj i teritorijalnoj povezanosti Evropske unije. Ciljevi Transportne politike Evropske unije su sljedeći: unapređivanje funkcionisanja unutrašnjeg tržišta na način da se promiče transportni sistem koji će biti bezbjedan, konkurentan, koji će efikasno koristiti resurse, biti ekološki prihvatljiv, prilagođen korisnicima, i djelotvorno integriran i koji će ponuditi visok nivo održive mobilnosti u cijeloj Uniji, uz zaštitu okoline, unapređivanje radnih i kvalifikacijskih standarda u ovom sektoru, te sigurnosti i bezbjednosti građana. Održiva transportna politika Evropske unije podrazumijeva integrisani, interoperabilni i međusobno povezani transportni sistem da bi se zadovoljile ekonomske, društvene i ekološke potrebe društva.

Transportna politika je uređena Glavom VI, članovima 90-100. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (TFEU). Značajan dio *acquis*-a sastoji se od obavezujućeg i direktno primjenjivog zakonodavstva u obliku uredbi i odluka. Ostatak *acquis*-a u ovom poglavlju se uglavnom sastoji od direktiva koje je potrebno preuzeti u pravni sistem države.

Acquis u ovom poglavlju obuhvata drumski transport, željeznički transport, transport unutrašnjim plovnim putevima, kombinovani transport, vazdušni transport, pomorski transport i satelitsku navigaciju.

Dijelovi *acquis*-a u ovom poglavlju obuhvaćeni su Sporazumom o zajedničkom zračnom prostoru (ECAA), i to u Aneksu I.

I. OSNOVNI TRENDOVI I PODACI TRANSPORTNOG SEKTORA

1. U priloženu tabelu treba unijeti osnovne podatke.

II. STRATEGIJA SEKTORA

2. Na koji način je definisana podjela nadležnosti između različitih nivoa vlasti u sektoru transporta?
3. Dostavite podatke o nacionalnoj strategiji transporta sa akcionim planovima, uključujući sve podsektore, i o njihovoj postepenoj realizaciji sa odgovarajućim rokovima te finansijskim potrebama i izvorima finansiranja. Uključite sažetak dokumenata.
4. Dostavite prevod relevantnih pravnih propisa i provedbenih akata u oblasti transporta (za podsektore vidjeti dio III), i navedite koji akt odgovara kojem pravnom aktu Evropske unije.
5. Dostavite podatke i prevode sporazuma i konvencija koji su zaključeni sa trećim zemljama ili međunarodnim organizacijama u oblasti transporta, grupišite ih kao opće te pojedinačno za svaki podsektor.
6. Dostavite strukturu i organigram i podatke o uposlenicima organa nadležnih za oblast transporta na svim nivoima vlasti, uključujući nezavisne agencije i regulatore ako postoje, i navedite kontakt podatke. Dostavite ažurirane podatke o broju zaposlenih.

III. STRUKTURA TRŽIŠTA I OSNOVNI TRENDOVI ZA SVAKI VID TRANSPORTA

A. Ugovori o javnim uslugama i državna pomoć

7. Objasnite primjenu *acquis*-a u pogledu ugovora o javnim uslugama i opća pravila kako je definisano Uredbom (EZ) br. 1370/2007 o javnom drumskom i željezničkom transportu putnika. Navedite informacije o:
   a) Uslovima koje prevoznici moraju ispuniti u određenim oblastima javnih usluga;
   b) Dužini trajanja ugovora;
   c) Dodjeljivanju ugovora o javnim uslugama (uključujući propise o dodjeljivanju internim prevoznicima i direktnom dodjeljivanju ugovora);
   d) Uslovima objavljivanja;
   e) Postupcima revizije/žalbe.
8. Postoje li posebne mjere državne pomoći ili program državne pomoći koji su na snazi u sljedećim sektorima transporta?
   a) Vazdušni transport;
   b) Unutrašnji plovni putevi;
   c) Pomorski transport;
   d) Željeznički transport;
   e) Drumski transport:
   f) Prevoz tereta,
   g) Prevoz putnika (gradski, prigradski, regionalni, međunarodni)
   h) Kombinovani transport.[19]
9. Kojim se postojećim propisom uređuje dodjeljivanje državne pomoći? Ko i kako provodi ove pravne propise?
10. Postoje li neke obaveze u pogledu javnih usluga koje su nametnute prevoznicima? U kojim sektorima transporta?

B. Drumski transport

Uvjeti pristupa tržištu i struci

11. Kojim se pravilima uređuje pristup bavljenju profesijom prevoza robe i prevoza putnika za unutrašnji, odnosno međunarodni prevoz robe i putnika (Uredba 1071/2009)? Ko i kako primjenjuje ove pravne propise? U kojoj mjeri su ispunjena četiri kriterijuma za pristup profesiji prevoznika u drumskom transportu? Da li je država uspostavila državni elektronski registar firmi koje se bave drumskim transportom na način da su uzeti u obzir minimalni uslovi koji se moraju zadovoljiti da bi se podaci unijeli u registar (Odluka Komisije C(2009) 9959)?

[19] U skladu sa članom 1. Direktive Vijeća br. 92/106/ECC od 7.12.1992. Sl. gl. L 368 od 17.12.92.

12. Kojim se propisima prevoznicima u domaćem i međunarodnom drumskom prevozu robe, uključujući i kabotažu, reguliše pristup tržištu (Uredba 1072/2009)? Ko i kako primjenjuje ove pravne propise?
13. Kojim se propisima prevoznicima u domaćem i međunarodnom drumskom prevozu putnika, uključujući kabotažu, reguliše pristup tržištu (Uredba 1073/2009)? Da li je potrebno dobijanje dozvola za obavljanje:
    a) Linijskog prevoza
    b) Posebne redovne usluge;
    c) Vlastitog prevoza;
    d) Povremenog prevoza?
14. Na koji način firme dobijaju ove dozvole? Koji je uobičajeni rok važenja dozvola? Da li firme mogu steći ekskluzivna prava? Ko i kako primjenjuje ove pravne propise?
15. Koja se pravila primjenjuju na unajmljivanje prevoznih sredstava bez vozača za drumski prevoz robe? Da li su ona usklađena sa najmanjim stepenom liberalizacije koji je propisan u Direktivi 2006/1/EZ?

Društvena i tehnička pravila i razmjena podataka o registraciji vozila

16. Koja se pravila primjenjuju na radno vrijeme vozača u domaćem i međunarodnom transportu (vrijeme provedeno u vožnji i pauzama, dnevna i sedmična ograničenja u pogledu vremena provedenog u vožnji, dnevni i sedmični odmor, prekidi vožnje - Uredba 561/2006) i radno vrijeme vozača (Direktiva 2002/15/EZ)? Ko i kako provodi ove pravne propise? Koji je najmanji broj kontrola koje se provode na putevima ili u sjedištu firme (Direktiva 2006/22/EZ)? Koje su kazne?
17. Dajte detaljan odgovor na sljedeća pitanja koja se tiču vozačkih dozvola:
    a) Koji su načini izdavanja vozačke dozvole? Koja je najniža dozvoljena starosna dob za vozača motornog vozila?
    b) Koje kategorije vozačke dozvole postoje?
    c) Navedite informacije o vrsti vozačke dozvole i o teorijskim i praktičnim vozačkim ispitima (Direktiva 2006/126/EZ o vozačkim dozvolama).
    d) Koja institucija je zadužena za organizaciju i nadzor vozačkih ispita?
    e) Da li je posjedovanje odgovarajuće vozačke dozvole dovoljno za prijem u struku vozača komercijalnog vozila? Ako je odgovor negativan, da li se zahtijeva dopunska početna obuka i izdavanje potvrde o stručnoj osposobljenosti vozača (CCP) ili neke drugi odgovarajući dokument?
    f) Da li su profesionalni vozači obavezni periodično prolaziti obuku? Ko i kako provodi ove pravne propise?
    g) Koji organ izdaje dozvole za osnivanje auto-škola i na osnovu kojih procedura se one izdaju (Direktiva 2003/59/EZ o početnoj kvalifikaciji i periodičnoj obuci vozača određenih drumskih vozila za prevoz robe i putnika)?
18. Koja su ograničenja u pogledu maksimalne težine i dimenzija drumskih vozila (uključujući maksimalno osovinsko opterećenje)? Da li je putna mreža dostupna

vozilima u skladu sa Direktivom 96/53/EZ koja je izmijenjena i dopunjena Direktivom 2015/719? Ako je odgovor negativan, u kom vremenskom roku bi ona mogla biti dostupna?

19. Postoje li pravni propisi u pogledu ugradnje digitalnih tahografa u kamione i autobuse (Uredba 165/2014)? Postoje li pravni propisi u pogledu ugradnje uređaja za ograničenje brzine u ovim vozilima (Direktiva 92/6/EEZ koja je izmijenjena i dopunjena Direktivom 2002/85/EZ)? Ko i kako provodi ove pravne propise? Koji je najmanji broj kontrola koje se provode na putevima ili u sjedištu firme? Koje su kazne?
20. Da li postoje pravni propisi o provjeri i kontroli tehničke ispravnosti vozila (Direktiva 2009/40/EZ od 20.5.2018. stavljena van snage Direktivom 2014/45/EZ o testiranju ispravnosti motornih vozila i prikolica)? Ko i kako provodi ove pravne propise? Koji je obim i učestalost ovih kontrola? Da li se provjera tehničke ispravnosti vozila vrši na cesti (Direktiva 2000/30/EZ od 20.5.2018. stavljena van snage Direktivom 2014/47/EZ)? Ako je odgovor pozitivan, koliko često u prosjeku godišnje? Koji organ je za to zadužen?
21. Da li postoje pravni propisi o dokumentima za registraciju vozila (Direktiva 1999/37/EC koja je izmijenjena i dopunjena Direktivom 2003/127/EZ i Direktivom 2014/46/EU od 20.5.2018.)? Koje podatke sadrže ovi dokumenti? Na koji način je provedena Uredba Vijeća 2411/98/EZ o priznavanju znakova raspoznavanja država članica u kojima su registrovana motorna vozila i prikolice u transportu unutar Zajednice?
22. Postoje li pravni propisi u vezi sa uspostavljanjem baze podataka o udesima u drumskom transportu? Da li su prikupljeni podaci usklađeni sa sadržajem evropske baze podataka o udesima u drumskom transportu CARE (Odluka Vijeća 93/704/EZ)?
23. Postoji li plan za obnavljanje postojećih tunela na putevima kako bi se unaprijedio njihov nivo bezbjednosti (Izmijenjena i dopunjena Direktiva 2004/54/EZ)? Da li postoji plan za uvođenje upravljanja bezbjednosti putne infrastrukture (Direktiva 2008/98/EZ)?
24. Da li postoje pravni propisi koji uređuju uvođenje i korištenje uređaja za ograničavanje brzine (Direktiva 92/6/EEZ koja je izmijenjena i dopunjena Direktivom 2002/85/EZ)?
25. Da li postoje pravni propisi o prenosivoj opremi pod pritiskom (Direktiva 2010/35/EU)?
26. Da li postoje pravni propisi o korištenju sigurnosnog pojasa i sjedalice za djecu (Direktiva 91/671/EEZ koja je izmijenjena i dopunjena Direktivom 2003/20/EZ)?
27. Da li postoje pravni propisi o naknadnoj ugradnji ogledala na teška teretna vozila (Direktiva 2007/38/EZ) i o dubini utora na gumama za određene kategorije motornih vozila i prikolica (Direktiva 89/459/EEZ)?
28. Na koji način će se provesti Direktiva 2015/413/EU o olakšavanju prekogranične razmjene podataka o transportnim prekršajima vezanim za bezbjednost na cestama?
29. Koji su administrativni kapaciteti za provođenje pravnih propisa koji se odnosi na društvene i tehničke propise u oblasti drumskog transporta?

30. Da li postoje pravni propisi o pravima autobuskih putnika koje bi bilo pandan Uredbi EU br. 181/2011?

a) Koja pravila regulišu minimalne uslove u pogledu informacija koje se putnicima moraju pružiti prije i u toku putovanja?

b) Koja pravila postoje u pogledu raspoloživosti karata? Da li postoje pravila o nediskriminatornim uslovima ugovaranja (uključujući nediskriminatorne cijene)?

c) Kakva su pravila u vezi sa odgovornošću prevoznika u slučaju kašnjenja ili otkazivanja usluge (uključujući mogućnost biranja između nastavka putovanja, preusmjeravanja i refundiranja i pružanja pomoći putnicima koji ne ostvare putovanje zbog otkazivanja ili kašnjenja)?

d) Kakva su pravila o uslovima transporta (uključujući pristupačnost, pružanje pomoći i informacija) za osobe sa smanjenom pokretljivošću?

e) Koja se pravila primjenjuju na postupanje po predstavkama i na organ (ili više njih) koji je odgovoran za zaštitu prava putnika? Da li je ovaj organ neovisan od branše?

f) Kakve se kazne propisuju u slučaju da operateri ne poštuju prava putnika?

Putarine i druge naknade za korisnike

31. Koji se sistem naplate putarine, uključujući i najmanji godišnji porez na vozila i minimalne akcize za gorivo, koristi u Bosni i Hercegovini za teška teretna vozila i za laka privatna vozila? Koje su visine naknada i koji su modaliteti za njihovo prikupljanje? Da li se ove naknade takođe odnose na prevoznike iz trećih zemalja? Koji je ukupan iznos prikupljenih naknada u toku godine? Koliko je pouzdan sistem naplate? Na koji način se sistem za prikupljanje naknada kontroliše u pogledu pouzdanosti? Na šta se troše prikupljena sredstva?

32. Da li se putarina naplaćuje elektronskim putem? Koji su modaliteti sistema elektronske naplate putarine? Da li je on usklađen sa uslovima iz Direktive 2004/52/EZ i Direktive 2009/750/EZ?

33. Da li se primjenjuju druge naknade za teška teretna vozila (i ostala vozila u drumskom transportu)? Ako je odgovor pozitivan, pojasni njihov opseg (nacionalna, strana, EU vozila), iznos, način obračuna i plaćanja, navedi organe nadležne za upravljanje u skladu sa Eurovinjeta direktivom (Direktiva 1999/62/EZ koja je izmijenjena i dopunjena Direktivama 2006/38/EZ i 2011/76/EU) i Protokolom 3 uz SSP o Kopnenom transportu.

34. Koji postupak se primjenjuje kod odabira izvođača radova za održavanje puteva i razvoj putne infrastrukture?

Međunarodni ugovori i konvencije

35. Kada (datum) je Bosna i Hercegovina potpisala i ratifikovala (ili kada planira da to uradi):

a) Sporazum Ujedinjenih nacija o međunarodnom drumskom prevozu opasnih materija (ADR);

b) Sporazum Ujedinjenih nacija o međunarodnom prevozu lako kvarljivih prehrambenih proizvoda (ATP);

c) Ujedinjene nacije - propisi Ekonomske komisije za Evropu o odobrenju tipa motornog vozila (ECE);

d) Sporazum Ujedinjenih nacija o radu posade u vozilima koja obavljaju međunarodni drumski transport (AETR);

e) Bečku konvenciju Ujedinjenih nacija iz 1968. (navesti datum pristupanja).

C. Željeznički transport

Društveni i tehnički propisi i standardi

36. Navesti tekuće aktivnosti, uključujući i planove, za preuzimanje relevantnog *acquis*-a, a posebno u vezi sa:

a) Prvim željezničkim paketom iz 2001. (Direktive 2001/12/EZ, 2001/13/EZ i 2001/14/EZ) kao i revidiranim željezničkim paketom (Direktiva 2012/34/EU kojom je uspostavljeno jedinstveno željezničko područje):

b) Drugim željezničkim paketom iz 2004. koji je imao za cilj da unaprijedi bezbjednost, interoperabilnost i otvaranje tržišta željezničkog teretnog transporta (Direktive 2004/49/EZ i 2004/51/EZ)

c) Direktivama o „interoperabilnosti“ (Direktive 96/48/EZ, 2001/16/EZ i 2004/50/EZ) koje su revidirane u Direktivi 2008/57/EZ):

d) Trećim željezničkim paketom iz 2007. o otvaranju međunarodnog tržišta željezničkog putničkog transporta, certificiranju mašinovođa, javnom prevozu putnika željeznicom i drumom te o pravima i obavezama putnika željeznicom (Direktive 2007/58/EZ i 2007/59/EZ, Uredba (EZ) br. 1370/2007).

37. Koji propisi čine opći okvir za poslovanje željezničkog sektora u Bosni i Hercegovini? Na osnovu kojeg sporazuma se primjenjuju ovi propisi?

38. Navedite zakone koji uređuju pitanje željezničkog transporta u državi.

39. Postoje li pravni propisi o pravima putnika u željezničkom transportu shodno Uredbi (EZ) br. 1371/2007?

a) Kakva su pravila u pogledu minimalnih uslova pružanja informacija putnicima prije i u toku putovanja, uključujući i dostupnost informacija u formatima koji su pristupačni osobama sa invaliditetom?

b) Kakva su pravila u pogledu dostupnosti karata na šalterskim službama i službama za rezervacije?

c) Kakva su pravila u pogledu odgovornosti željezničkih preduzeća za putnike i prtljag u slučaju kašnjenja, propuštenog prevoza kod presjedanja i otkazivanja usluga?

d) Kakva su pravila u pogledu uslova transporta (uključujući pristupačnost, pružanje pomoći i informacija) za osobe sa invaliditetom ili sa smanjenom pokretljivošću?

e) Kakva su pravila u pogledu osiguravanja lične sigurnosti putnika na željezničkim stanicama i u vozovima?

f) Kakva su pravila u pogledu postupanja po predstavkama i u vezi organa koji je odgovoran za zaštitu prava putnika? Da li je taj organ nezavisan u odnosu na

upravitelja infrastrukture, organa koji vrši naplatu, organa koji je odgovoran za raspodjelu sredstava ili prevoznika u željezničkom transportu?

g) Kakva su pravila i kazne za nepoštivanja prava putnika?

40. Ko uspostavlja tehničke i ekološke standarde, tehničke specifikacije koje se primjenjuju na šinska vozila i druge željezničke podsisteme? Da li su ovi standardi u skladu sa zakonodavstvom Evropske unije o interoperabilnosti i međunarodnim standardima?
41. Ko određuje i provodi standarde bezbjednosti? Da li se ovi propisi i standardi javno objavljuju? Ko izdaje potvrde o bezbjednosti? Da li postoji nezavisni organ za bezbjednost u željezničkom transportu?
42. Postoji li poseban fiskalni režim za željezničku djelatnost?

Uslovi pristupa tržištu i struci

43. Kakva su pravila u pogledu pristupu tržištu (npr. vezano za željezničke licence, potvrde o bezbjednosti, uvjerenja o bezbjednosti željezničkog voznog parka, tj. šinskih vozila i osoblja)? Da li svi operateri u željezničkom transportu posjeduju dozvolu i potvrdu o bezbjednosti?
44. Da li je javno željezničko preduzeće nezavisno u upravljanju u odnosu na organe vlasti? Da li postoji odvojeno računovodstvo za poslovanje i infrastrukturu? Da li je javna željeznička kompanija finansijski stabilna (nema teret nagomilanih dugovanja nametnutih od strane organa vlasti)?
45. Koja je procedura za usvajanje Izjave o mreži? Da li je upravitelju infrastrukture potrebno odobrenje organa vlasti za njeno usvajanje, uključujući uspostavljanje naknada za korištenje infrastrukture?
46. Da li novi akteri na tržištu imaju pristup mreži željeznice, pod uslovom da imaju dozvolu koja potvrđuje njihov kapacitet prevoznika u željezničkom transportu i da ispunjavaju ostale relevantne uslove (npr. potvrde o bezbjednosti, itd.)? Kako se dodjeljuju željezničke trase da bi se izbjegla diskriminacija i kako se definišu i primjenjuju naknade za korištenje infrastrukture?
47. Da li je Bosna i Hercegovina uspostavila regulatorni organ, organ za bezbjednost, organ za bezbjednosne istrage i organ za obavještavanje? Koliki je broj zaposlenih, koje nadležnosti i budžetska sredstva su na raspolaganju ovim organima? Da li ove institucije mogu da donose odluke bez odobrenja ministarstva? Može li prevoznik u željezničkom transportu u slučaju neslaganja ili žalbe podnijeti predstavku žalbenom organu (regulatornom organu) i može li regulatorni organ pokrenuti istragu na sopstvenu inicijativu?
48. Da li organ zadužen za bezbjednost ima ovlaštenje da pusti vozni park/šinsko vozilo u rad? Na koji način organ zadužen za bezbjednost provodi pravila o bezbjednosti?
49. Da li je organ koji je nadležan za bezbjednost usvojio kriterijume o centrima za obuku mašinovođa i postoji li pravo pristupa ovim centrima? Da li je organ za bezbjednost uspostavio registar licenci za mašinovođe?
50. Da li se postoje pravila prema kojima upravitelj infrastrukture treba biti nezavisan od bilo kojeg željezničkog preduzeća? Da li zakon propisuje pravila o nespojivosti

funkcija za članove upravnog odbora infrastrukture, uprave holdinga i željezničkih preduzeća? Da li postoje takva pravila za prve godine nakon napuštanja upravljačke pozicije u jednom od ovakvih subjekata i preuzimanja nove u drugom subjektu? Da li regulatorni organ mora da odobri imenovanje ili razrješenje članova upravnog odbora infrastrukture? Koje mjere zaštite je upravitelj infrastrukture uveo kako bi se obezbijedila povjerljivost poslovnih podataka koji su od značaja za konkurentnost između prevoznika u željezničkom transportu naročito u vezi sa pristupom IKT sistemima i prostorijama?

51. Da li je Bosna i Hercegovina u skorije vrijeme uskladila postojeće, odnosno zaključila nove sporazume o željezničkim graničnim prelazima na svojim međunarodnim graničnim prelazima u skladu sa zakonodavstvom Evropske unije koje reguliše pitanje željeznice? Na koji način ovi sporazumi dozvoljavaju otvoren pristup domaćim i stranim prevoznicima? Ako ne omogućavaju slobodan pristup i još nisu usklađeni sa zakonodavstvom Evropske unije, koji planovi postoje da bi se uskladili?

52. Da li je Bosna i Hercegovina potpisala neki multilateralni sporazum koji se odnosi na Međunarodnu željezničku organizaciju (OTIF i OSZD)?

D. Pomorski transport i transport unutrašnjim plovnim putevima

53. Da li postoji glavni plan za sanaciju i održavanje infrastrukture unutrašnjih plovnih puteva kojim će se unaprijediti plovnost na pritokama rijeke Save? Kolika su budžetska izdvajanja za tu infrastrukturu? Navedite detalje planiranih projekata plovne infrastrukture u periodu 2016-2020.

54. Ukratko opišite aktivnost ili potencijalnu aktivnost plovnog transporta u državi.

55. Koji su razlozi koji onemogućavaju oporavak ili rast plovnog transporta pomorskim i unutrašnjim plovnim putevima?

56. Navedite propise koji pokrivaju ovu oblast. Postoje li neka pravila koji se odnose na aspekte bezbjednosti, sigurnosti, ekologije i zaštite od zagađenja u pomorskom transportu i transportu na jezerima/rijekama? Koji organ je zadužen za registraciju i kontrolu brodova/čamaca?

57. Koji su organi vlasti nadležni za pomorski i transport unutrašnjim plovnim putevima?

58. Da li je na snazi regionalna konvencija koja reguliše koordinaciju i unapređenje plovnih puteva između država regiona i koja reguliše aktivnosti nadležnih organa vlasti?

59. Koji je broj i kategorija plovila registrovanih pod zastavom Bosne i Hercegovine koji su uključeni u pomorski, odnosno transport unutrašnjim plovnim putevima? Koje su luke i lučki objekti koji opslužuju takvu vrstu prometa u Bosni i Hercegovini?

60. Postoje li relevantne međunarodne konvencije koje Bosna i Hercegovina primjenjuje u pogledu aspekata bezbjednosti, sigurnosti, ekologije i zaštite od zagađenja u pomorskom transportu i transportu na jezerima/rijekama? Na koji način Bosna i Hercegovina planira da postane strana potpisnica svih osnovnih konvencija i pravila Međunarodne pomorske organizacije (IMO) o bezbjednosti i sigurnosti na moru?

61. Postoje li neki uslovi u vezi sa pristupom profesiji prevoznika putnika odnosno robe plovnim putevima? Koja se pravila primjenjuju na radno vrijeme posade i broj članova posade u sektoru morskih i unutarnjih plovnih puteva? Koji su nadležni

organi odgovorni za provedbu relevantnog zakonodavstva i uslova? Koje luke za unutrašnji plovni transport takođe služe i za transport prema moru (ukoliko postoje)?

62. Na osnovu kojih tehničkih zahtjeva se izdaju certifikati plovilima flote za plovidbu unutrašnjim plovnim putevima?
63. Koji organ vlasti je nadležan za provjeru plovila (plovila na moru i unutrašnjim plovnim putevima)?
64. Koji organ vlasti je nadležan za izdavanje certifikata za plovila (plovila na moru i unutrašnjim plovnim putevima)?
65. U kakvom je tehničkom stanju domaća flota?

Prava putnika

66. Postoje li pravni propis o pravima putnika na moru ili unutrašnjim plovnim putevima koje je pandan Uredbi Evropske unije br. 1177/2010?
67. Kakva su pravila u vezi sa minimalnim uslovima u pogledu informacija koje se putnicima moraju pružiti prije i u toku putovanja?
68. Koja pravila postoje u pogledu raspoloživosti karata? Da li postoje pravila o nediskriminatornim uslovima ugovaranja (uključujući nediskriminatorne cijene)?
69. Kakva su pravila u vezi sa odgovornošću prevoznika u slučaju kašnjenja ili otkazivanja usluge (uključujući mogućnost biranja između nastavka putovanja, preusmjeravanja i refundiranja i pružanja pomoći putnicima koji ne ostvare putovanje zbog otkazivanja ili kašnjenja)?
70. Kakve se kazne propisuju u slučaju da operateri ne poštuju prava putnika?

E. Unutrašnji prevoz opasnih tvari (drumski, željeznički, unutrašnjim plovnim putevima)

71. Postoji li i na kojem nivou vlasti zakonodavstvo koje reguliše unutrašnji (drumski, željeznički, plovni) prevoz opasnih tvari, prenosive opreme pod pritiskom i imenovanje/stručno osposobljavanje savjetnika za bezbjednost za ovu vrstu prevoza (Direktive 2008/68/EZ; 2010/35/EU; 2000/18/EZ)?
72. Ko i kako provodi ove pravne propise? Koji je obim i učestalost ovih kontrola? Koliko vozila je predmet dnevnih kontrola?
73. Da li je format izvještavanja u vezi sa bilježenjem učestalosti i ishoda takvih kontrola u saglasnosti sa Direktivom 95/50/EZ o jednoobraznim postupcima za provjeru prevoza opasnog tereta u drumskom transportu ili se planira takvo usklađivanje?
74. Postoje li standardi za prevoz municije i eksplozivnih sredstava u skladu sa Evropskim sporazumom o Međunarodnom prevozu opasnih tvari u cestovnom prometu (ADR) - revidirana prečišćena verzija ECE/TRANS/242, vol. I i II.

F. Multimodalni i kombinirani prevoz

75. Koji je trenutni opseg multimodalnog i kombiniranog prevoza? Kakvi su trendovi u vezi sa godišnjim opsegom multimodalnog i kombiniranog prevoza? Da li postoje neke prepreke koje preveniraju brži rast te vrste prevoza?
76. Jesu li urađene studije u vezi sa potencijalom multimodalnog i kombiniranog prevoza?
77. Koje su postojeće poticajne mjere/instrumenti dostupni u području domaćeg/međunarodnog kombiniranog prevoza (vidjeti Direktivu o kombiniranom prevozu 92/106/EEZ), poput:
    a) Odobravanja potpora za terminale kombiniranog prevoza;
    b) Odobravanja operativnih subvencija;
    c) Oslobađanja od općih ograničenja koja su nametnuta za drumski transport (zabrana vožnje, maksimalna dozvoljena težina i dimenzije, itd.) prilikom obavljanja kombiniranog prevoza;
    d) Posebnog fiskalnog tretmana.
78. Koje su sadašnje i planirane mjere u vezi sa digitalizacijom transporta i logistike u cilju unapređenje upravljanja saobraćajem i transportom kroz preciznije podatke o saobraćaju i stanju infrastrukture i poziciji vozila, odnosno robe?

G. Vazdušni transport

79. Da li se konkurencijsko pravo i državna pomoć primjenjuju na vazdušni transport? Ako je odgovor pozitivan, da li se propisi o konkurenciji i državnoj pomoći koji se primjenjuju u vazdušnom transportu razlikuju od onih koja se primjenjuju u drugim sektorima?
80. Ko i kako provodi ove propise? Da li je zakonodavstvo, odnosno praksa u vezi sa državnom pomoći u skladu sa Smjernicama o državnoj pomoći za aerodrome i aviokompanije iz 2014. (Izjava Komisije - 2014/C 99/03)?
81. Postoje li obaveze u pogledu javnih usluga ili slični programi u sektoru vazdušnog transporta?
82. Postoji li domaća avio kompanija ili kompanije? Postoje li planovi za uspostavu ili proširenje domaće avio kompanije?

Pristup tržištu i struci

83. Na koji način avio-prevoznici mogu da dobiju dozvolu za let na određenim rutama, bilo da su domaće ili međunarodne? Da li neki avio-prevoznici imaju ekskluzivna prava na određene rute u vazdušnom transportu? Na koji način je ECAA Sporazum (Multilateralni sporazum o uspostavljanju zajedničkog evropskog vazduhoplovnog područja) uzet u obzir u pogledu davanja ovlaštenja za pružanje usluga u vazdušnom transportu? Ko je odgovoran za izdavanje ovlaštenja za pružanje usluga u vazdušnom transportu?

84. Koja su pravila u pogledu određivanja visine cijena avionskih karata i taksi? Ko i kako provodi ova pravila?
85. Koji su uslovi za certifikaciju aerodroma? Koji su uslovi za izdavanje potvrde za zračnog operatora (AOC i operativne dozvole)? Koji organi su nadležni za izdavanje potvrde i operativne dozvole u ovim oblastima?
86. Koji su uslovi u pogledu osiguranja u sektoru vazdušnog transporta?
87. Koja su pravila prihvata i otpreme vazduhoplova, putnika, prtljaga i tereta, dodjele slotova i kompjuterskog sistema rezervacija? Ko i kako provodi ova pravila?
88. Koji su važeći bilateralni sporazumi sa zemljama koje nisu potpisnice ECAA sporazuma (Multilateralni sporazum o uspostavljanju zajedničkog evropskog vazduhoplovnog područja)? Koji režim je uspostavljen u skladu sa ovim sporazumima?

Tehnički i društveni standardi

89. Ko i na koji način uspostavlja aerodromske takse? Da li su one uspostavljene na transparentan i nediskriminatoran način? Da li su povezane sa troškovima? Postoje li mehanizmi konsultovanja?
90. Da li rukovodstvo aerodroma funkcioniše odvojeno od vlasničke strukture aerodroma?
91. Na koji način su uslovi bezbjednosti letenja primijenjeni u pogledu dizajna, proizvodnje, rada, održavanja vazduhoplova, dijelova i uređaja te na osobe i organizacije koje su uključene u dizajn, proizvodnju, održavanje i rad takvih proizvoda, dijelova i uređaja, kao i u pogledu izdavanja certifikata za aerodrome i pružaoce usluga u vazdušnoj plovidbi?
92. Objasnite uslove bezbjednosti letenja u Bosni i Hercegovini u sljedećim oblastima:
    a) Osoblje, izdavanje dozvola pilotima i posadi;
    b) Ograničenja u pogledu dužine vremena letenja i uslovi obuke za pilote i kabinsku posadu, kao i kvalifikacija organizacija koje vrše obuku;
    c) Certificiranje proizvoda;
    d) Izdavanje uvjerenja o plovidbenosti;
    e) Kontinuirana plovidbenost vazduhoplova;
    f) Održavanje vazduhoplova, dijelova i uređaja
    g) Certificiranje aerodroma i pružaoca usluga vazdušne plovidbe
93. Koji organ je odgovoran za obavljanje inspekcije i nadzora za vazduhoplovne proizvode, osobe, organizacije, aerodrome i pružaoce usluga vazdušne plovidbe?
94. Koji organ je odgovoran za njihov nadzor i sprovođenje uslova bezbjednosti letenja?
95. Koji su propisi o obaveznom izvještavanju na snazi, a u vezi sa istragom događaja, nesreća i ozbiljnih incidenata?
    a) Postoje li statistički podaci o kolizijama u vazdušnom transportu (izbjegnutim sudarima) koji su se dogodili u posljednjih deset godina?

b) Postoji li posebna služba koja koordinira istražne postupke, prati izvještaje i statističke podatke istražnih postupaka o događajima, nesrećama ili ozbiljnim incidentima?

c) Koja su pravila na snazi u pogledu obezbjeđivanja povjerljivosti obrađenih informacija tokom izvještavanja o događaju, istrazi nesreće ili ozbiljnog incidenta od strane osoba koje su uključene u planiranje, izradu, održavanje, izvođenje i obuku bezbjednosti letenja?

d) Kada se očekuje osnivanje nezavisnog organa za istraživanje udesa?

e) Da li se u ovoj oblasti razmatra mogućnost saradnje sa drugim državama?

96. Postoje li mjere kojima se prati i ograničava nivo i emisija buke u okolini aerodroma (tj. akustičko zoniranje, propisi o korištenju zemljišta) i mjere za ograničenje ili zadržavanje zagađenosti vazduha koja je posljedica aktivnosti u vazdušnom transportu? Postoji li program za progresivno povlačenje iz upotrebe vazduhoplova iz Poglavlja 2?

97. Da li je Međunarodna organizacija za civilno vazduhoplovstvo (ICAO) već priznala region Bosne i Hercegovine za informisanje o letovima?

98. Navedite informacije o nazivu, pravnom i regulatornom statusu i vlasništvu organizacije koja je odgovorna za pružanje usluga u vazdušnoj plovidbi (ANSPs)? Koliko ima zaposlenih? Koji organ vlasti je nadležan za određivanje i izdavanje certifikata pružaocu usluga u vazdušnoj plovidbi? Da li se određivanje i izdavanje certifikata pružaocu usluga u vazdušnoj plovidbi provodi u skladu s *acquis*-em o Jedinstvenom evropskom nebu (Uredbe 549/2004, 550/2004, 551/2004 i 552/2004 - SES paket I, izmijenjen i dopunjen Uredbom 1070/2009 - SES paket II)?

99. Da li je nacionalni nadzorni organ u pogledu upravljanja vazdušnim transportom efektivno uspostavljen? Kada i kojim pravnim instrumentom?

100. Koja su pravila u pogledu nadzora sigurnosti letenja, uspostavljanja standarda, planiranja investicija, pružanja usluga, planiranja usluga i prikupljanja prihoda? Koji je odnos taksi za prelet u odnosu na takse koje se naplaćuju za letove prema i sa domaćih aerodroma?

101. Koja su pravila u pogledu izdavanja dozvola za kontrolore vazdušnog saobraćaja? Da li je Bosna i Hercegovina usvojila i primijenila Direktivu o dozvolama za kontrolore vazdušnog saobraćaja 2006/23/EZ?

102. Da li je Bosna i Hercegovina primijenila koncept fleksibilne upotrebe vazdušnog prostora i koji organ je za to odgovoran? Da li je Bosna i Hercegovina preduzela korake da uzme učešća u bilo kojoj inicijativi koja se može sprovesti radi uspostavljanja funkcionalnog bloka vazdušnog prostora?

Bezbjednost civilnog vazduhoplovstva

103. Koji organi su zaduženi za koordinaciju i praćenje primjene mjera bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva? Navesti koje odgovornosti ima svaki od tih organa. Pojasnite kako odgovorni organ (organi) prati primjenu i provođenje mjera bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva (npr. nacionalni program bezbjednosti u civilnom vazduhoplovstvu, nacionalni program kontrole kvaliteta).

104. Koje se zakonodavstvo primjenjuje na bezbjednost civilnog vazduhoplovstva u pogledu prevoznika, aviona, aerodroma i u kojoj mjeri je to zakonodavstvo usklađeno s *acquis*-em Evropske unije o bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva (Uredba (EZ) 300/2008 i dopunski/provedbeni propisi)? Navesti zakone, propise i sve druge instrumente koji se primjenjuju.

105. Navesti da li se navedeno zakonodavstvo primjenjuje na sve aerodrome, a ako se ne primjenjuje, na koju vrstu aerodroma se primjenjuje (npr. civilne/vojne aerodrome, aerodrome na kojima se odvija samo određeni oblik transporta)?

106. Molimo navedite naziv, oznaku za aerodrom Međunarodne organizacije za civilno vazduhoplovstvo (ICAO) i Međunarodnog udruženja vazdušnih prevoznika (IATA) na koje se primjenjuju važeći pravni propisi. Ako se važeće zakonodavstvo ne primjenjuju na sve aerodrome, navesti zbog čega i koji su to aerodromi.

107. Da li se ECAC (Evropska konferencija civilnog vazduhoplovstva) dokument br. 30 (DIO II) iz oblasti bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva u potpunosti primjenjuje i da li je unesen u nacionalno zakonodavstvo u Bosni i Hercegovini? Navesti zakonodavstvo koje se primjenjuje i sadašnji nivo primjene ECAC dokumenta br. 30 (DIO II) i navedite rok za njegovu punu primjenu.

108. Navesti vrijeme, mjesto i obim zadnje revizije koju je izvršila Evropska konferencija civilnog vazduhoplovstva (ECAC) u Bosni i Hercegovini.

109. Objasniti kako se finansiraju mjere bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva.

Međunarodne organizacije i konvencije

110. Navesti međunarodne organizacije u području vazduhoplovstva čiji je član Bosna i Hercegovina (ICAO, ECAC, Zajedničke vazduhoplovne vlasti (JAA), Eurocontrol)? Kada se Bosna i Hercegovina priključila ovim organizacijama (navesti datum)? Navesti datum kada će Bosna i Hercegovina pristupiti ili kada planira pristupiti organizacijama u kojima još uvijek nije članica?

111. Koji je rok za primjenu ECAA sporazuma ? Da li je u ovu svrhu urađen Akcioni plan i da li se on provodi? Koje aktivnosti su preduzete da bi se pratile preporuke ECAA iz posljednjeg izvještaja o procjeni?

Društvena i zaštita potrošača

112. Kakva su pravila u pogledu bezbjednosti i zaštite zdravlja u sektoru vazdušnog transporta? Kakva su pravila u pogledu radnog vremena mobilnih radnika u vazdušnom transportu?

113. Da li postoje posebna pravila za zaštitu potrošača u sektoru vazdušnog transporta? Postoje li pravila za ostvarivanje prava na kompenzaciju i pomoć putnicima u slučaju uskraćivanja ukrcavanja, otkazivanja leta ili velikih kašnjenja letova? Postoji li zakonodavstvo ili administrativni propisi koji štite prava osoba sa invaliditetom i osoba sa smanjenom pokretljivošću kada putuju avionom? Postoje li posebni nacionalni organi koji su zaduženi za provođenje prava obuhvaćenih ovim pitanjem? S obzirom da je Bosna i Hercegovina potpisnica sporazuma o Evropskom

zajedničkom vazdušnom području, do koje mjere su Uredbe 261/2004, 1107/2006 i 2027/97 već integrisane u zakonodavstvo?

114. Koja se pravila odnose na odgovornost avio prevoznika u slučaju nesreće?

Administrativni kapacitet

115. Navesti organe koji su odgovorni za upravljanje u civilnom vazduhoplovstvu u Bosni i Hercegovini sa njihovim nazivima, pravnim i regulatornim statusom i međusobnim odnosom? Navesti broj osoba koje su zaposlene u svakom od tih organa? Na koji način je organizovana obuka zaposlenih? Na koji način se ovi organi finansiraju?

H. Satelitska navigacija

116. Da li Bosna i Hercegovina namjerava da uzme učešća u programu satelitske navigacije Galileo?

ANEKS 1

I. OSNOVNI TRENDOVI TRANSPORTNE POTRAŽNJE

A. Razvoj potražnje za prevozom roba (tona-km) 2010-2016*

Zadnji dostupni podaci

(milion tona-km)	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016. (procjena)	Domaći saobraćaj	Međunarodni saobraćaj	Od toga saobraćaj sa EU
Drumski										
Željeznički										
Unutarnji plovni putevi										
Naftovod										

B. Razvoj potražnje za prevozom putnika (putnika-km, domaći i međunarodni) 2010-2016*

(milion putnika-km)	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016. (procjena)
Privatni automobil							
Autobus							
Tramvaj							
Željeznica							
Vazduhoplovstvo							

*promjene vremenskih serija treba navesti i objasniti ako se javljaju

II. OSNOVNI TRENDOVI I STRUKTURA TRŽIŠTA ZA SVAKU VRSTU TRANSPORTA

A. Drumski transport robe

	2010.	2014.	2015.	2016. (procjena)
Broj poslovnih subjekata zaključno sa 31.12.				
- privatni				
- u državnom vlasništvu				
Broj zaposlenika zaključno sa 31.12.				
- - privatni poslovni subjekti				
- - poslovni subjekti u državnom vlasništvu				
- od toga vozača:				
- - privatni poslovni subjekti				
- - poslovni subjekti u državnom vlasništvu				
Broj vozila za prevoz robe zaključno sa 31.12.				
< 3,5t nosivosti				
> 3,5t nosivosti				
Bruto dodana vrijednost u sektoru				
Iznos (nacionalna valuta)				
Iznos (EUR)				
Iznos kao % BDP-a				
Krajnja potrošnja energije za drumski transport izražena u tonama naftnog ekvivalenta				

Drumski transport putnika (međugradski autobuski prevoz)

	2010.	2014.	2015.	2016. (procjena)
Broj poslovnih subjekata zaključno sa 31.12.				
- privatni				
- u državnom vlasništvu				
Veličina poslovnog subjekta				
- Od 0 do 9 zaposlenika				
- Od 10 do 19 zaposlenika				
- Od 20 do 49 zaposlenika				
- Od 50 do 249 zaposlenika				
- 250 ili više zaposlenika				
Bruto dodana vrijednost u sektoru				
Iznos (nacionalna valuta)				
Iznos (EUR)				
Iznos kao % BDP-a				
Potrošnja energije				
Tona (gorivo)				

Željeznički transport

	2010.	2014.	2015.	2016. (procjena)
Broj poslovnih subjekata zaključno sa 31.12.				
Upravitelji infrastrukture				
Željeznički prevoznici:				
- privatni				

- u državnom vlasništvu				
Industrija nabave (operatori uslužnih objekata i proizvođači željezničke opreme):				
- privatni				
- u državnom vlasništvu				
Broj zaposlenika zaključno sa 31.12.				
- Upravitelji infrastrukture				
- Željeznica				
Broj šinskih vozila zaključno sa 31.12.				
- Lokomotive na dizel pogon				
- Lokomotive na električni pogon				
- Lokomotive na parni pogon				
- Vozovi na električni pogon				
- Vozovi na dizel pogon				
- Teretni vagoni				
- Prevozna sredstva za prevoz putnika željeznicom				
Broj šinskih vozila zaključno sa 31.12. prema starosti (najnoviji podaci za jednu godinu)				
< 3 godine				
3-5 godina				
5-15 godina				
15-30 godina				
> 30 godina				
Bruto dodana vrijednost u sektoru				
Iznos (nacionalna valuta)				
Iznos (EUR)				
Iznos kao % BDP-a				
Krajnja potrošnja energije izražena u tonama naftnog ekvivalenta				

Vazdušni transport

1. Opći podaci	2010.	2014.	2015.	2016. (procjena)
Broj prevoznika zaključno sa 31.12.				
Licencirani vazduhoplovni prevoznici				
Potrošnja energije				
Tona naftnog ekvivalenta				
Bruto dodana vrijednost u sektoru				
Iznos (nacionalna valuta)				
Iznos (EUR)				
Iznos kao % BDP-a				
Pojedinačni podaci o prevoznicima				
Prevoznik (naziv)_____				
Vrsta prevoza (redovni, čarter, teretni)				
Glavne destinacije				
Transportna potražnja				
- Ukupan broj prevezenih putnika, domaći				
- Ukupan broj prevezenih putnika, međunarodni				
- Ukupan broj prevezenih putnika, redovni				
- Ukupan broj prevezenih putnika, vanredni				
- Prihod putnik-km redovni				
- Prihod putnik-km vanredni				
- Teret (tona)				
- Teret (tona-km)				
Vlasništvo (državno/privatno)				
Ukupan broj flota zaključno sa 31.12.				
- u vlasništvu				
- iznajmljeno				
Prosječna starost aviona				
Zaposlenici (broj)				
Finansijski rezultati (prihod/gubitak)				
Tona tereta				

Ispuniti zasebnu tabelu za svaki aerodrom

2. Podaci o aerodromima		2010.				2014.				2015.			
Naziv aerodroma		Putnici		Teret		Putnici		Teret		Putnici		Teret	
.....		Jedinice	PKT	Tona	TKT	Jedinice	PKT	Tona	TKT	Jedinice	PKT	Tona	TKT
Komercijalno vazduhoplovstvo													
Domaće	Redovni												
	Vanredni												
Prema/sa aerodroma u EU	Redovni												
	Vanredni												
Druge međunarodne destinacije	Redovni												
	Vanredni												
Poslovno/opće vazduhoplovstvo													

PKT= prevezeno putnika-km

TKT= prevezeno tona-km

3. Podaci o kapacitetu aerodroma		2010.		2014.		2015.	
Naziv aerodroma		ASK	Broj letova	ASK	Broj letova	ASK	Broj letova
.....							
Komercijalno vazduhoplovstvo							
Domaće	Redovni						
	Vanredni						
Prema/sa aerodroma u EU	Redovni						
	Vanredni						
Druge međunarodne destinacije	Redovni						
	Vanredni						
Poslovno/opće vazduhoplovstvo							

ASK= sjedišta-km

POGLAVLJE 15: ENERGETIKA

Ciljevi energetske politike EU su konkurentnosti, sigurnost snabdijevanja i održivosti i zaštita stanovništva od opasnosti koje dolaze od nuklearne energije i jonizirajućeg zračenja. *Acquis* u oblasti energetike sastoji se od pravila i politike koja se prvenstveno tiču konkurencije i državne pomoći, uključujući i u sektoru uglja, uslova za podjednak pristup resursima za prospekciju, istraživanje i proizvodnju u sektoru ugljovodonika, unutrašnjeg tržišta energije (otvaranje tržišta električne energije i gasa), nuklearne energije, nuklearne bezbjednosti, mjera nuklearne bezbjednosti i zaštite od zračenja, kao i promocije obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti. Što se tiče međunarodnih sporazuma, ovo poglavlje sadrži Ugovor o energetskoj povelji i instrumente koji se odnose na njega.

Što se tiče sigurnosti snabdijevanja, *acquis* nalaže državama članicama da održavaju zalihe nafte u količini od 90 dana prosječnog dnevnog neto uvoza ili 61 dan prosječne dnevne domaće potrošnje, zavisno od toga koja od te dvije količine je veća, te da redovno izvještavaju Komisiju o proizvodnji, uvozu, troškovima snabdijevanja i cijenama goriva. Potrebno je uspostaviti tijelo za upravljanje kriznim situacijama.

Kada je u pitanju prirodni gas, države članice i gasne kompanije trebaju biti pripremljene za poremećaje snabdijevanja, u vidu jasnih i djelotvornih planova pripravnosti za vanredne situacije, uvažavajući u potpunosti dimenziju EU kod bilo kakvih značajnijih poremećaja. U slučaju poremećaja u radu pojedinačno najvećeg postrojenja infrastrukture, države članice moraju biti u stanju zadovoljiti ukupnu potražnju za gasom tokom dana izuzetno velike potražnje. Obrnuti tokovi će biti uspostavljeni na svim prekograničnim poveznicama između država članica EU. Države članice su takođe dužne definisati transparentne, stabilne i nediskriminatorske politike o oblasti sigurnosti snabdijevanja električnom energijom koje su u skladu sa zahtjevima konkurentskog jedinstvenog tržišta električne energije.

Pravila EU čiji je cilj kompletiranje unutrašnjeg energetskog tržišta temelje se na pravilima EU o konkurenciji. Države članice moraju osigurati otvorena i konkurentna tržišta električne energije i gasa, držeći se načela transparentnosti, nediskriminacije, pristupa treće strane, prekograničnog prenosa, sigurnosti snabdijevanja i održivosti. Operatori sistema za prenos i distribuciju moraju biti razdvojeni. Univerzalne usluge snabdijevanja električnom energijom moraju biti zagarantovane, a ugroženim potrošačima mora biti pružena adekvatna zaštita. Nezavisno regulatorno tijelo mora biti određeno kao odgovorno za efikasno funkcionisanje tržišta. Nezavisni operator prenosnog sistema (OPS) je podjednako bitan za funkcionisanje unutrašnjih tržišta električne energije i gasa, uključujući utvrđivanje transparentnih i nediskriminirajućih tarifa koje odražavaju troškove.

Promocija obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti je dio Strategije rasta Evropa 2020 i Programa za održivi razvoj 2030. Cilj EU za obnovljive izvore energije je postići udio od 20% energije proizvedene iz obnovljivih izvora u krajnjoj potrošnji energije do 2020. godine, odnosno 27% do 2030. godine. Moraju se uvesti djelotvorne mjere kako bi se ostalo na tragu onoga što je utvrđeno Nacionalnim akcionim planom za obnovljivu energiju (koji je svaka zemlja obavezna donijeti). Do istih datuma teži se postići smanjenje od 20% i 27% godišnje evropske potrošnje primarne energije. *Acquis* u oblasti energetske efikasnosti zahtijeva mjere za povećanje efikasnosti u svim fazama energetskog lanca: proizvodnje, transformacije, distribucije i potrošnje. Mjere su posebno usmjerene na sektore građevinskih i energetskih usluga, u kojima postoji najveći

potencijal za uštede. Ostale mjere uključuju jasnije označavanje proizvoda i uvođenje pametnih brojila. Tijelo nadležno za sprovođenje zakona je naročito potrebno za označavanje i standarde minimalne efikasnosti.

Kada je u pitanju korištenje nuklearne energije, države članice moraju uspostaviti domaći zakonodavni, regulatorni i organizacioni okvir za nuklearnu sigurnost postrojenja, uključujući nadležno i nezavisno regulatorno tijelo, kao i okvir za upravljanje istrošenim gorivom i radioaktivnim otpadom. Države članice takođe moraju osigurati primjenu zaštitnih mjera u vezi sa neširenjem nuklearnog oružja koje predviđa Euratom. Evropsko vijeće je u više navrata naglasilo važnost visokog stepena nuklearne sigurnosti u državama kandidatima. Države članice moraju osigurati zaštitu radnika i stanovništva od opasnosti koje potiču od jonizirajućeg zračenja, uz poštivanje *acquis*-a (Euratom) u oblasti zaštite od zračenja, koji obuhvata dobijanje dozvola i izvještavanje o praksama, operativnu zaštitu radnika i stanovništva u normalnim okolnostima, strogu kontrolu radioaktivnih izvora, nadzor i kontrolu otpreme i radioaktivnog otpada, nadzor nad životnom sredinom, kontrolu zagađenja (kontaminacije) hrane i odgovarajući okvir za pripravnost u vanrednim radiološkim situacijama. Kada je riječ o snabdijevanju nuklearnim materijalom, Agencija za snabdijevanje EURATOM ima isključiva prava da zaključuje ugovore za snabdijevanje nuklearnim materijalom. Preduzeća takođe moraju imati odgovarajuće kapacitete za obračun i kontrolu nuklearnog materijala (primjena zaštitnih mjera u vezi sa neširenjem nuklearnog oružja).

Dijelovi *acquis*-a u okviru ovog poglavlja su obuhvaćeni Ugovorom o Energetskoj zajednici koji propisuje posebne obaveze u ovim oblastima. Prilikom davanja odgovora na postavljena pitanja, navedite u kojoj je fazi provođenje tih obaveza.

I. UOPŠTENO

1. Navedite najnovije podatke, koristeći metodologiju kompatibilnu sa metodologijom Eurostata[20] (navesti korištenu metodologiju), o snabdijevanju energijom (i kapacitete i stvarnu proizvodnju, razloženo po izvorima energije), korištenje energije, cijene energenata i energetske bilance (za protekli i sadašnji period i predviđanja ukoliko postoje). Molimo da koristite strukturu za sektore i goriva, sličnu onoj koja je objavljena u Godišnjem energetskom pregledu Generalnog direktorata za energiju ili u publikaciji ,,Energetika i transport u Evropi - trendovi do 2030". U ovu svrhu, statistički podaci trebaju da budu prikazani popunjavanjem tabele ispod).

Sažeti upitnik o stanju energije: Bosna i Hercegovina - proizvodnja energije

Primarna proizvodnja	Podaci				Predviđanja		
	2000.	2005.	2010.	2015[21]	2020.	2030.	2040.
Čvrsta fosilna goriva							
- Nafta							
- Prirodni gas							

[20] http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=0J:L:2008:304:0001:0062:EN:PDF
[21] Zadnja godina za koju su podaci dostupni.

Nuklearna energija							
Hidroenergija i energija vjetra							
Geotermalna energija							
Obnovljivi izvori energije							
UKUPNO:							

2. Dostavite kratak opis trenutne situaciju u oblasti energetike sa prikazom organizacije sektora i razvoja infrastrukture. Da li trenutne cijene energije odražavaju troškove (električne energije, gasa, toplotne energije, uglja, nafte)? Dajte pregled osnovnih cijena energije i njihovo poređenje sa troškovima energije. Kako se odvija mogući proces privatizacije u ovom sektoru i kakva su predviđanja (navedite informacije po podsektorima)? Da li je organizacija prikupljanja podataka (o energiji) zadovoljavajuća u smislu ispunjavanja zahtjeva izvještavanja EU u oblasti (pod)sektora energetike?
3. Navedite informacije o raspodjeli nadležnosti, važećim propisima i postojećim i planiranim strateškim dokumentima (energetska politika, uštede energije i politika u podsektorima) u oblasti energetike. Ukoliko postoje, dostavite prevode domaćih strateških dokumenata i propisa koji se odnose na politiku sektora energetike. Cijenili bismo ako dostavite i kratak rezime izvještaja i zakonodavnih akata.
4. Što se tiče izvještaja i zakonodavnih akata, navedite koji izvještaji/zakonodavni akti odgovaraju određenoj strategiji EU ili pravnom aktu EU (molimo da ove informacije dostavite u vezi sa svim pitanjima koja se tiču energetike). Kakva je generalna ocjena njihove (ne)usklađenosti sa energetskim strategijama i zakonodavstvom EU?
5. Dostavite informacije, i po mogućnosti, prevode sporazuma i konvencija koji su zaključeni sa trećim zemljama ili međunarodnim organizacijama u oblasti energetike.
6. Dostavite informacije o fiskalnim mjerama (PDV, akcize, energetski porez na CO2, ostali porezi/nameti) koje se odnose na energente. Da li sistem daje prednost domaćim izvorima energije? Na koji način će dalje usklađivanje poreza u EU uticati na energetski bilans?
7. Dostavite organizacionu šemu i informacije o kadrovskoj popunjenosti u tijelima nadležnim za oblast energetike (ministarstva, agencije, regulatorna tijela, itd) i njihovim ključnim kontakt osobama? Dostavite ažurirane podatke o kadrovskoj popunjenosti: Koje pozicije (radna mjesta) su predviđene?
8. Koje su potencijalne potrebe za investicijama u različitim (pod)sektorima energetike za period do 2030. godine? Kakav način finansiranja je predviđen (javni, privatni fond) i koji su izvori finansiranja?
9. Kakvi su planovi za srednjoročna i dugoročna ulaganja u različite podsektore energetike? Kakav način finansiranja je predviđen (javno, privatno)?

II. SIGURNOST SNABDIJEVANJA

10. Koji je trenutni nivo naftnih rezervi u Bosni i Hercegovini, izračunato po metodologiji EU i na koji način se rezerve izračunavaju i kontrolišu? Koji nivo kapaciteta za skladištenje je na raspolaganju za te rezerve?
11. Molimo da predočite realni vremenski plan za ispunjavanje uslova EU o naftnim rezervama (u slučaju da Bosna i Hercegovina ne zadovolji uslove u skladu sa Direktivom 2009/119/EZ od 14.09.2009. god. o održavanju rezervi sirove nafte odnosno naftnih derivata). Kakve poteškoće se očekuju u provođenju ovih propisa (finansijske, pravne poteškoće, postojanje kapaciteta za skladištenje, uspostavljanje institucija i drugo)?
12. Koji su postojeći ili predviđeni mehanizmi za rješavanje poremećaja u snabdijevanju naftom i ublažavanje posljedica takvih poremećaja u vašoj zemlji?
13. Kakav je postojeći pravni okvir koji reguliše obavezne naftne rezerve? Ukoliko Bosna i Hercegovina ima posebno tijelo nadležno za naftne rezerve, koji su njegovi zadaci, kadar i budžet?
14. Kakav je stav Bosne i Hercegovine prema članstvu u Međunarodnoj agenciji za energetiku, i ukoliko je relevantno, do kog datuma je takvo članstvo zatraženo ili će biti zatraženo?
15. Da li Bosna i Hercegovina ima namjeru da detaljno usaglašava svoje stavove, kao član Međunarodne agencije za energetiku, sa stavovima Evropske unije/Evropske komisije? Koji bi bio preferirani mehanizam za takvo usaglašavanje?
16. Posebno kada je u pitanju snabdijevanje gasom, da li su vlasti Bosne i Hercegovine:
    a) predvidjele uloge i odgovornosti različitih učesnika na tržištu kako bi se osigurala sigurnost snabdijevanja;
    b) utvrdile mjere za djelovanje u vanrednim okolnostima;
    c) predvidjele mehanizme praćenja i izvještavanja kako bi se ublažili budući poremećaji u snabdijevanju gasom?
17. Na koji način je Bosna i Hercegovina uzela u obzir rezultate testova na stres u sektoru gasa iz 2014. godine?

III. UNUTRAŠNJE ENERGETSKO TRŽIŠTE

18. Da li bi usklađivanje sa relevantnim *acquis*-em u smislu uspostavljanja unutrašnjeg energetskog tržišta (vidi u daljem tekstu) izazvalo određene probleme u Bosni i Hercegovini? Ako je to slučaj, koji su problemi naročito teški i zbog čega? (Molimo da date zasebne odgovore).
19. Objasnite pravila o prospekciji, istraživanju i proizvodnji ugljovodonika u skladu sa Direktivom 94/22/EZ.
20. Da li Bosna i Hercegovina predviđa da će imati poteškoća u provedbi Direktive 2013/30/EU o sigurnosti naftnih i plinskih djelatnosti na moru?
21. Objasnite pravila o transparentnosti cijena u skladu sa Direktivom 2008/92/EZ, Odlukom Vijeća 99/280/EZ, Odlukom Komisije 99/566/EZ od 26. jula 1999. kojom se provodi Odluka 99/280/EZ.
22. Objasnite pravila otvaranja unutrašnjeg tržišta električne energije i tržišta gasa u skladu sa direktivama 2009/72 i 2009/73, i sa Uredbom 714/2009 o uslovima za

pristup mrežama za prekograničnu razmjenu električne energije, Uredbom 715/2009 o uslovima za pristup mrežama za prenos prirodnog gasa i Direktivom 2005/89 o mjerama zaštite sigurnosti snabdijevanja električnom energijom i ulaganja u infrastrukturu.

23. Koje mjere Bosna i Hercegovina preduzima kako bi se osigurala usklađenost sa Uredbom (EZ) 714/2009 o uslovima pristupa mreži za prekograničnu razmjenu električne energije, uključujući i njenu primjenu u kontekstu Ugovora o Energetskoj zajednici?
24. Kakva je politika i planovi u pogledu razmjene električne energije, gasa ili nafte i mrežne interkonekcije sa susjednim zemljama odnosno regijama? Koji se projekti izvode, a tiču se interkonekcija za električnu energiju i gas? Ko obezbjeđuje finansijska sredstva i koji sporazumi u vezi sa pristupom tim mrežama postoje?
25. Koji koraci su preduzeti u cilju izvršenja obaveza koje proističu iz Ugovora o Energetskoj zajednici, posebno u smislu uspostavljanja regionalnog tržišta električne energije (u okviru Berlinskog procesa/inicijative Zapadni Balkan 6)?
26. Ukratko opišite zakonski, proceduralni, tehnički okvir i okvir za zaštitu životne sredine za dobijanje dozvole za mreže? Koliki je prosječni vremenski period potreban da bi se obavili postupci dobijanja dozvole za izgradnju električnih i gasnih instalacija/mreža itd.? Postoje li planovi za poboljšanje vremenske dinamike i otklanjanje poteškoća, u skladu sa Uredbom (EU) br. 347/2013 o smjernicama za transevropsku energetsku infrastrukturu? Ukoliko postoje, kada i kako?
27. Kakav je zakonodavni/regulatorni okvir kada je riječ o konkurenciji u sektoru energetike? Koja su to posebna pitanja koja zahtijevaju prilagođavanje postojećeg zakonodavstva? U kojim podsektorima energetike se dodjeljuje državna pomoć (molimo da ih navedete) i u kojim sektorima postoje trgovinske barijere i koje? Koji tipovi monopola (npr. nad rafinerijama, nad uvozom/izvozom, ekskluzivnom ili posebnom proizvodnjom, pravima na prenos i distribuciju) postoje trenutno u sektoru energetike u Bosni i Hercegovini i kakvi su planovi u vezi sa njima? Kakva je situacija u vezi sa propisima koji važe za nezavisne proizvođače električne energije?
28. Kakva je struktura tržišta električne energije i gasa (vlasništvo, koncentracija, razdvajanje djelatnosti)? Koji su glavni izvori energije? Kakva je struktura tarifa za prenos/distribuciju? Ko odobrava tarife ili metodologiju utvrđivanja tarifa? Da li postoje unakrsne subvencije? Da li su svi potrošači priključeni na prenosnu ili na distributivnu mrežu? Koliki je procenat naplate računa?
29. Da li postoji regulatorno tijelo u oblasti energetike? Koje su njegove nadležnosti, osoblje i budžet? Da li ima prostora za povećanje broja zaposlenih, s obzirom na to da su regulatorne nadležnosti predviđene Trećim paketom značajno povećane? Molimo navedite na koji način se garantuje nezavisnost ovog regulatornog tijela (postupak imenovanja, njegov budžet i sl.).
30. Postoji li nezavisni operator sistema za prenos električne energije uređen u skladu sa tzv. Trećim paketom? Da li je on vertikalno integrisan i koje su njegove nadležnosti?
31. Koje su mjere prisutne za obezbjeđivanje stabilne klime ulaganja u sektor energetike? Koje mjere su predviđene za prenos i proizvodnju električne energije sa ciljem obezbjeđivanja kontinuiteta u snabdijevanju? Da li su ove mjere u skladu sa

principima nediskriminacije? Da li pratite i predviđate planove za ulaganje u prenos i proizvodnju i, ako je to slučaj, u kom vremenskim roku?

IV. OBNOVLJIVI IZVORI ENERGIJE

32. Navedite informacije o tekućim i planiranim mjerama promovisanja obnovljivih energija u sektoru električne energije, toplotne energije i rashladnih sistema i sektoru usluga transporta (priroda tih mjera, raspoloživi budžet, itd.). Navedite sisteme podrške koji već postoje ili su planirani, subvencije, podsticaje, razne poreske olakšice i sl. U skladu s tim navedite i mjere podrške koje već postoje ili su planirane. Što se tiče planiranih mjera, molimo vas da dostavite kalendar sprovođenja istih.
33. Postoji li okvirno zakonodavstvo (Zakon o obnovljivoj energiji) u skladu sa Direktivom 2009/28/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. aprila 2009. o promovisanju upotrebe energije iz obnovljivih izvora? Ukoliko to nije slučaj, kada se po kalendaru očekuje njegovo usvajanje? Da li već postoji sekundarno zakonodavstvo? Ukoliko to nije slučaj, kada se po kalendaru očekuje usvajanje sekundarnog zakonodavstva? Koji zakon odgovara kojem poglavlju *acquis*-a i kakvo je stanje u pogledu usklađenosti?
34. Da li je Bosna i Hercegovina je usvojila akcioni plan za obnovljive izvore energije u skladu sa metodologijom koja je predviđena Direktivom 2009/28/EZ?
35. Koje obnovljive izvore energije Bosna i Hercegovina planira da koristi za proizvodnju energije (uključujući električnu energiju, toplotnu energiju i rashladne sisteme)?
36. Da li su provedene studije za procjenu uticaja *acquis*-a u oblasti obnovljive energije? Ukoliko nisu, da li će se ovakve studije provoditi?
37. Koje poteškoće predviđate u postepenom usvajanju ovih pravila EU? Koji vremenski raspored je predviđen za primjenu ovih pravila?
38. U skladu sa Direktivom 2009/28/EZ o unapređenju korištenja energije iz obnovljivih izvora, kakva je trenutna situacija (tj. udio obnovljive energije u potrošnji energije, udio različitih vrsta izvora obnovljive energije - hidropotencijali, snaga vjetra, biomasa, geotermalni potencijali, solarna energija, biogoriva, i sl.) i kakve su vaše ambicije u pogledu doprinosa obnovljivih izvora energije u potrošnji energije do 2020. god. (ili do neke godine prije tog perioda)? Molimo da pri računanju ovih udjela koristite metodologiju iz Direktive 2009/28/EZ. Molimo da dostavite detaljan prikaz trenutne situacije.
39. Da li postoje zakonski propisi koji regulišu zajamčen pristup energetskoj mreži ili davanje prioriteta električnoj energiji iz obnovljivih izvora energije? Ukoliko to nije slučaj, kada se očekuje donošenje istih?
40. Da li je već izvršena ocjena postojećih administrativnih procedura za dobijanje dozvole za projekte u oblasti obnovljive energije (sa ciljem da se oni pojednostave i ubrzaju)? Ukoliko nije, da li postoje planovi da se ona uradi? Ako jeste, navedite detaljne informacije o glavnim zaključcima takve ocjene. Da li postoje zakonski propisi koji regulišu pojednostavljivanje i ubrzanje ovih upravnih postupaka? Ako je to slučaj, navedite detaljne informacije o glavnim odredbama takvih propisa.

41. Navedite informacije (tj. instalirani kapacitet, izvor obnovljive energije, vremenski raspored za puštanje u pogon) o tekućim i planiranim projektima za korištenje obnovljivih izvora energije.
42. Gdje se Bosna i Hercegovina nalazi u pogledu postizanja cilja EU prema kome 10% goriva u sektoru transporta treba poticati iz biogoriva? Koje mjere je Bosna i Hercegovina preduzela da bi dostigla cilj od 10%?
43. Dostavite informacije o energetskoj tehnologiji i ostalim programima koji za cilj imaju promovisanje energetske efikasnosti i obnovljivih izvora? Navedite detaljne podatke o ovim programima, uključujući nivo javnih subvencija?

V. ENERGETSKA EFIKASNOST

44. Da li Bosna i Hercegovina ima ili namjerava izraditi nacionalni akcioni plan za energetsku efikasnost prema metodologiji utvrđenoj u Direktivi 2012/27/EU o energetskoj efikasnosti? Molimo vas da dostavite podatke o vremenskom okviru nacionalnog plana, sektorima koje obuhvata i očekivanim/postignutim uštedama. Ukoliko imate postavljene ciljeve u pogledu energetske efikasnosti/ušteda, molimo vas da dostavite informacije o načinu na koji su ti ciljevi utvrđeni i kako se mjeri njihovo postizanje.
45. Navedite informacije o tekućim i planiranim zakonodavnim i nezakonodavnim mjerama promovisanja energetske efikasnosti (o vrsti ovih mjera, raspoloživom budžetu, itd.). Postoji li neki zakon o energetskoj efikasnosti?
46. Koje institucije su nadležne ili će biti nadležne za praćenje i provođenje mjera i programa energetske efikasnosti?
47. Da li je uspostavljen sistem podsticanja uštede energije i poboljšanja energetske efikasnosti (kao što su programi sertifikovanja uštede energije ili dobrovoljni sporazumi sa energoprivredom ili drugim subjektima)?
48. Postoje li mjere za unapređenje energetske efikasnosti u javnom sektoru i njihovo korištenje kao primjera (npr. energetska efikasnost kod javnih nabavki)?
49. Postoje li programi podrške (finansijske, fiskalne ili druge) za:
    a) poboljšanje energetske efikasnosti objekata;
    b) poboljšanje energetske efikasnosti u industriji i domaćinstvima;
    c) poboljšanje energetske efikasnosti transporta.
50. Postoji li politika koja se zalaže za unapređenje razvoja kompanija za pružanje usluga iz oblasti energetske efikasnosti (ESCO) ili za uvođenje ugovora o energetskim karakteristikama potrošača energije?
51. Da li imate neki važeći zakonski propis koji zahtijeva i time obezbjeđuje da krajnji kupci električne energije, prirodnog gasa, centralnog grijanja i/ili hlađenja i toplovoda u Bosni i Hercegovini budu opremljeni individualnim brojilima koji odražavaju stvarnu potrošnju energije?
52. Da li imate neki važeći zakonski propis koji zahtijeva i time obezbjeđuje da naplatu vrše distributeri energije, operateri distributivnog sistema i kompanije za maloprodaju energije, na osnovu stvarne potrošnje energije?

53. Da li je zakonodavstvo usklađeno sa Direktivom 2012/27/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 25. oktobra 2012. o energetskoj efikasnosti, direktivama o ekološkom dizajnu i označavanju energetske efikasnosti, mjerama za njihovu primjenu i programom označavanja energetski efikasnih proizvoda (Energy Star program)? Da li postoji plan o obaveznom energetskom označavanju i da li postoje minimalni zahtjevi u pogledu energetske efikasnosti za kućne aparate? Ukoliko ne postoje, koji su planovi za njihovo uvođenje i kada? Koje strukture su predviđene za provođenje ovih mjera? Da li je zakonodavstvo usklađeno sa Uredbom 1222/2009/EZ o označavanju guma u pogledu efikasnosti goriva i drugih suštinskih parametara, i ukoliko nije, kakvi su planovi u smislu usklađivanja?

54. Da li je zakonodavstvo usklađeno sa Direktivom 2010/31/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 19. maja 2010. o energetskoj djelotvornosti zgrada? Da li je, u primjeni ove Direktive, energetska efikasnost uzeta u obzir kod standarda gradnje? Da li su propisane minimalne energetske karakteristike za pojedine vrste objekata (novih i postojećih, stambenih i nestambenih)? Da li imate neke oznake za energetske karakteristike objekata?

55. Da li u Bosni i Hercegovini postoji politika ili program za unapređenje razvoja niskoenergetskih objekata? Da li postoje odredbe koje određuju minimalni udio obnovljivih izvora energije u snabdijevanju objekata energijom?

56. Da li postoje zahtjevi u pogledu efikasnosti odnosno praćenja grijanja, ventilacije odnosno klimatizacije (HVAC) i rasvjete?

57. Da li se podaci u Bosni i Hercegovini prikupljaju u skladu sa prirodom i energetskim karakteristikama objekata? Ukoliko je tako, opišite postojeći sistem.

58. Da li vaše zakonodavstvo sadrži zahtjeve u pogledu planova energetske revizije za krajnje potrošače energije (npr. preduzeća, industrija)?

59. Postoji li strateški okvir i programi podrške (finansijske, fiskalne ili druge) u pogledu visokoefikasne kogeneracije? Da li je Bosna i Hercegovina razmatrala mjere za poboljšanje centralnog grijanja kako bi se unaprijedila energetska efikasnost u urbanim područjima? Da li imate planove za unapređenje korištenja visokoefikasne kogeneracije i obnovljive energije u centralnom grijanju i kogeneraciji?

VI. NUKLEARNA ENERGIJA

60. Dostavite strateške dokumente/izjave/deklaracije u vezi sa miroljubivom upotrebom nuklearne energije u Bosni i Hercegovini. Dostavite trenutne i buduće planove u pogledu nuklearne energije, uključujući i njihov finansijski aspekt.

61. Dostavite spisak sporazuma zaključenih sa državama članicama EU o saradnji u oblasti miroljubive upotrebe nuklearne energije? Dostavite tekstove svih međunarodnih sporazuma o saradnji u oblasti nuklearne energije i zaštite od zračenja, zaključenih sa trećim zemljama ili međunarodnim organizacijama.

62. Da li je Bosna i Hercegovina član Međunarodne agencije za atomsku energiju (MAAE) i/ili Agencije za nuklearnu energiju u okviru OECD-a, i ako nije, da li namjerava da postane član?

63. Koje aktivnosti Bosna i Hercegovina provodi ili planira u pogledu istraživanju nuklearne energije? Ukoliko Bosna i Hercegovina posjeduje istraživačke reaktore, navedite njihov tip i nuklearno gorivo koje koriste? (*Vidjeti i pitanje 15, Poglavlje 25*)

64. Dostavite spisak međunarodnih konvencija u oblasti nuklearne energije i zaštite od zračenja u kojima je Bosna i Hercegovina jedna od ugovornih strana, kao i odgovarajuće zakonodavstvo koje ima za cilj da se ove konvencije primijene i sprovedu u domaćem pravnom poretku.

65. Kakav je stav Bosne i Hercegovine u vezi sa odgovornošću za nuklearnu štetu trećeg lica (Bečka konvencija i Pariski protokol)? Dostavite izvještaj o napretku procesa ratifikacije.

66. Navedite informacije o aktivnostima, procesima, proizvodnji i zalihama uranijuma, plutonijuma i torijuma u glavnim nuklearnim postrojenjima i instalacijama u Bosni i Hercegovini.

67. Navedite informacije o svim budućim planovima ili projektima za instalacije za skladištenje, rukovanje, preradu ili konačno odlaganje uranijuma, plutonijuma i torijuma.

VII. OSTALA NUKLEARNA PITANJA (UKLJUČUJUĆI ZAŠTITU OD ZRAČENJA)

A. Nuklearna bezbjednost, upravljanje radioaktivnim otpadom i razgradnja

68. Navedite informacije o strukturi nacionalnog regulatornog tijela, ukoliko postoji, posebno u oblasti nuklearne bezbjednosti i upravljanja radioaktivnim otpadom, uključujući zaštitu od zračenja i pripravnost u vanrednim radiološkim situacijama. Molimo da pružite detaljan prikaz sljedećih informacija:

    a) Pravni okvir za nacionalno regulatorno tijelo;

    b) Nadležnosti/ovlaštenja nacionalnog regulatornog tijela u oblasti nuklearne bezbjednosti i zaštite od zračenja, izdavanja dozvola za rad postojećih odnosno za puštanje u rad novih nuklearnih postrojenja, uključujući postrojenja za preradu otpada i goriva, kao i primjene zaštitnih mjera u vezi sa neširenjem nuklearnog oružja.

    c) Struktura i odgovornosti različitih odjeljenja nacionalnog regulatornog tijela;

    d) stepen samostalnosti i nezavisnosti nacionalnog regulatornog tijela, način imenovanja i princip izvještavanja službenika nacionalnog regulatornog tijela.

69. Koliki je postojeći i planirani kapacitet za skladištenje istrošenog goriva i radioaktivnog otpada? Na koji način ta skladišta dobijaju dozvole za rad i kakav je njihov status u pogledu dozvola?

70. Da li Bosna i Hercegovina ima nacionalni program za upravljanje otpadom koji pokriva sve vrste radioaktivnog otpada i sve faze upravljanja, uključujući konačno odlaganje? Navedite detaljne podatke (uključujući dokumente koji se odnose na te programe).

71. Na koji način je u zakonskom okviru za upravljanje otpadom u obzir uzeta Direktiva Vijeća 2011/70/Euratom od 19. jula 2011. godine o uspostavi okvira Zajednice za odgovorno i sigurno upravljanje istrošenim gorivom i radioaktivnim otpadom?

72. Da li Bosna i Hercegovina ima dogovorene modalitete sa bilo kojom drugom zemljom za prenos radioaktivnog otpada koji nastaje u Bosni i Hercegovini?

73. Dostavite informacije o pravnom i regulatornom okviru za nuklearnu bezbjednost. Na koji način je kod tog okvira u obzir uzeta Direktiva Vijeća 2014/87/Euratom od 8. jula 2014. godine kojom se mijenja Direktiva 2009/71/Euratom o uspostavi okvira Zajednice za nuklearnu sigurnost nuklearnih postrojenja? Imajte na umu da se članovi 6, 8a, 8b, 8c i 8d ne primjenjuju na zemlje bez nuklearnih postrojenja, osim ukoliko one ne odluče da pokrenu aktivnosti u vezi sa nuklearnim postrojenjima za koje je potrebna dozvola čije je izdavanje u njihovoj nadležnosti.
74. Navedite da li zakonodavstvo predviđa učešće javnosti/uvid tokom postupka izdavanja dozvola.
75. Da li Bosna i Hercegovina koristi/primjenjuje kodekse i standarde Međunarodne agencije za atomsku energiju u oblasti nuklearne sigurnosti?

B. Snabdijevanje nuklearnim materijalom, primjena zaštitnih mjera u vezi sa neširenjem nuklearnog oružja i fizička zaštita

76. Dostavite tekstove međunarodnih sporazuma i konvencija u oblasti snabdijevanja nuklearnim materijalom, obračuna i primjenom zaštitnih mjera u vezi sa neširenjem nuklearnog oružja, zaključenih sa trećim zemljama ili međunarodnim organizacijama.
77. Dostavite tekstove zakonodavstva i politike iz oblasti snabdijevanja nuklearnim materijalom, obračuna i primjenom zaštitnih mjera u vezi sa neširenjem nuklearnog oružja.
78. Da li se Bosna i Hercegovina pridržava smjernica Grupe nuklearnih dobavljača (NSG)? Da li Bosna i Hercegovina ima zakonodavstvo za provođenje smjernica Grupe nuklearnih dobavljača i kapacitet da vrši neophodne kontrole?
79. Ko u Bosni i Hercegovini može da kupi, posjeduje i prodaje nuklearni materijal?
80. Ko u Bosni i Hercegovini može da fizički drži nuklearni materijal?
81. U vezi sa gorivom koje se koristi u reaktorima, koja zemlja/zemlje su izvor/izvori usluga obogaćivanja?
82. Opišite kakva je politika Bosne i Hercegovine u pogledu uvoza, izvoza i trgovine nuklearnom opremom, nuklearnim materijalima, novim i ozračenim nuklearnim gorivom. Navedite detalje o tijelima odgovornim za kontrolu odnosno nadgledanje takve trgovine.
83. Budući da je Bosna i Hercegovina potpisnica Ugovora o neširenju nuklearnog naoružanja, da li je potpisala sporazum o sveobuhvatnim zaštitnim mjerama u vezi sa neširenjem nuklearnog oružja sa Međunarodnom agencijom za atomsku energiju? U slučaju da jeste, dostavite kopiju. Ukoliko nije, da li će takav sporazum stupiti na snagu u doglednoj budućnosti?
84. Da li je Bosna i Hercegovina potpisala Dodatni protokol uz Sporazum o zaštitnim mjerama, na osnovu dokumenta objavljenog kao INFCIRC/540, i ako jeste, od kada je ovaj protokol na snazi?
85. Da li je Bosna i Hercegovina poslala dobrovoljnu ponudu Međunarodnoj agenciji za atomsku energiju, u vezi sa proširenim izvještavanjem o kretanjima nuklearnog materijala i opreme, shodno dokumentu GOV/2929 Međunarodne agencije za

atomsku energiju od 22.01.1993. godine? U slučaju da jeste, molimo da dostavite primjerak.

86. Da li Bosna i Hercegovina predviđa bilo kakve regulatorne probleme pri usklađivanju zakonodavstva sa ciljem usklađivanja sa odredbama Poglavlja VII Euroatom-a, u smislu provođenja zaštitnih mjera u vezi sa neširenjem nuklearnog oružja koje Euroatom propisuje za sva nuklearna postrojenja na svojoj teritoriji?

87. Dostavite informacije o komponentama i opremi uključenim u ciklus kretanja nuklearnog goriva u Bosna i Hercegovina, koje podliježu bilo kakvom sporazumu ili konvenciji zaključenim sa trećim zemljama ili međunarodnim organizacijama.

88. Da li Bosna i Hercegovina učestvuje u nekom programu istraživanja fuzije koji podrazumijeva upotrebu tricijuma i ko su isporučioci tricijuma?

89. Da li se očekuju problemi ukoliko se postojeći Sporazum o zaštitnim mjerama u vezi sa neširenjem nuklearnog oružja između Bosne i Hercegovine i Međunarodne agencije za atomsku energiju stavi van snage, a zemlja pristupi Sporazumu INFCIRC/193 između EU, Međunarodne agencije za atomsku energiju i država članica EU koje ne posjeduju nuklearno naoružanje? Molimo da nam odgovorite na isto pitanje u vezi sa Dodatnim Protokolom uz Sporazum o zaštitnim mjerama u vezi sa neširenjem nuklearnog oružja između Bosne i Hercegovine i Međunarodne agencije za atomsku energiju.

90. Da li se Bosna i Hercegovina pridržavala Konvencije o fizičkoj zaštiti nuklearnog materijala (CPPNM) i njenim nedavnim izmjenama i dopunama, te Konvencije o fizičkoj zaštiti nuklearnog materijala i nuklearnih postrojenja (CPPNMNF)?

91. Da li se Bosna i Hercegovina nalazi u bazi podataka o ilegalnom prometu koju vodi Međunarodna agencija za atomsku energiju?

C. Zaštita od zračenja

92. Koji je stepen usklađenosti sa Ugovorom o osnivanju Evropske zajednice za atomsku energiju (Euratom) i odredbama *acquis*-a iz Euroatoma u pogledu zaštite od zračenja? Posebno:

    a) Da li postoje mrežom povezane (*online*) stanice koje mjere intenzitet doza zračenja i programi nezavisnog uzorkovanja u cilju praćenja radioaktivnosti u životnoj sredini (u vazduhu, vodi, zemljištu i prehrambenim proizvodima)? Postoje li planovi da se uskoro počne sa automatskim dostavljanjem podataka o intenzitetu doza sistemu Evropske platforme za razmjenu radioloških podataka (EURDEP)?

    b) U pogledu uticaja na životnu sredinu i revizije izdavanja dozvola za nove lokacije i nuklearna postrojenja, navedite da li su u vašem zakonodavstvu predviđeni zahtjevi vezani za uticaj na životnu sredinu i učešće javnosti/reviziju tokom procesa izdavanja dozvola.

93. Koji je stepen usklađenosti sa Ugovorom o osnivanju Evropske zajednice za atomsku energiju (Euratom i odredbama *acquis*-a iz Euroatom-a u pogledu zaštite od zračenja? Dostavite primjerak važećeg zakonodavstva, uključujući relevantne propise u sljedećim oblastima:

    a) Zaštita zdravlja stanovništva;

    b) Zaštita zdravlja radnika;

c) Korišćenje jonizujućeg zračenja u medicinske svrhe;

d) Pripravnosti za slučaj nuklearnih i radioloških vanrednih situacija, posebno djelovanje tokom vanrednih situacija, saradnja sa susjednim i trećim zemljama u vezi koordinacije zaštitnih mjera i organizacije radiološke zaštite, rana međunarodna razmjena podataka i informisanje javnosti; da li Bosna i Hercegovina razmatra učešće u informacionom sistemu Evropske zajednice za hitnu razmjenu radioloških informacija (ECURIE) i u kom vremenskom roku?

e) Zagađenje (kontaminacija) hrane i hrane za životinje;

f) Pošiljke radioaktivnog otpada i istrošenog goriva;

g) Kontrola visokoaktivnih zatvorenih izvora i izvora nepoznatog vlasnika. Da li su ovi propisi u skladu sa Pravilima ponašanja Međunarodne agencije za atomsku energiju o bezbjednosti i zaštiti od radioaktivnih izvora?

h) Otprema radioaktivnih supstanci;

i) Zaštita od izloženosti radonu u stambenim objektima i vodi za piće.

j) Opravdanost i regulatorni nadzor nad djelatnostima;

k) Obrazovanje i obuka u oblasti zaštite od zračenja;

l) Zaštita od izlaganja prirodnim izvorima zračenja (kosmičko zračenje, prirodni radioaktivni materijal - NORM, radon, gama zračenje iz građevinskog materijala).

94. Koji je vremenski okvir za usklađivanje sa Ugovorom o osnivanju Evropske zajednice za atomsku energiju (Euratom) i iz njega proisteklim zakonodavnim odredbama za zaštitu od zračenja? Dostavite nacrt izmjena i dopuna zakonodavstva ili nacrt novog zakonodavstva koje će se razmatrati?

95. Da li Bosna i Hercegovina primjenjuje najnoviju Direktivu o osnovnim sigurnosnim standardima (Direktiva Vijeća 2013/59/Euratom kojom se utvrđuju osnovni sigurnosni standardi za zaštitu od opasnosti od izloženosti jonizirajućem zračenju i Direktivu o vodi za piće (Direktiva Vijeća 2013/51/Euratom kojom se utvrđuju zahtjevi za zaštitu zdravlja stanovništva s obzirom na radioaktivne supstance u vodi namijenjenoj za ljudsku upotrebu?

96. Molimo da date pregled postojećeg sistema i objekata/ustanova za praćenje radioaktivnosti (vazduha, vode i tla i prehrambenih proizvoda);

97. Da li postoje mrežom povezane (online) stanice koje mjere intenzitet doza zračenja i programi nezavisnog uzorkovanja u cilju praćenja radioaktivnosti u životnoj sredini? Postoje li planovi da se uskoro počne sa automatskim dostavljanjem podataka o intenzitetu doza sistemu Evropske platforme za razmjenu radioloških podataka (EURDEP)?

POGLAVLJE 16: OPOREZIVANJE

Acquis u vezi sa **indirektnim oporezivanjem** obuhvata prvenstveno usklađeno zakonodavstvo u oblasti poreza na dodanu vrijednost (PDV) i akciza. U Evropskoj zajednici porez na dodanu vrijednost je po prvi put uveden 1967. godine, što je rezultiralo usvajanjem šeste Direktive o PDV-u iz 1977. godine, koja je kasnije prerađena u Direktivi 2006/112/EZ te je i danas u primjeni. Ona propisuje primjenu nekumulativnog opšteg poreza na potrošnju. Taj porez se obračunava u svim fazama proizvodnje i distribucije roba i usluga. *Acquis* u vezi sa PDV-om propisuje jednak poreski tretman domaćih i stranih (uvoznih) transakcija. Takođe, PDV se zasniva na principu neutralnosti, prema kome se porez primjenjuje proporcionalno u odnosu na cijenu, bez obzira na broj posrednih transakcija.

U oblasti akciza, *acquis* sadrži usklađeno zakonodavstvo u vezi sa energetskim proizvodima, električnom energijom, duhanskim proizvodima i alkoholnim pićima. Zakonodavstvo Evropske unije propisuje strukturu akciza koje treba da se obračunaju , zajedno sa sistemom minimalnih stopa za svaku grupu proizvoda. Roba podliježe plaćanju akciza a ukoliko se proizvodi u Evropskoj uniji ili uvozi iz trećih država. Međutim, u principu, akciza se plaća isključivo državi članici u kojoj je roba puštena u promet (sa ograničenim izuzecima), i po stopama koje se primjenjuju u toj državi članici. Zakonodavstvo Evropske unije propisuje odredbe o proizvodnji, držanju, kretanju i praćenju akcizne robe. Uspostavljanje jedinstvenog tržišta dovelo je do ukidanja svih sistematskih fiskalnih kontrola na internim granicama Evropske unije 1. januara 1993. godine. Bez obzira na to, da bi se osiguralo plaćanje akciza za akciznu robu u mjestu njenog puštanja u potrošnju, nastavljen je detaljan nadzor držanja i kretanja te robe u komercijalne svrhe na Unutrašnjem tržištu.

Acquis u oblasti **direktnog oporezivanja** obuhvata izvjesne aspekte poreza na dobit i poreza na kapital. Cilj je eliminisanje poremećaja kod prekograničnih ekonomskih aktivnosti između preduzeća unutar Evropske unije. *Kodeks ponašanja* za poslovno oporezivanje predstavlja političku obavezu država članica da spriječe štetne poreske mjere. Države članice se obavezuju da neće uvoditi nove, kao i da će ukinuti postojeće štetne poreske mjere.

Zakonodavstvo Evropske unije u oblasti **administrativne saradnje i uzajamne pomoći** između poreskih i carinskih organa država članica propisuje instrumente za razmjenu podataka da bi se osigurala mogućnost djelotvorne naplate indirektnih i direktnih poreza. Poreske uprave razmjenjuju podatke od značaja za oporezivanje, i automatski i na zahtjev. Takođe, ono omogućava da države članice pruže pomoć jedna drugoj u oblasti povrata poreza.

Da bi se osigurala djelotvornost automatske razmjene podataka, *acquis* u oblasti **operativnih kapaciteta i kompjuterizacije** obuhvata različite oblasti oporezivanja. U oblasti PDV-a, *acquis* u vezi sa informacionim sistemom za razmjenu podataka o PDV-u (VIES) omogućavaju direktnu elektronsku razmjenu podataka između nacionalnih uprava za PDV u vremenskom roku utvrđenom u relevantnom propisu Evropske unije. To omogućava nacionalnim upravama da prate i kontrolišu trgovanje unutar Evropske unije i otkriju potencijalne nepravilnosti. Pored toga, poseban informacioni sistem (za povrat PDV-a) postao je operativan 1. januara 2010. godine, da bi se obezbijedila elektronska obrada zahtjeva za povrat PDV-a koji je plaćen u drugim državama članicama, a ne u državi članici u kojoj je privredni subjekt osnovan. Mini sistem "one-stop-shop" u sklopu IT sistema za PDV omogućava razmjenu podataka među državama članicama vezano za specijalne šeme za telekomunikacije, sisteme emitovanja i elektronske usluge. U pogledu akciza, *acquis* EU zahtijeva da IT sistem omogući državama članicama razmjenu podataka o ovlaštenjima koja se dodjeljuju proizvođačima i trgovcima akciznim proizvodima (sistem za razmjenu podataka o akcizama – SEED) i praćenje u realnom vremenu statusa kretanja robe sa odgođenim plaćanjem akciza (sistem kontrole kretanja akciza – EMCS). Sistem EMCS omogućava i

razmjenu podataka u svrhu održavanja saradnje između uprava. U oblasti direktnog oporezivanja, drugi IT sistemi omogućavaju automatsku razmjenu standardizovanih podataka o određenim vrstama prihoda.

I. INDIREKTNO OPOREZIVANJE

A. Opšte informacije

1. Navedite kako je zakonski definisana raspodjela nadležnosti za oporezivanje među različitim nivoima vlasti te koje institucije su nadležne za to pitanje.
2. Navedite elemente zakonodavstva Bosne i Hercegovine o PDV-u i akcizama koji mogu osigurati:
   a) veći nivo oporezivanja uvezenih proizvoda od onog koji je propisan za slične domaće proizvode (član 110. Ugovora o funkcionisanju EU).
   b) povrat poreza na izvezene proizvode koji je veći od domaćeg poreza koji je za njih propisan (član 111. Ugovora o funkcionisanju EU).
   c) različito postupanje po zahtjevima za smanjenje poreza ili izuzeće od PDV-a ili akciza.

B. Porez na dodanu vrijednost

3. Dostavite prevod pravnih propisa u Bosne i Hercegovine o PDV-u, uključujući i sekundarno zakonodavstvo, upravne smjernice itd.
4. Dostavite detaljan opis važećeg režima za PDV u Bosni i Hercegovini, naročito u sljedećim oblastima:

a) definicija poreskih obveznika;

   i. odgovor treba da obuhvati PDV tretman državnih organa i javnih ustanova; nerezidentnih poreskih obveznika, slobodnih zanimanja, neprofitnih organizacija, povezanih preduzeća itd.;
   ii. Koliko u Bosni i Hercegovini ima obveznika PDV-a?

b) obim oporezivih transakcija (isporuka roba i usluga, PDV na nepokretnu imovinu, propisi o samosnabdijevanju, privatna upotreba);

c) teritorijalni opseg oporezivanja;

d) uvoz (oporezivanje, režimi odgode plaćanja, izuzeća itd.). Kako se u pogledu PDV-a postupa sa robom koja je stavljena pod režim odgođenog plaćanja ?;

e) Izvoz i ostale izuzete isporuke po osnovu kojih se dodjeljuje pravo na smanjenje ulaznog PDV-a;

f) Izuzimanje od plaćanja po osnovu kojih se ne dodjeljuje pravo na odbitak ulaznog PDV-a;

g) Pravila o mjestu prometa roba i usluga;

h) Oporeziva radnja i naplativnost poreza, slučajevi u kojim se primjenjuje prenos obaveze plaćanja;

i) Pravila o stopama PDV-a. Opišite tačan opseg eventualnih smanjenih poreskih stopa, uključujući i nulte stope (osim onih opisanih pod slovom d)).

j) Opišite opseg i procedure u pogledu prava na odbitak i povrat PDV-a. Konkretno, kada je ulazni PDV viši od izlaznog, mogu li se svi poreski obveznici opredijeliti za povrat? Koliko je dugo u prosjeku potrebno za povrat PDV-a poreskim obveznicima? Da li se za određene obveznike, npr. velike izvoznike, primjenjuju povoljniji aranžmani? Opišite eventualna ograničenja prava na odbitak , tj. da li postoje rashodi na koje se PDV ne može smanjivati?

k) Posebni režimi (npr. mala preduzeća, polovna roba, umjetnička djela, kolekcionarski predmeti i antikviteti, paušalna nadoknada za poljoprivrednike, putničke agencije, investiciono zlato, ostalo);

l) Pravila za registraciju poreskih obveznika, povrat poreza, vođenje evidencije, izdavanje računa i plaćanje;

m) Administrativne aktivnosti i žalbe (procjena i naplata, kazne, žalbena procedura, međunarodna uzajamna pomoć i zahtjevi za povrat PDV-a).

n) Poreski obveznici čije sjedište nije u Bosni i Hercegovini. Opišite eventualna pravila o zastupanju, pravu na povrat na PDV-a itd.;

o) Postupci kontrole:

i. Je li nadzor PDV-a uključen u nadzor ostalih poreza ili je odvojen?
ii. Koliko je poreznih službenika uključeno u nadzor PDV-a, bez carina?
iii. Kakvo je iskustvo Bosne i Hercegovine u razmjeni podataka za potrebe oporezivanja?

5. Navedite informacije o pravilima kojima se uređuje iznos za oslobađanje od plaćanja poreza u putničkom prometu pri uvozu.
6. Da li u Bosni i Hercegovini postoje i funkcionišu slobodne zone? Ukoliko je tako, dostavite tekst akata koji se odnose na slobodne zone. Koji režim se primjenjuje u slobodnim zonama za PDV i akcize? Da li su slobodne zone izuzete od teritorijalne primjene PDV-a i/ili odnosno akciza? Da li se PDV zaračunava na građevinski materijal za izgradnju ili obnovu objekata u slobodnim zonama?
7. Koji su ciljevi za buduće izmjene pravnih propisa o PDV-u u Bosni i Hercegovini (kratkoročni/dugoročni)? Navedite ih, zajedno sa vremenskim rokovima i očekivanim problematičnim oblastima.

C. Akcize

8. Dostavite prevedenu kopiju pravnih propisa Bosne i Hercegovine o akcizama, uključujući i sekundarno zakonodavstvo, npr. upravne smjernice itd.
9. Dostavite detaljan opis važećih pravnih propisa o akcizama u Bosni i Hercegovini, naročito u sljedećim oblastima:

a) Područje primjene poreza (kategorije proizvoda koje podliježu plaćanju akciza). Od posebnog interesa su sljedeći proizvodi:

i) Alkohol i alkoholna pića;

ii) Cigarete i ostale duhanske prerađevine;

iii) Mineralna ulja (benzin, dizel, lož ulje itd.), ostali energetski proizvodi (prirodni plin, ugalj, biogoriva, električna energija), svi proizvodi koji se koriste kao motorno gorivo (npr. etanol), dodaci motornom gorivu i ugljikohidrati koji se koriste kao lož ulje;

iv) Motorna vozila (akcize, porez na registraciju, putarine);

v) Druge kategorije proizvoda koji predstavljaju veći dio prihoda od akciza;

b) Kako se definiše oporezivi dio za svaku akciznu robu (npr. po obimu, masi, po vrijednosti itd.)?

c) Izuzeća od akciza ili smanjenja akciza.

d) Kolika je akcizna stopa koja se primjenjuju na svaki proizvod koji podliježe plaćanju akcize? Primjenjuje li se ista stopa za slične uvezene proizvode? Ukoliko se ne primjenjuje, objasnite zašto se ne primjenjuje.

e) Nastanak obaveze obračunavanja akcize i naplativost akcize;

f) Pravila o uvozu i izvozu akcizne robe, uključujući i iznos za oslobađanje od plaćanja poreza u putničkom prometu.

g) Registrovani-neregistrovani trgovci.

10. Da li u Bosni i Hercegovini postoji sistem oporezivanja akciznog skladištenja za neke/sve kategorije proizvoda koji podliježu plaćanju akciza? Ukoliko ne postoji, kakav sistem se u Bosni i Hercegovini koristi:

a) za domaće proizvode?

b) za uvoz?

11. Do kojeg nivoa distribucijskog lanca obično doseže svaki sistem skladištenja? Postoje li skladišta opšte namjene u koja svaki uvoznik može otpremiti svoje proizvode? Kako su dažbine finansijski obezbijeđene (npr. garancije)? Kakva se fizička bezbjednost zahtijeva? Na koji način se obavljaju kretanja proizvoda između različitih skladišta i između skladišta i granice?

12. Primjenjuju li se u Bosni i Hercegovini drugi sistemi odloženog plaćanja, tj. poreski aranžmani koji se primjenjuju na proizvodnju, preradu, čuvanje i kretanje proizvoda tokom kojeg je odloženo plaćanje akciza? Primjenjuje li se neki poseban poreski režim za države koje nisu članice Evropske unije, po kojem se ne plaćaju akcize ili se ne primjenjuje ovjeravanje akciznim markicama?

13. Primjenjuju li se u Bosni i Hercegovini posebni režimi za određene proizvođače, kao što su poljoprivrednici, mali proizvođači, male pivare ribari itd.?

14. Da li je u Bosni i Hercegovini dozvoljena direktna dostava navedena u članu 17. (2) Direktive 2008/118/EZ?

15. Koje odredbe regulišu prodavnice izuzete od plaćanja poreza (prodavnice na aerodromima, na graničnim prelazima itd.)? Koja izuzeća od plaćanja poreza postoje za putnike iz trećih država?

16. Pravila za administrativne aktivnosti i vođenje evidencije, uključujući davanje odobrenja (za proizvodnju, uvoz i skladištenje akcizne robe), garancije, registraciju, račune.

17. Procjena i žalbe (procjena i naplata, postupak za traženje kredita i povrata, kazne, postupak podnošenja žalbe, međunarodna uzajamna pomoć i zahtjevi za povrat akciza).

18. Postupci kontrole (naročito, na koji se način upotrebljavaju poreske markice i druge fiskalne oznake, uključujući fiskalne oznake za mineralna ulja).

19. Koje konkretne mjere se preduzimaju da bi se riješio problem nelegalne međunarodne trgovine akciznom robom (npr. cigarete)?

20. Da li su pravnim propisima u Bosni i Hercegovini propisane prelazne i privremene mjere za akcize?
21. Koje konkretne mjere se primjenjuju u kontroli i oporezivanju alkoholnih pića kućne proizvodnje/proizvedenih za ličnu potrošnju?
22. Da li se Bosna i Hercegovina u potpunosti pridržava člana 35. SSP-a o zabrani fiskalne diskriminacije?
23. Koji su ciljevi za buduće izmjene pravnih propisa o akcizama u Bosni i Hercegovini (kratkoročni/dugoročni)? Navedite ih, zajedno sa vremenskim rokovima i očekivanim problematičnim oblastima; posebno u smislu usklađenosti sa *acquis*-em.

I. DIREKTNO OPOREZIVANJE

24. Da li pravni propisi u Bosni i Hercegovini omogućavaju odgodu oporezivanja kapitalnih dobitaka do njihove realizacije (tj. do rješavanja imovine na koju se oni odnose) u slučaju spajanja, podjela, prijenosa imovine i razmjene dionica privrednih društava sa sjedištem u Bosni i Hercegovini? Ako je tako, dostavite tabelu sa pregledom relevantnih odredbi kojima se uređuje svako od navedenih pitanja.
25. Koje su glavne karakteristike načina obračunavanja poreza na raspolaganje osnovnim (dugoročnim) sredstvima privrednih društava ili korporacija u Bosni i Hercegovini?
    a) Kakve izuzetke/oslobađanja od plaćanja poreza se u Bosni i Hercegovini primjenjuju kod oporezivanja kapitalne dobiti korporacija?
    b) Da li se ista pravila primjenjuju na trgovanje ili djelatnost fizičkih lica? Ako se ne primjenjuju, koja pravila važe za fizička lica?
    c) Koja se pravila primjenjuju za fizička lica u okviru njihovog upravljanja portfoliom?
26. Koja su pravila za prekogranični prenos imovine unutar jednog privrednog društva? Da li pravni propisi omogućavaju oporezivanje prijavljenih kapitalnih dobitaka na imovinu prenesenu unutar jednog privrednog društva? Kakva su pravila u slučaju da privredno društvo prenese svoje poresko sjedište u drugu zemlju? Da li pravni propisi omogućavaju oporezivanje prijavljenih kapitalnih dobitaka na imovinu tog privrednog društva?
27. Da li se u Bosni i Hercegovini primjenjuje poseban poreski režim za reorganizaciju preduzeća?
    a) Kakve reorganizacije on obuhvata?
    b) Na koji način ovaj poseban poreski režim funkcioniše?
    c) Da li se ovaj poreski režim primjenjuje u prekograničnom prometu? Ako se primjenjuje, pod kojim uslovima?
28. Navedite podatke o oporezivanju dokapitalizacije privrednih društava.
29. Da li zakonodavstvo u Bosni i Hercegovini sadrži definiciju poreskog sjedišta za fizička lica i privredna društva? Objasnite to i dostavite pregled relevantnih zakonodavnih odredbi.
30. Objasnite oporezivanje nerezidenata po osnovu prihoda koji potiču iz Bosne i Hercegovine, sa naglaskom na razlike u odnosu na oporezivanje rezidenata, u pogledu:
    a) Poreske osnovice

b) Odbitka troškova

c) Izuzeća

d) Poreske stope

e) Poreskih podsticaja

f) Posebnog režima za stalne poslovne jedinice, ukoliko postoji.

31. Omogućava li zakonodavstvo u Bosni i Hercegovini oporezivanje po odbitku za isplate (dividende, kamate, prihode od autorskog prava ili zakupa itd.) drugim pravnim licima (fizičkim licima ili privrednim društvima) rezidentima ili nerezidentima Bosne i Hercegovine?

a) Koje su glavne karakteristike režima oporezivanja prihoda od kapitala (lica i preduzeća)?

b) Postoji li zadržani porez na dohodak od kapitala (kamate na bankovne depozite, dužnički instrumenti)? Navedite poresku osnovicu, poreske stope, izuzeća od plaćanja poreza, fiskalni tretman rezidenata (na domaći prihod i prihod iz inostranstva) i nerezidenata, automatsko izvještavanje, itd.

c) Primjenjuje li se porez na promet ili takse na vrijednosnice, ugovore o kreditu, ugovore o osiguranju itd.?

d) Kakav je tretman dividendi koje strana preduzeća isplaćuju preduzećima koja su rezidenti u Bosni i Hercegovini? Koji mehanizmi se primjenjuju da bi se izbjeglo dvostruko oporezivanje dividendi?

32. Kako se inozemni prihod, a koji primaju rezidentni porezni obveznici, tretira u Bosni i Hercegovini? Koju vrstu sistema Bosna i Hercegovina primjenjuje da bi izbjegla dvostruko oporezivanje?

33. Kakva je opšta politika u Bosni i Hercegovini za određivanje cijena transfera? Da li pravni propisi u Bosni i Hercegovini sadrže konkretna pravila za određivanje cijena transfera? Objasnite to i dostavite pregled relevantnih zakonodavnih odredbi.

34. Da li pravni propisi u Bosni i Hercegovini sadrže konkretna pravila za slabu kapitalizaciju i kontrolisana strana privredna društva? Molimo da objasnite.

35. Da li pravni propisi u Bosni i Hercegovini sadrže opšte pravilo o zabrani zloupotrebe?

36. Da li pravni propisi u Bosni i Hercegovini sadrže konkretna pravila o razlikama između Bosne i Hercegovine i druge države?

37. Dostavite prevod pravnih propisa u Bosni i Hercegovini o oporezivanju dohotka, dobiti i/ili kapitalnih dobitaka, uključujući i druge povezane pravne propise, kao što su podzakonski akti o investicionim podsticajima ili administrativna uputstva, itd. Opišite postupak za plaćanja poreza na dohodak građana i metode koje se koriste za njegovo obračunavanje. Kako se vrši kontrola?

38. Primjenjuje li se u Bosni i Hercegovini neka preferencijalna shema oporezivanja? Ako se primjenjuje, dajte detaljan opis tih shema (glavnu svrhu sheme, minimalne zahtjeve, poreske olakšice, je li vremenski ograničena, vrstu korisnika, itd.)

39. Za sve direktne poreze koji se naplaćuju na nivou vlasti ispod državnog, koja su pravila za određivanje koji nivo vlasti ima pravo da naplaćuje porez na dohodak i dobit preduzeća od svakog poreskog obveznika? Postoje li situacije u kojima poreski obveznik može biti u obavezi da plaća porez na dohodak naviše nivoa uprave?

II. ADMINISTRATIVNA SARADNJA I UZAJAMNA POMOĆ

40. Navedite kako Bosna i Hercegovina sarađuje sa drugim zemljama u oblasti administrativne saradnje i uzajamne pomoći po pitanjima oporezivanja.
41. Koja je politika Bosne i Hercegovine za promovisanje dobrog upravljanja u poreskim pitanjima, naročito međunarodnih standarda o razmjeni podataka za potrebe oporezivanja, o transparentnosti poreskog sistema i o fer poreskoj konkurenciji?
42. Sa kojim zemljama Bosna i Hercegovina trenutno ima sporazume o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja ili sporazume o razmjeni podataka o oporezivanju kapitala i prihoda? Koji su izvori kapitala i prihoda obuhvaćeni tim sporazumima? Postoje li ograničenja u pogledu dostupnosti ili upotrebe tih podataka? Dostavite tekst člana o razmjeni podataka za potrebe oporezivanja o kome Bosna i Hercegovina trenutno pregovara sa svojim ugovornim partnerima u sporazumima o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja ili sporazumima o razmjeni podataka.
43. Da li Bosna i Hercegovina ima sporazume sa drugim zemljama o razmjeni podataka u oblasti PDV-a i da li se te razmjene redovno vrše?
44. Da li imate sporazume sa drugim zemljama o povratu poreza i/ili dostavljanju zvaničnih obavještenja iz tih zemalja?
45. Postoje li neka ograničenja na razmjenu bankovnih podataka za potrebe oporezivanja sa stranim poreskim organima? Kakva je politika u Bosni i Hercegovini o pristupu podacima o stvarnom vlasništvu?

III. PORESKA POLITIKA I UPRAVA. OPERATIVNI KAPACITETI I KOMPJUTERIZACIJA

A. Poreska politika

46. Opišite sadašnju i planiranu poresku politiku u Bosni i Hercegovini (naročito uvođenje novih odnosno ukidanje postojećih poreza).
47. Kako se osigurava pravna koordinacija među različitim nivoima vlasti o pitanjima oporezivanja?

B. Opšta poreska uprava

48. Navedite podatke o organizacionoj strukturi uprave nadležne za oporezivanje u Bosni i Hercegovini, uključujući i akcize. U slučaju da postoji organigram, dostavite ga.
49. Dajte opis zakona koji uređuju rad poreske uprave i prava i obaveze poreskih obveznika.
50. Molimo da dostavite primjerak pravnih propisa u Bosni i Hercegovini o Poreskoj upravi.
51. Dostavite primjerak prijave za porez na dohodak, dobit preduzeća i PDV.
52. Dostavite primjerak obrasca zahtjeva za registraciju poreskih obveznika u sistemu PDV-a.
53. Dostavite podatke o postupcima interne kontrole i revizije.

54. Koje su postojeće mjere za podršku poreskim obveznicima u ispunjavanju poreskih i akciznih obaveza?
55. Ko je zadužen za provedbu pravnih propisa o oporezivanju na različitim nivoima vlasti?
56. Kako se osigurava poštovanje pravnih propisa kada poreski obveznici imaju prihode/rashode u različitim administrativnim jedinicama?
57. Dostavite detaljan opis infrastrukture jedinice poreske uprave u Bosni i Hercegovini koja je nadležna za PDV, akcize i direktno oporezivanje, uključujući strukturu zaposlenih i informacione sisteme. Koliko ima nepopunjenih pozicija u njima?
58. Dostavite opis trenutnog stanja procesa kompjuterizacije informacionih sistema koji koristite u upravi Bosne i Hercegovine.
59. Koji su planovi u Bosni i Hercegovini u pogledu priprema za ostvarivanje potpune međusobne povezanosti informacionih sistema u državi sa poreskim informacionim sistemima EU (VIES, VAT Refund, EMCS itd.)?
60. Dostavite statističke podatke za period 2014-2016 o mjerama za suzbijanje utaje poreza. Konkretno, koliko dodatnog poreza je potraživala Poreska uprava, koliko je dodatnog poreza naplaćeno, koliko je krivičnih djela u oblasti poreza policija istraživala, a za koliko je njih pokrenut krivični postupak i koliko je osuđujućih presuda izrečeno? Koje su kazne izrečene?
61. Objasnite sistem za prigovore i upravne žalbe u slučaju da se porezni obveznik ne slaže sa odlukom koju su donijeli poreski organi.
62. Objasnite na koji način se organizuje poreska kontrola u Bosni i Hercegovini, koji resursi se koriste i kako se ona obavlja. Dalje, koju strategiju koristite za vršenje kontrole nad PDV-om, direktnim oporezivanjem i akcizama? U tom smislu, naznačite organ (ili organe) koji utvrđuju ukupnu strategiju za vršenje kontrole, te navedite glavne karakteristike te strategije.
63. Molimo vas da navedete podatke o korupciji u Poreskoj upravi. Na koji način se takvi slučajevi rješavaju? Da li je neki slučaj završio na sudu?
64. Opišite saradnju sa carinskim organima.

C. Statistika prihoda

65. Dostavite detaljan opis i relevantne statističke podatke o cjelokupnoj strukturi prihoda (porezi i doprinosi za socijalno osiguranje) i njihove najvažnije komponente (prema OECD-ovoj klasifikaciji prihoda).
66. Koliki se procenat ukupnih državnih prihoda ostvaruje od PDV-a, akciza, poreza na dohodak, poreza na dobit, odnosno poreza na kapitalnu dobit?
67. Koliki postotak dospjelih poreza su uprave naplatile u 2015. godini? Ispunite donju tabelu

	% naplaćeno na vrijeme	% naplaćeno uz kašnjenje	% nije naplaćeno
PDV			
Akcize			
Porez na dobit preduzeća			
Porez na dohodak			

68. Koja je procjena sive ekonomije i kako se ona izračunava?
69. Dostavite statističke podatke o broju obveznika poreza na dohodak i na dobit preduzeća.
70. Dostavite statističke podatke o broju poreskih obveznika uvoznika i izvoznika roba i usluga.

POGLAVLJE 17: EKONOMSKA I MONETARNA POLITIKA

Acquis u oblasti monetarne politike sadrži konkretna pravila koja zahtijevaju nezavisnost centralnih banaka država članica, koja zabranjuju centralnim bankama da direktno finansiraju javni sektor i zabranjuju privilegovan pristup javnog sektora finansijskim institucijama. U oblasti ekonomske politike, *acquis* sadrži zahtjeve za budžetske okvire država članica. Od država članica se očekuje i da koordiniraju svoje ekonomske politike, uključujući i planove strukturnih reformi, koje podliježu Paktu o stabilnosti i rastu i postupku za makroekonomski debalans. Nove države članice su takođe u obavezi da postupaju u skladu sa kriterijima utvrđenim u Ugovoru o funkcionisanju Evropske unije (Ugovoru) da bi bile u mogućnosti da blagovremeno usvoje euro nakon pristupanja. Do tada, one će učestvovati u Ekonomskoj i monetarnoj uniji kao država članica uz odstupanje od prava na korištenje eura i tretiraće svoja kretanja deviznog kursa kao pitanje od opšteg interesa.

Acquis u oblasti ekonomske i monetarne politike se uglavnom rukovodi Glavom VIII (članovima 119. do 144.) Ugovora i relevantnim provedbenim propisima. Međutim, postoji i važna direktiva o zahtjevima budžetskih okvira. Odredbe Ugovora u Poglavlju 4 (koje se posebno odnose na države članice čija je valuta euro) i one definisane u članu 139. Ugovora ne odnose se na države članice za koje važi odstupanje. *Acquis* se uglavnom sastoji od odredbi i protokola Ugovora (primarno zakonodavstvo) i odredbi instrumenata koje su kroz njih donijele institucije EU (sekundarno zakonodavstvo, npr. uredbe, odluke). Bez obzira na to, kao što je navedeno u članu 131. Ugovora, svaka država članica treba da obezbijedi da njeno zakonodavstvo, uključujući statute njene centralne banke, bude usaglašeno sa ugovorima i statutom Evropskog sistema centralnih banaka (ESCB) i Evropske centralne banke (ECB). Uz to, *acquis* o ekonomskoj politici obuhvata Direktivu 2011/85, kojom se utvrđuju zahtjevi za budžetski okvir država članica i zahtijeva preuzimanje u nacionalno pravno i upravno uređenje.

I. EKONOMSKA POLITIKA

A. Kapacitet za koordinaciju ekonomske politike

1. Kako se definiše raspodjela nadležnosti između različitih nivoa vlasti u oblasti ekonomske politike?
2. Dostavite sveobuhvatne podatke o koordinaciji i saradnji među svim nivoima vlasti i učesnicima (npr. ministarstvima, Ministarstvom finansija i/ili Centralnom bankom) u definisanju ekonomske politike. Ekonomska politika obuhvata fiskalnu i monetarnu politiku, ali i formulisanje i provedbu strukturnih reformi da bi se ojačala konkurentnost i rast.
3. Koji savjetodavni organi su uključeni u proces odlučivanja o ekonomskoj politici? U kojoj mjeri su uključeni socijalni partneri? Ukoliko je relevantno, koji vremenski rok se daje socijalnim partnerima i drugim savjetodavnim tijelima za iznošenje svog mišljenja?
4. Na koji način se pravnim propisima uređuje koordinacija ekonomske politike?
5. Dostavite pregled važećih i budućih mjera/instrumenata politike /struktura/mehanizama kojima se obezbjeđuje koordinacija ekonomskih politika sa državama članicama EU. Da li Bosna i Hercegovina na vrijeme dostavlja Program ekonomskih reformi?
6. Koji je nivo provedbe zajednički usvojenih smjernica za izradu godišnje politike u vezi Programa ekonomskih reformi? Objasnite.

B. Acquis

Direktiva 2011/85 o zahtjevima za budžetske okvire

7. Da li Bosna i Hercegovina namjerava da se uskladi sa metodologijom ESA-e 2010 za potrebe statističkog izvještavanja EU?
8. Kako se osigurava uvjerljivost makroekonomskih i fiskalnih prognoza? Koliko su učestale budžetske revizije sredinom godine?
9. Da li Bosna i Hercegovina ima numerička fiskalna pravila? Postoje li sankcije u slučaju neusklađenosti?
10. Ako Bosna i Hercegovina ima fiskalna pravila i sankcije u slučaju neusklađenosti i da li se poštuju/primjenjuju?
11. Da li Bosna i Hercegovina ima fiskalno vijeće koje nezavisno ocjenjuje izradu fiskalne politike?

Srednjoročni budžetski okviri

12. Da li Bosna i Hercegovina ima srednjoročni budžetski okvir za tri godine? Ako ima:
13. Koji su opšti ciljevi uzeti u razmatranje prilikom pripremanja tog okvira i pravnih propisa o budžetu?
14. Da li okvir sadrži ciljeve za opšti državni deficit i dug i projekcije glavnih stavki prihoda i rashoda?
15. Da li okvir obuhvata i analizu osjetljivosti?
16. Da li su pravni propisi o godišnjem budžetu u skladu sa odredbama srednjoročnih projekcija rashoda?

Transparentnost opštih državnih finansija i opseg budžetskih okvira

17. Kako se definišu budžetske nadležnosti javnih organa u različitim podsektorima opšte uprave?
18. Da li Bosna i Hercegovina ima na raspolaganju podatke za sve podsektore opšte uprave?
19. Kakvi su planovi za osiguravanje pravovremenog dostavljanja polugodišnjih fiskalnih obavještenja Komisiji (Eurostat)?
20. Da li se pravila i procedure za računovodstvo primjenjuju u svim sektorima opšte uprave?

C. Usklađivanje s acquis-em

21. Koji zakonski akti mogu da sadrže odredbe koje nisu usklađene sa *acquis*-em?
22. Koje reforme je potrebno provesti u cilju postupanja u skladu sa relevantnim odredbama Ugovora i eventualnim vremenskim rasporedom njihovog usvajanja?
23. U pogledu članova 122. i 143. Ugovora, šta navode pravni propisi vaše zemlje u oblasti međunarodnih sporazuma koji regulišu primanje strane pomoći? Pod kojim uslovima je dozvoljena finansijska pomoć iz inostranstva?

II. MONETARNA POLITIKA

A. Acquis

24. Dostavite prevod najvažnijih monetarnih i finansijskih zakona, uključujući relevantne članove Ustava i Zakona o Centralnoj banci i njenog statuta.

Radna, institucionalna, personalna i finansijska nezavisnost Centralne banke

25. Koliki je stepen radne nezavisnosti Centralne banke? Da li Centralna banka ima na raspolaganju sve instrumente i nadležnosti potrebne za vođenje efikasne monetarne politike, te da li je ona ovlaštena da samostalno odlučuje kako i kada da ih koristi?
26. U kom je stepenu Centralna banka institucionalno nezavisna u odnosu na organe javne uprave (Predsjedništvo, Vijeće ministara, posebno Ministarstvo finansija, Parlamentarnu skupštinu itd.)? Koja je konkretna uloga tih aktera u radu Centralne banke? Opišite situaciju kako u pogledu zakonskih odredbi (informacije zasnovane na Zakonu o Centralnoj banci) tako i u praksi.
27. Da li je Zakonom o Centralnoj banci zabranjeno trećim licima da:
    a) daju uputstva;
    b) odobravaju, suspenduju, poništavaju ili odlažu odluke;
    c) cenzurišu odluke po zakonskom osnovu;
    d) učestvuju s pravom glasa u organima Centralne banke koji donose odluke;
    e) zahtijevaju *ex ante* konsultacije o odlukama Centralne banke.
28. Da li Centralna banka ima bilo kakve *ex ante* obaveze podnošenja izvještaja prema drugim nadležnim organima u vezi sa svojom monetarnom politikom ?
29. Kako je organizovana uprava Centralne banke (sastav i odgovornosti upravnih organa, naročito upravnog odbora)?
30. Koje odredbe zakona osiguravaju demokratsku odgovornost i transparentnost rada Centralne banke?
31. Koji su uslovi i procedure za imenovanje i razrješenje guvernera Centralne banke i ostalih članova organa Centralne banke koji donose odluke?
32. Da li Zakon o Centralnoj banci zadovoljava sljedeće uslove:
    a) Minimalno trajanje mandata guvernera treba da bude najmanje pet godina (navedite sadašnje trajanje mandata);
    b) Osnove za razrješenje guvernera ne smiju odstupati od sljedećih: ako guverner više ne ispunjava uslove potrebne za obavljanje njegovih/njenih dužnosti ili ako je kriv/kriva za tešku povredu službenih dužnosti;
    c) Sigurnost mandata drugih članova organa Centralne banke koji donose odluke (koliko traje njihov mandat?) i osnove za njihovo razrješenje treba da budu slične sa gore navedenim;
    d) Članstvo u organu koji donosi odluke i koji je uključen u obavljanje zadataka Centralne banke isključuje vršenje drugih funkcija koje mogu dovesti do sukoba interesa (da li je članovima dozvoljeno da rade druge poslove na honorarnoj osnovi, odnosno u skraćenom radnom vremenu?);
    e) Pravo nezavisnih sudova da preispitaju bilo koju sudsku odluku o razrješenju?

33. Da li je Centralna banka u poziciji da koristi odgovarajuća sredstva kako bi osigurala pravilno izvršavanje svojih zadataka? Da li se provode konsultacije s trećim licima i/ili da li treća lica imaju pravo da izmijene, dopune ili odobre ili na bilo koji način kontrolišu nacrt budžeta i godišnje račune Centralne banke? Ako postoje, kojim propisima je to uređeno?
34. Kojim se odredbama uređuje raspodjela profita Centralne banke?
35. Da li *ex post* pregled računa Centralne banke odražava adekvatne mjere zaštite koje sprječavaju povredu nezavisnosti banke?

Zabrana novčanog finansiranja javnog sektora i povlaštenog pristupa javnog sektora finansijskim institucijama

36. Dostavite primjerak svih zakona i podzakonskih akata (na engleskom) kojim se uređuje pristup vladinog sektora finansijskim institucijama (npr. zakoni i drugi propisi kojima se uređuje raspodjela sredstava banaka, štedionica i zadružnih banaka, osiguravajućih društava, socijalnih, penzionih i posebnih fondova, drugih institucionalnih investitora, sistema naknada za investitore, poreskih zakona itd).
37. Koji principi regulišu pomoć za likvidnost u vanrednim situacijama? Kome Centralna banka može da pruži pomoć za likvidnost u vanrednim situacijama? Kojim pravnim propisima je to regulisano?
38. Da li Centralna banka može da pruži pomoć za solventnost finansijskim institucijama?
39. Navedite odgovarajuće odredbe u tim dokumentima, kao i bilo koje druge elemente koji mogu predstavljati povlašteni pristup vladinog sektora financijskim institucijama. Posebno se moraju razmotriti sljedeća pitanja:
    a) Jesu li predviđene zakonske odredbe kojima se zahtijeva ili podstiče (kroz poreske olakšice ili druge povlastice) da banke, osiguravajuća društva, penzioni fondovi, fondovi socijalnog osiguranja, fondovi za naknade investitorima, ili druge finansijske institucije ulažu (npr. određeni dio svojih sredstava) u domaće državne vrijednosne papire ili druge državne obaveze?
    b) U kojoj mjeri Centralna banka učestvuje u finansiranju javnog sektora? Opišite situaciju kako u pogledu zakonskih odredbi tako i u praksi. Opišite pravila kojima se uređuje kreditiranje vladinog sektora od strane Centralne banke (ograničenja, otplata, dospijeće itd.), ukoliko takva pravila postoje.
    c) Da li je Centralna banka ovlaštena da direktno otkupljuje instrumente javnog duga Bosne i Hercegovine na primarnom tržištu? Da li može da otkupljuje instrumente javnog duga od zemalja članica EU?
40. Da li postoji mehanizam za održavanje likvidnosti u vanrednim situacijama/instrument za prekoračenje limita (overdraft), ili bilo koja druga vrsta kreditiranja koju Centralna banka pruža organima vlasti na centralnom, regionalnom ili lokalnom nivou ili bilo kojim drugim javnim organima čije je djelovanje uređeno javnim pravom, odnosno javnim preduzećima? Ako postoje, u kojim uslovima se koriste i kojim propisima je to uređeno?

Monetarna politika i politika deviznog kursa

41. Koji su glavni ciljevi Centralne banke? Ko formuliše monetarnu politiku?

42. Je li održavanje stabilnosti cijena primarni cilj Centralne banke? Da li Centralna banka podržava ciljeve opšte ekonomske politike vladinog sektora, ne dovodeći u pitanje taj cilj?
43. Da li je Zakon o Centralnoj banci u skladu sa principom otvorene tržišne ekonomije sa slobodnom konkurencijom, favorizovanjem efikasne raspodjele sredstava, te da li djeluje u skladu sa principima iznijetim u članu 119. Ugovora?
44. Koja je zvanična valutna jedinica koja se koristi za provedbu monetarne politike? Na kojem mjestu u zakonu je to navedeno?
45. Uključuju li osnovni zadaci Centralne banke sljedeće: definisanje i provedbu monetarne politike, vođenje devizne politike, držanje i upravljanje službenim državnim deviznim rezervama te promocija nesmetanog funkcioniranja platnih sistema?
46. Kako ocjenjujete to kako se Bosna i Hercegovina pridržava Ugovora u dijelu u kome je navedeno da države članice treba da pristupe Uniji uz mogućnost izuzetka od uvođenja eura?
47. Kako se provodi monetarna politika (koji su konkretni zahtjevi za rezervama, mehanizmi refinansiranja, poslovanje na otvorenom tržištu, glavne kamatne stope Centralne banke, ostali monetarni instrumenti)? Koje su glavne novosti u pogledu upotrebe monetarnih instrumenata? U kojoj mjeri su direktni instrumenti monetarne kontrole (kao što su kreditni limiti, kontrola kamatnih stopa itd.) zamijenjeni indirektnim, tržišno zasnovanim instrumentima (kao što su operacije na otvorenom tržištu, finansijske pogodnosti itd.)? Da li je okvir za monetarnu politiku dovoljan da omogući kreatorima politika uspješno provođenje politika stabilizacije? Da li je poslovanje na otvorenom tržištu i kreditno poslovanje, ako postoji, zasnovano na aranžmanima sa pokrićem?
48. Koji faktori ometaju provođenje monetarne politike (npr. elastičnost kredita i domaćih rashoda prema kamatnim stopama, konkurencija u bankarskom sektoru, promjena strukture finansijskih tržišta)?
49. Opišite glavne karakteristike i ciljeve vašeg deviznog režima i politike: uporište, odabir centralnih stopa, raspon fluktuacija, itd.
50. Kako se provodi devizna politika? Koji su njeni instrumenti (intervencije, monetarna politika, fiskalna politika, kontrola kapitala)? Kakva je interventna politika, ako postoji (valute koje se koriste, finansiranje i sterilizacija)?
51. Da li su predviđene bilo kakve reforme devizne politike? Ako jesu, zašto? Kakva je uloga predstojećeg pristupanja EU u vezi s tim?
52. Postoje li pokušaji mjerenja ravnotežnog (realnog) deviznog kursa? Koja su bila najznačajnija skorija kretanja uravnoteženog (realnog) deviznog kursa?
53. Kakva je veza između devizne i monetarne politike?
54. Kako će liberalizacija kretanja kapitala uticati na monetarnu i deviznu politiku? Koliko je vaša privreda ranjiva u slučaju značajnog porasta (aprecijacije) ili pada (deprecijacije) vrijednosti valute?
55. Kakvo je stanje deviznih rezervi? Da li postoji neki ciljani iznos? Kako se upravlja rezervama?
56. Kako se kretao bruto spoljni dug? Navedite glavne izvore rasta i njegove strukturne elemente (npr. dospijeće, povjerioca, valutnu strukturu itd.)? Što će prijašnja

akumulacija duga značiti u smislu srednjoročnog i dugoročnog rasta amortizacije? Na koji način je do sada upravljano servisiranjem spoljnog duga?

B. Usklađivanje s *acquis*-em

57. Koje reforme nacionalnog zakonodavstva je, po vašem mišljenju, potrebno provesti (Zakona o Centralnoj banci, zakona o bankarskom sektoru, osiguravajućim društvima, penzionim fondovima, fondovima socijalnog osiguranja, kompenzacionim fondovima, kamatnim stopama, deviznom kursu itd.) u cilju ispunjenja zahtjeva za članstvo u EU? Koje su reforme već u toku?

POGLAVLJE 18: STATISTIKA

Acquis EU u oblasti statistike se sastoji gotovo isključivo od pravnih propisa koji su direktno primjenjivi u državama članicama, kao što su uredbe Evropskog parlamenta i Vijeća i odluke i uredbe Komisije. Osim toga, on sadrži i širok opseg metodoloških priručnika i uputstava u raznim statističkim oblastima, kao što su poljoprivreda, ekonomska i monetarna politika, demografska i socijalna statistika i istraživanje, koje su od značaja za proizvodnju statističkih podataka. Međunarodni sporazumi pružaju širu osnovu za proizvodnju statističkih podataka.

„Zbornik statističkih zahtjeva" se sastoji od iscrpne liste svih pravnih propisa EU, neformalnih sporazuma, kao i povezanih metodoloških materijala sa kojima države članice moraju da se usklade u oblasti statistike. Verzija Zbornika za 2016. godinu, će predstavljati osnovu za izradu odgovora na ovaj dio Upitnika.

Osim toga, izmijenjena Uredba 223/2009 o evropskoj statistici sadrži dodatne odredbe za nacionalne zavode za statistiku , o profesionalnoj nezavisnosti, ulozi koordinatora sistema za statistiku kao i pružalaca administrativnih podataka. Godišnji program rada Evropske statistike za 2016. godinu i Evropski statistički program 2013-17 (Uredba (EU) br. 99/2013) čine vrijedan izvor za provjeru pravca kretanja *acquis*-a EU.

1. Statistiku mogu da prikupljaju i druge institucije osim Agencije za statistiku BiH. Da biste pružili cjelokupnu sliku sistema službene statistike, dostavite opis institucionalnih rješenja koja se odnose na prikupljanje podataka, proizvodnju i diseminaciju službene statistike u Bosni i Hercegovini. To bi trebalo da uključuje spisak posebnih nadležnosti različitih institucija. Na koji način se vrši koordinacija glavnih proizvođača statističkih podataka (Agencija za statistiku, Centralna banka, Ministarstvo finansija i drugih državnih organa)? Kakvi su planovi za unaprjeđenje pouzdanosti, redovnosti i uzajamne usklađenosti statističkih podataka?
2. Opišite organizacionu strukturu, popunjenost kadrovima i stepen nezavisnosti Agencije za statistiku BiH. Je li bilo pomaka u pogledu ovih pitanja proteklih godina, i kakvi su planovi za budućnost? Da li vlada može da utiče na (izbor podataka) podatke koje objavljuje državna Agencija za statistiku? Posebno se osvrnite na mjere čiji je cilj povećanje profesionalne nezavisnosti Agencije.
3. Izmijenjenom Uredbom 223/2009 o evropskoj statistici ojačane su odredbe o profesionalnoj nezavisnosti, koordinacijskoj ulozi statističkih organa u statističkom sistemu i pristupu administrativnim podacima između ostalog. U tom kontekstu, opišite kako se osigurava upravljanje statističkim sistemom, a naročito kako se osigurava profesionalna nezavisnost i koordinacijska uloga generalnog direktora i Agencije za statistiku BiH u statističkom sistemu. Kakvi su planovi za jačanje ovih aspekata upravljanja statističkim sistemom?
4. Rezultati popisa stanovništva i domaćinstava iz 2013. godine su objavljeni u junu 2016. godine. Međunarodna posmatračka misija je sastavila preporuke za arhiviranje i uništavanje popisnog materijala, te osiguravanje adekvatne zaštite ličnih podataka u sklopu toga. Kako su te preporuke provedene? Kako će se podaci sa popisa koristiti za ažuriranje uzoraka domaćinstava i koji prikupljeni popisni podaci će se sačuvati za tu potrebu?
5. Opišite usklađenost statističkog sistema u Bosni i Hercegovini sa zahtjevima koji su navedeni u posljednjoj verziji Zbornika, posebno u pogledu:
   - trenutne situacije;

- koraka koji se preduzimaju radi usklađivanja sa zahtjevima (zakonske i druge mjere koje treba preduzeti, kao što je primjena Kodeksa prakse evropske statistike, rokovi za postizanje usklađenosti);
- glavne prepreke koje se moraju ukloniti prije potpunog usklađivanja.

Ovaj opis treba dostaviti za sljedeće glavne oblasti i pitanja:

a) Statistička infrastruktura, uključujući pravne propise o službenoj statistici;

b) Klasifikacije i registri;

c) Demografija i društvene statistike;

d) Makroekonomske statistike, uključujući usklađenost i planove za povećanje usklađenosti sa Uredbom ESA2010 u svim relevantnim oblastima, te uvođenje institucionalnih sektorskih klasifikacija usklađenih sa ESA2010;

e) Poslovne statistike;

f) Statistika poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, uključujući planove za provođenje poljoprivrednog popisa;

g) Višedomenske statistike, uključujući statistike u oblasti životne sredine i energetike.

POGLAVLJE 19: SOCIJALNA POLITIKA I ZAPOŠLJAVANJE

Na osnovu člana 153. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (UFEU), Unija podržava i dopunjuje aktivnosti država članica u oblasti socijalne politike.

Acquis u oblasti socijalnih pitanja obuhvata minimalne standarde u oblastima kao što su radno pravo, jednak tretman žena i muškaraca u zapošljavanju i socijalnoj zaštiti, kao i zdravlje i sigurnost na radu. Donesena su i određena obavezujuća pravila u odnosu na zabranu diskriminacije na osnovu pola, rasnog ili etničkog porijekla, vjeroispovijesti ili uvjerenja, invaliditeta, godina starosti ili seksualne orijentacije (član 19. UFEU).

Evropski socijalni fond (ESF) je osnovni finansijski instrument za promociju zapošljavanja i socijalne inkluzije. On služi za pružanje podrške državama članicama u ostvarivanju prioriteta i glavnih ciljeva strategije Unije za pametan, održiv i inkluzivan rast - *Strategije Evropa 2020*. (pravila sprovođenja su obuhvaćena Poglavljem 22 – *Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata* koje se bavi svim strukturnim instrumentima).

Države članice učestvuju u procesima kreiranja politika EU u oblasti zapošljavanja, socijalne inkluzije i socijalne zaštite. Socijalni partneri iz država članica učestvuju u socijalnom dijalogu na evropskom nivou.

U oblasti invaliditeta EU je usvojila strategiju koja ima za cilj da aktuelizira pitanja u vezi sa invaliditetom u relevantnim politikama Unije i da doprinese povećanju integracije osoba sa invaliditetom.

Moraju se uzeti u obzir međunarodni ugovori koji se odnose na zapošljavanje, rad i socijalna pitanja, kao što su relevantne konvencije MOR-a ili konvencija UN o pravima osoba sa invaliditetom.

U vezi sa poglavljem 23 *Pravosuđe i osnovna prava* treba napomenuti da su prava sindikata obuhvaćena samo u poglavlju 19. Kada su u pitanju borba protiv diskriminacije i jednake mogućnosti, ova pitanja su u osnovi obuhvaćena poglavljem 19 sa posebnim naglaskom na aspekte zapošljavanja, dok poglavlje 23 obuhvata kulturna i prava manjina, kao i pitanje nasilja nad ženama.

I. RADNO PRAVO

A. Pravni okvir

1. Kako je definisana podjela nadležnosti između različitih nivoa vlasti i koji organi su nadležni za radno zakonodavstvo u Bosni i Hercegovini?
2. Da li radno zakonodavstvo u Bosni i Hercegovini sadrži definiciju sljedećeg:
   a) zaposlenog radnika (zaposlenog lica)?
   b) samozaposlenog radnika (samozaposlenog lica)?
   c) državnog službenika/zvaničnika?
   d) ugovora o radu i radnog statusa?
   e) poslodavca?
   f) ustanove, preduzeća i grupe preduzeća?
3. Da li se radno zakonodavstvo, pored lica u plaćenom radnom odnosu, primjenjuje i na druge kategorije radnika?

4. Koje kategorije radnika nisu obuhvaćene radnim zakonodavstvom? Posebno navedite da li su rad sa nepunim radnim vremenom, rad na određeno vrijeme ili privremeni rad preko agencije obuhvaćeni ili ne?
5. Da li se radnici u javnom i privatnom sektoru različito tretiraju? Da li se radnici u profitnom i neprofitnom sektoru ili zadrugama različito tretiraju?
6. Koje aspekte obuhvata radno zakonodavstvo (tj. primarno zakonodavstvo koje usvaja Parlament), a koji aspekti su predmet regulatornih mjera ministarstva?
7. Koji su glavni izvori prava: međunarodno pravo, ustav, zakoni, podzakonski akti, kolektivni ugovori, dobra praksa/konvencije, sudska praksa?
8. Da li postoji hijerarhija normi u pogledu ovih izvora prava?
9. Da li sistem predviđa kolektivne ugovore o radu koji važe za sve ili predviđa samo ugovore koji mogu biti prošireni na sve radnike u određenom sektoru ili na određenoj teritoriji (npr., na regionalnom ili nacionalnom nivou)?
10. Na kom se nivou obično zaključuju kolektivni ugovori (na nivou države, na nivou privredne grane, grupe, privrednog društva, ustanove)? Da li postoji hijerarhija kolektivnih ugovora zaključenih na različitim nivoima?
11. Da li se u vašem radnom zakonodavstvu primjenjuje princip „ustupka", u smislu da norma koja se nalazi niže u pravnoj hijerarhiji može izmijeniti sadržaj norme koja se nalazi više u toj hijerarhiji pod uslovom da je njeno dejstvo povoljnije po radnike?
12. Da li u vašem radnom zakonodavstvu postoje odredbe o zaštiti ličnih podataka radnika?

B. Institucionalni okvir

13. Na koji način javni organi intervenišu u socijalnim pitanjima (npr. postupak izrade propisa; nadležni organi vlade; upravni organi nadležni za primjenu propisa)?
14. Dostavite pregled administrativnih kapaciteta u ovoj oblasti. Koje ministarstvo/organizacija je nadležno/a? Koji su još upravni organi uključeni? Dostavite podatke o broju zaposlenih i nivoima odgovornosti.
15. Koji sud ili sudovi su nadležni da rješavaju pojedinačne i kolektivne radne sporove?
16. Da li postoji inspekcija rada nadležna za praćenje uslova rada i primjenu radnog prava? Dostavite podatke o broju zaposlenih i organizaciji.
17. Koje su institucionalne i proceduralne strukture za osiguravanje usklađenosti sa Direktivom 2009/50/EZ o uslovima za ulazak i boravak državljana trećih zemalja radi zapošljavanja na pozicijama visokokvalifikovanih radnika?
18. Koje su institucionalne i proceduralne strukture za osiguravanje usklađenosti sa Direktivom 2014/36/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 26.02.2014. o uslovima za ulazak i boravak državljana trećih zemalja u svrhu zapošljavanja u statusu sezonskih radnika?
19. Koje su institucionalne i proceduralne strukture za osiguravanje usklađenosti sa Direktivom 2014/66/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 15.05.2014. o uslovima za ulazak i boravak državljana trećih zemalja u okviru premještaja unutar društva?
20. Koje su institucionalne i proceduralne strukture za osiguravanje usklađenosti sa Direktivom 2009/52/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 18.06.2009. o minimalnim

standardima za sankcije i mjere protiv poslodavaca državljana trećih zemalja s nezakonitim boravkom? Koja institucija je nadležna da osigura sprovođenje sankcija protiv poslodavaca migranata sa nezakonitim boravkom, na bazi pojedinačnih slučajeva?

C. Zapošljavanje i zaštita od otkaza

Zapošljavanje

21. Da li poslodavci mogu slobodno odlučiti koje radnike žele zaposliti? Da li postoje određene odredbe o zabrani diskriminacije (po osnovu rasnog ili etničkog porijekla, vjeroispovijesti ili uvjerenja, invaliditeta, godina starosti ili seksualne orijentacije)?
22. Da li država ima monopol na službe za zapošljavanje za određene radnike?
23. Da li su propisane odredbe o zaštiti ličnih podataka podnosilaca prijava za posao?
24. Navedite detalje iz zakonodavnog ili regulatornog okvira koji se odnose na tri gore navedena pitanja.
25. U kojoj pravnoj formi se regulišu radni odnosi (npr. ugovori na neodređeno vrijeme, ugovori na određeno vrijeme; privremeni poslovi; rad sa nepunim radnim vremenom; drugi oblici rada)?
26. Da li ovi različiti odnosi podliježu formalnim uslovima (npr. ugovori u pisanoj formi, sa obavezujućim odredbama)?
27. Da li su poslodavci u obavezi da svojim radnicima pruže informacije o uslovima rada? Koje vrste informacija moraju pružiti? Da li se to odnosi i na radnike koji se upućuju na rad u inostranstvo?

Zaštita od otkaza

28. Koje pravne odredbe se primjenjuju na suspenziju ugovora o radu zbog porodiljskog i trudničkog odsustva?
29. Da li pravni sistem propisuje sistem naknade u slučaju suspenzije ugovora o radu iz ekonomskih razloga (npr. poteškoće u nabavci)?
30. Da li pravni sistem sadrži određena prava (materijalna ili proceduralna u smislu informisanja i konsultacija) koja se odnose na kolektivna otpuštanja?
31. Kako glasi definicija kolektivnog ili ekonomskim razlozima uslovljenog otpuštanja?
32. Da li radnici i njihovi predstavnici imaju pravo da budu informisani i konsultovani?
33. Ko su predstavnici radnika u tim slučajevima i na koji način se oni imenuju?
34. Pod kojim se uslovima ostvaruju ova prava?
35. Da li javni organi imaju ulogu u postupku (npr. da li postoji uslov da se javnim organima mora najaviti planirano proglašavanje tehnološkog viška da bi im se dalo određeno vrijeme da pronađu rješenja problema koje bi takve mjere otpuštanja mogle prouzrokovati)?
36. Da li pravni sistem obuhvata prava u odnosu na pojedinačno proglašenje za tehnološki višak/otpuštanje?
37. Da li sistem garantuje da će ugovori o radu nastaviti da važe kada privredni subjekat promijeni vlasnika?
38. Koji uslovi važe u takvim slučajevima?

39. Da li u takvim slučajevima sistem obezbjeđuje zaštitu od otkaza? Da li su prethodni i novi poslodavac obavezni da obavijeste i konsultuju radnike i njihove predstavnike? Da li ova prava važe kada je prethodni poslodavac u postupku otvaranja stečaja?
40. Da li pravni sistem predviđa naknadu za nezaposlene? Da li je ta odredba predviđena u radnom pravu ili propisima o socijalnom osiguranju?

D. Uslovi rada i zarada

Uslovi rada

41. Koje kazne poslodavci mogu izreći u slučajevima neobavljanja posla?
42. Da li pravni sistem pruža radnicima određena osnovna prava, kao što je ljudsko dostojanstvo na poslu?
43. Koja je minimalna starosna granica za zapošljavanje (zasnivanje radnog odnosa)?
44. Od koje starosne dobi i pod kojim uslovima djeca mogu da obavljaju manje poslove? Navedite koje mjere je država donijela da bi se borila protiv dječjeg rada.
45. Koji se još koraci preduzimaju da bi se zaštitio njihov fizički i moralni integritet?
46. Da li postoje određene odredbe koje se odnose na dopušteni broj radnih sati za lica mlađa od 18 godina? Ako postoje, šta konkretno određuju?
47. Da li postoje generalna rješenja koja se odnose na radno vrijeme? Koja je definicija radnog vremena? Da li postoje posebna pravila za radnike koji rade kao pomorci, one koji su zaposleni u civilnom vazduhoplovstvu ili na željeznici?
48. Koje je maksimalno sedmično radno vrijeme?
49. Koja je maksimalna dužina prekovremenog rada sedmično i u toku kalendarske godine?
50. Da li postoje obavezni periodi odmora? Molimo vas navedite detaljnije informacije u slučaju da postoje posebna pravila za određene tipove radnika (npr. vozači, pomorci, zaposleni u vazduhoplovstvu ili na željeznici itd.).
51. Koji različiti načini organizovanja radnog vremena postoje (npr. na godišnjem nivou, fleksibilno, prekovremeno itd.)?
52. Kakav je sistem plaćenog odsustva?
53. Kakva zaštita postoji za radnike koji rade noću?
54. Da li socijalni partneri igraju ulogu u sprovođenju različitih oblika organizovanja radnog vremena?
55. Da li sistem omogućava zaštitu radnika s ugovorima o radu na nepuno radno vrijeme ili određeno radno vrijeme i radnika koji se zapošljavaju preko agencija za privremeno zapošljavanje?
56. Da li radnici zaposleni preko agencija za privremeno zapošljavanje imaju prava na iste uslove rada i zaposlenja, uključujući i zaradu, kao i stalni radnici preduzeća za koje su angažovani?
57. Da li postoje posebna pravila o uslovima za rad u sektoru ribarstva?
58. Kakva zaštita postoji u slučaju značajne promjene u uslovima rada?

Zarada

59. Da li postoji garantovani minimalni iznos zarade? Da li je to zakonski minimum ili je podložan odredbama kolektivnog ugovora? Kako se zarada određuje? Koji su relevantni kriteriji?
60. Na koji način se garantuje isplata naknada i plata?
61. Da li radnici imaju generalnu prednost pri namirenju iz imovine poslodavca i kada je riječ o isplati naknada i plata?
62. Da li postoje dodatne garancije u slučaju insolventnosti poslodavca? Konkretno, da li sistem predviđa osnivanje posebnih garantnih ustanova radi zaštite potraživanja radnika kojima nije isplaćen novac zbog insolventnosti poslodavca? Kako takve ustanove rade i kako se njima upravlja?
63. Da li postoje programi za učešće radnika u dobiti, posjedovanju akcija itd.?

Raspoređivanje radnika

64. Da li postoje pravila i upravne strukture za raspoređivanje radnika kako je utvrđeno Direktivom 96/71/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 16.12.1996. o raspoređivanju radnika u okviru pružanja usluga? Ako postoje, da li postoje i posebna pravila za primjenu tih pravila kako je to predviđeno Direktivom 2014/67/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 15.05.2014. o provedbi Direktive 96/71/EZ o raspoređivanju radnika u okviru pružanja usluga?

Informisanje i konsultovanje sa predstavnicima radnika

65. Na koji način su radnici predstavljeni na nivou fabrike, preduzeća ili grupe?
66. Da li postoje pravila koja se odnose na informisanje i konsultovanje sa radnicima na nivou preduzeća ili ustanove?
67. Da li postoje pravila koja se odnose na informisanje i konsultovanje sa radnicima na međunarodnom nivou?
68. Da li postoje pravila o učešću predstavnika radnika na nivou odbora?

E. Radni sporovi

69. Da li postoji poseban sud nadležan za sporove koji proističu iz kolektivnih ugovora?
70. Da li postoji pravo na štrajk?
71. Na koji način je regulisano pravo na štrajk?
72. Kakva ograničenja postoje u pogledu prava na štrajk u privatnom i javnom sektoru?
73. Da li je dozvoljeno zabranjivanje ulaska radnika u radne prostorije (*lockout*)?
74. Na koji način je ono regulisano?
75. Da li postoje posebne metode za rješavanje radnih sporova, npr. mirenje, medijacija i arbitraža?

A. Neprijavljeni rad

76. Kakve su procjene broja neprijavljenih radnika i koji su razlozi za to?
77. Kakve inicijative i/ili mjere se preduzimaju za sprječavanje neprijavljenog rada?
78. Kakav je zakonski i upravni okvir za rješavanje pitanja neprijavljenog rada?
79. Da li se preduzimaju posebne mjere za nadzor, sprječavanje i odvraćanje od neprijavljenog rada, pretvaranje neprijavljenog rada u propisnu zaposlenost i borbu protiv neprijavljenog rada kako je to propisano Rezolucijom Vijeća o pretvaranju neprijavljenog rada u propisnu zaposlenost (2003/C 260/01) i nedavno usvojenom Odlukom (EU) 2016/344 Evropskog parlamenta i Vijeća od 09.03.2016. o uspostavi Evropske platforme za jačanje saradnje u rješavanju neprijavljenog rada?

II. ZDRAVLJE I SIGURNOST NA RADU

A. Opšte informacije

80. Objasnite raspodjelu nadležnosti među nivoima vlasti u pogledu zdravlja i sigurnosti na radu u Bosni i Hercegovini i napravite opšti pregled pravnog okvira te politika i strategija u oblasti zdravlja i sigurnosti na radu, uključujući i njihovu provedbu. Dostavite i spisak strateških dokumenata i politika koje se odnose na ovo pitanje i navedite koji im je glavni cilj i koji period obuhvataju.

Ukoliko je moguće, informacije o pravnom okviru prikažite tabelarno. U tom smislu predlaže se izrada tabele sa tri kolone koju čine:

a) Direktive EU u oblasti zdravlja i sigurnosti na radu (vidjeti spisak dat u prilogu),
b) odgovarajući zakonodavni akti
c) komentari o stepenu usklađenosti (tj. glavne odredbe sa kojima je ostvarena puna ili djelimična usklađenost, ili sa kojima nije ostvarena usklađenost, te eventualni plan za daljnje usklađivanje)

te, po potrebi za određene akte, kratak sažetak sadržaja.

Kada su u pitanju zakonodavni akti, u tabeli navedite njihov pun naziv kao i broj i oznaku objavljivanja (kasnije u tekstu se mogu koristiti broj i skraćeni naziv akta).

Uz gore navedenu tabelu treba dostaviti i kratak pregled sa objašnjenjem načina na koji je zakonodavstvo organizovano – koji akt primarnog, a koji sekundarnog zakonodavstva reguliše zdravlje i sigurnost na radnom mjestu.

B. Direktive

Okvirna direktiva (89/391/EEZ)

81. Postoje li u Bosni i Hercegovini slični zakonski akti u oblasti koju pokriva Okvirna direktiva? Ako postoji nacionalni okvirni zakon o zdravlju i sigurnosti na radu, navedite sektore i aktivnosti koji nisu dio područja primjene ovog zakona i navedite koji zakonski akti se primjenjuju na te sektore i aktivnosti.
82. Ako u ovoj oblasti postoji više zakonskih akata, opišite na koji način su usklađeni i kako se međusobno dopunjuju.
83. Da li je vaše zakonodavstvo primjenjivo i na javni i na privatni sektor?
84. Na koji način zakonodavstvo uključuje načelo objektivne odgovornosti poslodavca (član 5.)? Konkretno, da li je izričito navedeno da obaveze radnika ne utiču na odgovornost poslodavca? Da li su predviđeni slučajevi više sile?

85. Da li su obaveze poslodavaca utvrđene Okvirnom direktivom predviđene u zakonodavstvu? Kada su u pitanju radnici, da li se zakonodavstvo bavi pitanjima odgovornosti radnika za zdravlje i sigurnost na radu i, ukoliko se bavi, koje su njihove obaveze?

86. Na koji način zakonodavstvo propisuje uzimanje u obzir opštih principa prevencije koje poslodavci moraju primjenjivati kada preduzimaju mjere za zaštitu zdravlja i sigurnosti radnika (član 6.)?

87. Da li zakonodavstvo predviđa da procjena rizika treba da bude sačinjena u pisanoj formi (član 9.)? Da li zakonodavstvo predviđa da ovaj dokument bude dostupan radnicima, njihovim predstavnicima i inspektorima rada? Na koji način je ova obaveza sadržana u zakonodavstvu i na koji način se sprovodi u preduzeću?

88. U članu 9. se navodi da poslodavac mora da vodi evidenciju nesreća na radu koje za posljedicu imaju da radnik nije sposoban za rad duže od tri radna dana, te mora da pripremi izvještaj o nesrećama na radu koje su pretrpjeli njegovi radnici.

   a) Da li su te obaveze sadržane u zakonodavstvu?

   b) Uzimajući u obzir zahtjeve navedene u Uredbi EZ 1338/2008 od 16.12.2008. o statistici EU o javnom zdravlju i sigurnosti na radu, odgovorite na sljedeća pitanja:

      i. Da li su sljedeći podaci djelimično ili u potpunosti prikupljeni? Privredna djelatnost poslodavca, posao, godine starosti i pol povrijeđenog lica, vrsta povrede i dio tijela koji je povrijeđen, geografska lokacija, datum i vrijeme nezgode.

      ii. Da li su sljedeći podaci djelimično ili u potpunosti prikupljeni? Veličina preduzeća, državljanstvo povrijeđenog lica, podaci o zaposlenju povrijeđenog lica, posljedice nezgode - broj izgubljenih dana, trajna nesposobnost ili smrt koja je nastupila kao posljedica nesreće.

      iii. Kada dođe do nesreće na radu, da li se prikupljaju dodatni podaci o uzrocima i okolnostima nesreće, kao što je: Vrsta mjesta (npr. zgrada, polje, put), vrsta posla (npr. održavanje), tačno navedena fizička aktivnost (npr. popravka ili prevoz alata), alat koji se koristi za tu aktivnost (npr. kliješta, ručna kolica), nepravilnost (npr. polomljena spona, probušena guma, proklizavanje), uzrok nepravilnosti (npr. masnoća, tepih u lošem stanju), kontakt – način na koji je došlo do povrede i šta ju je izazvalo (npr. opekotina od kiseline, posjekotina od kabla)?

      iv. Da li postoji spisak zvanično priznatih profesionalnih oboljenja? (U vezi sa ovim postoji evropski popis profesionalnih oboljenja: Preporuka Komisije od 19. septembra 2003. (2003/670/EZ).

      v. Koji podaci se prikupljaju? Koja su proširenja planirana?

89. Na koji način je obuhvaćen princip utvrđen članom 6. stav 5. (neučestvovanje radnika u finansijskim troškovima)?

90. Da li se zakonodavstvo bavi mjerama koje poslodavci moraju da preduzmu u vezi sa protivpožarnom zaštitom, pružanjem prve pomoći i evakuacijom radnika u skladu sa članom 8. Direktive? Na koji način je pokriven dio Direktive koji se odnosi na ozbiljnu, neposrednu i neizbježnu opasnost (član 8. stavovi 3, 4, 5.)?

91. Na koji način je regulisano konsultovanje i učestvovanje radnika i predstavnika radnika predviđeno članom 11.?

92. Na koji način osiguravate da predstavnici radnika imaju sva sredstva potrebna za ispunjavanje njihovih zadataka (radno vrijeme itd., vidi član 11. stav 5. Direktive)?

93. Na koji način je radnicima i njihovim predstavnicima osigurano pravo žalbe nadležnim organima utvrđeno u članu 11. stav 6.?

94. Član 7. Na koji način zakonodavstvo propisuje da sva preduzeća moraju:

    a) imenovati jednog ili više radnika da sprovode aktivnosti u vezi sa zaštitom i prevencijom; ili

    b) ako nije moguće pronaći stručno osoblje unutar preduzeća, angažovati stručne spoljne službe ili lica?

95. Na koji način nacionalno zakonodavstvo definiše sposobnost i spremnost službi i lica nadležnih za prevenciju i zaštitu (član 7.)? Na koji način se provjerava sposobnost i spremnost poslodavaca ako oni sami vrše ovu dužnost? Da li je za uspostavljanje spoljne službe neophodno prethodno odobrenje?

96. Kada se sprovodi obuka radnika (član 12.):

    a) Kada stupe na radno mjesto?

    b) Kada se premjeste na drugi posao?

    c) Kada organizacione promjene utiču na mjesto rada?

97. Da li postoje odredbe zakonodavstva koje predviđaju nadzor nad zdravstvenim stanjem radnika (član 14.)?

98. Primjena zakona (član 4.)

    a) Koji je sistem praćenja i kontrole zdravlja i sigurnosti na radnom mjestu? Da li je za inspekciju rada nadležan jedan organ ili je više različitih organa odgovorno za različite oblasti?

    b) U slučaju da postoje različiti organi koji su nadležni za kontrolu i nadzor sprovođenja zakona o zdravlju i sigurnosti na radu, kako se koordiniraju njihove aktivnosti? Da li u posebnim slučajevima sprovode zajedničke inspekcije? Koji su osnovni problemi u koordinaciji aktivnosti različitih organa? Koliki je broj inspektora rada koji su nadležni za praćenje zdravlja i sigurnosti na radnom mjestu i koliki je približan broj zaposlenih u Bosni i Hercegovini?

    c) Kada su u pitanju ovlaštenja inspektora rada za preduzimanje mjera s ciljem osiguranja adekvatne primjene zakona: Da li mogu primjenjivati zakonske kazne? Ako mogu, koje vrste (novčane i/ili krivične i/ili upravne sankcije)? Da li imaju diskreciona ovlaštenja? Koliko mjera zabrane se izriče? Kada inspektori otkriju neki problem, koliko daleko idu u pravcu njegovog rješavanja? Da li šalju dopis? Da li preduzeće odgovara? Šta oni čine nakon toga? Koji procenat otkrivenih kršenja propisa dovodi do pokretanja pravnih postupaka? Šta se radi sa novcem od naplaćenih kazni? Da li se dio ili sav taj novac dodjeljuje u fond za zdravlje i sigurnost na radu?

    d) Na koji način se obezbjeđuje nezavisnost inspektora rada u odnosu na preduzeća i organizacije u kojima oni vrše inspekciju? Da li se inspektori upućuju na rad na ista mjesta (tj. da li moraju da vrše inspekciju istog preduzeća svake godine)?

    e) Kojim pravilima se rukovodi prilikom sastavljanja inspekcijskih timova (da li postoji jedan, dva ili više inspektora)? Da li su predviđeni posebni slučajevi?

f) U pogledu nesreća na radu: Kako se one prijavljuju inspekciji rada? Da li je sistem informisanja centralizovan? Na koji način procjenjujete neprijavljivanje? Na koji način funkcioniše sistem osiguranja za slučaj nesreća na radu?

g) Šta smatrate najozbiljnijim problemima u oblasti inspekcije (npr. nedostatak resursa, nedostatak novca za vršenje inspekcije, blage kazne)?

Mjesta rada (Direktiva 89/654/EEZ):

99. Kako se definiše „mjesto rada" u vašem zakonodavstvu?

100. Koji se dijelovi zakonodavstva bave karakteristikama „mjesta rada"?

101. Da li planirate da zakonodavstvo primijenite na identičan način na svim lokacijama (novim, postojećim, starim) ili na različite načine, u zavisnosti od toga da li su postojale određenog dana?

102. Na koji način ste odlučili da uključite minimalne uslove propisane Aneksom ove Direktive (na primjer: mjesta rada na otvorenom, osobe sa invaliditetom)?

Oprema za rad (Direktiva 2009/104/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 6. septembra 2009. godine o minimalnim sigurnosnim i zdravstvenim uslovima za korištenje opreme za rad od strane radnika na radnom mjestu (druga pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav 1. Direktive 89/391/EEZ) (kodifikovana verzija)

103. Da li postoje odredbe u vezi sa korištenjem opreme za rad?

104. Šta podrazumijeva i obuhvata termin „oprema za rad" po odredbama domaćeg zakonodavstva?

105. Na koji način su usklađeni različiti zakonodavni akti, ako postoji više od jednog?

106. Koji pristup je primijenjen ili će biti primijenjen da bi se obuhvatila pravila o provjeri određenih mašina (onih koje su opasne ili podložne kvarenju)?

107. Da li već pravite ili planirate u budućnosti da pravite razliku između nove opreme i opreme koja se već koristi?

108. Postoji li obaveza vršenja inspekcije opreme za rad i da li takav sistem inspekcije postoji za djelotvornu tehničku kontrolu opreme za rad?

109. Da li vaše zakonodavstvo propisuje pravila o korištenju opreme za rad za privremeni rad na visini?

Lična zaštitna oprema (Direktiva 89/656/EEZ):

110. Da li postoji zakonodavstvo o ličnoj zaštitnoj opremi (LZO)?

111. Da li postoje opšta pravila o korištenju LZO i o slučajevima i situacijama kada poslodavci moraju obezbijediti LZO?

112. Da li zakonodavstvo osigurava da radnici ne učestvuju u finansijskim troškovima za nabavljanje, održavanje, popravku i zamjenu LZO?

113. Da li zakonodavstvo odražava opšti princip da LZO treba koristiti samo u slučaju krajnje nužde?

114. Da li se pruža pomoć (informacije itd.) pri izboru LZO?

Oprema sa ekranom (Direktiva 90/270/EEZ):

115. Da li postoje posebni propisi o korištenju opreme sa ekranom?
    a) Ako je odgovor potvrdan: Koja je definicija opreme sa ekranom?
    b) Ako je odgovor potvrdan: Koje mjere prema tim propisima mora da preduzme poslodavac?
116. Da li inspektori rada prolaze posebnu obuku u vezi sa ovim pitanjem?

Ručno upravljanje teretom (Direktiva 90/269/EEZ):

117. Da li zakonodavstvo sadrži posebne odredbe o prevenciji nesreća i povreda prouzrokovanih ručnim upravljanjem teretom? Ako sadrži, dajte pregled ključnih odredbi.
118. Da li je ta aktivnost dio (i) preventivnih aktivnosti inspekcije rada i (ii) kontrolnih aktivnosti inspekcije rada?

Privremena ili pokretna gradilišta (Direktiva 92/57/EEZ):

119. Ukratko opišite vaše zakonodavstvo u ovoj oblasti.
120. Da li zakonodavstvo propisuje učešće i obaveze različitih lica – klijenta, nadzornika projekta, koordinatora za pitanja zdravlja i sigurnosti u fazama pripreme i sprovođenja projekta?
121. Da li postoje propisi za lokacije na kojima je prisutno više preduzeća na istom radilištu, posebno kada je u pitanju koordinacija rada?
122. Da li postoji dužnost klijenta ili nadzornika projekta da izradi plan zaštite sigurnosti i zdravlja?
123. Da li vaše zakonodavstvo uzima u obzir samozaposlene radnike koji rade zajedno sa drugim preduzećima?
124. Da li postoje dužnosti koje se odnose na fazu planiranja i sprovođenja projekta?
125. Da li postoji dužnost da se nadležni organi prethodno obavijeste o radovima većeg obima?
126. Kako ocjenjujete administrativni kapacitet inspekcije rada u odnosu na sektor građevinarstva?

Oznake za sigurnost i zdravlje na radu (Direktiva 92/58/EEZ)

127. Da li postoji zakonodavstvo koje se bavi ovim pitanjem?

Ekstraktivne industrije: industrija vađenja minerala putem bušenja (Direktiva 92/91/EEZ) i industrija površinskog i podzemnog vađenja minerala (Direktiva 92/104/EEZ)

128. Koje ekstraktivne industrije su obuhvaćene zakonodavstvom? (Drugim riječima, koje su definicije industrije vađenja minerala putem bušenja i industrije podzemnog vađenja minerala?)
129. Da li je za stara radilišta planiran period adaptacije?

130. Da li se prati zdravstveno stanje radnika u ekstraktivnim industrijama (rudnici, kamenolomi itd.) (član 8. Direktive)?

131. Koje zakonodavstvo se primjenjuje ili će se primjenjivati na preduzeća koja se bave ekstrakcijom riječnog dna? (član 12. Direktive 92/104/EEZ) (pješčane jame itd.)

132. Da li zakonodavstvo zahtijeva da poslodavac mora da ima dokument o zdravlju i sigurnosti (član 3. stav 2. Direktive)?

133. Na koji način nacionalno zakonodavstvo obuhvata obavezu da poslodavac koji je odgovoran za mjesto rada (član 3. stav 3. Direktive) mora da koordinira sprovođenje svih mjera koje se odnose na sigurnost i zdravlje radnika i da u svom dokumentu o sigurnosti i zdravlju navede cilj te koordinacije i mjere i postupke za njeno sprovođenje?

134. Da li postoje neke posebne mjere za mala i srednja preduzeća?

Ribarski brodovi (Direktiva 93/103/EZ):

135. Da li postoji posebno zakonodavstvo koje se odnosi na zdravlje i sigurnost na ribarskim brodovima?

136. Na koju vrstu brodova se to zakonodavstvo primjenjuje?

137. Da li postoje pravila koja se odnose na opremu za spašavanje?

138. Da li zakonodavstvo predviđa redovne inspekcije ribarskih brodova (član 3. stav 2.)? Koji organ je odgovoran za inspekciju? Kako biste ocijenili administrativni kapacitet organa za inspekciju za sektor ribarstva uopšte?

Pružanje medicinske pomoći na ribarskim brodovima (Direktiva 92/29/EEZ):

139. Da li postoji zakonodavstvo koje se odnosi na medicinsku opremu na brodovima?

140. Da li postoji bar jedan centar koji radnicima pruža besplatne medicinske savjete putem radija (član 6.)?

141. Koji organ je odgovoran za godišnju inspekciju (član 7.)?

142. Da li zakonodavstvo predviđa obuku u oblasti mjera medicinske i hitne pomoći (član 5. stav 2.) i posebnu obuku u vezi sa medicinskim materijalom te redovno ažuriranje tih obuka (član 5. stav 3. i Aneks V)? Kako se ovo sprovodi u praksi?

Hemijski agensi (Direktiva 98/24/EZ izmijenjena i dopunjena direktivama 2000/39/EZ i 2006/15/EZ):

143. Da li postoji zakonodavstvo o zaštiti radnika od rizika povezanih sa hemijskim agensima?

144. U kojoj mjeri vaš pravni sistem sadrži pristup zamjene opasnih hemijskih agenasa?

145. Da li postoji potpuna zabrana korištenja određenih hemijskih supstanci?

146. Molimo vas da objasnite prirodu i obim obaveze poslodavca da sprovede procjenu rizika (član 4.).

147. Koja strategija prevencije je izrađena, ili će biti izrađena, da bi se zaštitilo zdravlje radnika i koja vrsta mjera će biti preduzeta da bi se rizik eliminisao ili smanjio na minimum (član 5.)?

148. Da li postoji obavezno praćenje zdravstvenog stanja radnika koji su izloženi hemijskim agensima (član 10.)? Ako postoji, navedite kriterije za određivanje kategorija radnika koji podliježu ovom obaveznom praćenju zdravstvenog stanja.

Indikativne granične vrijednosti izlaganja hemijskim agensima na radu (Direktive usvojene radi sprovođenja Direktive Vijeća 98/24/EZ - Direktiva Komisije 91/322/EEZ, 2000/39/EZ, 2006/15/EZ i 2009/161/EU)

149. Da li postoji spisak hemijskih supstanci za koje su već utvrđene granične vrijednosti izlaganja? Ako postoji, koliko je supstanci na tom spisku?

150. Da li su granične vrijednosti indikativne ili obavezujuće?

Eksplozivne atmosfere (Direktiva 1999/92/EZ):

151. Da li su zakonodavstvom posebno obuhvaćeni rizici koji nastaju od eksplozivnih atmosfera?

152. Ako je odgovor potvrdan, koje zaštitne mjere predviđa zakonodavstvo?

Biološki agensi na radnom mjestu (Direktiva 2000/54/EZ):

153. Da li postoji posebno zakonodavstvo na nacionalnom nivou?

154. Da li vaše zakonodavstvo predviđa klasifikaciju bioloških agenasa?

155. Koji opšti principi se primjenjuju ili su u planu da se primjenjuju u:

a) Procjeni rizika;

b) Eliminaciji rizika;

c) Smanjivanju rizika?

156. Da li zakonodavstvo sadrži obavezu zamjene opasnih supstanci onim manje opasnim?

157. Da li postoji sistem obavještavanja za korištenje određenih bioloških agenasa i dužnost da se nadležni organ obavijesti o nesrećama?

158. U kojoj mjeri se ovo zakonodavstvo primjenjuje na aktivnosti nenamjernog uključivanja bioloških agenasa (npr. prehrambena industrija, poljoprivreda, prerada otpada itd.) i da li inspekcija rada pokriva i ovaj aspekt prilikom vršenja inspekcija preduzeća iz ovih oblasti?

159. Da li postoji praćenje zdravstvenog stanja radnika?

Direktiva Vijeća 2010/32/EU kojom se sprovodi Okvirni sporazum o prevenciji povreda oštrim predmetima nastalih u bolnicama i zdravstvenom sektoru koji su zaključili HOSPEEM i EPSU[22]:

160. Da li su organi u Bosni i Hercegovini predvidjeli usklađivanje sa ovom direktivom i, ako jesu, šta je urađeno i šta se radi u tom pogledu (npr. procjena učinka)?

Vibracije (Direktiva 2002/44/EZ):

161. Da li postoji posebno zakonodavstvo o zaštiti od izloženosti vibracijama?

162. Koje je područje primjene tog zakonodavstva?

163. Da li zakonodavstvo definiše granične vrijednosti izloženosti i vrijednosti koje zahtijevaju djelovanje i, ako da, koje su to vrijednosti?

[22] Ova nedavno usvojena direktiva se mora provesti u zakonodavstvu država članica EU do 11.05.2013.

Azbest (Direktiva 2009/148/EEZ - kodifikovana verzija)

164. Da li se proizvodi koji sadrže azbest trenutno prodaju i prerađuju?
165. Kako se definiše pojam „azbest" u zakonodavstvu (član 2.)?
166. Koja je granična vrijednost za izloženost radnika (član 8.) (u EU je prosječno 0,1 vlakno/cm³ za vrijeme od osam sati)?
167. Koji metod koristite za prikupljanje vlakana iz vazduha?
168. Da li je zabranjena primjena azbesta raspršivanjem (član 5.)?
169. Koji organ je odgovoran za upravljanje sistemom za obavještavanje (član 4.)? k) Da li postoji registar otkrivenih slučajeva mezotelioma?
170. Postoji li obaveza sastavljanja kompletnog plana rada prije početka aktivnosti na rušenju i šta taj plan sadrži (član 13.)?

Buka (Direktiva 2003/10/EZ):

171. Da li zakonodavstvo konkretno pokriva rizike od buke na radnom mjestu?
172. Da li je utvrđena dnevna vrijednost izlaganja radnika buci? Ako jeste, koja je to vrijednost?
173. Da li postojeće zakonodavstvo definiše nivoe izloženosti buci koji zahtijevaju djelovanje? Ako definiše, koja je to vrijednost? Ukoliko ne, da li postoje planovi da se ona definiše?
174. Da li već postoji prag (maksimalna vrijednost) buke, ili je planirano da se on utvrdi? Ako postoji, koja je njegova vrijednost?
175. Da li postoji okvir preventivnih mjera, uključujući i praćenje zdravstvenog stanja, radi djelotvorne zaštite radnika od buke? Ako postoji, u kakvom su odnosu ove mjere sa graničnim vrijednostima?
176. Da li su inspektori rada osposobljeni kada je u pitanju ovaj fizički agens i da li aktivno savjetuju poslodavce i radnike o ovom riziku?

Karcinogeni (Direktiva 2004/37/EZ):

177. Postoje li u Bosni i Hercegovini zakonski akti u oblasti koju pokriva ova direktiva?
178. Da li koristite klasifikaciju EU ili neku drugu klasifikaciju da biste definisali supstance kao karcinogene?
179. Da li zakon propisuje da karcionogeni moraju biti zamijenjeni manje opasnim supstancama?
180. Da li postoje odredbe o praćenju zdravstvenog stanja prije početka rada i u redovnim intervalima?
181. Da li se čuvaju zdravstveni kartoni? Koliko dugo i ko ih čuva?
182. Da li zakonodavstvo predviđa granične vrijednosti za benzen, vinil hlorid monomer i drvenu prašinu i da li su te vrijednosti slične vrijednostima EZ?

Vještačko optičko zračenje (Direktiva 2006/25/EZ):

183. Da li postoji posebno zakonodavstvo o zaštiti od rizika u vezi sa izloženošću vještačkom optičkom zračenju?

184. U slučaju da postoji takvo zakonodavstvo, da li ono utvrđuje granične vrijednosti izlaganja za nekoherentno zračenje, izuzev onog koje emituju prirodni izvori optičkog zračenja (član 3. stav 1.)?

185. Da li postoje obaveze poslodavca da preduzme mjere kako bi spriječio da izlaganje premaši granične vrijednosti?

Klasifikacija, označavanje i pakovanje supstanci i smjesa (Direktiva 2014/27/EU)

186. Da li je zakonodavstvo u oblasti zdravlja i sigurnosti na radu u skladu sa novim sistemom za klasifikaciju i označavanje supstanci i smjesa u Uniji, zasnovanim na Globalno usklađenom sistemu klasifikacije i označavanja hemikalija (GHS) na međunarodnom nivou, uspostavljenim Uredbom (EZ) br. 1272/2008?

C. Djelotvorna provedba relevantnog acquis-a EU

187. Određene direktive u oblasti zdravlja i sigurnosti na radu zahtijevaju da poslodavci preduzmu posebne preventivne i zaštitne mjere, da obezbijede radnicima određenu opremu za rad da bi se osigurala zaštita radnika i da izvrše značajne promjene na mjestima rada (ovo obuhvata uslove propisane, na primjer, Direktivom 2009/104/EZ o minimalnim zdravstvenim i sigurnosnim uslovima za korištenje opreme za rad, Direktivom 98/24/EZ o zaštiti zdravlja i sigurnosti radnika od rizika od hemijskih agensa na radnom mjestu, Direktivom 2003/10/EZ o minimalnim zdravstvenim i sigurnosnim uslovima u vezi sa izloženošću radnika rizicima koji nastaju od fizičkih agensa (buka), Direktivom 2009/148/EZ o zaštiti radnika od rizika u vezi sa izloženošću azbestu na radnom mjestu, Direktivom 2006/25/EZ o minimalnim zdravstvenim i sigurnosnim uslovima u vezi sa izloženošću rizicima koji nastaju od fizičkih agensa (vještačko optičko zračenje) i ostalim). S obzirom na to da uvođenje ovih mjera podrazumijeva određene finansijske troškove, državni organi se pozivaju da daju svoje komentare o tome da li je sprovedena (ili se planira sprovesti) procjena uticaja kada je u pitanju socio-ekonomski uticaj provođenja ovih direktiva i da li su planirane mjere koje bi pomogle poslodavcima da obezbijede djelotvorno provođenje datih direktiva.

III. SOCIJALNI DIJALOG

188. Koji mehanizmi socijalnog dijaloga postoje u Bosni i Hercegovini? Koja je njihova pravna osnova? Kako je definisana raspodjela nadležnosti među nivoima vlasti u ovoj oblasti?

189. Koji sindikati i udruženja poslodavaca su priznati (reprezentativni) na različitim nivoima vlasti? Dostavite spisak i navedite njihova imena, datume osnivanja i pokrivenost. Na koji način te organizacije imaju pravo da budu priznate kao organizacije socijalnih partnera (npr. kriteriji utvrđeni zakonodavstvom, zakonom o radu itd.)?

190. Na koji način socijalni partneri trenutno učestvuju u procesu evropskih integracija? Da li postoji neki tripartitni odbor za ovu svrhu? Koju ulogu socijalni partneri igraju u različitim pripremnim aktivnostima/diskusijama u okviru integracija?

A. Tripartitni socijalni dijalog

191. Da li je uspostavljen tripartitni socijalni dijalog među profesijama i, ako jeste, kako on funkcioniše?

192. Koji sindikati i udruženja poslodavaca učestvuju u ovom tripartitnom procesu i koji su osnovni kriteriji za njihovo učešće?

193. Koje su osnovne oblasti obuhvaćene tripartitnim konsultacijama?

194. Da li su u posljednjih nekoliko godina zaključeni neki tripartitni sporazumi na državnom nivou? Da li oni predstavljaju važno obilježje radnog i socijalnog zakonodavstva u vašoj zemlji?

195. Da li postoje planovi za izmjenu ili razvoj tripartitnih organa u budućnosti?

B. Dvostrani socijalni dijalog

196. Procijenite stepen razvoja autonomnog dvostranog socijalnog dijaloga. Opišite kako su socijalni partneri organizovani na nivou sektora i grana djelatnosti u kolektivnom pregovaranju?

197. Na kojim nivoima se najčešće potpisuju kolektivni ugovori? Dostavite informacije o pokrivenosti kolektivnim ugovorima.

198. Da li je posljednjih godina bilo značajnih štrajkova, demonstracija ili sukoba? Ukratko opišite razloge/sporna pitanja.

199. Kakvo je stanje socijalnog dijaloga u javnoj upravi i državnim preduzećima? Da li se kolektivni ugovori potpisuju u sektorima kao što su obrazovanje, zdravstvo, itd.? Kakva je situacija u odnosu na priznavanje sindikata i potpisivanje kolektivnih ugovora u javnoj upravi i državnim preduzećima?

200. Da li na nivou preduzeća postoji kolektivno pregovaranje ili učešće radnika? Koji vidovi učešća radnika su razvijeni na nivou preduzeća (učešće u odlučivanju, informisanje/konsultacije, finansijsko učešće itd.)?

201. Koji propisi regulišu stvaranje sindikata u javnom sektoru i za državne službenike? Molimo da opišete ograničenja ako postoje.

IV. POLITIKA ZAPOŠLJAVANJA I EVROPSKI SOCIJALNI FOND

A. Politika zapošljavanja

202. Kakvo je vaše sveukupno viđenje situacije na tržištu rada u Bosni i Hercegovini i osnovnih pitanja/izazova? Dostavite informacije o uticaju finansijske i ekonomske krize na tržište rada i o mjerama koje su preduzete u vezi sa tim. Dostavite podatke o tržištu rada u odnosu na stopu aktivnosti, stopu zaposlenosti i stopu nezaposlenosti, kategorisane po polu i starosti radnika.

203. Opišite institucionalni okvir politike zapošljavanja u Bosni i Hercegovini (osnovni dokumenti politike zapošljavanja, osnovni ciljevi politika/strategija zapošljavanja).

204. Prikažite administrativne kapacitete u vezi sa politikom zapošljavanja. Koje ministarstvo je nadležno? Koji su još upravni organi uključeni? Dostavite podatke o broju zaposlenih i nivoima odgovornosti za politiku zapošljavanja.

205. Da li postoji javna služba za zapošljavanje (zavod za zapošljavanje)? Ako postoji, koji je njen pravni status i kako je organizovana? Koji su osnovni zadaci/funkcije javne službe za zapošljavanje? U kakvom je odnosu sa ministarstvom nadležnim za pitanja rada? Kojim resursima i kadrom raspolaže?

206. Opišite provođenje programa i mjera zapošljavanja: zakonodavni okvir, nadležne organe, načine finansiranja, nadzor, naknadne mjere itd.

207. Kako funkcionišu sistemi za realizovanje politike za tržište rada? Kolika je stopa registrovane nezaposlenosti? Koji je odnos muškaraca i žena u broju registrovanih nezaposlenih? Koja je uloga zvaničnih informacionih službi?

208. Koje mjere za aktivno tržište rada postoje? Koliki je dio nezaposlenih na koje se odnose ove mjere? Kako se obezbjeđuju sredstva za politiku aktivnog tržišta rada i koliki rashodi se izdvajaju za to?

B. Evropski socijalni fond (ESF)

209. Da li postoji socijalni fond koji odgovara ili je sličan Evropskom socijalnom fondu (ESF)?

210. Kakvi su administrativni kapaciteti za rad takvog instrumenta za finansiranje?

a) Uključena ministarstva i uprave;

b) Koordinacija među ministarstvima;

c) Sistemi obučavanja i stručnog usavršavanja;

d) Javne službe za zapošljavanje;

e) Učešće drugih organa/partnera (partnerstvo)?

211. Koji je koncept kapaciteta za programiranje?

a) Izrada strateških i programskih dokumenata;

b) Uticaj principa strukturnih fondova: stvaranje dodatne vrijednosti, partnerstvo, kofinansiranje, koncentracija na teme, procjena *ex-ante* uslovljenosti.

212. Kako su zamišljeni kapaciteti za provođenje?

a) Priprema, odabir i procjena radnji;

b) Procedure za finansijsko upravljanje i budžetiranje;

c) Nadzor;

d) Ocjenjivanje;

e) Revizija i finansijska kontrola?

213. Koji su planovi za buduću provedbu ESF-a? Za koju pomoć se predviđa da će biti korištena (IPA pomoć)?

V. SOCIJALNA UKLJUČENOST

A. Ocjena trenutnog stanja u pogledu podataka i struktura

214. Da li postoji zvanična definicija apsolutnog i/ili relativnog siromaštva i/ili socijalne isključenosti? Koja je granica apsolutnog/relativnog siromaštva? Kako se ona definiše? Koja se skala ekvivalencije koristi? Koliko često se linija/linije siromaštva revidira(ju)/prilagođava(ju)?

215. Navedite podatke - prema polu i starosti, gdje je to moguće – o pokazateljima socijalne uključenosti Odbora za socijalnu zaštitu Evropske unije[23] za 2015. godinu i objasnite izvore podataka o prihodima i metodologiju koja se koristi, gdje je to moguće.

216. Ako je to moguće, dostavite podatke ili brojčane pokazatelje koji omogućavaju vremensko poređenje za ljude čiji su životni uslovi ozbiljno ograničeni zbog nedostatka resursa (koji ne mogu da priušte najmanje 3 od sljedećih 9 stvari: i) plaćanje stanarine, komunalnih računa, kredita itd., ii) adekvatno grijanje doma, iii) pokrivanje neočekivanih troškova, iv) obrok s mesom, piletinom, ribom ili odgovarajućom vegetarijanskom hranom svaki drugi dan, v) jednosedmični odmor van mjesta stanovanja jednom godišnje, vi) automobil, vii) mašinu za veš, viii) televizor u boji, ili ix) telefon.

217. U kojoj mjeri smatrate da su ovi pokazatelji relevantni za opisivanje trenutnog i budućeg stanja u pogledu siromaštva i društvene isključenosti u Bosni i Hercegovini?

218. Da li se prihodi ili/i rashodi koriste za mjerenje monetarnog siromaštva?

219. Pored toga, šta smatrate najznačajnijim i/ili u javnim debatama najčešće korištenim:

a) Nemonetarne pokazatelje siromaštva i društvene isključenosti;

b) Administrativne izvore podataka.

220. Identifikujte socijalno osjetljive grupe i predstavite podatke/procjene o njihovom broju (npr., osobe s invaliditetom, nezaposleni, oni u neformalnom sektoru/primitivnoj poljoprivredi, etničke/kulturne zajednice (navedite koje), porodice, djeca i mladi, žene, starija lica, porodice sa jednim roditeljem itd.) i opišite procese koji u osnovi uzrokuju njihovu socijalnu osjetljivost. Koji su odgovori na nivou politike kad su u pitanju pojedinačne grupe?

221. Teritorijalne razlike: Opišite društvenu isključenost u smislu urbanih/ruralnih i na regionalnih faktora. Opišite regionalnu raspoređenost etničkih/kulturnih zajednica.

222. Ko ima političku odgovornost za izradu i provođenje politike socijalne inkluzije na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou? Ko je odgovoran za koordinaciju politike među nadležnim sektorima uprave na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou?

223. Opišite organizacionu strukturu institucija koje učestvuju u ovoj politici, ulogu socijalnih službi, nevladinih organizacija, grupa za javno zagovaranje, koordinaciju između institucija i šta njihove aktivnosti pokrivaju. Koji su organi i mehanizmi finansiranja?

B. Ocjena budućih izazova

224. Koji su najveći izazovi u borbi protiv siromaštva i promovisanju socijalne inkluzije u vašem društvu? Kako ocjenjujete uticaj finansijske i ekonomske krize na socijalno osjetljive grupe?

225. Da li se očekuje uticaj reformi u drugim oblastima socijalne zaštite (penzije, zdravstvo, zapošljavanje) na društvenu isključenost i siromaštvo? Da li postoje planovi da se npr. proširi pokrivenost ili npr. smanji nivo naknada iz sistema socijalne zaštite?

[23] http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/common_indicators_en.htm

C. Osobe s invaliditetom

Institucionalni i operativni aspekti

226. Da li je Bosna i Hercegovina usvojila neku politiku koja obuhvata glavne principe politike za osobe sa invaliditetom? Da li postoji odgovarajući akcioni plan (koji predviđa način na koji će se provesti aktivnosti opisane u politici)? Da li postoji određeni koordinacioni organ koji nadgleda provođenje nacionalne politike za osobe sa invaliditetom?

227. Da li je Evropska strategija za osobe sa invaliditetom 2010-2020 uzeta u obzir prilikom izrade politike za osobe sa invaliditetom? Ako jeste, navedite eventualne konkretne mjere u kojima je Evropska strategija za osobe sa invaliditetom 2010-2020 bila od pomoći ili je inspirisala izrađivače politike da osmisle određene aktivnosti.

228. Da li politika za osobe sa invaliditetom funkcioniše na osnovu koncepta integrisanja osoba sa invaliditetom? Ukoliko funkcioniše, možete li dati primjere gdje je i kako pristup integrisanja korišten i bio uspješan? Na koji način obezbjeđujete primjenu i provođenje koncepta integrisanja u raznim oblastima politike?

229. U većini država članica EU su osnovana nacionalna vijeća za pitanja invaliditeta (koja se sastoje od nevladinih organizacija, organizacija koje predstavljaju osobe sa invaliditetom, stručnjaka za pitanja invaliditeta, državnih službenika i ostalih zainteresovanih strana). Da li su slična tijela osnovana u Bosni i Hercegovini? Ako jesu, da li ta tijela aktivno učestvuju u procesu donošenja odluka koje se odnose na osobe sa invaliditetom? Ako nisu, postoji li plan za doprinos stvaranju ovakvih tijela?

230. Na kojem nivou vlasti se pitanja vezana za osobe sa invaliditetom rješavaju i regulišu? Ako je to na nivou centralne vlasti, postoje li decentralizovana tijela? Ako je to na lokalnom nivou, postoji li cjelodržavna koordinacija politika za osobe sa invaliditetom?

231. Da li ima inicijativa za podizanje nivoa svijesti o pitanjima invaliditeta među stanovništvom i inicijativa koje podstiču osobe sa invaliditetom da se bolje upoznaju sa svojim pravima i načinima da ih ostvare?

Zakonodavstvo

232. Da li je zaštita osoba sa invaliditetom, kao posebnog dijela ugrožene populacije, predviđena ustavom ili u vašem zakonodavstvu postoji poseban „zakon o invaliditetu“? Da li zakonodavstvo o radu u vašoj zemlji izričito zabranjuje diskriminaciju po osnovu invaliditeta pri angažovanju i zapošljavanju?

233. Varijacije u terminologiji i definicijama invaliditeta koje se koriste u različitim sektorima prava i politike mogu dovesti do nedosljedne primjene zakona, a ponekad čak i do uskraćivanja povlastica. Ukratko opišite različite definicije invaliditeta koje se koriste u zakonodavstvu u vašoj zemlji. U kojoj mjeri su te zakonske definicije jednoobrazne i dosljedne?

Podaci i statistika

234. Nedostatak pouzdanih statističkih podataka je ozbiljna prepreka djelotvornoj izradi politika u oblasti invaliditeta. Da li je u Bosni i Hercegovini razvijen centralizovan sistem prikupljanja podataka koji sadrži relevantne podatke? Koji su osnovni izvori informacija o pitanjima invaliditeta i kako obezbjeđujete da se prikupljanjem ovih osjetljivih

podataka ne krše odredbe o sigurnosti ličnih podataka? Koji se sistem koristi za postizanje konvergencije sa mjerama prikupljanja podataka koje EU sprovodi u oblasti invaliditeta? Kako je organizovana saradnja sa nadležnim organima (kao što je Eurostat)?

Penzije i naknade

235. U većini zemalja EU socijalna zaštita koju imaju osobe sa invaliditetom obuhvata pravo na zdravstveno i penziono osiguranje, pravo na zaposlenje i profesionalnu rehabilitaciju, dječje dodatke i prava na socijalnu pomoć. Ukratko opišite koji su različiti vidovi socijalne zaštite dostupni osobama sa invaliditetom u vašoj zemlji. Da li se ulažu napori da se obezbijede pristojni uslovi života za osobe s invaliditetom? Kako se definišu pristojni uslovi života?

236. Sistem socijalnih naknada može ponekad da ima demotivišući efekat u smislu da osoba sa invaliditetom koja je sposobna da radi umjesto toga izabere da prima socijalnu naknadu. Mogu se primijeniti različiti instrumenti da bi se povećala djelotvornost sistema i da bi se spriječile ovakve situacije. Ukratko opišite koje mjere ste preduzeli da biste povećali fleksibilnost ovog sistema i da biste stimulisali osobe sa invaliditetom koje su sposobne za rad da počnu da rade?

Zapošljavanje i obrazovanje

237. Opišite ukratko različita sredstva putem kojih promovišete aktivno učešće i inkluziju osoba sa invaliditetom na tržištu rada. U kojoj mjeri se primjenjuje sistem kvote i koje su druge podsticajne mjere i mjere koje za cilj imaju da podstaknu uključivanje osoba sa invaliditetom u tržište rada?

238. Opišite ukratko sistem stručnog obučavanja koji je dostupan osobama sa invaliditetom. Na koji način obezbjeđujete da obuka bude prilagođena potrebama tržišta?

239. Opišite kako Bosna i Hercegovina promoviše inkluzivno obrazovanje i cjeloživotno učenje za učenike i studente sa invaliditetom. Koji su planovi za narednih 5 i 10 godina?

240. Prelazni period između škole i prvog posla predstavlja izazov i ima ključni značaj za uspješnu integraciju osoba sa invaliditetom na tržište rada. Da li postoji neki određeni program koji se bavi ovim izazovom? Da li postoji neka vrsta nastavka programa za stručno usavršavanje osoba koje su završile školovanje?

241. Da li je u vašoj zemlji uspostavljena pravna osnova za zapošljavanje uz podršku? Opišite ukratko sistem službi za zapošljavanje uz podršku. Detaljnije opišite odredbe koje se odnose na olakšavanje prelaska sa zaštićenog sistema zapošljavanja na otvoreno tržište rada.

Deinstitucionalizacija i samostalan život

242. U kojoj mjeri deinstitucionalizacija predstavlja prioritet za Bosnu i Hercegovinu? Koje mjere su provedene sa ciljem promovisanja deinstitucionalizacije i alternativa koje se realizuju u zajednici?

243. Postoji li neki oblik obuke za programe samostalnog života?

Pristupačnost i učešće

244. Koje mjere postoje ili su planirane da bi obezbijedile pristupačnost roba i usluga (uključujući i javne službe) i da bi se obezbijedilo da su pomagala za osobe sa invaliditetom dostupna i pristupačna? Koliko dobro funkcioniše tržište tehnologije pomagala u Bosni i Hercegovini?

245. Koje mjere postoje ili su planirane da bi se poboljšala pristupačnost sportskih, kulturnih i rekreativnih organizacija, aktivnosti, dešavanja, mjesta, roba i usluga (uključujući audiovizuelne medijske servise); šta se čini da se promoviše učešće osoba sa invaliditetom u sportskim događajima i da se organizuju sportska dešavanja namijenjena osobama sa invaliditetom?

246. Kako se obezbjeđuje pristupačnost izbornih mjesta i materijala? Šta se čini da se olakša korištenje znakovnog jezika i Brajevog pisma u radu sa zvaničnim institucijama? Koji su odgovarajući planovi aktivnosti?

VI. SOCIJALNA ZAŠTITA

A. Glavni faktori koji utiču na socijalnu zaštitu

247. Navedite sljedeće osnovne ekonomske i finansijske pokazatelje (ako su dostupni, u skladu sa metodologijom Eurostata i za period od 10 godina):

a) BDP: apsolutni u eurima; stopa rasta; BDP po glavi stanovnika prema standardu kupovne moći (PPS);

b) Rashodi za socijalnu zaštitu kao udio u BDP;

c) Rashodi za socijalnu zaštitu kao udio u državnom budžetu.

248. Navedite sljedeće osnovne demografske pokazatelje: muškarci/žene:

a) Stanovništvo: ukupno (prema Eurostat-u);

b) Starosna struktura, postotak stanovništva ispod 15 godina starosti; postotak stanovništva iznad 60 godina starosti; demografska stopa zavisnog stanovništva (stanovništvo od 65 godina i starije u odnosu na stanovništvo od 15 do 64 godina starosti), neto povećanje broja stanovnika; postotak stanovništva iznad 75 godina starosti;

c) Plodnost: stopa nataliteta na 1000 stanovnika; ukupna stopa plodnosti, srednja vrijednost starosti žena pri porođaju, neto stopa reprodukcije;

d) Očekivani životni vijek na rođenju (prema polu), sa 40 i 65 godina starosti, očekivano trajanje zdravog života na rođenju i sa 65 godina starosti;

e) Da li su dostupni podaci o očekivanom životnom vijeku prema socioekonomskom statusu (npr. prema kvintalima/decilima prihoda)? Ako jesu, navedite ključne podatke;

f) Migracije: emigracija i imigracija: sirova stopa neto migracija, glavni trendovi, glavna kretanja u ukupnim iznosima, procenat stanovništva, starosne grupe, regije i etničke grupe.

249. Navedite sljedeće osnovne socijalne pokazatelje:

a) Stopa nezaposlenosti (po polu); dodatne informacije o socijalno osjetljivim grupama na koje utiče nezaposlenost (mladi ljudi ispod 25 godina starosti, osobe s invaliditetom, migranti itd.) muškarci/žene;

b) Zapošljavanje i kretanja na tržištu rada: stopa zaposlenosti žena; stopa zaposlenosti starijih radnika (55-64); naznačite regionalne i sektorske razlike i značajne elemente;

c) Distribucija dohotka (kvintilna stopa udjela prihoda, GINI indeks; siromaštvo: stopa rizika od siromaštva i prag siromaštva, definicije, označiti socijalno osjetljive grupe);

d) Porodična struktura: glavni trendovi, broj djece po porodici; starost majke; stopa razvoda; procenat porodica sa jednim roditeljem; procenat domaćinstava sa jednim članom.

250. Na koji način opisano stanje utiče na socijalnu zaštitu?

a) Koje su ekonomske prognoze za narednih 2 - 3 godine?

b) Da li ima demografskih predviđanja? Za koji period? Kako se očekuje da će stope zavisnog starijeg stanovništva (stanovništvo od 65 godina i starije u odnosu na stanovništvo starosti 15-64 godine) razvijati u narednim decenijama?

c) Da li ima prognoza za promjene na tržištu rada?:

d) Izložite opšte trendove i uticaje ekonomskih, demografskih i socijalnih kretanja na sistem socijalne zaštite Bosne i Hercegovine.

B. Pregled sistema socijalne zaštite

251. Dostavite informacije o opštoj filozofiji i osnovnim principima i mehanizmima sistema socijalne zaštite: da li je u pitanju Beveridž ili Bizmarktip sistema, koji su osnovni distributivni efekti sistema, ko je uključen/isključen?

252. Navedite sljedeće informacije (kao model koristite Zajednički informacioni sistem o socijalnoj zaštiti (*Mutual Information System on Social Protection - MISSOC)* 21):

a) Organizaciona shema sistema socijalne zaštite (uključena ministarstva, obavezna osiguranja itd.); podaci o organizacionoj shemi: osnovne institucionalne odgovornosti za oblasti socijalne zaštite (zakonodavstvo i uprava)

b) Centralizacija/Decentralizacija: Opis osnovnih institucionalnih nivoa u sistemu socijalne zaštite, uloga poslodavaca i zaposlenih, uloga nevladinih organizacija;

c) Strukture nadzora

253. Navedite informacije o finansiranju socijalne zaštite:

a) Glavni izvori finansiranja socijalne zaštite (porezi, doprinosi, ostale dažbine ili državne subvencije) i uključene institucije (država, parafiskalne organizacije, regionalni organi, nevladine organizacije, privatna domaćinstva itd.);

b) Glavni principi finansiranja za oblast socijalne zaštite (socijalni doprinosi se oduzimaju od plate, finansiranje iz fondova);

c) Finansijsko upravljanje sistemima socijalne zaštite: stope doprinosa, osnova doprinosa i osnova poreza; da li postoji gornja (donja) granica?

254. Dostavite pregled: naknada i usluga koje pruža sistem socijalne zaštite (pokrivenost, uslovi kvalifikovanja, nivo naknada, dužina primanja, oporezivanje naknada): [24]

[24] Funkcije Eurostat - ESPROSS-a: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/employment_and_social_policy_indicators/omc_social_inclusion_and_social_protection/overarching

a) Zdravstvena zaštita;

b) Bolovanje;

c) Porodiljsko odsustvo;

d) Invaliditet;

e) Starosna penzija;

f) Penzija za umrlog člana porodice (porodična penzija);

g) Povrede na radu i profesionalna oboljenja;

h) Porodične naknade;

i) Nezaposlenost;

j) Minimalna primanja/socijalna pomoć;

k) Dugoročna njega;

l) Stambeno zbrinjavanje.

255. Na koji način se različite naknade i dodaci dostavljaju korisnicima? Na koji način se osigurava pristupačnost i efikasnost sistema?

256. Dostavite pregled svih dodataka i korisnika socijalne zaštite.

257. Ko je zadužen za prikupljanje i obradu socijalnih podataka? Da li postoje specijalizovane ustanove za socijalna istraživanja? Kakva je struktura i nivo saradnje među nadležnim organima?

C. Penzije

Ocjena postojećeg sistema

258. Koji je omjer između primalaca državnih i privatnih penzija u Bosni i Hercegovini? Koju ulogu imaju obavezni, profesionalni i individualni sistemi penzijskog osiguranja za sigurnost prihoda u starosti (različiti stubovi sistema)? Da li postoji univerzalan sistem za cjelokupno stanovništvo? Da li postoje statistički podaci o sastavu prihoda u starosti (socijalni transferi, porodična pomoć, prihodi od rada, dodatni privatni prihodi)?

259. Opišite nivo i strukturu naknada: stopa zamjene, distribucija penzija, usklađivanje i indeksiranje penzija i problem siromaštva među penzionerima. Da li smatrate da je penzioni sistem adekvatan s obzirom na sigurnost prihoda u starosti, međugeneracijsku distribuciju i smanjenje siromaštva u starosti?

260. Opišite eventualne probleme u finansiranju penzionog sistema u Bosni i Hercegovini.

261. Koje ekonomske podsticajne mjere su uspostavljene penzionim sistemom u odnosu na učešće na tržištu rada, politiku zapošljavanja? Da li postoje neke druge podsticajne mjere (npr. podrška poslodavcima koji zapošljavaju starije radnike)?

262. Da li postoje određene grupe koje su isključene iz sistema (pokrivenost)? Da li postoji mogućnost da se ne učestvuje u sistemu penzionog osiguranja? Ako postoji, da li postoje problemi prouzrokovani isključivanjem određenih grupa? Da li smatrate da je sistem pravičan kada je u pitanju ravnopravnost polova i druge grupe stanovništva?

263. Da li javnost smatra da je sistem transparentan i administrativno djelotvoran? Da li je sistem opšteprihvaćen od stanovništva? Kako se prikupljaju podaci o mišljenju javnosti o transparentnosti i administrativnoj djelotvornosti sistema?

Procjena budućih izazova

264. Procijenite finansijsku održivost sistema (svakog stuba) u odnosu na demografske, ekonomske i socijalne promjene.

265. Da li postoje finansijska predviđanja za budućnost u vezi sa penzijama? Na koja se buduća kretanja ukazuje?

266. Koji su glavni izazovi u budućnosti za sigurnost u starosti u vašoj zemlji?

Ocjena nedavnih i planiranih reformi

267. Opišite značajnije nedavno sprovedene reforme. Koji su bili glavni ciljevi tih reformi?

268. Opišite status planiranih reformi i rasprave koje se o njima vode. Koji je očekivani uticaj ovih reformi? Kakav je vremenski raspored za njihovo usvajanje i provedbu?

D. Zdravstvena i dugoročna njega

269. Objasnite kako je organizovano pružanje zdravstvene zaštite i dugoročne njege. Koja je struktura sistema zdravstvene zaštite u Bosni i Hercegovini? Koji je udio sredstava namijenjen primarnoj odnosno sekundarnoj zdravstvenoj zaštiti?

270. Objasnite na koji način se finansira sistem zdravstvene zaštite u Bosni i Hercegovini (da li postoji obavezno osiguranje ili finansiranje iz budžeta)? Naznačite udio poreza i doprinosa, odnos između obaveznog osiguranja i dopunskog dobrovoljnog osiguranja i navedite dodatne informacije o direktnim plaćanjima (ukoliko su dostupne).

271. Koji je nivo ukupnih rashoda za zdravstvenu zaštitu u procentima u BDP? Koji je odnos javnog i privatnog finansiranja? Koja je učestalost direktnih plaćanja (zvaničnih i nezvaničnih) u zdravstvenoj zaštiti (ako su ti podaci dostupni)?

272. Kolika je pristupačnost sistema zdravstvene zaštite? Opišite postojeće nejednakosti u pristupačnosti (geografske, finansijske, socijalne)? Da li su određene grupe isključene iz javnog sistema iz pravnih razloga (pokrivenost)?

273. Da li je sistem zdravstvene zaštite održiv sa finansijske tačke gledišta? Da li je održiv s tačke gledišta ljudskih resursa? Da li se primjećuje odlazak kadra u druge zemlje ili nedostatak kadra? Ukoliko je tako, da li postoje strategije da bi se kadar zadržao?

274. Koji su rezultati sistema zdravstvene zaštite mjereni različitim pokazateljima? Bilo bi dobro da se da međunarodno poređenje. Na koji način se kontroliše kvalitet zdravstvene zaštite (da li postoji nezavisni organ zadužen za kontrolu)? Na koji način se procjenjuju tehnologije u zdravstvenom sistemu (da li postoji nezavisan organ zadužen za procjenu)?

275. Kako je organizovano pružanje usluga dugoročne njege (da li postoji određen budžet, određeni planovi itd.) u poređenju s potražnjom za tim uslugama? Koja je uloga institucionalne i neinstitucionalne njege? Koji je omjer javnog i privatnog pružanja usluga?

276. Da li ste preduzeli konkretne mjere da unaprijedite kvalitet pristupa i održivost u sektoru zdravstvene zaštite?

277. Da li ste preduzeli konkretne mjere da unaprijedite kvalitet pristupa i održivost u sektoru dugoročne njege?

VII. BORBA PROTIV DISKRIMINACIJE I JEDNAKE MOGUĆNOSTI

A. Borba protiv diskriminacije

Evropska unija je 1999. godine dobila važne nove nadležnosti u borbi protiv diskriminacije po osnovu rasnog i etničkog porijekla, vjeroispovijesti ili uvjerenja, godina starosti, invaliditeta i seksualne orijentacije. Ove nadležnosti su utvrđene članom 19. UFEU. Na osnovu toga, Vijeće je 2000. godine usvojilo dvije direktive:

- Direktivu 2000/43/EZ od 29. juna 2000. godine kojom se provodi načelo jednakog tretmana svih osoba bez obzira na rasno ili etničko porijeklo. Ova direktiva se odnosi na direktnu i indirektnu diskriminaciju u oblasti zapošljavanja, obrazovanja, socijalne zaštite (uključujući socijalno osiguranje i zdravstvenu zaštitu), socijalne pogodnosti, robe i usluge (uključujući stanovanje).
- Direktivu 2000/78/EZ od 27. novembra 2000. godine o uspostavljanju opšteg okvira za jednak tretman u zapošljavanju i profesiji. Ova direktiva se odnosi na diskriminaciju pri zapošljavanju po osnovu vjeroispovijesti ili uvjerenja, godina starosti, invaliditeta i seksualne orijentacije. Ona obuhvata konkretne zahtjeve koji se odnose na prihvatljiv smještaj za osobe s invaliditetom.

Evropska unija je takođe utvrdila akcioni program za borbu protiv diskriminacije da bi podržala preuzimanje direktiva i promovisala niz nezakonodavnih aktivnosti (istraživanje, umrežavanje i podizanje nivoa svijesti).

278. Koje je/koja su odjeljenje/odjeljenja nadležno/nadležna za mjere borbe protiv diskriminacije po gore navedenim osnovima?

279. Koje vrste zakonodavnih i nezakonodavnih mjera za borbu protiv diskriminacije postoje u Bosni i Hercegovini?

280. Koje vrste pravnih lijekova postoje u slučaju diskriminacije u oblasti zapošljavanja, obrazovanja, zdravstvene zaštite, socijalnog osiguranja, stambenog zbrinjavanja i pristupa robi i uslugama? Kojim sudovima se mogu obratiti žrtve diskriminacije?

281. Da li u slučajevima diskriminacije važi princip obrnutog tereta dokazivanja, tj. da li tuženi mora dokazati da nije vršio diskriminaciju ako se sumnja na diskriminaciju?

282. Da li postoje određene zakonske odredbe koje zabranjuju diskriminaciju i predviđaju pravne lijekove? Da li takvo zakonodavstvo definiše različite vrste diskriminacije (direktnu, indirektnu, uznemiravanje i navođenje na diskriminaciju)? Da li to zakonodavstvo štiti pojedinca od podvrgavanja diskriminaciji?

283. Da li zakonodavstvo propisuje izuzetke od principa jednakog tretmana i pozitivno djelovanje? Ukoliko propisuje, opišite te izuzetke, kao i okolnosti u kojima se može pozitivno djelovati

284. Koje sankcije i pravni lijekovi se mogu primijeniti u slučajevima diskriminacije? Da li žrtva može da traži nadoknadu štete? Ako može, da li nadoknada štete u cijelosti pokriva pretrpljeni gubitak ili postoje ograničenja predviđena zakonom?

285. Koji organi (kao što su organi za pitanja jednakosti) postoje da bi promovisali borbu protiv rasne i etničke diskriminacije i diskriminacije po drugim osnovima? Koja su njihova ovlaštenja? Koje su garancije efikasnog i nezavisnog provođenja njihovih ovlaštenja?

286. Koje nevladine organizacije za promovisanje borbe protiv diskriminacije postoje? Na koji način one učestvuju u konkretnim aktivnostima, uključujući izradu politika i odbranu predmeta diskriminacije pred sudom? Naznačite da li nevladine organizacije imaju prava da zastupaju žrtve ili djeluju u ime žrtava ili kao njihova podrška u sudskim/upravnim postupcima.

287. Da li zakonodavstvo sadrži dužnost poslodavca da obezbijedi prihvatljiv smještaj za osobe s invaliditetom, da im omogući pristup, učestvovanje i napredovanje u zapošljavanju?

B. Jednak tretman muškaraca i žena

Jednake mogućnosti (direktive 79/7, 92/85, 2004/113, 2006/54, 2010/18 i 2010/41)

288. Da li zakonodavstvo ili sudska praksa o polnoj diskriminaciji obuhvata i definiše direktnu i indirektnu diskriminaciju, uznemiravanje, seksualno uznemiravanje i navođenje na diskriminaciju?

289. Koje sankcije i pravni lijekovi se mogu primijeniti u slučajevima polne diskriminacije?

290. Da li postoje zakonske odredbe o nadoknadi štete koju sud može odrediti u slučaju diskriminacije po osnovu pola? Ako postoje, da li postoji gornja granica definisana zakonom u takvim slučajevima?

291. Da li postoji sistem administrativnih sankcija u slučaju diskriminacije po osnovu pola? Ukoliko postoji, navedite detaljne podatke.

292. Da li postoje odredbe o teretu dokazivanja u sudskim i drugim postupcima u slučajevima polne diskriminacije? Ako postoje, da li poslodavac mora da dokaže da nije počinio diskriminaciju, ako postoji pretpostavka da je postojala diskriminacija?

293. Da li to zakonodavstvo štiti pojedinca od podvrgavanja diskriminaciji?

294. Da li postoje institucionalne strukture za promovisanje rodne ravnopravnosti? Ako postoje, navedite njihov administrativni kapacitet i garancije za nezavisnu provedbu njihovih ovlasti.

295. Da li je princip jednakog plaćanja za jednak rad ili rad jednake vrijednosti za muškarce i žene zagarantovan ustavom, zakonom i/ili kolektivnim ugovorom?

296. Da li postoji razlika u platama između žena i muškaraca? Na koji način se definiše i mjeri razlika u visini plata između polova?

297. Da li je neposredna diskriminacija zabranjena zakonom u oblasti pristupa zapošljavanju, obuci i napredovanju i u oblasti uslova rada?

298. Da li postoji pravilo, uspostavljeno bilo zakonom bilo sudskom praksom, po kome nema nikakvog opravdanja da se ženi koja se prijavljuje za neki posao postavi pitanje o trudnoći?

299. Da li se zakonodavstvom osigurava jednak tretman u pogledu samozapošljavanja? Koja je pravna pozicija bračnog druga samozaposlenog radnika u smislu statusa, socijalne zaštite i prava?

300. Postoji li opšta zabrana noćnog rada za trudne žene, ili mjere kojima se osigurava da one ne budu obavezne da rade noću?

301. Da li su trudnice zaštićene od dobijanja otkaza tokom trajanja trudnoće i porodiljskog odsustva?

302. Da li je zakonom ili kolektivnim ugovorom zabranjeno izlaganje trudnica ili dojilja sredstvima ili uslovima rada koji bi ugrozili njihovu bezbjednost ili zdravlje?

303. Da li je poslodavac obavezan da procijeni rizik po bezbjednost i zdravlje na radnom mjestu i da osigura da se izbjegne izlaganje?

304. Da li je zakonom propisano kontinuirano porodiljsko odsustvo od najmanje 14 sedmica prije i/ili poslije boravka u porodilištu, te da li to uključuje obavezno porodiljsko odsustvo od najmanje dvije sedmice prije i/ili poslije boravka u porodilištu? Da li su osigurana prava povezana sa ugovorom o zapošljavanju i plata ili odgovarajući dodatak?

305. Da li je zakonom ili kolektivnim ugovorima dozvoljeno da osobe koriste roditeljsko odsustvo od najmanje četiri mjeseca? Da li oba roditelja imaju pojedinačno neprenosivo pravo na najmanje jedan mjesec roditeljskog odsustva? Kako se to tretira/primjenjuje u javnom i u privatnom sektoru?

306. Koje odredbe o roditeljskom odsustvu obezbjeđuju roditeljima pravo da se vrate na isto ili odgovarajuće radno mjesto, zaštitu od otpuštanja i nepovoljnijeg tretmana, te zaštitu stečenih prava?

307. Navedite informacije o:

a) stopama radno aktivnih žena i muškaraca;

b) stopama zaposlenosti žena i muškaraca;

c) stopama nezaposlenosti žena i muškaraca;

d) broju žena i muškaraca koji rade skraćeno radno vrijeme;

e) nivou obrazovanja žena i muškaraca (viša škola, 20-24 godine);

f) udjelu u broju članova parlamenata/skupština (žene i muškarci);

g) udjelu u broju viših ministara u vladi (žene i muškarci);

h) razlici u plati između žena i muškaraca;

i) postotku žena poduzetnica;

j) dostupnosti ustanova za brigu o djeci.

308. Koje mjere se donose da bi se podstaklo usklađivanje profesionalnog i privatnog/porodičnog života i žena i muškaraca?

309. Koje mjere se donose da bi se podstaklo ravnomjerno učešće žena i muškaraca u ekonomskom i političkom odlučivanju?

310. Koje mjere se donose da bi se podstaklo učestvovanje na tržištu rada za određene grupe žena kao što su žene sa invaliditetom, samohrane majke, starije žene, žene koje žive u seoskim sredinama itd.?

311. Da li postoje zakonske odredbe koje se odnose na profesionalne programe socijalnog osiguranja? Ako postoje takve odredbe, da li u Bosni i Hercegovini već postoje takvi programi?

312. Da li je zakonodavstvom osiguran jednak tretman u pogledu pristupa robi i uslugama koje su dostupne javnosti, a nude se izvan privatnog i porodičnog života? Ukoliko je dozvoljen različit tretman, navedite pod kojim uslovima.

313. Da li se pol uzima kao aktuarski faktor za proizvode osiguranja? Da li su premije za zdravstveno osiguranje žena veće od onih za muškarce i da li su troškovi vezani za trudnoću i majčinstvo uzeti u obzir prilikom izračunavanja premija?

314. Da li postoji opšti program socijalnog osiguranja koji obuhvata radno stanovništvo u Bosni i Hercegovini? Ukoliko postoji, da li je zakonodavstvom osiguran jednak tretman u pitanjima socijalne sigurnosti? Da li u njemu postoje razlike u starosnoj dobi za penzionisanje za muškarce i žene, ili u naknadama za porodičnu penziju dostupnim muškarcima i ženama?

315. Ako postoji opšti program socijalnog osiguranja, da li se on primjenjuje i na državne službenike, uključujući i policiju i oružane snage? Da li postoji poseban program za državne službenike, ili u okviru opšteg programa postoje posebna pravila za državne službenike? Da li u tom programu postoje razlike u starosnoj dobi za penzionisanje za muškarce i žene, ili u naknadama za porodičnu penziju dostupnim muškarcima i ženama?

ANEKS

Glavne direktive EU u oblasti zdravlja i sigurnosti na radu:

- **Direktiva Vijeća 89/391/EEZ**[25] od 12. juna 1989. godine o uvođenju mjera za podsticanje poboljšanja sigurnosti i zaštite zdravlja radnika na radu;
- **Direktiva Vijeća 89/654/EEZ**[26] od 30. novembra 1989. godine o minimalnim sigurnosnim i zdravstvenim uslovima na **radnom mjestu** (prva pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav 1. Direktive 89/391/EEZ);
- **Direktiva 2009/104/EZ**[27] Evropskog parlamenta i Vijeća od 16. septembra 2009. godine o minimalnim sigurnosnim i zdravstvenim uslovima za korištenje opreme za rad od strane radnika na radnom mjestu (druga pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav 1. Direktive 89/391/EEZ - kodifikacija Direktive 89/655/EEZ izmijenjene i dopunjene direktivama 95/63/EZ i 2001/45/EZ);
- **Direktiva Vijeća 89/656/EEZ**[28] od 30. novembra 1989. godine o minimalnim zdravstvenim i sigurnosnim uslovima pri upotrebi **lične zaštitne opreme** od strane radnika na radnom mjestu (treća pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav 1. Direktive 89/391/EEZ);
- **Direktiva Vijeća 90/269/EEZ**[29] od 29. maja 1990. godine o minimalnim zdravstvenim i sigurnosnim uslovima pri ručnom upravljanju **teretom** kada postoji poseban rizik od povrede leđa radnika (četvrta pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav 1. Direktive 89/391/EEZ);
- **Direktiva Vijeća 90/270/EEZ**[30] od 29. maja 1990. godine o minimalnim sigurnosnim i zdravstvenim uslovima za rad sa **opremom sa ekranima** (peta pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav 1. Direktive 89/391/EEZ);
- **Direktiva 2004/37/EZ**[31] Evropskog parlamenta i Vijeća od 29. aprila 2004. godine o zaštiti radnika od rizika povezanih sa izloženošću **karcinogenima ili mutagenima** na

[25] Sl. gl. L 183, 29.6.1989., str. 1
[26] Sl. gl. L 393, 30.12.1989., str. 1
[27] Sl. gl. L 260, 3.10.2009., str. 5.
[28] Sl. gl. L 393, 30.12.1989., str. 18
[29] Sl. gl. L 156, 21.6.1990., str. 9
[30] Sl. gl. L 156, 21.6.1990., str. 14
[31] Sl. gl. L 229, 29.6.2004., str. 23

radnom mjestu (šesta pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav 1. Direktive 89/391/EEZ - kodifikacija Direktive 90/394/EEZ);

- **Direktiva 2000/54/EZ**[32] Evropskog parlamenta i Vijeća od 18. septembra 2000. godine o zaštiti radnika od rizika povezanih sa izloženošću **biološkim agensima** na radnom mjestu (sedma pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav 1. Direktive 89/391/EEZ - kodifikacija Direktive 90/679/EEZ);
- **Direktiva Vijeća 92/57/EEZ**[33] od 24. juna 1992. godine o minimalnim sigurnosnim i zdravstvenim uslovima na privremenim ili pokretnim **gradilištima** (osma pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav 1. Direktive 89/391/EEZ);
- **Direktiva Vijeća 92/58/EEZ**[34] od 24. juna 1992. godine o minimalnim uslovima za postavljanje sigurnosnih i/ili zdravstvenih **oznaka** na radnom mjestu (deveta pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav 1. Direktive 89/391/EEZ);
- **Direktiva Vijeća 92/91/EEZ**[35] od 3. novembra 1992. godine o minimalnim uslovima za poboljšanje zaštite i sigurnosti radnika u **djelatnostima vađenja minerala putem bušenja** (jedanaesta pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav 1. Direktive 89/391/EEZ);
- **Direktiva Vijeća 92/104/EEZ**[36] od 3. decembra 1992. godine o minimalnim uslovima za poboljšanje zaštite i sigurnosti radnika u **djelatnostima površinskog i podzemnog vađenja minerala** (dvanaesta pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav 1. Direktive 89/391/EEZ);
- **Direktiva Vijeća 93/103/EZ**[37] od 23. novembra 1993. godine o minimalnim sigurnosnim i zdravstvenim uslovima za rad na **ribarskim brodovima** (trinaesta pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav 1. Direktive 89/391/EEZ);
- **Direktiva Vijeća 98/24/EZ**[38] od 7. aprila 1998. godine o zaštiti zdravlja i sigurnosti radnika od rizika povezanih sa **hemijskim agensima** na radnom mjestu (četrnaesta pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav 1. Direktive 89/391/EEZ);
- Direktive Komisije o utvrđivanju indikativnih graničnih vrijednosti izlaganja:

• **Direktiva Komisije 91/322/EEZ**[39] od 29. maja 1991. o uspostavljanju indikativnih graničnih vrijednosti kojom se sprovodi Direktiva Vijeća 80/1107/EEZ o zaštiti radnika od rizika koji se odnose na izloženost hemijskim, fizičkim i biološkim agensima na radnom mjestu,

• **Direktiva Komisije 2000/39/EZ** od 8. juna 2000. godine o utvrđivanju prve liste indikativnih graničnih vrijednosti izloženosti kojom se sprovodi Direktiva Vijeća 98/24/EZ o zaštiti zdravlja i sigurnosti radnika od rizika koji se odnose na hemijske agense na radnom mjestu,

• **Direktiva Komisije 2006/15/EZ** od 7. februara 2006. godine o uspostavljanju druge liste indikativnih graničnih vrijednosti izloženosti na radu kojom se sprovodi Direktiva Vijeća 98/24/EZ i kojom se mijenjaju i dopunjavaju direktive 91/322/EEZ i 2000/39/EZ;

[32] Sl. gl. L 262, 17.10.2000., str. 21
[33] Sl. gl. L 245, 26.8.1992., str. 6
[34] Sl. gl. L 245, 26.8.1992., str. 23
[35] Sl. gl. L 348, 28.11.1992., str. 9
[36] Sl. gl. L 404, 31.12.1992., str. 10
[37] Sl. gl. L 307, 13.12.1993, str. 1
[37] Sl. gl. L 131, 5.5.1998. str. 11
[38] Sl. gl. L 404, 31.12.1993. str. 1
[39] Sl. gl. L 177, 5.7.1991. str. 22

- **Direktiva Komisije 2009/161/EU**[40] od 17. decembra 2009. godine o uspostavljanju treće liste indikativnih graničnih vrijednosti izloženosti na radu kojom se sprovodi Direktiva Vijeća 98/24/EZ i kojom se mijenja i dopunjava Direktiva Komisije 2000/39/EZ;

- **Direktiva 1999/92/EZ**[41] Evropskog parlamenta i Vijeća od 16. decembra 1999. o minimalnim uslovima za poboljšanje zaštite i sigurnosti radnika koji su potencijalno ugroženi **eksplozivnim atmosferama** (petnaesta pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav 1. Direktive 89/391/EEZ);

- **Direktiva 2002/44/EZ**[42] Evropskog parlamenta i Vijeća od 25. juna 2002. godine o minimalnim zdravstvenim i sigurnosnim uslovima u odnosu na izlaganje radnika riziku koji nastaje od **fizičkih agensa (vibracije)** (šesnaesta pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav 1. Direktive 89/391/EEZ);

- **Direktiva 2003/10/EZ**[43] Evropskog parlamenta i Vijeća od 6. februara 2003. godine o minimalnim zdravstvenim i sigurnosnim uslovima u odnosu na izlaganje radnika riziku koji nastaje od **fizičkih agensa (buka)** (sedamnaesta pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav 1. Direktive 89/391/EEZ);

- **Direktiva 2004/40/EZ**[44] Evropskog parlamenta i Vijeća od 29. aprila 2004. godine o minimalnim zdravstvenim i sigurnosnim uslovima u odnosu na izlaganje radnika riziku koji nastaje od **fizičkih agensa (elektromagnetna polja)** (osamnaesta pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav 1. Direktive 89/391/EEZ); izmjenjena i dopunjena Direktivom 2008/64/EZ1[45]

- **Direktiva 2006/25/EZ**[46] Evropskog parlamenta i Vijeća od 5. aprila 2006. godine o minimalnim zdravstvenim i sigurnosnim uslovima u odnosu na izlaganje radnika riziku koji nastaje od **fizičkih agensa (vještačko optičko zračenje)** (devetnaesta pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav 1. Direktive 89/391/EEZ);

- **Direktiva Vijeća 92/29/EEZ**[47] od 31. marta 1992. godine o minimalnim sigurnosnim i zdravstvenim uslovima za poboljšanje **pružanja medicinske pomoći na brodovima**;

- **Direktiva 2009/148/EZ**[48] Evropskog parlamenta i Vijeća od 30. novembra 2009. godine o zaštiti radnika od rizika povezanih sa izloženošću **azbestu** na radnom mjestu;

- **Direktiva Vijeća 2010/32/EU** od 10. maja 2010. godine kojom se sprovodi Okvirni sporazum o prevenciji **povreda oštrim predmetima** nastalih u bolnicama i zdravstvenom sektoru koji su zaključili HOSPEEM i EPSU (tekst od značaja za EEP).

- **Direktiva 2014/27/EU**[49] Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. februara 2014. godine kojom se mijenjaju i dopunjavaju direktive Vijeća 92/58/EEZ, 92/85/EEZ, 94/33/EZ, 98/24/EZ i Direktiva 2004/37/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća, da bi se uskladile sa Uredbom (EZ) br. 1272/2008 o klasifikaciji, označavanju i pakovanju supstanci i mješavina.

[40] Sl. gl. L 338, 19.12.2009, str. 87
[41] Sl. gl. L 23, 28.1.2000, str. 57
[42] Sl. gl. L 177, 6.7.2002., str. 13
[43] Sl. gl. L 42, 15.2.2003., str. 38
[44] Sl. gl. L 184, 24.5.2004., str. 1
[45] Sl. gl. L 114, 26.4.2008., str. 88
[46] Sl. gl. L 114, 27.4.2006., str. 38
[47] Sl. gl. L 113, 30.4.1992., str. 19
[48] Sl. gl. L 330, 16.12.2009., str. 28-36
[49] Sl. gl. L 65, 5.3.2014., str. 1-7

POGLAVLJE 20: PREDUZETNIČKA I INDUSTRIJSKA POLITIKA

Acquis EU u poglavlju preduzetnička i industrijska politika u većoj mjeri čine politički principi i preporuke koje se ogledaju u saopštenjima, preporukama i zaključcima Vijeća. One se takođe odnose na konsultativne forume i mjere za razmjenu dobre prakse. Preduzetnička i industrijska politika obuhvata političke instrumente, uključujući finansijsku podršku i regulatorne mjere, kao i **sektorske politike** i preporuke za preciznije ispitivanje/analizu i konsultacije o preduzetničkoj politici. Sveukupno gledano, preduzetnička i industrijska politika EU je bila pod jakim uticajem strategije "Evropa 2020" koja i dalje služi kao vodič zajedničkog reformskog pravca država članica EU.

Utvrđivanjem opštih **političkih principa**, preduzetnička i industrijska politika EU ima za cilj da promoviše stvaranje konkurentnosti u cilju unaprjeđenja preduzetničkih politika i industrijskih strategija. One treba da ubrzaju strukturna prilagođavanja, podstičući stvaranje povoljnog poslovnog okruženja, domaća i aktivna strana ulaganja, promovišući razvoj malih i srednjih preduzeća (MSP), preduzetništvo i inovacije. Akt o malom biznisu, koji je usvojen u junu 2008. godine i revidiran u 2011. u cilju njegovog integrisanja u strategiju Evropa 2020 sadrži niz zajedničkih principa i konkretnih radnji za podršku MSP, i uz zajedničku definiciju MSP pruža politički okvir EU za MSP.

Instrumenti preduzetničke i industrijske politike obuhvataju programe EU za finansijsku podršku konkurentnosti (sa olakšanim pristupom finansijama i tržištima), naročito putem **Programa za konkurentnost preduzeća i malih i srednjih preduzeća (COSME)** za period 2014-2020. Također podrazumijeva Direktivu 2011/7/EZ o borbi protiv zakašnjelog plaćanja u privrednom poslovanju

Preduzetničkim i industrijskim sektorskim politikama, EU promoviše ciljanu analizu konkurentnosti posebnih sektora i pokretanje posebnih inicijativa za osnivanje ekspertskih grupa, političkih foruma, studija i stručnih odbora, u pojedinim sektorima, kao i inicijativa za umrežavanje.

Za primjenu preduzetničke i industrijske politike potrebni su odgovarajući administrativni kapaciteti na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou, kao i djelotvorni mehanizmi za konsultacije i saradnju, koji bi doveli do kvalitetnog i efektivnog stvaranja i provedbe politike.

I. PRINCIPI PREDUZETNIČKE I INDUSTRIJSKE POLITIKE

A. Industrijska politika i konkurentnost - mjerilo napretka/statistički pregled

1. Dostavite pregled i analizu ekonomske situacije u BiH, a posebno stanje u industriji i industrijskom sektoru. Pri pružanju ekonomskih podataka, koliko je moguće, u svakom pitanju istaknite ne samo najnovije brojčane podatke, već i prošla i buduća kretanja (u posljednje tri godine, kao i predviđanja za narednih tri do pet godina). Pogledajte Aneks 1 za detaljniji niz pitanja o tome kako predstaviti situaciju u industriji i industrijskim sektorima. Navedite da li su ovi podaci u skladu sa važećom metodologijom EU radi poređenja. Ukoliko to nije slučaj, navedite planove za usklađivanje metodologija sa metodologijama u EU.
2. Kako je podjela nadležnosti definisana između različitih nivoa vlasti u ovoj oblasti politike? Ukoliko postoji industrijska/politika konkurentnosti, opišite njene glavne karakteristike i prioritete. Kako se ti prioriteti uklapaju u ukupnu ekonomsku politiku?

Da li industrijska politika uzima u obzir neophodnost stvaranja atraktivnog ambijenta za rad, kako za preduzeća tako i za investitore; promovisanja odgovarajućih stručnih vještina, stvaranja integrisanog sistema inovacija i razvoja klastera? Na koji način se bavite pitanjem konkurentnosti?

3. Da li postoji cjelodržavni dokument/strategija/akcioni plan za okvirnu industrijsku/politiku konkurentnosti, koji definiše stav vlade o industrijskom razvoju i restrukturiranju (uključujući i aspekt privatizacije) i unaprjeđenje konkurencije (ako to nije slučaj, koji dokumenti se mogu smatrati referentnim za razumijevanje vladine politike u industrijskom i u sektoru konkurencije (analiza politike, strategije, akcioni planovi, propisi)? Naznačite koji je status tog dokumenta, ili tih dokumenata. Na koji način se on oslanja na analizu konkurentne prednosti zemlje, nesavršenosti/nedostataka tržišta; kada i iz kojih razloga se predviđa intervencija države; kako je formulisana povezanost sa drugim politikama vlade, kao što su konkurencija, obrazovanje i istraživanje, zapošljavanje i regionalna politika; da li su zainteresovane strane (subjekti u poslovanju, akademske i naučnoistraživačke institucije, agencije za posredovanje) bile uključene u izradu strategije. U kojoj mjeri industrijska politika predstavlja prioritet za Bosnu i Hercegovinu?
4. Ko učestvuje u izradi, provedbi i koordinaciji industrijske/politike konkurentnosti (ministarstva, agencije, privatni sektor, zainteresovane strane) i na koji način (i koji su mehanizmi konsultacija)? Na koji način su posebne industrijske grane (poput industrije prehrambenih proizvoda, prerade drveta, farmaceutskih proizvoda i dr.) uključene u proces donošenja politika? Koji su glavni instrumenti/sredstva, programi, finansiranja industrijske/politike konkurentnosti? Koje su institucije odgovorne za provedbu ove politike, naročito u oblastima privatizacije, restrukturiranja, promocije izvoza, promocije ulaganja, inovacija i obuke? Koje su njihove glavne funkcije, organizacija, broj zaposlenih i godišnji budžet? Kako je organizovana koordinacija između različitih institucija? Na koji način se konsultuju industrijalci o toj politici? Kakva je podjela odgovornosti između nivoa vlasti i provedbenih agencija?
5. Koje profesionalne organizacije postoje i na koji način su predstavljeni interesi industrije u tim organizacijama? Kakva je saradnja između tih organizacija i kreatora politike vlade?
6. Kako su zahtjevi održivog razvoja inkorporirani u izradu i provedbu industrijske politike? U kojoj mjeri su ciljevi strateškog razvoja iz dokumenta Evropa 2020 inkorporirani u razvojne prioritete? Navedite relevantne dokumente koje uređuju ovo pitanje i ukratko objasnite na koji način utvrđujete mjerila napretka i praćenja učinka. Postoje li neke druge, više horizontalne mjere politike koje uzimaju u obzir izazove klimatskih promjena, okoliša - ili trgovine?
7. Koje se specifične mjere provode za promociju investicija, naročito u cilju privlačenja direktnih stranih investicija (FDI)? Da li ste izradili studije koje pokazuju mogućnosti (niše) za vaše proizvodne sektore na tržištu EU i na globalnom tržištu? Da li je osmišljena i da li se provodi strategija/pristup za privlačenje FDI? Da li je uspostavljena institucija odgovorna za provedbu strategije ali i mjera?
8. Da li organi vlasti podržavaju stvaranje slobodnih zona i industrijskih parkova, ili slične inicijative? Ako je to slučaj, kako se ocjenjuje njihovo funkcionisanje? Da li su odgovarajući ugovorni sporazumi u skladu sa propisima EU?

9. Da li provodite, ili naručujete studije o konkurentnosti vaše privrede i/ili glavnih industrijskih sektora i da li su dostupni rezultati najnovijih studija? Ukoliko da, dostavite te studije i ukratko navedite njihove zaključke.
10. Obavijestite nas koje aktivnosti planirate poduzeti ubuduće i koje su u toku (planovi, projekti, rokovi).

B. Privatizacija i restrukturiranje

11. Dostavite kopiju vašeg godišnjeg plana privatizacije. Koju ste politiku/plan i dinamiku utvrdili za privatizaciju, ili restrukturiranje? Jesu li u skladu sa politikom FDI? Da li se privatizacija industrijskih preduzeća odvija u skladu sa tom dinamikom? Ukoliko postoje prepreke koje onemogućuju puno poštivanje ove dinamike, koje su te prepreke i koja rješenja se predlažu za njihovo prevazilaženje? Koje strukturalne reforme prate ovaj proces? Koje se od njih smatraju najefikasnijim?
12. Kako napreduje privatizacija bankarskog sektora i komunalnih službi?
13. Da li je li ambijent za razvoj sistema upravljanja vlasništvom i preduzećima adekvatan? Da li postoje rješenja za upravljanje preduzećima nakon privatizacije?
14. Koja je glavna pokretačka snaga restrukturiranja industrije? Privatizacija? Direktne strane investicije (navedite udio greenfield FDI naspram privatizacijskih FDI)? Razvoj konkurentnih privrednih društava?
15. Postoji li adekvatno stečajno zakonodavstvo i efektivni postupci za zatvaranje neodrživih preduzeća, kao i pravni propisi u oblasti socijalne zaštite? Ukoliko da, dostavite spisak relevantnih pravnih propisa. Koji su rokovi predviđeni za završetak postupaka? Da li su se ti rokovi poštivali? Ukoliko ne, šta je uzrokovalo kašnjenje?

C. Preduzetništvo i mala i srednja preduzeća

Politike

16. Dostavite zvaničnu definiciju (definicije) koju Bosna i Hercegovina primjenjuje za mala i srednja preduzeća, kao i relevantne pravne propise koji uređuju ovo pitanje. Naznačite ukoliko se definicija razlikuje od definicije korištene u EU, i ukoliko se razlikuje, planirate li uskladiti te definicije? Ukoliko da, navedite okvirne rokove.
17. Koji je udio mikro (do 10 zaposlenih), malih (do 50 zaposlenih) i srednjih preduzeća (do 250 zaposlenih) u privredi u smislu BDP, zaposlenosti i izvoza? Navedite koje izvore podataka koristite. Da li su metodologije usklađene sa metodologijom EU?
18. Postoji li okvirni dokument o politici koji definiše/sadrži stav i politiku vlade prema preduzetništvu/MSP? Precizirajte status tog dokumenta i dostavite ključne elemente vladine politike za MSP. Ako takav dokument ne postoji, koji dokumenti se mogu smatrati referentnim za razumijevanje vladine politike u sektoru preduzetništva/MSP?
19. Da li su organi vlasti izradile konkretnu strategiju ili akcioni plan za razvoj sektora MSP? Opišite status tog dokumenta, vremenski okvir i osnovne oblike djelovanja. Dostavite pregled osnovnih dokumenata politike za MSP (analizu politike, strategije, akcione planove, propise). Ukratko objasnite u kojoj mjeri je izrada i provedba politike zasnovana na pouzdanim statističkim podacima MSP, kao i istraživanje na nivou preduzeća.
20. Ko je uključen u izradu i provedbu politike MSP (ministarstva, agencije, privatni sektor, zainteresovane strane) i na koji način (koji su mehanizmi za konsultacije)?

21. Koji su glavni instrumenti/sredstva, programi finansiranja politike za MSP? Procijenite iznos finansijskih sredstava dostupnih MSP, preko vlade, ili drugih donatora (EU, međunarodni/bilateralni donatori).
22. Je li provedena procjena politike MSP? Ukoliko jeste, dostavite glavne nalaze i podatke o razgovorima s tim u vezi i povratnim informacijama/reakcijama organa vlasti. Ukoliko takve procjene nisu rađene, da li postoje planovi za takvo nešto?
23. Dostavite informacije o tome koje aktivnosti planirate u pogledu politike MSP i koje aktivnosti su u toku (planovi, projekti, vremenski okviri).
24. Postoji li poseban zakonski okvir za zadruge, organizacije za uzajamnu pomoć i zaklade? Objasnite.

Poslovno okruženje

Stvaranje ambijenta u kojem preduzetnici i porodične firme mogu napredovati i u kojem je preduzetništvo isplativo:

25. Da li se preduzetništvo na bilo koji način izučava kao struka u formalnom obrazovanju (osnovnom, srednjem i visokom), ili u sistemu stručnog obrazovanja? Po potrebi, naznačite da li su to obavezni, ili izborni predmeti u nastavnom planu i programu.
26. U vezi sa univerzitetskim obrazovanjem o preduzetništvu: da li postoje konkretna akademska zvanja u oblasti preduzetništva, tj. da li se diploma u oblasti preduzetništva može steći kao krajnji cilj datog studijskog programa? Da li učestvujete u bilo kakvoj široj evropskoj mreži koja promovira jačanje kapaciteta obrazovnih institucija u oblasti preduzetničke konkurencije, poput Evropske fondacije za poboljšanje životnih i radnih uvjeta.
27. Da li postoje neke druge inicijative za podsticanje preduzetništva van formalnog obrazovanja i obuke (pomoću medija, organizovanih dešavanja, lokalnih partnera, inicijativa samih kompanija itd.), uključujući i žensko preduzetništvo, pomoć doseljenicima koji žele da postanu preduzetnici, podrška u toku prenosa poslovanja?
28. Opišite vašu strategiju biznis inkubatora i postignuti napredak.

Pružanje druge šanse onim iskrenim preduzetnicima koji su bili pod stečajem:

29. Da li postoje mjere koje diskriminišu preduzetnike koji su u prethodnom poslovnom poduhvatu bili pod stečajem? U kojim oblastima (pristup javnim nabavkama, pristup javnim fondovima, pristup programima javne pomoći)?
30. Da li se na preduzetnike koji su otišli pod stečaj primjenjuju zabrane ili ograničenja, nakon stečajnog postupka? Koja su to i koliko dugo traju?
31. Da li postoje politike i programi koji promovišu novi početak za preduzetnike koji su poštovali propise, a koji su otišli pod stečaj?
32. Da li postoji planirano vrijeme za završetak svih pravnih postupaka za likvidaciju poslovanja u slučaju stečaja preduzetnika koji su poštovali propise? Koje je prosječno vrijeme za izmirenje obaveza? Da li se radi o potpunom ili djelimičnom izmirenju obaveza? Postoje li planovi za uvođenjem sistema ranog upozorenja i drugih mehanizama podrške za pojednostavljenje stečajnog postupka.

Izrada propisa po principu „mislimo prvo na male" i pojednostavljivanje regulatornog okruženja

33. Da li je procijenjen uticaj zakonodavstva na poslovni ambijent, a naročito na mala preduzeća? Ukoliko nisu, da li planirate raditi takve procjene? Ako ne, dostavite pregled osnovnih nalaza i naknadnih aktivnosti koje su poduzeli organi vlasti, uključujući i uključivanje MSP u javne-privatne konsultacije.
34. Koji postupci postoje za procjenu učinka novih pravnih propisa na poduzeća? Obrazložite na koji način se vrši procjena sive ekonomije među mikro MSP i da li su predviđene bilo kakve značajnije mjere da se ovo pitanje riješi?
35. Koje mjere ste preduzeli na uvođenju administrativnih dokumenata jednostavnih za primjenu?
36. Postoje li neka pravila koja malim i srednjim poduzećima dopuštaju da budu izuzeti od određenih pravno reguliranih obveza? Da li razmatrate mjere koje će omogućiti takvo oslobađanje?
37. Koliko organizacija koje zastupaju mala i srednja preduzeća postoji na nivou cijele države? Nabrojite glavne organizacije i navedite podatke o njihovom obuhvatu (specifični sektori ili vrste privrednih društava, specifična svrha organizacije), te navedite u kolikoj su mjeri one zastupljene (udio njihovih članova u ukupnom broju privrednih društava). Osnivaju li se takve organizacije na području cijele zemlje?
38. Sudjeluju li navedene organizacije u procesu donošenja politika? Da li je učešće formalizovano zakonom, ili na neki drugi način? Navedite praksu na ovom području (npr. navedite savjetodavno tijelo/savjetodavno vijeće itd.).

Aktivnosti koje će pomoći da državna uprava postane osjetljiva na potrebe MSP sektora, putem promocije elektronske uprave i rješenja „sve na jednom mjestu":

39. Navedite ukupan broj svih postupaka i minimalno vrijeme i troškove (u eurima) za učinkovitu registraciju novog privrednog društva i ispunjenje svih formalnih zahtjeva za učinkovito pokretanje posla. Napravite razliku između registracije u užem smislu i drugih formalnih postupaka i izdavanja licenci/dozvola. Opišite koji su organi odgovorni za različite korake, kako na centralnom, tako i na lokalnom nivou.
40. Da li cjelokupan postupak, ili dio postupka, može biti obavljen na jednom mjestu? Konkretno naznačite koji su koraci objedinjeni kako bi se mogli obaviti na jednom mjestu?
41. Da li cjelokupan postupak, ili dio postupka, može biti obavljen direktnim on-line postupkom? Konkretno navedite korake, ako ih ima, koji se mogu obaviti direktnim on-line postupkom.
42. Postoji li u vašoj zemlji obveza članstva u Privrednoj komori BiH? Ukoliko postoji, kolika je članarina?
43. Da li postoje politike za smanjenje obaveze mikro preduzeća da učestvuju u statističkim anketama? Postoji li mogućnost on-line izvještavanja o statističkim podacima preduzeća? Postoji li veza između baza podataka javne uprave (npr. ureda za registraciju privrednih društava, poreske uprave, ureda za socijalnu zaštitu i ustanova za zapošljavanje) kako bi se izbjeglo da MSP stalno dostavljaju (iste) informacije?
44. Dostavite informacije o ukupnom broju MSP i novom trendu opstanka MSP u protekle tri godine. Ukratko objasnite koje ste mjere (ako takve postoje) uveli kako bi osigurali uspješan opstanak novoosnovanih poduzeća. Ukoliko postoje takvi mjerljivi rezultati, dostavite podatke.

45. Prilagođavanje sredstava javne politike potrebama MSP, uključujući i olakšano učešće MSP u javnoj nabavci i bolju upotrebu državne pomoći:

46. Postoje li inicijative koje pomažu MSP kod pristupanja postupcima javne nabavke? Da li je ijedan pravni propis predviđa takav pristup? Ukoliko da, navedite odredbe pravnih propisa koji uređuju ovo pitanje.

47. Postoje li odredbe u okviru državne pomoći koje su usmjerene na sektor MSP ? Navedite odredbe pravnih propisa koji uređuju ovo pitanje.

D. Olakšavanje pristupa MSP izvorima finansiranja

48. Kako biste ocijenili stanje u BiH s obzirom na pristup MSP izvorima finansiranja putem banaka i drugih financijskih institucija, poput fonda preduzetničkog kapitala? Da li je uspostavljen pravni i regulatorni okvir koji bi pojednostavio pristup MSP finansijskim sredstvima? Ukoliko da, pozovite se na relevantne odredbe pravnih propisa.

49. Da li je finansijski sektor otvoren i da li je osjetljiv na potrebe MSP u vašoj zemlji? Da li su banke spremne da odgovore na potrebe malih poslodavaca bez pretjeranog obezbjeđenja, ili garancija? Koju vrstu osiguranja prihvataju domaće banke za odobravanje kredita nekom MSP i u kojoj mjeri se može koristiti intelektualna svojina? Koju dokumentaciju traže banke da bi odobrile kredit nekom MSP? Koji su prosječni troškovi i koliko je vremena potrebno da se pripremi tražena dokumentacija?

50. Koliko su mali zajmovi (mikro krediti) dostupni preduzećima i fizičkim licima koja žele da pokrenu posao? Da li su i drugi davaoci usluga mikrokredita (koji nisu banke) aktivni u BiH?

51. Da li postoje javno finansirani programi za finansiranje MSP? Ukoliko da, navedite najvažnije programe, iznos finansiranja i dobijene rezultate.

52. Ukoliko takav program postoji, da li postoje planovi za određeni program garancije zajma za MSP?

53. U kojoj mjeri se koriste ostali izvori finansiranja (plasman kapitala kroz fondove rizičnog kapitala, ili "poslovne anđele", itd.) i javno promovišu u vašoj zemlji? Navedite sve dobre prakse u toj oblasti, uključujući i najrelevantnije ostvarene rezultate.

Pristup MSP sektora tržištu:

54. Da li postoje mjere koje podstiču upotrebu standarda i učestvovanje MSP u njihovom razvoju?

Da li za MSP postoje savjetodavne službe koje im pružaju pomoć protiv nepoštene privredne prakse?

Promovisanje stručnog usavršavanja i inovacija

55. Da li postoje programi koji podstiču prijenos tehnologije malim preduzećima? Kako biste ocijenili uticaj ovih programa?

56. Koje su inicijative preduzete da bi se podstakao prenos tehnologije sa istraživačkih instituta na MSP?

57. Kako biste ocijenili napredak u saradnji i formiranju klastera među firmama? Koje su značajne inicijative pokrenute, ili će biti pokrenute u ovoj oblasti?

58. Opišite mjere, ukoliko postoje, koje jamče postojanje sistema za obrazovanje/osposobljavanje ili inicijativa za osiguranje onih vještina za kojima mala i srednja poduzeća iskazuju naročitu potražnju?

59. Da li postoje inicijative za unaprjeđenje osposobljenosti MSP u oblasti istraživanja i razvoja, kao što su jednostavniji pristup infrastrukturi javnih istraživanja, korištenje usluga istraživanja i razvoja, zapošljavanje obučenog osoblja i obuka?

Ekološki izazovi kao mogućnosti:

60. Opišite mjere, ako ih ima, za podsticanje ekološki djelotvornog poslovanja i proizvoda u sektoru MSP.

Podrška pristupu sektora MSP stranim tržištima:

61. Opišite koje mjere (ako ih ima) postoje, ili će biti uvedene, da bi se unaprijedio pristup MSP stranim tržištima i poslovnim mogućnostima, naročito unutar tržišta EU.

E. Politika inovacija

62. Da li ste pripremili posebne strategije u oblasti inovacija, istraživanja i razvoja? Opišite kvalitet koncepta politike inovacija i provedbe te politike, tako što ćete dostaviti i objasniti:
    a) Osnovna dokumenta politike (analizu politike, strategije, akcione planove, propise)
    b) Ko je uključen (ministarstva, agencije, privatni sektor, zainteresovane strane) i na koji način (i koji su mehanizmi za konsultacije)?
    c) Koja su glavna sredstva/instrumenti, programi, izvori finansiranja?
63. Obavijestite nas koje aktivnosti planirate poduzeti ubuduće i koje su u toku (planovi, projekti, rokovi i dr.).

II. INSTRUMENTI PREDUZETNIČKE I INDUSTRIJSKE POLITIKE

A. Učešće u programima EU

64. Kratak opis učešća u Programu za konkurentnost preduzeća i malih i srednjih preduzeća (COSME) za period 2014-2020 i Evropska preduzetnička mreža (EEN): učesnici, iskustva/rezultati (ukoliko postoji).

B. Direktiva 2000/35/EZ o borbi protiv zakašnjelog plaćanja u privrednom poslovanju

65. Navedite domaće pravne propise koji uređuju zakašnjelo plaćanje u privrednom poslovanju.
66. Dostavite podatke o trenutnoj situaciji o usklađenosti sa direktivom i planove za dodatno usklađivanje.

III. SEKTORSKE POLITIKE (vidjeti takođe Aneks 1)

67. Da li organi vlasti provode sektorske specifične programe podrške razvoju? Koje vrste aktivnosti se primjenjuju? Kako se one finansiraju? Da li je vid podrške koju organi vlasti primjenjuju u skladu sa pravilima EU o državnoj pomoći?

68. Dostavite opis kvaliteta izrade sektorske politike i kvaliteta njene provedbe u praksi, tako što ćete dostaviti i objasniti sljedeće:

    a) osnovna dokumenta politike (analizu politike, strategije, akcione planove, propise);

    b) ko je uključen (ministarstva, agencije, privatni sektor, zainteresovane strane) i na koji način;

    c) i koji su mehanizmi za konsultacije)?

    d) Koja su glavna sredstva/instrumenti, programi, izvori finansiranja?

69. Dostavite šta se predviđa za budućnost, a šta je već u procesu realizacije (planovi, projekti, rokovi) u vezi sa specifičnim sektorskim programima podrške razvoju.

70. Opišite trenutnu politiku i njenu provedbu u odnosu na privatizaciju velikih industrijskih preduzeća, po glavnim industrijskim sektorima vaše privrede. Postoje li bilo kakvi planovi za ponovnu nacionalizaciju velikih industrijskih preduzeća? Ako se koriste, koji su to? Šta su srednjoročni ciljevi organa vlasti u tim slučajevima?

71. Da li su organi vlasti pripremili sektorski specifične pakete za restrukturiranje? Ukoliko je to slučaj: da li su programi restrukturiranja rukovođeni održivošću preduzeća, ili postoje i drugi ciljevi, npr. u vezi sa zapošljavanjem? Kako se ti programi finansiraju? Da li je podrška države u skladu sa pravilima EU o državnoj pomoći?

72. Kakav napredak je postignut u provedbi politike? Da li se provedba politike nadgleda na otvoren i transparentan način?

ANEKS 1: Detaljna pitanja o industriji i ključnim industrijskim (pod-)sektorima

Struktura je kako slijedi:

Dio I - Opšta pitanja o makroekonomskim podacima u industriji.

Dio II - Dostavljen je spisak industrijskih sektora i podsektora. Dostavite podatke za sve (slova od A do I) navedene (pod-) sektore.

Dio III - Dodatna pitanja. Dostavite odgovore na dodatna pitanja o relevantnim (pod-) sektorima.

Uzmite u obzir i odgovorite na pitanja o sektorima i podsektorima prema prioritetima.

DIO I: OPŠTA PITANJA O INDUSTRIJI

Na način i tamo gdje je to moguće odgovori trebaju biti izraženi u apsolutnim i relativnim (postotcima) ciframa. Navedite izvor podataka. Traženi podaci predstavljaju godišnje podatke u rasponu od proteklih pet godina.

73. Značaj industrije za privredu

a) Doprinos bruto domaćem proizvodu (BDP)

b) Raspodjela između proizvodnje i usluga u odnosu na BDP

c) Doprinos BDP-u, po veličini preduzeća[50], od strane javnog i privatnog sektora

d) Koji su najvažniji podsektori unutar odgovarajućih industrijskih sektora (na osnovu proizvodnih parametara).

74. Broj i struktura preduzeća

a) Ukupan broj preduzeća u sektorima proizvodnje i usluga

b) Broj preduzeća po kategoriji veličine

c) Broj novoformiranih preduzeća (ukoliko je na raspolaganju, sa podjelom po veličini)

d) Broj zatvorenih preduzeća (ukoliko je na raspolaganju, sa podjelom po veličini)

e) Raspodjela između javnog i privatnog sektora

f) Broj zajedničkih ulaganja sa preduzećima iz EU i iz ostatka svijeta

75. Radna mjesta:

a) Ukupan broj radnih mjesta u industriji i ukupan zbir za proizvodni i uslužni sektor

b) Broj radnih mjesta po veličini preduzeća

c) Broj novih radnih mjesta u industriji kao i po proizvodnom i uslužnom sektoru i ukoliko je moguće po veličini preduzeća

76. Investicije, privatizacija i istraživanje i razvoj (R&D)

a) Ukupne investicije i investicije od strane proizvodnog i uslužnog sektora

[50] U cilju ujednačenosti, uzmite u obzir kriterij veličine koji se primjenjuje u EU:
- velika preduzeća: preko 250 uposlenih
- preduzeća srednje veličine: između 50 i 249 uposlenih
- mala preduzeća: manje od 50 uposlenih (po potrebi može se dodati još jedna kategorija: mikropreduzeća: manje od 10 uposlenih).

b) FDI prema prilivu i odlivu i zalihama, na godišnjoj osnovi i ukupno. Raspodjela tokova prema geografski ključnim izvorima i odredišnim zemljama, uključujući države članice EU i glavne zemlje koje nisu članice EU. Koliko je moguće, istaći razliku između „greenfield" ulaganja, „brownfield" ulaganja, ulaganja u nekretnine, i dužničkog poslovanja među privrednim društvima

c) Tržišni udjeli u odnosu na veličinu preduzeća

d) Udjeli u ukupnom izvozu u odnosu na veličinu preduzeća

e) Troškovi industrijskog istraživanja i razvoja raščlanjeni na javne troškove (ne uključujući vojne programe), finansirane od industrije i iz inostranstva

77. Ključni proizvodni sektori: dostavite kratak opis glavnih sektora u smislu njihovog doprinosa u BDP-u, zaposlenosti, investicija, domaćeg tržišta i izvoza. Po mogućnosti dostavite sektorsku raspodjelu u skladu sa NACE Rev.2 sistemom klasifikacije za proizvodne sektore. Osim toga, dostavite raspodjelu po veličini preduzeća u svakom od sektora koji su uzeti u obzir.

Dio II INDUSTRIJSKI SEKTORI I PODSEKTORI

Sirovine, obojeni metali, ferolegure, cement, staklo, keramika, papir i drvo, nakladnička industrija

78. Željezo i čelik:

a) osnovna proizvodnja od željeza i čelika i kapaciteti (sa posebnim kapacitetima za finalni proizvod)

b) Prerađeni proizvodi, cijevi

c) ferolegure

79. obojeni metali

80. Neenergetske ekstraktivne industrije (metalna i nemetalna, minerali podijeljeni prema tipu minerala):

a) željezna ruda

b) rude obojenih metala

c) Minerali za građevinske materijale (pijesak i šljunak, masivno odlomljeno kamenje)

d) Ostalo

81. Keramika

82. Industrije koje se temelje na šumarstvu:

a) proizvodnja drveta, izuzev namještaja: pilane, proizvodnja šper ploča, drveni građevinski materijal i stolarija, drugo

b) proizvodnja pulpe

c) proizvodnja papira i kartona

d) proizvodnja proizvoda od papira i kartona

e) štampanje

83. Staklo i proizvodi od stakla

84. Cement, kreč i gips

Hemikalije i guma

85. Hemikalije:
    a) neorganske hemikalije
    b) petrohemikalije i druge organske hemikalije
    c) đubriva
    d) sapun i deterdženti
    e) kozmetika, parfemi, ili mirisi i toaletne vode
    f) plastika
    g) pesticidi i biocidi
    h) boje i lakovi
86. Guma: pneumatici i opšti proizvodi od gume

Strojarstvo i elektrotehnička industrija te elektronika za široku upotrebu

87. Električna i elektronska oprema
88. Mašinsko inženjerstvo:
    a) Proizvodnja proizvoda od vještačkih metala, bez mašina i opreme
    b) Proizvodnja mašina i opreme koja inače nigdje nije svrstana
    c) Proizvodnja električnih mašina i aparata koji inače nigdje nisu svrstani
89. Industrijski motori

Industrija informacijske tehnologije

90. Računarska i kancelarijska oprema
91. Telekomunikaciona oprema
92. Potrošačka elektronska oprema
93. Komponente, uključujući i mikroelektroniku
94. Softver

Lijekovi, uključujući aktivne lijekove i *in-vitro* medicinske uređaje

95. Oprema pod pritiskom i mjerni instrumenti
    a) Oprema pod pritiskom: oprema koja radi pod pritiskom (cisterne, rezervoari, kontejneri, industrijski cjevovodi, bojleri, sudovi pod pritiskom, sigurnosni uređaji koji rade pod pritiskom):
    b) Direktiva o opremi pod pritiskom (PED)
    c) Jednostavne posude pod pritiskom (SPVD)

96. Uređaji na gas (GAD): uređaji koji sagorijevaju gasovita goriva, a koriste se za kuhanje, grijanje, grijanje vode, osvjetljenje, pranje i hlađenje i gorionici na gasovita goriva sa ventilatorom i grijna tela koja se opremaju takvim gorionicima (izuzev uređaja koji su posebno namijenjeni za industrijske procese u industrijskom prostoru).
97. Zakonsko mjeriteljstvo:
    a) Direktiva o mjernim instrumentima (MID).
    b) Neautomatski instrumenti za težinu (NAWI)
    c) Prethodno pakovanje proizvoda (Direktiva 75/107, Direktiva 76/211, Direktiva 2007/45)
    d) Jedinice mjerenja

Graditeljstvo i građevinski proizvodi

98. Proizvodnja građevinskih proizvoda
99. Izvođenje građevinskih radova
100. Izvođenje radova na zgradama i stambenim jedinicama
101. Arhitektonske i inženjerske djelatnosti i u vezi s tim tehničke konsultacije
102. Djelatnosti koje se tiču nekretnina

Industrije transportne opreme

103. Automobilski proizvodi (samo novi, bez polovnih proizvoda):
    a) putnička vozila
    b) laka komercijalna vozila (ukupne težine do 5 t)
    c) autobusi i međugradski autobusi
    d) kamioni
    e) dvotočkaši i trotočkaši sa napajanjem
    f) prikolice i poluprikolice
    g) dijelovi i komponente za automobile, kamione i autobuse
    h) vučna vozila za poljoprivredu i šumarstvo, sa točkovima, ili gusjeničari
    i) prikolice i zamjenjive vučne mašine za vučna vozila u poljoprivredi i šumarstvu
    j) sistemi, komponente i posebni tehnički dijelovi za vučna vozila u poljoprivredi i šumarstvu
104. Željeznička i druga navođena transportna vozila
105. Brodogradnja i popravka brodova (sa pomorskom opremom)
106. Proizvodnja vazduhoplova i svemirskih letjelica

Prehrambeni proizvodi

107. Sektor hrane i pića:
   a) sektor hrane i pića kao cjelina
   b) bezalkoholna pića - bezalkoholna pića i kisela voda
   c) spravljanje slada i proizvodi pivarske industrije
   d) alkoholna pića
   e) poslastičarski proizvodi
   f) proizvodi od čokolade i kakaa
   g) hljeb, biskviti, pekarski proizvodi i peciva
   h) tjestenine i granule
   i) sladoled
   j) duvanski proizvodi
   k) hrana za bebe
   l) čaj i proizvodi od kafe
   m) prerađeni mliječni proizvodi
   n) margarini
   o) opšte prehrambene namirnice (poluproizvodi za prehrambenu industriju)
   p) proizvodi od škroba
   q) kvasci
   r) supe i čorbe

Tekstili i odjeća, koža, obuća, namještaj, igračke

108. Tekstili i odjeća:
   a) navedite glavne djelatnosti (uključujući i pletenine)
   b) odjevna industrija
109. Koža i proizvodi od kože
110. Obuća
111. Namještaj
112. Igračke

Farmaceutski proizvodi

113. Lijekovi za ljudsku upotrebu
114. Veterinarski lijekovi

Proizvodi namjenske industrije

115. kopneni sektor

116. mornarički sektor

117. vazduhoplovni sektor

118. svemirski sektor

Turizam

119. Sektor turizma

Usluge u oblasti okoliša

120. Upravljanje otpadnim vodama

121. Zaštita i sanacija zemljišta, podzemnih i površinskih voda

122. Upravljanje otpadom

Dostaviti podatke za svaki od navedenih sektora i podsektora (ukoliko se primjenjuje/ukoliko je potrebno)

1. Proizvodnja i potrošnja:
   a) Instalirani proizvodni kapaciteti i stopa njihovog korištenja
   b) Sadašnja proizvodnja (po obimu i vrijednosti)
   c) Domaća potražnja, sadašnja i prognoza (za sljedeće tri godine)
   d) Omjer samosnabdijevanja na nivou države:

      (proizvodnja - izvoz)

      (proizvodnja + uvoz - izvoz)
2. Trgovina:
   a) Uvoz (uključujući privremeni uvoz) po obimu i vrijednosti, iz ostatka svijeta i iz EU, uz navođenje glavnih zemalja porijekla
   b) Izvoz (po obimu i vrijednosti) u EU i druge zemlje namjene
   c) Stopa izvoza/proizvodnja i uvoza/proizvodnja
3. Strukturne karakteristike:
   a) Promet i bruto dodata vrijednost (BDV), procenat od ukupne industrije
   b) Broj preduzeća
   c) Broj radnih mjesta, procenat od ukupnog broja radnih mjesta u industriji
   d) Struktura preduzeća: podjela po veličini; proizvodnja - stepen koncentracije (po prometu); godišnja ulaganja tokom proteklih pet godina; postrojenja i oprema; postrojenja i oprema u aktivnoj upotrebi
   e) Strani kapital i tehnologija
   f) Koja su glavna preduzeća u pogledu zaposlenja? U pogledu fizičke proizvodnje? Da li su u javnom ili privatnom vlasništvu?

g) Proizvodni i tržišni monopoli

h) Produktivnost po zaposlenom i odrađenom satu

i) Troškovi zarada i troškovi materijala u industriji

4. Sektorski specifični standardi i tehnički propisi, uključujući i zahtjeve za zaštitu okoliša

5. Podsticaji:

a) za ulaganje

b) za izvoz

c) ostalo

6. Pravila o stranim ulaganjima:

a) Karakteristike: ograničeno učešće stranih ulaganja, posebno finansijskih; propisane poreske olakšice za repatrijaciju dobiti

b) garancije

7. Sistem trgovanja: netarifne mjere koje utiču na uvoz i izvoz, kao što su licence i kvote

8. Vjerovatna dešavanja ubuduće i vremenski raspon:

a) Predviđeno investiranje (javni sektor, privatni sektor, strani)

b) sadašnje ili planirano planovi za restrukturiranje ili modernizaciju

9. Približavanje zakonodavstvu EU:

a) spisak mjera, planiranih, ili već usvojenih

b) trajanje aktivnosti:

Dio III DODATNA PITANJA (PO POTREBI)

123. Dodatno pitanje o industriji željeza i čelika (uključujući i ferolegure): Kakva je trenutna situacija u pogledu konkurentnosti industrije željeza i čelika? Da li trenutno postoji program restrukturiranja i konverzije za industriju čelika? U vezi restrukturiranja sektora čelika: Da li su organi vlasti pripremili plan restrukturiranja? Da li se realizacija odvija u skladu sa planiranom dinamikom i u skladu sa odredbama SSP?

124. Dodatna pitanja o hemijskoj industriji:

a) Koji propisi regulišu stavljanje u promet deterdženata?

b) Koji propisi regulišu vještačka đubriva?

c) Da li postoji proizvodnja, ili industrijska upotreba prekursora za proizvodnju droga? Koji zakon reguliše proizvodnju i stavljanje u promet prekursora za proizvodnju droga?

d) Da li postoji proizvodnja, ili industrijska upotreba civilnih eksploziva? Kakvi se propisi odnose na atestiranje i prenos eksploziva za civilnu upotrebu?

e) Da li postoji proizvodnja pirotehničkih sredstava? Koji zakon se odnosi na proizvodnju i stavljanje u promet pirotehničkih sredstava?

125. Dodatna pitanja o građevinskom sektoru:

a) Da li postoji strategija/plan za korištenje javnih fondova i međunarodnih instrumenata finansijskog inženjeringa za stimulaciju privatnog finansiranja građevinskih i infrastrukturnih projekata?

b) Da li postoje inicijative kako bi se pojednostavila digitalizacija građevinskog sektora, naročito malih operatera, i postupaka odobravanja u građevinarstvu uz pomoć projektovanja po standardima savremenog građevinarstva (Building Information Modelling)? Koje su aktivnosti preduzete/ili se planiraju preduzeti na promociji uvođenja pametnih tehnologija u zgrade i infrastrukturu?

c) Kakav je regulatorni okvir za ocjenjivanje okolišne učinkovitosti zgrada? Postoje li inicijative da se podrži razvoj tržišta održivih građevinskih materijala, proizvoda i proizvodnih metoda?

d) Postoje li zajedničke inicijative između građevinskog sektora, učesnika u obukama i obrazovanju kako bi se predvidjele potrebe za vještinama u ovoj oblasti te prilagodio sistem stručnog usavršavanja i obrazovanja naročito po pitanju energije i digitalizacije?

e) Da li postoji strategija/plan za integrisanje EN eurokodova, kao nacionalnih standarda (EN 1990 - EN 1999), i za definisanje nacionalno određenih parametara?

126. Dodatna pitanja u pogledu motornih vozila (automobila):

a) Proizvodnja, registracija, uvoz

i) Trenutna proizvodnja, prema kategoriji vozila i proizvođaču, količina po komadu;

ii) Za putnička vozila, ukupan broj novih registrovanih vozila po proizvođaču, tokom posljednje tri godine i prosječna starost vozila;

iii) Najznačajnije zemlje porijekla vozila iz uvoza, po kategoriji vozila, količini po komadu i vrijednosti;

iv) Najznačajnije zemlje odredišta izvoza novih vozila, po kategoriji vozila, količini u komadima i vrijednosti;

v) Netarifne mjere koje imaju uticaj na uvoz i registraciju vozila, kao što su licence i kvote, i za nova i za polovna vozila;

vi) Udio (u procentima) u ukupnoj industrijskoj proizvodnji (izlaz) i promjene tokom posljednjih godina;

vii) Udio (u procentima) u ukupnom zapošljavanju u industriji i promjene tokom posljednjih godina;

viii) Direktna strana ulaganja u ovom sektoru;

ix) Koncentracije/monopoli/veličina ovog sektora

x) Udio javno/privatno vlasništvo.

b) Tehnički uslovi za nova vozila

i) Opišite postojeći sistem homologacije, i proceduru donošenja odluke i njene primjene. Kojim pravnim propisima (zakoni, uredbe) su utvrđeni tehnički uslovi za registraciju novih vozila i da li je to uređeno na državnom ili nekom drugom nivou (lokalnom, regionalnom, itd.)?

ii) Broj odobrenih homologacija dodijeljenih Bosni i Hercegovini u protekloj godini, po tipu vozila;

iii) Navedite broj i kvalifikacije zaposlenih koji su zaduženi za primjenu pravnih propisa o homologaciji; čime je obezbijeđeno da će Bosna i Hercegovina imati neophodne ljudske i materijalne resurse za buduću provedbu *acquis*-a EU?

127. Približavanje zakonodavstvu EU u oblasti homologacije (sa posljednjim izmjenama)

a) Spisak mjera, planiranih, ili već usvojenih, za usklađivanje sa pravnim propisima EU u oblasti homologacije;

b) Dinamika budućeg usklađivanja. Kada ćete uskladiti vaše propise u oblasti homologacije motornih vozila sa acquis-em EU, u skladu sa najnovijim izmjenama?

c) Da li očekujete bilo kakve probleme tokom realizacije gore navedenog potpunog usklađivanja?

d) Da li je u cijeloj Bosni i Hercegovini dostupno gorivo čiji kvalitet odgovara standardima EU, u pogledu emisije gasova iz motornih vozila?

128. Dodatna pitanja o oporezivanju u sektoru cestovnog prijevoza: Koje su vaše poreske obaveze za putarinu i registraciju po kategorijama vozila?

129. Detaljnije obrazložite akcioni plan BiH za uvođenje električnih vozila i drugih alternativnih pogonskih motora.

130. Dodatno pitanje o prehrambenoj industriji:

a) Dostavite podatke o poljoprivrednim sirovinama i poluproizvodima koji se koriste u toj industriji, raspoređene prema proizvodu (tip proizvoda, količine, cijene, itd.)

b) Koji su vaši uslovi za kvalitet poljoprivrednih sirovina koje se koriste u prerađivačkoj industriji žitarica, šećera, mlijeka i jaja za proizvodnju prehrambenih proizvoda? Napravite poređenje sa zahtjevima EU i dostavite informacije o svim provedenim mjerama za usklađivanje. Koje institucije obavljaju kontrolu i da li postoji dinamika obavljanja kontrole?

c) Navedite podatke o poljoprivrednoj politici koji utiču na prehrambenu industriju. Koje mjere utiču na cijene sirovina, posebno mjere poljoprivredne politike? Takođe navedite sve mjere za kompenzaciju, koje se odnose na prehrambene proizvode (kao što su subvencije, nadoknade za proizvodnju i izvoz proizvođačima hrane i izvoznicima).

d) Dostavite informacije o svim specifičnostima trgovinskog režima Bosne i Hercegovine za prerađene poljoprivredne proizvode (posebne carine, kvote itd.)

131. Dodatna pitanja o industriji odjeće: Navedite razliku između domaće proizvodnje odjeće i proizvodnje izmještene u inostranstvo (sa zaključenim podugovorom).

132. Dodatna pitanja o industrijama koje se temelje na šumarstvu:

a) Koja je ukupna površina pod šumama u milionima hektara i procentualno od ukupne površine zemlje u državi?

b) Kakva je vlasnička struktura šuma? Podatke razdvojite po fizičkim licima, drugim vidovima privatnog vlasništva, šumama u državnom vlasništvu, nacionalnim parkovima, u vlasništvu lokalne uprave, i drugim vidovima javnog vlasništva.

c) Kolika je proizvodnja oblovine (uključujući i procenat godišnjeg prirasta šuma)? četinarske, ostale?

133. Dodatna pitanja o farmaceutskim proizvodima:

a) Kakav je regulatorni okvir za izdavanje dozvole za trgovinu i za klinička ispitivanja lijekova?

b) Kakav je regulatorni okvir za određivanje cijena i refundaciju lijekova?

c) U kojoj mjeri, ako uopšte, procjena relativne djelotvornosti lijekova (tj. kliničko i cjenovno upoređivanje lijekova na tržištu) ima ulogu u nacionalnim programima u zdravstvu?

d) Koji javni program, ili program koji se finansira iz javnih sredstava, postoji radi pružanja informacija pacijentima/građanima o lijekovima?

134. Dodatna pitanja o avio-industriji: a) Opišite moguće postojeće učešće/saradnju privrednih društava/udruženja/ministarstava sa avio-industrijom EU (npr. učešće u istraživačko-razvojnim programima EU, moguća veza nacionalnog udruženja ove industrije sa evropskim udruženjem, itd?

135. Dodatna pitanja iz oblasti turizma:

a) Ukratko opišite strategiju BiH u oblasti turizma. Da li postoji zvanični dokument (zakon ili akcioni plan) koji predstavlja osnovu te strategije? Opišite upravljačku strukturu u oblasti turizma (javno, privatno).

b) Koji su glavni prioriteti u pogledu razvoja turizma?

c) Da li postoje pouzdani instrumenti za praćenje strukture turizma, tokova u turizmu i rezultata turističkog poslovanja? Da li se primjenjuje metodologija za Satelitski račun turizma (Tourism Satellite Accounts, TSA)?

d) Kakvo mjesto zauzima turizam u kontekstu opštih planova ekonomskog razvoja i u reformi upravnog i zakonskog okvira?

136. Dodatna pitanja iz sektora šumarstva i šumarske industrije:

a) Da li imate pravne propise koji se odnose na šumarstvo i njegove industrijske sektore u različitim oblastima, kao što su uslovi nabavke građe, obavezni standardi, ograničenja u prometu, itd?

b) Da li imate studije, ili političke smjernice po sektorima, o ekonomskoj i pravnoj strukturi šumarstva i sektora šumarstva?

137. Dodatna pitanja o proizvodima odbrambene industrije

a) Opišite već postojeće učešće/saradnju privrednih društava/udruženja/ministarstava sa odbrambenom industrijom EU (npr. moguću vezu udruženja sa nekim evropskim udruženjima, itd.)?

b) Dostavite kratak pregled izvoza proizvoda odbrambene industrije (prosječna količina, glavne kategorije odbrambenih izvezenih proizvoda, glavna odredišta tokom posljednjih godina)?

c) Dostavite kratak pregled uvoza odbrambenih proizvoda (prosječna količina, glavne kategorije odbrambenih uvezenih proizvoda, glavni dobavljači tokom posljednjih godina)?

138. Dodatno pitanje o sektoru uređaja na gas: a) Dostavite informacije o tipovima gasa i odgovarajućim pritiscima napajanja koji se primjenjuju na teritoriji Bosne i Hercegovine, ako je moguće u skladu sa EN 437:2003+A1 "Probni gasovi - Probni pritisci - Kategorije uređaja".

POGLAVLJE 21: TRANSEVROPSKE MREŽE

Politika Evropske unije u oblasti transevropskih mreža za transport (TEN-T) i energiju (TEN-E) mreža zasniva se na tri ključna elementa: pravna osnova za transevropske mreže (TEN), članovi 170-172. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije, Uredba (EU) br. 1315/2013[51] o smjernicama Unije za razvoj transevropske transportne mreže u oblasti transporta i energije i Uredba (EU) 1316/2013[52] o uspostavljanju Instrumenta za povezivanje Evrope, kojom se mijenja i dopunjava Uredba (EU) 913/2010 i stavljaju van snage uredbe (EZ) 680/2007 i (EZ) 67/2010. Ovaj okvir uspostavlja ciljeve EU za politiku u oblasti transevropske mreže, koja obuhvata mreže za transport i energiju i ima za cilj prilagođavanje i razvoj mreža, te osiguranje njihove međusobne povezanosti i interoperabilnosti. Politike u oblasti TEN-T i TEN-E bile su predmet značajnih izmjena. Novi finansijski instrument za transevropske mreže, Instrument za povezivanje Evrope i revidirane smjernice za TEN-T i TEN-E stupio je na snagu 1. januara 2014. godine. Cilj uspostave i razvoja transevropskih mreža, te promovisanja odgovarajućeg uzajamnog povezivanja i interoperabilnosti nacionalnih mreža je da se u potpunosti iskoristi unutrašnje tržište i da se doprinese ekonomskom razvoju i otvaranju novih radnih mjesta u Evropskoj uniji.

Kada su u pitanju **transportne mreže**, transevropska mreža doprinosi održivom i multimodalnom razvoju transporta i eliminisanju uskih grla. U tom pogledu, transportne mreže ima značajnu ulogu u osiguranju održive mobilnosti povezivanjem konkurentnosti Evrope sa dobrobitima njenih građana, dok se u isto vrijeme osigurava prevoz robe i putnika u Evropi.

U cilju osiguranja najboljeg mogućeg razvoja transevropske transportne mreže, nove smjernice slijede dvostruki pristup koji se sastoji od sveobuhvatne mreže (finalizacija do 2050.) i osnovne mreže (finalizacija do 2030.).

Sveobuhvatna mreža je osnovni dio TEN-T-a i uključuje komponente za sve oblike prevoza - željeznički, drumski, unutrašnji plovni putevi, vazdušni i pomorski, kao i njihove povezujuće tačke i odgovarajuće sisteme za pružanje informacija o saobraćaju i upravljanje istima. Osnovna mreža je podskup sveobuhvatne mreže i prekriva je, predstavljajući strateški najvažnije čvorove i veze transevropske transportne mreže. Ona je multimodalnog karaktera. Mape osnovne i sveobuhvatne mreže uključene su u Aneks I Uredbe (EU) 1315/2013, kako je izmijenjena i dopunjena delegiranim uredbama Komisije (EU) 473/2014 i 2016/758.

Imajući u vidu nivo ulaganja potrebnih za dovršenje i širenje transevropske transportne mreže i s obzirom na procijenjeni porast obima saobraćaja između država članica, koristi se pristup zasnovan na koridoru kao instrumentu za koordinaciju različitih projekata na transnacionalnoj osnovi s ciljem sinhronizacije razvoja koridora, a time i postizanja maksimalne koristi od mreže. Osnovni mrežni koridori definisani su u unaprijed identifikovanim projektima navedenim u dijelu 1 Aneksa Uredbe (EU) 1316/2013, koji predstavlja prioritet kada je u pitanju sufinansiranje u okviru Instrumenta za povezivanje Evrope.

Transevropske **energetske mreže** obuhvataju transport i objekte za skladištenje gasa, kao i za prenos električne energije i značajno doprinose tržištu gasa i električne energije. TEN-E odgovara na rastući značaj osiguranja i diversifikacije energetskih zaliha EU, kroz objedinjavanje energetskih mreža država članica i zemalja kandidata i osiguranje koordinisanog funkcionisanja energetskih mreža u EU i u susjednim zemljama. Sigurnost

[51] http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1440489851396&uri=CELEX:32013R1315
[52] http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1440489885603&uri=CELEX:32013R1316

snabdijevanja energijom, kraj energetske izolacije i funkcionisanje unutrašnjeg energetskog tržišta predstavljaju ključne ciljeve politike. Sve ovo ogleda se u Smjernicama za transevropske energetske mreže iz 2013. godine čiji je cilj pravovremeni razvoj i interoperabilnost prioritetnih koridora i područja TEN-E. U tom smislu je definisano dvanaest prioritetnih koridora energetske infrastrukture i tematskih područja.

Važno je napomenuti da sve mjere usvojene od 2017. godine u okviru Uredbe (EU) 347/2013 od 17. aprila 2013. o smjernicama za transevropsku energetsku infrastrukturu, postaju obavezujuće za Bosnu i Hercegovinu i važe za cjelokupnu infrastrukturu, te imaju status projekata od interesa za Energetsku zajednicu (*PECI - Projects of Energy Community Interest*). Štaviše, status projekata od interesa za Energetsku zajednicu može se dodijeliti samo onim projektima koji ispunjavaju kriterije utvrđene ovom Uredbom.

I. TRANSPORTNE MREŽE

A. Transportna infrastruktura

1. Kako se definiše raspodjela nadležnosti između različitih nivoa vlasti u ovoj oblasti politike?
2. Dostavite podatke o stanju mreže drumskog i željezničkog transporta i transporta unutrašnjim plovnim putevima u Bosni i Hercegovini koji su predmet Memoranduma o razumijevanju za Osnovnu regionalnu transportnu mrežu jugoistočne Evrope, u pogledu njenog fizičkog stanja i usklađenosti sa zahtjevima vezanim za sigurnost i kapacitet.
3. Dostavite podatke o stanju perifernih drumskih i željezničkih mreža u Bosni i Hercegovini koje se priključuju na određenu Osnovnu regionalnu transportnu mrežu u pogledu njihovog fizičkog stanja i njihove usklađenosti sa zahtjevima vezanim za sigurnost i kapacitet.
4. Dostavite podatke o stanju međunarodnih aerodroma u Bosni i Hercegovini u pogledu njihovog fizičkog stanja i njihove usklađenosti sa zahtjevima vezanim za sigurnost i kapacitet.
5. Dostavite podatke o stanju riječnih luka u Bosni i Hercegovini u pogledu njihovog fizičkog stanja i kapaciteta.
6. Da li postoje neki nedostaci vezani za Osnovnu mrežu ili velika uska grla ili prekidi koji utiču na funkcionalnost i djelotvornost Osnovne mreže ili koji značajno smanjuju njenu učinkovitost?
7. Koje korake je Bosna i Hercegovina je preduzela u cilju primjene Memoranduma o razumijevanju za Osnovnu regionalnu transportnu mrežu jugoistočne Evrope? U kojoj mjeri je uzeta u obzir činjenica da je Osnovna regionalna transportna mreža jugoistočne Evrope preteča buduće TEN-T mreže za određenu zemlju?
8. Koji strateški okvir za razvoj transportne infrastrukture postoji u zemlji? Da li je taj okvir pretočen u listu konkretnih aktivnosti koje je potrebno preduzeti za provedbu strategije? Da li su te aktivnosti poredane po prioritetima?
9. Koji je glavni razvojni prioritet zemlje u pogledu putne mreže? Kakva je predviđena dinamika vezana za moguće finansiranje i koliki su troškovi potrebni za realizaciju ovih prioritetnih aktivnosti?

10. Koji je glavni razvojni prioritet zemlje u pogledu željezničke mreže? Kakva je predviđena dinamika vezana za moguće finansiranje i koliki su troškovi potrebni za realizaciju ovih prioritetnih aktivnosti?
11. Da li je BiH članica nekih međunarodnih i bilateralnih željezničkih sporazuma u svijetu, u EU ili na regionalnom nivou?
12. Koji je glavni razvojni prioritet zemlje u pogledu plovidbe unutrašnjim plovnim putevima? Kakva je predviđena dinamika vezana za moguće finansiranje i koliki su troškovi potrebni za realizaciju ovih prioritetnih aktivnosti?
13. Koji je glavni razvojni prioritet zemlje u oblasti civilnog vazduhoplovstva, a posebno u vezi sa međunarodnim aerodromima? Kakva je predviđena dinamika vezana za moguće finansiranje i koliki su troškovi potrebni za realizaciju ovih prioritetnih aktivnosti?
14. Koji je glavni razvojni prioritet zemlje u pogledu pomorskog transporta, a posebno kada je riječ o pomorskim autoputevima?

B. Javni izdaci i ulaganja

15. Dostavite podatke o javnim izdacima i ulaganjima popunjavanjem tabele iz Aneksa 1.
16. Dostavite informacije o relevantnim nacionalnim infrastrukturnim planovima i procedurama ulaganja (posebno prostorno planiranje, master plan, kratkoročni, srednjoročni i dugoročni planovi ulaganja i provedbe).
17. Koje procedure se primjenjuju za razvoj projekta transportne infrastrukture? Postoje li razlike na osnovu vrste transporta o kojoj je riječ? Dostavite spisak relevantnih propisa.
18. Kakav je projektni ciklus? Na koji način su lokalni i/ili regionalni organi i nevladin sektor povezani sa projektima transportne infrastrukture?
19. Da li postoji zakonodavstvo o:
    a) procjeni uticaja na životnu sredinu, zaštiti prirode, zaštiti kulturne baštine, strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu,
    b) pravilima o konkurencije,
    c) javnim nabavkama,
    d) propisima koji se tiču transportne infrastrukture i njene bezbjednosti,
    e) interoperabilnosti u željezničkom transportu?

C. Istraživanja u oblasti transporta

20. Da li postoje programi istraživanja u vezi sa nacionalnim transportnim operacijama?
21. Da li istraživanja u oblasti transporta koriste javna i/ili privatna sredstva finansiranja, i ako da koji nivo finansiranja se dodjeljuje istraživanjima vezanim za transport?
22. Koji su prioriteti istraživanja koja se odnose na transport?
23. Koji su ključni rezultati prethodnih istraživanja za potrebe transportnih mreža generalno i po pitanju njihovih pod-sektora?
24. Koji je indikativni finansijski okvir potreban za djelovanje u pravcu rezultata sprovedenih istraživanja vezanih za transportne mreže i o kojem vremenskom okviru se radi?

25. Koji bi bili potencijalni izvori finansiranja kako bi se omogućila provedba rezultata istraživanja o transportnim mrežama i o kojem vremenskom okviru se radi?

D. Transport cjevovodima

26. Dostavite opis mreže, dužine i vrste cjevovoda, transportovanih količina, kapaciteta postojećih instalacija, politike razvoja, regionalnih priključaka.
27. Da li postoji specifičan pravni okvir za transport cjevovodima?
28. Koja pravila se primjenjuju u vezi sa životnom sredinom?

II. ENERGETSKE MREŽE

29. Koji je strateški okvir zemlje za razvoj energetske infrastrukture?
30. Dostavite informacije, također i u vidu mapa, o trenutnom statusu i glavnim potrebama kada je u pitanju energetska infrastruktura u Bosni i Hercegovini. Koji su glavni nedostaci/razlozi za zabrinutost u vezi sa infrastrukturom, a u pogledu ispunjavanja obaveza o sigurnosti snabdijevanja na unutrašnjem tržištu?
31. Navedite koji je status planiranja i sprovođenja prioritetnih projekata koji su od značaja za regiju jugoistočne Evrope u Bosni i Hercegovini Posebno naznačite na kom su nivou razvoja projekti iz energetike koji se smatraju prioritetima prema procesima Energetske zajednice.
32. Koji se postupci za planiranje i davanje ovlaštenja primjenjuju na razvoj projekata energetske infrastrukture?

ANEKS 1: Ulaganja u transportnu infrastrukturu

	Stvarni izdaci						**Procjena**	**Pretpostavka**		
NAČINI sekcije	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2020.	2025.	2030.
Željeznice										
- Nadogradnja										
- Novo										
Konvencionalne linije										
- Nadogradnja/obnova										
- Novo										
ERTMS										
Putevi										
- Autoputevi										
- - Nadogradnja										
- - Novo										
- Nacionalni putevi										
- - Nadogradnja										
- - Novo										
Sistemi za upravljanje drumskim saobraćajem										

Unutrašnji plovni putevi, uključujući luke na unutrašnjim plovnim putevima										
- Nadogradnja/obnova linija										
- Nove linije										
Luke/multimodalni centri										
Vazdušni saobraćaj/Aerodromi										
- Fizička infrastruktura										
- ATM										
Multimodalni transport										
Transportni centri										
Logistička podrška										
Granični prelazi										
- željeznički										
- putni										
UKUPNO fizička infrastruktura logistika/upravljanje										

POGLAVLJE 22: REGIONALNA POLITIKA I KOORDINACIJA STRUKTURNIH INSTRUMENATA

Acquis se u ovom poglavlju sastoji uglavnom od okvirnih uredbi i provedbenih propisa koji ne zahtijevaju preuzimanje u nacionalno zakonodavstvo. One definišu pravila za pripremu, odobravanje i provođenje programa fondova (Evropski fond za regionalni razvoj i Evropski socijalni fond i Kohezioni fond), koji odražavaju teritorijalnu organizaciju svake države.

Uprkos činjenici da se ne traži preuzimanje *acquis*-a u okviru ovog poglavlja, jer se propisi direktno primjenjuju u državama članicama, države će morati usvojiti mnoge upravne i /ili zakonske akte u cilju uspostavljanja cjelovitog sistema za upravljanje fondovima. To će zahtijevati pravilno planiranje i pripremu (uključujući, između ostalog, odlučivanje o tome koje će državno tijelo odobravati potrebne upravne odluke i/ili pravne akte), izradu tih akata, interne konsultacije i, na kraju, njihovo usvajanje na nacionalnom nivou.

Potrebno je prepoznati kao polaznu tačku formalne uslove Ugovora: posebno član 175, kojim je propisano da države članice moraju da realizuju svoje ekonomske politike i da ih koordiniraju na takav način da, pored ostaloga, postignu ciljeve iz člana 174, odnosno da smanje razliku između nivoa razvoja različitih regija i zaostalost najmanje razvijenih regija.

Mora postojati zakonodavni okvir koji omogućava višegodišnje programiranje na nacionalnom i, gdje je to relevantno, drugim nivoima vlasti. Za strukturne fondove (ERDF + ESF) odgovarajući geografski nivo je barem NUTS nivo 2, za Kohezijski fond NUTS nivo 1, a za cilj evropske teritorijalne saradnje (NUTS nivo 3 za prekogranične programe, NUTS nivo 2 za transnacionalne programe).

Nacionalni zakonodavni okvir mora biti takav da takođe omogući fleksibilnost budžeta omogućavajući postojanje kapaciteta za kofinansiranje na nacionalnom i drugim nivoima (regionalnom/lokalnom/opštinskom), a treba da obezbijedi i stabilnu i djelotvornu finansijsku kontrolu i reviziju.

Države članice takođe moraju poštovati propise Unije, posebno u područjima relevantnim za realizaciju kohezijske politike (npr. državna pomoć, javne nabavke, zaštita životne sredine, transport, zabrana diskriminacije, ravnopravnost između muškaraca i žena, pri izboru i realizaciji projekata). Osim toga, nacionalne vlasti će morati da procijene da li su tematski i opšti unaprijed postavljeni uslovi primjenjivi na specifične ciljeve koji su postavljeni u okviru prioriteta u njihovim programima i da li se primjenjivi unaprijed postavljeni uslovi ispunjavaju.

Države članice moraju uspostaviti i institucionalni okvir. To uključuje određivanje i uspostavljanje svih struktura na nacionalnom i, gdje je to potrebno, drugim nivoima koje zahtijevaju propisi, kao i uspostavljanje sistema za provođenje, sa jasno definisanim zadacima i odgovornostima tijela koja su u to uključena, posebno u vezi sa zahtjevima iz članova 125-127. Uredbe o zajedničkim odredbama.

Institucionalni okvir zahtijeva i uspostavljanje djelotvornih mehanizama za međuresornu koordinaciju, kao i učešće i konsultacije velikog broja partnerskih organizacija u pripremi i provođenju programa.

Na učinak država članica u realizaciji kohezijske politike u velikoj mjeri utiče kvalitet administrativnih kapaciteta javne uprave. U svim relevantnim strukturama moraju biti obezbijeđeni odgovarajući administrativni kapaciteti. Tri ključna faktora koji utiču na administrativne kapaciteta javne uprave su:

- Arhitektura/struktura (posebno podjela odgovornosti i zadataka, delegiranje, koordinacija, kreiranje politika)

- Ljudski resursi (posebno u odnosu na broj i kvalifikacije osoblja, opise poslova, postupak zapošljavanja i obuku osoblja, utvrđivanje mjera za zadržavanje kvalifikovanih i iskusnih kadrova, ocjenjivanje na bazi učinka i moguće nagrađivanje za rad)
- Sistemi i alati (instrumenti, metode, smjernice, priručnici, informatički sistemi)

Proces programiranja obuhvata pripremu partnerskih ugovora i niza operativnih programa, uključujući unaprijed sačinjene ocjene i strateške procjene uticaja na životnu sredinu. Države članice moraju organizovati široko partnerstvo radi pripreme dokumenata za programiranje. One moraju da obezbijede postojanje potencijalnih, dovoljno razvijenih projekata koji će omogućiti puno finansijsko provođenje programa. Države članice će takođe morati da preduzmu određene mjere za informisanje javnosti u pogledu Strukturnih fondova i njihovog publiciteta.

Uspostavljanje sistemima za praćenje i ocjenu uključuje uspostavljanje struktura i definisanje postupaka za praćenje i ocjenu u različitim relevantnim tijelima, kao i instaliranje sveobuhvatnog kompjuterizovanog sistema za upravljanje informacijama kome će imati pristup sva nadležna tijela i koristiti ga. Osim toga, sva službena razmjena informacija između država članica i Komisije će se obavljati pomoću sistema elektronske razmjene podataka.

Države članice moraju uspostaviti poseban okvir za finansijsko upravljanje i kontrolu, uključujući reviziju. To uključuje određivanje i uspostavljanje svih struktura koje su definisane propisima, kao i uspostavljanje sistema za provođenje sa jasno definisanim zadacima i odgovornostima tijela koja su u to uključena.

Gdje je to moguće, molimo vas napravite razliku između konkretnih aranžmana i priprema u vezi sa ERDF-om i Kohezijskim fondom s jedne strane i ESF-a sa druge.

I. ZAKONODAVNI OKVIR

A. Zakonodavni okvir koji se odnosi na realizaciju kohezijske politike

1. Kako je definisana raspodjela nadležnosti između različitih nivoa vlasti u oblasti regionalne politike? Molimo da dostavite spisak svih propisa Bosne i Hercegovine koji se direktno odnose na kohezijsku politiku.
2. Kako bi Bosna i Hercegovina osigurala poštovanje zahtjeva iz članova 174. i 175. Ugovora?
3. Šta bi bilo potrebno da se uspostavi sistem za upravljanje fondovima za cijelu zemlji? Koji organ (ili organi) vlasti će biti odgovorni za odobravanje tih upravnih i/ili zakonskih akata? Koliko je vremena u prosjeku potrebno da se usvoje ti akti na nacionalnom nivou (uzimajući u obzir izradu, interne konsultacije i konačno usvajanje)? Koliko takvih akata će biti potrebno u Bosni i Hercegovini?
4. Kako će sistem za upravljanje fondovima osigurati poštovanje osnovnih načela pomoći (partnerstvo, ravnopravnost između muškaraca i žena i zabranu diskriminacije, održivi razvoj)?

B. Usklađenost sa politikama Unije

5. Kakvo je stanje što se tiče usklađivanja sa *acquis*-em koji se odnosi na ovo poglavlje?
   a) Pravila o konkurenciji (državna pomoć);
   b) Pravila o dodjeli javnih ugovora/javne nabavke;

c) Pravila o dodjeli koncesija (i javno-privatnom partnerstvu);

d) Pravila o zaštiti i unapređenju životne sredine (naročito o strateškom uticaju na životnu sredinu, o procjeni uticaja na životnu sredinu, o primjeni principa „zagađivač plaća“ i o određivanju područja Natura 2000);

e) Pravila o transportu (posebno o tehničkim zahtjevima za infrastrukturu; o liberalizaciji tržišta usluga transporta; pravila o naknadama za pristup);

f) Pravila o eliminisanju nejednakosti i o podsticanju ravnopravnosti muškaraca i žena i o borbi protiv diskriminacije na osnovu polne, rasne ili etničke pripadnosti, vjere ili ubjeđenja, invaliditeta, starosti ili seksualne orijentacije u toku različitih faza realizacije i pristupa fondovima?

6. Ako u nekim od gore navedenih područja usklađivanje nije potpuno, kakvo prilagođavanje zakonodavnog okvira je potrebno kako bi se osigurala njegova kompatibilnost sa politikama Unije?

7. Kako biste ocijenili stepen do koga su ispunjeni i opšti i tematski unaprijed postavljeni uslovi?

C. Planiranje budžeta i mehanizmi za izvršenje na nacionalnom i (pod-nacionalnom) drugim (NUTS 2 i NUTS 3) nivoima vlasti, mehanizam za sufinansiranje

8. Budžetske cifre su često indikativne. Da li zakonodavni okvir Bosne i Hercegovine već omogućava budžetsku fleksibilnost? Koje su mogućnosti predviđene u okviru nacionalnog budžeta u pogledu prenosa sredstava za sufinansiranje koja se izdvajaju iz nacionalnog budžeta između projekata, programa i godina? Kakvo prilagođavanje zakonodavstva bi bilo neophodno ukoliko zakonodavstvo Bosne i Hercegovine ne omogućava takvu fleksibilnost?

9. Da li zakonodavni okvir Bosne i Hercegovine već omogućava donošenje višegodišnjeg budžeta? Ako ne, kakva prilagođavanja zakonodavstva su neophodna? U slučaju da se državni budžet usvaja na godišnjem nivou, na koji način se osigurava sufinansiranje višegodišnjih programa?

10. Kako će se obezbijediti nacionalno sufinansiranje u okviru pomoći EU (na centralnom i, gdje je relevantno, na (pod-nacionalnom) drugim nivoima)?

a) Kako će se obezbijediti kapaciteti za sufinansiranje na državnom i (pod-nacionalnom) drugim nivoima vlasti (regionalnom/lokalnom/opštinskom) ? Da li zakonodavstvo već omogućava sufinansiranje na nacionalnom, regionalnom, lokalnom ili opštinskom nivou?

b) Koji su regionalni i lokalni, ekonomski i socijalni ili drugi partneri od kojih se očekuje sufinansiranje? Kako će se obezbijediti to sufinansiranje?

c) Mogu li vlasti na pod-nacionalnom nivou sufinansirati programe/projekte koje finansira EU?

d) Kako se pod-nacionalni nivoi vlasti finansiraju? Da li posjeduju sopstvena sredstva od lokalnih poreza ili iz drugih izvora? Uživaju li izvjesnu autonomiju u pozajmljivanju sredstava? Koji dio njihovih budžeta dolazi iz vlastitih fiskalnih izvora, a koji iz državnog budžeta?

11. Kako će se obezbijediti nacionalno finansiranje (na centralnom, i, gdje je to relevantno, na pod-nacionalnim nivoima) za održavanje, funkcionisanje i redovno obnavljanje EU projekata?

D. Zakonske odredbe o finansijskoj kontroli

12. Koji zakonski okvir se odnosi na finansijsku kontrolu i reviziju? Da li su svi javni organi, na nacionalnom i pod-nacionalnim nivoima, obavezni da uspostave finansijsku kontrolu i nezavisne strukture interne revizije?
13. Postoje li pravni zahtjevi u vezi sa razdvajanjem odgovornosti, posebno između funkcija plaćanja i odobravanja?

E. Teritorijalna organizacija

14. Ukratko objasnite teritorijalnu organizaciju Bosne i Hercegovine koja je relevantna za institucionalnu strukturu potrebnu za buduću realizaciju programa/projekata koje finansira EU.
15. Kakva je relevantna teritorijalna organizacija/podjela Bosne i Hercegovine na regije koje odgovaraju nivoima NUTS klasifikacije (uključujući i broj regija u svakoj kategoriji)? Da li postoje planovi za reviziju ove klasifikacije?
16. Ako je relevantno, da li na regionalnom nivou postoje tijela za regionalni razvoj (posebno na nivou NUTS 2)? Ako postoje, koji je njihov pravni status, kako se finansiraju, kakve su im nadležnosti i uloga?
17. Da li postojeći pravni okvir dozvoljava lokalnim vlastima/lokalnim zajednicama da uzmu učešća u zajedničkim projektima koji se realizuju preko državnih granica? Postoje li neka ograničenja (npr. prenos novca između lokalnih vlasti preko granica) u učešću u prekograničnim ili transnacionalnim projektima? Ako ova ograničenja postoje, kako i kada Bosna i Hercegovina planira da ih ukine?
18. Da li postoje konkretni administrativni/zakonodavni aranžmani u vezi teritorijalne saradnje predviđeni propisima? Ako postoje, koji su to aranžmani?
19. Da li nadležni organ Bosne i Hercegovine ima lokalne ili regionalne biroe za zapošljavanje koji direktno pružaju usluge onima koji traže posao? Koliko biroa ima po opštini? Pružite više detalja o broju savjetnika i raspoloživom budžetu u ovim biroima? Imaju li lokalni biroi za zapošljavanje ulogu u:
    a) sprovođenju državnih politika tržišta rada;
    b) korištenju aktivnih politika tržišta rada u suzbijanju strukturne nezaposlenosti;
    c) borbi protiv rada na crno;
    d) upravljanju projektima i/ili praćenju projekata?

II. INSTITUCIONALNI OKVIR

20. Dostavite opis nadležnih organa odgovornih za programiranje i realizaciju pomoći EU i drugih vrsta pomoći u Bosni i Hercegovini koji su relevantni za realizaciju budućih programa koje se finansiraju iz EU fondova (planiranje, programiranje i provedba)? Ovaj opis treba da uključi i pregled zadataka i odgovornosti svakog navedenog organa.

21. Koji su privremeni planovi/radna hipoteza u vezi sa određivanjem organizacije institucija i sistema za provedbu fondova? Kako će njihova nezavisnost/razdvajanje funkcija biti zajamčena?
22. Na koji način je osigurana koordinacija između vlasti ili tijela na centralnom nivou u pogledu programiranja i provedbe EU i drugih vrsta pomoći? Da li su predviđene bilo kakve promjene u pogledu provedbe programa/projekata koje finansira EU?
23. Kako je osigurana koordinacija između centralnog nivoa i, gdje je to relevantno, drugih nivoa vlasti?
24. Na koji način je organizovano partnerstvo (učešće zainteresovanih strana) u pripremi, provedbi, finansiranju, praćenju i evaluaciji pomoći? Koje grupe partnera su ili će biti uključene? Na koji način će biti osigurano njihovo aktiviranje?
25. Upravljački organi li organi za sertifikaciju mogu delegirati određene zadatke jednom ili više posredničkih tijela. Koji zadaci će biti delegirani posredničkim tijelima i gdje bi ova tijela bila locirana? (npr. regionalne razvojne agencije ili radije posrednička tijela sa centralnom upravom)

III. ADMINISTRATIVNI KAPACITET

26. Koji je ukupan broj osoblja (takođe dostavite njihov broj po organizacijama, ako postoji) koje je uključeno u programiranje i provedbu pomoći EU u Bosni i Hercegovini? Kolika je stopa fluktuacije zaposlenih? Kako se fluktuacija ublažava?
27. Da li osoblje koje će se baviti programima/projektima koje finansira EU već ima stručnost i iskustvo u upravljanju (projektima, programima, ljudskim resursima), javnim nabavkama, evaluaciji i finansijskom upravljanju i kontroli? Da li je relevantna obuka organizovana ili se organizuje za ovo osoblje? Koji su planovi predviđeni za obuku o jačanju upravljačkih kapaciteta, upravljanju projektima, javnim nabavkama, kapacitetima za evaluaciju i finansijskom upravljanju i kontroli?
28. Koji privremeni planovi/radna hipoteza postoje u vezi sa procjenom potreba za izgradnjom kapaciteta i mjerama obuke u odnosu na pripreme za provedbu kohezijske politike? Da li postoje drugi sistematski planovi za pripremu administrativnih kapaciteta nadležnih tijela za provedbu kohezijske politike?
29. Molimo da objasnite procedure zapošljavanja koje se primjenjuju u javnim službama.
30. Da li je nivo naknada konkurentan privatnom sektoru kako bi se obezbijedilo zapošljavanje stručnog i iskusnog osoblja? Da li su predviđeni podsticaji da bi se osiguralo zadržavanje osoblja?
31. Da li već postoji ocjena rada javne uprave? Kako bi ova ocjena bila utvrđena za osoblje koje se bavi upravljanjem i kontrolom fondova?
32. Da li je javna uprava u Bosni i Hercegovini već opremljena standardiziranim razrađenim metodama, smjernicama, priručnicima, informatičkim sistemima za upravljanje investicijama/razvojnim programima u sljedećim područjima:
    a) Evaluacija (Da li se evaluacija vrši interno [unutrašnji kapaciteti] ili se unajmljuju vanjski stručnjaci [npr. iz akademskih institucija]?)
    b) Monitoring (Koje tijelo će biti zaduženo za uspostavljanje sistema za monitoring, koje tijelo će dati ulazne podatke?)

c) Ostalo, kao što su utvrđivanje kriterija za izbor, izrada kontrolnih listi za rukovodstvo kada provjerava postupak javne nabavke, procjena rizika, usklađenost s pravilima o državnoj pomoći.

IV. PROGRAMIRANJE

33. Da li postoje nacionalni planski dokumenti i sektorske strategije koje mogu predstavljati osnovu za strateške dokumente koji su potrebni za kohezijsku politiku? Informacije o ljudskim resursima/zapošljavanju i strategijama za društveni razvoj treba da sadrže: politike zapošljavanja, obrazovne politike i politike cjeloživotnog učenja i politike socijalne inkluzije. Kako će biti osigurana njihova koordinacija u pogledu sadržaja? Kroz koje procese će biti osigurano postavljanje prioriteta i usmjeravanje planiranih intervencija? Molimo vas da pripremite odgovore na pitanja pod tačkom 32 koja pokriva svih 10 tematskih ciljeva:

(1) istraživanje, tehnološki razvoj i inovacije;

(2) IKT;

(3) konkurentnost malih i srednjih preduzeća;

(4) podrška prelasku na ekonomiju sa niskim udjelom karbona u svim sektorima;

(5) adaptacija na klimatske promjene, prevencija i upravljanje rizicima;

(6) očuvanje i zaštita životne sredine i promovisanje efikasnosti resursa;

(7) održivi transport i otklanjanje uskih grla u infrastrukturama ključnih mreža;

(8) održivo i kvalitetno zapošljavanje i podrška mobilnosti radne snage;

(9) socijalna inkluzija, borba protiv siromaštva i svih oblika diskriminacije;

(10) obrazovanje, obuka i stručno osposobljavanje za sticanje vještina i cjeloživotno učenje.

34. Da li postoji povezanost između ovih planova/strategija i procesa ulaganja i planiranja budžeta i, ako postoji, na koji način je obezbijeđena? Koji višegodišnji aranžmani planiranja budžeta podržavaju realizaciju aktivnosti koje proizilaze iz strategija?

35. Koji organ(i) ili tijelo (tijela) je bio/će biti odgovoran za (ili uključen u) pripremu ovih planova i strategija? Kako će njihova koordinacija biti osigurana; koji organi će preuzeti odgovornost za pregovore?

36. Koji organi će preuzeti vodeću ulogu u procesu programiranja i za sporazum o partnerstvu i za operativne programe (za programe navedite po fondu)?

37. Da li postoji lista dovoljno razvijenih investicijskih projekata kako bi se osigurala apsorpcija sredstava iz fondova? Kojim procesom su oni izvedeni iz sektorskih strategija? Ako ne postoje,

a) Kada će biti izrađena lista prioritetnih projekata?

b) Koja tijela će biti odgovorna za pripremu projekata? Koja pomoć je predviđena da se koristi (npr. JASPERS, IPA)?

c) Koje tijelo će na nivou cijele države (nacionalnom nivou) koordinisati pripremu Izradu liste prioritetnih projekata i na osnovu koje metodologije?

d) Na koji način će priprema projekata biti finansirana (izvori finansiranja)?

38. Da li su administrativni kapaciteti za izradu i realizaciju projekta odgovarajući? Koje su mjere za izgradnju administrativnih kapaciteta (koji se odnose i na izradu i na provedbu) i pomoć za korisnike (posebno za projekte na pod-nacionalnom nivou) predviđeni?
39. Kako bi bila organizovana široka partnerstva za pripremu programskih dokumenata i, kasnije, za njihovu provedbu? Kako će se osigurati transparentnost programiranja?
40. Kako bi bili organizovani poslovi koji se odnose na mjere informisanja i obavještavanja javnosti u vezi sa provedbom sredstava iz fondova?

V. MONITORING I EVALUACIJA

41. Da li postoje organi sa dovoljno iskustva i kapaciteta za monitoring i nezavisnu evaluaciju programa javnih investicija? Da li postoje planovi da se ti subjekti uključe u realizaciju programa/projekata koje finansira EU?
42. Da li postoji sistem monitoringa i evaluacije koji može predstavljati osnovu za monitoring provedbe programa/projekata koje finansira EU?

VI. FINANSIJSKO UPRAVLJANJE I KONTROLA

43. Koji organi ili tijela će biti odgovorni za provjeru ispravnosti provedbe operacija?
44. Koji organi ili tijela će biti odgovorni za osiguravanje revizije kojom će se provjeriti efikasno funkcionisanje sistema upravljanja i kontrole?
45. Ako je primjenjivo, navedite koje se funkcije u vezi sa pravilnom provedbom operacija i potvrđivanjem rashoda delegiraju ili djelimično delegiraju drugim tijelima koja treba odrediti?
46. Ako je primjenjivo, navedite na koji način se primjenjuje koncept podjele funkcija u svim strukturama za provedbu? Ako ne postoji način, navedite kako će se uvesti.
47. Da li su prethodno pomenuti organi ili tijela predmet interne revizije?
48. Ako je primjenjivo, gdje se nalaze ove jedinice interne revizije? Da li su ove jedinice funkcionalno nezavisne? Na koji način se ovo garantuje?
49. Koliko osoblja je na raspolaganju za internu reviziju? Je li osoblje internih jedinica/odjela revizije dostatno/adekvatno?
50. Da li postoje sistemi izvještavanja za računovodstvo, monitoring i finansije koji se mogu koristiti za finansiranje projekata/programa koje finansira EU?
51. Da li postoje postupci za upravljanje nepravilnostima na nacionalnom i regionalnom nivou?
52. Da li postoje postupci i odgovornosti u vezi sa obavještavanjem Komisije o nepravilnostima?
53. Da li postoje odgovornosti za kontrolu i reviziju na nacionalnom i pod-nacionalnom nivou? Ako je odgovor pozitivan, dajte opis nadležnih organa.
54. Koje mjere protiv zloupotreba (odgovornosti, postupci) postoje?

VII. POSTOJANJE STATISTIKE KORIŠTENJA STRUKTURNIH/KOHEZIONIH FONDOVA

55. Opišite koji relevantni socio-ekonomski podaci/statistike postoje na svakom nivou vlasti.

POGLAVLJE 23: PRAVOSUĐE I OSNOVNA PRAVA

U skladu s članom 6. stav 1. Ugovora o Evropskoj uniji (TEU), Unija se zasniva na načelima slobode, demokratije, poštovanja ljudskih prava i osnovnih sloboda, i vladavine prava. Ta načela su zajednička za države članice i države kandidati treba da ih poštuju.

Načelo vladavine prava i pravo na pravično suđenje, kako je navedeno u članu 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP) i članu 47. Povelje o osnovnim pravima Evropske unije, propisuju da **pravosuđe** mora da bude nezavisno i nepristrasno. Sadržaj tih pojmova je razjašnjen u sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP), što je prihvaćena referenca za *acquis* EU prema članu 6. stav 2. UEU. Konkretno, sudovi moraju biti uspostavljeni zakonom; ne smije biti diskriminacije u postupcima imenovanja sudija; donošenje odluka u pravosuđu ne smije biti pod utjecajem izvršne niti zakonodavne vlasti; sudije moraju postupati nepristrasno i tako da to bude vidljivo svima; uvjeti njihovog mandata moraju biti osigurani zakonom na odgovarajući način; osnovi za disciplinski postupak ili razrješenje funkcije moraju biti ograničeni i utvrđeni zakonom.

Pored toga, opće načelo prava EU jeste da pravosuđe mora imati dovoljno sredstava za efikasan rad, a od sudija se očekuje da poštuju visoke moralne standarde pri obavljanju svojih dužnosti u skladu sa zakonom. Preporuka br. R(94)12 o nezavisnosti, efikasnosti i ulozi sudija Komiteta ministara Vijeća Evrope (SE) pruža dalja pojašnjenja. Slično tome, Evropske smjernice o etici i ponašanju javnih tužilaca (Budimpeštanske smjernice) nude korisne smjernice za zajednički evropski standard u toj oblasti.

Član 67. Ugovora o funkcioniranju Evropske unije (TFEU) napominje da sprječavanje i borba protiv **korupcije** doprinosi uspostavljanju prostora slobode, sigurnosti i pravde. Konvencija o zaštiti finansijskih interesa Evropske zajednice iz 1995. godine i Konvencija o borbi protiv korupcije u koju su umiješani službenici Evropske zajednice ili država članica iz 1997. godine ukazuju na to da su za borbu protiv korupcije potrebne „djelotvorne, srazmjerne i preventivne“' krivično-pravne sankcije. Okvirna odluka Vijeća o borbi protiv korupcije u privatnom sektoru iz 2003. godine definira aktivnu i pasivnu korupciju u privatnom sektoru kao krivično djelo i propisuje odgovornost pravnih lica i za aktivnu i za pasivnu korupciju. Od država kandidata se u skladu sa Saopćenjem komisije za sveobuhvatnu politiku EU protiv korupcije iz 2003. godine očekuje da održe snažnu političku posvećenost na najvišem nivou, da razviju i poboljšaju istražna sredstva i da odrede više specijaliziranih kadrova za borbu protiv korupcije, da provedu obuku i specijalizaciju, da primijene strategije i propise na djelotvoran način i da se u potpunosti usklade sa relevantnim međunarodnim instrumentima. Ovo posljednje posebno obuhvata Konvenciju UN-a protiv korupcije i Krivično-pravnu i Građansko-pravnu konvenciju Vijeća Evrope o korupciji.

U skladu sa članom 6. stav 3. UEU i sudskom praksom Evropskog suda, Unija poštuje **osnovna prava** koja garantira EKLJP i koja proističu iz ustavnih tradicija zajedničkih za države članice kao općih načela prava Evropske unije. Stoga su ona obavezujuća za institucije Unije u provođenju njihovih ovlaštenja i za države članice kada primjenjuju pravo Evropske unije (član 51. Povelje o osnovnim pravima EU). Pri tumačenju osnovnih prava, Evropski sud se uglavnom oslanja na odredbe EKLJP, a povremeno i na nekoliko drugih međunarodnih izvora kao što je UN-ov Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima. U skladu sa članom 6. stavom 1. UEU, prava, slobode i načela utvrđena u Povelji o osnovnim pravima EU su obavezujuća za Uniju.

Spisak osnovnih prava pokriva tradicionalna građanska prava, kao što su pravo na život, zabrana mučenja i ponižavajućeg postupanja, pravo na slobodu i sigurnost osoba koje nameće stroga ograničenja u pogledu pritvora, slobode vjeroispovijesti, slobode govora i slobode udruživanja i okupljanja. Unija također štiti osnovno pravo na poštovanje privatnog

života kada je u pitanju obrada ličnih podataka. Direktiva Evropskog parlamenta i Vijeća 95/46/EZ o zaštiti pojedinaca u pogledu obrade ličnih podataka i o slobodnom protoku tih podataka jeste osnovni instrument na nivou EU. Propisi o zaštiti podataka su modernizirani sa tzv. paketom reformi EU u oblasti zaštite podataka, koji se sastoji od i) Uredbe (EU) 2016/679 Evropskog parlamenta i Vijeća od 27. aprila 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom ličnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ (Opća uredba o zaštiti podataka),[53] i Direktive (EU) 2016/680 Evropskog parlamenta i Vijeća od 27. aprila 2016 o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom ličnih podataka od strane nadležnih tijela u svrhe sprečavanja, istrage, otkrivanja ili krivičnog procesuiranja kaznenih djela ili izvršavanja kaznenih sankcija i o slobodnom kretanju takvih podataka, te o stavljanju izvan snage Okvirne odluke Vijeća 2008/977/PUP. [54] Uredba je stupila na snagu 24. maja 2016. godine i primjenjuje se od 25. maja 2018. Direktiva je stupila na snagu 5. maja 2016. godine. Države članice treba da je preuzmu u svoje propise do 6. maja 2018.

Direktiva 95/46/EZ precizira i proširuje načela zaštite prava i sloboda pojedinaca sadržana u Konvenciji VE od 28. januara 1981. godine o zaštiti pojedinaca u vezi sa automatskom obradom ličnih podataka i njenom Dodatnom protokolu 181. Ona predviđa slobodno kretanje tih podataka unutar EU/EEP i za privatni i za javni sektor pod izvjesnim uslovima kao što su legitimnost, dobar kvalitet podataka i poštovanje načela konačnosti i proporcionalnosti. Konvencija se trenutno revidira. Tekuća modernizacija ima za cilj rješavanje novih pitanja u pogledu zaštite podataka koja se odnose na povećanu upotrebu IKT i unapređenje provedbe propisa. Međuvladin *ad hoc* Odbor za zaštitu podataka (CAHDATA) završio je aktivnosti na izmjeni i dopuni teksta koji će vjerojatno biti dostavljen Komitetu ministara na odobrenje iduće godine (2017).

Spisak ljudskih prava EU takođe sadrži više garancija za osiguranje jednakosti. Postoji opća zabrana diskriminacije na raznim osnovama; ravnopravnost između muškaraca i žena mora biti osigurana; mora se poštovati kulturna, religijska i jezička različitost. Pored toga, prava djeteta iziskuju posebnu zaštitu u skladu sa članom 24. Povelje o osnovnim pravima EU; sadržina tih prava se temelji na Konvenciji UN-a o pravima djeteta koju su ratificirale sve države članice. Djeca posebno imaju pravo na opstanak, razvoj, zaštitu od štetnih uticaja, zloupotrebe i iskorištavanja, i puno učešće u porodičnom, kulturnom i društvenom životu. Osim toga, Direktivom 2011/93/EU od 13. decembra 2011. o borbi protiv seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece i dječje pornografije vrši se usklađivanje, u cijeloj Evropskoj uniji, krivičnih djela koja se odnose na seksualno zlostavljanje djece, seksualno iskorištavanje djece i dječju pornografiju. Ona također utvrđuje koje su minimalne sankcije. Ova Direktiva takođe dopunjuje Direktivu 2011/36/EU od 5. aprila 2011. o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti njenih žrtava.

Prema članu 21. Povelje o osnovnim pravima EU, pripadnici nacionalnih manjina ne smiju biti diskriminirani. Član 1. Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina potvrđuje da ljudska prava obuhvataju prava manjina. Prava manjina obuhvataju pravo na nediskriminaciju osoba koje pripadaju nacionalnoj manjini; slobodu udruživanja, okupljanja, izražavanja, slobodu vjeroispovijesti, slobodu korištenja sopstvenog jezika, i efektivno učešće u javnim poslovima. Mjere protiv rasizma i ksenofobije pokrivaju oblasti poput antisemitizma, islamofobije i netrpeljivosti prema Romima. Važnost sprječavanja i borbe protiv ovih pojava je naglašena u članu 67. UFEU. Vijeće je 1996. godine usvojilo Zajedničku akciju za borbu protiv rasizma i ksenofobije.

Naposljetku, *acquis* Unije u oblasti osnovnih prava sadrži više važnih pravosudnih garancija.

[53] Sl. gl. L 119, 4.5.2016, str. 1-88
[54] Sl. gl. L 119, 4.5.2016, str. 89-131

Prema članu 47. Povelje o osnovnim pravima EU, svako ima pravo na pravično suđenje i pravo na djelotvoran pravni lijek. Pravna pomoć treba da bude osigurana ukoliko optužena osoba nema dovoljno sredstava, što se u početku odnosilo na krivične predmete, ali je prošireno, pod izvjesnim uslovima, i na građanske kada je to u interesu pravde. Pored toga, treba da se poštuju načela legalnosti i srazmjernosti krivičnih djela i kazni. Optuženi mora da podliježe i pretpostavci nevinosti i da uživa prava na odbranu.

Prava građana EU se odnose na aktivno i pasivno biračko pravo na izborima za Evropski parlament i na izborima za lokalnu samoupravu, pravo na slobodno kretanje i boravak u Evropskoj uniji i diplomatsku i konzularnu zaštitu.

I. PRAVOSUĐE

(*Za detaljna pitanja, vidjeti Politički kriterijumi*)

II. BORBA PROTIV KORUPCIJE

(*Za detaljna pitanja, vidjeti Politički kriterijumi*)

III. OSNOVNA PRAVA

(*Za detaljna pitanja, vidjeti Politički kriterijumi*)

IV. GRAĐANSKA PRAVA EU

A. Aktivno i pasivno biračko pravo na općinskim izborima

1. Koji bi zakonski postupci bili neophodni kako bi se građanima EU omogućilo da glasaju za i/ili da se kandidiraju za općinske izbore u Bosni i Hercegovini ili da koriste druga biračka prava?

B. Pravo na slobodno kretanje i boravak

2. Koji dokumenti su potrebni građanima EU i članovima njihovih porodica da bi ušli u Bosnu i Hercegovinu?
3. Koje dokumente moraju da prikažu građani EU koji se ne bave privrednom djelatnošću i koliko treba da plate za boravišnu dozvolu?
4. Koji su razlozi za odbijanje ulaska ili boravka građanima EU?

C. Diplomatska i konzularna zaštita

5. Koje mjere (zakonske, institucionalne i druge) bi bile neophodne kako bi se građanima EU omogućilo da koriste zaštitu diplomatskih i konzularnih predstavništava u Bosni i Hercegovini, uključujući izdavanje putnih isprava po hitnom postupku?

POGLAVLJE 24: PRAVDA, SLOBODA I SIGURNOST

Politike EU imaju za cilj da održe i dalje razvijaju Uniju kao područje slobode, sigurnosti i pravde. Što se tiče pitanja kao što su granična kontrola, vize, vanjske migracije, azil, policijska saradnja, borba protiv organizovanog kriminala i terorizma, saradnja na polju narkotika, carinska saradnja i pravosudna saradnja u krivičnim i građanskim stvarima, države članice moraju da budu propisno opremljene da bi adekvatno primijenile okvir zajedničkih pravila koja su u stalnom porastu. Iznad svega, to iziskuje snažan i dobro integriran upravni kapacitet unutar agencija za provedbu zakona i drugih relevantnih tijela, koja moraju da dostignu neophodne standarde. Profesionalna, pouzdana i djelotvorna policijska organizacija je od prevashodnog značaja. Najdetaljniji dio politika EU o pravdi, slobodi i sigurnosti je šengenski *acquis* koji podrazumijeva uklanjanje kontrola na unutrašnjim granicama. Međutim, za nove države članice znatni dijelovi šengenskog *acquis*-a primjenjuje se tek nakon što se donese posebna Odluka Vijeća po pristupanju.

I. MIGRACIJE

1. Dostavite informacije o imigracijskoj politici općenito, kao i pravnim propisima ili drugim pravilima kojima se uređuje migracija u vašoj zemlji. Kako je definirana raspodjela nadležnosti između različitih nivoa vlasti u ovoj oblasti politike?
2. Opišite postupke za dobijanje boravišne dozvole, razloge za odbijanje, produženje važenja ili povlačenje dozvola, i žalbene postupke.
3. Da li imate imigracione propise koji predviđaju spajanje porodica? Ukoliko imate, molimo vas da navedete u glavnim crtama ko se može smatrati članom porodice, koji uslovi treba da se ispune, postupci i prava po admisiji.
4. Da li imate imigracione propise za dobijanje statusa osobe s dugotrajnim boravištem? Ukoliko imate, molimo vas da ih izložite u kratkim crtama, precizirajući prava koja se odnose na taj status i uslove za njegovo ukidanje.
5. Molimo da opišete svoj sistem za admisiju u svrhe zapošljavanja, studiranja i istraživanja, te u druge svrhe. Ako postoji nekoliko uspostavljenih sistema (npr. sezonski radnici, dadilje, visoko kvalifikovani radnici, osobe premještene unutar društva, naučna istraživanja, studenti, volonterski rad, razmjena učenika, pripravnici itd.), ukratko ih opišite.
6. Opišite svoju politiku integracije stranih državljana (npr. kurseve jezika, mjere uključivanja u društvo).
7. Navedite imigracione statističke podatke za posljednjih pet godina, uključujući analitički prikaz državljanstva i razloge za imigraciju.
8. Da li imate propise koji predviđaju sankcije protiv poslodavaca koji zapošljavaju strane državljane sa nezakonitim boravkom? Ukoliko imate, molimo vas da ih izložite u glavnim crtama.
9. Da li imate propise koji utvrđuju obaveze prevoznika koji prevoze strane državljane na teritoriju Bosne i Hercegovine? Ukoliko imate, molimo vas da ih izložite u glavnim crtama, precizirajući da li ti propisi predviđaju i sankcije.
10. Navedite organe i službe uključene u borbu protiv tranzitnih migracija, krijumčarenja ljudi i trgovine ljudima. Opišite metode njihovog rada i koordinacione strukture u državi i na regionalnom nivou.

11. Opišite postojeću međunarodnu saradnju u ovoj oblasti (regionalne forume, bilateralne sporazume, saradnju sa EU).
12. Dostavite informacije o metodama prikupljanja podataka o stranim državljanima kojima je uskraćen ulazak u zemlju i o privođenjima stranih državljana za koje se otkrije da se ilegalno nalaze na vašoj teritoriji. Koje su metode vraćanja državljana trećih zemalja? Kako vlasti osiguravaju da se osobe vrate u svoje zemlje porijekla?
13. Dostavite statističke podatke za posljednjih pet godina o broju privedenih stranih državljana za koje je otkriveno da se ilegalno nalaze u Bosni i Hercegovini. Naznačite državljanstva koja su najzastupljenija, koje rute i metode su korištene, i najnovije trendove kao i broj privedenih lica koja su efikasno udaljena iz zemlje.
14. Objasnite politiku vraćanja, uključujući:
    a) uspostavljene postupke i institucionalni okvir za dobrovoljni i ne-dobrovoljni povratak u zemlje porijekla i zemlje tranzita.
    b) broj odluka o povratku, izvršenih udaljavanja i odredište povrataka u posljednjih pet godina;
    c) sporazume o readmisiji i s njima povezane protokole za provedbu (i druge radne sporazume koji olakšavaju povratak) koji su na snazi (dostavite spisak takvih sporazuma), te planirane i tekuće pregovore u tom pogledu;
    d) organe nadležne za postupanje po zahtjevima za readmisiju.
15. Dostavite detaljne informacije o primjeni sporazuma o readmisiji i s njima povezanih protokola za provedbu koji su zaključeni sa EU, uključujući i godišnje statističke podatke za posljednjih 5 godina (broj odobrenih zahtjeva/uskraćenih zahtjeva/zahtjeva bez odgovora koje su proslijedile države članice, broj ponovno prihvaćenih državljana BiH i državljana trećih zemalja).
16. Opišite institucionalni okvir za sprečavanje apatridnosti i zaštite osoba bez državljanstva.

II. AZIL

17. Dostavite informacije o pravnim propisima ili drugim pravilima kojima se uređuje politika azila. Kako je definirana raspodjela nadležnosti između različitih nivoa vlasti u ovoj oblasti politike?
18. Opišite svoj azilni postupak u prvom i drugom stepenu.
    a) uobičajene, izuzetne (na primjer na granici) i ubrzane postupke;
    b) navedite broj i vrstu žalbi;
    c) objasnite koja tijela su nadležna u svakom stepenu i kakav im je sastav;
    d) navedite procjenu prosječne dužine trajanja postupaka;
    e) navedite uključene službe i brojno stanje osoblja koje se bavi azilnim postupcima;
    f) metodologiju za prikupljanje informacija o zemlji porijekla.
19. Da li se neki od sljedećih koncepata primjenjuje u Bosni i Hercegovini? Ako se primjenjuje, kako?
    a) sigurna treća zemlja;

b) sigurna zemlja porijekla;

c) očigledno neosnovani zahtjevi.

20. Opišite proceduralne garancije za podnosioce zahtjeva za azil:

a) informacije, intervju, pravo na advokata i zastupanje, usmeno prevođenje/pisano prevođenje;

b) nezavisnost postupaka revizije i žalbe;

c) mjere za maloljetna lica bez pratnje.

21. Koji koncept zaštite se primjenjuje u Bosni i Hercegovini?

a) Kako primjenjujete pet osnova iz člana 1A i odredbe izuzeća Člana 1F Ženevske konvencije iz 1951. godine (ŽK)?

b) Da li su subjekti krivičnog gonjenja koji ne djeluju u ime države obuhvaćeni vašim shvatanjem definicije izbjeglica iz Člana 1.A ŽK?

c) Da li imate supsidijarnu zaštitu ili druge oblike humanitarne zaštite?

d) Da li imate sistem privremene zaštite za rješavanje problema masovnog priliva raseljenih lica?

22. Koje službe su nadležne za primjenu odredaba za određivanje države odgovorne za ispitivanje zahtjeva za azil i za evidentiranje i obradu otisaka prstiju podnosilaca zahtjeva za azil s tim u vezi (u cilju eventualne buduće primjene uredbe Dublin II i uredbe o Eurodac-u?

23. Opišite svoje sisteme registracije i identifikacije (uključujući i informatičke) za podnosioce zahtjeva za azil.

24. Opišite svoj sistem uslova za prihvatanje za podnosioce zahtjeva za azil uključujući prihvatne centre. Da li su uvedeni standardi prihvata? Ako jesu, opišite mehanizam kojim se osigurava primjena tih standarda.

25. Dostavite podatke za period 2013 - 2016 o osobama koje su upisane za postupak azila i osobama koji uživaju status privremene zaštite

26. Navedite informacije o saradnji Bosne i Hercegovine sa Evropskim uredom za azil (EASO).

27. Opišite okvir za saradnju sa UNHCR-om i nevladinim organizacijama.

28. Opišite svoju politiku integracije izbjeglica i osobe koje su dobile drugi oblik zaštite u Bosni i Hercegovini.

29. Opišite postojeći sistem prikupljanja podataka i statističkih podataka o azilu i kretanjima izbjeglica u Bosni i Hercegovini i dostavite sljedeće podatke (referentni period: 2010 - 2016): broj podnositelja zahtjeva za azil, broj pozitivnih odluka kojima se priznaje izbjeglički i drugi zaštićeni status, negativnih odluka kojima se odbijaju zahtjevi i druge nematerijalnog odluke (sve prvostepene i žalbene), klasificirane po državljanstvu podnositelja zahtjeva, za svaku godinu.

30. Opišite aktivnosti u vezi sa praktičnom saradnjom sa drugim državama u koje su uključeni vaši organi za rješavanje azila (na primjer: razmjena informacija o zemlji porijekla, organizacija seminara, studijske posjete, itd.)

31. Opišite položaj izbjeglica na koje se primjenjuju pravni propisi o izbjeglicama koje su došle u Bosnu i Hercegovinu tokom jugoslovenskih ratova iz '90-ih godina prošlog vijeka.

III. VIZNA POLITIKA

32. Dostavite informacije o pravnim propisima ili drugim pravilima kojima se uređuje vizna politika. Kako je definirana raspodjela nadležnosti između različitih nivoa vlasti u ovoj oblasti politike?
33. Koje treće zemlje imaju obavezu posjedovanja vize, a koje nemaju?
34. Da li postoje neke odredbe o sezonskom bezviznom režimu?
35. Koje vrste kratkoročnih i dugoročnih viza se izdaju, uključujući i one koje se izdaju u diplomatskim predstavništvima u inostranstvu?
36. Koji kriteriji i uslovi se koriste kao osnov za izdavanje različitih vrsta viza?
37. Kakav je standardni postupak za procjenu zahtjeva za izdavanje viza? Koje institucije su odgovorne za vršenje procjene? Kako je postupak formaliziran i dostupan za sve, odnosno za nadležne organe i podnositelje zahtjeva?
38. Da li su u Bosni i Hercegovini informatički povezani organi za izdavanje viza i Ministarstvo vanjskih poslova? Da li imate širokopojasnu ili brzu internet konekciju između svojih centralnih organa za izdavanje viza i svojih konzularnih predstavništava u trećim zemljama preko kojih je moguće prenošenje biometrijskih datoteka? Ukoliko nemate, da li imate planove za njihovu tehničku implementaciju? Postoji li sigurnosni plan za rad informacijskog sistema za vize?
39. Da li vaši organi za izdavanje viza imaju fizičke kapacitete za digitalno prikupljanje biometrijskih identifikatora (otisaka prstiju i slika lica) od podnosilaca zahtjeva za vizu? Ukoliko nemaju, da li imate planove za njihovu tehničku implementaciju?
40. Da li postoji državni registar/baza podataka za vize (uključujući izdate vize i odbijene zahtjeve za vizu)?
41. Da li postojeće vize omogućuju podnosiocima zahtjeva da rade u Bosni i Hercegovini bez boravišne dozvole ili radne dozvole?
42. Da li vaši propisi predviđaju neku odredbu za kažnjavanje osoba koje stupe na teritoriju Bosne i Hercegovinu bez pasoša? Ukoliko ne predviđaju, da li vaše vlasti imaju namjeru da uvedu neku izmjenu i dopunu propisa i kada će to biti učinjeno?
43. U kojim slučajevima vize mogu da se izdaju na graničnim prelazima? Koliko često se to radi? Kakve kontrole se sprovode u tim slučajevima?
44. Da li su vaši granični prelazi organizovani tako da biometrijska oprema može da se integriše u postojeće procedure graničnih provjera? Da li imate planove za tehničku implementaciju u tom pogledu?
45. Da li imate bilo kakve sporazume sa trećim zemljama oko izdavanja viza u vaše/njihovo ime? U tom slučaju, kako se osigurava procjena svakog zahtjeva?
46. Da li Bosna i Hercegovina sarađuje ili namjerava da sarađuje sa trećim zemljama oko dijeljenja prostorija za postupak izdavanja viza? Ukoliko sarađuje, kako se osigurava procjena svakog zahtjeva za vizu?

47. Sigurnost dokumenata: Molimo vas da pružite informacije o pravnim propisima i drugim pravilima koja uređuju izdavanje mašinski čitljivih biometrijskih pasoša i putnih isprava građanima Bosne i Hercegovine i boravišnih dozvola za državljane trećih zemalja koji legalno borave u Bosni i Hercegovini. Navedite institucije koje su nadležne za izdavanje navedenih isprava. Molimo vas da pružite informacije o pravnim propisima i drugim pravilima koja uređuju format i sigurnosne karakteristike viza.
48. Kakve su tehnički i administrativni kapaciteti za otkrivanje falsifikovanih dokumenata?
49. Da li postoji krivično-pravni okvir za sprečavanje omogućavanja neovlaštenog ulaska, tranzita i boravka?
50. Da li postoje konkretne procedure u pogledu neovlaštenog ulaska, tranzita i boravka?

IV. VANJSKE GRANICE I ŠENGEN

51. Dostavite informacije o pravnim propisima ili drugim pravilima kojima se uređuje upravljanje granicom u Bosni i Hercegovini. Kako je definirana raspodjela nadležnosti između različitih nivoa vlasti u ovoj oblasti politike?
52. Da li u Bosni i Hercegovini postoje strategija integriranog upravljanja granicama (IUG) i akcioni plan za IUG? Ukoliko postoje, opišite glavne komponente strategije integriranog upravljanja granicama i fazu provedbe akcionog plana za IUG.
53. Da li je koncept integriranog upravljanja granicom Bosne i Hercegovine u skladu sa konceptom EU, kao što je definirano Zaključcima Vijeća o integriranom upravljanju granicom od 4.-5. decembra 2006. i članom 4. Uredbe (EU) 2016/1624 Evropskog parlamenta i Vijeća od 14. septembra 2016. o evropskoj graničnoj i obalnoj straži?
54. Opišite institucionalnu strukturu zaduženu za upravljanje sistemom/politikom IUG. Da li postoje protokoli/sporazumi/propisi o podjeli zadataka i modeli i instrumenti standardne koordinacije i saradnje između nadležnih organa za upravljanje granicom koji se primjenjuju u cijeloj Bosni i Hercegovini? Da li postoje mehanizmi za međuresornu saradnju?
55. Da li postoji centraliziran i jasno strukturiran javni organ sa direktnim lancem komande između jedinica Granične policije? Da li postoji jedinstveni nadležni organ koji ima vodeću ulogu u osiguranju provedbe integriranog upravljanja granicom?
56. Da li postoji sveobuhvatna slika stanja na državnom nivou koja se stalno ažurira i koja sadrži sve informacije u vezi sa upravljanjem državnom granicom? Da li postoji nacionalni koordinacioni centar, koji 24 sata dnevno, sedam dana u sedmici koordinira aktivnosti svih službi koje obavljaju zadatke granične kontrole?
57. Da li postoje planovi za raspoređivanje resursa, osoblja i opreme za reagiranje u incidentnim situacijama duž granice?
58. Opišite načine na koje se osigurava informiranost o stanju i sposobnost reagiranja na zelenim i plavim granicama. Da li je njihov nivo zadovoljavajući u odnosu na analizu prijetnje? Koja bi bila glavna polja razvoja u tom pogledu?
59. Opišite sistem obuke za graničnu policiju. Da li su programi usklađeni sa zajedničkim osnovnim nastavnim planom obuke za graničare? Da li su službenici granične policije propisno osposobljeni i specijalizovani? Da li službenici granične policije znaju da komuniciraju na stranim jezicima? Da li su osposobljeni da postupaju po zahtjevima za međunarodnu zaštitu?

60. Opišite sistem analize rizika u graničnoj policiji. Da li postoji jedinica za analizu rizika u graničnoj policiji? Opišite korištenje analize rizika na nivou operativnog upravljanja i moguće rezultate. Objasnite koji budući koraci imaju za cilj unapređenje međuresorne saradnje i međuresornih analiza rizika u upravljanju granicom.
61. Kako obavještajni podaci pomažu upravljanju granicom?
62. Kako je uređeno prikupljanje informacija, njihova analiza i raspodjela?
63. Opišite organizacionu strukturu službe ili službi Bosne i Hercegovine koje su odgovorne za obavljanje zadaća nadzora državne granice:
    a) pravne i regulatorne aspekte,
    b) ljudske resurse (upravljanje karijerom, zapošljavanje i sistem rotacije svih agencija koje su zadužene za granične provjere i nadzor granice).
    c) usavršavanje:
    d) procedure za kontrolu granica;
    e) infrastruktura, informacioni sistemi i oprema;
    f) koordinacija i saradnja sa drugim relevantnim službama (carinom, veterinarskim i fitosanitarnim organima i/ili drugim službama/agencijama).
64. Kakva oprema je na raspolaganju graničarima? Da li postoji bilo kakav veći nedostatak u infrastrukturi ili opremi u pogledu rasporeda ili organizacije graničnih provjera?
65. Kakvu opremu prve i druge linije imate na graničnim prelazima? Opišite sve metode koje koriste graničari za obavljanje rutinskih provjera nacionalnih baza podataka i registara.
66. Da li Bosna i Hercegovina ima kapacitete za osiguranje mašinskog očitavanja novih isprava?
67. Opišite šta se čini kako bi se otkrile falsificirane isprave i, posebno, unaprijedila razmjena informacija za borbu protiv krivotvorenih putnih isprava. Da li postoji glavna baza podataka isprava? Ako postoji, dostavite informacije o njoj, o njenom ažuriranju i načinu korištenja od strane nadležnih institucija.
68. Opišite informatičku opremu i internet konekcije na granicama. Da li su svi granični prelazi opremljeni na istom nivou i da li je svo osoblje osposobljeno za korištenje opreme? Da li su sistemi komunikacija usklađeni sa onima koje koriste susjedne države, i/ili države članice EU?
69. Koje nacionalne baze podataka i registre imate (npr. o traženim i nestalim osobama, ukradenim vozilima, ukradenoj imovini, itd.)? Opišite postupke pretraživanja i alate za pretraživanje, npr. jedno sučelje za pretragu vrši pretraživanje više informacionih sistema istovremeno i daje kombinirane rezultate na jednom zaslonu.
70. Da li su svi granični prelazi povezani sa Interpol-ovom bazom podataka ukradenih i izgubljenih isprava?
71. Da li se nadzor granice zasniva na analizi rizika? Da li ima dovoljno osoblja i tehničkih sredstava za njegovu provedbu? Da li imate posebne operativne mobilne jedinice za nadzor granice, i, ukoliko imate, u kojim dijelovima granice?
72. Objasnite ulogu i ovlaštenja Granične policije u otkrivanju i istrazi prekograničnog kriminala.

73. Da li Bosna i Hercegovina ima pravni okvir da zatraži API podatke (podatke o putnicima prije putovanja) od aviokompanija za dolaske ili odlaske sa teritorije Bosne i Hercegovine? Ako ima, koliko često traži API?

74. Na koji način Bosna i Hercegovina sarađuje sa susjednim državama kako bi se poboljšala sigurnost granica (zvanični bilateralni sporazumi kao i praktični dogovori oko carine i aktivnosti granične policije)?

75. Dostavite informacije o trenutnom stanju u pogledu saradnje sa FRONTEX-om.

76. Kakvo je trenutno stanje u vezi s međunarodnim sporazumima o granicama i graničnom saradnjom sa susjednim državama? Molimo vas da navedete:

    a) kratak opis postojećih ili planiranih sporazuma;

    b) sažetak sadržine sporazuma;

    c) nivo na kojem su sporazumi usvojeni, ili će biti usvojeni, kao i (očekivano) vrijeme usvajanja;

    d) informacije o svim aranžmanima o lokalnom pograničnom saobraćaju;

    e) informacije o sporazumima o graničnim prelazima sa susjednim državama, uključujući i zajedničke granične prelaze.

77. Navedite trenutne/planirane mjere u borbi protiv korupcije na granicama (uključujući sve agencije) i sve relevantne propise. Postoji li posebni programi osposobljavanja u tom pogledu? Dostavite statističke podatke za svaku agenciju o predmetima korupcije, uključujući broj pokrenutih, neriješenih i završenih predmeta, kao i broj osuđenih osoba.

V. PRAVOSUDNA SARADNJA

A. Općenito

78. Koliko bilateralnih sporazuma o pravosudnoj suradnji (i sa kojim državama) je Bosna i Hercegovina potpisala? Da li oni uključuju i sporazume o uzajamnom priznavanju presuda i njihovom daljnjem izvršenju, o dostavi sudskih naloga i drugih pismena ili o uzajamnoj pravnoj pomoći?

79. Da li postoje statistički kapaciteti za praćenje broja i procesuiranja međunarodnih zahtjeva za pravosudnu saradnju? Koji organ vlasti nadzire provedbu pravosudne saradnje? Molimo da to opišete.

80. Da li postoji praksa neposrednog kontakta između sudova kada su u pitanju treće zemlje?

81. Da li je Bosna i Hercegovina uključena u rad pravosudnih mreža EU (npr. Evropske mreža za obuku u pravosuđu, Udruženja državnih vijeća i vrhovnih upravnih jurisdikcija Evropske unije, Mreže predsjednika vrhovnih sudova Evropske unije i Mreže glavnih tužilaca vrhovnih sudova Evropske unije, Evropske mreža pravosudnih vijeća ili Mreže za zakonodavnu saradnju između ministarstava pravde Evropske unije, Europris-a, Evropske konfederacije za probaciju, Evropske mreže akademija za obuku zatvorskog osoblja)?

B. Pravosudna saradnja u građansko-pravnim stvarima

82. Dostavite informacije o pravnim propisima i drugim pravilima koja uređuju oblast pravosudne saradnje u građanskopravnim predmetima, tj. o pitanjima međunarodne nadležnosti, priznavanja, izvršenja, pristupa pravdi i pravnoj pomoći u građanskopravnim i privrednim predmetima, uključujući porodično pravo. Objasnite stanje u BiH u pogledu pristupanja međunarodnim konvencijama.

83. Kako se strane sudske odluke, posebno odluke iz država članica Evropske unije, u građanskim i privrednim stvarima priznaju i izvršavaju? Molimo vas da navedete statističke podatke o broju predmeta i postignutim rezultatima.

84. Postoje li posebni, pojednostavljeni postupci u Bosni i Hercegovini za potraživanja i naplatu nespornih i malih potraživanja? Navedite statističke podatke o broju predmeta i postignutim rezultatima.

85. Kako se priznaju i izvršavaju strane odluke, posebno odluke iz država članica Evropske unije, u porodičnim predmetima (odnosno, zakonskom razdvajanju, razvodu, poništenju braka, roditeljskoj odgovornosti, obavezi izdržavanja)? Navedite statističke podatke o broju predmeta i postignutim rezultatima.

86. Na koji način se rješavaju slučajevi međunarodne otmice djece prema Haškoj konvenciji o građansko-pravnim aspektima međunarodne otmice djece iz 1980. godine? Navedite broj molbi, podnesenih u skladu sa Konvencijom, za vraćanje djece u posljednje tri godine, ishod molbi (vraćanje djeteta ili izostanak vraćanja) kao i prosječnu dužinu trajanja postupka. Navedite statističke podatke o broju predmeta i postignutim rezultatima.

87. Kako vaše zakonodavstvo rješava sukobe nadležnosti i mjerodavnog prava u pogledu međunarodnih stečajnih postupaka? Kako se strane odluke o stečaju priznaju i izvršavaju? Navedite statističke podatke o broju predmeta i postignutim rezultatima.

88. Da li strane koje su uključene u parnični postupak u Bosni i Hercegovini a nisu prisutne, mogu tražiti pravnu pomoć u zemlji uobičajenog boravišta? Ako mogu, kako Bosna i Hercegovina prima i rješava zahtjeve u tom pogledu?? Da li je ista mogućnost dostupna stranama koje su prisutne u Bosni i Hercegovini, a učestvuju u parničnom postupku u inostranstvu? Ukoliko jeste, kako se ti zahtjevi podnose, a zatim prosljeđuju u inostranstvo? Navedite statističke podatke o broju predmeta i postignutim rezultatima.

89. Kako je u vašem zakonodavstvu riješen sukob zakona za ugovorne i neugovorne obaveze?

90. Kako se strana sudska i vansudska pismena zaprimaju i uručuju? Kako se sudska i vansudska pismena Bosne i Hercegovine prosljeđuju kada treba da se uruče u inostranstvu? Dostavite statističke podatke.

91. Kako su u vašem zakonodavstvu riješena pitanja nadležnosti, sukoba zakona, priznanja i izvršenja kada se radi o međunarodnim slučajevima nasljeđivanja?

92. Kako je u vašem zakonodavstvu riješen sukob zakona u predmetima razvoda i zakonskog razdvajanja?

C. Pravosudna saradnja u krivično-pravnim stvarima

93. Dostavite informacije o pravnim propisima ili drugim pravilima koja uređuju ovu oblast i njihovoj usklađenosti sa relevantnim međunarodnim konvencijama.

94. Koje se vrste stranih sudskih odluka u krivičnim stvarima priznaju i izvršavaju i koji je postupak za priznavanje i izvršenje?

95. Kako se strana sudska pismena zaprimaju i uručuju? Kako se sudska i vansudska pismena Bosne i Hercegovine prosljeđuju kada treba da se uruče u inostranstvu? Molimo da dostavite statističke podatke.

96. Da li strane koje su uključene u krivični postupak u Bosni i Hercegovini, a nisu prisutne, mogu tražiti pravnu pomoć u zemlji uobičajenog boravišta? Ako mogu, kako Bosna i Hercegovina prima i rješava zahtjeve u tom pogledu? Da li je ista mogućnost dostupna stranama koje su prisutne u Bosni i Hercegovini, a učestvuju u postupku u inostranstvu? Ukoliko jeste, kako se ti zahtjevi podnose, a zatim prosljeđuju u inostranstvo? Molimo vas da navedete statističke podatke o broju predmeta i postignutim rezultatima.

97. Kako se vode evidencije krivičnih osuđujućih presuda u pravnom i tehničkom smislu? Da li su podaci dostupni elektronskim putem? Ukoliko jesu, da li se pohranjuju na centralnom ili regionalnom/lokalnom nivou? Kakav zakonodavni okvir postoji za čuvanje podataka, uključujući adekvatne mjere zaštite ličnih podataka?

98. Kako i na kojoj zakonskoj osnovi postupate po zahtjevima iz drugih zemalja za pribavljanje dokaza? Kako i na kojoj zakonskoj osnovi se prosljeđuju zahtjevi Bosne i Hercegovine za pribavljanje dokaza u inostranstvu?

99. Da li postoji obeštećenje za žrtve krivičnog djela ili oštećene osobe? Ako postoji, kako je to organizirano?

100. Kako su u vašem zakonodavstvu riješeni sukobi nadležnosti u krivičnim stvarima?

101. Koji postupci postoje u oblasti medijacije u krivičnim stvarima?

102. Kako je u vašem zakonodavstvu uređeno pitanje izručenja? Da li je dozvoljeno izručenje državljana Bosne i Hercegovine? Koje relevantne međunarodne konvencije (UN-a, Vijeća Evrope, druge) je potpisala Bosna i Hercegovina? Da li postoje bilateralni sporazumi po tom pitanju, i sa kojim državama? Koja je njihova tačna sadržina u vezi sa izručenjem svojih državljana? Da li imate bilateralne sporazume o prenosu postupaka i, ukoliko imate, koliki su djelokrug i ograničenja tih sporazuma? Sa kojim državama postoje takvi sporazumi? Dostavite statističke podatke o broju predmeta i postignutim rezultatima.

103. Kako je u vašem zakonodavstvu uređena uzajamna pomoć u krivičnim stvarima? Da li postoje neposredni kontakti između tužilačkih/sudskih organa? Da li postoji zakonodavni okvir za video konferencije? Koje relevantne međunarodne konvencije (UN-a, Vijeća Evrope, druge) je potpisala Bosna i Hercegovina? Da li postoje bilateralni sporazumi po tom pitanju, i sa kojim državama?

104. Kako je u vašem zakonodavstvu uređeno pitanje transfera osuđenih osoba? Koje relevantne međunarodne konvencije (UN-a, Vijeća Evrope, druge) je potpisala Bosna i Hercegovina? Da li postoje bilateralni sporazumi po tom pitanju, i sa kojim državama?

105. Da li se vrijeme provedeno u pritvoru u inostranstvu uračunava u konačnu pravosnažnu kaznu ili se na drugi način uzima u obzir?

106. Pod kojim uslovima se osobi može suditi u odsustvu?

107. Kako je u vašem zakonodavstvu uređeno pitanje saradnje u svrhu oduzimanja imovine? Koje relevantne međunarodne konvencije (UN-a, Vijeća Evrope, druge) je potpisala Bosna i Hercegovina? Da li postoje bilateralni sporazumi po tom pitanju, i sa kojim državama? Navedite statističke podatke o broju predmeta i postignutim rezultatima.

VI. POLICIJSKA SARADNJA I BORBA PROTIV ORGANIZIRANOG KRIMINALA

108. Dostavite podatke o pravnim propisima i drugim pravilima kojima se uređuje pitanje policije i policijske saradnje i o njihovoj usklađenost s relevantnim međunarodnim konvencijama.

109. Kako su organizovane službe za provođenje zakona (nadležna ministarstva, struktura, kadrovski kapaciteti, horizontalne strukture saradnje, budžet)? Koji se zakoni, podzakonski akti i administrativni propisi odnose na policiju i vršenje policijske dužnosti? Na koji način se policiji daje pravo prvenstva kada je u pitanju unutrašnja sigurnost?

110. Da li su svi policijski organi u državi pod istom komandom? Da li se ovlaštenja pojedinačnih policijskih organa preklapaju? Opišite postupke saradnje i koordinacije između policijskih struktura u cijeloj zemlji.

111. Koja upravna i/ili pravosudna kontrolna tijela i postupci postoje? Kako je organizovan i kako se sprovodi (a) unutrašnji i (b) sudski nadzor?

112. Koja ovlaštenja policija ima:

113. u smislu sprječavanja i otkrivanja potencijalnih prijetnji?

114. u smislu krivične istrage?

115. Koje su nadležnosti različitih snaga (pravne i administrativne, geografska organizacija, saradnja između regija, itd.)?

116. Kako je policija kadrovski i tehnički opremljena i kako se finansira (kvantitativni pregled kadrova, objekata, opreme, sredstava komunikacijske, hardvera i softvera, itd.) Da li postoji integrirani kompjuterski sistem za vođenje istrage? Da li postoji integrirani kompjuterski kriminalističko-obavještajni sistem?

117. Molimo da opišete sistem obuke za policijske službenike. Koji objekti i programi za obuku postoje (škole, sadržaj obuke, ciljne grupe, mreže znanja, posebne vještine, ocjena stalnih programa usavršavanja)? Da li je takva obuka obavezna? Koji je prosječan obim obuke, gdje i ko je nudi i u kojim oblastima? Da li je akademija za obuku uspostavila odnose sa Agencijom Evropske unije za osposobljavanje u području izvršavanja zakonodavstva (CEPOL), Međunarodnom policijskom akademijom (ILEA) ili bilo kojom drugom regionalnom akademijom/institucijom za obuku? Ako jeste, kako se provode radni aranžmani? Koliki je procenat policijskih snaga koje su prošle obuku u posljednjih pet godina i u kojim oblastima?

118. Da li postoji posebno osmišljena obuka za borbu protiv određenih vrsta kriminala? Ako postoji, navedite detalje uključujući dužinu trajanja i da li je ova obuka dio redovnog nastavnog plana i programa?

119. Postoji li posebna obuka u vezi s međunarodnom policijskom saradnjom?

120. Da li postoje zajedničke obuke s drugim zemljama, posebno susjednim zemljama?

121. Da li postoje oficiri za vezu koji se upućuju u druge zemlje? Ako postoje, da li postoji strategija o tome kako i gdje se raspoređuju oficiri za vezu? Navedite opis njihovih zadataka i nadležnosti.

122. Da li ima raspoređenih oficira za vezu koji su istovremeno oficiri za vezu drugih partnerskih zemalja? Ako ima, gdje su ti zajednički oficiri za vezu raspoređeni?

123. Da li postoji komunikacijska veza sa raspoređenim oficirima za vezu tokom njihovog mandata koja omogućava siguran prijenos osjetljivih informacija ?

124. Opišite saradnju sa susjednim državama (takođe i u pogledu granične kontrole i nadzora granica). Koji su postojeći ili planirani sporazumi o policijskoj saradnji? Šta ti sporazumi pokrivaju (npr. obuku, prava i obaveze policijskih službenika na stranoj teritoriji, oficire za vezu, zajedničke patrole, itd)?

125. Opišite reforme policije koje su sprovedene posljednjih godina. Da li se planiraju dalje reforme?

126. Da li su dobro uspostavljeni kriteriji za zapošljavanje policajaca i policijskih službenika, da li su transparentni i zasnovani na zaslugama i koja je njihova zakonska osnova? Da li postoji jasan put razvoja karijere? Kako se donose odluke o raspoređivanju zaposlenih u druge sektore ili geografska područja, i na osnovu kojih kriterija? Da li postoji sistem kojim se osigurava moralni integritet novozaposlenih policijskih službenika, kao i redovne provjere zaposlenih u službi?

127. Koji su trenutni i budući prioriteti policije? Koji je metod ocjenjivanja prioriteta?

128. Da li postoji kodeks policijske etike u svakom policijskom organu? Kako se on primjenjuje?

129. Dostavite detaljne podatke o sistemima inspekcije i unutrašnje kontrole kojima se osigurava pravičnost, transparentnost i odgovornost u sigurnosnim snagama, na svim nivoima, kao i na centralnom nivou i među višim policijskim službenicima.

130. Koje aktivnosti je preduzela nadležna služba u okviru policije koja se bavi profesionalnim standardima i zloupotrebom službene dužnosti u policiji? Kakvi su rezultati postignuti (statistički podaci o broju slučajeva, primijenjenim sankcijama, itd.) u posljednjih pet godina?

131. Postoji li mehanizam civilnog nadzora nad policijom, kojim se, između ostalog, rješavaju slučajevi zloupotrebe službene dužnosti ili nasilja? Da li postoji mehanizam za otkrivanje zloupotrebe javnih ovlasti/vladinih sredstava od strane agencija za provođenje zakona?

132. Da li postoje konkretne antikorupcijske mjere kada je policija u pitanju? Da li se garantira nezavisnost, profesionalnost i integritet tokom istrage (i krivičnog gonjenja) u predmetima korupcije?

133. Šta se poduzima na polju sprječavanja kriminala? Kako je to povezano sa modelom procjene prijetnji i utvrđenim prioritetima?

134. Koje mjere su preduzete da bi se osigurala povećana svijest o metodama rada policije u zajednici među agencijama za provođenje zakona ?

135. Kakva saradnja postoji s međunarodnim policijskim tijelima za saradnju? Kako je ta saradnja organizirana?

136. Koji se međunarodni instrumenti u pogledu policije poštuju i primjenjuju (Vijeća Evrope, UN-a, Interpola, itd.)?

137. Kakvo je trenutno stanje u odnosima sa Europol-om? Koliki su kapaciteti Bosne i Hercegovine za učešće u Europol-u? Kakvi su budući planovi? Koje aktivnosti su pokrenute za preduzimanje neophodnih koraka za provedbu i primjenu sporazuma o operativnoj saradnji sa Europol-om?

138. Koji informatički alati postoje i koriste se (baze podataka - vlasnik, sadržina, pristup); registri podataka, on-line izvori, itd.)? Opišite kako policijski službenici pristupaju tim alatima. Koji režimi postoje za osiguranje kvaliteta podataka unutar baza podataka i sistema?

139. Kakva komunikacijska oprema se koristi (faks, telefon, radio veze, dojavljivač, pejdžeri, mreže podataka, itd.)? Postoji li neko prekogranično rješenje za radio veze, posebno sa susjednim državama?

140. Postoje li sigurni komunikacijski sistemi, kako za internu upotrebu tako i oni koji omogućavaju komunikaciju sa susjednim državama i sa državama članicama nakon pristupanja EU za sigurno i pouzdano razmjenjivanje podatka?

141. Postoji li centralizirana baza podataka o istragama koje su u toku (nacionalni sistem za upravljanje predmetima) kako bi se izbjegao rizik preklapanja u radu na krivičnim predmetima i neuspjeh u povezivanju predmeta koji često imaju širok geografski pa čak i međunarodni opseg? Da li obuhvata sve aspekte lanca istrage/krivičnog gonjenja, uključujući i informacije o oduzimanju, zaleđivanju i zapljeni nelegalno stečene imovine?

142. Da li je operativna saradnja između policijskih, poreznih i carinskih službi i jedinica uspostavljena putem uzajamnog pristupa bazama podataka i njihove interoperabilnosti (alternativno, da li postoje prilagođeni sporazumi o razmjeni podataka)?

143. Postoje li DNK baza podataka, kapaciteti za profiliranje DNK, baza podataka o otiscima prstiju, te općenito dostatna forenzička ekspertiza, uključujući i mogućnost razmjene forenzičkih podataka u međunarodnim istragama?

144. Da li postoji strategija kojom se utvrđuju uvjeti pod kojima se mogu koristiti nacionalne ili međunarodne baze podataka (npr. svrha, opseg, saradnici, prava na pristup, pravo na uređivanje, pravo na brisanje informacija)?

145. Navedite detalje o korištenju posebnih istražnih tehnika (vrsta mjera, kapaciteti, odgovorna tijela, uvjeti za korištenje, nadzor nad postupcima, itd.).

146. Koji su modaliteti i uvjeti za saradnju policije sa drugim javnim sigurnosnim tijelima (carinom i sigurnosno-obavještajnim službama)?

147. Koji statistički podaci postoje (policijske aktivnosti, krivična djela, sprječavanje, osuđujuće presude)? Molimo vas da navedete detalje u vezi sa metodama i kvalitetom tih statističkih podataka. Kako se statistički podaci koriste za kreiranje politike?

148. Koje mjere su preduzete za unapređenje efikasnosti policijske saradnje između državnih službi, posebno graničara, policije, carinskih službenika, kao i saradnje sa tužilačkim i sudskim organima?

149. Koje mjere su preduzete za poboljšanje kapaciteta specijalizovanih policijskih službi za istraživanje finansijskog kriminala i uspostavljanje djelotvornog sistema posebnih istražnih tehnika koje se odnose na prekogranični kriminal?

150. Kako se osigurava saradnja između aktera (sudija, tužilaca, istražitelja, saradnika, sudske policije, itd.) u krivično-pravnom sistemu kako bi se omogućilo funkcionisanje tog sistema? Da li postoje sporazumi/memorandumi o razumijevanju i kakva je njihova uloga? Navedite primjere.

151. Da li različiti akteri imaju jasne uloge i odgovornosti? Kako se osigurava da ne dođe do preklapanja nadležnosti? Kako se osigurava efikasna komunikacija između različitih aktera?

152. Opišite da li se, i u kojoj mjeri, kriminalistička istraga u Bosni i Hercegovini rukovodi politikom "usmjerenom na imovinu stečenu kriminalom" i koji organi u njoj učestvuju?

153. Da li postoji zvanična istražna (policijska) politika ili politika krivičnog gonjenja za praćenje prihoda stečenih kriminalom (finansijska istraga)? Ukoliko postoji, na čemu se zasniva?

154. Koliki se prioritet daje istrazi/krivičnom gonjenju finansijskog kriminala u zvaničnoj istražnoj (policijskoj) politici ili politici krivičnog gonjenja?

155. Da li su praćenje, zapljena i oduzimanje imovine odvojeni cilj krivične istrage? Da li oni iziskuju dodatno ljudstvo, resurse i/ili vrijeme za istragu?

156. Da li postoje nacionalni statistički instrumenti za mjerenje stope kriminala i stope riješenih predmeta? Dostavite relevantne statističke podatke za posljednje dvije ili tri godine.

157. Da li postoje pokazatelji učinka ili mjerila za ocjenu kvaliteta policijskih aktivnosti? U nedostatku tih podataka, kako se ocjenjuju rezultati rada policije?

158. Koja su sredstva za napredovanje u karijeri? Kako se ocjenjuju rezultati rada pojedinačnih policijskih službenika?

159. Koja vrsta informacija se čuva i, ako se čuva, ko ima pristup:

a) podacima o osobama koje se traže radi izručenja?

b) podacima o strancima kojima je uskraćen ulazak u zemlju?

c) podacima o nestalim osobama?

d) podacima o osobama koje treba da budu pod policijskom zaštitom radi njihove sopstvene sigurnosti ili da bi se spriječilo ostvarenje prijetnji?

e) podacima o svjedocima, osobama pozvanim da se pojave pred sudskim organima i osobama kojima treba da se uruči krivična presuda ili pozivi za javljanje radi odsluženja kazne koja uključuje lišavanje slobode?

f) podacima o osobama (ili vozilima koja koriste) za koje postoje jasni dokazi ili, na osnovu cjelokupne procjene, razlozi za pretpostavku da će biti počinjena teška krivična djela?

g) podacima o osuđenim osobama (državljanima Bosne i Hercegovine, evropskim građanima, državljanima trećih zemalja)?

h) podacima o predmetima (ukradenim, protivpravno prisvojenim ili izgubljenim vozilima, prikolicama, vatrenom oružju, blanko službenim ispravama i izdanim ličnim dokumentima uključujući i one koji su proglašeni nevažećim, brojevima registarskih tablica i saobraćajnih dozvola, novčanicama)?

i) krivičnim obavještajnim podacima?

160. Sa kojim se konkretno krivičnim djelima, posebno djelima organiziranog kriminala i teškim krivičnim djelima, vaša država suočava? Opišite probleme i dostavite raspoložive statističke podatke.

161. Naznačite da li postoji dokazana međunarodna dimenzija organiziranog kriminala u Bosni i Hercegovini.

162. Da li je BiH razvila kapacitete za stratešku analizu situacije u pogledu organiziranog kriminala na svojoj teritoriji (na osnovu EUROPOL SOCTA metodologije)? Da li je

zemlja razvila sposobnost analize rizika koja omogućava da se uvede koncept policijskog djelovanja putem obavještajnih službi?

163. Koji su glavni elementi politike bavljenja organiziranim kriminalom (Strategija/Akcioni plan)? Da li vaše zakonodavstvo utvrđuje nezakonitim i samu činjenicu pripadanja kriminalnoj organizaciji? Molimo vas da date opis (pokrivenih krivičnih djela, izuzetaka, nivoa kaznenih mjera, itd.).

164. Da li vaša država ima poseban zakonski okvir za finansijske istrage, ili se one vrše u kontekstu uobičajenih kriminalnih istraga? Da li postoji sveobuhvatna politika/strategija u pogledu finansijskog kriminala i finansijske istrage koja uključuje sve nadležne organe vlasti, uključujući i tužilaštvo, i ima za cilj ubrzavanje složenih i dugotrajnih istraga u oblasti finansijskog kriminala?

165. Naznačite korištenje i djelotvornost finansijskih istraga, uključujući istrage u konkretnim predmetima transnacionalnog organiziranog kriminala, npr. trgovini ljudima, trgovini narkoticima, pranju novca, kibernetičkom kriminalu, krijumčarenju robe (npr. cigareta, vozila i falsifikovane robe), itd.

166. Da li postoji mogućnost za nastavak istrage prihoda stečenih kriminalom ili, općenito, njegovih finansijskih aspekata, nakon zatvaranja odgovarajuće krivične istrage/nakon osuđujuće presude?

167. Da li postoje posebna zakonska ovlaštenja/instrumenti za istragu prihoda/finansijskih aspekata kriminalnih aktivnosti?

168. Da li postoji mogućnost za uključivanje neovisnih stručnjaka (računovođa, finansijskih stručnjaka) kako bi se istražio prihod/finansijski aspekti kriminalnih aktivnosti? Ukoliko postoji, objasnite zakonske i druge parametre pod kojima to može da se učini.

169. Da li postoje specijalizirane jedinice/osobe/organi koji se bave isključivo/uglavnom finansijskim kriminalom i/ili finansijskim istragama unutar i među:

a) istražnim organima (policijom, carinom...) .
b) organima krivičnog gonjenja
c) sudijama uključenim u fazu koja prethodi sudskom postupku
d) bilo kojim uključenim organima (molimo da to opišete)
e) Opišite za svaku vrstu specijalizovane jedinice/organa:
f) Sastav
g) mjesto u unutrašnjoj strukturi
h) nivo stručnosti (vrsta obuke, potrebne diplome)
i) misiju/namjenu
j) ovlaštenja

170. Za jedinice/osobe/organe osim onih koji su pomenuti u prethodnom pitanju: opišite mjere osposobljavanja (praktične, pravne, jezičke, itd.) posebno posvećene finansijskoj istrazi, uključujući njene međunarodne aspekte.

171. Navedite da li postoje baze podataka i registri koje se odnose na finansijske istrage za sljedeće kategorije: bankovne račune, nekretnine, privredna društva, vozila, plovila. Navedite za svaki registar ili bazu podataka:

a) sadržaj baze podataka/registra (vrstu podataka koje sadrži, broj unosa).

b) Koji organi imaju pristup bazi podataka/registru na nacionalnom nivou?

c) vrstu pristupa bazi podataka/registru (neposredan/posredan, potreba za sudskim odobrenjem, itd.).

172. Da li postoji sistem koji omogućava oduzimanje/zapljenu prihoda stečenih kriminalom? Ko je nadležan za oduzimanje/zapljenu? Opišite postupak i uključena tijela.

173. Opišite konkretne institucije/tijela/odjeljenja/sudska odjeljenja uspostavljena za borbu protiv organiziranog kriminala (uključujući podatke o osoblju, raspodjeli budžeta i opremi u ovoj oblasti). Kako osiguravate posebnu obuku službenika za provođenje zakona, uključujući tužioce i sudije, u ovoj oblasti?

174. Na koji način sarađujete na međunarodnom nivou u borbi protiv organiziranog kriminala i teških krivičnih djela i kako osiguravate koordinaciju u državi u toj borbi? Kako sarađujete sa Evropol-om i Centrom SECI/SELEC u borbi protiv organiziranog kriminala i teških krivičnih djela? Kako sarađujete sa privatnim sektorom, posebno sa bankarskim sektorom?

175. Zaštita svjedoka - Ukratko opišite sistem zaštite svjedoka. Kako se odvija saradnja između policije i pravosuđa? Da li su dostatna budžetska sredstva za provedbu mjera sigurnosti? Postoje li sporazumi o pravnoj saradnji sa drugim zemljama?

176. Kako se rješava kibernetički kriminal? Da li postoji strategija/akcioni plan? Da li postoje specijalizovane jedinice u policiji i tužilaštvu za borbu protiv kibernetičkog kriminala ? Da li je Bosna i Hercegovina potpisala/ratificirala/implementirala konvenciju iz Budimpešte i dodatni protokol? Da li krivični zakon definira kibernetički kriminal, uključujući seksualno zlostavljanje putem interneta? Koji je nivo sankcije za kibernetički kriminal i seksualno zlostavljanje putem interneta? Kakvo je stanje u pogledu kibernetske sigurnosti? Da li postoje kapaciteti za CERT (sprečavanje sigurnosnih računalnih incidenata)?

177. Po redoslijedu važnosti, koji su glavni oblici nedozvoljene trgovine (ljudima, narkoticima, cigaretama, vatrenim oružjem, ukradenim vozilima, falsifikovanom robom, falsifikovanim eurima, itd.) i krijumčarenja i koje su posebne strategije - ukoliko ih ima - za borbu protiv njih?

178. Koji je procijenjeni obim i vrijednost različitih kategorija ilegalne trgovine?

179. Opišite svoje zakonodavstvo u oblasti trgovine ljudima (*Vidjeti i pitanja u dijelu Politički kriteriji*).

180. Da li u Bosni i Hercegovini postoji nacionalni program za borbu protiv trgovine ljudima? Ukoliko postoji, opišite glavne elemente.

181. Koji su organi nadležni za borbu protiv trgovine ljudima? Koliki su njihovi ljudski i finansijski resursi?

182. Na koji način su žrtve zaštićene od trgovaca ljudima i koja prava uživaju?

183. Da li postoji okvir za pružanje informacija o pravima žrtava trgovine ljudima?

184. Da li vaše službe za provedbu zakona pohađaju posebnu obuku za borbu protiv trgovine ljudima? Opišite institucije koje pružaju takve obuke, agencije koje učestvuju, teme/funkcionalna područja, broj teorijskih i praktičnih sati planiranih za temu trgovine ljudima u okviru zvaničnog nastavnog plana i programa.

185. Dostavite statističke podatke o broju slučajeva trgovine u posljednjih pet godina. Navedite broj otkrivenih i identificiranih žrtava i počinitelja, uključujući i broj osuđenih počinitelja, te vrstu i trajanje izrečene kazne.

186. Da li vaše zakonodavstvo pravi razliku između trgovine ljudima i krijumčarenja migranata?

187. Da li vaše agencije za provedbu zakona imaju posebne jedinice za borbu protiv nedozvoljene trgovine (ljudima, narkoticima, cigaretama, vatrenim oružjem, ukradenim vozilima, itd.)?

188. Da li postoji - na osnovu multidisciplinarnog pristupa - bilo koji oblik saradnje između nadležnih tijela za provedbu zakona i drugih agencija koje su uključene u sprečavanje i borbu protiv trgovine ljudima?

189. Da li vaše zakonodavstvo pokriva pitanja prevare u vezi s kreditnim karticama? Molimo vas da date kratak opis. Koliko slučajeva je prijavljeno svake godine počev od 2005. godine?

(Za sljedeća pitanja, vidjeti i Poglavlje 4 - Slobodno kretanje kapitala)

190. Da li imate strategiju za borbu protiv pranja novca? Opišite svoje pravne propise o pranju novca u tom pogledu. Molimo da dostavite u prilogu sve relevantne strateške dokumente.

191. Da li finansijska kriza ima uticaja na trendove pranja novca? Da li vaša politika protiv pranja novca uzima u obzir te nove trendove? Ukoliko uzima, na koji način to čini?

192. Opišite glavne poteškoće sa kojima se suočavate u borbi protiv pranja novca.

193. Opišite specijalizovana tijela koja se bave pitanjem pranja novca, finansijsku obavještajnu jedinicu (FIU) kao i strukture unutar policije i drugih relevantnih službi. Opišite saradnju sa bankarskim sistemom i drugim finansijskim akterima (kazinima, itd.).

194. Opišite saradnju između vaše FIU i drugih policijskih organa u državi, tužilaštva, sudova i drugih relevantnih tijela (npr. carine) kada je riječ o pranju novca.

195. Opišite saradnju vaše FIU sa finansijskim obavještajnim jedinicama EU. Navedite brojčane podatke o razmjeni informacija sa finansijskim obavještajnim jedinicama EU. Kakvo je vaše viđenje međunarodne saradnje sa finansijskim obavještajnim jedinicama EU? Kako se ona može poboljšati?

196. Šta se poduzima kako bi se osigurala specijalizovana obuka za relevantno osoblje?

197. Dostavite brojčane podatke o rezultatima vaše politike protiv pranja novca koji se odnose na broj izvještaja o gotovinskim transakcijama (CTR) i izvještaja o sumnjivim transakcijama (STR) koje su otkrivene u posljednje četiri godine, broj istraga pokrenutih svake godine na osnovu CTR i STR, broja istraga pokrenutih svake godine o drugim obavještajnim elementima, broj naloga za zamrzavanje/zapljenu u posljednje četiri godine, broj krivičnih gonjenja/optužnica/osuđujućih presuda/naloga za konfiskaciju u posljednje četiri godine.

198. Da li Bosna i Hercegovina ima ured za oduzimanje i upravljanje nelegalno stečenom imovinom (ARO) koji je dobro povezan s drugim nadležnim institucijama? Postoje li sporazumi o saradnji sa uredima za oduzimanje i upravljanje nelegalno stečenom imovinom u trećim zemljama? Dostavite brojčane podatke o vrijednosti sredstava i

imovine koja su zamrznuta/zaplijenjena i konfiskovana u posljednje četiri godine. Navedite zakonske zahtjeve u vezi sa CTR i STR.

199. Da li imate nacionalni registar bankovnih računa koji olakšava analizu koju provodi FIU?

200. Kako su nadležni organi odgovorili na zahtjeve za uzajamnu pravnu pomoć u vezi sa pranjem novca?

201. Da li postoji sistem koji omogućava oduzimanje/zapljenu prihoda stečenih kriminalom? Koje tijelo je nadležno za oduzimanje/zapljenu? Koliko ima ljudi i kakva je njihova obuka? Da li je konfiskacija povezana sa krivičnim presudama? Da li postoje statistički podaci koji pokazuju broj predmeta i vrijednost imovine koja je konfiskovana tokom posljednjih godina?

202. Dostavite informacije o svojim pravnim propisima o konfiskaciji. Da li je u Bosni i Hercegovini uvedena konfiskacija u novčanoj protivvrijednosti ? Da li u slučaju teških krivičnih djela važe proširena ovlaštenja za konfiskaciju? Ukoliko važe, opišite relevantne odredbe.

203. Da li Bosna i Hercegovina ima odredbe koje omogućavaju konfiskaciju prihoda stečenih kriminalom nezavisno od krivične presude? Ukoliko ima, opišite relevantne odredbe. Da li strani nalozi za zamrzavanje ili konfiskaciju na osnovu konfiskacije koja se ne zasniva na presudi mogu da se izvrše u Bosni i Hercegovini?

204. Da li se odredbe Strazburške konvencije Vijeća Evrope iz 1990. godine i Varšavske konvencije iz 2005. godine u potpunosti primjenjuju u Bosni i Hercegovini?

205. Da li Bosna i Hercegovina ima nacionalni ured za oduzimanje imovinske koristi nadležan za pronalaženje prihoda stečenih krivičnim djelom?

206. Da li postoji specijalizovana struktura zadužena za upravljanje zamrznutim sredstvima?

207. Kako su vlasti odgovorile na zahtjeve organa EU za dostavljanje informacija o sredstvima koja se nalaze u Bosni i Hercegovini? Kako su vlasti odgovorile na zahtjeve pravosudnih organa EU za zamrzavanje ili konfiskaciju sredstava u Bosni i Hercegovini?

208. Da li je za službenike za provođenje zakona, tužioce ili sudije osigurana posebna obuka na temu konfiskacije i povrata nezakonito stečene imovine?

209. Dostavite informacije o pravnim propisima o vatrenom oružju.

210. Koliko kategorija vatrenog oružja razlikuju vaši pravni propisi? Molimo da ih opišete.

211. Da li pravni propisi uključuju konvertibilno alarmno oružje i replike vatrenog oružja kao i deaktivirano oružje koje se može ponovo aktivirati?

212. Da li pravni propisi propisuju uvjete za izdavanje dozvole, označavanje i registraciju replika vatrenog oružja koje se može preinačiti u vatreno oružje imajući u vidu njihovu konstrukciju ili materijal od kojega su izrađene?

213. Da li postoji specijalizirana struktura zadužena za koordinaciju aktivnosti protiv ilegalne trgovine vatrenim oružjem?

214. Šta se poduzima kako bi se relevantnom osoblju osigurala specijalizirana obuka u borbi protiv trgovine vatrenim oružjem?

VII. BORBA PROTIV TERORIZMA

215. Kako je definirana raspodjela nadležnosti između različitih nivoa vlasti u borbi protiv terorizma?

216. Koji je zakonski okvir i pravni osnov za borbu protiv terorizma? Da li je usklađen sa relevantnim međunarodnim konvencijama i drugim instrumentima međunarodnog prava?

217. Dostavite informacije o ratifikaciji međunarodnih konvencija o borbi protiv terorizma u Bosni i Hercegovini i njihovoj provedbi.

218. Da li postoji strategija i akcioni plan i da li su oni u skladu sa konceptom EU? Navedite informacije o stanju u pogledu njihove realizacije.

219. Koje odjeljenja i agencije na svim nivoima vlasti su uključeni u borbu protiv terorizma? Koja nacionalna tijela koordiniraju borbu protiv terorizma? Kako vlasti planiraju jačanje kapaciteta udarne grupe za borbu protiv terorizma ?

220. Koja je uloga i doprinos sigurnosno-obavještajnih službi?

221. Da li se Bosna i Hercegovina suočava sa nekim određenim oblikom terorizma? Ukoliko se suočava, da li on potiče iznutra ili spolja? Molim vas objasnite i navedite podatke o broju osoba optuženih i osuđenih za krivična djela povezana sa terorizmom.

222. Koje su mjere poduzete od strane vlasti na utvrđivanju, sprečavanju i onemogućavanju kretanja stranih terorističkih boraca koji putuju u područja sukoba? Molim vas objasnite, uključujući oblast krivičnog prava.

223. Da li su razvijeni programi za deradikalizaciju i sprečavanje radikalizacije? Mogu li organi vlasti detaljno opisati aktivnosti poduzete na različitim nivoima uprave i u sektorima u pogledu:

a) sprečavanja širenja nasilnih ekstremističkih ideologija i ideja, posebno u kazneno-popravnim ustanovama i javnim školama,

b) sprečavanja recidivizma osoba osuđenih za terorističke djela, i

c) poticanja resocijalizacije i reintegracije stranih terorističkih boraca i drugih osoba koje su osuđene za krivična djela terorizma.

d) pružanja podrške (psihološke podrške, podrške u reintegraciji, ekonomske podrške) članovima porodica stranih terorističkih boraca.

224. Na koji način se finansiranje terorizma tretira kao krivično djelo i koje kriminalne aktivnosti su obuhvaćene zakonom? Da li postoje specijalizovana tijela koja se bave pitanjem finansiranja terorizma?

A. Borba protiv pranja novca

225. Da li je Bosna i Hercegovina izvršila usklađivanje sa preporukama Radne grupe za finansijske mjere protiv pranja novca i finansiranja terorizma (FATF) i odgovarajućim pravnim propisima EU čiji je cilj provedba ovih standarda FATF-a (poput Uredbe EZ br. 1781/2006, Uredbe EZ br. 1889/2005, Direktive 2007/64/EZ)? Molimo da dostavite detalje o tome.

226. Koje mjere su preduzete za rješavanje pitanja zloupotrebe određenih nefinansijskih subjekata i samostalnih profesija (kao što su advokati, trgovci nekretninama, kockarnice

itd.) u svrhe finansiranja terorista? Da li postoje mjere za sprječavanje zloupotrebe neprofitnih organizacija u tom kontekstu?

227. Šta se poduzima kako bi se osigurala specijalizovana obuka za relevantno osoblje?

228. Dostavite informacije o postojećoj bilateralnoj i međunarodnoj saradnji (uključujući oficire za vezu i sudije).

229. Dostavite informacije o kreiranju elektronskih banki podataka (statističkih podataka, profiliranja terorista, itd.).

VIII. BORBA PROTIV DROGE

230. Kako je definirana raspodjela nadležnosti između različitih nivoa vlasti u borbi protiv droge? Dostavite informacije o pravnim propisima ili drugim pravilima koja uređuju ovu oblast i njihovoj usklađenosti sa relevantnim međunarodnim konvencijama (uključujući kaznene mjere za krivična djela povezana sa drogom).

231. Da li postoje strategija/akcioni planovi i da li su usklađeni sa Strategijom/Akcionim planom EU o prevenciji i borbi protiv droge?

232. Kakav je sistem kontrole za prekursore za drogu? Detaljno opišite sve aspekte, a posebno:

a) pravne propise;

b) broj supstanci sa popisa;

c) odredbe o kontroli izvoza, uključujući one koje su u vezi sa predizvoznom notifikacijom (PEN) i krajnjim rokovima za odgovore i izvozne dozvole;

d) izvozne/uvozne dozvole - objasnite zakonske odredbe, uključujući zahtjeve.

e) kontrolu tranzita - objasnite;

f) izdavanje dozvola operaterima (licenciranje/registracija) - objasnite zahtjeve i navedite nadležne organe;

g) dokumentaciju/označavanje/vođenje evidencije - objasnite zakonske odredbe;

h) procedure saradnje s hemijskom industrijom - koje mjere su preduzete da bi se vršila kontrola i nadzirala saradnja sa industrijom (tj. primjena Pravilnika o praksi Međunarodnog odbora za kontrolu narkotika-INCB);

i) obavještenja o sumnjivim transakcijama od strane industrije - objasnite šta se poduzima da bi se dobijala ta obavještenja;

j) spisak nekontroliranih supstanci da bi se primijenio Međunarodni spisak INCB-a za poseban nadzor)?

k) Član 12. Konvencije UN-a iz 1988. godine - objasnite kako se provode odredbe ovog člana.

233. Koje su glavne karakteristike politike Bosne i Hercegovine u borbi protiv droge?

234. Da li Bosna i Hercegovina ima nacionalnu strategiju/akcioni plan za borbu protiv droge koji su usklađeni sa Strategijom EU za borbu protiv droge (2013.-2020.) i Akcionim planom EU za borbu protiv droge (2013.-2016.)? Da li postoji predviđeni budžet za primjenu strategije/akcionog plana? Da li strategija/akcioni plan obuhvata element evaluacije?

235. Opišite administrativno uređenje tijela koja su zadužena za koordinaciju politike za borbu protiv droge i njihove administrativne kapacitete (uključujući i broj zaposlenih).

236. Da li postoje zvanični dogovori za osiguranje strateških smjernica i saradnje između organa u borbi protiv droge (npr. međuresorne grupe za borbu protiv droge)? Koje su glavne mjere koje se primjenjuju? Kako funkcionira koordinacija između službi za provođenje zakona? Da li postoji jasna raspodjela zadataka i koordinacija:

a) između organa nadležnih za smanjenje potražnje za drogama?

b) između organa uključenih u smanjenje snabdijevanja drogama?

237. Dostavite informacije o trenutnom stanju u pogledu saradnje sa Evropskim centrom za praćenje droga i ovisnosti o drogama (EMCDDA). Da li postoji sistem za prikupljanje podataka u vezi sa drogama u skladu sa standardima EMCDDA? Postoji li jedinica za vezu za saradnju sa EMCDDA, koji je njen pravni status, broj zaposlenih i budžet?

238. Da li postoji sistem za rano otkrivanje i analizu novih psihoaktivnih supstanci? Kakva je procedura za stavljanje novih supstanci pod kontrolu?

239. Kako Bosna i Hercegovina sarađuje sa međunarodnim tijelima koja djeluju na polju narkotika, kao što su UNODC, INCB, Komisija za narkotike, Grupa Pompidu, SZO, itd.

240. Da li imate opće smjernice za smanjenje snabdijevanja drogom? Dostavite informacije o trendovima u trgovini drogom u Bosni i Hercegovini i preko nje i o zloupotrebi droga.

241. Kako funkcionira saradnja i razmjena informacija sa drugim nacionalnim organima? Da li postoje memorandumi o razumijevanju ili zajednički sporazumi između različitih službi za provođenje zakona koje su odgovorne za borbu protiv snabdijevanja drogama ili drugih relevantnih strana (luka, službi ekspresnih isporuka, itd.) Da li postoje slični sporazumi sa relevantnim industrijama?

242. Da li postoje adekvatni i dostatni administrativni kapaciteti za borbu protiv kriminala koji je povezan sa drogom?

243. Koje su relevantne strukture i nadležnosti policijskih, carinskih i pravosudnih organa? Opišite njihovo funkcionisanje u svakodnevnoj praksi.

244. Koje mjere su usvojene na vanjskim granicama?

245. Da li organi vlasti koriste sistematske procjene rizika? U kojoj mjeri se one oslanjaju na finansijske istrage i kontrolisane isporuke?

246. Koje su mjere preduzete u pogledu smanjenja potražnje za narkoticima?

247. Koje vrste programa postoje za sprječavanje i smanjenje zdravstvenih problema zbog zavisnost od narkotika (npr. metadonski programi, razmjena igala, itd.) i kako su ti programi uređeni?

248. Da li se preuzimaju mjere za bolje shvatanje problema sa drogom?

249. Da li preuzimaju mjere za poboljšanje koordinacije, saradnje i podizanja nivoa društvene svijesti o problemu sa drogom?

250. Koje su institucionalne strukture i procedure za sigurno i osigurano skladištenje i naknadno uništavanje droge?

IX. CARINSKA SARADNJA

251. Da li Carinska uprava ima integrirani informatički sistem?

252. Da li se izrađuje analiza rizika, između ostalog, pomoću informacija koje proističu iz memoranduma o razumijevanju (MoR)?

253. Šta se preduzima da bi se osigurala saradnja između službi i primjena sporazuma o uzajamnoj pomoći? Dostavite informacije o saradnji između službi u oblasti analize rizika. Opišite interni mehanizam za analizu rizika u Carinskoj upravi.

254. Da li Carinska uprava ima posebnu istražnu službu sa dovoljnim resursima? Opišite vrstu istražnih ovlaštenja koja imaju carinici, uključujući i mogućnost korištenja posebnih istražnih tehnika (npr. kontrolisane isporuke, tajne istrage)

255. Da li postoje adekvatne metode za borbu protiv prevare, uključujući uvođenje mobilnih nadzornih jedinica?

256. Koje profile rizika koristi carina?

257. Dostavite informacije o obuci carinskih službenika (uključujući eventualnu saradnju sa državama EU po pitanju takve obuke).

258. Koje mjere se preduzimaju da bi se osigurao integritet carinskih službenika i spriječila korupcija?

259. Koji interni disciplinski postupci postoje?

260. Da li postoje statistički podaci o broju i vrsti disciplinskih postupaka koji su pokrenuti u posljednje tri godine? Navedite statističke podatke o pokrenutim postupcima i zaključenim predmetima sa brojem otkrivenih, identificiranih i osuđenih počinitelja.

261. Da li postoje sporazumi o carinskoj saradnji i/ili uzajamnoj administrativnoj pomoći sa zemljama EU?

X. ZAŠTITA EURA OD KRIVOTVORENJA (KRIVIČNI ASPEKTI)[55]

262. Da li je Bosna i Hercegovina pristupila Međunarodnoj konvenciji o suzbijanju falsifikovanja iz 1929. godine?

263. Da li zakon propisuje kao krivično djelo nezakonito pravljenje i mijenjanje falsifikovane valute i krivična djela povezana sa tim? Da li propisuje kažnjavanje takve aktivnosti odgovarajućim krivičnim kaznama, uključujući kaznu zatvora i mogućnost izručenja?

264. Da li je zakonom osigurana odgovarajuća sudska nadležnost za krivična djela koja uključuju falsifikovanje eura i drugih valuta?

265. Da li zakon predviđa koncept krivične odgovornosti pravnih lica za ta krivična djela? Koje sankcije se mogu izreći pravnim licima?

266. Da li Bosna i Hercegovina priznaje, u svrhe utvrđivanja ponavljanih krivičnih djela, presude izrečene u drugim državama članicama za ta krivična djela?

267. Da li je Bosna i Hercegovina zvanično odredila nacionalni središnji ured za praćenje falsifikovanja valuta u skladu sa Članom 12. Ženevske konvencije iz 1929. godine i Uredbom 1338/2001?

[55] Vidi Okvirne odluke 2000/383/PUP od 29. maja 2000. godine i 2001/888/PUP od 6. decembra 2001. godine. Pitanja koja se ne odnose na kaznene aspekte, a povezana su sa zaštitom eura od krivotvorenja nalaze se u Poglavlju 32.

268. Da li je Bosna i Hercegovina uspostavila bilo kakav oblik saradnje u pogledu kaznenih aspekata krivotvorenja eura sa bilo kojim od sljedećih tijela: Evropskom komisijom (DG ECFIN), Europolom i Evropskom centralnom bankom?

POGLAVLJE 25: NAUKA I ISTRAŽIVANJE

U okviru Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (UFEU) postoji posebna podjela nadležnosti (podijeljene nadležnosti) između EU i država članica u oblasti nauke i istraživanja. Član 4.(3) UFEU-a predviđa: *U oblastima istraživanja, tehnološkog razvoja...Unija je nadležna za provođenje aktivnosti, posebno za utvrđivanje i provođenje programa; međutim, izvršavanje ove nadležnosti ne smije države članice sprječavati u izvršavanju svoje nadležnosti* (tzv. „paralelna nadležnost"). Prema članu 179. (1) Ugovora o funkcionisanju Evropske unije: *„Unija ima za cilj jačati svoju naučnu i tehnološku osnovu kroz stvaranje Evropskog istraživačkog prostora na kojem će se istraživači, naučne spoznaje i tehnologija slobodno kretati, te poticati je da postane konkurentnija, uključujući industriju, uz istovremeno promovisanje svih istraživačkih djelatnosti koje se smatraju potrebnima na osnovu drugih poglavlja Ugovorâ.*"; U skladu sa Ugovorom o Euratom-u (član 4.), Komisija je odgovorna za promovisanje i omogućavanje nuklearnih istraživanja u državama članicama i za njihovo upotpunjavanje provođenjem programa Zajednice za istraživanje i osposobljavanje. U poglavlju 25. *acquis*-a - Istraživanje i razvoj - kao što je utvrđeno u Glavi XIX. UFEU ne zahtijeva se prenošenje pravila EU u domaći pravni poredak. Unija i države članice moraju uskladiti aktivnosti u oblasti istraživanja i tehnološkog razvoja kako bi se osiguralo da nacionalne politike i politika Unije budu međusobno usklađene s ciljem stvaranja Evropskog istraživačkog prostora (EIP) (čl. 181. (1) UFEU). Države kandidati takođe imaju obavezu provođenja Okvirnih programa za istraživanje. Oni trenutno uključuju: (1) Horizon 2020 – Program EU za istraživanje i razvoj (2014-2020), koji se realizuje kroz konkretne programe, na osnovu pravila za učešće preduzeća, istraživačkih centara i univerziteta, te za distribuiranje rezultata istraživanja, i (2) Program za istraživanje i usavršavanje - Euratom (2014-2018) u oblasti nuklearne sigurnosti, upravljanja otpadom, zaštite od zračenja i sistema dobijanja energije iz fuzije. Kao dio istraživačkih djelatnosti koje finansira Evropska unija, Zajednički istraživački centar (ZIC) organizuje neposredne aktivnosti kroz rad svojih sedam specijalizovanih institucija. Pored toga, države kandidati su pozvane da učestvuju u strateškim aktivnostima koje se u cilju stvaranja EIP-a provode u partnerstvu sa državama članicama.

Evropsko vijeće je u martu 2000. godine podržalo cilj EIP-a i on je od 2007. godine ugrađen i u UFEU. Njegov cilj je da se stvori „jedinstven istraživački prostor otvoren prema svijetu, zasnovan na unutrašnjem tržištu, u kome istraživači, naučna saznanja i tehnologije cirkulišu slobodno i kroz koje Unija i njene države članice jačaju svoje naučne i tehnološke temelje, svoju konkurentnost i svoju sposobnost da zajednički rješavaju velike izazove"[56]. UFEU predviđa da, pored aktivnosti koje provode na osnovu višegodišnjih okvirnih programa, Evropski parlament i Vijeće mogu donositi i zakonodavne akte u cilju stvaranja Evropskog istraživačkog prostora (čl. 182.5 UFEU). Ovoj mogućnosti se do sada nije pribjegavalo.

U 2010. godini, EU je pokrenula strategiju Evropa 2020, koja uključuje cilj ulaganja 3% BDP-a za istraživanje i razvoj do 2020. godine. Kao odgovor, države članice su postavile svoje ciljeve u pogledu intenziteta istraživanja i razvoja i kroz postupak tzv. Evropskog semestra, Komisija prati i analizira napredak u reformi politike istraživanja i inovacija te, po potrebi, predlaže konkretne preporuke za svaku zemlju.

Godine 2011. Evropsko vijeće je pozvalo subjekte angažovane na nivou EU, države članice i zainteresovane strane da otklone preostale nedostatke i da do 2014. godine finaliziraju EIP kako bi se stvorilo istinski jedinstveno tržište znanja, istraživanja i inovacija.

Saopštenjem iz 2012. godine o 'Osnaženom partnerstvu za izuzetnost i razvoj u Evropskom istraživačkom prostoru' (u daljem tekstu: Saopštenje EIP) utvrđeno je pet prioriteta za djelovanje: efikasniji domaći sistemi istraživanja, optimalna međudržavna saradnja i

[56] COM(2012)392final

konkurentnost, otvoreno tržište rada za istraživače, ravnopravnost polova i rodno osviještena politika u istraživanju, te optimalan protok, pristup i prenos naučnih saznanja, uključujući i putem digitalnog EIP-a. Kako bi upotpunila ovo partnerstvo, Komisija je 2012. godine usvojila još dva saopštenja pod nazivom 'Za bolji pristup naučnim informacijama: Jačanje dobrobiti javnih ulaganja u istraživanje' i 'Jačanje i usmjeravanje međunarodne saradnje EU u oblasti istraživanja i inovacija: strateški pristup'.

Ciljevi EIP-a su u potpunosti integrisani u vodeću inicijativu u okviru strategije Evropa 2020-Unija inovacija za jačanje rasta i zapošljavanja.

Kako bi se do kraja dovršio EIP, te maksimalno iskoristio povrat od ulaganja u istraživanje, Evropa mora povećati efikasnost i djelotvornost javnog sistema istraživanja. To iziskuje veću suradnju, na način da najveći umovi rade zajedno kako bi postigli veći uticaj na velike izazove (npr. demografija - starenje, energetska sigurnost, mobilnost, uništavanje životne sredine), te kako bi se izbjeglo nepotrebno dupliranje istraživanja i ulaganja u infrastrukturu na nacionalnom nivou. To takođe zahtijeva i veću konkurenciju kako bi se osiguralo da najbolji istraživači i istraživački timovi dobijaju sredstva - oni koji mogu biti konkurentni u sve većoj mjeri globalizovanom i konkurentnom istraživačkom prostoru.

Sa izričitim ciljem otvaranja i povezivanja sistema EU u oblasti istraživanja, reformski program EIP-a usmjeren je na pet ključnih prioriteta:

- **Efikasniji nacionalni istraživački sistemi**
- **Optimalna međudržavna saradnja i konkurencija**
  Zajednički programi istraživanja, najveći izazovi i infrastruktura
- **Otvoreno tržište rada za istraživače**
  kojim se olakšava mobilnost, podržava obuka i osiguravaju atraktivne karijere
- **Ravnopravnost polova i rodno osviještena politika u istraživanju**
  kojom se podstiče jednakost polova i jačanje ravnopravnosti polova u cilju jačanja izvrsnosti i relevantnosti u nauci
- **Optimalni protok i prenos naučnih saznanja**
  kako bi se osigurao pristup i mogućnost sticanja znanja za sve

te na međunarodnu saradnju kao prioritet koji se odnosi na više oblasti.

Prema saopštenju o Evropskom istraživačkom prostoru - Izvještaj o napretku za 2014. godinu - uslovi za stvaranje EIP-a su sada ispunjeni[57]. Međutim, stvaranje EIP-a, baš kao i unutrašnjeg tržišta je postepen proces i potrebni su dalji napori u tom pravcu. Zauzimanje svih relevantnih subjekata u oblasti EIP-a ključni je faktor za ubrzavanje dinamike stvaranja EIP-a, koja se razlikuje na nivou država članica, te po izdvajanjima za istraživanje i obimu istraživanja.

U maju 2015. godine, Evropsko vijeće je potvrdilo svoju posvećenost stvaranju potpuno funkcionalnog EIP-a i podržalo Mapu puta za EIP 2015-2020, koja državama članicama daje smjernice u pogledu strukturiranja prioriteta u oblasti EIP-a na nacionalnom nivou. Evropsko vijeće je pozvalo države članice da kroz odgovarajuće mjere ugrađene u nacionalne akcione planove i strategije EIP-a provedu Mapu puta za EIP.

Kada je riječ o UFEU i istraživačkim programima Euratom-a, države kandidati će, po prijemu, morati da pristupe bilateralnim i multilateralnim sporazumima koje je Evropska

[57] COM(2014)575, od 3. marta 2010.

Unija sklopila, redom, za nauku, tehnologiju i nuklearna istraživanja.

Oba programa provodi Evropska komisija uz pomoć programskih odbora koje čine predstavnici država članica. Navedeni programski odbori imaju odgovornosti opisane u pravnoj osnovi za UFEU i programe Euratom-a. Rasprave posvećene strateškom planiranju i zvanično mišljenje o programima rada bitan su segment njihovog rada.

Konačno, potrebno je pozabaviti se i nizom drugih pravnih osnova, kao što su članovi 185.i 187. inicijativa UFEU- a, te Evropskog fonda za istraživanje uglja i čelika .

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju je već postavio određene obaveze u oblastima navedenim u ovom poglavlju. Prilikom pružanja odgovora na ispod postavljena pitanja, molimo vas da istaknete stanje provođenja ovih obaveza.

I. DRŽAVNA ISTRAŽIVAČKA POLITIKA

A. Organizacija istraživanja na državnom nivou

1. Na koji način je utvrđena podjela nadležnosti između različitih nivoa vlasti u oblasti istraživanja i inovacija? Opišite institucionalni okvir, sa osvrtom na ulogu i nadležnosti ministarstava, agencija za finansiranje, državnih odbora, parlamentarnih odbora i regionalnih organa vlasti.
2. Postoje li savjetodavni odbori koji se bave pitanjima razvoja i provođenja politike istraživanja i inovacija? Da li postoje neka tijela koja uključuju privatni sektor?
3. Da li je utvrđen cijelodržavni cilj u pogledu intenziteta razvoja i istraživanja?
4. Da li postoji cijelodržavna strategija istraživanja i inovacija? Navedite prioritete, prioritetne sektore, ciljeve, ciljne skupine, i instrumente za podršku istraživanju i inovacijama.
5. Na koji način je organizovan sistem istraživanja i inovacija? Da li postoji centralni registar istraživačkih institucija i ustanova u Bosni i Hercegovini? Navedite sljedeće:
   a) vrstu i broj istraživačkih ustanova (visokoškolske ustanove, državni istraživački centri, vojni istraživački centri, akademije, privatne fondacije, istraživački centri državne ili privatne industrije);
   b) centre izvrsnosti, istraživačke infrastrukture;
   c) vrste istraživačkih djelatnosti (javne ili privatne, civilne ili vojne, institucionalne ili po ugovoru, primijenjene ili osnovne);
   d) koji su glavni rezultati istraživanja za prioritetne oblasti? Da li postoje pokazatelji naučne i tehnološke produktivnosti? Navedite broj naučnih publikacija (u ISC ili nekoj drugoj bibliometrijskoj bazi podataka), broj patenata ili licenci, broj istraživačkih ugovora ili bilo koji drugi relevantan pokazatelj količine naučnih i tehnoloških ostvarenja;
   e) kako su institucije koje promovišu inovacije u istraživanju i tehnološkom razvoju u industriji organizovane? Navedite podatke o tehnološkim centrima, centrima Zajednice za prenošenje inovacija, naučnim i istraživačkim parkovima, te agencijama za prenos tehnologije.
6. Da li postoje neke aktivnosti koje se odnose na nauku u društvu i naučno utemeljeno upravljanje?

7. Na koji način je osigurano poštivanje etičkih standarda: da li postoje propisi koji regulišu kodeks etike u nauci? Da li postoje programi za finansiranje istraživanja ili promovisanja etičkih, pravnih i socijalnih aspekata nauke?
8. Opišite postupak i procedure putem kojih se naučna saznanja ugrađuju u proces donošenja strateških politika djelovanja u Bosni i Hercegovini.

B. Finansiranje istraživanja

9. Na koji način se vrši dodjela javnih sredstava: navedite metod i kriterije za raspodjelu sredstava, naučnih prioriteta, sektorskih prioriteta, regionalnih prioriteta, istraživanja u privatnom u odnosu na javni sektor? Koje je učešće osnovnog sistema finansiranja iz budžeta u odnosu na vanjsko konkurentsko finansiranje istraživačkih institucije iz javnih izvora? Da li postoje poreske olakšice za podsticanje nauke i istraživanja u privatnom sektoru? Da li pravila učešća u okvirnim programima EFEU-a imaju ikakav uticaj na osmišljavanje konkurentskih instrumenata finansiranja u državi koji za cilj imaju istraživačke institucije?
10. Kako se vrši ocjena istraživanja koje finansira država: odabir ocjenjivača? Koji su kriteriji za finansiranje? Da li se prati (statistika) i/ili kontroliše trošenje javnih sredstava?

II. OKVIRNI PROGRAMI

A. Okvirni program UFEU

11. Objasnite na koji način je organizovano promovisanje istraživanja u Bosni i Hercegovini u okviru okvirnog programa UFEU za istraživanje: u Ministarstvu? Koje odjeljenje? Da li se angažuju vanjski izvođači npr. ured ili agencija za promociju?
12. Koliko često se organizuju informativni dani? Da li postoje neke posebne mjere za podsticanje saradnje u oblasti istraživanja u okviru programa Horizon 2020?
13. Kakva je struktura kontakt tačaka u državi i njihova veza sa Ministarstvom?
14. Objasnite vaše zakonske propise koji regulišu oporezivanje i uvozne dadžbine kada je riječ o fondovima EU za istraživanje.

B. Okvirni program EURATOM

15. Da li je Bosna i Hercegovina uključena ili da li planira da se uključi u nuklearna istraživanja i usavršavanje na polju fisije i fuzije i kako je ono organizovano unutar države: koje ministarstvo je nadležno za nuklearna istraživanja? Nuklearna istraživanja spadaju u područje primjene Ugovora o Euratom-u (za područje primjene pogledati Aneks I Ugovora, program Euratom uglavnom je usmjeren na istraživanje nuklearne sigurnosti, upravljanje istraživanjem radioaktivnosti i zaštitu od zračenja, energiju koja se dobija fuzijom). (Pogledajte i pitanje 50, poglavlje 15)
16. Da li Bosna i Hercegovina ima posebne programe i/ili istraživačke institute za nuklearna istraživanja?
17. Da li je Bosna i Hercegovina već učestvovala u istraživačkim projektima unutar programa Euratom?

III. STRATEŠKE INICIJATIVE KAKO BI SE POMOGLO STVARANJE EVROPSKOG ISTRAŽIVAČKOG PROSTORA

A. Reformisanje državnih sistema za istraživanje i inovacije

18. Dostavite kvantitativne informacije za Bosnu i Hercegovinu, po mogućnosti za razdoblje 2007.-2014. godina, uključujući barem sljedeće aspekte:
    a) bruto domaći izdaci za istraživanje i tehnološki razvoj - u odnosu na bruto domaći proizvod (BDP);
    b) bruto državni izdaci za istraživanje i tehnološki razvoj - u odnosu na BDP;
    c) bruto potrošnja visokog obrazovanja za istraživanje i tehnološki razvoj (ITR) - procenat bruto domaćeg proizvoda (BDP);
    d) bruto potrošnja preduzeća za istraživanje i tehnološki razvoj (ITR) - u odnosu na bruto domaći proizvod (BDP), u odnosu na bruto državne izdatke;
    e) bruto strana ulaganja u istraživačko-tehnološki razvoj (ITR).
19. Koje mjere su preduzete kako bi se poboljšao kvalitet javnih istraživanja? Da li se finansiranje javnih istraživanja zasniva na ostvarenjima? Da li Bosna i Hercegovina primjenjuje međunarodnu strukovnu reviziju kod dodjele sredstava za projekte?
20. Koje mjere su preduzete za unapređenje javno-privatne saradnje?
21. Koje mjere su preduzete na unapređenju poslovnog okruženja kojim se podstiču privatna ulaganja u istraživanje i razvoj? Postoje li mjere da se olakša pristup tzv. rizičnom kapitalu?
22. Postoje li garancije javnog sektora koje su na raspolaganju bankama i nebankarskim kreditnim institucijama kojim se one podstiču na kreditiranje malih i srednjih preduzeća?
23. Da li su kontragarancije javnog sektora na raspolaganju jamstvenim institucijama?
24. Kako je organizovano pružanje usluga u oblasti naučnog i tehnološkog razvoja u industriji?
25. Kakvi su finansijski ili drugi podsticaji za ulaganja države i privatne industrije u istraživanje i tehnološki razvoj? Kakva je djelotvornost ovih podsticaja?

B. Razvoj ljudskog kapitala i mobilnost istraživača

26. Navedite koji procenat ukupne radne snage čine naučni radnici? Koje mjere vaša zemlja preduzima da obezbijedi dovoljan broj kvalifikovanih istraživača? Na koji način se osiguravaju kapacitiranost ljudskim resursima? Da li postoje bilo kakve posebne mjere za žene u nauci? Da li postoji akcioni plan da se poveća broj naučnih radnika u zemlji? Koje se mjere sprovode kako bi se mladi ljudi privukli studijama nauka? Da li se radi identifikovanje (mapiranje) naučnih kadrova u inostranstvu (dijaspora)? Koje aktivnosti Bosna i Hercegovina preduzima kako bi osigurala mobilnost istraživača (geografska, intersektorska i interdisciplinarna)? Kakva je procedura dobijanja viza za strane naučnike?
27. Ako postoji problem odliva stručnjaka za istraživanje i tehnološki razvoj iz vaše zemlje, kakva je eventualna vladina politika za rješavanje tog problema? Postoje li podaci o tome koliko je bosanskohercegovačkih istraživača u inostranstvu i gdje?

28. Kako su organizovani programi stalnog stručnog usavršavanja (npr. organizacije koje ga provode, ciljne grupe, postojeći programi)? Kako se finansiraju mladi istraživači, stipendijama ili na osnovu ugovora o radu?
29. Dostavite kvantitativne podatke za vašu zemlju, po mogućnosti za period 2007.-2014., uključujući barem sljedeće aspekte:
    a) kadar (javni/privatni istraživačko-tehnološki razvoj (ITR));
    b) visokoškolsko obrazovanje povezano sa istraživanjem i tehnološkim razvojem: broj diplomiranih studenata, područje, dodiplomski/postdiplomski.

C. Organizacija istraživanja u pojedinim oblastima

30. Da li Bosna i Hercegovina ima posebne istraživačke programe i fondove za ugalj i čelik?
31. Da li Bosna i Hercegovina ima posebne mjere koje se tiču istraživanja hrane, poljoprivrede i biotehnologija, te mjere koje obezbjeđuju adekvatnu upotrebu biotehnologija? Da li postoji neki akcioni plan?
32. Kakvi su politika, programi i budžet za istraživanje i tehnološki razvoj u području odbrane?
33. Da li Bosna i Hercegovina ima ili da li planira ciljane aktivnosti ili posebne programe za podsticaj konkurentnosti kroz industrijski razvoj na posebne teme kao što je npr. čisto nebo? Inovativni lijekovi? Energetska efikasnost? Da li postoje primjeri partnerstva javnog i privatnog sektora u oblasti istraživanja u Bosni i Hercegovini?
34. Da li Bosna i Hercegovina ima neki poseban interes za učešće u inicijativama u okviru članova 185. i 187. UFEU koje se provode na nivou EU?

D. Međunarodna saradnja u oblasti nauke i tehnologije

35. Da li Bosna i Hercegovina ima strategiju za međunarodnu saradnju u oblasti nauke i tehnologije (bilo samostalno ili uključenu u opštu strategiju u oblasti nauke i tehnologije/strategiju globalizacije? Ukoliko ima, opišite glavne stubove te strategije (npr., kako se odlučuje o tome koju vrstu istraživanja radite sa kim? Koji su tematski i geografski prioriteti međunarodne saradnje u oblasti nauke i tehnologije?
36. Koja su glavna sredstva za podršku/provođenje međunarodne saradnje u oblasti nauke i tehnologije (npr. otvorenost istraživačkih programa u državi za strane učesnike, uključujući i finansiranje stranih učesnika; posebni instrumenti podrške; bilateralni dijalozi/sporazumi u oblasti nauke i tehnologije itd.)? Navedite sve međunarodne ugovore i/ili pravno neobavezujuće instrumente u oblasti nauke i tehnologije.
37. Kakve multilateralne djelatnosti obavljate (uključujući i članstvo u relevantnim međunarodnim institucijama u oblasti nauke i tehnologije?
38. Da li Bosna i Hercegovina učestvuje u aktivnostima koje je utvrdio Odbor za evropski istraživački prostor, bivši CREST?

POGLAVLJE 26: OBRAZOVANJE I KULTURA

Oblasti obrazovanja i osposobljavanja, mladih i kulture prvenstveno su u nadležnosti država članica Evropske unije. Ugovor o funkcionisanju Evropske unije (UFEU) predviđa da Unija treba da pospješuje saradnju država članica i da podržava i upotpunjuje njihov rad, uz puno poštovanje njihove odgovornosti za sadržaje koji se izučavaju, organizaciju obrazovanja i stručnog usavršavanja, kao i njihove nacionalne i regionalne kulturne raznolikosti.

U oblasti obrazovanja, obuke i mladih, pored Direktive o obrazovanju djece radnika migranata[58] i presuda Evropskog suda u predmetima koji se odnose na nediskriminaciju između državljana država članica Evropske unije i drugih državljana Evropske unije, *acquis* uglavnom sadrži okvir saradnje. U svjetlu Lisabonske strategije, otvorene metode koordinacije politika obrazovanja i osposobljavanja, te politika za mlade uvedene su sa ciljem približavanja državnih politika i ostvarivanja zajedničkih ciljeva. Konkretni budući ciljevi za sisteme obrazovanja i osposobljavanja potvrđeni 2001. godine, te Kopenhagenškog procesa strukovnog obrazovanja i Bolonjskog procesa za oblast visokog obrazovanja, daju putokaz za poboljšanje i razvoj kvaliteta sistema obrazovanja i osposobljavanja. Strateški okvir „Obrazovanje i osposobljavanje 2020“, obuhvata sve aktivnosti u oblastima obrazovanja i osposobljavanja na evropskom nivou. U području obrazovanja utvrđene su sljedeće referentne vrijednosti EU za 2020.:

- Najmanje 95 % djece (od 4. godine do početka obaveznog školovanja) treba da učestvuje u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju.
- udio petnaestogodišnjaka s nedovoljnim vještinama u čitanju, matematici i prirodnim naukama (Program međunarodnog ispitivanja znanja i vještina -PISA) trebao bi biti manji od 15%
- udio osoba starosti od 18 do 24 godine koje rano napuštaju obrazovanje i osposobljavanje trebao bi biti manji od 10%
- najmanje 40% osoba starosti od 30 do 34 godine trebalo bi imati neki oblik visokog obrazovanja
- najmanje 15% odraslih osoba trebalo bi učestvovati u programu cjeloživotnog učenja
- najmanje 20% visokoobrazovanih osoba i 6% osoba s početnom strukovnom kvalifikacijom starosti od 18 do 34 godine trebalo bi provesti neko vrijeme na studijama ili osposobljavanju u inostranstvu
- udio zaposlenih osoba starosti od 20 do 34 godine koje su završile najmanje srednju školu 1-3 godine prije zaposlenja trebao bi biti najmanje 82%.

U Zajedničkom izvještaju Vijeća i Komisije iz 2015. godine o provođenju strateškog okvira za evropsku saradnju u obrazovanju i osposobljavanju (ET 2020) identifikovano je šest novih prioritetna područja:

- Relevantno i visokokvalitetno znanje, vještine i kompetencije stečeni kroz cjeloživotno učenje, usmjereni na ishode učenja radi postizanja zapošljivosti, inovacija, aktivnog građanstva i dobrobiti;
- Inkluzivno obrazovanje, jednakost, nediskriminacija i unapređivanje građanskih kompetencija;
- Otvoreno i inovativno obrazovanje i osposobljavanje, uključujući potpuno prihvatanje digitalnog doba;
- Snažna podrška vaspitno-obrazovnom osoblju;

[58] Sl. l 199, 6/8/1977, str. 32–33.

- Transparentnost i priznavanje vještina i kvalifikacija radi omogućavanja obrazovne mobilnosti, te mobilnosti radne snage;
- Održivo ulaganje, kvalitet i efikasnost sistema obrazovanja i osposobljavanja.

Takođe, ustanovljeni su i zajednički ciljevi politika EU za mlade, a usvojena je i nova Strategija EU za mlade za period 2010 - 2018, koja se zasniva na osnaženom otvorenom metodu koordinacije[59]. Ova strategija se zasniva na potrebi za energičnim pristupom u više sektora. Pored toga, države članice treba da imaju pravni, administrativni i budžetski okvir, kao i odgovarajuću nadležnost za provođenje kako bi garantovale dobro upravljanje, što podrazumijeva i budžetsko upravljanje cjelokupnim decentralizovanim obrazovanjem, osposobljavanjem i programima EU za mlade (trenutno je to Program Erasmus +).

Kada je riječ o politikama u oblasti kulture, države članice treba da podrže načela iz člana 167. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (UFEU) i, posebno, da osiguraju da njihove međunarodne obaveze omogućavaju razvoj i primjenu politika i instrumenata koji za cilj imaju očuvanje i promovisanje kulturne raznolikosti. U skladu sa ovim načelima, Konvencija UNESCO-a o zaštiti i promovisanju raznolikosti kulturnog izražavanja, koju je ratifikovala EU (i Bosna i Hercegovina), jedan je od najvažnijih elemenata *acquis*-a u oblasti kulture. Saopštenjem Komisije o Evropskoj agendi za kulturu u globalizovanom svijetu, prihvaćenim 2007. godine Rezolucijom i zaključcima Evropskog Vijeća, uvedeni su novi metodi saradnje, koji podrazumijevaju strukturirani dijalog sa sektorom kulture, kao i još više strukturiran sistem saradnje između država članica i institucija EU (otvoreni metod koordinacije), kako bi se sprovele tri grupe zajedničkih ciljeva: kulturna raznolikost i međukulturni dijalog; kultura kao pokretač kreativnosti; i kultura kao ključna komponenta međunarodnih odnosa. U skladu sa tim ciljevima, saradnja sa državama članicama se odvija putem višegodišnjih planova rada Vijeća u oblasti kulture. Sadašnji plana rada (za period 2015.-2018.) odnosi se na sljedeće ključne prioritete: a) Pristupačna i inkluzivna kultura; b) Kulturna baština; c) Sektori kulture i kreativnosti: kreativna privreda i inovacije; d) Promovisanje kulturne raznolikosti, kulture u vanjskim odnosima EU i mobilnosti. Osim toga, kulturne statistike su izdvojene kao prioritet koji prožima više sektora. Integrisanje kulture u glavne politike djelovanja EU dio je vodećih načela plana rada.

[59] Rezolucija Vijeća od 27. novembra 2009. godine koja se zasniva na Saopštenju Komisije "Strategija EU za mlade - Ulaganje i osnaživanje Obnovljena otvorena metoda koordinacije usmjerena na izazove i mogućnosti mladih, COM(2009) 200, 27.04.2009.

I. OBRAZOVANJE, OSPOSOBLJAVANJE I MLADI

A. Saradnja u oblasti politika djelovanja

Sljedeća pitanja se odnose na sve nivoe obrazovanja.

Obrazovni sistem

1. Na koji način je definisana podjela nadležnosti između različitih nivoa vlasti i koji organi su nadležni za obrazovanje u Bosni i Hercegovini?
2. Struktura obrazovnih sistema: Opišite strukturu obrazovnog sistema, ispunjavanjem i ažuriranjem online izvještaja Eurydice [60]
3. Pregled Opišite ulogu privatnog obrazovanja na svim nivoima i sektorima obrazovanja i stepen saradnje obrazovnih ustanova sa poslodavcima i preduzećima.
4. Statistika: Navedite podatke o đacima/studentima i nastavnicima/edukatorima na različitim nivoima obrazovnog sistema, uključujući i rani i predškolski odgoj i obrazovanje, stručno usavršavanje i osposobljavanje i obrazovanje odraslih. Ukoliko je moguće, navedite procjenu razvoja za narednih deset godina. Navedite statističke podatke o izdvajanjima javnog i, ako je moguće, privatnog sektora za obrazovanje na nivou države (procentualno u odnosu na BDP i državni budžet). Navedite statistiku o pokazateljima prema Okviru za saradnju u području obrazovanja i osposobljavanja (ET 2020) i druge relevantne podatke o nižem i visokom obrazovanju (po mogućnosti razloženo po polu). Molimo da za podatke koristite priloženi obrazac.
5. Stabilizacija reformi: Koji su glavni ciljevi i dinamika provođenja najskorijih reformi sistema obrazovanja i osposobljavanja u državi? Koje su glavne poteškoće sa kojima se suočavate ili ih predviđate?
6. Upravljanje i finansiranje: Molimo opišite na koji način je uređeno upravljanje obrazovanjem i osposobljavanjem i njihovo finansiranje, uključujući i detalje o stepenu finansijske i administrativne samostalnosti ustanova i o učešću zainteresovanih strana. Posebno opišite ulogu socijalnih partnera u različitim nivoima i sektorima obrazovanja.
7. Kvalifikacije: Opišite okvire i strukture obrazovanja i stručnog usavršavanja, uključujući i sisteme za priznavanje neformalnog i vaninstitucionalnog učenja (radno iskustvo, obuka na radnom mjestu, samostalno učenje itd.).
8. Navedite mjere i smjernice koje su na raspolaganju učenicima/studentima u pogledu njihovog usmjeravanja kroz obrazovanje (u različitim sektorima i nivoima obrazovanja) i uključivanja mladih na tržište rada.
9. Navedite podatke o prelasku sa jednog nivoa školovanja na drugi, kao i o prelasku iz škole na posao, te o ulozi obrazovnih ustanova, socijalnih partnera i preduzeća.
10. Koje mjere su preduzete kako bi se onima koji prije vremena napuštaju sistem obrazovanja i osposobljavanja omogućilo alternativno školovanje radi sticanja kvalifikacije?
11. U kojim stukturama tzv. Otvorenog metoda koordinacije je Bosna i Hercegovina posebno zainteresovana da učestvuje?

[60] https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Bosnia_and_Herzegovina

Upravljanje sistemima

12. Status obrazovnih ustanova: opišite ukratko procedure za uspostavljanje obrazovnih ustanova. Koji organ nadzire osnivanje i funkcionisanje obrazovnih ustanova? Da li postoje različiti statusi obrazovnih ustanova (npr. privatne, državne, privatne pod nadzorom, itd.)?
13. Mehanizmi za nadzor i ocjenjivanje obrazovnog sistema: Da li već postoje ili da li su u procesu uvođenja mehanizmi za nadzor i ocjenu obrazovnih ustanova? Šta oni ispituju? Koji su mehanizmi/alati za praćenje vanjskog osiguravanja kvaliteta u visokom obrazovanju? U kojoj mjeri su oni nezavisni od institucija vlasti?
14. Sredstva za prikupljanje i obradu statističkih podataka: opišite sredstva za prikupljanje podataka i vrstu sakupljenih podataka. Opišite različite nivoe na kojima se takvi podaci prikupljaju i obrađuju. Da li postoje statistički podaci o praćenju onih koji napuštaju školu, stručnu obuku i usavršavanje i o diplomcima visokoškolskih ustanova? Na koji način se prikupljaju podaci prema referentnom okviru EU (tj. Okviru za saradnju u području obrazovanja i osposobljavanja - ET 2020)?

Infrastruktura

15. Navedite informacije o kriterijumima za uspostavljanje infrastrukture: pokrivenosti državne teritorije: koje promjenljive se uzimaju u obzir kada se uspostavlja obrazovna infrastruktura (gustina naseljenosti, geografski kriterijumi itd.)? Prema kojim kriterijumima se uspostavlja infrastruktura za obrazovanje djece pripadnika nacionalnih manjina?
16. Navedite informacije o kriterijumima za nabavku opreme: ko donosi odluke kada je riječ o kupovini opreme za škole i univerzitete i na osnovu kojih procedura? Da li oprema uključuje: priručnike, biblioteke, nastavnu opremu za predavače, računarsku i multimedijalnu opremu? Navedite informacije za sve vrste opreme i na svim obrazovnim nivoima.
17. Molimo navedite informacije i statističke podatke o upotrebi informacionih tehnologija u obrazovanju i osposobljavanju, uključujući i broj učenika po računaru i mogućnosti učenja na daljinu, kao i o upotrebi informatičkih alata u izvođenju nastave i sl.
18. Obezbjeđivanje smještaja za studente/osobe na stručnoj obuci koji ne žive kod kuće. Kakvi objekti za to postoje? Koje usluge oni obezbjeđuju? Da li je predviđeno da se te ustanove razvijaju? Ako jeste, na koji način?
19. Koji posebni objekti i uslovi postoje, na svim nivoima i sektorima obrazovanja, za lica sa posebnim potrebama, kako u pogledu fizičkih uslova, tako i pogledu metoda izvođenja nastave/sticanja znanja.

Nastavni kadar

20. Opišite zahtjeve u vezi sa obaveznim kvalifikacijama nastavnika i direktora u školama na svim nivoima i sektorima obrazovanja.
21. Opišite način i organizaciju osnovnog studija i stručnog usavršavanja nastavnog kadra. U kojoj mjeri su programi prilagođeni nastavi u čijem središtu je učenik i učenju za sticanje kompetencija?

Nastavni planovi i programi

22. Koji organi utvrđuju nastavne planove i programe na svim obrazovnim nivoima? Koji stepen autonomije imaju obrazovne ustanove u odnosu na određivanje fonda časova za planove i programe i sadržaj tih časova?
23. Koji je osnovni/obavezni dio nastavnog plana i programa u osnovnoškolskom i srednjoškolskom obrazovanju?
24. Molimo opišite način izvođenja nastavnog plana i programa strukovnog obrazovanja i osposobljavanja (VET) i visokog obrazovanja (modularni princip, princip bodova (kredita)). Kakvi aranžmani postoje za prenos bodova i priznavanje (npr. bodova iz domaćih i/ili stranih obrazovnih ustanova), te za priznavanje inostranih kvalifikacija/diploma?
25. Izučavanje službenih jezika Evropske unije: Opišite nastavu na različitim nivoima obrazovanja. Navedite dostupne statističke podatke o broju mladih osoba ili djece koja uče različite jezike.

Prilagođavanje promjenama

26. Koji su profili potrebni na tržištu rada, odnosno za kojima postoji manjak? Kakav je odgovor obrazovnog sistema kako bi se zadovoljile sadašnje i buduće potrebe za određenim profilima?
27. Navedite podatke o sljedećem:
    a) Mjere koje se odnose na prilagođavanje obrazovanja i osposobljavanja potrebama društva znanja i industrijskim i tehnološkim promjenama.
    b) Koje aktivnosti su preduzete na promovisanju osjećaja za inicijativu i preduzetništvo kao osnovnih sposobnosti mladih ljudi na različitim nivoima obrazovanja.
    c) Prenos inovacija i dobre prakse u osposobljavanju u redovni sistem obrazovanja i osposobljavanja.
    d) Primjena koncepta cjeloživotnog učenja u društvu u cjelini.
    e) Integracija praktičnog osposobljavanja u redovni sistem obrazovanja i veze između tokova opšteg i stručnog obrazovanja.

Mladi

28. Da li postoje i, ako postoje, koje su strategije u državi koje obuhvataju jedno ili više sljedećih oblasti: zapošljavanje i preduzetništvo mladih, neformalno obrazovanje mladih, kreativnost i kultura, participacija mladih, zdravlje/blagostanje mladih, socijalna inkluzija mladih i volontiranje mladih? Navedite detaljnije informacije o:
    a) Mjerama za razvoj kvaliteta neformalnog obrazovanja i prepoznavanje njegovih ishoda.
    b) Koliko su strukture za zapošljavanje mladih prilagođene lokalnom nivou i kakvi su planovi za budućnost?
    c) Mjerama koje su preduzete za podsticanje razvoja talenata, kreativnih sposobnosti i preduzetništva mladih i njihovog pristupa kulturi.

d) Preduzetim/planiranim mjerama za podsticanje zdravog načina života mladih i fizičke aktivnosti sa fokusom na prevenciji i liječenju gojaznosti, povreda, zavisnosti, mentalnih problema i probleme u oblasti seksualnog zdravlja.

e) Mjerama koje se provode /ili su planirane za punu participaciju mladih u društvu, i za promovisanje većeg društvenog uključivanja mladih u okviru socijalnih i institucionalnih demokratskih procesa.

f) Mjerama preduzetim/planiranim na razvoju uslova i usvajanju politika za sprečavanje siromaštva i socijalne isključenosti mladih, posebno među neprivilegovanim grupama mladih.

g) Preduzetim/planiranim mjerama u cilju omogućavanja mobilnosti volontera, kako iz EU, tako i iz država kandidata, za dugoročne aktivnosti (od 6 do 12 mjeseci), u smislu dozvole boravka, osiguranja, itd.

h) Mjerama koje su preduzete/planirane za podršku i prepoznavanje rada mladih i neformalnog učenja.

29. Koja institucija je zadužena za sveobuhvatnu koordinaciju omladinske politike u vašoj zemlji? Međusektorska saradnja između različitih relevantnih ministarstava u oblasti omladinske politike je veoma značajan aspekt politike prema mladima EU. Molimo vas potkrijepite informacijama, na koji način je osigurana međusektorska saradnja.

30. U kojim mehanizama uspostavljenim u okviru Otvorene metode koordinacije za mlade bi Bosna i Hercegovina posebno bila zainteresovana za učešće?

B. Pristup državljana EU obrazovanju

31. Obrazovanje djece čiji su roditelji državljani EU: Navedite informacije o procijenjenom broju državljana EU koji rade u Bosni i Hercegovini i koji imaju djecu koja tamo borave u uzrastu kada je po zakonima Bosne i Hercegovine obavezno pohađanje nastave. Molimo navedite da li postoje posebni uslovi za obrazovanje ove djece i iz kojih država ona uglavnom dolaze.

32. Jednak pristup: Opišite modalitete koje garantuju jednak pristup obrazovanju i osposobljavanju bez obzira na pol, etničko porijeklo, vjeroispovijest ili invaliditet.

33. Na koji način su uređene školarine i ostali uslovi pristupa visokoškolskim ustanovama (državnim i privatnim)? Da li su oni različiti za građane Bosne i Hercegovine i za strance?

C. Programi EU

34. Na kojem nivou je interes i učešće mladih ljudi, omladinskih radnika i omladinskih organizacije u vašoj zemlji, u mogućnostima koje su im ponuđene kroz program Erasmus+ i njegov Prozor za Zapadni Balkan?

35. Da li postoje državni programi za podršku organizacijama mladih i njihovim aktivnostima? Ukoliko postoje, molimo da navedete podatke o njihovoj strukturi i načinima upravljanja.

36. Koji je nivoa interesovanja i učešća univerziteta, naučnih radnika i studenata u zemlji u mogućnostima koje nude program Erasmus+?

37. Koje službe u nadležnim ministarstvima su zadužene/ili je planirano da budu zadužene za praćenje različitih programa EU za cijelu Bosnu i Hercegovinu? Kakva je struktura njihovog kadra/kakav je plan zapošljavanja? Da li ova ministarstva imaju revizorske službe?
38. Da li postoji neformalna saradnja između obrazovnih ustanova u Bosni i Hercegovini i projekata koji se realizuju kroz programe podrške Evropske unije i njenih članica? Da li postoje neki planovi za podršku takvim partnerstvima?

II. KULTURA

A. Saradnja u oblasti politika djelovanja

39. Koji su, ukoliko ih ima, sistemi podrške u sljedećim oblastima: umjetničko stvaralaštvo, inovativni projekti u oblasti kulture, unapređivanje stručnosti umjetnika i kulturnih radnika i saradnja u oblasti kulture sa drugim zemljama, pristup kulturi?
40. Navedite organe vlasti nadležne za pitanja kulture. Kako se provodi politika djelovanja?
41. Koji su, ukoliko postoje, programi podrške u području književnog stvaralaštva i prevođenja?
42. Koji su, ukoliko postoje, programi podrške u oblasti kulturnog nasljeđa?
43. Koji zakonski propisi regulišu određivanje cijena knjiga? Postoje li propisi o određenim cijenama?
44. Koji zakonski propisi regulišu prodaju i kretanje kulturnih dobara?
45. Koji zakonski propisi regulišu očuvanje kulturnog nasljeđa?
46. Koji zakonski propisi regulišu ustupanje prava (ekskluzivnih ili ostalih) korištenja aspekata kulturnog nasljeđa (npr. digitalizacija umjetničkih zbirki)?
47. Koji sistemi postoje u pogledu statističkih podataka koji se odnose na sektor kulture?
48. Koje ste mjere preduzeli u pogledu primjene Konvencije UNESCO-a o zaštiti i unapređenju raznolikosti kulturnih izraza iz 2005. godine?
49. Da li je Bosna i Hercegovina prihvatila ciljeve Evropske agende za kulturu?
50. Na koji način Bosna i Hercegovina namjerava da učestvuje u strukturama koje su uspostavljene na osnovu Otvorene metode koordinacije?

B. Programi EU

51. Molimo da objasnite preduzete ili planirane mjere za promovisanje programa Kreativna Evropa i podsticanje učešća kulturnih radnika u zemlji.
52. Da li postoje planovi za obezbjeđivanje dodatnih finansijskih sredstava za uspješne aplikante?

III. SPORT

53. Na osnovu Lisabonskog sporazuma, koji je stupio na snagu 1.12.2009. godine, EU je uvela novu nadležnost za sport (član 165. UFEU). Imajući ovo u vidu, navedite informacije koje se tiču organizacije sporta u Bosni i Hercegovini, uključujući nadležne organe i ulogu koju sport ima u društvenom (zdravlje, obrazovanje i socijalna inkluzija) i ekonomskom smislu.

54. Opišite državnu politiku (uključujući i pravne akte) u oblasti borbe protiv dopinga i namještanja utakmica.
55. Da li javne ustanove subvencioniraju sportske saveze i kroz koji postupak?
56. Kakav je položaj sporta u sistemu obrazovanja (npr. broj časova fizičkog vaspitanja)?
57. Opišite postojeće sistemske mjere za borbu protiv nasilja u sportu.

Obrazovanje i osposobljavanje - INDIKATORI i STATISTIKA								
		2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Potrošnja na obrazovanje izražena kroz postotak BDP-a:	Ukupno							
*Predškolsko obrazovanje	Troškovi za zaposlene							
	Infrastruktura							
	Nastavna sredstva i drugi resursi							
	Ukupno							
*Osnovno obrazovanje	Troškovi za zaposlene							
	Infrastruktura							
	Nastavna sredstva i drugi resursi							
	Ukupno							
Srednje stručno obrazovanje	Troškovi za zaposlene							
	Infrastruktura							
	Nastavna sredstva i drugi resursi							
	Ukupno							
Opšte srednjoškolsko obrazovanje	Troškovi za zaposlene							
	Infrastruktura							
	Nastavna sredstva i drugi resursi							
	Ukupno							
Visoko obrazovanje	Troškovi za zaposlene							

	Infrastruktura							
	Nastavna sredstva i drugi resursi							
	Ukupno							
% učešća u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju (0-5)	muškarci							
	žene							
	Ukupno							
% onih koji napuštaju školu prije završenog školovanja	dječaci							
	djevojčice							
	Ukupno							
% onih sa završenim visokoškolskim obrazovanjem	muškarci							
	žene							
	Ukupno							
% učešća u cjeloživotnom učenju	muškarci							
	žene							
	Ukupno							
Broj učenika u osnovnom obrazovanju	muškarci							
	žene							
	Ukupno							
Nastavni kadar u osnovnom obrazovanju	muškarci							
	žene							
	Odnos broja učenika i nastavnika/učitelja							
% svršenih učenika osnovnih škola koji se upisuju u srednje škole	muškarci							
	žene							
	Ukupno							
Broj učenika u srednjoškolskom obrazovanju	muškarci							
	žene							
	Ukupno							
Nastavni kadar u opštem srednjoškolskom obrazovanju	muškarci							
	žene							
	Odnos broja učenika i nastavnika							

Nastavni kadar u stručnom obrazovanju i osposobljavanju	muškarci							
	žene							
	Odnos broja učenika i nastavnika							
% svršenih učenika srednjih stručnih škola koji se upisuju na visokoškolske ustanove	muškarci							
	žene							
	Ukupno							
% svršenih učenika gimnazije koji se upisuju na visokoškolske ustanove	muškarci							
	žene							
	Ukupno							
Broj studenata u visokoškolskom obrazovanju	muškarci							
	žene							
	Ukupno							
Broj zaposlenih u visokoškolskom obrazovanju	Akademsko osoblje							
	Administrativno osoblje							
	Odnos broja učenika i nastavnika							
% onih koji napuštaju visokoškolsko obrazovanje prije sticanja kvalifikacije	muškarci							
	žene							
	Ukupno							
% nezaposlenih sa visokoškolskim kvalifikacijama	muškarci							
	žene							
	Ukupno							
% nezaposlenih među mladima	muškarci							
	žene							
	Ukupno							
% ukupno nezaposlenih	muškarci							
	žene							
	Ukupno							

		2009.	2012.	2015.	2018.
% učenika sa slabim ocjenama iz jezika prema programu PISA	muškarci				
	žene				
	Ukupno				
% učenika sa slabim ocjenama iz matematike prema programu PISA	muškarci				
	žene				
	Ukupno				
% sa slabim ocjenama iz prirodnih nauka prema programu PISA	muškarci				
	žene				
	Ukupno				

POGLAVLJE 27: ŽIVOTNA SREDINA I KLIMATSKE PROMJENE

Politika za zaštitu životne sredine i klimatske promjene EU promoviše snažne akcije koje se odnose na sprječavanje klimatskih promjena i održivi razvoj i štiti životnu sredinu za sadašnje i buduće generacije. Zasniva se na preventivnom djelovanju, principu "zagađivač plaća", suzbijanju ekološke štete na samom izvoru, zajedničkoj odgovornosti i integraciji pitanja zaštite životne sredine i klimatskih promjena u druge politike EU. *Acquis* sadrži preko 200 ključnih pravnih akata koji pokrivaju kako horizontalno, tako i sektorsko zakonodavstvo (kvalitet vazduha, upravljanje otpadom, kvalitet vode, zaštita prirode, kontrola industrijskog zagađenja i upravljanje rizikom, hemikalije, zaštita od buke, civilna zaštita i klimatske promjene.) Usklađivanje sa *acquis*-em koji je obuhvaćen ovim poglavljem zahtijeva značajna ulaganja i strukturiranu saradnju svih aktera, uključujući lokalne organe, industriju i civilno društvo. Osim toga, prelazak na niske nivoe emisije i ekonomiju otpornu na klimatske promjene u skladu sa Pariškim sporazumom zahtijevati će snažne reforme u svim ekonomskim sektorima, naročito sektorima energije, transporta i poljoprivrede, između ostalog. Osim toga, jaka i dobro opremljena administracija na državnom i lokalnom nivou je imperativ za njegovu primjenu i provođenje.

I. OPŠTA POLITIKA ZA ZAŠTITU ŽIVOTNE SREDINE I KLIMATSKE PROMJENE

1. Postoje li ustavne odredbe o zaštiti životne sredine i/ili održivom razvoju? Kako je definisana podjela nadležnosti među različitim nivoima vlasti i koji organi su odgovorni za politiku zaštite životne sredine i klimatskih promjena?
2. Postoji li neki opšti okvirni pravni akt o zaštiti životne sredine, koji služi kao osnova za druge propise koji se odnose na životnu sredinu?
3. Koji glavni principi predstavljaju osnovu zakonodavstva u oblasti životne sredine (npr. princip „zagađivač plaća", princip predostrožnosti, itd.)?
4. Postoji li dugoročna državna strategija koja uređuje zaštitu životne sredine, klimatske promjene i/ili državna strategija održivog razvoja? Da li se ta strategija efikasno provodi? Koji institucionalni mehanizmi se odnose na tu strategiju? Koje su prepreke u njenoj provedbi na državnom i lokalnom nivou?
5. Postoji li konkretan akcioni plan za životnu sredinu sa kratkoročnim i srednjoročnim ciljevima, naznakom raspoloživosti budžetskih i drugih resursa za njihovo postizanje i vremenskim rasporedom? Da li je povezan sa *acquis*-em u oblasti životne sredine i kako se nadgleda njegovo provođenje?
6. Na koji način se osigurava usklađenost propisa i politika u oblasti životne sredine sa propisima EU u toj oblasti? Koje su glavne poteškoće sa kojima se suočavate?
7. Koliko je uloženo u životnu sredinu i infrastrukturu životne sredine (u cilju usklađivanja sa *acquis*-em u oblasti životne sredine) u posljednje četiri godine? Kakvi su budući planovi za kratkoročna, srednjoročna i dugoročna ulaganja?
8. Detaljno opišite (uz nivoe kadrovske popunjenosti) organa javne uprave (ministarstva, agencija, itd.) koja su odgovorna za donošenje, primjenu i provođenje propisa i politike u oblasti životne sredine, kako na nacionalnom tako i na pod-nacionalnim (npr. lokalnim) nivoima. Kako su podijeljene odgovornosti za postizanje ciljeva u različitim sektorima (voda, otpad, zaštita prirode itd.) i kako je osigurana koordinacija? Opišite ukratko sve planove čiji je cilj razvijanje i jačanje administrativnih kapaciteta. Naznačite budžetska sredstva dodijeljena ovim administrativnim tijelima, uključujući i agencije.

9. Kako su podijeljene odgovornosti za različite sektore (voda, otpad, zaštita prirode itd.) i kako se predviđa koordinacija? Kako je predviđena saradnja sa drugim ministarstvima? Opišite ukratko bilo koji plan čiji je cilj razvijanje i jačanje administrativnih kapaciteta. Da li je predviđena ikakva politika zadržavanja kadra? Šta Bosna i Hercegovina čini da:
   a) Poveća efikasnost procesa odlučivanja;
   b) Izbjegne nepotrebno mikro upravljanje i delegira odgovornosti na niže rukovodne nivoe;
   c) Poveća nivoe kadrovske popunjenosti, naročito u nekim prioritetnim oblastima, uključujući strateško planiranje i upravljanje investicijskim projektima;
   d) Konsoliduje kapacitete za strateško planiranje;
   e) Smanji fluktuaciju kadra i zadrži obučene i stručne kadrove u ministarstvu i drugim institucijama.
10. Postoje li zakonske i budžetske odredbe koje se odnose na obuku državnih službenika u oblasti zaštite životne sredine na svim nivoima, uključujući tehnički kadar i srednji rukovodni kadar? Koliko je teško naći kadrove odgovarajućih kvalifikacija? Koliko je teško naći kadrove kvalifikovane za održavanje obuke?
11. Koji su mehanizmi za praćenje poštivanja propisa iz oblasti životne sredine, njihove primjene i provedbe i stanja životne sredine? Molimo opišite detaljno, ukoliko postoji, sistem inspekcijskog nadzora u oblasti životne sredine – nadležne organe, učestalost inspekcijskih kontrola, odredbe vezane za planiranje, izvođenje, praćenje i izvještavanje o inspekcijskim kontrolama u oblasti životne sredine, itd.
12. Koje vrste ekonomskih instrumenata (porezi, carine, sistem dozvola sa kojima se trguje, itd.) se koriste u politici životne sredine? Molimo navedite udio ekoloških taksi u ukupnim poreskim prihodima i BDP-u. Molimo izrazite procenat BDP-a koji se troši na zaštitu životne sredine. Šta Bosna i Hercegovina čini kako bi uspostavio djelotvoran i trajan sistem finansiranja akcija koje se odnose klimatske promjene i životnu sredinu, uključujući značajna infrastrukturna ulaganja i stabilno finansiranje osnovnih usluga, kao što je monitoring životne sredine? Kako bi se povezala ulaganja sa strateškim prioritetima?
13. Postoje li mehanizmi kojima se omogućava da se zaštita životne sredine uzima u obzir u drugim politikama, posebno u poljoprivrednoj, industrijskoj, energetskoj i saobraćajnoj politici, u skladu sa članom 11 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije?
14. Koji su međunarodni sporazumi/ugovori/konvencije o zaštiti životne sredine potpisani, a koji ratifikovani od strane Bosne i Hercegovine? Molimo detaljno opišite mehanizme koji su uspostavljeni za potrebe provođenja međunarodnih sporazuma/ugovora/konvencija koje je ratifikovala Bosna i Hercegovina.
15. Na koji način se Ciljevi održivog razvoja iz Agende 2030 uzimaju u obzir kod donošenja politika u oblasti životne sredine i klimatskih promjena?
16. Molimo opišite aktivnosti istraživanja i razvoja u oblasti životne sredine i klimatskih promjena (npr. nivo finansiranja državnih instituta, itd.)?
17. Molimo opišite detaljno sve inicijative ili programe regionalne saradnje u oblasti zaštite životne sredine u kojima učestvuje Bosna i Hercegovina. Naročito opišite eventualni plan nastavka aktivnosti koji se odnosi na projekat ECRAN (Regionalna pristupna mreža za životnu sredinu i klimatske promjene) i IMPEL (Mreža Evropske unije za provođenje i izvršenje propisa o zaštiti životne sredine). Koje su prioritetne teme u ovim projektima i

koje aktivnosti su predviđene u cilju njihovog promovisanja? Koji su prioriteti Bosne i Hercegovine za dalje projekte?

18. Molimo navedite koje se mjere preduzimaju za smanjenje bolesti izazvanih faktorima životne sredine u Bosni i Hercegovini.

II. SEKTORSKE POLITIKE U OBLASTI ŽIVOTNE SREDINE I KLIMATSKIH PROMJENA

Pitanja u nastavku o datim sektorima trebala bi omogućiti procjenu trenutne situacije i trendova. Informacije o jačanju kapaciteta i/ili problemima po tom pitanju bile bi takođe veoma korisne. Trebalo bi da se pruže i dodatne informacije, na primjer o dosadašnjim dostignućima i bitnijim problemima koji treba da se riješe. Potrebno je dati naznake u vezi sa strateškim planiranjem, institucionalnim kapacitetima, uključujući provedbu i izvršenje, kao i aspektima troškova i koristi i ulaganjima u različitim oblastima, ukoliko su dostupne i prikladne.

A. Horizontalno zakonodavstvo

19. Da li postoje mjere koje omogućavaju javni pristup informacijama o životnoj sredini na zahtjev, kao i na vlastitu inicijativu organa uprave (tzv. "aktivna diseminacija")? Da li postoje odredbe o administrativnim i/ili sudskim postupcima provjere u slučaju da pristup informacijama nije odobren? Da li pravni okvir obuhvata informacije koje se „čuvaju za javno tijelo", tj. informacije o životnoj sredini koje se fizički čuvaju kod fizičkog ili pravnog lica u korist nekog tijela javne uprave (član 2., tačka 4. Direktive 2003/4/EZ)?

20. Kakve su odredbe u pogledu pristupa sudovima i upravnim žalbama kada je riječ o organizacijama (uključujući i nevladine organizacije) i pojedincima? Da li nevladine organizacije koje ispunjavaju određene uslove, ako oni postoje, određene državnim/međunarodnim zakonima (ako postoje, koji su to uslovi) imaju pristup administrativnim ili sudskim postupcima radi preispitivanja akata i propusta privatnih lica i državnih organa koji nisu u skladu sa odredbama zakona koje se odnose na životnu sredinu? Ako da, u kojim oblastima vezano za životnu sredinu se to primjenjuje? Molimo navedite primjere slučajeva kada su sudovi/uprave odobrile poseban status nevladinim organizacijama koje se bave pitanjima životne sredine. Koliko u prosjeku traju administrativni/sudski slučajevi vezani za životnu sredinu? Postoje li proceduralne mjere koje mogu biti od pomoći nevladinim organizacijama kada iznose slučaj na sud? Da li se nevladinim organizacijama odobrava privilegovan položaj da se žale na odluke vezane za Procjenu uticaja na životnu sredinu (EIA) i Integrisano sprječavanje i kontrolu zagađenja (IPPC) na sudskom i administrativnom nivou? Da li se primjenjuju pravna pomoć, sudska zabrana, suspenzivno dejstvo žalbe, i ako da, kako? Koliki su (prosječni) troškovi i koliko u prosjeku traju slučajevi vezani za životnu sredinu, uključujući i slučajeve žalbe, za učesnike administrativnog/sudskog postupka (honorari vještaka, sudski troškovi, pravno zastupanje, depoziti koje je potrebno uplatiti za određene procesne mjere)? Da li postoje posebne odredbe koje garantuju da ovi procesi neće trajati duže od razumnog vremenskog roka? Da li postoji mogućnost sudske zabrane u ovim postupcima?

21. Da li postoje standardizovani sistemi ili metode prikupljanja, prenosa i objavljivanja podataka i statistika u oblasti životne sredine?

22. Kakve su odredbe vezane za učešće javnosti (informisanje i konsultovanje) u postupku donošenja odluke u vezi sa životnom sredinom? Da li postoje uslovi za učešće javnosti prije donošenja administrativnih odluka kojima se dozvoljavaju aktivnosti koje će vjerovatno imati značajan uticaj na životnu sredinu? Da li postoje uslovi za učešće javnosti u pogledu planova i programa i/ili politika i/ili propisa koji se odnose na životnu sredinu? Koji su organi javne uprave (ministarstva, agencije, itd.) i na kojem nivou (državnom, regionalnom, lokalnom) nadležni za izdavanje saglasnosti za realizaciju projekta? Da li nadležni organi za oblast životne sredine učestvuju u postupcima izdavanja saglasnosti o realizaciji projekta i kako? Postoje li postupci provjere koje omogućavaju članovima javnosti i/ili zainteresovane javnosti da dovedu u pitanje suštinsku i proceduralnu zakonitost odluka, postupaka i propusta u vezi sa donošenjem odluka u oblasti životne sredine u kojima je dozvoljeno učešće javnosti? Postoji li definicija za „javnost" ili „zainteresovanu javnost“ koja se koristi u ovom kontekstu? Postoje li utvrđeni rokovi kada se javnost konsultuje u procesu odlučivanja?
23. Da li je Bosna i Hercegovina ratifikovala Arhusku konvenciju o pristupu informacijama, učešću javnosti i pristupu pravdi u pitanjima koja se odnose na životnu sredinu? Ako nije, koji je planirani vremenski period za ovu ratifikaciju? Postoje li Arhus centri? Da li adekvatno funkcionišu?
24. Da li je Bosna i Hercegovina ratifikovala Espoo konvenciju o procjeni uticaja na životnu sredinu u prekograničnom kontekstu, i ako jeste, na koji način se obezbjeđuje realizacija prekogranične konsultacije? U slučaju prekogranične konsultacije, koji su predviđeni rokovi? Ako nije ratifikovala Konvenciju, koji je planirani vremenski period za ovu ratifikaciju? Postoje li na državnom nivou mjere za procjenu uticaja određenih projekata na životnu sredinu? U kojoj fazi projekta treba izvršiti tu procjenu? Koliko često su projekti odbijeni ili izmijenjeni, kao rezultat ovih procjena?
25. Da li je Bosna i Hercegovina ratifikovala Protokol o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu uz Espoo konvenciju? Ako nije, koji je planirani vremenski period za ovu ratifikaciju? Koji se koraci preduzimaju radi uvođenja procjene planova i programa u odnosu na životnu sredinu, i da li se oni odnose i na politike i propise?
26. Molimo opišite ukratko aktivnosti u kojima Bosna i Hercegovina učestvuje u okviru Evropske agencije za životnu sredinu i Eionet-a.
27. Na koji način se uzima u obzir uticaj na staništa/vrste u postupcima procjene životne sredine?
28. Da li Bosna i Hercegovina ima uspostavljen sistem procjene regulatornih uticaja ili uticaja na održivost, koji daje procjenu ekonomskih, socijalnih i uticaja vezanih za životnu sredinu važnijih javnih politika u jedinstvenom integrisanom procesu?
29. Na koji način su koncepti održivosti životne sredine uključujući zaštitu staništa i vrsta integrisani u politike ekonomskih sektora, uključujući energiju, poljoprivredu, rudarstvo, turizam, ribarstvo i akvakulturu?
30. Koji je uobičajeni standard odgovornosti kada dođe do štete po životnu sredinu (objektivna odgovornost ili odgovornost zasnovana na principu krivice)? Kako se trenutno shvata naknada šteta u ovoj oblasti i kako ona funkcioniše: Postoje li pravila o štetama nanesenim licima (fizička povreda, materijalna šteta, ekonomski gubitak, itd.) „putem životne sredine“, pravila o „čistoj ekološkoj šteti“ ili postoje pravila u obje oblasti, ili ne postoje nikakva pravila uopšte u ovoj oblasti? Kako se trenutno postupa u slučaju „čiste ekološke štete“, tj. posebno u slučaju štete nanesene zaštićenim vrstama i njihovim prirodnim staništima, štete nanesene vodi i štete nanesene zemljištu, i kako se

ona rješava? U slučaju da postoje pravila o „čistoj ekološkoj šteti“: Da li postoje mjere zasnovane na ekološkoj odgovornosti kojima je cilj sprječavanje i naknada ekološke štete? Ukoliko ne postoje, da li se planira usvajanje takvih mjera u bliskoj budućnosti? U kojoj mjeri postoje zakonske obaveze koje se odnose na odgovorne operatore koji se bave određenim opasnim aktivnostima (kao i na druge učesnike na osnovu podružnica i nadležne organe), a koje nalažu da se sanira ekološka šteta nanesena zaštićenim vrstama i prirodnim staništima, vodi ili zemljištu u istoj mjeri, a koje su nezavisne od privatnih potraživanja naknada?

31. Postoje li krivične sankcije za kršenje zakona iz oblasti zaštite životne sredine? Ako postoje, molimo opišite kazneni sistem. Da li zakonodavstvo predviđa administrativnu ili krivičnu odgovornost za pravna lica ukoliko prekrše propise iz oblasti životne sredine? Koje vrste krivičnih sankcija postoje za kršenje zakona iz oblasti zaštite životne sredine, osim zatvorske i novčane kazne? U kojoj mjeri postoje odredbe koje već kažnjavaju prekršaje iz oblasti životne sredine navedene u Direktivi 2008/99 EZ?
32. Molimo navedite detaljno broj sudskih gonjenja zbog kršenja zakona o zaštiti životne sredine i visinu kazne za takva kršenja u posljednjih 5 godina. Molimo navedite informacije o stepenu naplate kazni za prekršaje i relevantnoj statistici u sektoru vazduha, vode i otpada u posljednje 3 godine i, ukoliko su dostupni, i za ostale sektore životne sredine.
33. U vezi s prostornim podacima, koje je zakonodavstvo, provedbeni kapacitet i infrastruktura razvijeni u skladu sa direktivom INSPIRE?

B. Kvalitet vazduha

34. Da li postoje granične vrijednosti ili ciljne vrijednosti kvaliteta vazduha za određene atmosferske zagađujuće materije? Ako postoje, koje su to vrijednosti?
35. Kakve su gore pomenute vrijednosti u odnosu na standarde/smjernice SZO?
36. Postoji li državni program za nadzor kvaliteta vazduha ili državni/regionalni/lokalni planovi vezani za kvalitet vazduha? Ako postoje, da li su informacije o tome dostupne za javnost i da li je javnost konsultovana vezano za program/planove? Koji je organ nadležan za probleme u oblasti kvaliteta vazduha, a koji je odgovoran za izradu strategija o kvalitetu vazduha? Kakvo je trenutno stanje u odnosu na: sistem praćenja, njegovo održavanje i kalibraciju, prikupljanje podataka, obradu i izvještavanje?
37. Postoje li procjene emisija glavnih atmosferskih zagađivača?
38. Postoje li državni programi ili strategije za smanjenje emisije atmosferskih zagađivača? Koji se resursi, metode i procedure koriste za praćenje emisije?
39. Postoje li državni, regionalni ili lokalni planovi ili programi koji se konkretno bave poboljšanjem kvaliteta vazduha (tj. stepena koncentracije određenih zagađivača) na relevantnim nivoima vlasti?
40. Kako je organizovana kontrola emisije isparljivih organskih jedinjenja (VOC) iz različitih izvora, uključujući skladištenje i distribuciju goriva, industrijsku upotrebu rastvarača i upotrebu farbi i lakova?
41. Kakva je situacija po pitanju ratifikacije i provođenja UNECE konvencije o prekograničnom zagađivanju vazduha na velikim udaljenostima i njenih različitih protokola? Da li se Bosna i Hercegovina nalazi u Evropskom registru emisije zagađivača

(EPER) i Evropskom registru ispuštanja i prenosa zagađivača (E-PRTR)? Ako ne, koji je planirani vremenski okvir za učestvovanje u ovim registrima?

C. Upravljanje otpadom

42. Koje su glavne odlike propisa koji se odnose na upravljanje otpadom (uključujući kućni otpad, otpad potrošačke robe, ambalažni otpad, električne i elektronske uređaje, stara vozila, PCB/PCT, industrijski otpad koji uključuje i opasan otpad, mulj od prečišćavanja komunalnih otpadnih voda i druge otpade iz specifičnih aktivnosti)? Da li Bosna i Hercegovina namjerava da podnese zahtjev za Evropski katalog otpada?
43. Molimo navedite osnovne informacije o činjenicama i brojčanim podacima o stvaranju otpada i upravljanju otpadom:
    a) Količina, vrsta (npr. opasni) i porijeklo (industrijska postrojenja, poljoprivreda, rudnici i kamenolomi, opštine, itd.) otpada koji se stvori godišnje;
    b) Postrojenja za obradu otpada: broj i operativne karakteristike postrojenja za obradu, kompostiranje i reciklažu, objekata za spaljivanje, deponija (i njihova usklađenost sa standardima EU);
    c) Brojčani podaci o izvozu i uvozu otpada (količina, vrsta).
44. Postoji li opšta politika (program, strategija, itd.) upravljanja otpadom? Da li je Bosna i Hercegovina odredila vremenski okvir za usvajanje preostalih propisa vezanih za otpad?
45. Postoji li zakonodavni okvir u pogledu sljedećih tema:
    a) Osnovni okvirni propisi (definicija, hijerarhija tretmana otpada; prevencija, ponovna upotreba, iskorištavanje, reciklaža), sistem odobravanja, odgovornosti za odlaganje i iskorištavanje komunalnog i drugog otpada, produžena odgovornost proizvođača);
    b) Okvirni propisi o opasnom otpadu;
    c) Propisi o posebnim vrstama tretmana otpada (spaljivanje, deponije);
    d) Propisi o posebnim tokovima ili vrstama otpada;
    e) Propisi o transportu otpada.
46. Da li propisi o upravljanju otpadom u Bosni i Hercegovini uključuju odredbe o prevenciji otpada?
47. Koji još instrumenti postoje, osim propisa (npr. ekonomski instrumenti, planiranje upravljanja otpadom)? Kako je osigurana saradnja sa opštinama i privatnim sektorom?
48. Postoji li administrativna infrastruktura? Ako postoji, na kojem nivou (državnom, regionalnom, lokalnom)?
49. Kakva se kratkoročna, srednjoročna i dugoročna ulaganja predviđaju u tom sektoru?

D. Kvalitet vode

50. Molimo opišite pravni osnov za zaštitu vode i upravljanje vodnim resursima, a posebno za sljedeće:
    a) kvalitet voda i količina voda;
    b) podzemne i površinske vode;

c) kvalitet vode za piće;

d) kvalitet vode za kupanje;

e) vode za uzgoj riba i školjkaša.

51. Da li su vode obuhvaćene opštom zaštitom ili je zaštita ograničena na određena vodna tijela ili vode koje se koriste u određene svrhe (npr. dobijanje vode za piće), ili pored opštih odredbi postoje oblasti pod posebnom zaštitom?

52. Da li postojeći propisi obuhvataju principe kao što su sprječavanje zagađenja na izvoru, kontrola emisija i standardi kvaliteta vode?

53. Postoji li sistem za prethodno regulisanje putem propisa i/ili posebna odobrenja za eksploataciju podzemnih voda i/ili površinskih voda?

54. Da li postojeći propisi obuhvataju ciljeve objedinjene u „master planu“, i da li navode mjere koje treba preduzeti radi postizanja ovih ciljeva?

55. U kojoj mjeri je kvalitet vode za piće koju ljudi dobijaju iz javnog sistema vodosnabdijevanja u skladu sa važećim propisima u BiH?

56. Postoji li sistem za prethodno regulisanje putem propisa i/ili posebna odobrenja za skladištenje i rukovanje materijama koje ugrožavaju ili mogu ugroziti vode?

57. Molimo navedite osnovne informacije o činjenicama i brojčanim vrijednostima u pogledu upravljanja komunalnim otpadnim vodama. Molimo navedite informacije o broju i učinku postrojenja za prikupljanje i prečišćavanje otpadnih voda. Kakve su procjene vezano za procenat populacije i industrije koje su povezane sa sistemima za prikupljanje i postrojenjima za prečišćavanje?

58. Koja su tijela nadležna za:

a) postupke planiranja?

b) postupke prethodnog regulisanja putem propisa i/ili posebnih odobrenja?

59. Na koji način je osigurana koordinacija različitih organa uključenih u planiranje i provođenje politika i propisa u oblasti voda?

60. Kakvo je trenutno stanje sistema za praćenje standarda kvaliteta vode, nitrata, vode za piće, podzemnih voda i vode za kupanje? Koji su glavni izvori zagađenja? Kakvo je trenutno stanje u vezi sa provođenjem „Direktive o nitratima"?

61. Da li se radi na uspostavljanju sistema upravljanja riječnim slivovima kako bi se osiguralo upravljanje kvalitetom i kvantitetom vode, kao i upravljanje rizikom od poplava, i ako jeste, na koji način? Da li to obuhvata sva tijela površinskih i podzemnih voda, uključujući prekogranične i priobalne vode?

62. Da li je uspostavljen registar zaštićenih područja?

63. Da li postoje propisi o prevenciji i zaštiti od rizika od poplava? Koji su vremenski rokovi za mapiranje opasnosti i rizika od poplava?

64. Da li postoji saradnja sa susjednim zemljama sa kojima Bosna i Hercegovina dijeli riječne slivove? Kako je upravljanje ribnjacima i drugim živim resursima integrisano u to upravljanje?

65. Postoji li sistem za podsticanje svih zainteresovanih strana (uključujući javne i privatne zainteresovane strane) da aktivno učestvuju u upravljanju riječnim slivom?

E. Zaštita prirode

66. Koje je multilateralne sporazume iz oblasti životne sredine, vezane za biodiverzitet, Bosna i Hercegovina potpisala i kako se oni provode?
67. Kakvi su planovi u pogledu biodiverziteta u zemlji?
68. Postoji li sistem za prikupljanje informacija o biodiverzitetu, uključujući stanje očuvanosti ugroženih vrsta i staništa?
69. Opišite pravni osnov za zaštitu prirode, prije svega u pogledu vrsta i staništa od značaja za očuvanje.
70. Kakvi sistemi zaštićenih područja postoje u cilju očuvanja prirode, uključujući posebno zaštićena područja? Na koji način se određuju zaštićena područja? Koliku površinu ona pokrivaju? Koliki je procenat teritorije u državi koja je zaštićena? Kakvi su planovi vezano za povećanje zaštićenih područja? Kakva je situacija u Bosni i Hercegovini u pogledu provođenja Emerald mreže, kao pripreme za uvođenje ekološke mreže Natura 2000?
71. Koji su glavni (pravni i praktični) instrumenti očuvanja prirode (npr. sistemi izdavanja dozvola, procjene uticaja, ugovori o upravljanju, planovi očuvanja, sistemi nadoknade, itd.), kontrole prostornog planiranja i mjere za prinudno izvršenje:
    a) Za zaštićena područja;
    b) Za očuvanje prirode van zaštićenih područja;
    c) Za zaštićene vrste?
72. Da li postoji sistem za sistematični nadzor biodiverziteta? Ako postoji, molimo navedite detaljne informacije. Ako ne postoji, molimo navedite podatke o eventualnim planovima za njegovo uvođenje.
73. Na koji način je organizovan administrativni sistem za zaštitu prirode? Molimo navedite detaljan opis kadrovske popunjenosti i budžetskih izdvajanja za očuvanje prirode (administracija, upravljanje, nadzor itd.)
74. Koje su glavne razlike između propisa o očuvanju prirode i direktivama EU o očuvanju prirode, i koje se glavne poteškoće predviđaju u pogledu procesa usklađivanja?
75. Koje su glavne razlike između propisa o trgovini divljim životinjama i uredbi EU o istom, i koje se glavne poteškoće predviđaju u pogledu procesa usklađivanja?
76. Koje su glavne razlike između propisa o dobrobiti životinja vezano za divlje životinje i uredbi EU o istom, i koje se glavne poteškoće predviđaju u pogledu procesa usklađivanja?
77. Opišite zakonsku osnovu za držanje životinja u zoološkim vrtovima. Da li postoji sistem inspekcije i izdavanja dozvola za ove vrste objekata?
78. Da li BiH ima državni program za šume i državni sistem inventarizacije šuma?
79. Da li je planiranje hidroenergije u skladu sa relevantnim zakonodavstvom o očuvanju prirode EU (EIA, voda, zaštita prirode), uzimajući u obzir kumulativni uticaj na područja od visokog interesa za očuvanje prirode?
80. Da li je zakonima o lovačkim aktivnostima dozvoljen lov strogo zaštićenih vrsta iz Aneksa IV Direktive o staništima i ptica iz Aneksa Direktive o pticama, i pod kojim uslovima je dozvoljen lov ovih vrsta?

81. Da li postoji sistem za sistematski nadzor stanja šuma (prije svega u odnosu na efekte novih izazova koje klimatske promjene stvaraju ili će vjerovatno stvoriti)?
82. Da li postoji sistem za prikupljanje podataka o svim šumskim požarima? Da li postoji strategija za sprječavanje šumskih požara?
83. Molimo opišite opštu politiku i zakonsku osnovu za zaštitu tla, uključujući odredbe za utvrđivanje i upravljanje zagađenim lokacijama.
84. Ima li BiH sistem za nadzor tla? Ukoliko ima, navedite detalje (npr. parametre koji se razmatraju, učestalost monitoringa, itd.).

F. Kontrola industrijskog zagađenja i upravljanje rizikom

85. Koje su glavne odlike propisa koji se odnose na izdavanje dozvola industrijskim postrojenjima vezano za emisiju zagađujućih materija u vazduh, vodu i tlo? Da li je uspostavljen sistem izdavanja dozvola koji se zasniva na korištenju najboljih dostupnih tehnika za integrisano sprječavanje i kontrolu zagađenja (IED- Direktiva o industrijskim emisijama)? Koliko IED postrojenja postoji? Koje aktivnosti nadzora, provođenja i izvještavanja se preduzimaju vezano za date propise?
86. Koje su glavne odlike propisa koji se odnose na emisije štetnih gasova iz velikih postrojenja za sagorijevanje (snage iznad 50 MW), postrojenja za spaljivanje otpada i postrojenja koja koriste organske rastvarače?
87. Da li je uspostavljen sistem koji obuhvata registar ispuštanja i prenosa zagađujućih materija vezano za industrijska postrojenja?
88. Postoje li odredbe vezane za učešće javnih ili privatnih organizacija u planovima upravljanja i revizije u oblasti životne sredine?
89. Postoje li mjere koje propisuju sistem eko-označavanja?
90. Kako organi javne uprave pristupaju i kontrolišu pitanje industrijskog rizika i industrijskih nezgoda? Da li postoji sistem za kontrolu opasnosti od velikih nesreća (npr. Seveso)?

G. Hemikalije

91. Koji su pravni akti i glavne odlike propisa koji se odnose na hemijske supstance i smjese?
92. Postoji li službeni registar hemikalija koje se nalaze na tržištu? Da li se identifikuju "nove" hemijske supstance? Planira li se nadležni organ za prijavu "novih" supstanci? Molimo opišite.
93. Postoje li pravila vezana za klasifikaciju, pakovanje i obilježavanje hemikalija (kako supstanci tako i smjesa)? Molimo opišite.
94. Postoji li procedura za registraciju/odobravanje pesticida, tj. sredstava za zaštitu biljaka (poljoprivredni pesticidi) i/ili biocida (pesticida koji se ne koriste u poljoprivredi)?
95. Postoje li procedure prikupljanja podataka i procjene rizika za hemikalije, posebno pesticide? Molimo opišite.
96. Postoje li odredbe o dostavljanju informacija o hemikalijama u okviru lanca snabdijevanja (npr. opasnosti, rizici, mjere za upravljanje rizikom)

97. Da li postoje pravne odredbe i administrativne mjere i odgovarajuća infrastruktura za zabranu i kontrolu izvoza i uvoza određenih opasnih hemikalija i/ili zabranjenih hemikalija, uključujući pesticide? Postoji li sistem obavještenja o izvozu zabranjenih ili strogo ograničenih hemikalija, uključujući pesticide? Molimo opišite.

98. Da li postoji administrativna infrastruktura za upravljanje i kontrolu provedbe i osiguravanje provođenja propisa? Molimo opišite nadležni organ u oblasti hemikalija, prema pravnom aktu za koji je nadležan, uključujući strukturu, organizaciju, pravila kojima eventualno podliježu i raspoložive resurse, uključujući laboratorijske kapacitete, ako postoje. Navedite i eventualnu postojeću saradnju/podjelu odgovornosti sa organima za izvršenje drugih relevantnih propisa (npr., zaštita radnika, carina, nadležna tijela za nadzor nad tržištem…). Molimo opišite sistem službenih kontrola, uključujući i način na koji su organizovane, njihov djelokrug i provođenje u praksi, kao i mjere koje su preduzete kako bi službene kontrole bile djelotvorne.

99. Kada Bosna i Hercegovina očekuje da će u potpunosti provesti Roterdamsku konvenciju o postupku davanja saglasnosti na osnovu prethodnog obavještenja za određene opasne hemikalije i pesticide u međunarodnoj trgovini (PIC i Uredba (EU) br. 649/2012, naročito uključujući kontrolu izvoza hemikalija koja je predmet te Uredbe?

100. Kada će Bosna i Hercegovina dostaviti prvi izvještaj o provedbi Štokholmske konvencije o postojanim organskim zagađivačima (POPs)? Kada Bosna i Hercegovina očekuje da će u potpunosti provesti Konvenciju i Uredbu (EZ) br. 850/2004, uključujući sve obaveze u pogledu monitoringa i izvještavanja?

101. Postoje li pravne odredbe, uključujući nadležni državni organ, za zaštitu laboratorijskih životinja, u skladu sa Direktivom 2010/63/EU?

102. Da li postoje pravne odredbe u pogledu izvoza i sigurnog skladištenja žive i određenih jedinjenja i smjesa žive, u skladu sa Uredbom (EZ) br. 1102/2008?

103. Kako se organi vlasti pripremaju za sprovođenje Uredbe (EZ) br. 1907/2006 o registraciji, procjeni, odobravanju i ograničavanju hemikalija (REACH), kojom se uspostavlja Evropska agencija za hemikalije? Koje konkretne mjere su preduzete/predviđene da bi se podigla svijest među operatorima, kako bi oni bili svjesni i spremni da ispune obaveze koje proizilaze iz REACH Uredbe (npr. da pripremaju informacije koje se traže u REACH Uredbi za registraciju supstanci u Evropskoj agenciji za hemikalije, između ostalog i primjenom relevantnih metoda testiranja i uzimanjem u obzir pravila o izbjegavanju nepotrebnog testiranja (naročito *in vivo* testiranja); kako bi ispunili obaveze koje se odnose na poglavlje o odobravanju REACH Uredbe, uključujući potrebu podnošenja zahtjeva za odobrenjem, njihove kapacitete za pripremu zahtjeva, ali i obaveze da pruže informacije o prisustvu supstanci koje izazivaju zabrinutost u artiklima kroz lanac snabdijevanja, kao i potrošačima na zahtjev itd.)

104. Kako se organi vlasti pripremaju za provedbu Uredbe 1272/2008 (CLP)? Koje konkretne mjere su preduzete/predviđene da bi se podigla svijest među operatorima, kako bi oni bili svjesni i spremni da ispune CLP obaveze (npr. klasifikacija, slanje obavijesti u C&L inventar, pakovanje i označavanje.) Da li je Bosna i Hercegovina imenovala "tijelo ili tijela odgovorna za primanje informacija koje su naročito značajne za formulisanje preventivnih i kurativnih mjera, posebno u slučaju hitne reakcije zdravstvenih organa, od uvoznika pa do korisnika koji plasiraju smjese na tržište (često su to centri za informisanje o trovanju), koja se moraju uspostaviti u skladu sa članom 45(1) CLP-a?

105. Koliko je velika hemijska industrija u Bosni i Hercegovini? Navedite približan broj preduzeća koja spadaju u MSP. Koliko hemijskih supstanci se izvozi u zemlje EU i EEP/EFTA?

106. Postoje li odredbe u vezi sa prikupljanjem statističkih podataka o korištenju životinja u eksperimentalne i druge naučne svrhe, u skladu sa Provedbenom odlukom Komisije 2012/707/EU??

H. Buka

107. Da li nadležni organi periodično procjenjuju nivo buke na glavnoj putnoj i željezničkoj mreži, u velikim industrijskim postrojenjima, na aerodromima i u aglomeracijama? Svakih koliko godina?

108. Da li nadležni organi informišu i konsultuju građane o pitanjima buke, objašnjavajući njene zdravstvene implikacije (kardiovaskularna oboljenja, poremećaj spavanja, uznemirenost i kognitivna oštećenja)?

109. Da li su organi vlasti utvrdili koji su organi nadležni za provođenje mjera za smanjenje buke na putevima, željeznicama, aerodromima i u industrijskim djelatnostima, uključujući aglomeracije?

110. Postoji li opšti zakon ili politika o smanjenju buke? Koje su glavne odlike politike kontrole buke (standardi emisije, standardi planiranja)?

111. Koji su izvori buke obuhvaćeni tim propisima/politikom, prije svega kakvo je stanje u pogledu drumskog saobraćaja, željezničkog saobraćaja, vazdušnog saobraćaja, lokacija industrijskih aktivnosti, kao što su industrije za proizvodnju građevinskih postrojenja i opreme?

I. Civilna zaštita

112. Da li je Bosna i Hercegovina zemlja učesnica Mehanizma civilne zaštite EU? Koji su planovi u tom smislu? Molimo navedite detaljan akcioni plan sa ključnim etapama u tom smislu.

113. Koji su organi uprave (ministarstva, agencije, itd.) odgovorni za izradu politike civilne zaštite? Molimo opišite internu i međunarodnu koordinaciju, razmjenu informacija i mehanizam saradnje.

114. Kakav je opšti pristup i organizacija civilne zaštite?

115. Postoje li posebne mjere čiji je cilj zaštita životne sredine u slučaju katastrofe?

116. Da li organizacija civilne zaštite obuhvata i komponentu međunarodne saradnje, i ako da, kakvog je ona karaktera?

117. Postoje li posebne strategije ili mjere čiji je cilj zaštita stanovništva od katastrofa? Postoji li strategija za smanjenje i upravljanje rizikom od katastrofa? Postoje li dovoljni kapaciteti i budžet za provedbu strategije i odgovor na katastrofe?

118. Postoje li posebne strategije ili mjere čiji je cilj sprječavanje i borba protiv šumskih požara?

119. Postoje li posebne strategije ili mjere čiji je cilj sprječavanje i borba protiv poplava?

120. Da li je uspostavljen državni sistem procjene rizika u zemlji, i da li se koristi za poboljšavanje razumijevanja glavnih rizika od katastrofe i unaprjeđenje planiranja odgovora?

J. Klimatske promjene

121. Postoji li državna klimatska strategija ili politika, koja se bavi i aspektima ublažavanja i prilagođavanja klimatskih aktivnosti? Da li je usvojena državna politika i/ili strategije vezano za klimatske promjene? Definišite obim u pogledu utvrđivanja ciljeva za smanjenje emisija, uključenih sektora, integracije klimatskih aktivnosti u druge politike i usklađenosti sa okvirom EU 2030 za klimatske i energetske politike

122. Detaljno navedite administrativne organe – ministarstva i/ili agencije nadležne za izradu, provođenje i praćenje politika i mjera vezano za klimatske promjene na državnom i lokalnom nivou. Da li imaju jasne mandate za izvršavanje ovih zadataka? Da li imaju dovoljno ljudskih i materijalnih resursa? Da li su ovi resursi pojačani posljednjih godina i kakvi su planovi za njihovo buduće jačanje?

123. Postoje li konkretni akcioni planovi i mjere za provedbu politike i/ili strategija u državi vezano za klimatske promjene, sa izdvojenim resursima i vremenskim rokovima? Ako ne, da li se pripremaju? Da li je ovo povezano sa *acquis-em* u oblasti klimatskih promjena i kako se nadgleda njegovo provođenje?

124. Na koji način se osigurava usklađenost propisa i politika u oblasti klimatskih promjena sa *acquis-em* u toj oblasti? Navedite glavne poteškoće sa kojima se suočavate.

125. Koje su prepreke u usklađivanju sa *acquis-em* i u provedbi na državnom i lokalnom nivou? Na koji način se osigurava koordinacija između institucija?

126. Kako se ostvaruje integracija pitanja klimatskih promjena u druge oblasti politika, naročito u oblasti energije, transporta i poljoprivrede?

127. Kako se osigurava međuresorna saradnja u vezi sa klimatskim promjenama i odgovarajuća koordinacija između relevantnih ministarstava i drugih dijelova vlade?

128. Koji je međunarodne sporazume o klimatskim promjenama Bosna i Hercegovina potpisala, a koje ratifikovala? Kakvi su planovi države u pogledu ratifikacije i provedbe Pariškog sporazuma i njenog utvrđenog doprinosa na državnom nivou globalnom odgovoru na klimatske promjene?

129. Opišite dosadašnji status zemlje u skladu sa Okvirnom konvencijom Ujedinjenih nacija o klimatskim promjenama (UNFCCC). Da li je Bosna i Hercegovina podnijela državno saopštenju skladu sa UNFCCC? Ako jeste, navedite detalje.

130. Opišite podršku organizacija UN i/ili drugih donatora u finansiranju aktivnosti na izgradnji kapaciteta za provođenje UNFCCC i Pariškog sporazuma u Bosni i Hercegovini.

131. Opišite stanje u vezi s provođenjem Bečke konvencije i Montrealskog protokola za zaštitu ozonskog omotača.

132. Da li je Bosna i Hercegovina preduzela mjere u vezi sa usklađivanjem sa *acquis*-em u oblasti emisije stakleničkih gasova, a posebno sistem trgovine emisijama (ETS)?

133. Da li je Bosna i Hercegovina preduzela korake za smanjivanje emisije stakleničkih gasova uzrokovane vazduhoplovnim aktivnostima?

134. Ima li Bosna i Hercegovina sistem za monitoring, izvještavanje i verifikaciju (MRV) stakleničkih gasova? Da li će biti osigurano dovoljno informacija i obuke od strane nadležnog organa i operatora koji rade na instalaciji i verifikaciji MRV, registra ETS, javne aukcije emisijskih jedinica i učešća na sekundarnom tržištu ugljenika?

135. Koje je mjere Bosna i Hercegovina preduzela u vezi sa usklađivanjem i provođenjem *acquis-a* u oblasti smanjenja emisije stakleničkih gasova, u sektorima koji nisu obuhvaćeni ETS-om, a naročito u sektoru transporta, poljoprivrede, izgrađene životne sredine, korištenja zemljišta i promjene namjene zemljišta?

136. Da li je utvrđen sistem za nadzor i izvještavanje o stakleničkim gasovima? Ako jeste, kako je organizovan i kako se finansira?

137. Osim mjera navedenih u dijelu „Kontrola industrijskog zagađenja i upravljanje rizikom", postoje li propisi koji kontrolišu emisije štetnih gasova iz mobilnih izvora (automobila, kamiona, autobusa, itd.)?

138. Kako je organizovan nadzor kvaliteta benzina, dizel goriva, ostalih gasnih ulja i teško loživog ulja i njihovog uticaja na životni ciklus stakleničkih gasova?

139. Koje je korake Bosna i Hercegovina preduzela na utvrđivanju standardnih vrijednosti emisija koje nova vozila treba da ispune u pogledu emisije štetnih gasova, i za promovisanje praćenja i dostupnosti informacija za potrošače o ekonomičnosti goriva i emisija CO2 u pogledu reklamiranja novih automobila?

140. Koje korake je Bosna i Hercegovina preduzela za promovisanje hvatanja i skladištenja ugljenika?

141. Da li postoje ili da li su u planu mjere za smanjenje emisije fluorisanih gasova?

142. Da li postoje ili da li su u planu mjere za regulisanje proizvodnje, uvoza, izvoza, stavljanja na tržište, korištenja, sanacije, reciklaže, reklamacije i uništenja supstanci koje oštećuju ozonski omotač?

143. Kakva dodatna pomoć je potencijalno potrebna za pokretanje spomenutih aktivnosti?

POGLAVLJE 28: ZAŠTITA POTROŠAČA I ZDRAVLJA

Acquis o zaštiti potrošača i zdravlja sastoji se od regulatornih mjera, preporuka državama članicama, koordinacije i podrške aktivnostima država članica, uključujući i finansijsku podršku. Poglavlje pokriva interese građana u pogledu potrošačke politike, prije svega sigurnost i ekonomske interese, te javno zdravstvo.

Acquis u oblasti **zaštite potrošača** obuhvata zakonodavstvo o sigurnosti proizvoda i EU Sistem za brzu razmjenu informacija o opasnim proizvodima (RAPEX), kao i provedbu prekogranične saradnje, obeštećenje potrošača, mjere za zaštitu interesa potrošača, prodaju potrošačke robe i propratne garancije, nepovoljne uslove ugovora, navođenje cijena, *prava potrošača,* prodaju finansijskih usluga na daljinu, potrošački kredit, obmanjujuće i uporedno oglašavanje, nepravedne poslovne prakse, kupovinu prava na vremenski ograničenu upotrebu nekretnina (timeshare) i paket-aranžman putovanja.

U oblasti **javnog zdravstva** *acquis* pokriva pitanja vezana za kontrolu duhana, te za ozbiljne prekogranične zdravstvene prijetnje uključujući zarazne bolesti, krv, tkiva, ćelije i organe, prava pacijenata u prekograničnom zdravstvu, medicinske proizvode (za ljudsku i veterinarsku upotrebu), kozmetiku i medicinska pomagala, kao i mentalno zdravlje, prevenciju zloupotrebe opojnih droga, zdravstvene nejednakosti, prehranu, smanjenje štete uzrokovane alkoholom, preglede za rano otkrivanje raka, zdravu životnu sredinu uključujući prevenciju nesreća i poticanje sigurnosti, aktivno i zdravo starenje i Evropsku akciju u oblasti rijetkih bolesti.

Primjena i sprovođenje politike zaštite potrošača i politike poticaja, prevencije i zaštite u oblasti zdravstva zahtijevaju odgovarajuće administrativne kapacitete i infrastrukturu na državnom, regionalnom i lokalnom nivou. U pogledu zaštite potrošača ovo se odnosi na efikasan nadzor nad tržištem i pristup obeštećenju potrošača, uključujući odgovarajuće nezavisne mehanizme sudskog i vansudskog rješavanja sporova. To podrazumijeva i edukaciju, informativne aktivnosti za podizanje svijesti potrošača, što podrazumijeva uključivanje njihovih predstavnika u nacrt i sprovođenje politika, obezbjeđujući tako ulogu udruženjima potrošača.

I. ZAŠTITA POTROŠAČA

A. Horizontalni aspekti

1. Molimo opišite područje koje obuhvata politika zaštite potrošača. Da li je zaštita potrošača prepoznata kao posebna politika u Bosni i Hercegovini? Postoje li posebni propisi o zaštiti potrošača u drugim politikama?
2. Molimo opišite institucionalno uređenje za poslove koji se odnose na zaštitu potrošača u Bosni i Hercegovini, uključujući raspodjelu nadležnosti između različitih nivoa vlasti.
3. Opšta koordinacija poslova koja se odnose na zaštitu potrošača: da li je opšta nadležnost za politiku zaštite potrošača dodijeljena jednom imenovanom tijelu, koje je odgovorno za pokretanje inicijativa i koordinaciju aktivnosti u oblasti zaštite potrošača?
4. Nadzor nad tržištem/opšta sigurnost proizvoda: da li postoje nezavisne upravne strukture i provedbena ovlaštenja za nadziranje tržišta potrošačke robe u cilju otkrivanja kršenja propisa o sigurnosti proizvoda, te osiguravanja da se ta kršenja otklone? Ovo uključuje postupanje po pritužbama potrošača i kršenje propisa. *(Posebna pitanja o sigurnosti proizvoda i nadzoru nad tržištem nalaze se u Odjeljku B)*
5. Nadzor nad tržištem/zaštita ekonomskih interesa potrošača: da li postoje nezavisne upravne strukture i provedbena ovlaštenja za nadziranje tržišta potrošačke robe i usluga u

cilju otkrivanja kršenja propisa o zaštiti ekonomskih interesa potrošača, te osiguravanja da se ta kršenja otklone? Ovo uključuje postupanje po pritužbama potrošača (žalbe pojedinaca i slučajevi koji štete zajedničkim interesima potrošača) i kršenje propisa. *(Vidjeti Odjeljak C)*

a) U podacima treba navesti opšti pregled mandata, odgovornosti i ovlaštenja (npr. istražne ovlasti, upućivanje predmeta sudu, itd.), kao i strukturu i organizaciju službi nadležnih za politiku zaštite potrošača, uključujući i veze između državnog, regionalnog i lokalnog nivoa.

b) Navedite ljudske resurse i finansijska sredstva dodijeljena svakom sektoru.

c) Objasnite kako je obezbijeđena koordinacija između nadležnih tijela.

d) Objasnite kako rješavate kršenja zakona o zaštiti potrošača koja štete kolektivnim interesima potrošača u prekograničnim slučajevima.

e) Postoje li redovni statistički procesi koji nadziru nivoe i procjenu cijena potrošačke robe i usluga? Postoje li ankete kojima je cilj da utvrde nivo zadovoljstva potrošačkom robom ili postotak potrošača koji su promijenili pružaoca usluga?

6. Da li su uspostavljene savjetodavne strukture ili postupci kako bi se omogućilo da interesi potrošača budu zastupljeni u raspravama o politici zaštite potrošača, prilikom izrade nacrta propisa i njihove provedbe ?

7. Pristup pravosuđu: koje su mjere na snazi, ako postoje, kako bi se potrošačima olakšao pristup pravosuđu putem sudova u cilju traženja individualnog obeštećenja? Postoje li mjere za pojednostavljivanje i ubrzavanje parnica male vrijednosti? Postoje li vansudska tijela koja nude sisteme alternativnog rješavanja sporova (npr. posredovanje, arbitraža, pomirenje)?

8. Da li u potrošačkoj oblasti postoji sud ili upravni postupak kojim se omogućava subjektima kao što su organizacije potrošača ili organi uprave da traže mjere zabrane za zaustavljanje nelegalnog poslovanja trgovaca. Molimo opišite taj sistem.

9. Da li su vlasti Bosne i Hercegovine izradile ikakav program obrazovanja, informiranja i podizanja svijesti o pitanjima zaštite potrošača, koji bi pomogao potrošačima da se upoznaju sa svojim pravima i kako da ih ostvare?

10. Postoje li u Bosni i Hercegovini nevladine organizacije koje zastupaju interese potrošača? Ako postoje, opišite njihovu situaciju: Koliko ih ima? Kada su osnovane? Ko su njihovi članovi? Zastupaju li interese potrošača na državnom nivou? Da li Vlada promovira i pomaže njihov razvoj? Koji su njihovi ciljevi? Koje vrste aktivnosti obavljaju? Koji su im glavni izvori finansiranja? Koliko imaju zaposlenih?

11. Da li je Bosna i Hercegovina razvila ikakve oblike saradnje sa drugim zemljama u pogledu zaštite potrošača (npr. aktivnosti prekogranične saradnje, razmjena informacija i najbolje prakse, itd.)?

B. Mjere koje se odnose na sigurnost proizvoda

Zakonodavstvo

12. U okviru politike o zaštiti potrošača, navedite da li su obuhvaćeni sljedeći sektori i u kojoj su mjeri u skladu sa odgovarajućim *acquis*-em EU:

a) Direktiva o opštoj sigurnosti proizvoda (2001/95/EZ)

b) Smjernice za RAPEX sistem (Odluka 2010/15/EU)

c) Tržišna ograničenja za nove upaljače i one sa sigurnosnim mehanizmom za djecu (Odluka 2006/502/EZ dopunjena Odlukama 2007/231/EZ, 2008/322/EZ, 2009/298/EZ, 2010/157/EU, 2011/176/EU, , 2012/53/EU, 2013/113/EU, 2014/61/EU i 2015/249)

d) Zabrana plasmana proizvoda koji sadrže biocid dimetil fumarat (Odluka 2009/251/EZ dopunjena Odlukom 2010/153/EU))

e) Direktiva o proizvodima koji imitiraju hranu (Direktiva 87/357/EEZ)

f) Odgovornost za proizvode sa nedostatkom (Direktiva 85/374/EEZ)

13. Da li Bosna i Hercegovina ima zakonodavstvo koje se odnosi na odgovornost za proizvode sa nedostatkom?

14. Da li su na snazi pravni propisi koji utvrđuju načelo objektivne odgovornosti ili odgovornosti bez krivice proizvođača u slučajevima štete uzrokovane proizvodom sa nedostatkom? Ako su ti propisi na snazi, postoji li pravilo o zajedničkoj odgovornosti u slučaju kad je više osoba odgovorno za istu štetu?

15. Ako su na snazi pravne odredbe o odgovornosti za proizvod, koje proizvode obuhvataju? Da li su neki proizvodi izuzeti iz primjene ovih propisa? Koja je definicija "štete"?

16. Ako su na snazi pravne odredbe o odgovornosti za proizvod, kako se definira proizvođač, koja se pravila primjenjuju za teret dokazivanja?

17. Ako su na snazi pravne odredbe o odgovornosti za proizvod, postoje li ikakva pravila kojima se proizvođač oslobađa odgovornosti (npr. proizvođač nije pustio proizvod u promet, nedostatak koji uzrokuje štetu pojavio se nakon što je proizvođač pustio proizvod u promet, proizvod nije proizveden za prodaju u svrhu sticanja dobiti, proizvod nije ni proizveden ni distribuiran tokom proizvođačevog poslovanja, u trenutku puštanja proizvoda u promet stanje naučnog i tehničkog znanja nije bilo takvo da omogući otkrivanje neispravnosti, neispravnost je nastala zbog usklađivanja proizvoda sa obavezujućim propisima koje su donijeli organi uprave)?

18. Ako su na snazi pravne odredbe o odgovornosti za proizvod, mijenja li se odgovornost proizvođača u slučaju kada je šteta uzrokovana i neispravnošću proizvoda i djelovanjem ili propustom trećeg lica?

19. Ako su na snazi pravne odredbe o odgovornosti za proizvod, postoje li pravila o zastari odgovornosti?

20. Da li imate ikakve planove za izmjenu postojećih propisa? Molimo navedite detalje i raspored aktivnosti.

Primjena i sprovođenje

21. Molimo dajte osvrt na bitne aspekte infrastrukture za opštu sigurnost proizvoda kao što je ispod navedeno, navodeći podatke o sistemu za nadzor nad tržištem:

a) Organi nadležni za nadzor nad tržištem/provedbu zakona sa utvrđenim odgovornostima i dovoljno ovlaštenja i sredstava da nadziru usklađenost proizvoda sa direktivom i da reagiraju na pritužbe;

b) Brz i djelotvoran pravni sistem za poduzimanje mjera u slučajevima kršenja propisa i odgovarajućih instrumenata za obeštećenje u pogledu poduzetih mjera;

c) Sistematski pristupi (programi nadzora, praćenje naučnih i tehničkih saznanja, pregled i izmjena provođenja aktivnosti) u cilju osiguranja učinkovitosti nadzora nad tržištem;

d) Sistem saradnje između tržišta/nadzornih tijela koja imaju odgovornosti u vezi sa provedbom propisa za različite vrste potrošačkih proizvoda, kao i saradnja sa carinom (Uredba (EZ) br. 339/93, Uredba (EZ) br. 765/2008 koja od 1. Januara 2010. zamjenjuje Uredbu (EZ) br. 339/93);

e) Utvrđena metodologija procjene rizika i pristupa tehničkoj ekspertizi i nadležnim i nezavisnim ustanovama za provjeravanje usklađenosti proizvoda;

f) Pristup javnosti informacijama o opasnostima proizvoda poštujući profesionalnu tajnu i ograničenja u vezi sa aktivnostima nadzora i istrage;

g) Sistem saradnje i obavještavanja između proizvođača, distributera i udruženja potrošača u pogledu primanja i pružanja informacija i razmjene iskustava;

h) Sistem za brzo informiranje potrošača i privrednika putem medija;

i) Sistem kojim se osigurava upravna saradnja sa drugim zemljama;

j) Saradnja sa državnim tijelom za standardizaciju u pogledu upotrebe standarda u skladu sa direktivom i u pogledu osiguranja saradnje svih zainteresiranih strana (uključujući potrošače) u razvoju standarda vezanih za potrošačke proizvode;

k) Sistemi za prikupljanje podataka o povredama nastalim upotrebom proizvoda (kao što je program EU EHLASS);

l) Broj obavljenih kontrola i rezultati, razlozi vršenja kontrola (lična inicijativa/pritužbe), vrste proizvoda koji su podvrgnuti kontroli, geografsko područje obuhvaćeno kontrolama, način obavljanja kontrola (vizualno ispitivanje/testiranje)).

22. Navedite neke pokazatelje o nivou aktivnosti u polju nadzora nad tržištem, dostavljajući raspoložive statističke podatke koji se odnose na neke od sljedećih primjera:

a) Broj zaprimljenih pritužbi, od koga i koje su radnje poduzete;

b) Broj i vrsta mjera koje su poduzela tijela nadležna za nadzor nad tržištem;

c) Broj i vrsta mjera koje su poduzela nadležna carinska tijela;

d) Broj i vrsta slučajeva vezanih za sigurnost proizvoda riješenih sudskim putem, prosječni vremenski rok donošenja odluke i prosječni vremenski rok njenog izvršenja;

e) Broj i vrsta mjera brze razmjene informacija upućenih centralnoj službi ili koje je ona uputila, te dokumentacija o daljnjem postupanju po dobijanju obavještenja;

f) Aktivnosti (sastanci, informativni dokumenti, itd.) poduzete u cilju osiguranja koordinacije aktivnosti između nadležnih tijela i uzajamnog djelovanja između privrednih subjekata i udruženja potrošača;

g) Aktivnosti informiranja javnosti;

h) Standardni postupci i sastanci tijela nadležnih za sigurnost proizvoda i carine u cilju osiguranja koordinacije carinske kontrole;

i) Detaljne informacije o sistemu za osiguranje sistematskog pristupa aktivnostima kontrole;

j) Statistički podaci o povredama koje se odnose na proizvode;

k) Sistemi koji su uspostavljeni kako bi se osiguralo učešće potrošača u odgovarajućem procesu standardizacije;

l) Statistički podaci o prodaji potrošačkih proizvoda, porijeklo proizvoda**.**

23. Za koje od ovih proizvoda su obavljene posebne aktivnosti tržišnog nadzora u posljednje tri godine?

a) Proizvodi za djecu (npr. okrugle gumene glodalice, lanci za cucle, dječje hodalice, sklopivi krevetići);

b) Oprema za dječja igrališta;

c) Namještaj (npr. kreveti na sprat, zapaljivost tapaciranog namještaja);

d) Oprema za "uradi sam" (npr. ljestve);

e) Oprema za rekreativne aktivnosti (npr. bicikla, oprema za penjanje, dvorci za skakanje na naduvavanje);

f) Odjeća (rizik od zapaljivosti, rizik od davljenja);

g) Ukrasni predmeti (npr. vještačko voće, božićni ukrasi, svijeće);

h) Proizvodi koji sadrže kemikalije (npr. ftalati u proizvodima od PVC-a, biocid dimetil fumarat u cipelama, odjeći i namještaju);

i) Proizvodi za djecu, osim igračaka (npr. proizvodi koji su privlačni djeci, šlaufi za plivanje sa sjedištem, ogradice za igru);

j) Upaljači za cigarete;

k) Laserski pokazivači.

24. Za kategorije proizvoda za koje aktivnosti nisu obavljene: iz kog razloga nisu obavljene nikakve aktivnosti?

25. Za kategorije za koje su aktivnosti obavljene: nasumice odaberite neke proizvode koji spadaju u kategorije proizvoda navedene u 21. pitanju kao primjere za koje ćete odgovoriti na sljedeća pitanja:

a) Zašto su odabrani ovi proizvodi?

Primjeri:

Nesreće povezane sa upotrebom proizvoda.

Rizik koji je prijavio proizvođač.

Rizik koji su prijavila tijela za ocjenjivanje usklađenosti (testiranje, certificiranje).

Rizik koji je prijavljen preko mreže za upozorenje.

Rizik koji je prijavljen preko državne mreže za upozorenje (npr. bolničke službe).

Inicijativa potrošačkih udruženja ili pojedinaca.

Pritužba konkurenta.

Informacije iz druge zemlje (bilateralni kontakt).

Rizik koji je prijavila carina.

Poseban rizik obuhvaćen sektorskim ili sezonskim programom nadzora.

Nasumična provjera.

b) Kako je bio organiziran nadzor za ove proizvode?

Primjeri:

Vremenski raspored i učestalost provjera (npr. prije plasiranja na tržište, tokom carinjenja, poslije plasiranja na tržište, tokom upotrebe).

Mjesta obavljanja provjera (npr. mjesto projektovanja, proizvodnje, pakovanja, skladištenja, prodaje, tokom upotrebe, vozila za transport robe, provjera na putevima, carinska kontrola).

Postupci kontrole (npr. dokumentacijske ili *in-situ* provjere, vizualne provjere (označavanje, itd.), zahtjevi za tehničku dokumentaciju, uzorkovanje, testiranje u državnim laboratorijama, testiranje u privatnim laboratorijama).

Korišteni resursi (npr. upravni i sudski organi koji su angažirani, broj dodijeljenog osoblja, troškovi).

Vremenski period između prve provjere i konačne odluke.

c) Koje su mjere poduzete kao rezultat provjera? (Ako su mjere bile privremene, koliko dugo su primjenjivane?).

Primjeri:

Proizvod koji se smatra usklađenim.

Od odgovorne strane samo traženo da uskladi proizvod.

Proizvod zabranjen na tržištu do postizanja usklađenosti.

Proizvod povučen sa tržišta do postizanja usklađenosti.

Proizvod zaplijenjen.

Naređeno uništavanje proizvoda.

Proizvod vraćen od strane potrošača.

Obavještavanje i upozoravanje potrošača (kako?).

Povrat proizvoda od strane potrošača (kako?).

Prekršajne ili krivične sankcije (kome?).

d) Da li su rezultati ovih aktivnosti i stečeno iskustvo uticali na daljnje aktivnosti nadzora nad tržištem?

e) Ko je bio obaviješten o datoj aktivnosti i/ili njenom ishodu uopšte ili u pogledu određenog proizvoda (npr. mediji, druge države, itd.)?

f) Na koje se praktične poteškoće naišlo u obavljanju ovih aktivnosti?

C. Mjere koje se ne odnose na sigurnost proizvoda (zaštita ekonomskih interesa potrošača)

Zakonodavstvo

26. U okviru politike zaštite potrošača, navedite da li su obuhvaćeni sljedeći predmeti i/ili sektori i u kojoj su mjeri u skladu sa *acquis*-em EU:

a) Prodaja robe široke potrošnje i propratne garancije (Direktiva 1999/44/EZ)

b) Nepravedni uslovi u potrošačkim ugovorima (Direktiva 93/13/EEZ)

c) Navođenje cijena proizvoda koji se nude potrošačima (Direktiva 98/6/EZ)

d) Prava potrošača (Direktiva 2011/83/EU)

e) Prodaja finansijskih usluga na daljinu (Direktiva 2002/65/EZ kojom su izmijenjene i dopunjene Direktive 90/619/EEZ, 97/7/EC i 98/27/EZ)

f) Kreditni ugovori za potrošače (Direktiva 2008/48/EEZ)

g) Obmanjujuće i uporedno oglašavanje (Direktiva 2006/114/EEZ)

h) Nepravedne poslovne prakse (Direktiva 2005/29/EZ)

i) Određeni aspekti vremenski podijeljenog korištenja nekretnina (timeshare), dugoročni ugovori o odmoru, preprodaja i razmjena ugovora (Direktiva 2008/122/EZ)

j) Putovanja, odmori i kružna putovanja u paket-aranžmanima (Direktiva 90/314/EEZ), koja će biti van snage 1. jula 2018. godine Direktivom (EU) 2015/2302 o putovanjima u paket-aranžmanima i povezanim putnim aranžmanima

k) Sudski nalozi za zaštitu interesa potrošača (Direktiva 2009/22/EZ)

l) Alternativno rješavanje potrošačkih sporova (Direktiva 2013/11/EU)

m) Online rješavanje potrošačkih sporova (Uredba (EU) No 524/2013)

n) Predugovorne informacije koje su kreditori za stambene nekretnine dužni dati potrošačima (Preporuka Komisije 2001/193/EZ)

27. Molimo da za svaki od gore navedenih propisa navedete osnovne odlike odgovarajućeg propisa, uključujući mehanizme provedbe i planove reformi.

28. Dostavite spisak tijela koja se bave rješavanjem pritužbi potrošača.

29. Postoje li vansudska tijela koja nude sisteme alternativnog rješavanja sporova (npr. posredovanje ili pomirenje)?

30. Da li Bosna i Hercegovina namjerava uspostaviti (ili osigurati uspostavu) tijela koja omogućavaju potrošačima da izmire svoje sporove sa trgovcima izvan suda (alternativno rješavanje sporova)?

31. Molimo da navedete da li, u okviru politike o zaštiti potrošača, postoje nadležni organi jedinstven ured za vezu koji mogu preuzeti na sebe obaveze propisane Uredbom 2006/2004 o Saradnji u oblasti zaštite potrošača.

a) Molimo navedite broj nadležnih organa, njihove mandate, odgovornosti i njihova ovlaštenja za ispitivanje i sprovođenje prekogranične saradnje, kao i strukturu i organizaciju službi koje su nadležne za potrošačku politiku, uključujući povezanost na državnom, regionalnom i lokalnom nivou.

b) Navedite ljudske i finansijske resurse dodijeljene svakom nadležnom organu i jedinstvenom uredu za vezu.

c) Objasnite kako ured za vezu osigurava koordinaciju nadležnih organa.

d) Objasnite kako je osigurana koordinacija između nadležnih organa i ostalih organa javne uprave u državi (npr. policija, tužilaštvo, carina itd.)

e) Objasnite kako rješavate kršenja zakona o zaštiti potrošača koja štete zajedničkom interesu potrošača u prekograničnim slučajevima.

f) Postoje li redovni statistički procesi kojima se prate prekogranična kršenja zakona o zaštiti potrošača u duhu Uredbe 2006/2004 o Saradnji u oblasti zaštite potrošača?

g) Postoje li istraživanja s ciljem da se odredi uticaj koji prekogranična kršenja propisa o zaštiti potrošača imaju na potrošače i trgovce?

h) Opišite bitne aktere u potrošačkoj oblasti: udruženja potrošača i udruženja privrednika/trgovaca.

i) Opišite kako udruženja potrošača i udruženja privrednika/trgovaca rješavaju pitanja zaštite potrošača i borbe protiv trgovaca-prevaranata u prekograničnom aspektu.

j) Opišite postojeću i moguću saradnju sprovođenja (uključujući neformalne razmjene) i njenu pravnu osnovu, između državnih i EU organa sprovođenja politike o zaštiti potrošača.

k) Opišite postojeću i moguću provedbenu saradnju (uključujući neformalne razmjene) i međunarodne ugovore sa organima za provedbu politike o zaštiti potrošača koji nisu u Evropskoj uniji.

l) Naznačite zakonodavstvo koje pruža pravni osnov nadležnim organima i jedinstvenom uredu za vezu da ispunjavaju obaveze iz Uredbe 2006/2004 o saradnji u oblasti zaštite potrošača.

32. Navedite koji su organi nadležni za izradu nacrta relevantnog zakonodavstva i kako se ono usvaja (prvenstveno putem parlamentarnih procedura ili ministarskim naredbama i uredbama).

33. Molimo da navedete druge postojeće propise kojima se štite ekonomski interesi potrošača(npr. pravila o pospješivanju prodaje, pravila oglašavanja, pravila o snižavanju cijena, opšti uslovi u pogledu označavanja proizvoda).

Primjena i sprovođenje

34. Ukoliko postoje javna tijela koja štite ekonomske interese potrošača, navedite ovlaštenja kojima raspolažu i navedite neke primjere izvršenih aktivnosti, uključujući ovlaštenja i aktivnosti u prekograničnim slučajevima.

35. Molimo navedite detaljne informacije o provedbi propisa u oblasti finansijskih usluga, naročito potrošačkih kredita.

II. JAVNO ZDRAVSTVO

A. Horizontalni aspekti

Treći Program djelovanja Unije u oblasti zdravstva 2014-2020 (Uredba (EU) br. 282/2014) ključni je instrument dopune, podrške i dodate vrijednosti politikama država članica u cilju poboljšanja zdravlja građana EU i smanjenja nejednakosti u zdravstvu, a sve to putem promovisanja zdravlja, podsticanja inovacija u zdravstvu, poboljšanja održivosti zdravstvenih sistema i zaštite građana EU od ozbiljnih prekograničnih prijetnji zdravlju.

36. Da li Bosna i Hercegovina ima zdravstvenu strategiju? Koji su glavni prioriteti? Da li se sprovode aktivnosti u tim oblastima? Ako je odgovor potvrdan, molimo dajte kratki opis. Primjeri:

a) Opšti ciljevi zdravstvene politike

b) Aktivnosti na promovisanju zdravlja

c) Aktivnosti nadzora i pripravnosti

d) Inovacije u zdravstvu/zdravstvena tehnologija

e) Rodna dimenzija

f) Programi prosvjećivanja u oblasti zdravlja

g) Mehanizmi konsultiranja

h) Analize i izvještavanje o zdravstvenom statusu (kao podrška ciklusima zdravstvene politike u državi, s obzirom da su problemi u javnom zdravstvu i njihove determinante u različitim grupama stanovništva važni za kreatore politike).

37. Molimo navedite podatke o zdravstvenom statusu stanovništva u Bosni i Hercegovini. Trebalo bi obuhvatiti informacije po spolovima – pojedinačne i grupne – o ključnim zdravstvenim pokazateljima kao što su smrtnost djece i očekivani životni vijek; struktura mortaliteta i morbiditeta; situaciju po pitanju zaraznih i spolno prenosivih bolesti, godine zdravog života. U tu svrhu na internet stranici Generalnog direktorata za sigurnost zdravlja i hrane pogledajte Zdravstvene indikatore Evropske zajednice (ECHI) i to uzmite kao primjer za praćenje ovog prvog seta ključnih zdravstvenih pokazatelja. (http://ec.europa.eu/health/indicators/echi/list/index_en.htm) Uz opisne podatke, molimo također naznačite:

a) Koji se podaci izrađuju na državnom nivou, ko ima pristup njima i u kojoj su mjeri uporedivi sa ostalim državama EU?

b) Kakvi su podaci o dostupnosti i korištenju zdravstvenih usluga, finansiranju primarne i sekundarne zdravstvene zaštite, morbiditetu, mortalitetu, stopama incidenci (učestalosti obolijevanja), bolničkim objektima, zdravstvenom kadru, godinama zdravog života, regionalnim razlikama?

c) Koliki je broj ljekara, medicinskih sestara i zubara i drugog zdravstvenog osoblja na 100.000stanovnika?

d) Koja je prosječna dužina boravka u bolnicama i zdravstvenim institucijama?

e) Koje su glavne determinante bolesti?

f) Koje bolesti izazivaju najveći broj prijevremenih smrti i invalidnosti?

38. Uzimajući u obzir institucionalni okvir i administrativne kapacitete, molimo vas da odgovorite na sljedeća pitanja:

a) Ko su glavni akteri u oblasti javnog zdravstva u Bosni i Hercegovini? Koliko ljudi je trenutno zaposleno u Ministarstvu zdravlja i socijalne zaštite i ostalim institucijama javnog zdravstva?

b) S obzirom da države kandidati moraju da usklade svoje zakonodavstvo sa cjelokupnim *acquis*-em EU iz oblasti zdravstva i da ga sprovedu, potrebni su odgovarajući institucionalni i administrativni kapaciteti i infrastruktura da bi se pravila i norme EU primijenili na državnom, regionalnom i lokalnom nivou. Molimo opišite situaciju u Bosni i Hercegovini. Da li postoje planovi za promjene?

39. U pogledu reformi sistema zdravstva, molimo opišite:

a) sve reforme koje su u toku ili su planirane

b) Koji je bio obim prethodnih reformi (od 1990. godine)?

c) Da li se reforme prate i procjenjuju? Ako je odgovor potvrdan, u kojoj mjeri?

d) Koji dio sistema zdravstvene njege treba reformisati?

e) Naročito, koja strategija e-zdravstva postoji u zemlji? Kako je ugrađena u cjelokupnu strategiju zdravstva i u stratešku orijentaciju i planove ulaganja u zdravstvo? Naročito, na koji način (se planira da) one doprinose bezbjednosti pacijenata, kvalitetu zdravstvene zaštite (mjerenje i poboljšavanje) i tome da se vrijeme zdravstvenih radnika i koordiniranost njege koriste na efikasan način?

f) Na koji način je zdravlje u svim politikama uključeno kao horizontalni prioritet?

g) Na koji način se zdravlje uzima u obzir za buduću izradu nacrta državnog strateškog referentnog okvira za korištenje strukturnih fondova?

h) Koje se vrste indikatora kvaliteta zdravstvene njege koriste u Bosni i Hercegovini?

i) Na koji način su različite zainteresovane strane u zdravstvu, naročito zdravstveni radnici i pacijenti, uključene u definisanje, validaciju, primjenu i procjenu strategija zdravstvene njege? Koji mehanizmi upravljanja postoje za tu svrhu?

Acquis EU:

- Zaključak Vijeća o "Promišljanju o modernim, odgovornim i održivim zdravstvenim sistemima" (CON 2013/12)
- Paket socijalnog ulaganja – Radni dokument osoblja Komisije o ulaganju u zdravstvo u prilogu dokumenta *Prema socijalnom ulaganju za rast i koheziju*– uključujući provedbu Evropskog socijalnog fonda 2014-2020 (2013)

40. Koliki je udio usluga u oblasti mentalnog zdravlja koji se pruža u okviru institucija? Postoje li i drugačiji načini liječenja (njega u okviru zajednice)? Koji su kriterijumi odabira za prijem i otpuštanje iz institucija? Ko izrađuje planove liječenja? Koja su prava pacijenata?

41. Da li Bosna i Hercegovina primjenjuje "Sistem zdravstvenih računa" 2011, koji su izradile OECD, Eurostat i SZO? Ako je odgovor negativan, kada to planirate?

42. Koliki su troškovi Bosne i Hercegovine u zdravstvu, izraženi kao procenat BDP-a i u apsolutnim iznosima (u eurima), i kako su strukturirani uključujući iznose koji se troše u javnom i u privatnom sektoru, te iznose koji se troše za prevenciju, kao i za promoviranje zdravlja?

43. Uz poseban osvrt na promoviranje zdravlja i prevenciju bolesti, koje mjere su poduzete da bi se poboljšala promocija zdravlja i prevencija bolesti; npr. 3 vrste pregleda za rano otkrivanje raka (kolorektalni, rak dojke i rak grlića materice)?

44. Da li su zdravstvene institucije Bosne i Hercegovine članice nekih evropskih ili mreža Svjetske zdravstvene organizacije (SZO)? Ako je odgovor da, kojih?

45. Prema informacijama o zdravstvu i saznanjima, da li su statističke zdravstvene institucije Bosne i Hercegovine članice neke Eurostat mreže? Ako je odgovor da, koje?

46. EU je osnovala Ekspertnu grupu za zdravstvene informacije (EGHI). Da li Bosna i Hercegovina ima administrativni kapacitet, uključujući ljudske i materijalne resurse, da učestvuje u radu sličnih mreža? Molimo da opišete sistem koji se koristi za sakupljanje, analiziranje i izvještavanje o zdravstvenim podacima i informacijama u Bosni i Hercegovini.

47. Zdravstveni radnici: postoji li mobilnost kliničkog osoblja (medicinske sestre/ljekari) između Bosne i Hercegovine i država članica EU, država kandidata za članstvo i potencijalnih kandidata za članstvo ili drugih? Ako je odgovor potvrdan, u kojoj mjeri i sa kojim zemljama?

48. Na koji način se zdravstveni radnici postavljaju i kakva je njihova rasprostranjenost u zemlji? Koliko njih se kreće preko granica?
49. Obrazovanje i stručno usavršavanje: Gdje se zdravstveni radnici obučavaju? Do kog obrazovnog nivoa se obučavaju medicinske sestre (npr. stepen stručne spreme)? Da li se obuka plaća iz javnog budžeta ili polaznici sami snose pune troškove?
50. Koji su mehanizmi planiranja broja obučenih ljekara i medicinskih sestara? Npr. da li je na snazi numerus clausus (zatvoreni broj)?
51. Da li broj zdravstvenih radnika odgovara potrebama stanovništva?
52. Da li postoji politika o radnoj snazi u oblasti zdravstva? Da li postoji institucija koja se bavi problemima radne snage u zdravstvu? Da li postoji planiranje radne snage u zdravstvu? Ako je odgovor potvrdan, opišite metodologiju i pristup.
53. Postoje li politike da bi se zadržali ljekari i medicinske sestre u sistemu zdravstva? Da li postoji procjena broja obučenih zdravstvenih radnika koji trenutno ne rade u zdravstvu?

EU acquis

- Zaključci 3053. sastanka Vijeća (EPSCO), Brisel, 7. decembra 2010. godine, Ulaganje u zdravstvene radnike sutrašnjice Evrope: Prostor za inovacije i saradnju.
- 18. aprila 2012. godine, Komisija je usvojila Saopštenje „Prema razvoju i otvaranju radnih mjesta“ (Com 2012 173/3) kojim se utvrđuje niz mjera za poticanje zapošljavanja i jačanje ekonomskog rasta u Evropi. Dokument također identificira zdravstvo kao jedan od ključnih sektora sa visokim potencijalom zapošljavanja i uključuje Akcijski plan za zdravstvenu radnu snagu EU (SWD 2012 93 finalna verzija).

B. Kontrola duhana

54. U pogledu kontrole duhana, kolika je stopa pušača u Bosni i Hercegovini, po spolovima i starosnim grupama (u procentima)?
55. U pogledu sljedeće liste acquis-a, molimo vas da odgovorite na pitanja postavljena ispod od a) do d):
    a) Da li su u Bosni i Hercegovini na snazi pravne, regulatorne ili administrativne odredbe koje obuhvataju ove oblasti? Ako jesu, molimo vas da pošaljete sažetke i, ako je moguće, kompletne tekstove na engleskom.
    b) U slučaju da na snazi nisu pravne, regulatorne ili administrativne odredbe, da li u pripremi postoje nacrti ili prijedlozi za njih? Ako postoje, navedite detalje o njima i rokove potrebne za njihovo usvajanje.
    c) U slučajevima kad ne postoji ništa od gore navedenog, da li postoje planovi za početak pripreme prijedloga? Molimo vas objasnite, navodeći i predviđene rokove.
    d) Da li Bosna i Hercegovina ima potrebne administrativne kapacitete, uključujući ljudske i materijalne resurse, za ispunjenje zahtjeva utvrđenih niže navedenim zakonodavstvom EU?

Acquis EU:

- Direktiva 2014/40/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 3. aprila 2014. o usklađivanju zakona, uredbi i drugih propisa država članica o proizvodnji, predstavljanju i prodaji duhanskih i srodnih proizvoda i o stavljanju izvan snage Direktive 2001/37/EZ

- Delegirana Direktiva Komisije 2014/109/EU od 10. oktobra 2014. o izmjeni Aneksa II. Direktive 2014/40/EU Evropskog parlamenta i Vijeća uspostavljanjem zbirke slikovnih upozorenja za upotrebu na duhanskim proizvodima
- Provedbena Odluka Komisije (EU) 2015/1842 od 9. oktobra 2015. o tehničkim specifikacijama za položaj, dizajn i oblik kombiniranih zdravstvenih upozorenja za duhanske proizvode za pušenje
- Provedbena Odluka Komisije (EU) 2015/2186 od 25. novembra 2015. o uspostavi formata za podnošenje i stavljanje na raspolaganje informacija o duhanskim proizvodima
- Provedbena Odluka Komisije (EU) 2015/2183 od 24. novembra 2015. o uspostavi zajedničkog formata za obavještavanje o elektroničkim cigaretama i spremnicima za ponovno punjenje
- Provedbena Odluka Komisije (EU) 2016/586 od 14. aprila 2016. o tehničkim standardima za mehanizam za ponovno punjenje elektroničkih cigareta
- Provedbena Odluka Komisije (EU) 2016/787 od 18. maja 2016. o utvrđivanju prioritetnog popisa aditiva sadržanih u cigaretama i duhanu za samostalno motanje na koje se primjenjuju pooštrene obveze izvještavanja
- Provedbena Uredba Komisije (EU) 2016/779 od 18. maja 2016. o utvrđivanju jedinstvenih pravila o postupcima utvrđivanja ima li duhanski proizvod svojstvenu aromu
- Provedbena Odluka Komisije (EU) 2016/786 od 18. maja 2016. o utvrđivanju postupka za uspostavu i rad nezavisnog savjetodavnog tijela za pomoć državama članicama i Komisiji u utvrđivanju imaju li duhanski proizvodi svojstvenu aromu
- Direktiva 2003/33/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. maja 2003. o usklađivanju zakona i drugih propisa država članica o oglašavanju i sponzorstvu duhanskih proizvoda
- Direktiva 2010/13/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 10. marta 2010. o koordinaciji određenih odredbi utvrđenih zakonima i drugim propisima u državama članicama o pružanju audiovizualnih medijskih usluga (Direktiva o audiovizualnim medijskim uslugama)
- Preporuka Vijeća 2003/54/EZ od 02. decembra 2002. godine o prevenciji pušenja i inicijativama da se poboljša kontrola duhana
- Odluka Vijeća 2004/513/EC od 2. juna 2004. o sklapanju Okvirne konvencije Svjetske zdravstvene organizacije o nadzoru nad duhanom
- Preporuka Vijeća od 30. novembra 2009. o životnoj sredini bez duhana (2009/C296/02)

56. Bosna i Hercegovina je ratificirala Okvirnu konvenciju o kontroli duhana SZO (FCTC) 2009. godine. Kakva su iskustva o primjeni FCTC-a? Da li Bosna i Hercegovina učestvuje u praćenju FCTC-a, uključujući rad Konferencije ugovornih strana i međuvladinih pregovaračkih tijela? Da li Bosna i Hercegovina planira ratificirati Protokol o eliminaciji ilegalne trgovine duhanskim proizvodima?

C. Ozbiljne prekogranične prijetnje za zdravlje uključujući zarazne bolesti

Vezano za zarazne bolesti, molimo:

57. Opišite sistem epidemiološkog nadzora (praćenja bolesti), a naročito mehanizam izvještavanja, uključene strane i njihove odgovarajuće uloge, kao i listu zaraznih bolesti o kojoj je obaviješten državni nadležni organ za javno zdravstvo.
58. Opišite sistem za uzbunjivanje i reagiranje, a naročito mehanizam komunikacije, procjenu rizika i upravljanje rizikom za krizne situacije javnog zdravstva koje su od međunarodnog značaja u polju zaraznih bolesti, uključene aktere i njihove odgovarajuće uloge; navedite neke primjere koji pokazuju kako ovaj sistem funkcionira.
59. Naznačite da li je Bosna i Hercegovina usvojila državni plan o pripravnosti u slučaju epidemije, uključujući i plan o pripravnosti u slučaju pandemije influence. Uz to, od 5. februara 2008. godine u Bosni i Hercegovini su na snazi Međunarodne zdravstvene regulative (IHR 2005). Navedite državnu IHR kontakt tačku i vremenski raspored za izradu državnih akcionih planova za provedbu i ispunjavanje zahtjeva iz IHR (2005) u cilju jačanja državnog kapaciteta.
60. Navedite programe imunizacije i njihov obim.
61. Navedite sljedeće informacije u vezi sa zaraznim bolestima.
62. Da li postoji ikakav akcijski plan u slučaju epidemije na državnom nivou? Ako je to slučaj, molimo vas da dostavite prevod jednog.
63. Postoji li pravna osnova za praćenje antimikrobne rezistencije? Kako je taj sistem organiziran?
64. Dostavite nastavni plan i program obuke u specijalizaciji epidemiologije.
65. Koji je broj odjeljenja u bolnicama i broj bolničkih kreveta za liječenje zaraznih bolesti?
66. Da li postoji sistem osiguravanja kvaliteta koji se primjenjuje u radu laboratorija? Koliko laboratorija ima akreditaciju?
67. Uzimajući u obzir sljedeću listu *acquis*-a, molimo vas da odgovorite na pitanja koja se nalaze ispod od a) do d):
    a) Da li su u Bosni i Hercegovini na snazi pravne, regulatorne ili administrativne odredbe koje obuhvataju ove oblasti? Ako jesu, molimo vas da pošaljete sažetke i, ako je moguće, kompletne tekstove na engleskom.
    b) U slučaju da na snazi nisu pravne, regulatorne ili administrativne odredbe, da li u pripremi postoje nacrti ili prijedlozi za njih? Ako postoje, navedite detalje o njima i rokove potrebne za njihovo usvajanje.
    c) U slučajevima kada ne postoji ništa od gore navedenog, da li postoje planovi za početak pripreme prijedloga? Molimo vas objasnite, navodeći i predviđene rokove.
    d) Da li Bosna i Hercegovina ima potrebne administrativne kapacitete, uključujući ljudske i materijalne resurse, za ispunjenje zahtjeva utvrđenih niže navedenim zakonodavstvom EU?

Acquis EU:

Osnovni akt

1082/2013/EU: Odluka Evropskog parlamenta i Vijeća od 22. oktobra 2013. o ozbiljnim prekograničnim prijetnjama zdravlju i stavljanju izvan snage Odluke br. 2119/98/EZ (Sl. gl. L 293, 5.11.2013, str. 1).

Provedbene mjere

Sistem brzog upozorenja i reagiranja

2000/57/EZ: Odluka Komisije od 22. decembra 1999. godine o sistemu brzog upozorenja i reagiranja za prevenciju i kontrolu zaraznih bolesti obuhvaćena Odlukom br. 2119/98/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća. Službeni glasnik, L 21/32; 26.01.2000.

2008/351/EZ: Odluka Komisije od 28. aprila 2008. godine kojom se mijenja i dopunjava Odluka 2000/57/EZ u pogledu događaja koje je potrebno prijaviti u okviru sistema brzog upozorenja i reagiranja radi sprečavanja i suzbijanja zaraznih bolesti. (Sl. gl., L 117, 01.05.2008, str. 44)

2009/547/EZ Odluka Komisije od 10. jula 2009. godine kojom se mijenja i dopunjava Odluka 2000/57/EZ o sistemu brzog upozorenja i reagiranja radi sprečavanja i suzbijanja zaraznih bolesti obuhvaćena Odlukom br. 2119/98/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća. (Sl. gl., L 181, 11.07.2009, str.57)

Lista zaraznih bolesti

2000/96/EZ: Odluka Komisije od 22. decembra 1999. godine o tome da zarazne bolesti treba postupno obuhvatati mrežom Zajednice u Odluci br. 2119/98/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća (Sl. gl, L 28, 03.02.2000, str. 50)

2003/534/EZ: Odluka Komisije od 17. jula 2003.o izmjeni Odluke br. 2119/98/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća, te Odluke 2000/96/EZ o zaraznim bolestima navedenim u tim i o izmjeni Odluke 2002/253/EZ o definiranju zaraznih bolesti (Sl. gl, L 184, 23.7.2003, str. 35).

2003/542/EZ: Odluka Komisije od 17. jula 2003. o izmjeni Odluke br. 2000/96/EZ o radu specijaliziranih nadzornih mreža (Sl. gl. L 185, 24.7.2003, str. 55).

2007/875/EZ: Odluka Komisije od 18. decembra 2007. o izmjeni Odluke br. 2119/98/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća te Odluke 2000/96/EZ u pogledu zaraznih bolesti pomenutih u tim odlukama (Sl. gl. L 344, 18.12.2007, str. 48).

2009/312/EZ: Odluka Komisije od 2. aprila 2009. u pogledu angažiranih mreža nadzora za zarazne bolesti (Sl. gl. L 91, 3.4.2009, str. 27).

2009/539/EZ: Odluka Komisije od 10. jula 2009. o izmjeni Odluke 2000/96/EZ o zaraznim bolestima koje treba postupno obuhvatati mrežom Zajednice prema Odluci br. 2119/98 Evropskog parlamenta i Vijeća (Sl. gl. L 180, 11.7.2009, str. 22).

2012/492/EU: Odluka Komisije od 3. septembra 2012. o izmjeni Odluke 2000/96/EZ u pogledu krpeljnog encefalitisa i kategorije zaraznih bolesti koje se prenose vektorima (SL L 239, 5.9.2012, str. 3).

Definicije slučajeva za prijavljivanje zaraznih bolesti

2002/253/EZ: Odluka Komisije od 19. marta 2002.O utvrđivanju definicija slučajeva zaraznih bolesti koje se prijavljuju u mrežu Zajednice na temelju Odluke br. 2119/98/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća Službeni glasnik, L 86/44; 03.04.2002.

Odluka Komisije 2008/426/EZ od 28. aprila 2008. kojom se mijenja Odluka 2002/253/EZ o utvrđivanju definicija slučajeva zaraznih bolesti koje se prijavljuju u mrežu Zajednice na temelju Odluke br. 2119/98/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća (Sl. gl, L 159, 18.6.2008, str. 46).

Odluka Komisije 2009/363/EZ od 30. aprila 2009. godine kojom se mijenja i dopunjava Odluka 2002/253/EZ o utvrđivanju definicija slučajeva zaraznih bolesti koje se prijavljuju u mrežu Zajednice na temelju Odluke br. 2119/98/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća (Sl. gl, L 110, 1.5.2009, str. 58).

Odluka Komisije br. 2009/540/EZ od 10. jula 2009. o izmjeni Odluke 2002/253/EZ u pogledu definicija slučajeva bolesti za prijavljivanje influence A(H1N1) u mrežu Zajednice (Sl. gl, L 180, 11.7.2009, str. 24).

Odluka Komisije 2012/506/EZ od 30. aprila 2009. O izmjeni Odluke 2002/253/EZ o utvrđivanju definicija slučajeva zaraznih bolesti koje se prijavljuju u mrežu Zajednice na temelju Odluke br. 2119/98/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća (Sl. gl, L 262, 27.9.2012, str.1).

Osnovni Akt

Uredba (EZ) br. 851/2004 Evropskog parlamenta i Vijeća od 21. aprila 2004. godine o osnivanju Evropskog centra za sprečavanje i kontrolu bolesti - Službeni glasnik L 142/1; 30.04.2004.

Osnovni Akt

Uredba (EU) br. 2016/679 Evropskog parlamenta i Vijeća od 27. aprila 2016. godine o zaštiti pojedinaca u vezi sa obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka, te o stavljanju van snage Direktive 95/46/EZ (Opšta uredba o zaštiti podataka), (Sl. gl, L 119, 4.5.2016, str.1)

Provedbene mjere 2012/73/EU: Preporuka Komisije od 6. Februara 2012. Godine o smjernicama za zaštitu podataka Sistema za rano upozorenje i reagiranje (EWRS), (Sl. gl, L 36, 9.2.2012, str. 31).

Osnovni Akt

2000/54/EZ: Direktiva Evropskog parlamenta i Vijeća od 18. septembra 2000. godine o zaštiti radnika od rizika povezanih sa izlaganjem biološkim agensima na radnom mjestu (sedma pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav 1. Direktive 89/391/EEZ), (Sl. gl, L 262, 17.10.2000, str.21).

Osnovni Akt

Uredba (EU) br. 2160/2003 Evropskog parlamenta i Vijeća od 17. novembra 2003. godine o kontroli salmonele i drugih određenih uzročnika zoonoza koje se prenose hranom (SL, L 325, 12.12.2003, str. 1).

2003/99/EZ: Direktiva Evropskog parlamenta i Vijeća od 17. novembra 2003. godine o praćenju zoonoza i uzročnika zoonoza, o izmjeni Direktive Vijeća 90/424/EEZ i stavljanju van snage Direktive Vijeća 92/117/EEZ (Sl. gl, L 235, 12.12.2003, str. 31).

68. Molimo popunite tabelu o strukturama i mehanizmima zaraznih bolesti u Bosni i Hercegovini:

STRUKTURE I MEHANIZMI	VEZA	KOMENTARI/NAPOMENE
1. Struktura i/ili tijela koja su, na nivou države i pod odgovornošću te države, nadležna na državnom nivou i zadužena za prikupljanje informacija koje se odnose na epidemiološki nadzor zaraznih bolesti	Član 1. Odluke 2119/98/EZ Član 9. Odluke 2119/98/EZ Član 1. Odluke 2000/57/EZ Član 4. Odluke 2000/96/EZ	**1) Spisak strukture/a i nadležnog/ih tijela u Bosni i Hercegovini** **2) Kontakt podaci partnera u zemlji** **3) Poznavanje struktura na nivou EU**
2. Postupci za diseminaciju relevantnih podataka za nadzor na nivou EU	Član 1. Odluke 2119/98/EZ	**1) Poznavanje postupaka EU u Bosni i Hercegovini**
3. Nadležna tijela javnog zdravstva u zemlji odgovorna za utvrđivanje mjera potrebnih u svrhu zaštite javnog zdravstva	Član 1. Odluke 2119/98/EZ	**1) Spisak nadležnog/ih tijela javnog zdravstva u Bosni i Hercegovini** **2) Kontakt podaci partnera u zemlji**
4. Definicije “epidemiološkog nadzora” i "prevencije i kontrole zaraznih bolesti"	Član 2. Odluke 2119/98/EZ	**1) Spisak terminologije koja se koristi u Bosni i Hercegovini** **2) Prikaz usklađenosti domaće i terminologije EU**
5. Zarazne bolesti koje treba postupno obuhvatiti epidemiološkim nadzorom	Član 3. Odluke 2119/98/EZ Član 4. Odluke 2000/96/EZ Aneks I Odluke 2000/96/EZ	**1) Spisak zaraznih bolesti i posebnih zdravstvenih problema u BiH** **2) Spisak angažiranih mreža nadzora u BiH** **3) Spisak zaraznih bolesti u BiH koje zahtijevaju detaljne izvještaje**

6. Kriteriji za odabir zaraznih bolesti posebnih područja koja će biti pokrivena epidemiološkim nadzorom	Član 3. Odluke 2119/98/EZ Aneks II Odluke 2000/96/EZ	**1) Spisak raspoloživih kriterija u Bosni i Hercegovini** **2) Prikaz usklađenosti domaćih i kriterija EU**
7. Definicije slučaja za prijavu zaraznih bolesti, uključujući kliničke, laboratorijske i epidemiološke kriterije kao i klasifikacije slučaja	Član 3. Odluke 2119/98/EZ Član 5. Odluke 2002/253/EZ Aneks Odluke 2002/253/EZ	**1) Spisak raspoloživih slučajeva u Bosni i Hercegovini** **2) Prikaz usklađenosti domaćih i definicija slučaja EU**
8. Priroda i vrsta podataka koje treba prikupiti i prenijeti u polju epidemiološkog nadzora i načini na koji će ovi podaci biti učinjeni uporedivim i kompatibilnim	Član 3. Odluke 2119/98/EZ Član 5. Odluke2002/253/EZ *(Uredba (EZ) 851/2004)*	**1) Spisak podataka (priroda i vrsta) i informacije za prikupljanje i diseminaciju u BiH** **2) Prikaz uporedivosti i kompatibilnosti epidemioloških podataka na domaćem i nivou EU**
9. Epidemiološke i mikrobiološke metode nadzora	Član 3. Odluke 2119/98/EZ Član 5. Odluke 2002/253/EZ *(Uredba (EZ) 851/2004)*	**1) Spisak metoda** **2) Prikaz usklađenosti domaćih i metoda EU**
10. Smjernice o zaštitnim mjerama koje treba poduzeti	Član 3. Odluke 2119/98/EZ	*Nije primjenjivo*
11. Smjernice o informacijama i vodiči za dobru praksu za javnost	Član 3 Odluka 2119/98/EZ *(Uredba (*EZ*) 851/2004)*	*Nije primjenjivo*
12. Odgovarajuća tehnička sredstva i procedure pomoću kojih će se obavljati diseminacija i analiza podataka	Član 3. Odluke 2119/98/EZ Član 4. Odluke 2000/96/EZ	**1) Spisak tehničkih sredstava i procedura za diseminaciju podataka i analizu u Bosni i Hercegovini**
	Aneks III Odluke 2000/96/EC *(Uredba (EZ) 851/2004)*	**2) Prikaz kompatibilnosti alata za izvještavanje i postupaka za diseminaciju i analizu podataka**

13. Notifikacija informacije o pojavljivanju ili ponovnom izbijanju slučajeva zaraznih bolesti na državnom nivou, zajedno sa informacijama o primijenjenim mjerama kontrole	Član 4. Odluke 2119/98/EZ *(Uredba (EZ) 851/2004)*	**1) Potvrđivanje notifikacije/zahtjevi za prijavljivanje ovih informacija u BiH** **2) Spisak komunikacijskih mehanizama i instrumenata obavještavanja dostupnih u BiH** **3) Prikaz usklađenosti domaćih i sistema notifikacije EU**
14. Notifikacija informacije o napredovanju epidemije	Član 4. Odluke 2119/98/EZ *(Uredba (EZ) 851/2004)*	*Stavka 13*
15. Notifikacija informacije o neobičnim fenomenima epidemije ili novim zaraznim bolestima nepoznatog porijekla	Član 4. Odluke 2119/98/EZ *(Uredba (EZ) 851/2004)*	*Stavka 13*
16. Notifikacija informacije u posjedu države o svim slučajevima zaraznih bolesti i novih zaraznih bolesti nepoznatog porijekla u zemljama izvan EU	Član 4. Odluke 2119/98/EZ *(Uredba (EZ) 851/2004)*	*Stavka 13*
17. Notifikacija informacije o postojećim i predloženim mehanizmima i procedurama za prevenciju i kontrolu zaraznih bolesti, poglavito u hitnim situacijama	Član 4. Odluke 2119/98/EZ *(Uredba (EC) 851/2004)*	*Stavka 13*
18. Notifikacija o razmatranjima koja bi pomogla u koordinaciji na EU nivou prilikom napora u prevenciji i kontroli zaraznih bolesti, uključujući sve provedene protumjere	Član 4. Odluke 2119/98/EZ *(Uredba (EZ) 851/2004)*	*Stavka 13*

19. Informacije pod tačkama 14-18 hitno proslijeđene	Član 5. Odluke 2119/98/EZ *(Uredba (EZ) 851/2004)*	**Osvrt na načine poboljšanja postojećih mehanizama i instrumenata na snazi u BiH i na usklađenost sa sistemima obavještavanja/izvještavanja EU**
20. Postupci informiranja, konsultacija i koordinacije u sistemu ranog upozorenja i reagiranja (EWRS)	Član 6. Odluke 2119/98/EZ Član 2. Odluke 2000/57/EZ Aneks II Odluka 2000/57/EZ	**1) Potvrđivanje ovih postupaka u BiH** **2) Osvrt na kompatibilnost postojećih postupaka na domaćem i nivou EU**
21. Kategorije zaraznih bolesti	Aneks Odluke 2119/98/EZ	**Upoređivanje obima**
22. Događaji koje treba prijaviti unutar sistema ranog upozorenja i reagiranja (EWRS)	Član 1. Odluke 2000/57/EZ Aneks I Odluke2000/57/EZ *(Uredba (EZ) 851/2004)*	**1) Spisak tipova događaja prijavljenih u BiH** **2) Upoređivanje obima**
23. Prikupljanje i razmjena informacija o događajima i usvojenim mjerama kao odgovor na te događaje ili indikacije za takve događaje, npr. korištenjem državnog sistema za nadzor	Član 1. Odluke 2000/57/EZ *(Uredba (EZ) 851/2004)*	**1) Potvrda prikupljanja i razmjene informacija o događajima i mjerama u BiH** **2) Spisak sistema za rano upozorenje i reagiranje u BiH** **3) Prikaz usklađenosti domaćih i EU sistema za rano upozorenje i reagiranje**
24. Traženje kontakata	Član 2.a Odluke 2000/57/EZ Aneks III Odluke 2000/57/EZ *(Uredba (EZ) 851/2004)*	**1) Potvrda aktivnosti traženja kontakata u BiH i njihovo prijavljivanje preko sistema ranog upozorenja i reagiranja** **2) Potvrda posebnih postupaka u pogledu obrade osobnih podataka koje se odnose na aktivnosti traženja kontakata u BiH** **3) Prikaz usklađenosti postupaka za obradu osobnih podataka na domaćem i nivou EU**

25. Sezonska vakcinacija protiv gripa	Preporuka Vijeća 2009/1019/EU	**1) Spisak akcijskih planova u BiH** **2) Podaci o njihovom sprovođenju**
26. Prevencija i kontrola infekcija povezanih sa zdravstvenom skrbi (HCAI)	Preporuka Vijeća 2009/C 151/01	**1) Spisak Strategija u BiH** **2) Podaci o njihovoj primjeni**
27. Oprezna upotreba antimikrobnih agensa u liječenju ljudi	Preporuka Vijeća2002/77/EZ	*Stavka 26*

D. Krv, tkiva, ćelije i organi

69. Uzimajući u obzir sljedeću listu *acquis*-a, molimo vas da odgovorite na pitanja koja se nalaze ispod od a) do f):

a) Da li su u Bosni i Hercegovini na snazi pravne, regulatorne ili administrativne odredbe koje obuhvataju ove oblasti? Ako jesu, molimo vas da pošaljete sažetke i, ako je moguće, kompletne tekstove na engleskom.

b) U slučaju da na snazi nisu pravne, regulatorne ili administrativne odredbe, da li u pripremi postoje nacrti ili prijedlozi za njih? Ako postoje, navedite detalje o njima i rokove potrebne za njihovo usvajanje.

c) U slučajevima kad ne postoji ništa od gore navedenog, da li postoje planovi za početak pripreme prijedloga? Molimo vas objasnite, navodeći i predviđene rokove.

d) Da li Bosna i Hercegovina ima potrebne administrativne kapacitete, uključujući ljudske i materijalne resurse, za ispunjenje zahtjeva utvrđenih niže navedenim zakonodavstvom EU?

e) U slučaju da još uvijek nije uspostavljen potrebni administrativni kapacitet, koji su vaši planovi da ga podignete do standarda EU (obuka, infrastruktura, materijali, ljudski resursi, itd.)?

f) Kada je u pitanju Akcijskom planu o doniranju organa i transplantaciji, da li je ijedna od predloženih prioritetnih aktivnosti obavljena ili u planu?

70. Na koji način je regulirana reproduktivna upotreba tkiva i ćelija u Bosni i Hercegovini? Postoje li planovi za usklađivanje sa *acquis*-em o kvalitetu i sigurnosti po pitanju tkiva i ćelija?

Zakonodavstvo:

Direktiva 2002/98/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 27. januara 2003. o utvrđivanju standarda i kvalitete sigurnosti za prikupljanje, ispitivanje, preradu, čuvanje i promet

ljudske krvi i krvnih sastojaka i o izmjeni Direktive 2001/83/EZ

Direktiva Komisije 2004/33/EZ od 22. marta 2004. godine o provedbi Direktive 2002/98/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća u odnosu na određene tehničke zahtjeve za krv i krvne sastojke

Provedbena Direktiva Komisije 2011/38/EU od 11. aprila 2011. godine o izmjeni Aneksa V Direktive 2004/33/EZ u vezi maksimalnih pH vrijednosti za koncentrate trombocita na kraju roka upotrebe

Direktiva Komisije 2005/61/EZ od 30. septembra 2005. godine o provedbi Direktive 2002/98/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća u odnosu na zahtjeve sljedivosti i obavještavanje o ozbiljnim štetnim reakcijama i događajima

Direktiva Komisije 2005/62/EZ od 30. septembra 2005. godine o provedbi Direktive 2002/98/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća u vezi sa standardima i specifikacijama Zajednice u odnosu na sistem kvalitete krvnih ustanova

Direktiva Komisije 2014/110/EU od17.decembera 2014. o izmjeni Direktive 2004/33/EZ u pogledu kriterija za privremeno odbijanje davatelja alogeničnih doza krvi

Direktiva Komisije (EU) 2016/1214 od 25.jula 2016. o izmjeni Direktive 2005/62/EZ u pogledu standarda i specifikacija u odnosu na sistem kvalitete krvnih ustanova

Direktiva 2004/23/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 31. marta 2004. o utvrđivanju standarda kvalitete i sigurnosti za postupke darivanja, prikupljanja, testiranja, obrade, čuvanja, skladištenja i distribucije ljudskih tkiva i ćelija

Direktiva Komisije 2006/17/EZ od 8. februara 2006. godine o provedbi Direktive 2004/23/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća u vezi sa određenim tehničkim zahtjevima za postupke darivanja, prikupljanja i testiranja ljudskih tkiva i ćelija

Direktiva Komisije 2006/86/EZ od 24. oktobra 2006. o provedbi Direktive 2004/23/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća u vezi zahtjeva za sljedivost, prijavu ozbiljnih štetnih reakcija i događaja, te određene tehničke zahtjeve za označavanje, obradu, čuvanje, skladištenje i distribuciju ljudskih tkiva i ćelija

Direktiva Komisije 2010/453/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 7. jula 2010. o standardima kvalitete i sigurnosti ljudskih organa namijenjenih za transplantaciju

Direktiva Komisije 2012/39/EU od 26. novembra 2012. o izmjeni Direktive 2006/17/EZ u pogledu određenih tehničkih zahtjeva za testiranje ljudskih tkiva i ćelija

Direktiva Komisije 2015/565 od 8. aprila 2015. o provedbi Direktive 2006/86/EZ u pogledu određenih tehničkih zahtjeva za označavanje ljudskih tkiva i ćelija

Direktiva Komisije 2015/566/EU od 8. aprila 2015. o provedbi Direktive 2004/23/EZ u vezi postupaka provjere ekvivalentnosti standarda kvalitete i sigurnosti uvezenih tkiva i ćelija

Direktiva 2010/53/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 7. jula 2010. o standardima kvalitete i sigurnosti ljudskih organa namijenjenih za transplantaciju

Ispravka Direktive 2010/45/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 7. jula 2010. o standardima kvalitete i sigurnosti ljudskih organa namijenjenih za transplantaciju

Provedbena Direktiva Komisije 2012/25/EU od 9. oktobra 2012. o utvrđivanju informativnih postupaka za razmjenu, među državama članicama, ljudskih organa namijenjenih za transplantaciju

Zaključci Vijeća o donaciji organa i transplantaciji

Saopštenje iz Akcijskog plana Komisije o Donaciji i transplantaciji organa (2009-2015): Ojačana saradnja između država članica

E. Prava pacijenata u prekograničnoj zdravstvenoj zaštiti

71. U pogledu prekogranične zdravstvene zaštite, molimo vas navedite sljedeće:

a) Da li imate prekogranične dogovore za liječenje pacijenata sa nekom od država članica EU ili nekom drugom državom kandidatom za članstvo?

b) Koliki je godišnji protok pacijenata u i iz Bosne i Hercegovine, razvrstano po zemljama koje upućuju ili primaju pacijente?

c) Da li je na snazi ijedan pravni propis o nadoknadi troškova za zdravstvenu njegu koji su građani dobili u inostranstvu? Ako postoji, koja su načela tog propisa (uz poseban osvrt na: pokrivene tretmane, nivo nadoknade, postupke odobrenja, pravila koja se primjenjuju na planiranu i neplaniranu zdravstvenu njegu, informacije pacijentima)? Koliki je godišnji izdatak (izraženo u procentima BDP-a i ukupan iznos u eurima) za liječenje pacijenata iz Bosne i Hercegovine u inostranstvu?

d) Da li je na snazi ijedan pravni propis o pružanju zdravstvene njege državljanima iz država članica EU? Ako postoji, koja su načela tog propisa (uz poseban osvrt na: pristup zdravstvenoj njezi; cijenu usluga; pristup zdravstvenom kartonu; informacije pacijentima o sigurnosnim standardima, te razlike u tretmanima planirane i neplanirane zdravstvene njege)?

Zakonodavstvo:

Direktiva 2011/24/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 9. marta 2011. o primjeni prava pacijenata u prekograničnoj zdravstvenoj skrbi (Sl. gl. L 88, 4.4.2011, str. 45–65)

Provedbena Direktiva Komisije (2011/890/EU) od 22. decembra 2011. koja propisuje pravila za uspostavljanje, upravljanje i funkcioniranje mreže tijela u državi nadležnih za e-Zdravstvo.

Provedbena Direktiva Komisije (2013/329/EU) od 26. juna 2013. propisuje pravila za uspostavljanje, upravljanje i transparentno funkcioniranje mreže organa ili tijela u državi odgovornih za procjenjivanje zdravstvene tehnologije

Delegirana Odluka Komisije 2014/286/EU od 10.3.2014. o uspostavljanju kriterija i uslova koje evropske referentne mreže i zdravstveni djelatnici koji se žele priključiti mreži moraju zadovoljiti

Provedbena Direktiva Komisije 2014/287/EU od 10.3.2014 o uspostavljanju kriterija za osnivanje i ocjenjivanje evropskih referentnih mreža i njihovih članova, te za olakšavanje razmjene informacija i ekspertize o osnivanju i ocjenjivanju ovih mreža

72. U pogledu recepata:

a) Da li postoje propisi/zahtjevi/mjere o priznavanju liječničkih recepata (npr. od strane farmaceuta) koji su izdati u nekoj drugoj zemlji (van Bosne i Hercegovine) i ako postoje, dajte opšti pregled tih propisa.

b) Da li postoje propisi/zahtjevi/mjere o sadržaju liječničkih recepata (koji podaci treba da budu na receptima u cilju identificiranja osobe koja je propisala recept, pacijenta, propisanog lijeka, itd.) i ako postoje, molimo dostavite spisak tih podataka.

c) Da li postoji sistem elektronskih recepata i ako postoji, da li je interoperativan sa sličnim sistemima drugih zemalja?

Zakonodavstvo:

Provedbena Direktiva Komisije 2012/52/EU od 20.decembra 2012. o utvrđivanju mjera kako bi se olakšalo priznavanje liječničkih recepata izdanih u drugoj državi članici

F. Lijekovi (za ljudsku i veterinarsku upotrebu), kozmetika i medicinska sredstva

73. Molimo navedite podatke o (i.) sadašnjem statusu, uključujući opis vrste sistema odobravanja za svaki dolje navedeni podsektor; (ii) prognozi (datum usvajanja i primjene direktiva i uredbi EU):

a) Lijekovi (za ljudsku i veterinarsku upotrebu) :

b) Odredbe koje se odnose na odobrenje za plasman na tržište lijekova za ljudsku i veterinarsku upotrebu (marketinška odobrenja)

c) Odredbe koje se odnose na uspostavljanje ograničenja ostataka farmakološki aktivnih supstanci u hrani životinjskog porijekla

d) Odredbe koje se odnose na oglašavanje, proizvodnju, uvoz, označavanje, veleprodaju, farmakovigilancu i nadziranje lijekova, kao i sankcije koje se odnose na lijekove kako je navedeno u Direktivama 2001/83/EZ i 2001/82/EZ, uz izmjene i dopune

e) Odredbe koje se odnose na dobre proizvodne prakse kako je navedeno u Direktivama 2003/94/EZ i 91/412/EEZ

f) Odredbe koje se odnose na dobre kliničke prakse u vezi lijekova kako je navedeno u Direktivama 2001/20/EZ i 2005/28/EZ

Kompletan spisak lijekova u EU acquis-u *je dostupan na internet stranici Generalnog direktorata za sigurnost zdravlja i hrane*

http://ec.europa.eu/health/documents/eudralex/index_en.htm

74. Opišite farmaceutski sektor na koji će primjena Farmaceutskog zakonodavstva imati uticaj?

75. Da li u Bosni i Hercegovini postoje propisi koji se odnose na odobrenje, proizvodnju, uvoz, oglašavanje, označavanje, distribuciju, nadgledanje i nadziranje (farmakovigilanca) lijekova za humanu i veterinarsku upotrebu? Molimo dostavite tabele usklađenosti koje pokazuju nivo usklađenosti tih propisa sa Direktivama 2001/83/EZ, 2003/98/EZ i 2001/82/EZ.

76. Molimo dostavite nam spisak isključivo odobrenih lijekova u državi (za ljudsku i veterinarsku upotrebu)?

77. Da li u Bosni i Hercegovini postoje propisi o kliničkim ispitivanjima na ljudima? Molimo dostavite tabele usklađenosti koje pokazuju nivo usklađenosti tih propisa sa Direktivama 2001/20/EZ i 2005/28/EZ.

78. Kako biste ocijenili u Bosni i Hercegovini dostupnu ekspertizu o pedijatrijskim lijekovima, lijekovima za dijagnozu, prevenciju ili tretman po život opasnih ili vrlo ozbiljnih i rijetkih bolesti (u EU definirani kao lijekovi siročad), lijekovima koji su bazirani na genima (genska terapija), ćelijama (ćelijska terapija) i tkivima (inženjering tkiva)?
79. Opišite strukturu i veličinu nadležne/ih institucije/a odgovorne/ih za odobravanje lijekova za ljudsku i veterinarsku upotrebu, opišite i njihove administrativne kapacitete. Koje ministarstvo nadgleda lijekove za humanu upotrebu i veterinarske lijekove?
80. Molimo dostavite ažurirane informacije o IPA projektima i TAIEX radionicama, uključujući i one planirane.
81. Da li Bosna i Hercegovina ima sve uvjete za uspostavu i kontrolu ostataka lijekova u prehrambenim proizvodima životinjskog porijekla?

G. Mentalno zdravlje, socijalno-ekonomske determinante zdravlja, nejednakosti u zdravstvu, prevencija zloupotrebe opojnih droga, zdrav stil života, ishrana, elektronsko zdravstvo, prevencija zloupotrebe alkohola, pregledi za rano otkrivanje raka (skrining), i zdrava životna sredina uključujući prevenciju povreda, promoviranje sigurnosti i evropska akcija u oblasti rijetkih bolesti

82. Uzimajući u obzir sljedeću listu Preporuka Vijeća EU, Rezolucije i Zaključke Vijeća u oblasti javnog zdravstva, molimo vas da odgovorite na pitanja od a) do d):
    a) Da li su Bosni i Hercegovini na snazi pravne, regulatorne ili administrativne odredbe koje obuhvataju ove oblasti? Ako jesu, molimo vas da pošaljete sažetke i, ako je moguće, kompletne tekstove na engleskom.
    b) U slučaju da na snazi nisu pravne, regulatorne ili administrativne odredbe, da li u pripremi postoje nacrti ili prijedlozi za njih? Ako postoje, navedite detalje o njima i rokove potrebne za njihovo usvajanje.
    c) U slučajevima kad ne postoji ništa od gore navedenog, da li postoje planovi za početak pripreme prijedloga? Molimo vas objasnite, navodeći i predviđene rokove.
    d) Da li Bosna i Hercegovina ima potrebne administrativne kapacitete, uključujući ljudske i materijalne resurse, za ispunjenje zahtjeva utvrđenih niže navedenim zakonodavstvom EU? (Da li je primijećen ikakav uticaj trenutne ekonomske i finansijske krize?)
83. Sa posebnim osvrtom na preglede za rano otkrivanje raka i na rijetke bolesti, molimo odgovorite na sljedeća pitanja:
    a) Navedite specifične detalje o postojanju ili nepostojanju Državnog plana za kontrolu raka, Državnog registra za rak, regionalnih ili mjesnih registara, postojeće saradnje sa Evropskom mrežom registara za rak (ENCR) i skrining planove na državnom ili drugom nivou.
    b) Navedite specifične detalje o postojanju ili nepostojanju Državnog plana za rijetke bolesti i o pravnoj shemi za određivanje državnih referentnih centara za rijetke bolesti.
84. Sa posebnim osvrtom na mentalno zdravlje, molimo vas da odgovorite na sljedeća pitanja:

a) Koje mjere poduzimate kao podršku socijalnoj inkluziji ljudi koji pate od mentalnih zdravstvenih problema? Koje su mjere poduzete da se smanji stigma i diskriminacija i da se osiguraju ljudska prava ljudi koji pate od mentalnih zdravstvenih problema?

b) Da li su osjetljivim grupama, kao što su stariji, djeca, mladi i izbjeglice, obezbjeđene specijalizovane ustanove za mentalno zdravlje?

c) Koje se mjere sprovode u obrazovnom okruženju za podršku mentalnom zdravlju i dobrobiti djece i adolescenata?

d) Da li su usluge u lokalnoj zajednici obezbjeđene za ljude koji pate od mentalnih zdravstvenih problema?

85. U pogledu pristupa sistemu zdravstvene zaštite, da li su na snazi posebne mjere kojima se najsiromašnijim ljudima, manjinama i ljudima koji žive u seoskim i udaljenim područjima obezbjeđuje jednak pristup sistemu zdravstvene njege u Bosni i Hercegovini ?

86. U pogledu smrtnosti novorođenčadi, koje mjere poduzimate u oblasti zaštite reproduktivnog zdravlja i zdravstvene njege novorođenčadi kako bi se smanjila stopa smrtnosti novorođenčadi?

87. U pogledu zloupotrebe alkohola, kontrole i prevencije, kako je u Bosni i Hercegovini regulirana prodaja alkoholnih pića?

88. U pogledu nezaraznih bolesti, kako njihovi troškovi rastu, koje mjere poduzimate da promovirate zdrav stil života (prestanak pušenja, promoviranje sporta, zdrava ishrana, borba protiv zloupotrebe alkohola) i da spriječite ove bolesti?

89. U pogledu rijetkih bolesti, da li predviđate sprovođenje Državnog plana/Strategije/Integriranog seta akcija u oblasti rijetkih bolesti?

Acquis EU:

Mentalno zdravlje

2000/86/01/EZ: Rezolucija Vijeća od 18. novembra 1999. godine o promociji mentalnog zdravlja

Zaključak 02/6/01/EZ: Zaključci Vijeća od 15. novembra 2001. godine o problemima vezanim za borbu protiv stresa i depresije

Zaključak 03/9688/1/EZ: Zaključci Vijeća od 2. juna 2003. godine o borbi protiv stigme i diskriminacije vezanih za mentalnu bolest

Zaključak 05/9805/EZ: Zaključci Vijeća od 3. juna 2005. godine o akciji Zajednice vezanoj za mentalno zdravlje

Evropski pakt za mentalno zdravlje i dobrobit, Konferencija na visokom nivou, juni 2008. godine

EU-Kompas za Akciju o mentalnom zdravlje i dobrobiti: Smjernice EU za Akciju vezanu za mentalno zdravlje i dobrobit politička dokumenta država članica EU, preporuke i deklaracije, politička baza i dobre akcije, izvještaji i studije, primjena.

Evropsko inovativno partnerstvo za aktivno i zdravo starenje

Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu i Vijeću Unapređenje plana strateškog sprovođenja Evropskog inovativnog partnerstva za aktivno i zdravo starenje - COM

(2012) 83 finalna verzija

Zaključci Vijeća o Zdravom starenju tokom životnog ciklusa, 7. decembra 2012.

Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu i Vijeću o Evropskoj inicijativi o Alzheimerovoj bolesti i drugim demencijama– COM(2009) 380 finalna verzija

Zaključci Vijeća o 'Evropskom paktu za mentalno zdravlje i dobrobit: rezultati i buduće aktivnosti' - Zaključak 11/3095/EZ

Zajedničko djelovanje "Kooperativna studija Alzheimera u Evropi (ALCOVE)" od 2011 - 2013

Zajedničko djelovanje o Mentalnom zdravlju i dobrobiti (2013-2016) – Okvir za Akciju o mentalnom zdravlju i dobrobiti

Zaključci Vijeća, decembar 2015 – Živjeti sa demencijom: poboljšanje politike i prakse njege

Nejednakosti u zdravstvu

(2013) Radni dokument osoblja Komisije – Izvještaj o nejednakostima u zdravstvu unutar Evropske unije

(2012) Saopštenje Komisije "Nacionalna strategija za integraciju Roma: prvi korak ka sprovođenju okvira EU" - COM 2012/226, finalna verzija

(2011) Zaključci Vijeća o okončavanju razlika u zdravstvu unutar EU kroz usklađene akcije za promoviranje zdravog načina života

(2011) Zaključci Vijeća o okviru EU za nacionalne strategije za integraciju Roma do 2020. godine

(2010) Zaključci Vijeća o pravičnosti u zdravstvu od 8. juna 2010.godine

(2010) Saopštenje Komisije o ekonomskoj i socijalnoj integraciji Roma u Evropi, april 2010. - COM/2010/0133 finalna verzija

(Oktobar 2009) Planovi Komisije za rješavanje nejednakosti u zdravstvu navedeni su u Saopštenju Komisije – Solidarnost u Zdravstvu: Smanjenje zdravstvenih nejednakosti u EU, objavljenom 20.oktobra 2009. godine

(2009) Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Vijeću, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Odboru regija – Solidarnost u zdravstvu: smanjenje zdravstvenih nejednakosti u EU {SEC(2009) 1396} {SEC(2009) 1397}

Prevencija zloupotrebe opojnih droga i smanjenje štetnog dejstva

Rezolucija 00/C218/3/EZ – Rezolucija Vijeća od 29. juna 2000. godine o aktivnostima vezanim za zdravstvene determinante – Prevencija zloupotrebe opojnih droga i smanjenje štetnog dejstva

2003/488/EZ: Preporuka Vijeća od 18. juna 2003. o prevenciji i smanjenju narušavanja zdravlja vezanog za ovisnost o opojnim dorgama

Objava 2008/C 326/09: EU Akcijski plan o opojnim drogama za period 2009-2012

Prehrana i fizička aktivnost

(2016) Zaključci Vijeća od 17. juna 2016. o poboljšanju prehrambenih proizvoda

(2014) Zaključak Vijeća o prehrani i fizičkoj aktivnosti

(2014) Akcijski plan EU o dječjoj gojaznosti

(2013) Preporuka Vijeća o promoviranju fizičke aktivnost za poboljšanje zdravlja u svim sektorima (COM(2013) 603 finalna verzija)

(2011) Zaključci Vijeća o okončavanju razlika u zdravstvu unutar EU kroz usklađene akcije za promoviranje zdravog načina života, 1-2. decembra 2011.

(2010) Zaključci Vijeća od 8. juna 2010. o aktivnostima na smanjenju unosa/konzumiranja soli za bolje zdravlje

(2007) BIJELA KNJIGA Strategija za Evropu o zdravstvenim problemima vezanim za prehranu, višak kilograma i gojaznost COM (2007) 279 finalna verzija, 30.5.2007.

Uredba (EZ) br. 1924/2006 Evropskog parlamenta i vijeća od 20. decembra 2006. o prehrani i hrani sa zdravstvenim tvrdnjama

Zaključak 05/9803/EC: Zaključci Vijeća od 3. juna 2005. o gojaznosti, prehrani i fizičkoj aktivnosti

Zaključak 04/C221/EC: Zaključci Vijeća od 2. decembra 2003. o zdravom načinu života: obrazovanje, informiranje i komunikacija

e-Zdravstvo

(Juni 2014.) Zaključci Vijeća o ekonomskoj krizi i zdravstvenoj skrbi

(Decembar 2013.) Zaključci Vijeća o "Promišljanju o modernim, odgovornim i održivim zdravstvenim sistemima"

(Decembar 2011.) Provedbena Odluka Komisije 2011/890/EU od 22.decembra 2011. godine koja propisuje pravila za uspostavljanje, upravljanje i funkcioniranje mreže nacionalnih tijela nadležnih za e-Zdravstvo.

(Decembar 2009.) Zaključci Vijeća o "Sigurnoj i efikasnoj zdravstvenoj njezi putem elektronskog zdravstva", o tome kako najbolje uvesti i iskoristiti informacijsku i komunikacijsku tehnologiju kako bi se poboljšala zdravstvena njega, sa ciljem da se pređe sa teoretske razmjene iskustava na konkretnu prekograničnu saradnju i stvaranje strukture za saradnju koja može da ujedini i da da rezultate svih tekućih inicijativa i projekata u oblasti elektronskog zdravstva.

(Juli 2008.) Preporuka Komisije o prekograničnoj interoperabilnosti elektronskih sistema za praćenje zdravlja (koju vodi Generalni direktorat za informaciono društvo), čiji je cilj da se stvore sredstva gdje ovlašteni zdravstveni radnici mogu pristupiti osnovnim informacijama o zdravlju pacijenata (vodeći računa o osnovnim pravima na zaštitu ličnih podataka)

(Novembar 2008.) Zajedničko Saopštenje delegata Reding i Vasiliou o telemedicini. Zajedničko saopštenje pokrenulo je četverogodišnji poduhvat sa ciljem da pacijentima olakša pristup sigurnoj i visokokvalitetnoj zdravstvenoj njezi, čak i u udaljenim područjima, preko usluga telemedicine. Saopštenje se fokusira na telemonitoring za pacijente koji boluju od hroničnih bolesti, naročito starije ljude, i teleradiologiju pronalazeći rješenja za manjak kadra. Ono ističe potrebu da se obezbjede dokazi o uticaju, da se angažiraju zdravstveni radnici i pacijenti, da se osigura pravna sigurnost na nacionalnim nivoima i na nivou EU i da se riješe preostali tehnički problemi

(Maj 2007.) 409 mandat standardizacija za tijela Evropske standardizacije (CEN, CENELEC i ETSI) u polju informacijskih i komunikacijskih tehnologija, popisivanja, usklađivanja i preporuka postojećih standarda koji se odnose na e-Zdravstvo.

Prevencija zloupotrebe alkohola

Akcijski plan EU o opijanju mladih i teškom epizodnom opijanju 2014-2016

(2015) Zaključci Vijeća o strategiji EU koja se odnosi na smanjenje štete uzrokovane alkoholom

(2014) Akcijski plan EU o opijanju mladih i teškom epizodnom opijanju 2014-2016

(2009) Zaključci Vijeća o alkoholu i zdravlju, 1. decembra 2009.

(2006) Zaključci Vijeća o Strategiji EU koja se odnosi na smanjenje štete uzrokovane alkoholom, 30. novembra – 1. decembra 2006. (Con. 16165/06)

COM (2006) 265 finalna verzija: Saopštenje Komisije od 24. oktobra 2006: Strategija EU o podršci državama članicama u smanjenju štete uzrokovane alkoholom.

Preporuka 01/458/EZ: Preporuka Vijeća od 5. juna 2001. o konzumaciji alkohola od strane mladih ljudi, naročito djece i adolescenata

Zaključak 01/C175/EZ: Zaključci Vijeća od 5. juna 2001. o strategiji Zajednice da smanji štete uzrokovane alkoholom

Pregledi za rano otkrivanje raka

Preporuka 03/878/EZ: Preporuka Vijeća od 2. decembra 2003. o pregledima za rano otkrivanje raka

C0M(2008) 882: Izvještaj Komisije Vijeću, Evropskom parlamentu, Evropskom odboru regija – Sprovođenje Preporuke Vijeća od 2. decembra o pregledima za rano otkrivanje raka (2003/878/EZ)

Zaključak 10/06/2008: Zaključci Vijeća o smanjenju troškova raka (http://www.eu2008.si/en/News_and_Documents/Council_Conclusions/June/0609_EPSC 0- cancer.pdf)

COM (2009) Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Vijeću, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regija o akciji Evropsko partnerstvo protiv raka

Zaključak 13/09/2010: Zaključci Vijeća o akciji protiv raka (str. 17 na :http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/genaff/116489.pdf i http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/10/st12/st12667.en10.pdf)

(2014) Odluka Komisije 2014/C 167/05 od 3. juna 2014. o uspostavljanju ekspertne grupe o kontroli raka i o opozivu Odluke 96/469/EZ

(2015) Zajednička akcija za kontrolu raka (2015)

(2015) Evropski vodič za kvalitet nacionalnih programa za kontrolu raka (2015) i druge evropske Smjernice:

Evropske smjernice za osiguravanje kvaliteta u pregledima za rano otkrivanje raka dojke i dijagnozu

Evropske smjernice za osiguravanje kvaliteta u pregledima za rano otkrivanje kolorektalnog raka i dijagnozu

Evropske smjernice za osiguravanje kvaliteta u pregledima za rano otkrivanje raka

materic2016) Za poboljšanje ukupnog kvaliteta zdravstvene zaštite, Inicijativa Evropske komisije o Raku dojke, koju koordinira Zajednički istraživački centar (JRC), razvija dobrovoljnu evropsku shemu osiguravanja kvaliteta za usluge vezane za rak dojke. To će uključivati niz zahtjeva i indikatora utemeljenih na dokazima za dobru psihosocijalnu skrb na evropskom nivou kako bi se osigurao jednak tretman na za sve pacijente i kako bi se povećalo povjerenje u kvalitet usluga za rak dojke.

Zaštita od elektromagnetnih polja, povređivanja i promoviranje sigurnosti

Preporuka 99/519/EZ: Preporuka Vijeća od 12. jula 1999. o ograničenju izlaganja opšte javnosti elektromagnetnim poljima (0 Hz to 300 GHz)

Preporuka 07/C164: Preporuka Vijeća od 31. maja 2007. o zaštiti od povređivanja i promoviranju sigurnosti

Rezolucija Evropskog parlamenta od 2. aprila 2009. o zdravstvenim problemima povezanim sa elektromagnetnim poljima (2008/2211)

Sigurnost pacijenata

Preporuka Vijeća od 15. novembra 2001. o razboritoj upotrebi antimikrobnih agensa u liječenju ljudi

Preporuka 2009/C 151/01: Preporuka Vijeća od 9. juna 2009. o sigurnosti pacijenata, uključujući prevenciju i kontrolu infekcija uzrokovanih zdravstvenom njegom

Izvještaj Komisije Vijeću o sprovođenju Preporuke Vijeća (2009/C 151/01) o sigurnosti pacijenata, uključujući prevenciju i kontrolu infekcija uzrokovanih zdravstvenom njegom- COM(2012) 658 finalna verzija

Izvještaj Komisije Vijeću - Drugi Izvještaj Komisije Vijeća o sprovođenju Preporuke Vijeća (2009/C 151/01) o sigurnosti pacijenata, uključujući prevenciju i kontrolu infekcija uzrokovanih zdravstvenom njegom COM(2014) 371

Evropska akcija u polju rijetkih bolesti

Izvještaj o primjeni Saopštenja Komisije i Preporuke Vijeća o rijetkim bolestima – COM (2014)548

Preporuka Vijeća 2009/C 151/02 od 9. juna 2009. o aktivnostima u oblasti rijetkih bolesti

Odluka Komisije 2009/872/EZ od 30. novembra 2009. kojom se uspostavlja Odbor eksperata za rijetke bolesti Evropske unije

Odluka Komisije 2010/C 204/02 od 27. jula 2010. imenovanju članova Odbora eksperata za rijetke bolesti Evropske unije osnovanog Odlukom 2009/872/EZ

POGLAVLJE 29: CARINSKA UNIJA

Acquis Evropske unije u ovoj oblasti čine uglavnom propisi koji su direktno primjenjivi i koji garantuju funkcionisanje carinske unije i efikasnu zaštitu i kontrolu njenih spoljnih granica. Carinska unija podrazumijeva Carinski zakonik EU i propise za njegovu provedbu, Kombinovanu nomenklaturu, zajedničku carinsku tarifu i odredbe o tarifnoj klasifikaciji, carinskim olakšicama, suspenziji carine i određenim carinskim kvotama i druge odredbe kao što su one o carinskoj kontroli robe kojom se krše prava intelektualnog vlasništva, prekursora za narkotike, kulturnih dobara, kao i o uzajamnoj administrativnoj pomoći u oblasti carina. Države članice moraju da garantuju uspostavu potrebnih kapaciteta za provođenje i primjenu mjera u ovoj oblasti, kao i uspostavu veza sa odgovarajućim kompjuterskim carinskim sistemima EU[61]. Carinske službe također moraju osigurati uspostavu adekvatnih kapaciteta za primjenu i provođenje posebnih pravila navedenih u odgovarajućim oblastima *acquis*-a Evropske unije kao što su odredbe o vanjskoj trgovini, zdravlju i sigurnosti. Nadalje, EU je pokrenula Inicijativu za pokretanje elektronskog carinskog sistema da bi razvila efikasnije i modernije okruženje u oblasti carina. Odluka o elektronskom carinskom sistemu je ključni dio zakonodavstva koje se odnosi na ovu inicijativu koja zagovara prelazak na interoperabilno elektronsko okruženje sa jednoobraznim sistemima podataka kako bi se olakšala komunikacija između trgovaca i carinika. Na osnovu Odluke o elektronskom carinskom sistemu, Komisija i države članice su zajednički uspostavile sveobuhvatan instrument za upravljanje projektom, Višegodišnji strateški plan (*Multi-annual Strategic Plan - MASP*), za osiguranje operativnog planiranja i provođenja svih IT projekata.

1. Opišite kako je organizovan pravni carinski okvir, te koji su nadležni organi vlasti. Koji su dijelovi zakonodavstva sadržani u zakonu o carinskoj politici i njegovim provedbenim odredbama a koji su, ako ih ima, sadržani u posebnim pravnim aktima koji regulišu druge oblasti?
2. Dostavite prijevod carinske tarife Bosne i Hercegovine za uvoz i izvoz i naznačite tarifne brojeve, ukoliko ih ima, kod kojih se nomenklatura dobara razlikuje od kombinovane nomenklature EU (Aneks I Uredbe Vijeća (EEZ) 2658/87).
3. Opišite principe po kojima se određuje struktura i nivo stope dadžbine (*Vidjeti i Poglavlje 30 - Zajednička trgovinska politika*).
4. Dostavite opis tarifnog sistema Bosne i Hercegovine za tarifne suspenzije, tarifne kvote i tarifne limite.
5. Opišite sistem koji je na snazi u Bosni i Hercegovini za osiguranje tačne klasifikacije robe u vašem tarifnom sistemu. Da li Bosna i Hercegovina objavljuje napomene sa objašnjenjem, odnosno sudske presude? Također opišite vaše sisteme za obavezujuće informacije o tarifnom svrstavanju robe i obavezujuće informacije o preferencijalnom porijeklu robe.
6. Opišite pravila preferencijalnog porijekla koja Bosna i Hercegovina primjenjuje na osnovu bilateralnih ili multilateralnih sporazuma ili u okviru autonomnih sporazuma. Dostavite primjerke relevantnih protokola i propisa, ako postoje. Također, navedite i bilo koje druge uslove pod kojima se dodjeljuje preferencijalni tarifni tretman.

[61]Npr: Integrisano tarifno okruženje (TARIC, QUOTA, Surveillance, itd.), tranzit/provoz (NCTS - Novi kompjuterizovani tranzitni sistem), kontrole uvoza i izvoza (ECS – Sistem kontrole izvoza, ICS - Sistem kontrole uvoza), privredni subjekti (EOS – Sistem privrednih subjekata), upravljanje rizikom (RIF) itd.

7. Opišite pravila nepreferencijalnog porijekla koja primjenjuje Bosna i Hercegovina, naročito u svrhu primjene instrumenata trgovinske zaštite, ograničenja (količinskih ili nekih drugih), zahtijeva za označavanje porijekla, itd.
8. Opišite kako osiguravate da se certifikati EUR. 1 o kretanju robe izdaju u skladu sa Aneksom III Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Koliko iznose troškovi za izdavanje uvjerenja o kretanju robe EUR. 1?
9. Opišite postupke u Bosni i Hercegovini za obavljanje nasumičnih provjera i provjera zbog osnovane sumnje u pogledu dokaza o porijeklu iz Bosne i Hercegovine. Da li su zemlje uvoznice obaviještene o rezultatima nasumičnih provjera u slučajevima kada se ispostavi da proizvodi nisu u suglasnosti sa uslovima za sticanje porijekla?
10. Navedite da li su neki izvoznici dobili ovlaštenje da budu ovlašteni izvoznici i objasnite postupak kojim se izdaje takvo odobrenje, uključujući i njegovu kontrolu .
11. Opišite važeći sistem utvrđivanja carinske vrijednosti ; koje se metode utvrđivanja carinske vrijednosti koriste (npr. upućivanje na odredbe Sporazuma Svjetske trgovinske organizacije)? Da li Bosna i Hercegovina koristi minimalnu ili referentnu vrijednost da bi utvrdila carinsku vrijednost? Ukoliko koristi, za koje proizvode? Navedite opštu procjenu sposobnosti zemlje da primijeni pravila EU za utvrđivanje carinske vrijednosti.
12. Opišite sistem nastanka carinskog duga i postupak povrata u Bosni i Hercegovini.
13. Opišite sistem carinskih garancija u Bosni i Hercegovini.
14. Objasnite postupke i formalne procedure u Bosni i Hercegovini za puštanje robe u slobodan promet i za robu koja napušta carinsko područje.
15. Koje su opšte odredbe za stavljanje robe u carinski postupak ? Koje vrste carinskih deklaracija postoje? Postoji li mogućnost da se deklaracija izmijeni ili poništi? Da li postoje pojednostavljeni carinski postupci ?
16. Objasnite pravne odredbe Bosne i Hercegovine koje se odnose na pregled robe.
17. Opišite pravne propise BiH koji se odnose na oslobađanja od plaćanja dažbina prilikom uvoza i izvoza.
18. Opišite vrste (državnih ili međunarodnih) tranzitnih postupaka koje se primjenjuju. Dostavite detaljan opis tih vrsta tranzitnih postupaka.
19. Opišite ostale carinske postupke u Bosni i Hercegovini o: a) skladištenju (postupak carinskog skladištenja i slobodne zone); b) posebnoj upotrebi (privremeni uvoz i krajnja upotreba); c) obradi (unutrašnja i spoljna obrada). Postoji li neki posebni postupci omogućavanja povrata dažbine u slučaju preferencijalnog sporazuma?
20. Dostavite važeće pravne propise Bosne i Hercegovine o slobodnim zonama i detaljne informacije o njihovom funkcionisanju i povlasticama.
21. Da li zakonodavstvo Bosne i Hercegovine predviđa domaća pravila/pravila na nivou države o porijeklu robe za robu proizvedenu u slobodnim zonama a zatim puštenu u slobodan promet u Bosni i Hercegovini? Ako je tako, opišite pravila koja se primjenjuju na dijelove bez porijekla koji se koriste pri proizvodnji takve robe i na tarifni tretman takvih dijelova.
22. Opišite sve postojeće pojednostavljene postupke, izjavu o porijeklu koju izdaje ovlašteni izvoznik (porijeklo) ili druge pojednostavljene postupke za izdavanje ovlaštenja, ukoliko postoje. Ako postoje, molimo opišite postupke za sticanje statusa „ovlašteni izvoznik“.

23. Opišite sistem odabira rizika za obavljanje carinskih kontrola u Bosni i Hercegovini (npr. ako je sistem automatizovan, da li su kriteriji za odabir rizika utvrđeni na državnom, regionalnom ili lokalnom nivou?). Postoji li bilo kakav sistem praćenja kontrola koje se obavljaju na osnovu analize/profila rizika, uključujući i procjenu rezultata? Postoji li sistem upravljanja nasumičnim kontrolama?
24. Opišite postupke za ovlaštene privredne subjekte, posebno postupak podnošenja zahtjeva (uključujući i eventualnu samoprocjenu) i postupak izdavanja dozvole za sticanje statusa ovlaštenog privrednog subjekta. Također, objasnite kako se upravlja postupkom izdavanja odobrenja (preispitivanje, suspenzija, ukidanje, itd). Kakvi su kriteriji, uslovi i prednosti za status ovlaštenog privrednog subjekta?
25. Opišite sistem carinske kontrole krivotvorene i piratske robe u Bosni i Hercegovini i naznačite vrstu industrijskog ili intelektualnog vlasništva koja je obuhvaćena sistemom kontrole (autorsko pravo, patenti, dizajn, itd.).
26. Opišite sistem carinske kontrole kulturnih dobara u Bosni i Hercegovini.
27. Opišite sistem carinske kontrole robe dvojne namjene u Bosni i Hercegovini.
28. Opišite sistem carinske kontrole u Bosni i Hercegovini za prekursore za narkotike, rizične hemijske proizvode i "kontrolisane supstance" na osnovu Protokola iz Montreala (supstance koje oštećuju ozonski omotač i hidrofluorougljici) .
29. Opišite na koji način Bosna i Hercegovina provodi član 12. Konvencije UN protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihoaktivnih tvari u vanjskoj trgovini iz 1988.?
30. Opišite sistem carinske kontrole za provedbu CITES-a u Bosni i Hercegovini.
31. Dostavite informacije o pravilima i postupcima kontrole prenosa gotovine na granicama.
32. Navedite, ukoliko postoje, bescarinske (*duty free*) prodavnice na granicama.
33. Opišite administrativne i carinske takse, ukoliko ih ima, koje se primjenjuju u okviru carinskog poslovanja.
34. Koji su propisi koji se odnose na inicijativu za pokretanje elektronskog carinskog sistema usvojeni, važeći i u primjeni?
35. Koje se sigurnosne inicijative odnose na carinsku oblast? Da li postoje zakonske obaveze za trgovce da obezbijede informacije o robi prije njenog dolaska/prije njenog odlaska (prije izvoza/uvoza)?
36. Dostavite detaljne informacije o upravnim kapacitetima carinske uprave uključujući njenu organizacionu strukturu, rangove zaposlenih, nedavno sprovedene ili planirane reforme, odgovornost za dodjelu ovlaštenja za primjenu carinskih propisa, itd.
37. Dostavite informacije o postavljenim ciljevima (izjava o misiji) carinske uprave u Bosni i Hercegovini i carinske strateške dokumente, ukoliko postoje.
38. Opišite kako je organizovana, ukoliko postoji, interna revizija unutar carinske uprave.
39. Opišite kako su organizovane naknadne carinske kontrole , ukoliko postoje.
40. Navedite na koji način Bosna i Hercegovina sarađuje sa drugim zemljama i carinskim područjima. Koja se pravila o primjenjivoj uzajamnoj pomoći primjenjuju u svakom pojedinom slučaju?
41. Opišite sistem obuka za carinske službenike i privredne subjekte, uključujući i broj obuka provedenih u zadnje dvije godine.

42. Koja je bila fluktuacija osoblja (omjer odlaska i prijema novih zaposlenih) u carinskoj upravi posljednjih godina? Da li ima dovoljno kvalifikovanih kandidata za popunu upražnjenih radnih mjesta?
43. Opišite politiku zapošljavanja u carinskoj upravi u Bosni i Hercegovini i uslove zapošljavanja.
44. Opišite postupke, ukoliko postoje, o mogućnostima premještaja , razvoja karijere, napredovanja ili otpuštanja zaposlenih.
45. Opišite sistem i mjere koje se preduzimaju da bi se izbjegle i eliminisale pojave korupcije i zloupotrebe službenog položaja unutar uprave, ukoliko ih ima.
46. Opišite prava na odbranu kojima se privrednom subjektu dopušta da iznese svoje viđenje prije donošenja po njega nepovoljne odluke/rješenja.
47. Opišite žalbeni postupak kojim se privrednim subjektima omogućava da ospore carinske odluke.
48. Da li Bosna i Hercegovina ima carinsku laboratoriju i koje sve vrste robe u njoj mogu biti ispitivane?
49. Kako su organizovane kontrole putničkog prtljaga?
50. Koju vrstu infrastrukture i opreme carinska služba koristi pri kontroli robe na granici? Da li Bosna i Hercegovina koristi elektronske pečate ili sredstava (uređaji) za obezbjeđivanje kontejnera kako bi se obezbijedio integritet/pozicija (praćenje i sljedivost) kontejnera tokom putovanja?
51. Opišite saradnju sa drugim organima vlasti (koji nisu carinski) u Bosni i Hercegovini. Da li Bosna i Hercegovina vrši kontrole zajedno sa drugim organima vlasti u isto vrijeme ili na istom mjestu? Da li Bosna i Hercegovina razmjenjuje informacije? Ako razmjenjuje, sa kojim institucijama i koja vrsta podataka se razmjenjuju?
52. Da li Bosna i Hercegovina ima Internet stranicu sa informacijama iz oblasti carina? Ako ima, koje informacije su na njoj dostupne i koliko često se ažuriraju?
53. U pogledu međusobne povezivosti i interoperabilnosti IT sistema, opišite trenutno stanje kompjuterizacije javne uprave u Bosni i Hercegovini u sljedećim oblastima:
    a) Razmjena podataka kako bi se obavile carinske formalnosti i popunile prijave (na primjer obavezujuće informacije o tarifnom svrstavanju robe) između carinskih službi i privrednih subjekata;
    b) Dostavljanje i obrada carinskih deklaracija za uvoz/provoz/izvoz/postupke carinskog skladištenja i obavljanje carinskih kontrola na osnovu analize rizika, uključujući i načine na koje carinski organi određuju koje kontrole će se obaviti;
    c) Prikupljanje podataka o uvozu/provozu/izvozu;
    d) Elektronska tarifa dostupna trgovcima i carinskim službenicima;
    e) Računovodstveni sistem za naplatu carinskih dadžbina i drugih troškova, i upravljanje garancijama;
    f) Upravljanje/dodjela tarifnih kvota;
    g) Ostalo
54. Dostavite informacije o strategiji u oblasti informacionih tehnologija carinske uprave u Bosni i Hercegovini, kao i o njenim planovima za dalju kompjuterizaciju u gore

pomenutim oblastima. U odgovoru, imajte na umu povezanost sa zahtjevima sadržanim u Provedbenoj odluci Komisije 2016/578/EU o uspostavi programa rada u pogledu razvoja i uvođenja elektronskih sistema iz Carinskog zakona Unije.

55. Opišite sistem Bosne i Hercegovine za registraciju i identifikaciju privrednih subjekata.

POGLAVLJE 30: VANJSKI ODNOSI

Acquis u ovoj oblasti sadrži uglavnom pravne propise koji su obavezujući i neposredno se primjenjuju u državama članicama EU i ne zahtijevaju preuzimanje u nacionalno zakonodavstvo. Ovi pravni propisi EU suštinski proističu iz multilateralnih i bilateralnih obaveza EU u oblasti trgovine, kao i brojnih autonomnih trgovinskih mjera. U oblasti izvoza, pojedine direktive zahtijevaju preuzimanje u nacionalno zakonodavstvo.

U tom kontekstu, od država koje su podnijele zahtjev za članstvo zahtijeva se da postepeno usaglašavaju svoje politike prema trećim zemljama, kao i stavove u međunarodnim organizacijama (posebno se to odnosi na Svjetsku trgovinsku organizaciju), sa politikom i stavovima koje su usvojile Evropska unija i države članice.

U oblasti razvojne politike i humanitarne pomoći, države članice treba da sprovode pravne propise EU i međunarodne obaveze, kao i da budu sposobne da učestvuju u razvojnoj i humanitarnoj politici EU.

I. ZAJEDNIČKA TRGOVINSKA POLITIKA - Svjetska trgovinska organizacija i ostali horizontalni aspekti

A. Trgovinska razmjena po načelu najpovlaštenije nacije

1. Radi sticanja potpune slike o razlikama između trgovinskog režima Bosne i Hercegovine i trgovinskog režima Evropske unije, možete li nam dostavite sljedeće:
   a) pravni akt (akte) kojim se utvrđuje trgovinska politika[62]. Uključite pregled glavnih karakteristika trgovinske politike (nadležnu instituciju, njene nadležnosti i ključne elemente kreiranja politike),
   b) carinsku tarifu Bosne i Hercegovine (*po mogućnosti sve u jednom excel dokumentu u elektronskoj formi. Vidjeti i Poglavlje 29 - Carinska unija*),
   c) Količinska ograničenja koja se primjenjuju u Bosni i Hercegovini, ako ih ima.
2. Ukoliko posjedujete uporednu studiju između uvoznih režima Bosne i Hercegovine i uvoznog režima EU, dostavite sažete nalaze te studije.
3. Dostavite najnovije podatke Bosne i Hercegovine o trgovini (uvoz i izvoz) u elektronskoj formi u skladu sa najnovijom tarifnom strukturom.
4. Dostavite pregled stanja u procesu pristupanja Bosne i Hercegovine Svjetskoj trgovinskoj organizaciji, uključujući i najnoviju zvaničnu ponudu roba i usluga Bosne i Hercegovine i Nacrt izvještaja radne grupe.

B. Opći sistem preferencijala (OSP)

5. Da li Bosna i Hercegovina primjenjuje OSP? Ako ga primjenjuje:
   a) dostavite datum prve primjene OSP-a i naknadnih produljenja ili obnova, razdoblja valjanosti, trajanja sadašnjeg sistema i pravni postupak za usvajanje/produljenje sistema?
   b) Koji su proizvodi obuhvaćeni i koje se preferencijalne carine primjenjuju?
   c) Navedite prvih deset zemalja korisnica.

[62] Pod naslovom III, pojam "trgovina" ima značenje "vanjska trgovina".

d) Primjenjuje li se neki mehanizam stupnjevanja?

e) Dostavite popis korisnika i tekst pravila o porijeklu koji se primjenjuju na uvoz prema OSP-u?

f) Da li je Bosna i Hercegovina već isključila neke zemlje, i ako jeste, po kom osnovu je to učinjeno (sankcija, stepen razvoja...)?

g) Da li Bosna i Hercegovina ima posebnu zaštitnu klauzulu vezanu za OSP?

h) Koliko različitih režima OSP-a (tj. opći dogovor, najmanje razvijene zemlje, ...) postoji u Bosni i Hercegovini okviru OSP-a?

i) Imaju li ti režimi posebne povlastice (poput naše odredbe o radu/zaštiti okoliša)?

j) Koliki je udio uvoza prema OSP-u u ukupnom uvozu iz trećih zemalja?

k) Koje su osnovne razlike između programa OSP-a Bosne i Hercegovine i programa Evropske unije?

6. Ako Bosna i Hercegovina ne primjenjuje OSP, kakav bi učinak na Bosnu i Hercegovinu imalo usvajanje OSP-a Evropske unije?

C. Instrumenti trgovinske zaštite

7. Dostavite prijevode relevantnih pravnih propisa koji su na snazi u Bosni i Hercegovini, a koji se tiču antidampinških mjera , kompenzatornih mjera i zaštitnih mjera.

8. Ako takvi pravni propisi još uvijek ne postoje, opišite postojeće planove da se oni donesu, ukoliko takvi planovi postoje.

D. Usluge

9. Napravite pregled politike Bosne i Hercegovine u pogledu trgovine uslugama. Dostavite pravni akt ili pravne akte kojim se utvrđuje takva politika, uključujući i sve pravne propise kojima se utvrđuju trgovinski aspekti određenog sektora usluga.

10. Imajući u vidu da je proces pristupanja Bosne i Hercegovine Svjetskoj trgovinskoj organizaciji u toku, molimo da nas obavijestite o tome u kojoj mjeri su vaše obaveze preuzete na osnovu nacrta Opšteg sporazuma o trgovini uslugama (GATS) usklađene sa obavezama Evropske unije.

11. Kada Bosna i Hercegovina postane zemlja članica EU, Komisija će morati da uskladi obaveze Bosne i Hercegovine koje proističu iz GATS-a sa postojećim obavezama EU. Kolika je pažnja posvećena aktivnostima koje su neophodne da bi se obaveze Bosne i Hercegovine uskladile s obavezama EU? Navedite sve obaveze koje je Bosna i Hercegovina preuzela ili koje namjerava preduzeti, a koje će biti neophodno uskladiti s obavezama koje se preuzimaju na nivou EU (u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji). Dajte kratak pregled svih aktivnosti na tom planu.

12. Da li Bosna i Hercegovina ima bilo kakve sporazume koji predviđaju pristup tržištu/nacionalni tretman za trgovinu uslugama? Molimo vas da za svaki sporazum navedete sljedeće informacije: prirodu sporazuma (npr. sporazum o preferencijalnoj trgovini, sporazum o trgovinskoj saradnji, ili navedite drugi tip sporazuma ako postoji), datum ratifikacije, datum stupanja na snagu, početni period trajanja sporazuma, proceduru automatskog obnavljanja, period trajanja stečenih prava. Dostavite prijevode i jasno navedite koji su postupci predviđeni za izmjene i dopune ili otkazivanje svakog od

ugovora, kako bi se uskladili s *acquis*-em EU. Koji se osjetljivi sektori obično isključuju (npr. vazduhoplovstvo, pomorski transport, audiovizuelna industrija, itd.) iz takvih sporazuma? Da li neki od ovih sporazuma sadrži klauzulu o organizaciji za regionalnu ekonomsku integraciju (pri čemu se posebno navodi mogućnost da se investitorima ili investicijama drugih zemalja, koje pripadaju istoj organizaciji za regionalnu integraciju kao i ugovorna strana, dodijeli povlašteni pristup)?

13. Da li Bosna i Hercegovina trenutno pregovara ili je preuzela obavezu da pregovara bilo koje nove bilateralne ili multilateralne sporazume o uslugama? Navedite detaljno trenutno stanje i sve očekivane prelazne rezultate koji proističu iz takvih pregovora koji su u toku ili tek treba da se održe.

E. Administrativni kapacitet

14. Navedite podatke o administrativnoj strukturi i funkcionisanju organa Bosne i Hercegovine koji se bave trgovinskom politikom, koji se odnose na:
    a) broj službenika koji rade u različitim sektorima, uključujući, ukoliko je to moguće, i detaljan prikaz organizacione strukture (organigram),
    b) mjere kojima se osigurava koordinacija aktivnosti različitih sektora koji su zaduženi za sprovođenje trgovinske politike, a posebno mehanizme za koordinaciju sa sektorima nadležnim za upravljanje carinama,
    c) mehanizme za donošenje odluka, na primjer, koji se tiču uvođenja novih trgovinskih mjera ili izmjenu postojećih trgovinskih mjera.
15. Da li je u kratkoročnom i dugoročnom periodu predviđeno održavanje obuka koje se odnose na trgovinska pitanja ili pitanja u vezi sa trgovinom?

F. Roba dvojne namjene

16. Da li Bosna i Hercegovina primjenjuje kontrolu izvoza robe dvojne namjene? Dostavite Komisiji prijevode relevantnih propisa i sažetak osnovnih karakteristika politike koja se odnosi na ta pitanja.
17. Objasnite postupke kontrole i kriterije procjene.
18. Objasnite koji artikli spadaju u kategoriju robe dvojne namjene prema pravnim propisima Bosne i Hercegovine i objasnite po kom osnovu je takav popis sastavljen.
19. Da li su nadležni organi pravili analizu razlika između pravnih propisa Bosne i Hercegovine i Evropske unije (Uredba (EZ) br. 428/2009)? Koje su glavne razlike? Dostavite uporednu tabelu. Ako takva analiza nije do sada urađena, da li je planirate uraditi? Molimo da pružite sve značajne detalje o takvim planovima.
20. Navedite podatke o administrativnoj strukturi i funkcionisanju nadležnog organa Bosne i Hercegovine koji se bavi izvoznom politikom, koji se odnose na:
    a) broj službenika koji rade u različitim sektorima, uključujući, ukoliko je to moguće, i detaljan prikaz organizacione strukture (organigram),
    b) mjere kojima se osigurava koordinacija aktivnosti različitih sektora koji su zaduženi za sprovođenje kontrola izvoza, a posebno mehanizme za koordinaciju sektora zaduženih za upravljanje carinama;
    c) mehanizme za donošenje odluka, na primjer uskraćivanja izvoza.

21. Objasnite odnose Bosne i Hercegovine i interakcije sa multilateralnim režimima kontrole izvoza (Australska grupa, Grupa nuklearnih dobavljača - NSG, Vasenarski aranžman, Režim kontrole tehnologije projektila - MTCR).

G. Sprječavanje smrtne kazne i mučenja

22. Da li Bosna i Hercegovina primjenjuje kontrolu izvoza robe koja bi se mogla koristiti za smrtnu kaznu ili mučenje? Dostavite prevode teksta relevantnih pravnih propisa i spisak roba.
23. Da li Bosna i Hercegovina primjenjuju druge mjere kako bi spriječila da se robe ili usluge koriste za smrtnu kaznu ili mučenje u drugim zemljama, kao što je zabrana uvoza ili izvoza ili mjere koje se odnose brokerske usluge, obuku ili tehničku pomoć? Molimo da detaljno opišete mjere i dostavite prevedene tekstove, ako nisu uključeni u prevode propisa navedene u prethodnom pitanju.

H. Proces Kimberley (konfliktni dijamanti)

24. Da li Bosna i Hercegovina podržava glavni cilj postupka certificiranja procesa Kimberley da se zaustavi protok konfliktnih dijamanata, odnosno neobrađenih dijamanata kojima pobunjenički pokreti finansiraju ratove protiv legitimnih vlada?
25. Da li Bosna i Hercegovina primjenjuju mjere za sprečavanje uvoza i izvoza konfliktnih dijamanata? Opišite detaljno mjere i dostavite prevod relevantnih pravnih propisa.

I. Izvozni krediti

26. Koje institucije daju ova izvozno kreditna osiguranja? Molimo da dostavite pregled pravnog statusa i akata kojima se uređuje rad tih institucija, njihov administrativni kapacitet, finansiranje/finansijski aranžmani i vrijednost neizmirenih garancija. Opišite metodologiju kojom se određuje faktor rizika kod izvozno kreditnog osiguranja? Na koji način se ovim metodama uzima u obzir dogovor s Organizacijom za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD)?
27. Da li institucije koje daju izvozno kreditna osiguranja pokrivaju i kratkoročne izvoze u države EU i druge države članice Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj, a koje su obuhvaćene saopštenjem Komisije u skladu sa članom 113. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (TFEU), primjenjujući članove 92. i 93. ovog Ugovora na osiguranje kratkoročnih izvoznih kredita (Službeni list C 281 od 17. septembra 1997.)?
28. Da li Bosna i Hercegovina predviđa bilo kakve probleme u vezi sa provedbom Direktive Vijeća 98/29/EZ o usklađivanju glavnih odredbi koje se tiču osiguranja izvoznih kredita za transakcije sa srednjoročnim i dugoročnim pokrićem Uredbom EU 1233/2011 o izvoznim kreditima?

II. PREFERENCIJALNI TRGOVINSKI SPORAZUMI

29. Koje preferencijalne bilateralne ili multilateralne trgovinske sporazume Bosna i Hercegovina ima sa trećim zemljama? Molimo da dostavite prevode tih sporazuma.
30. Za svaki sporazum navedite sljedeće informacije: prirodu sporazuma, datum ratifikacije, datum stupanja na snagu, početni period trajanja sporazuma, proceduru automatskog obnavljanja, period trajanja stečenih prava i jasno navedite koji su načini predviđeni u

tim sporazumima za njihovu izmjenu ili otkazivanje, radi njihovog usklađivanja s *acquis*-em EU.

31. Da li su organi Bosne i Hercegovine izvršili bilo kakvu sveobuhvatnu analizu razlika između ovih sporazuma i sporazuma koje Evropska unija možda ima s istim trećim zemljama? Ako jesu, molimo da nam dostavite nalaze takve analize. Ako nisu, da li je takva analiza planirana? Molimo da date sve značajne detalje o takvim planovima.
32. Da li Bosna i Hercegovina planira da pregovora bilo koje nove preferencijalne trgovinske sporazume? Ako planira, molimo navedite vremenski okvir i glavni pravac politike za te pregovore.

III. DRUGI SPORAZUMI U VEZI SA TRGOVINOM

33. Dostavite spisak svih međunarodnih sporazuma Bosne i Hercegovine o ekonomskoj/tehničkoj saradnji i integraciji, ili bilo kojih drugih sporazuma koji su relevantni za trgovinska pitanja.
34. Za svaki sporazum navedite sljedeće informacije: prirodu sporazuma, datum ratifikacije, datum stupanja na snagu, početni period trajanja sporazuma, proceduru automatskog obnavljanja, period trajanja stečenih prava i jasno navedite koji su načini predviđeni u tim sporazumima za njihovu izmjenu ili otkazivanje , radi njihovog usklađivanja s *acquis*-em EU.
35. Da li Bosna i Hercegovina planira da pregovara bilo koje nove sporazume o ekonomskoj/tehničkoj saradnji i integraciji, ili neke druge sporazume relevantne za trgovinska pitanja? Ako planira, navedite vremenski okvir i glavni pravac politike za te pregovore.

IV. BILATERALNI INVESTICIONI SPORAZUMI

36. Radi sticanja potpune slike o razlikama između investicionog režima Bosne i Hercegovine i investicionih režima u Evropskoj uniji, molimo da nam dostavite pravni akt ili akte koji određuju investicionu politiku Bosne i Hercegovine, uključujući i pravne propise koji definiraju aspekte investicija u određenom sektoru? Molimo navedete glavne karakteristike politike tog pravnog akta ili pravnih akata.
37. S kojim je zemljama Bosna i Hercegovina zaključila bilateralne sporazume o investicijama? Molimo, za svaki sporazum navedite sljedeće informacije: prirodu sporazuma (npr. bilateralni investicioni ugovori, sporazumi o trgovinskoj saradnji, neki drugi oblik sporazuma (navedite koji), područje primjene (obuhvat pristupa tržištu, nediskriminacija, zaštita, promocija, itd.) datum ratifikacije, datum stupanja na snagu, početni period trajanja sporazuma, proceduru automatskog obnavljanja, period trajanja stečenih prava. Dostavite prevode i jasno naznačite koji su načini predviđeni u tim sporazumima za njihovu izmjenu i dopunu ili otkazivanje, radi njihovog usklađivanja s *acquis*-em EU. Da li neki od ovih sporazuma sadrži klauzulu o regionalnoj ekonomskoj integraciji (mogućnost da se investitorima ili investicijama drugih zemalja, koje kao ugovorne strane pripadaju istoj regionalnoj integraciji dodijeli povlašteni pristup)? Koji se osjetljivi sektori obično isključuju (npr. vazduhoplovstvo, pomorski transport, ribarstvo, audiovizuelna industrija, itd.) iz takvih sporazuma?
38. Da li neki od tih sporazuma sadrži klauzulu o slobodnom transferu koja omogućuje neograničen prenos bilo kog kapitala i plaćanja vezanog za određeno ulaganje? Ako

sadrži, postoje li izuzeci ili zaštitne klauzule koje bi mogle da ograniče takvu klauzulu o slobodnom transferu? Koje je područje primjene ovih izuzetaka i kako se oni aktiviraju?

39. Da li je Bosna i Hercegovina izvršila analizu razlika između ovih sporazuma i sporazuma koje Evropska unija možda ima s istim trećim zemljama? Ako jeste, molimo da nam dostavite nalaze takve analize. Ako nije, da li takva analiza planirana? Molimo da navedete sve relevantne informacije o takvim planovima.
40. Da li Bosna i Hercegovina trenutno pregovara ili je preuzela obavezu da pregovara neke nove bilateralne investicione sporazume ? Molimo da dostavite detalje o trenutnom statusu, vremenskom okviru i bilo kakvim prelaznim/predviđenim rezultatima koji proističu iz takvih pregovora koji su u toku ili su predloženi.
41. Da li Bosna i Hercegovina planira da pregovara nove bilateralne investicione sporazume? Dostavite detalje.

V. RAZVOJNA POLITIKA I HUMANITARNA POMOĆ

A. Razvojna politika

42. Da li postoji okvir politike ili bilo kakav propis o razvojnoj saradnji/pomoći u razvoju?
43. Da li je Bosna i Hercegovina povezana, temeljem sporazuma o suradnji, trgovinskih ili drugih sporazuma, sa zemljama u razvoju (bilo da se radi o zemljama Afrike, Karipskog otočja i Pacifika, Latinske Amerike, Azije ili Mediterana)?
44. Primjenjuje li Bosna i Hercegovina preferencijalnu trgovinsku politiku (bez obzira na gore navedene sporazume) u odnosu na određene zemlje u razvoju? Ako primjenjuje, koji je oblik i koje su pojedinosti takve politike, tj. takvih politika?
45. Ima li Bosna i Hercegovina budžet za pomoć zemljama u razvoju? Koliki je taj budžet i kako se raspoređuje? Koliki je iznos, ukoliko postoji, potrošen na humanitarnu pomoć trećim zemljama tokom protekle 3 godine? Da li Bosna i Hercegovina mjeri svoje budžetske doprinose prema metodologiji Odbora za razvojnu pomoć OECD-a za zvaničnu pomoć u razvoju (OECD/ODA/DAC)?
46. Koje je projekte razvojne pomoći, ukoliko ih je bilo, Bosna i Hercegovina provela tokom protekle dvije godine?
47. Da li se Bosna i Hercegovina obavezala na učešće u projektima razvojne pomoći?
48. Administrativni kapaciteti: postoji li služba unutar ministarstva/agencija za razvojnu saradnju. Ako postoji, koji joj je mandat i kakva joj je struktura? Koliko ima zaposlenih? Ili, postoje li konkretni projekti pomoći trećim zemljama koje vode ministarstva, osim Ministarstva vanjskih poslova? Ako postoje, kako su organizovani?
49. U kojoj mjeri su razvojna strategija, ciljevi, zajedničke vrijednosti i načela EU, kako su navedeni u Evropskom konsenzusu o razvoju (iz decembra 2005. godine, http://ec.europa.eu/development/policiesgen_en.cfm) uključeni u vanjsku politiku Bosne i Hercegovine?
50. U kojoj mjeri i kako je Bosna i Hercegovina organizirana/pozicionirana za provedbu Agende 2030. i Akcionog plana iz Adis Abebe?
51. U kojim međunarodnim sporazumima o razvoju Bosna i Hercegovina sudjeluje?

Humanitarna pomoć

52. Kako Bosna i Hercegovina definira humanitarnu pomoć? Da li Bosna i Hercegovina, u pogledu vanjske humanitarne pomoći, prihvata načela pružanja pomoći na osnovu potreba, koja su u skladu sa humanitarnim načelima navedenim u Uredbi o humanitarnoj pomoći EZ (EZ 1257/96) i Evropskom konsenzusu o humanitarnoj pomoći? Posebno se skreće pažnja na načelo nediskriminacije, kojim se pruža pomoć žrtvama, bez diskriminacije na rasnoj, etničkoj, vjerskoj, polnoj, nacionalnoj i političkoj osnovi. U pružanju pomoći ne smije se voditi niti biti podređen političkim razmatranjima.
53. Da li Bosna i Hercegovina ima priznat okvir za nevladine organizacije koje imaju za cilj pružanje pomoći, bilo razvojne ili humanitarne, trećim zemljama? Molimo da objasnite.
54. Da li Bosna i Hercegovina ima organizaciju ili dio javne uprave koji nadzire i pruža pomoć u slučaju prirodne nesreće i nesreće izazvane ljudskim faktorom? Da li se mogućnost takvih nesreća prati na stalnoj osnovi? Ako ste odgovorili potvrdno na neko od prethodnih pitanja, navedite kakva neposredna pomoć i sredstva su osigurana za slučaj da se tako nešto dogodi? Da li se takva pomoć pruža isključivo interno, ili je dostupna i trećim zemljama?

POGLAVLJE 31: VANJSKA, SIGURNOSNA I ODBRAMBENA POLITIKA

Ugovor o Evropskoj uniji (UEU) obuhvata u Glavi V odredbe o Zajedničkoj vanjskoj i sigurnosnoj politici (ZVSP) i Zajedničkoj sigurnosnoj i odbrambenoj politici (ZSOP) koje će nove države članice primjenjivati. ZVSP i ZSOP se zasnivaju na pravnim aktima, uključujući pravno obavezujuće međunarodne sporazume, kao i na političkim dokumentima. *Acquis* EU sadrži političke deklaracije, zajedničke akcije, zajedničke stavove i sporazume. Države članice moraju biti sposobne da provode politički dijalog u okviru ZVSP, da se usklađuju sa izjavama EU, da učestvuju u akcijama EU i da primjenjuju dogovorene restriktivne mjere. Od država koje podnose zahtjev za članstvo se traži da se postepeno usklađuju sa izjavama EU i da primjenjuju restriktivne mjere onda kada je to potrebno i u slučajevima u kojima je to potrebno.

I. SAŽETE INFORMACIJE

1. Da li ste spremni da bez rezerve prihvatite definiciju, pravnu strukturu i organizaciono uređenje vanjske, sigurnosne i odbrambene politike Unije (ZVSP i ZSOP), uključujući i njenu vojnu dimenziju?
2. Da li ćete u vrijeme pristupanja biti spremni i sposobni da u potpunosti i aktivno učestvujete u vanjskoj, sigurnosnoj i odbrambenoj politici (ZVSP i ZSOP) kao što je to definisano u UEU?
3. Hoćete li, nakon pristupanja, u potpunosti i bez rezervi prihvatiti ciljeve UEU, odredbe njene Glave V, i deklaracije koja ide uz nju, kao i relevantne međunarodne sporazume zaključene u ime EU i druge relevantne izvore *acquis*-a u oblasti vanjske, sigurnosne i odbrambene politike (ZVSP i ZSOP)?
4. Da li će vaša javna uprava, a posebno Ministarstvo vanjskih poslova i Ministarstvo odbrane, imati potrebne strukture i tehničku osposobljenost da u potpunosti učestvuje u vanjskoj, sigurnosnoj i odbrambenoj politici (ZVSP i ZSOP) u vrijeme pristupanja?
5. U pogledu odredbe koja predviđa da će države članice podržati vanjsku i sigurnosnu politiku Unije aktivno i bez rezervi (član 24. stav 3. UEU), objasnite koje su ugovorne obaveze vaše zemlje prema međunarodnom pravu i da li one moraju biti izmijenjene u kontekstu pristupanja. U tu svrhu, proslijedite listu postojećih ugovornih obaveza i onih o kojima se trenutno pregovara.
6. Podržavate li Globalnu strategiju EU za vanjsku i sigurnosnu politiku EU iz juna 2016?
7. Dostavite listu propisa koji obuhvataju vanjsku, sigurnosnu i odbrambenu politiku, uključujući i područje primjene ove politike.
8. Sa koliko mjera (deklaracija, demarša, zajedničkih stavova i odluka Vijeća o restriktivnim mjerama) ste se uskladili od jula 2008. godine? Dostavite spisak takvih mjera po godinama. Sa kojim se takvim mjerama niste uskladili? Dostavite spisak takvih mjera po godinama. Na koji način se namjeravate u potpunosti uskladiti sa mjerama ZVSP-a do momenta pristupanja?
9. Koja tijela i institucije u BiH su odgovorne za provedbu i osiguranje koordinacije vanjske politike?
10. Da li ste imenovali potrebnog „političkog direktora" i „evropskog korespondenta"?

11. Dostavite osnovne informacije o strukturi, rasporedu i brojnom stanju u vašoj diplomatskoj službi (ambasade, misije, generalni konzulati i konzulati). Na primjer, koliko zaposlenih ima vaša služba vanjskih poslova (diplomata, pomoćnog osoblja itd.)?

II. ZVSP - POLITIČKI DIJALOG

12. Kada je u pitanju cilj jačanja sigurnosti Unije i njenih država članica na sve načine (član 24. stav 3. UEU), objasnite stanje odnosa između vaše zemlje i susjednih zemalja koje nisu države članice EU. U tu svrhu, dostavite sažete informacije o vašoj saradnji sa susjednim zemljama, uključujući i saradnju u regionalnim organizacijama i bilateralnu saradnju.

13. Kakav politički dijalog postoji između vaše zemlje i:

a) zemalja Zapadnog Balkana (Albanije, Kosova*[63], Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, Crne Gore i Srbije);

b) Turske;

c) zemalja obuhvaćenih Evropskom politikom susjedstva (ESP);

d) Istočnog partnerstva;

e) Euro-mediteranskog partnerstva;

f) Rusije;

g) SAD-a i Kanade;

h) Kine, Japana, Indije, Pakistana;

i) Organizacije islamske saradnje, te članica Vijeća za saradnju Golfskih zemalja.

III. ZVSP i ZOSP - POLITIČKA STRATEGIJA

A. Restriktivne mjere

14. Kada je u pitanju kapacitet Unije da provodi restriktivne mjere i ekonomske sankcije u okviru Odluke ZVSP i naročito Uredbe EU (vidjeti članove 28 - 29. UEU i član 215. UFEU), dostavite pregled ustavnih i zakonskih rješenja vaše zemlje za provođenje restriktivnih mjera i ekonomskih sankcija, relevantnih upravnih struktura i mehanizama za praćenje, kao i listu unilateralnih i multilateralnih restriktivnih mjera (naročito Vijeća sigurnosti UN-a) koje vaša zemlja primjenjuje.

15. Do koje je mjere vaša zemlja u potpunosti implementirala restriktivne mjere koje se nalaze na listi sankcija internet web stranica:

https://eeas.europa.eu/topics/sanctions-policy/8442/consolidated-list-of-sanctions_en

http://ec.europa.eu/dgs/fpi/what-we-do/sanctions_en.htm

16. U vezi sa provođenjem sankcija koje su uvedene odlukama ZVSP (npr., embarga na oružje), koja će konkretno ministarstva/tijela i druge institucije za provedbu zakona (Ministarstvo odbrane, Carinska uprava, Ministarstvo vanjskih poslova, sigurnosne i obavještajne službe) ili sektori biti zaduženi za praćenje, kontrolu i provođenje, i koja je njihova operativna struktura (osoblje, budžet, izvještavanje)?

[63] Ova oznaka ne dovodi u pitanje stavove o statusu i u skladu je s UNSCR 1244/1999 i s mišljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji o neovisnosti Kosova.

17. Dostavite podatke o trgovini polovnim ili novim oružjem sa zemljama prema kojima EU provodi embargo na oružje?

B. Sprječavanje konflikata

18. Da li vaša zemlja podržava sve mjere EU u ovoj oblasti?

19. Da li vaša zemlja podržava Program EU za sprječavanje nasilnih konflikata (usvojen na Evropskom vijeću u Geteborgu u junu 2001.) i Saopštenje Komisije o sprječavanju konflikata (iz aprila 2001.)?

C. Strategija za sprječavanje širenja oružja za masovno uništenje (OMU) i Strategija za suzbijanje nezakonitog prikupljanja i trgovanja malim i lakim oružjem (SALW) i pripadajućim streljivom

20. Imajući u vidu posvećenost EU u oblastima sprječavanja širenja oružja za masovno uništenje (OMU), objasnite učešće svoje zemlje, odnosno da li postoji namjera za učešćem u različitim međunarodnim režimima/instrumentima koji se tiču sprječavanja širenja oružja za masovno uništenje, izvoza konvencionalnog oružja, te navedite organe koji su zaduženi za provođenje ovih međunarodnih režima.

21. Možete li razjasniti obim trgovine konvencionalnim naoružanjem u koju je uključena vaša zemlja bilo direktno ili kao tranzitna zemlja? Koji bi to bili mehanizmi za uređenje internih kontrola neophodnih za funkcionisanje instrumenata kao što su Vasenarski aranžman, Australijska grupa, Grupa nuklearnih snabdjevača, Zangerov komitet i Režim kontrole raketne tehnologije (MTCR) i koje bi bile odgovarajuće institucije/tijela koja bi provodile svaki od ovih režima za kontrolu izvoza?

22. Da li vaša zemlja poštuje Zajedničku akciju Vijeća 2006/419/ZVSP od 12. juna 2006. godine, u cilju provođenja Rezolucije Vijeća sigurnosti Ujedinjenih Nacija 1540 (2004) i u okviru provedbe Strategije EU za sprječavanje širenja oružja za masovno uništenje?

23. Da li se vaša zemlja uskladila sa Zajedničkim stavom Vijeća 2008/944/ZVSP od 8. decembra 2008. koji određuje zajednička pravila za kontrolu izvoza vojne tehnologije i opreme?

24. U kontekstu napora Unije da se uspostavi evropska politika naoružanja, dostavite informacije o odbrambenoj industriji vaše zemlje, kao i informacije o bilo kakvim preprekama za usklađivanje sa tom politikom.

25. Kakav je stav vaše zemlje i koje se mjere preduzimaju kada je u pitanju Odluka Vijeća 2009/42/ZVSP od 19. januara 2009. o podršci aktivnostima EU kako bi se među trećim zemljama promovisao proces koji vodi prema Ugovoru o trgovini oružjem, u okviru Evropske strategije sigurnosti?

26. Kakav je stav vaše zemlje i koje se mjere preduzimaju kada je u pitanju Zajednička akcija Vijeća 2008/487/ZVSP od 23. juna 2008. u cilju podrške univerzalizaciji i provedbi Konvencije o zabrani korištenja, skladištenja, proizvodnje i prijenosa protupješadijskih mina i o njihovom uništenju iz 1997. godine, a u okviru Evropske sigurnosne strategije?

27. Da li je vaša zemlja preduzela sve provedbene mjere potrebne za usklađivanje sa obavezama koje proističu iz Konvencije o hemijskom oružju (CWC)? Da li postoje pravni propisi i upravne mjere koje zabranjuju aktivnosti utvrđene kao zabranjene prema CWC-u? Dostavite detalje. Da li ste osnovali funkcionalno nacionalno tijelo koje djeluje

kao centralna tačka za pitanja iz oblasti CWC? Koje su mjere preduzete kako bi se regulisala i nadgledala trgovina hemikalijama sa spiska CWC?

28. Da li Bosna i Hercegovina ima strategiju za kontrolu malog i lakog oružja (SALW)? U slučaju da postoji, dostavite primjerak.
29. Da li imate državni sistem registracije i bazu podataka za malo i lako oružje? Ako imate, dostavite najnovije statističke podatke o registraciji oružja.
30. 30. Da li imate državnu komisiju ili tijelo koje nadgleda proizvodnju, uvoz i izvoz malog i lakog oružja? Ako imate, ko su članovi i koji su ciljevi i nadležnosti te komisije/tijela?
31. Da li su usvojeni pravni propisi za internu kontrolu malog i lakog oružja, uključujući posjedovanje, korištenje, nošenje i registraciju oružja?
32. Da li su usvojeni pravni propisi za vanjske transfere (uvoz, izvoz, tranzit itd.) takvog oružja, u skladu sa Zajedničkim stavom Vijeća 2008/944/ZVSP od 8. decembra 2008. godine, koji definišu zajednička pravila kontrole izvoza vojne tehnologije i opreme?
33. Dostavite informacije i brojke o uvozu i izvozu malog i lakog oružja (SALW).
34. Dostavite informacije o vrsti sankcija koje postoje (upravne i krivične) i pravnim propisima koji uređuju pitanje ilegalnog posjedovanja vatrenog oružja.
35. Da li se vaša zemlja uskladila sa Zajedničkom akcijom Vijeća od 12. jula 2002. godine o doprinosu Evropske unije u borbi protiv destabilizujućeg prikupljanja i širenja malog i lakog oružja (2002/589/ZVSP)?
36. Da li se vaša zemlja uskladila sa Strategijom EU za suzbijanje nezakonitog prikupljanja i trgovanja malim i lakim oružjem (SALW) i pripadajućim streljivom?
37. Da li se vaša zemlja uskladila sa Zajedničkim stavom Vijeća 2003/468/ZVSP od 23. juna 2003. o kontroli posredovanja u trgovini oružjem?
38. Da li se vaša zemlja uskladila sa Akcionim programom UN protiv širenja zabranjenog malog i lakog oružja (SALW) iz 2001. godine i njegovim protokolom?

D. Saradnja sa međunarodnim organizacijama

39. U pogledu odredbe koja predviđa da države članice EU koordinišu aktivnosti u međunarodnim organizacijama (član 34. i 35. UEU), dostavite listu relevantnih međunarodnih organizacija u kojima je vaša zemlja član (sa datumom pristupanja) ili sa kojima pregovara o članstvu, kao što su UN, OSCE, Vijeće Evrope itd.
40. Da li vaša zemlja učestvuje u radu međunarodnih organizacija po pitanjima praćenja izbora, aktivnostima obuke i slično? Navedite u kojim organizacijama učestvujete.

E. Sigurnosne mjere (povjerljive informacije)

41. Da li vaša zemlja ispunjava sve zahtjeve sigurnosne politike EU?
42. Da li postoji zakonski okvir o sigurnosnim procedurama za razmjenu povjerljivih informacija, koji omogućava sigurnu komunikaciju između ministarstava vanjskih poslova država članica?
43. Da li vaša zemlja ima sporazum sa EU o sigurnosnim procedurama za razmjenu povjerljivih informacija i da li je on ratifikovan?

44. Koji konkretno pravni propisi postoje kako bi se u potpunosti regulisala oblast sigurnosti informacija u skladu sa standardima EU?

45. Da li vaša zemlja poštuje Odluku Vijeća od 19. marta 2001. godine kojom se usvajaju sigurnosne mjere Vijeća (2001/264/EZ), a koja je izmijenjena i dopunjena Odlukom Vijeća 2004/194/EZ i 2005/571/EZ?

F. ZSOP - KAPACITETI ZA DOPRINOS

46. Da li je vaša zemlja posvećena razvoju ZSOP i da li prihvata cilj EU da bude aktivna, sposobna i djelotvorna u oblasti upravljanja civilnim i vojnim kriznim situacijama?

47. Da li vaša zemlja podržava Glavni cilj iz 2010. godine (Headline goal 2010)?

48. Da li vaša zemlja podržava misije ZSOP u zemljama Zapadnog Balkana i šire?

49. Da li vaša zemlja ima okvirni sporazum sa EU o učešću u operacijama u okviru ZSOP? Kada je sporazum potpisan i da li je ratifikovan?

50. U pogledu politike Unije da ojača i razvija svoje kapacitete u upravljanju međunarodnim kriznim situacijama, objasnite da li vaša zemlja doprinosi ili je spremna doprinijeti Evropskoj uniji osobljem, i to u: a) civilnim i b) vojnim operacijama upravljanja u kriznim situacijama. Da li vaša zemlja ima odgovarajuće kapacitete i objekte za operativnu obuku takvog civilnog i vojnog osoblja?

51. Dostavite informacije o učešću vaše zemlje u međunarodnim aktivnostima kao što su mirovne misije UN-a.

POGLAVLJE 32: FINANSIJSKA KONTROLA

Ovo poglavlje sadrži četiri glavne oblasti na koje se odnosi politika, a to su javna interna finansijska kontrola (JIFK), eksterna revizija (ER), zaštita finansijskih interesa EU i zaštita eura od falsifikovanja.

Za prve dvije oblasti ne postoji EU zakonodavstvo koje bi zahtijevalo preuzimanje u nacionalne propise ili direktno primjenjive propise. Umjesto toga, od zemlje kandidata se očekuje da usvoji i implementira internu kontrolu (zasnovanu na menadžerskoj odgovornosti) i internu reviziju, u skladu s međunarodno priznatim okvirima, standardima i dobrim EU praksama, u čitavom javnom sektoru. Što se tiče eksterne revizije, od zemlje kandidata se očekuje da usvoji i primjenjuje standarde kako je definisano od strane Međunarodne organizacije vrhovnih revizijskih institucija (INTOSAI).

Što se tiče zaštite finansijskih interesa EU, zemlja kandidat mora osigurati usklađenost domaćih propisa sa Konvencijom o zaštiti finansijskih interesa Evropskih zajednica i drugim relevantnim *acquis*-om. Zemlja takođe treba uspostaviti nacionalnu službu za koordinaciju borbe protiv prijevara (AFCOS) i osigurati saradnju s Komisijom, uključujući i saradnju za vrijeme misija koje Komisija provodi na licu mjesta. Zemlja takođe treba da uspostavi strukturu za izvještavanje o nepravilnostima i slučajevima sumnje na prevaru. Zaštita eura od falsifikovanja pokriva prema ovom poglavlju samo ne-kaznene aspekte. To uključuje ratifikaciju međunarodne Konvencije o suzbijanju krivotvorenja valute iz 1929. godine, usklađivanje domaćih propisa sa *acquis*-em i osiguravanje administrativnih struktura i kapaciteta za tehničku analizu i klasifikaciju falsifikovanog novca.

Kako bi se osiguralo zajedničko razumijevanje koncepata koji se koriste u okviru ovog poglavlja, posebno u vezi sa JIFK-om, zemlja treba da osigura da je terminologija koja se koristi u odgovorima usklađena s definicijama i rječnikom koji koriste Odbor sponzorskih organizacija komisije Treadway (COSO), INTOSAI i Institut internih revizora. Obratite posebnu pažnju na pravilno korištenje termina "interna kontrola", "kontrola", "revizija" i "inspekcija"

I. UNUTARNJA FINANCIJSKA KONTROLA U JAVNOM SEKTORU

A. Opšti pregled

1. Kako je definisana raspodjela nadležnosti između različitih nivoa vlasti kod interne kontrole i interne revizije. Navedite i dostavite prevod na engleski jezik svih zakona i politika koji se odnose na internu kontrolu i internu reviziju.
2. Ako ne postoji jedinstven pravni okvir za cijelu zemlju, dostavite informacije o glavnim razlikama u relevantnim zakonskim okvirima u formatu tabele. Kod svakog primjera razlike, objasnite kako se osigurava ili treba da se osigura jedinstveni pristup u cijeloj zemlji.
3. Dajte kratak pregled, za cijelu zemlju, primjene principa menadžerske odgovornosti u upravljanju javnim sektorom i funkcionisanja okvira interne kontrole u javnom sektoru.
4. Dajte kratak pregled, za cijelu zemlju, organizacije okvira interne kontrole na nivou lokalne samouprave u onoj mjeri u kojoj se razlikuje od odgovora na pitanje 3.
5. Dajte kratak pregled, za cijelu zemlju, organizacije okvira interne kontrole u preduzećima u državnom vlasništvu, u smislu koristi koju imaju od nacionalnih budžetskih sredstava, u onoj mjeri u kojoj se razlikuje od odgovora na pitanje 3.

6. Dajte kratak pregled, za cijelu zemlju, svih slabosti sistema menadžerske odgovornosti, odnosno funkcionisanja interne kontrole i interne revizije, uočenih od strane Centralne jedinice za harmonizaciju ili drugih tijela, kao što su vrhovne revizijske institucije, trezor ili Centralnu jedinicu za harmonizaciju (CJH).

B. Strateški razvoj

7. Koliko je aktuelan strateški okvir za razvoj i implementaciju JIFK-a? Koliko dobro opisuje funkcionisanje menadžerske odgovornosti, interne kontrole i interne revizije? Da li uključuje analizu adekvatnosti ovih sistema? Da li opisuje planirano funkcionisanje ovih sistema i uključuje plan aktivnosti za postizanje željenog stanja? Da li obuhvata jedinice lokalne samouprave i preduzeća u državnom vlasništvu?
8. Opišite kako je strateški okvir za razvoj i implementaciju interne kontrole u javnom sektoru povezan sa bilo kojim drugim relevantnim strategijama kao što su reforma javne uprave, reforma upravljanja javnim finansijama ili strategije za borbu protiv korupcije?
9. Opišite sve mehanizme koji osiguravaju koordinaciju svih relevantnih reformi u fazama razvoja i implementacije politika.
10. Kako se prati implementacija okvira strateškog razvoja, i na koji način se vrši izvještavanje vladi?
11. Da li je bilo kašnjenja u implementaciji strateškog okvira JIFK-a? Koje radnje je vlada preduzela za otklanjanje istih?

C. Menadžerska odgovornost

Menadžerska odgovornost je bitan sastavni dio reforme JIFK-a i odnosi se na izvršenje ciljeva i pružanje usluga optimalnim korištenjem raspoloživih resursa. Solidan sistem menadžerske odgovornosti zahtijeva ravnotežu između administrativnog učinka (zakonitost i regularnost) i menadžerskog učinka (postizanje ciljeva i efikasnost). Menadžerima su potrebni relevantni i eksplicitni ciljevi politika, raščlanjeni na jasne operativne ciljeve na kojima će raditi, ovlaštenje i sredstva za ostvarenje tih ciljeva i sloboda da rade na najefikasniji način da bi djelovali u okviru ograničenja postavljenih transparentnošću procedura za upravljanje javnim sredstvima.

Neophodna je pravilna ravnoteža između administrativne i menadžerske odgovornosti. Ako je fokus previše na zakonskim/proceduralnim zahtjevima, može se očekivati da će aktivni učinak menadžera biti mjeren na principu *načina rada* (administrativna odgovornost), a ne *postignutih rezultata* (menadžerska odgovornost). S druge strane, fokusiranje isključivo na postizanje ciljeva može dovesti do neželjenih pravnih nepravilnosti i može uzrokovati povećanje rizika od zloupotrebe javnih sredstava.

12. Sistemi odgovornosti imaju tendenciju razvoja u procesu reforme JIFK-a, krećući se od početnog fokusa na administrativnu odgovornost do preusmjeravanja fokusa ka menadžerskoj odgovornosti. Rangirajte nivo na kojem se nalazi Bosna i Hercegovina koristeći ljestvicu od 1 (administrativna odgovornost) do 7 (menadžerska odgovornost). Navedite glavne izvore informacija koji se koriste u analizi.
13. Menadžerska odgovornost znači da pored toga što je organizacija odgovorna vanjskim akterima, svaki njen dio je također odgovoran i interno. To zahtijeva djelotvoran okvir delegiranja unutar kojeg su i menadžeri i osoblje svjesni kako svojih odgovornosti tako i

ovlasti koje su im delegirane. Opišite kako su okvir delegiranja i ovlasti koje su delegirane definisani unutar organizacija javnog sektora u Bosni i Hercegovini.

14. Do koje su mjere budžeti usklađeni sa ovlaštenjem za donošenje odluka unutar organizacija javnog sektora?

D. Interna kontrola

15. U kojoj mjeri su sistemi interne kontrole u javnom sektoru fokusirani na rješavanje sistemskih grešaka prije nego što se dogode u odnosu na identifikaciju/istraživanje pojedinačnih grešaka nakon što do njih dođe?
16. Opišite kako se očekuje da će pet komponenti "Integrisanog okvira interne kontrole 2013" odbora COSO (kontrolno okruženje, procjena rizika, kontrolne aktivnosti, informacije i komunikacije i aktivnosti praćenja) funkcionisati u javnom sektoru u Bosni i Hercegovini.
17. Na ljestvici od 1 (nema provedbe) do 7 (puna provedba), u kojoj mjeri se svaka od tih 5 komponenti svakodnevno provodi u skladu sa modelom COSO u javnom sektoru u Bosni i Hercegovini? Navedite glavne izvore informacija koje ste koristili u ovoj procjeni.
18. Koji su koraci identifikovani/preduzeti za otklanjanje bilo kakvih razlika između trenutne i očekivane prakse?
19. Koje je zahtjeve u pogledu etičkog ponašanja ili standarda ponašanja (posebno u pogledu potencijalnih sukoba interesa i rješavanja istih) postavio sistem za internu kontrolu?
20. Koje je zahtjeve u pogledu stila liderstva i upravljanja (kao što su upravljanje prema ciljevima, upravljanje rizicima, koncentracija na mjere učinka) postavio okvir interne kontrole?
21. Koje je zahtjeve okvir interne kontrole postavio za institucije određene vrste u smislu definisanja nacrta: misije i vizije, strateških ciljeva, programa s definisanim ciljevima, godišnjih planova rada usaglašenih sa strateškim i programskim ciljevima, indikatora učinka za praćenje implementacije ciljeva?
22. Koje je zahtjeve okvir interne kontrole postavio za rukovodioce na različitim nivoima unutar organizacije u pogledu izvještavanja o ostvarivanju ciljeva organizacije te finansijskih varijacija u odnosu na ciljeve?

E. Dobro finansijsko upravljanje

23. Da li postoje pravni propisi kojim se unutar organizacija javnog sektora uređuje status finansijskih službenika i/ili odjela finansija zajedno sa njihovom ulogom i metodama rada?
24. Da li sistemi računovodstva i izvještavanja u javnom sektoru obuhvataju sve izvore prihoda i sve vrste rashoda, zajedno sa aktivom i/ili pasivom? Uključite u odgovor sve nivoe vlasti.
25. Da li sistemi računovodstva i izvještavanja u javnom sektoru pružaju dovoljne i pravovremene informacije za:

a) kontrolu i efektivno upravljanje obavezama od strane menadžera,

b) obavještavanje menadžera o finansijskoj implementaciji i učinku u toku godine,

c) predviđanje prihoda i rashoda,

d) zadržavanje finansijskih obaveza u okviru budžetskih ograničenja,

e) osiguravanje da korištenje finansijskih sredstava, npr. kroz operacije nabavke ili troškove ljudskih resursa, bude u skladu s postojećim budžetom, i

f) omogućavanje revizijski trag ključnih finansijskih odluka, uključujući i one od važnosti za programe koji se finansiraju iz Instrumenta za pretpristupnu pomoć.

26. Opišite sve centralizovane *ex-post* provjere prihoda ili rashoda.

F. Interna revizija

27. Da li propis o internoj reviziji definiše operativne aranžmane za internu reviziju, uključujući i nivo decentralizacije, minimalne zahtjeve i standarde koji će se koristiti kod angažovanja osoblja jedinice za reviziju; kao i nezavisnost, sadržaj revizijskih povelja, zahtjeve i slobodu planiranja, aranžmane za izvještavanje, etičke kodekse, aranžmane za certifikaciju i kontinuirani profesionalni razvoj?

28. Da li sve organizacije javnog sektora u Bosni i Hercegovini imaju zakonsku obavezu uspostavljanja funkcije interne revizije? Ako nemaju, navedite detalje o kriterijima koji to omogućuju navedenim organizacijama. Pojasnite kako te organizacije koje nemaju obavezu uspostavljanja svojih funkcija interne revizije mogu koristiti usluge interne revizije.

29. Navedite broj organizacija koje imaju obavezu uspostavljanja svojih funkcija interne revizije, kao i ukupan broj revizorskog osoblja koje zapošljavaju.

30. Da li postoji postupak certifikacije za interne revizore u Bosni i Hercegovini? Ako postoji, opišite sadržaj programa certifikacije i aranžmane za upravljanje tim programima.

31. Da li interni revizori imaju pristup dodatnoj obuci o internoj reviziji nakon certifikacije? Kako se pruža i finansira ova obuka? Navedite statističke podatke o broju certifikovanih internih revizora u javnom sektoru i broju internih revizora u javnom sektoru koji imaju međunarodni revizorski certifikat (uključujući naziv tijela za certifikaciju).

32. Koje vrste revizija obavljaju jedinice za internu reviziju (npr. revizije usklađenosti, revizije sistema, IT revizije i revizije učinka)? Dajte procjenu ukupnih razmjera provođenja svake od pomenutih vrsta revizija.

33. Da li iko od internih revizora obavlja druge funkcije osim interne revizije?

34. Kakva je procedura za konsultacije/podnošenje izvještaja o internoj reviziji?

35. Kako se provodi kontrola kvaliteta interne revizije?

36. Dajte opšti pregled praćenja/popratnih aktivnosti kako bi se osiguralo da se provode dogovorene preporuke interne revizije.

G. Centralna jedinica za harmonizaciju (CJH)

37. Navedite sve jedinice čiji je zadatak razvoj zajedničkih standarda, usklađivanje prakse, i koordinacija implementacije interne kontrole i interne revizije. Kakva je zakonska osnova njihovih odgovornosti? Koga izvještava svaka od ovih jedinica? Dostavite organigram za svako ministarstvo u okviru kojeg djeluje takva jedinica, uz navođenje linije izvještavanja za CJH.

38. Da li su neke od tih jedinica odgovorne za obuku i jačanje svijesti o internoj kontroli? Kako je to bilo do sada organizovano i kako će biti organizovano u budućnosti npr. veze sa nekom od institucija za obuku u državi?
39. Dostavite popis zadataka svake CJH.
40. Koji je broj zaposlenih u svakoj CJH?
41. Dajte godišnju procjenu, u procentima, vremena koje osoblje provede na glavnim zadacima jedinica za harmonizaciju kao što je rad na zakonodavstvu, prikupljanje podataka (uključujući i za potrebe godišnjeg pregleda), metodološke smjernice o internoj kontroli, metodološke smjernice o internoj reviziji, jačanje svijesti među menadžerima, obuka internih revizora, obuka o internoj kontroli itd.
42. Pošto je nekoliko tijela na različitim nivoima vlasti odgovorno za usklađivanje razvoja JIFK-a, kako se osigurava dosljednost pristupa razvoju JIFK-a u cijeloj zemlji?
43. Koliko često i na koji način CJH-ovi komuniciraju sa organima vlasti koji se bave reformama javne uprave i upravljanja javnim finansijama.
44. Kako CJH obezbjeđuje pridržavanje tih uputstava? Da li se u tu svrhu vrše pregledi usklađenosti?
45. Da li jedinice koje su odgovorne za koordinaciju razvoja JIFK-a pripremaju godišnji pregled ili izvještaj o stanju implementacije interne kontrole i interne revizije? Kako se on priprema? Da li je samoprocjena vlastitih aktivnosti CJH-a uključena u godišnji pregled/izvještaj?
46. Da li se godišnji pregled/izvještaj podnosi vladi na raspravu? Opišite mehanizme kojim se osigurava da se poduzimaju aktivnosti i prati njihova provedba u skladu sa zaključcima vlade ili preporukama koje se odnose na pregled/izvještaj.
47. Da li se godišnji pregled/izvještaj objavljuje?
48. Opišite mehanizme saradnje između centralnih jedinica za harmonizaciju i vrhovne revizijske institucije (institucija), kod razmjene informacija o uočenim slabostima interne kontrole u sistemima vlasti, obuci itd.

II. EKSTERNA REVIZIJA

49. Navedite i dostavite prevod na engleski jezik svih zakona o vrhovnoj instituciji za reviziju (VIR) u Bosni i Hercegovini.
50. Da li je nezavisnost svake VIR zasnovana na Ustavu? Navedite konkretne reference u parlamentu.
51. Da li zakoni o VIR predviđaju funkcionalnu, operativnu i finansijsku nezavisnost VIR u skladu sa standardima INTOSAI-a? Da li su sljedeći aspekti zagarantovani u pravnom okviru i da li se provode u praksi?
    a) Da li je nezavisnost šefa VIR-a (i članova vijeća u slučaju kolegijalnog organa) zakonski zaštićena, uključujući i imenovanje, uslove zapošljavanja, uklanjanje, razrješenje i imunitet u toku redovnog vršenja dužnosti?
    b) Da li je mandat VIR-a za reviziju sveobuhvatan i da li obuhvata sve aktivnosti provođenja javnih politika i javno finansijsko poslovanje?
    c) Da li VIR imaju ovlasti da preduzmu cijeli niz finansijskih, te revizija usklađenosti i učinka?

d) Da li revizori VIR-a imaju neograničeno pravo pristupa prostorijama, evidenciji i dokumentaciji organa za čiju reviziju su odgovorni?

e) Da li VIR obavljaju poslove koji nisu striktno vezani za eksternu reviziju, na primjer, podnošenje krivičnih prijava?

52. Da li su VIR finansijski nezavisni od izvršne vlasti? Da li VIR imaju pravo na korištenje sredstava koja su im dodijeljena na način koji njima odgovara? Opišite postupak formiranja budžeta?

53. Koje su zahtjeve u pogledu etičkog ponašanja, uključujući integritet, nezavisnost i rješavanje mogućih sukoba interesa postavili VIR? Koje radnje se preduzimaju kako bi se osiguralo ispunjavanja ovih zahtjeva?

54. Kakvi su institucionalni kapaciteti VIR-a u pogledu upravljanja i osoblja? Dostavite organigram i broj zaposlenih u kategoriji rukovodilaca, revizora i nerevizorskog osoblja za svaki VIR.

55. Kakvi su aranžmani za internu reviziju unutar svakog VIR-a?

56. Da li su VIR usvojili i da li provode Plan strateškog razvoja koji postavlja standarde unutrašnjeg razvoja na višegodišnjoj osnovi? Ako je odgovor da, navedite informacije o ključnim razvojnim prioritetima (i po primjerak svih Planova strateškog razvoja).

57. Kako je osiguran profesionalni razvoj revizora (npr. kroz unutrašnje, vanjske i/ili međunarodne programe (obuka))? Da li postoji saradnja u oblasti obuke sa Centralnom jedinicom za harmonizaciju?

58. Kako su VIR uključeni u unapređenje okvira interne kontrole u javnom sektoru? Na primjer, da li VIR u okviru revizije prave procjenu sistema za internu kontrolu institucija nad kojima se vrši revizija?

59. Da li VIR imaju i priručnike za finansijsku reviziju i reviziju učinka?

60. Kako VIR postižu da njihove metode rada i postupci budu usklađeni sa aktuelnim standardima INTOSAI-a?

61. Da li VIR imaju uspostavljene postupke za kontrolu kvaliteta, kojima se u razumnoj mjeri osigurava da revizori VIR-a djeluju u skladu sa profesionalnim standardima, uključujući nezavisnost, objektivnost, povjerljivost i sposobnost?

62. Kako VIR saopćavaju rezultate svojih revizije (putem medija, web stranica, itd.)? Da li VIR čine svoje izvještaje o reviziji dostupnim javnosti?

63. Koje postupke su VIR uspostavile za praćenje provedbe preporuka svojih revizija?

64. Na koji način VIR izvještavaju parlament o svojim nalazima? Da li postoje odbori za razmatranje izvještaja o reviziji koje podnose VIR? Kakve su parlamentarne procedure za ispitivanje izvještaja koje podnose VIR?

65. Šta parlament pouzima u pogledu izvještaja o reviziji koje dostavljaju VIR?

66. Kakve procedure/mehanizmi su uspostavljeni kako bi se osigurao usklađen pristup eksternoj reviziji u cijeloj zemlji? Opišite mehanizme i istaknite sve značajnija odstupanja/slabosti.

III. ZAŠTITA FINANSIJSKIH INTERESA EU

A. Implementacija Konvencije o zaštiti finansijskih interesa EU (Konvencija PIF) i njena tri protokola, koji imaju za cilj stvaranje zajedničkog pravnog osnova za krivično-pravnu zaštitu finansijskih interesa EU

67. Koje su važeće definicije „nepravilnosti", „prevare", „pasivne korupcije", „aktivne korupcije“ i „pranja novca“? Navedite: a) relevantne odredbe u zakonodavstvu; b) kazne za glavna krivična djela prevare (kod prihoda i rashoda), pasivnu korupciju, aktivnu korupciju i pranje novca,
68. Navedite relevantne odredbe u zakonodavstvu koje se tiču krivične odgovornosti direktora privrednih društava. Koja je važeća definicija saučesništva u privrednom kriminalu?
69. Navedite relevantne odredbe u zakonodavstvu koje se tiču krivične odgovornosti pravnih lica.
70. Navedite relevantne odredbe u zakonodavstvu koje se tiču mogućih mjera privremenog oduzimanja, oduzimanja imovinske koristi ili mjera uklanjanja rezultata i instrumenata privrednog kriminala, kao i obaveze čuvanja dokaza u slučajevima sumnje na prevaru.
71. Koji su zahtjevi krivičnog procesnog zakonodavstva u vezi sa opštim mogućnostima za izvanteritorijalnu nadležnost zasnovanu na principu ličnosti?

B. Kapacitet države za operativnu saradnju na polju zaštite finansijskih interesa EU

72. *Acquis* EU zahtijevaju da zakonodavstvo štiti finansijska sredstva EU na isti način kao i nacionalna finansijska sredstva. Da li pravni propisi predviđaju posebne obaveze i postupke u vezi sa sumnjom na prevare i druge nepravilnosti koje utiču na nacionalna, međunarodna ili finansijska sredstva EU? Da li pravni propisi definiše ikakve aranžmane za saradnju sa Komisijom i državama članicama EU u istraživanju, procesuiranju i izvršenju kazni? Da li pravni propisi sadrže odredbe kojima se može osigurati da informacije i dokazi podneseni od strane istražitelja Komisije dobiju jednak tretman u skladu sa zahtjevima iz člana 325 Ugovora o EU
73. Kako se u praksi rješavaju slučajevi sumnje na prevare i druge nepravilnosti? Da li se čuvaju bilo kakvi podaci o uočenim slučajevima sumnje na prevare i druge nepravilnosti? Ako je tako, dostavite skorije podatke.
74. Da li Bosna i Hercegovina razmatra da uspostavi posebne institucije ili tijela za koordinaciju, istragu i/ili postupanje u slučajevima sumnje na prevare i druge nepravilnosti koje utiču na nacionalna, međunarodna ili finansijska sredstva EU, ili takve institucije ili tijela već postoje? Ako je to slučaj, da li imaju sveobuhvatnu pravnu osnovu koja definiše zadatke i odgovornosti i mehanizme saradnje, uključujući i sa Evropskom komisijom? Koji je opseg njihovih nadležnosti? Kako se osigurava njihov administrativni kapacitet i operativna nezavisnost? Da li su definisane bilo kakve procedure po kojima drugi nacionalni nadležni organi mogu ovim institucijama i tijelima prijavljivati slučajeve sumnje na prevare i druge nepravilnosti? Da li su definisani mehanizmi za saradnju između ovih organa?
75. Da li su definisani ikakvi mehanizmi za saradnju sa organima EU, koji garantuju dovoljnu pomoć istražnim organima EU tokom njihovih istraga za sprečavanje prevara? Da li već postoji evidencija o istražnim aktivnostima i provjerama na licu mjesta od strane nadležnih organa i Komisije?
76. Da li imate mehanizam za izvještavanje o nepravilnostima i slučajevima sumnje na prevaru, uključujući i Sistem upravljanja nepravilnostima i postupke izvještavanja?
77. Finansijske popratne aktivnosti i sudski postupak: Da li su definisani ikakvi postupci za obavještavanje tužilaštva o slučajevima sumnje na prevare i druge nepravilnosti? Da li su

definisani ikakvi postupci za vraćanje neprikupljenih sredstava i nenamjenski trošenih sredstava u slučajevima sumnje na prevare i druge nepravilnosti?

78. Da li ste pripremili i usvojili u inkluzivnom procesu nacionalnu strategiju za suzbijanje prevara i relevantni akcioni plan (možda kao dio programa reforme upravljanja javnim finansijama)? Ako jeste, da li to obuhvata i zaštitu finansijskih interesa EU?

IV. ZAŠTITA EURA OD FALSIFIKOVANJA (NEKRIVIČNI ASPEKTI)

79. Da li pravni propisi definišu falsifikovanja, nadležne državne organe i procedure za prikupljanje, čuvanje, povlačenje iz opticaja i nadoknadu ili zamjenu bilo kakvog (sumnjivog) falsifikovanog novca. Koja definicija falsifikovanja novčanica i kovanica je data u pravnim propisima?

80. Da li u pravnim propisima postoji obaveza kreditnih institucija i drugih pružalaca platnih usluga, kao i bilo kojih drugih institucija koje se bave obradom i snabdijevanjem javnosti novčanicama i kovanicama (kako je posebno navedeno u članu 6. Uredbe 1338/2001) da osiguraju da se novčanice i kovanice eura koje su primili i koje namjeravaju da vrate u opticaj provjere po pitanju autentičnosti i da se otkriju falsifikati?

81. Da li pravni propisi predviđaju obavezu kreditnih institucija i drugih pružalaca platnih usluga, kao i bilo kojih drugih institucija koje se bave obradom i snabdijevanjem javnosti novčanicama i kovanicama (kako je posebno navedeno u članu 6. Uredbe 1338/2001) da povuku iz opticaja sve novčanice i kovanice za koje znaju ili imaju dovoljno razloga da vjeruju da su falsifikovane i da ih predaju nadležnim organima? Da li su definisane ikakve sankcije u slučaju neispunjavanja ove obaveze?

82. Da li pravni propisi regulišu medalje i žetone slične kovanicama eura?

83. Da li pravni propisi definišu procedure za domaću saradnju po pitanjima falsifikovanja i saradnju sa stranim bankama i organima?

84. Koji organi su određeni za centralizaciju, tehničku analizu i obradu podataka o falsifikovanim novčanicama i kovanicama eura i drugih valuta? Navedite informacije o osoblju i tehničkim kapacitetima.

85. Da li su definisane ikakve procedure za prenos primjeraka falsifikovanih novčanica i kovanica eura i drugih valuta i pratećih podataka relevantnim organima u Bosni i Hercegovini i izvan nje?

86. Da li su definisani postupci za sakupljanje i indeksiranje statističkih podataka koji se odnose na krivotvorene novčanice i kovanice (kako za euro tako i za druge valute)?

87. Koje sankcije se primjenjuju za ulazak u opticaj i za upotrebu medalja i žetona sličnih kovanicama eura?

88. Koje procedure i tijela su uspostavljena za borbu protiv falsifikovanja?

89. Da li je zemlja ratifikovala Ženevsku konvencije iz 1929. godine o suzbijanju krivotvorenja valute?

90. Da li Bosna i Hercegovina učestvuje u programu Pericles? Da li zemlja učestvuje u međunarodnoj saradnji, uključujući i saradnju sa drugim zemljama u regiji i/ili zemljama članicama EU?

POGLAVLJE 33: FINANSIJSKE I BUDŽETSKE ODREDBE

Ovo poglavlje obuhvata pravila koja se odnose na finansijska sredstva neophodna za finansiranje budžeta EU („sopstvena sredstva“). Ta sredstva su sljedeća: tradicionalni sopstveni resursi, a posebno carinske dažbine uključujući i dažbine na poljoprivredne proizvode, koje se naplaćuju državama članicama u ime EU; sredstva po osnovu poreza na dodanu vrijednost i konačno sredstva zasnovana na bruto nacionalnom dohotku svake države članice. Države članice moraju da imaju odgovarajući administrativni kapacitet da adekvatno koordiniraju i osiguraju tačan proračun, prikupljanje, isplatu i kontrolu sopstvenih sredstava. *Acquis* u ovoj oblasti je direktno obavezujući i ne zahtijeva prenošenje u nacionalno zakonodavstvo.

I. TRADICIONALNA SOPSTVENA SREDSTVA

1. Koji organi su odgovorni za ubiranje uvoznih dažbina (carinske dažbine i dažbine na poljoprivredne proizvode) i eventualnih drugih plaćanja za robu koja se unosi u Bosnu i Hercegovinu? Za svaki relevantni organ dostavite detalje o sljedećem:
   a) Opštem organizacionom ustrojstvu (centralni odjeli i spoljne službe);
   b) Postupcima naplate, obračuna i kontrole.
2. Da li postoje odvojeni računi za razdvajanje naplaćenih dugovanja i neizmirenih dugovanja?

Koliki je bio prihod od uvoznih taksi u najnovijim dostupnim krajnjim podacima za cijelu godinu? Navedite pregled uvoznih prihoda po osnovu uvoza u Bosnu i Hercegovinu iz država članica EU (EU- 28) i iz ostatka svijeta.

II. SREDSTVA IZ PDV-a

3. Da li se u Bosni i Hercegovini zemlji primjenjuje sistem poreza na dodanu vrijednost? Ako se primjenjuje, dostavite njegov sažeti opis.[64]
4. Za svaki nadležni organ (Ministarstvo finansija, Poresku upravu, Agenciju za statistiku) napišite detalje o sljedećem:
   a) Opštem organizacionom ustrojstvu;
   b) Postupcima naplate, obračuna i kontrole PDV-a i statističkoj infrastrukturi
5. Koliki su bili bruto prihodi po osnovu PDV-a i povrata PDV-a za 2015. godinu? Prikažite raščlanjeni pregled ukupnih prihoda od PDV-a naplaćenog po osnovu uvoza i prihoda od PDV-a naplaćenog unutar zemlje, ukoliko je moguće

III. SREDSTVA BND

6. Da li su nacionalno računovodstvo i obračun BND-a (bruto nacionalnog dohotka) zasnovani na definicijama i računovodstvenim pravilima Evropskog sistema nacionalnih i regionalnih računa 2010 (ESA 2010)? Ako nisu, dostavite detalje o sistemu koji se trenutno primjenjuje.
7. Da li je nacionalno računovodstvo prilagođeno tako da obuhvata i sivu ekonomiju? Koji je uticaj ovog prilagođavanja na nivo BND-a? Koja metodologija se koristi da bi se uzela u obzir siva ekonomija?

[64] Možete se pozvati na odgovor dat u Poglavlju 16 (Porezi), ukoliko su u njemu dati ti podaci.

IV. ADMINISTRATIVNA INFRASTRUKTURA

8. Koje ministarstvo i organi će imati opštu odgovornost za finansijska i budžetska pitanja u Bosni i Hercegovini? Objasnite kako ono/oni funkcionišu.